aventură

spionaj

anticipație

HENRI CHARRIÈRE

PAPILLON

EDITURA ARTEMIS

În curînd, o nouă apariţie în colecţia AVENTURĂ • SPIONAJ • ANTICIPAŢIE

OCTOMBRIE II

de André Soussan

O ficţiune politică, plasîndu-şi punctul culminant al acţiunii într-un ipotetic octombrie 1994, care dobîndeşte o stringentă actualitate o dată cu desfăşurarea recentei tentative de lovitură de stat eşuate de la Moscova.

Publicat de Editions Robert Laffont în mai 1990, **Octombrie II** este un roman în care scenele de suspans se succed într-un ritm infernal, pînă la ultimul rînd, un roman în care imaginaţia autorului porneşte de la datele realităţii atît de contradictorii şi de zbuciumate a zilelor noastre pentru a construi o posibilă imagine a viitorului.

Eroina cărţii se numeşte Dahlia sau mai degraba Eva. De fapt, de la operaţia estetică pe care a suportat-o, pentru a i se da o noua identitate, tînăra agentă racolată de Mossad şi pregătită acum de C.I.A. nu mai ştie nici ea prea bine ce a devenit: spioană, ziaristă, prezicătoare, strateg politic infailibil, autoare şi inspiratoare a unor sîngeroase atentate sau o femeie îndragostita? Misiunea ei este cît se poate de dificilă: infiltrată în calitate de corespondent de presă în cercurile înalte din capitala U.R.S.S. trebuie să-l cucerească şi să-l manipuleze pe generalul cu cea mai mare popularitate din Armata Roşie, Piotr Karstov, în vederea înlăturarii de la putere a Preşedintelui Mihail Gorşkov şi a instaurarii unei dictaturi militare care să învingă definitiv comunismul.

O misiune care s-ar fi putut realiza fără nici un fel de riscuri, dacă renumitul inspector Boris Pliuci, un fel de Maigret moscovit, nu ar fi prins un fir al acestei afaceri... Vînător şi vînat, urmărit el însuşi de C.I.A şi K.G.B., inspectorul îşi duce ancheta pînă la capăt, pe cont propriu, cu arma sa preferata: psihologia. Confruntarea de la distanţă dintre Eva şi Boris se derulează fara nici un moment de răgaz, pe fundalul tulburărilor sociale şi politice aduse în U.R.S.S. şi în lume de *glasnost* şi *perestroica*.

Pliuci va descoperi în cele din urmă adevarul, prea tîrziu pentru a mai putea împiedica lovitura de stat militara, dar tocmai la timp pentru a salva viaţa Evei.

PAPILLON

Apărută în 1969 la Editura Robert Laffont, cartea care l-a făcut celebru pe Henri Charrière, PAPILLON, a văzut nu peste mult timp lumina tiparului și în limba română, fiind publicată în 1972 de Editura Meridiane în colecția „Delfin", aflată pe atunci la începuturile sale.

După aproape douăzeci de ani, noua ediție românească, ce deschide o colecție care credem că se va bucura la rîndul ei de succes, readuce în atenția cititorilor atît textul tradus în 1972 de Marcel Aderca, cît și prefața semnată de Modest Morariu. Întrucît în ediția din 1972 au trebuit să fie „tăiate" unele cuvinte, fraze sau chiar episoade considerate pe atunci naturaliste sau licențioase de organele de cenzură, am considerat că se impune revederea atentă a întregului text, cît și introducerea tuturor fragmentelor eliminate, sarcină pe care și-a asumat-o, cu profesionalitatea-i recunoscută, Pavel Popescu.

HENRI CHARRIÈRE

PAPILLON

Ediție integrală

Traducere de MARCEL ADERCA,
revăzută și completată de PAVEL POPESCU

Prefață de MODEST MORARIU

EDITURA ARTEMIS
București, 1991

Coperta seriei :
MIHAIL BOITOR

Redactor :
MANUELA CORAVU
Tehnoredactor :
GHEORGHE ALEXANDRESCU

Henri Charrière
PAPILLON
© Editions Robert Laffont S.A., Paris 1969

Toate drepturile
asupra prezentei ediții în limba română
sînt rezervate Editurii Artemis

ISBN 973-566-000-8

PAPILLON

sau voința de libertate

Ce anume a determinat succesul fulgerător și atît de spectaculos al lui Papillon ? Reclama ? Bineînțeles, și reclama, căci în acest secol bombardat de fulgerele multicolore ale neonului publicitar sîntem mai aserviți reclamei decît îi place amorului nostru propriu să recunoască, mai ales în societățile ce se intitulează vanitos „de consum", unde docilitatea publicului la condiționare atinge proporții neverosimile. Un panou hidos lăudînd cutare produs inutil și așezat în cel mai fermecător peisaj nu indignează ci determină decizii în consumatorul virtual. Pe planul literaturii, ca și al artei, constatările pot fi și mai triste, implicațiile atingînd zone mai profunde ale ființei. Best-sellers-*uri, răsar,* best-sellers-*uri apun într-o succesiune vertiginoasă, lăsîndu-ne, adeseori, doar cu o remușcare pentru prea marea noastră credulitate. O rețea de condiționare bine pusă la punct poate transforma instantaneu un imbecil într-un gînditor profund, un escroc într-un tribun și o demimondenă într-un idol, iar nesăbuitul care riscă să constate impostura înarmat doar cu bunul lui simț riscă în același timp huiduielile tuturor subtiloizilor stipendiați sau pur și simplu sărăcuți cu duhul. Marea vocație a secolului nostru, observa Camus, e aservirea, și nu greșea, din păcate. Evantaiul larg al aservirii începe cu arta care „se poartă" și poate sfîrși, tragic, cu convingerile pe care trebuie să le abordezi pentru a nu ajunge — cum ne-a demonstrat istoria ultimului război — în lagărul de concentrare, în camerele de gazare sau la balamuc.*

Bine lansat, Papillon a urmat așadar traiectoria celor mai răsunătoare best-sellers-uri și a fost acceptat cu un entuziasm ce se cifrează în milioane de exemplare. În spiritul celor spuse mai sus, un astfel de succes poate trezi suspiciuni ; le abandonezi însă chiar de la primele pagini ale cărții. De astă dată reclama avea o acoperire, cartea lui Henri Charrière numărindu-se printre cazurile de concordanță fericită în ceea ce se pretinde a fi și ceea ce este în realitate produsul mult lăudat. Publicul care a acceptat-o nu mai era victima unei mistificări și desigur că mulți cititori au descoperit în substanța ei exemplul unui refuz transferabil și pe planurile mai puțin spectaculoase ale existenței lor cotidiene. Pentru că, în fond, asta și ilustrează autobiografia fostului ocnaș : un refuz — refuzul de a accepta o condiție nedreaptă, susținut de voința îndîrjită de a-l înfăptui.

Pe acest plan, integrat în literatura genului, Papillon poate să revendice în ascendența sa livrescă eroi de mare popularitate ca Jean Valjean sau Contele de Monte Cristo. Într-un fel, el reactualizează una dintre ipostazele preferate ale eroului de tip romantic, aceea de victimă protestatară a injustiției.

Cum firesc este ca orice succes să nască și detractori, aceștia nu au lipsit nici în cazul lui Henri Charrière. Cu pedanterie suficientă și mărturii discutabile, ei au infirmat teoretic exactitatea cutărui fapt relatat, trăgînd concluzii tot atît de meschine ca și mijloacele lor de investigație. Nu intenționăm să facem inventarul insinuărilor sau al calomniilor, și nici să aducem contraargumente. Mai mult chiar, argumentul esențial în favoarea cărții l-am putea scoate tocmai presupunînd — teoretic — „impostura" integrală. În felul acesta am face abstracție de Charrière — fostul ocnaș care și-a trăit povestirea, pentru a-l accepta cu elogii pe Charrière — scriitorul. Pentru că cineva capabil să inventeze o asemenea carte, să insufle atît adevăr omenesc și atîta forță morală celor relatate este, hotărît, un remarcabil scriitor. În definitiv, după ce Robinson Crusoe și-a dobîndit acreditarea universală ca erou literar, cine s-ar mai încumeta să-l judece pe Daniel Defoe pentru că ar fi relatat inexact cazul autentic al recalcitrantului Alexander Selkirk, marinarul abandonat pe o insulă pustie, care i-a servit drept model ?

Înainte de a scrie cartea care l-a făcut celebru, Henri Charrière ducea o existență anonimă și destul de strîmtorată în Venezuela, patria sa de adopțiune, unde reușise, în sfîrșit, să dobîndească identitatea socială onorabilă la care aspirase cu atîta energie în anii detențiunii. Niciodată nu visase că va deveni scriitor. Perspectiva nebănuită a acestei ultime și senzaționale aventuri i s-a deschis printr-o întîmplare : în luna iulie 1967, trecînd pe la librăria franceză din Caracas, descoperă L'Astragale, *cartea celebră a unei foste pușcăriașe, Albertine Sarrazin, ajunsă la un tiraj de 123 000 de exemplare.* „Nu-i rău, *exclamă viitorul scriitor,* dacă fetișcana asta cu osul ei zdrobit, care s-a vînturat dintr-o închisoare într-alta, a vîndut 123 000 de cărți, atunci eu o să vînd de trei ori pe atîta."

Primele două caiete le scrise dintr-un condei, de îndată ce termină să citească L'Astragale, *apoi, la începutul lui 1968, după ce în prealabil cere cîteva opinii, restul volumului, în numai două luni de zile. Cele treisprezece caiete cuprinzînd întreaga povestire ajung la Paris în luna septembrie, și sînt citite de Jean-Pierre Castelnau, același care împreună cu Jean-Jacques Pauvert o lansase și pe Albertine Sarrazin. În scrisoarea ce însoțea manuscrisul, autorul cerea ca „cineva de meserie" să îl rescrie. Precauțiunea este inutilă căci textul nu mai necesita o transcriere „literară".* „Ca să spun așa, *ne încredințează chiar Jean-Pierre Castelnau după ce se asigurase de autenticitatea celor relatate consultînd cele mai autorizate surse,* nici nu m-am atins de carte... Nu am făcut decît să restabilesc punctuația, să completez unele hispanisme prea obscure, să corectez cîteva sensuri confuze și cîteva inversiuni datorate folosirii, la Caracas, a trei sau patru limbi învățate oral." *O altă intervenție, de principiu, constă în înlocuirea tuturor numelor proprii.*

Odată lansat, Papillon *depășește cu mult calculele de tiraj ale autorului. Numai în Franța, cartea înregistrează peste un milion de exemplare, iar tirajul mondial este de șapte milioane.*

Atingînd dimensiuni homerice, epopeea lui Papillon se întinde pe parcursul a treisprezece ani, din 1931 pînă în 1944, şi totalizează unsprezece evadări în condiţii dintre cele mai spectaculoase şi mii de kilometri străbătuţi pe uscat sau pe apă. În cursul primei sale evadări, de pildă, la patruzeci şi trei de zile de la sosirea sa la Saint-Laurent-du-Maroni, parcurge 2500 de kilometri pe ocean, ajungînd, prin Trinidad, pînă în Columbia. Aici cunoaşte grozăvia carcerelor submarine, dar şi existenţa însorită printre neîmblînzitii indieni guajiro care îl adoptă, oferindu-i un azil paradiziac şi prietenia lor.

Nenumărate episoade senzaţionale, zeci de fizionomii morale se succed în desfăşurarea acestui film uluitor, pe care memoria autorului îl developează într-un ritm trepidant, cu o extraordinară precizie şi forţă de evocare. Povestitor înnăscut, Charrière păstrează scriind stilul direct al oralităţii, a cărui primă însuşire este spontaneitatea. Niciodată nu ai sentimentul penibil al literaturizării. Naraţia se desfăşoară firesc, fără artificii inutile, susţinută de însăşi substanţa ei. Povestitorul e atît de ocupat de această întoarcere în timpul său pierdut, cele retrăite, acum, la vîrsta judecăţii mature, sînt atît de expresive în sine, încît n-are de ce să se lase ispitit de căutarea unor efecte literare a căror tehnică o şi ignoră de altfel. Nefiind scriitor „de meserie", el este ca atare străin de orice influenţe şi am putea spune că se autoinventează ca scriitor. Reuşita lui se naşte tocmai din lipsa oricăror veleităţi, ceea ce îl apără de acel exces de tehnicitate formală căruia îi datorăm astăzi atîtea cărţi plicticoase, foarte la modă şi foarte comentate, care în modul cel mai subtil şi alambicat reuşesc să nu comunice absolut nimic.

Intensitatea trăirilor evocate ca şi plăcerea evocării în sine sînt suficiente pentru a-l face să găsească intuitiv, asemenea povestitorilor de odinioară, mijloacele cele mai adecvate. Ca şi aceştia, Charrière trăieşte cu atîta dăruire bucuria de a „spune", încît scapă de obsesiile tehnice, firesti în măsura în care arta implică obligatoriu o anume artificialitate, dar fatale din clipa cînd devin scop. Faptul că ignora „meseria" de scriitor e salvator în cazul său şi se răscumpără prin starea de graţie la care ajunge re-

trăindu-se. Şi astfel, scriitorul, care s-a născut fără ca el însuşi s-o ştie, depăşeşte scopul strict comercial care îi dăduse primul impuls.

• • •

Încercînd să degajăm profilul lui Papillon ca erou al propriei sale povestiri, sîntem frapaţi de cîteva trăsături de caracter esenţiale, în primul rînd de onestitatea structurală a personajului, revelată tocmai de mediul în care se manifestă. Lucid faţă de el însuşi, Papillon nu încearcă să se reprezinte într-un autoportret îngăduitor de victimă înlăcrimată, şi dacă sentinţa nedreaptă îl revoltă, aceasta nu îl face să se absolve total în faţa propriei sale judecăţi : „Dacă am putut fi aruncat pe acest drum al putreziciunii, aceasta e pentru că, trebuie s-o recunosc cinstit, eram un candidat permanent pentru a fi trimis acolo într-o zi. Societatea are dreptul să se apere, dar nu să se răzbune în chip josnic."

Această onestitate se dovedeşte în multe împrejurări dramatice, atunci cînd nu acceptă de pildă să-şi redobîndească libertatea cu preţul asasinării unor victime nevinovate şi refuză să sprijine răscoala unor scelerati.

Într-o lume care se sinchiseşte prea puţin de codul etic curente, unde ficcare îşi hotărăşte, mai mult sau mai puţin, comportarea, fondul caracterelor se manifestă fără scrupule, reacţiile sînt de o instinctivitate primară, adeseori de o cruzime lipsită de orice control. Am greşi însă, şi în acest sens există o întreagă literatură, în cadrul căreia am cita, de pildă, Amintirile din casa morţilor *de Dostoievski, dacă i-am considera pe toţi aceşti scoşi în afara legii nişte nelegiuiţi irecuperabili. Mulţi se pierd definitiv, este adevărat, căci închisorile pot fi excelente şcoli profesionale ale delicvescenţei, dar mulţi, în schimb, ajung să se răscumpere.* „Totul este posibil", o *spune chiar eroul nostru răscumpărat.* „Un om nu-i pierdut niciodată. Orice ar fi putut făptui, există întotdeauna la un moment dat al vieţii sale o şansă de a se răscumpăra, de a deveni un om bun şi folositor comunităţii."

Ceea ce îl revoltă în condiţia detenţiunii sînt aspectele degradante, josnice pe care le poate îmbrăca justiţia, faptul că ea privează deseori condamnatul de acea şansă de

a-şi răscumpăra vinovăţia dînd sancţiunii caracterul unei răzbunări. Se întîmplă ca tocmai cel pus să supravegheze execuţia pedepsei să merite el însuşi un loc printre deţinuţi, căci felul în care îşi exercită autoritatea este un mod de refulare a unei criminalităţi instinctive. In dialogul imaginar pe care îl poartă necontenit cu procurorul său, revolta lui Papillon împrumută la rîndul ei accentele unui adevărat rechizitoriu : „Îţi interzic să presupui, mfine cum şi mai tîrziu, că un temnicer este o fiinţă normală. Nici un om demn de acest nume nu poate face parte din această tagmă... Astfel, cînd voi ieşi pe insulă, indiferent pe care voi fi repartizat, nu am să accept nici un compromis cu această rasă. Fiecare se află de altă parte a unei bariere precis trasate. De o parte laşitatea, autoritatea pedantă şi fără suflet, sadismul intuitiv, automatismul în reacţii ; de cealaltă, eu cu cei din categoria mea, care au făptuit, desigur, delicte grave, dar în care suferinţa a reuşit să creeze calităţi incomparabile : milă, bunătate, suferinţă, sacrificiu, noblete, curaj.

Cu toată sinceritatea prefer să fiu ocnaş decît temnicer."

Rădăcinile stărilor de fapt pe care le constată în captivitatea lui sînt mai adînci. Fără pretenţii de subtilă teoretizare şi fără bibliografie, pornind de la experienţa sa de viaţă şi ghidat de un bun simţ nativ, Charrière discerne aceasta în contextul unei civilizaţii mecanice care ucide sufletul : „Prea mult progres mecanic, o viaţă zbuciumată, o societate care nu are decît un ideal : noi invenţii mecanice, o existenţă tot mai uşoară şi mai bună. Degustarea descoperirilor ştiinţei aşa cum ai linge un şerbet aduce cu sine o lăcomie de confort şi mai desăvîrşit şi o luptă constantă pentru a-l dobîndi. Toate acestea ucid sufletul, mila, înţelegerea, noblefca. Nu mai avem timp să ne ocupăm de ceilalţi şi cu atît mai puţin de nişte puşcăriaşi."

In condiţiile captivităţii, Papillon se numără printre cei care, trăind o experienţă morală dramatică, reuşeşte să-şi salveze demnitatea şi să nu abandoneze comandamentele omeniei. Treptat, el ajunge să regăsească valorile morale esenţiale, pe care le ignora în nepăsarea primei tinereţi. Nu-i vorba de o doctrină complicată ci de cele cîteva principii elementare pe baza cărora se organizează şi rezistă orice comunitate : bunătatea, generozitatea, noblefea, spiritul de sacrificu, curajul, solidaritatea, simţul

echității. Așa cum Robinson refăcuse pe insula sa pustie civilizația materială în care voia să se reintegreze, în lumea celor fără de lege Papillon reface, prin actele sale, civilizația morală a lumii care îl abandonase. Pentru că acelei lumi consideră că îi aparține : „Prezența mea fizică nu are nimic de-a face cu prezența mea morală... Eu nu aparțin ocnei, eu nu sînt asimilat obiceiurilor codeținuților mei, fie chiar și cei mai intimi prieteni..."

Suprema sa aspirație este o existență întemeiată pe aceste valori, în sînul societății care, condamnîndu-l pe viață, l-a izgonit ca pe un irecuperabil : „...oriunde aș trăi, în scurtă vreme voi fi cîștigat stima și încrederea populației și a autorităților prin felul meu de a trăi care trebuie să fie și va fi ireproșabil. Mai mult chiar, exemplar". *Și această aspirație devine legămînt atunci cînd, în sfîrșit, își dobîndește libertatea :* „Da, voi face imposibilul pentru a fi și a rămîne cinstit. Singurul neajuns este că nu am muncit niciodată, nu știu să fac nimic. Va trebui să fac orice pentru a-mi cîștiga existența. Nu va fi ușor, dar voi izbuti, negreșit. Mîine voi fi un om ca ceilalți. Ai pierdut partida, procurorule : am scăpat definitiv de drumul putreziciunii."

O voință de libertate neînduplecată îl susține, așa cum se va vedea, în împrejurările cele mai atroce, o voință ce reînarmează speranța ori de cîte ori ea șovăie. „Niciodată sufletul meu, spiritul meu nu vor aparține acestui drum degradant..." ; „Nu trăiesc decît pentru ca să evadez..." ; „Datoria mea de om față de mine însumi nu-i aceea de a-mi face dreptate, ci în primul rînd, mai presus de orice, aceea de a trăi, de a trăi pentru a evada..." ; „Chiar zdrobit, o evadare este o victorie..." ; „Să trăiesc, să trăiesc, să trăiesc. Să repet asta ori de cîte ori voi fi gata să mă abandonez disperării, de trei ori aceste cuvinte de speranță : «Cît timp există viață există speranță...»" ; „Fii bărbat și gîndește că niciodată nu trebuie să-ți pierzi speranța..." ; „Fatalitatea despre care îmi tot vorbiți nu e acceptabilă decît atunci cînd ești neputincios..." ; „Nu sînt un disperat, dar absolut deloc..." *Iată gîndurile și îndemnurile care revin ca un laitmotiv pe tot parcursul celor treisprezece ani de captivitate.*

Un curaj puțin obișnuit întreține această voință, dacă n-ar fi să pomenim decît evadarea rocambolescă de pe Insula Diavolului.

Toate aceste trăsături de caracter fac din Papillon un personaj atrăgător și, într-o oarecare măsură, un erou pozitiv, ale cărui aventuri le urmărești cucerit de simpatia pe care o inspiră protagonistul și povestitorul lor.

Dar ce fel de erou pozitiv ? Fără limite ?

Într-un fel, în întreaga lui viață, în întregul lui șir de peripeții, în întregul lui șir de aventuri ce par uneori ireale și inumane, Papillon trece pe lîngă viață. E adevărat că în toată această luptă, în tot acest zbucium, în toată această încăpățînare de a-i smulge vieții adevăratul ei sens, adică libertatea, Papillon se dovedește inegalabil. Dar cunoaște el oare sensul acesta ? Avatarurile și elanurile lui au în ele ceva gratuit, ceva fortuit, în sensul în care, înălțînd un imn libertății, eroul îi cîntă cîntecul, dar un cîntec șoptit doar de buzele lui, cîntecul unui solist.

Pentru Papillon libertatea este o libertate pur și simplu, fără nici un alt atribut. E ceva în lupta lui din acel zbucium al unei păsări închise în colivie care se izbește cu încăpățînare de gratiile ei pînă cînd reușește să recîștige văzduhul. Papillon are mai degrabă instinctul, intuiția libertății, decît conștiința ei. Mersul lui prin viață are ceva din lungul drum prin pustiu. El pășește cu curaj mai departe, dar nimeni nu-l aude, nimeni nu-l vede și dacă n-am citi paginile acestei cărți nimeni n-ar participa la cîntecul libertății lui. Fiindcă Papillon nu se gîndește la viitor decît în perspectiva lui imediată și izolată. Pentru el libertatea este una și gratuită ; libertatea lui dar nu și a altora, libertatea care, odată cîștigată, e ca un vis împlinit, dar nimic mai mult.

Sincer cu el însuși, candidat permanent la ocnă după cum singur mărturisește, el este în chip paradoxal, prin însăși conștiința lui într-un fel asociată, un candidat perment la libertate din chiar clipa în care înfundă și reînfundă ocna. Un candidat permanent la libertate, dar numai atît.

Astfel experiența lui este o experiență strict individuală. Nimic din marele freamăt al omenirii nu pătrunde în chip absolut pînă la el și nimic sau aproape nimic din el nu se contopește cu marele freamăt al omenirii. Neștiind să facă nimic pentru el în afară de lupta neobosită pe care o hrănește speranța deznădăjduită a unei libertăți de care știe că are dreptul să se bucure, el nu înțelege și nici nu este capabil să facă ceva pentru ceilalți. Iată

de ce, trăind în perspectiva unei libertăți redobîndite, din clipa în care o are, el e de fapt un om fără perspective.

Izolat de societate ca ocnaș, el riscă să rămînă un izolat și în libertate și trebuie să presupunem că era un izolat și înainte de a-și fi pierdut liberatatea. Experiența lui e deci unică, singulară ; ea are mai degrabă caracterul unui fapt divers, măreț doar în amănuntele lui, pe care nu le poate contesta nimeni, dar rupt în fond de ceea ce se cheamă marele concert al vieții societății umane.

•

• •

Și totuși, fără a intra în contradicție cu cele de mai sus, există în povestirea lui Papillon ceva mai mult decît simpla relatare a unor aventuri palpitante, ceva mai solid, care îi asigură rezistența dincolo de zarva efemeră a reclamei și îi conferă o semnificație care îi dă dreptul la un loc aparte în literatura genului.

Încercînd să-l judecăm pe Papillon ca personaj pur literar și să-l integrăm într-o anumită sferă problematică, ne gîndeam mereu la Robinson Crusoe. Era o asociație spontană, puțin sicîitoare și aparent obscură. Am meditat adeseori la acest erou al tuturor copilăriilor de mai bine de două secole și am admirat forța morală cu care refuză să abdice de la condiția sa umană reconstruind pe o insulă pustie civilizația din care hazardul l-a izgonit și pe care vrea s-o recucerească. Dar atît nu-i încă destul pentru a explica locul său eventual printre marii eroi ai literaturii universale. O frază din prefața lui Defoe la una dintre edițiile din Robinson luminează semnificația mai adîncă a povestirii : „E tot atît de logic să înfățișezi un anume fel de întemnițare printr-altul cît și să înfățișezi orice lucru care există aievea printr-unul care nu există. Dacă aș fi adoptat modul obișnuit de a scrie istoria privată a unui om... tot ce aș fi spus nu v-ar fi distrat cîtuși de puțin..." *Ajunge să ne amintim că autorul acestor rînduri a fost el însuși întemnițat de cîteva ori pentru a dezlega semnificația parabolică a aventurilor lui Robinson. Scriitorul stigmatizat își lua revanșa demonstrînd că exilul poate fi învins. Ușor adaptat, citatul din prefața lui Defoe poate servi drept epigraf la cartea lui Charrière, punînd în lumină semnificația de fond de care vorbeam. Cu alte cu-*

vinte, am spune : E tot atît de logic să înfăţişezi un anume fel de întemniţare printr-altul cît şi să înfăţişezi orice lucru posibil printr-unul care există aievea. *Faptul real inediat dobîndeşte în felul acesta o forţă generalizatoare de parabolă aptă să-şi integreze multiple posibilităţi. Proiectat în această lumină, succesul lui Papillon se explică mai limpede şi capătă o motivare, pentru unii obscură, pentru alţii explicită în secolul nostru, în care oamenii au cunoscut captivităţi mult mai mîrşave, mult mai crude decît cea trăită de Papillon. Printr-o reciprocitate firească, poate că niciodată noţiunea de libertate nu a fascinat atît de puternic conştiinţele greu încercate de aventurile de coşmar ce se înlănţuie în istoria acestui secol douăzeci. Povestea unui om care luptă pentru libertatea lui şi o dobîndeşte în ciuda tuturor temnicerilor se înscrie într-o aspiraţie universală, iar exemplul reuşitei sale e un îndemn optimist care hrăneşte şi însufleţeşte eterna nevoie de libertate a omenirii.*

Toată literatura lumii s-ar putea clasifica în sfera cîtorva teme capitale, puţine la număr, fiecare dintre ele oferind în cadrul principiului său unificator un registru amplu şi foarte nuanţat.

Tema captivităţii şi a ieşirii din captivitate se numără printre aceste teme capitale şi include în posibilităţile sale eroi dintre cei mai diverşi, de la Ulise la Papillon. Căci, în fond, ce este legendarul erou al lui Homer decît un captiv întemniţat în blestemul meschin al unei divinităţi vanitoase, blestem din care va evada în cele din urmă pentru a-şi redobîndi prin puterea voinţei libertatea, care înseamnă dreptul de a alege şi se numeşte Itaca, insula sa. Un captiv este şi Don Quijote — captivul unei lumi prost făcute din care evadează mînat de visul unei lumi imaginare unde legătura sa cu oamenii trebuie să se refacă pe un alt plan ideal. Doar moartea poate pune capăt neînduplecatelor sale tentative de evadare în care spiritele nemărginite nu sînt capabile să vadă altceva decît o suită de aventuri grotești ; moartea redîndu-i în ultimele clipe o luciditate derizorie care semnifică, de fapt, raportată la crezul întregii sale existenţe, delirul agoniei. În comparaţie cu pasionatul hidalgo, Robinson se situează pe un plan mai terestru. Englezul pragmatic e lipsit de aura spirituală a spaniolului, dar un principiu comun — refuzul captivităţii — îi înrudeşte.

Această temă a captivității învinse e transferabilă și în zone mai puțin evidente, mai lăuntrice să spunem, în raporturile eroului cu el însuși. Pînă în clipa cînd va evada din îndoielile și deliberările sale paralizante, Hamlet e propriul lui captiv, iar libertatea sa începe o dată cu ruptura ce marchează alegerea și din care se declanșează acțiunea în numele justiției. Întemnițat în el însuși este și K, personajul lui Kafka din Procesul, *dar acesta nu încearcă să evadeze, nu poate să evadeze, resemnarea lui neființd contracarată de puterea de a refuza și de voința de libertate. El trăiește astfel o dublă captivitate, o dată închis în puterea absurdă care îl judecă și îl condamnă, și încă o dată în conștiința unui neant lăuntric unde nimic nu poate naște un țel, o speranță.*

La modul său, cu mijloacele sale, Henri Charrière adaugă cu Papillon un caz remarcabil pe o listă foarte lungă.

Prin aventura lui el își depășește destinul de ocnaș, afirmă o solidaritate superioară față de sine însuși, care neagă închisoarea, nu ca instituție socială, din nefericire inevitabilă pentru că altminteri crima nepedepsită ar domni asupra lumii, ci ca instrument al dezumanizării fără drept de răscumpărare, tinzînd să readucă, necircumstanțiat, pe toți condamnații la o abstracțiune și să-i înfunde astfel în mod iremediabil pe „calea putreziciunii".

Pînă la aventura sa dramatică, Charrière fusese un rătăcit inconștient în lumea interlopă, amăgit de iluzia unei existențe ușuratice de plăceri imediate. „Greșeala mea, *ar putea spune el cu cuvintele altui* [illegible] *celebru metamorfozat de experiența închisorii, aristocraticul și frivolul Oscar Wilde,* a fost aceea de a nu trece niciodată dincolo de copacii a ceea ce mi se părea a fi partea însorită a grădinii și de a fugi de partea cealaltă din pricina umbrelor și a obscurității sale." *Și deși nu el a fost făptașul crimei pentru care a fost condamnat, o asemenea existență exclusivă îi oferea toate șansele de a ajunge și un criminal autentic. Atît de paradoxale sînt împrejurările vieții încît, într-un fel, tocmai sentința nedreaptă îl salvează dezvăluindu-i prin consecințele ei adevăratul drum pe care trebuie să-l urmeze. Lumea sumbră a închisorii îl face să descopere nu numai valoarea libertății ci și adevărata sa față, căreia îi va rămîne credincios cu toată forța unei voințe excepționale. El dovedește astfel că, în adevărul său adînc, omul nu este sortit întemnițării și des-*

coperă rațiunile existenței în viața exemplară pe care și-o promite.

Spuneam că în fond n-ar avea nici o importanță dacă toată povestirea sa ar fi o pură ficțiune și revenim la această idee, dar pentru a ne contrazice de astă dată. Toate cele povestite s-au petrecut întocmai, toți oamenii aceia, leproșii generoși din Insula Porumbeilor și nefericitul Sylvain, înghițit sub ochii săi de țărmul mlăștinos al oceanului, toți oamenii admirabili sau abjecți pe care îi întîlnește povestitorul în lunga sa odisee au existat și unii încă mai trăiesc. Or, tocmai caracterul atît de concret al aventurilor sale adaugă un element emoțional de care nu mai putem face abstracție. Evident că și Ulise, și Don Quijote, și Robinson Crusoe au existat aievea ; altfel nimeni n-ar fi simțit nevoia să-i inventeze. Din păcate, prejudecata de a separa literatura de viața reală ni-i depărtează puțin, uneori, în timp ce lui Papillon, dacă vrei, poți să-i și telefonezi. Dar aceasta azi. Presupunînd că mîine numele autorului s-ar pierde, Papillon are toate șansele să devină un erou pur literar, cu alte cuvinte să intre și el în rîndul acelor admirabile fantome de care oamenii nu se pot lipsi, fiindcă trezesc în ei răscolitoare ecouri.

MODEST MORARIU

Poporului venezuelean,
amăriților lui pescari din golful Paria,
tuturor, intelectualilor, militarilor și celorlalți
care mi-au oferit șansa să renasc,

soției mele, Rita, cea mai bună prietenă a mea.

calea putreziciunii

CURTEA CU JURI

Palma a fost atît de zdravănă că nu m-am dezmeticit de pe urma ei decît după treisprezece ani. Într-adevăr, nu era o scatoalcă oarecare, şi, ca să mi-o ardă, s-au făcut luntre şi punte.

Sîntem în 26 octombrie 1931. De la opt dimineaţa am fost scos din celula pe care o ocup la Conciergerie[1] de-un an de zile. Sînt proaspăt bărbierit, bine înţolit, un costum făcut de-un mare croitor îmi dă aspectul unui om elegant. Cămaşă albă, un papion albastru-deschis, drept ultimă trăsătură de penel a acestei ţinute.

Am douăzeci şi cinci de ani şi arăt de douăzeci. Jandarmii, niţel stingheriţi de înfăţişarea mea de *gentleman*, se poartă amabil. Mi-au scos pînă şi cătuşele. Am luat loc toţi şase, cinci jandarmi şi cu mine, pe două bănci într-o sală goală. Afară e o vreme mohorîtă. În faţa noastră, o uşă care comunică desigur cu sala juraţilor, căci ne aflăm la Tribunalul departamentului Sena, la Paris.

Peste cîteva clipe voi fi acuzat de omucidere. Avocatul meu, maestrul Raymond Hubert, a venit să-mi strîngă mîna : „Nu există nici o probă serioasă împotriva dumitale, am încredere, vom fi achitaţi." Zîmbesc la acest „vom fi". De parcă şi el, maestrul Hubert, ar fi chemat în faţa Curţii cu juri ca inculpat şi, în caz de condamnare, ar urma, la rîndul lui, s-o ispăşească.

Un aprod deschide uşa şi ne poftește să intrăm. Pe uşa cu cele două canaturi larg deschise, încadrat de patru jandarmi, cu plutonierul alături, îmi fac intrarea într-o

[1] Închisoare în partea medievală a Palatului de Justiţie din Paris. (n.t.)

sală imensă. Ca să-mi ardă palma, au îmbrăcat totul în roşu sîngeriu : covorul, perdelele marilor ferestre, pînă şi robele magistraţilor care, dintr-o clipă într-alta, mă vor judeca.

— Domnilor, Curtea !

Pe o uşă, din dreapta, apar unul după altul şase bărbaţi. Preşedintele, apoi cinci magistraţi, cu toca pe cap. Preşedintele se opreşte în faţa scaunului din mijloc, la dreapta şi la stînga se plasează asesorii lui.

O linişte impresionantă domneşte în sală, unde toată lumea a rămas în picioare, inclusiv subsemnatul. Curtea ia loc pe scaun o dată cu toţi ceilalţi.

Preşedintele, o mutră rotofeie cu pometi trandafirii, cu înfăţişare severă, mi se uită în ochi fără a lăsa să i se ghicească vreun gînd. Îl cheamă Bevin. Mai tîrziu va conduce dezbaterile cu imparţialitate şi, prin atitudinea lui, va da de înţeles întregii asistenţe că, în calitate de magistrat de carieră, nu e prea convins de sinceritatea martorilor şi a poliţiştilor. Nu, nu-i va reveni nici o răspundere în chestia cu palma, nu va face decît să mi-o servească.

Procuror e magistratul Pradel, un procuror foarte temut de toţi avocaţii baroului. Are tristul renume de a fi principalul furnizor al ghilotinei şi al penitenciarelor din Franţa şi de peste mări.

Pradel reprezintă pedeapsa rostită de societate. E acuzatorul oficial, n-are nimic omenesc în el. Reprezintă Legea, Balanţa, e cel care-o mînuieşte şi care va face totul pentru a o vedea înclinată spre el. Are nişte ochi de vultur, coboară puţin pleoapele şi mă priveşte ţintă, de sus. Mai întîi de la înălţimea scaunului care-l plasează deasupra mea, apoi a propriei sale staturi, un metru optzeci pe puţin, de care e mîndru nevoie mare. Nu-şi scoate niciodată mantia roşie, dar îşi pune toca în faţă. Se sprijină în cele două mîini mari ca nişte lopeţi. O verighetă de aur arată că e căsătorit şi, pe degetul mic, drept inel, poartă o caia bine şlefuită.

Se apleacă un pic spre mine ca să mă domine mai straşnic. Pare să-mi spună :

„Mă, şmechere, dacă-ţi închipui că-mi poţi scăpa, te-nşeli. Nimeni nu vede că mîinile mele au gheare, dar unghiile care te vor sfîrteca le port frumuşel în suflet. Şi dacă bag spaima în toţi avocaţii, şi sînt socotit printre

magistrați un procuror primejdios, e pentru că nu las niciodată să-mi scape prada.

Nu mă interesează dacă ești vinovat sau nu ; sînt dator doar să fac uz de tot ce e împotriva ta : viața de boem pe care ai dus-o în Montmartre, mărturiile smulse de poliție și chiar declarațiile polițiștilor. Cu acest talmeș-balmeș dezgustător adunat de judecătorul de instrucție voi reuși să te fac îndeajuns de respingător pentru ca jurații să te șteargă din rîndurile societății."

Aș zice că-l aud cu adevărat vorbindu-mi, foarte clar, doar dacă nu visez, căci sînt de-a binelea impresionat de acest „mîncător de oameni" :

„Nu te împotrivi, acuzat, mai ales nu încerca să te aperi : te voi călăuzi spre «calea putreziciunii»".

Și nădăjduiesc că nu te bizui pe juraţi ! Nu-ți face iluzii. Acești doisprezece bărbați nu știu ce-i aia viață.

Privește-i, înșirați în fața ta. Așa-i că le vezi pe aceste douăsprezece momii aduse la Paris dintr-un fund de provincie ? Sînt niște mic-burghezi, niște pensionari, niște negustori. Nu merită osteneala să ți-i descriu. N-oi fi având pretenția să-ți înțeleagă cei douăzeci și cinci de ani ai tăi și viața pe care-o duci în Montmartre ! Pentru ei Pigalle și place Blanche înseamnă Infernul, și toți oamenii care-și duc viața noaptea sînt niște dușmani ai societății. Toți se mîndresc grozav că sînt membri ai Curții cu juri din departamentul Senei. În plus, fii sigur că se perpelesc știindu-se niște mic-burghezi mărginiți.

Iar tu arăți tînăr și chipeș. Știi bine că n-o să ezit să te înfățișez ca pe-un Don Juan al nopților din Montmartre. Drept care, de la bun început, pe jurații ăștia ți-i voi face dușmani. Ești prea bine îmbrăcat, ar fi trebuit să porți haine ponosite. Cu asta ai făcut o mare greșeală de tactică. Nu vezi că te invidiază pentru costumul tău ? Ei își cumpără haine de gata și nici măcar în vis nu s-au îmbrăcat pe comandă."

E ora zece și iată-ne gata să deschidem dezbaterile. În fața mea, șase magistrați, între care un procuror agresiv care-și va folosi întreaga putere machiavelică, toată inteligența, spre a-i convinge pe acești doisprezece naivi, în primul rînd, că sînt vinovat și că doar ocna sau ghilotina pot fi verdictul zilei.

Mă vor judeca pentru uciderea unui proxenet, a unui turnător al tagmei[1] din Montmartre. Nu există nici o dovadă, dar sticleții — care saltă cu cîte-un grad ori de cîte ori dibăcesc pe făptașul unui delict — vor susține că vinovatul sînt eu. Neavînd dovezi, vor spune că dețin informații „confidențiale" care nu lasă loc nici unei îndoieli. Un martor pregătit de ei, adevărată placă de patefon înregistrată pe quai des Orfèvres nr. 36[2], pe nume Polein, va constitui elementul principal al acuzării. Cum eu susțin că nu-l cunosc, la un moment dat Președintele, foarte imparțial, mă întreabă :

— Spui că martorul ăsta minte. În regulă. Dar de ce-ar minți ?

— Domnule Președinte, de cînd am fost arestat nu mai închid ochii noaptea, dar nu din remușcare că l-am asasinat pe Roland Mărunțelul, întrucît nu eu sînt ucigașul. Tocmai asta încerc să descopăr, motivul pentru care mă acuză acest martor cu atîta înverșunare, aducînd noi date ori de cîte ori se clatină acuzația, pentru a o întări. Am ajuns, domnule Președinte, la concluzia că polițiștii l-au prins cu un delict important și că au făcut un tîrg cu el : îți dăm drumul, cu condiția să-l înfunzi pe Papillon.

N-aș fi crezut s-o nimeresc atît de bine. Polein, prezentat juraților drept un om cinstit și fără nici o condamnare la activul lui, avea să fie arestat cîțiva ani după aceea și condamnat pentru trafic de cocaină.

Maestrul Hubert încearcă să mă apere, dar nu e de talia procurorului. Dar maestrul Bouffay reușește, prin indignarea lui plină de căldură, să-i dea procurorului cîteva clipe de furcă. Din păcate nu ține mult, și dibăcia lui Pradel învinge repede în acest duel. Pe deasupra, îi măgulește pe juranți, mîngîindu-le peste măsură orgoliul de a fi tratați de la egal la egal și drept colaboratori de către acest impresionant personaj.

La 11 noaptea partida de șah e terminată. Apărătorii mei sînt șah mat. Iar eu, nevinovatul, sînt condamnat.

Societatea franceză, reprezentată de procurorul Pradel, a eliminat din sînul ei pe viață un tînăr de douăzeci și cinci ani. Și fără nici o reducere, mă rog frumos !

---

[1] Aici, și în continuare, cuvîntul *milieu* a fost tradus prin *tagmă*, în sensul de lume interlopă, de lume a celor care trăiesc în marginea legii sau chiar în afara ei. (n.t.)

[2] Sediul Poliției Judiciare din Paris.

Porţia copioasă mi-e servită de glasul fără timbru al preşedintelui Bovin.

— Acuzat, ridică-te.

Mă ridic. În sală domneşte o tăcere absolută, toţi îşi ţin răsuflarea, inima-mi bate ceva mai iute. Juraţii se uită la mine sau lasă capul în jos, par ruşinaţi.

— Acuzat, întrucît juraţii au răspuns „da" la toate întrebările în afară de una, privitoare la premeditare, eşti condamnat la muncă silnică pe viaţă. Ai ceva de spus ?

Am rămas nemişcat, atitudinea mea e firească, strîng doar ceva mai tare bara boxei de care mă sprijin.

— Domnule Preşedinte, da, am de spus că sînt întru totul nevinovat şi victimă a unei maşinaţiuni a poliţiei.

Din colţul femeilor elegante, invitate pe sprînceană şi aşezate în spatele Curţii, îmi parvine un murmur. Cu glas potolit le spun :

— Linişte, doamnelor cu perle la gît, care aţi venit aici să gustaţi emoţii morbide. Farsa e jucată. O omucidere a fost soluţionată în chip fericit de poliţia şi justiţia dumneavoastră, deci e cazul să fiţi mulţumite !

— Gardieni, zice Preşedintele, luaţi-l pe condamnat.

Înainte să dispar, aud o voce strigînd :

— Nu-ţi face inimă rea, iubitule, o să vin după tine.

E vrednica şi nobila mea Nénette, care-şi urlă dragostea. Cei din tagmă aflaţi în sală aplaudă. Ştiu foarte bine cum devine cazul cu omuciderea asta şi-mi arată că sînt mîndri că nu m-am pus pe trăncănit şi că n-am turnat pe nimeni.

Întorşi în săliţa unde stătusem pînă la dezbateri, jandarmii îmi pun cătuşele, şi unul din ei îşi prinde cu un lănţişor încheietura mîinii stîngi de mîna mea dreaptă. Nici un cuvînt. Cer o ţigară. Plutonierul îmi oferă una şi mi-o aprinde. De cîte ori o scot sau o duc la gură, jandarmul e nevoit să-şi ridice braţul sau să-l coboare ca să-mi urmeze mişcarea.

Fumez în picioare cam trei sferturi din ţigară. Nimeni nu scoate o vorbă. Eu sînt cel care, ridicînd ochii la plutonier, îi spun : „Să mergem." .

După ce cobor scările, escortat de vreo duzină de jandarmi, ajung în curtea interioară a Tribunalului. Duba mă aşteaptă. Nu e celulară, ci prevăzută cu bănci, vreo zece la număr. Plutonierul rosteşte : „La Conciergerie."

LA CONCIERGERIE

Cînd sosim acolo unde a fost ultimul castel al Mariei-Antoaneta, jandarmii mă încredinţează gardianului-şef, care semnează o hirtie, actul de descărcare. Jandarmii pleacă fără să rostească un cuvînt, dar mai înainte, ce surpriză, plutonierul îmi strînge cu căldură mîinile încătuşate.

Gardianul-şef mă întreabă :

— Cu cît te-au potcovit ?

— Muncă silnică pe viaţă.

— Nu se poate !

Se uită la jandarmi şi-şi dă seama că-i adevărat. Temnicerul ăsta, de cincizeci de ani, care a văzut atîtea şi care-mi cunoaşte foarte bine dosarul, îmi spune prietenește :

— Ce ticăloşi ! Au căpiat cu toţii !

Îmi scoate încet cătuşele şi are amabilitatea să mă însoţească personal pînă la una din celulele capitonate, special amenajată pentru cei condamnaţi la moarte, pentru nebuni, pentru cei foarte periculoşi sau pentru vieţaşi.

— Curaj, Papillon, îmi zice, închizînd uşa după el. O să capeţi o parte din lucrurile şi alimentele pe care le aveai în cealaltă celulă. Curaj !

— Mulţumesc, dom-şef. Crede-mă, am curaj, şi nădăjduiesc că munca silnică pe viaţă o să-le stea-n gît.

După cîteva minute ricîie cineva la uşă.

— Ce e ?

Îmi răspunde o voce :

— Nimic. Eu sînt, am atîrnat un carton.

— De ce ? Ce scrie pe el ?

— „Muncă silnică pe viaţă. De supravegheat îndeaproape".

Îmi spun : Chiar că-s ţicniţi. Doar nu-şi închipuie că pietroiul care m-a poenit în cap o să m-aiurească într-atît încît să mă sinucid ? Sînt şi-o să rămîn curajos. Am să lupt în ciuda şi împotriva tuturor. Chiar de mîine o pornesc la treabă.

Dimineaţa, în timp ce-mi beam cafeaua, m-am întrebat : Să fac apel ? În ce scop ? O să am mai mult noroc în faţa altui tribunal ? Şi cît timp o să pierd cu asta ? Un an, poate optsprezece luni.... şi pentru ce : ca să m-aleg cu douăzeci de ani în loc de muncă silnică pe viaţă ?

Fiind ferm hotărît să evadez, cantitatea nu contează şi-mi vine în minte fraza unui condamnat care l-a întrebat pe preşedintele Curţii cu juri : „Domnule, cît durează în Franţa munca silnică pe viaţă ?"

Mă învîrtesc prin celula mea. Am trimis o scrisoare prin poşta pneumatică soţiei mele, drept mîngîiere, şi alta uneia din surori care a încercat să-şi apere fratele, singură împotriva tuturor.

Gata, cortina s-a lăsat. Ai mei suferă probabil mai mult decît mine, iar sărmanul meu tată, în colţul acela pierdut unde trăieşte, trebuie să fie tare chinuit că are de dus o cruce atît de grea.

Tresar : păi sînt nevinovat ! Da, dar în ai cui ochi ? da, dar cine mă crede nevinovat ? Îmi zic : Nu te apuca vreodată să spui că eşti nevinovat, prea s-ar face haz pe seama ta. Să te condamne pe viaţă pentru un proxenet şi, colac peste pupăză, să mai şi spui c-a mierlit de mîna altuia, prea ar fi caraghios. Mai bine leagă căţeaua.

Cum în timpul preventiei, nici în închisoarea Santé, nici la Conciergerie, nu mi-a trecut niciodată prin minte gîndul unei condamnări atît de grele, nu mi-am pus problema cu ce-o fi semănînd „calea putreziciunii".

Bun. În primul rînd : să intru în legătură cu indivizi deja condamnaţi, care ar putea deveni tovarăşi de evadare.

Am ales un marsiliez, Dega. Precis c-o să-l văd la frizer. Se duce zilnic să se radă. Cer să merg şi eu. Chiar aşa, de cum sosesc îl văd cu nasul la zid. Îl zăresc tocmai în clipa cînd îi cedează altuia locul său, pe furiş, ca să aibă mai mult de aşteptat. Mă aşez lîngă el, dînd pe altul la o parte. Îi şoptesc în grabă :

— Ei, Dega, cum merge ?

— Merge, Papi. Mi-au dat cinşpe coţi de pîrnaie. Dar tu ? Am auzit că te-au înfundat rău.

— Da, muncă silnică pe viaţă.

— Faci apel ?

— Nu. Ce ne trebuie nouă e să halim bine şi s-avem condiţie fizică. Ţin-te tare, Dega, precis o să fie nevoie de muşchi zdraveni. Biştari ai ?

— Da, zece bătrîne în lire sterline. Tu ?

— N-am.

— Un sfat bun : fă iute rost de nişte lovele ; avocat ai ? Hubert ? E-o găoază, n-o să-ţi facă rost de tub. Trimi-

te-ţi femeia la Dante, cu tubul garnisit. Să i-l predea lui Dominique Bogătanul, şi-ţi garantez că-l capeţi.

— Şase, paznicul e cu ochii pe noi.

— Aha, v-aţi pus pe trăncănit ?

— Oh ! doar fleacuri, răspunde Dega. Zice că-i bolnav.

— Ce are ! Juraţi la ficat ?

Şi burtosul ăsta de gabor izbucneşte în rîs.

Aşa-i viaţa. Am şi pornit pe „calea putreziciunii". Se rîde în hohote, glumind pe seama unui flăcău de douăzeci şi cinci de ani condamnat pe viaţă.

Am căpătat tubul. E un tub de aluminiu, şlefuit de minune, care se desface deşurubîndu-l exact la mijloc. O parte pătrunde în cealaltă. Înăuntru sînt cinci mii şase sute de franci în bancnote noi. De cum primesc tubuleţul ăsta lung de şase centimetri, gros cît degetul mare, îl sărut ; da, îl sărut înainte de-a mi-l vîrî în anus. Respir adînc, ca să intre binc în colon. E casa mea de bani. Poate să mă dezbrace la piele, să mă pună să desfac picioarele, să tuşesc, să m-aplec pîn' la pămînt, n-o să ginească nimic. A intrat foarte bine, pînă sus, în intestinul gros. Face parte din mine. E viaţa mea, e libertatea pe care-o port în mine... calea spre răzbunare. Hotărît c-o să mă răzbun ! Numai la asta mi-e gîndul.

Afară e întuneric. Sînt singur în celulă. O lampă puternică din tavan îi îngăduie paznicului să mă vadă printr-o găurică făcută în uşă. Lumina mă orbeşte. Îmi pun batista îndoită pe ochi, căci mă supără foarte tare. Stau lungit pe-o saltea întinsă pe-un pat de fier, fără pernă, şi revăd toate amănuntele acelui proces îngrozitor.

Ajuns aci, ca să se poată înţelege şirul acestei lungi povestiri, ca să fie pricepute pe deplin datele ce-mi vor sluji drept sprijin în lupta mea, o să trebuiască poate s-o lungesc niţel şi să istorisesc tot ce mi-a trecut de-a binelea prin cap în primele zile, cînd eram un îngropat de viu :

Ce să fac după evadare ? Căci acum, avînd tubul, nu mă îndoiesc o clipă c-o să evadez.

Mai întîi mă-ntorc cît mai repede la Paris. Polein, martorul mincinos, e primul pe care-l omor. Apoi ăi doi curcani cu pricina. Dar doi curcani nu-i de-ajuns, trebuie să-i curăţ pe toţi. Oricum, cît mai mulţi. Ah ! ştiu. De cum sînt liber, mă-ntorc la Paris. O să vîr într-o valiză cît mai mult explozibil. Nu prea ştiu cît : zece, cincispre-

zece, douăzeci de kilograme. Şi încerc să calculez cît explozibil mi-ar trebui ca să fac multe victime.

Dinamită ? Nu, şedita[1] e mai bună. Dar de ce nu nitroglicerină ? Bun, e-n regulă, o să mă sfătuiesc cu ăi pricepuţi. Dar curcanii pot fi liniştiţi, pun eu cît trebuie ca să se satură.

Stau mai departe cu ochii închişi şi cu batista pe pleoape. Văd foarte limpede valiza, aparent inofensivă, încărcată cu explozivi, şi ceasornicul bine pus la punct, care o să declanşeze detonatorul. Atenţie, trebuie să explodeze la zece dimineaţa, în sala de rapoarte a Poliţiei Judiciare, pe quai des Orfèvres, la numărul 36, etajul întîi. La ora aia se strîng acolo pe puţin o sută cincizeci de curcani, să primească ordine şi să asculte raportul. Cîte trepte or fi de urcat ? N-am voie să greşesc.

Va trebui să cronometrez cît durează ca valiza să ajungă din stradă la destinaţie şi pînă exact în secunda cînd urmează să explodeze. Dar cine-o să ducă valiza ? În regulă, o să-mi permit eu curajul ăsta. Sosesc cu-n taxi chiar la intrarea Poliţiei Judiciare şi le spun poruncitor celor doi sticleţi de gardă : „Duceţi-mi valiza asta în sala de rapoarte, viu şi eu. Spuneţi-i comisarului Dupont că i-a trimis-o inspectorul-şef Dubois şi că vin imediat."

Se vor supune ? Dar dacă, din întîmplare, din gloata aia de imbecili, nimeresc tocmai singurii doi isteţi ai breslei ? S-ar duce tot dracului de rîpă. Trebuie să găsesc altceva. Şi caut, caut. Mintea mea n-admite să nu găsesc o soluţie cu care să merg la sigur, sută la sută.

Mă scol să beau puţină apă. De-atîtea gînduri, m-a apucat durerea de cap.

Mă culc la loc fără balistă, minutele se scurg încet. Şi lumina aia, lumina aia, Dumnezeule Doamne ! Ud batista şi o pun iar pe ochi. Apa rece îmi face bine şi, datorită greutăţii apei, batista se lipeşte mai bine de pleoape. De-aci înainte o să folosesc mereu acest mijloc.

Orele astea nesfîrşite în care-mi ticluiesc viitoarea răzbunare sînt atît de intense încît mă văd acţionînd exact ca şi cum proiectul ar fi pe cale de înfăptuire. În fiecare noapte, şi chiar o bună parte din zi, mă vîntur prin Paris, de parcă evadarea mea ar fi un fapt împlinit. Pre-

---

[1] Exploziv pe bază de clorat (de potasiu, de sodiu) şi de dinitrotoluen. (n.t.)

cis c-o să evadez şi o să mă-ntorc la Paris. Şi, bineînţeles, întîi şi-ntîi, o să-mi prezint nota de plată, în primul rînd lui Polein şi apoi curcanilor. Dar juraţii ? Idioţii ăia o s-o ducă mai departe liniştiţi ? Fosilele alea s-or fi întors acasă, încîntate că şi-au făcut datoria cu D mare. Plini de importanţă, mîndri nevoie mare faţă de vecini şi de babalîcul care-i aşteaptă, nepieptănată, să-şi înfulece supa.

Deci, ce să le fac juraţilor ? Nimic. Sînt nişte imbecili. Nu-s pregătiţi să fie judecători. Dacă e un jandarm la pensie sau un vameş, reacţionează ca un jandarm sau ca un vameş. Iar dacă-i lăptar, ca un negustor ambulant. Au urmat exact teza procurorului, care i-a jucat pe degete. Nu-s ei de vină. Deci e clar : n-o să le fac nimic.

Aşternînd pe hîrtie toate aceste gînduri care mi-au trecut prin minte cu atîţia ani în urmă şi care revin buluc, îmbulzindu-se cu o claritate extraordinară, îmi dau seama în ce măsură tăcerea desăvîrşită, izolarea completă, totală, impusă unui tînăr închis într-o celulă, poate să-i provoace o adevărată viaţă imaginativă, înainte de a-şi pierde minţile. Atît de intensă, atît de vie, încît omul pur şi simplu se dedublează. Îşi ia zborul şi începe să rătăcească de-a binelea pé unde i se năzare. Casa lui, taică-său, maică-sa, familia, copilăria, diferitele etape ale vieţii sale. Iar apoi, şi mai ales, castelele din Spania pe care le clădeşte mintea lui fecundă, le clădeşte cu o fantezie atît de neînchipuit de vie încît, în această formidabilă dedublare, ajunge să creadă că trăieşte aievea tot ceea ce e pe cale să viseze.

Au trecut treizeci şi şase de ani, şi totuşi peniţa mea aleargă pe hîrtie fără cel mai mic efort de memorie, ca să relateze tot ce-am gîndit cu-adevărat în acel moment al vieţii.

Nu, n-am să le fac nimic juraţilor. Dar procurorului ? Ah ! ăsta n-are voie să-mi scape. Pentru el, de altfel, am o reţetă gata pregătită, de la Alexandre Dumas citire. O să procedez exact ca-n *Contele de Monte-Cristo*, cu individul băgat la beci şi lăsat să crape de foame.

Magistratul, da, e vinovat. Vulturul ăsta împopoţonat în roşu merită din plin să-l lichidez în cele mai grele cazne. Chiar aşa, după Polein şi curcani, o să mă ocup exclusiv de fiara asta. Am să-nchiriez o vilă. Trebuie să aibă un beci foarte adînc, cu ziduri groase şi o uşă foarte

grea. Dacă uşa nu e destul de groasă, am s-o căptuşesc chiar cu c-o saltea şi cu cilţi. De cum fac rost de vilă, aflu unde e şi-l răpesc. Întrucît zidul va fi prevăzut cu nişte belciuge, îl pun în lanţ de cum sosim. Şi după asta, al meu eşti, nenişorule !

Mă aflu în faţa lui, îl văd cu o precizie extraordinară sub pleoapele închise. Da, îl privesc aşa cum mă privea el la Curtea cu juri. Scena mi-apare cu atîta claritate încît îi simt căldura respiraţiei pe obraz, căci sîntem foarte aproape unul de altul, faţă-n faţă, gata să ne-atingem.

Ochii lui de uliu sînt orbiţi şi înnebuniţi de lumina unui far foarte puternic pe care l-am aţintit asupra lui. Picături mari de sudoare se preling pe faţa-i congestionată. Da, îmi aud întrebările, îi ascult răspunsurile. E-un moment pe care-l trăiesc cu intensitate.

— Mă recunoşti, ticălosule ? Eu sînt, Papillon, pe care l-ai trimis cu-atîta nepăsare la ocnă pe viaţă. Crezi că făcea să buchiseşti atît amar de ani ca s-ajungi un om cu o instruire superioară, să-ţi pierzi nopţile cu dreptul roman şi mai ştiu eu care, să-nveţi latineşte şi greceşte, să-ţi sacrifici anii tinereţii ca să devii un mare orator ? Ca să faci ce, dobitocule ? Să creezi o altă lege socială, mai bună ? Să convingi mulţimea că pacea e cel mai bun lucru pe lume ? Să propovăduieşti filozofia vreunei religii minunate ? Sau pur şi simplu să-i influenţezi pe ceilalţi, prin superioritatea pregătirii tale universitare, pentru a-i face mai buni sau să înceteze de-a mai fi răi ? Spune, la ce ţi-a folosit ştiinţa, ca să salvezi nişte oameni sau ca să-i înfunzi ? Nici gînd de aşa ceva. O singură dorinţă te face să acţionezi ! Să urci, să urci întruna. Să urci treptele carierei tale scîrboase. Pentru tine gloria înseamnă să fii cel mai straşnic furnizor al ocnei, furnizorul neînfrînt al călăului şi al ghilotinei. Dacă Deibler[1] ar fi cît de cît recunoscător, ar trebui să-ţi trimită la fiecare sfîrşit de an cîte-o ladă cu cea mai fină şampanie. Oare nu mulţumită ţie, porc infect ce eşti, a putut să reteze el anul ăsta cinci sau şapte capete în plus ? Acum însă eşti în mîna mea, bine legat de zidul ăsta. Îţi văd iar zîmbetul, da, aerul biruitor pe care-l aveai cînd, după rechizitoriu, s-a dat citire condamnării mele. Parc-ar fi fost ieri, şi totuşi sînt ani de-atunci. Cîţi ani ? zece ? douăzeci ?

---

[1] Executorul pedepselor capitale în 1932. (n.a.)

Dar ce-i cu mine ? De ce zece ani ? De ce douăzeci de ani ? Vino-ţi în fire, Papillon, eşti puternic, eşti tînăr, şi-n măruntaiele tale ai cinci mii şase sute de franci. Doi ani, da, doi ani de muncă silnică, nici o zi mai mult — îmi jur mie însumi.

Hai ! nu te prosti, Papillon ! Celula asta, liniştea asta te fac să-ţi pierzi minţile. N-am ţigări. Ultima am fumat-o ieri. O să umblu. La urma urmei, nu-i nevoie să stau cu ochii închişi, nici cu batista pe ei, ca să văd ce-o să se-ntîmple mai departe. Sigur că da, mă scol. Celula are patru metri lungime, adică cinci paşi mici, de la uşă la zid. Încep să umblu, cu mîinile la spate. Şi continui :

— Bun. Aşa cum îţi spuneam, revăd foarte limpede zîmbetul tău biruitor. Ei bine, ce-o să ţi-l mai preschimb în rînjet ! Ai un avantaj, tu asupra mea : eu nu puteam să strig, dar tu poţi. Strigă, strigă cît pofteşti, cît poţi de tare. Ce-am să-ţi fac ? Reţeta lui Dumas ? Să te las să crăpi de foame ? Nu, nu-i de-ajuns. Mai întîi o să-ţi scot ochii. Aud ? pari încă biruitor, crezi că dacă-ţi scot ochii o să ai măcar avantajul să nu mă mai vezi, şi că, pe de altă parte, voi fi eu însumi lipsit de bucuria de a-ţi citi reacţiile în pupile. Da, ai dreptate, nu trebuia să ţi-i scot, cel puţin nu imediat. Rămîne pentru mai tîrziu. Am să-ţi tai limba, limba asta înfiorătoare, tăioasă ca un cuţit — nu, mai tăioasă ca un brici ! Limba asta care se prostituează pentru glorioasa-ţi carieră. Aceeaşi limbă care şopteşte cuvinte dulci soţiei, copiilor, amantei. Tu şi amantă ? Mai curînd un amant, asta da. Nu poţi fi decît un pederast pasiv, lipsit de vlagă. Aşa-i, în primul rînd trebuie să termin cu limba ta, căci, după creier, ea e prima vinovată. Mulţumită ei, fiindcă te pricepi atît de bine s-o mînuieşti, i-ai convins pe juraţi să răspundă afirmativ întrebărilor puse. Mulţumită ei, i-ai prezentat pe sticleţi drept oameni de treabă, gata să-şi dea sufletul ca să-şi facă datoria ; mulţumită ei, au fost luate drept bune balivernele martorului. Mulţumită ei, cele douăsprezece momîi m-au socotit cel mai periculos om din Paris. De n-o aveai, de n-aveai limba asta, atît de perfidă, atît de abilă, atît de convingătoare, atît de obişnuită să măsluiască oamenii, faptele şi lucrurile, aş sta şi acum la o masă pe terasa cafenelei din place Blanche, de unde n-ar fi trebuit să mă clintesc. Va să zică aşa rămîne, am să-ţi smulg limba: Dar cu ce ?

Umblu, umblu, m-apucă ameţeala, dar tot mai stăm faţă-n faţă... cînd, deodată, becul se stinge şi o lumină foarte palidă izbuteşte să pătrundă în celula mea prin crăpătura ferestrei.

Ce-i asta ? S-a şi făcut dimineaţă ? Mi-am petrecut noaptea răzbunîndu-mă ? Ce repede s-au scurs orele ! Noaptea asta, atît de lungă, cît de scurtă a fost !

Stau pe pat şi ascult. Nimic. Tăcerea cea mai deplină. Din cînd în cînd, un uşor „tic" la uşă. E paznicul. Încălţat cu pîslari, ca să nu facă zgomot, ridică micuţa vizetă de fier spre a-şi lipi ochiul de gaura minusculă prin care poate să mă vadă fără să-l zăresc.

Mecanismul inventat de Republica franceză a ajuns la etapa a doua. Funcţionează de minune, întrucît în prima etapă a eliminat un om care putea s-o sîcîie. Dar asta nu-i destul. Omul ăsta n-are voie să moară prea repede, nu trebuie să-i scape printr-o sinucidere. E nevoie de el. Ce s-ar face Administraţia penitenciară fără deţinuţi ? Frumos i-ar sta ! Deci supraveghem. Trebuie să ajungă la ocnă, acolo va fi de folos dînd de lucru altor funcţionari. Un nou „tic" la uşă mă face să zîmbesc.

Nu-ţi bate capul de pomană, neisprăvitule, n-am să-ţi scap. Cel puţin, nu în felul de care ţi-e teamă : prin sinucidere.

Doresc un singur lucru, să-mi păstrez cît mai bine sănătatea şi s-o pornesc cît mai repede spre acea Guyană franceză, unde, prin mila Domnului, faceţi dobitocia să mă trimiteţi.

Colegii tăi, ştiu bine, dragul meu paznic de închisoare cu neîncetatul tău „tic", nu sînt nişte copii nevinovaţi. Tu eşti un mieluşel pe lîngă caraliii de-acolo. O ştiu de mult, căci Napoleon, cînd a născocit ocna şi a fost întrebat : „Cine o să-i păzească pe banditii ăştia ?", a răspuns : „Nişte bandiţi mai mari ca ei". Am avut ocazia să constat mai tîrziu că întemeietorul ocnei nu minţise.

Clac, clac — în mijlocul uşii mele se deschide un ghişeu de douăzeci de centimetri pe douăzeci. Mi se-ntinde cafeaua şi un rotocol de pîine de şapte sute cincizeci de grame. În calitate de condamnat, nu mai am drept la restaurant, dar, plătind, pot să cumpăr ţigări şi ceva alimente la o cantină modestă. Cîteva zile încă, pe urmă n-o să mai găsesc nimic. Închisoarea Conciergerie e anticamera recluziunii. Mă delectez cu o ţigară *Lucky Strike*,

de 6 franci şi 60 pachetul. Am cumpărat două. Îmi cheltuiesc agoniseala, deoarece o să mi-o confişte pentru plata cheltuielilor de judecată.

Printr-un bilețel pe care-l găsesc în pîine, Dega mă îndeamnă să cer trimiterea la dezinfectare : „Într-o cutie de chibrituri sînt trei păduchi". Scot chibriturile şi găsesc păduchii, graşi şi zdraveni. Ştiu ce-nseamnă asta. Am să-l arăt paznicului, drept care o să mă trimită mîine cu toate boarfele, inclusiv salteaua, într-o sală de aburi pentru stîrpirea tuturor paraziților — în afara noastră, bineînțeles. Într-adevăr, a doua zi îl găsesc acolo pe Dega. Nici un paznic în sala de aburi. Sîntem singuri.

— Mulțumesc, Dega. Datorită ție am primit tubul.

— Nu te supără ?

— Nu.

— De cîte ori te duci la closet, spală-l bine înainte să-l pui la loc.

— Da. Cred că e etanş, deoarece bancnotele, îndoite în chip de armonică, sînt în perfectă stare. Şi se fac şapte zile de cînd îl țiu.

— Înseamnă că-i bun.

— Ce ai de gînd, Dega ?

— O s-o fac pe nebunul. Nu vreau s-ajung la ocnă. Aci, în Franța, o să fac poate opt sau zece ani. Am relații şi-o să obțin o grațiere de cel puțin cinci ani.

— Cîți ani ai ?

— Patruzeci şi doi.

— Ai căpiat ! Dacă-ți mănînci zece ani din cinşpe, ieşi om bătrîn. Ți-e frică de munca silnică ?

— Da, mi-e frică de ocnă, nu mi-e ruşine să ți-o spun, Papillon. Vezi tu, în Guyana e groaznic. În fiecare an se curăță optzeci la sută din ei. Un convoi ia locul altuia, şi convoaiele sînt de o mie opt sute pînă la două mii de oameni. Dacă nu iei lepră, te procopseşti cu febră galbenă sau cu dizenterie, care nu iartă, sau cu oftică, cu friguri de baltă, cu malarie infecțioasă. Dacă scapi de toate astea, ai toate şansele să fii ucis ca să ți se fure tubul sau să mierleşti într-o încercare de evadare. Crede-mă, Papillon, n-o spun ca să te descurajez, dar am cunoscut cîțiva ocnaşi care s-au întors în Franța după condamnări mai uşoare, pe cinci sau şapte ani, şi m-am lămurit. Sînt niște epave. Zac cîte nouă luni pe an la

spital. Cît despre evadare, n-o ai defel în buzunar, cum îşi închipuie mulţi.

— Te cred, Dega, dar mă bizui pe mine şi n-o să fac mulţi purici acolo, fii sigur. Sînt marinar, cunosc marea şi fii convins că n-o să treacă mult pînă evadez. Iar tu unul, te vezi făcînd zece ani de închisoare? Dacă te iartă de cinci, ceea ce nu-i deloc sigur, crezi c-ai să-i poţi îndura, că n-ai să-nnebuneşti singur cuc? Pentru mine, la ora actuală, în celula asta în care sînt singur, fără cărţi, fără să ies, fără să pot vorbi cu cineva, cele douăzeci şi patru de ore ale zilei trebuie să le înmulţeşti nu cu şaizeci de minute, ci cu şase sute, şi încă eşti departe de adevăr.

— Se poate, dar tu eşti tînăr, iar eu am patruzeci şi doi de ani.

— Ascultă, Dega, sincer, de ce ţi-e teamă mai mult? Nu de ceilalţi ocnaşi?

— Ba da, Papi, sincer. Toţi mă ştiu milionar, iar de-aci şi pînă la a-mi face felul, convinşi că am la mine cincizeci sau o sută de bătrîne, nu-i decît un pas.

— Ascultă, vrei să facem un pact? Tu-mi făgăduieşti că nu încerci s-ajungi la balamuc, iar eu mă leg să fiu mereu lîngă tine. O să ne sprijinim unul pe altul. Sînt puternic şi iute, de foarte tînăr am învăţat să mă bat, şi mă pricep de minune să mînuiesc şişul. Cît despre ceilalţi ocnaşi, aşadar, nici o grijă: o să fim mai mult decît respectaţi, o să fim temuţi. Pentru evadare, n-avem nevoie de nimeni. Ai lovele, am lovele, ştiu să mă folosesc de-o busolă şi să conduc o navă. Ce vrei mai mult?

Se uită ţintă în ochii mei... Ne îmbrăţişăm. Pactul e semnat.

Cîteva clipe mai tîrziu, se deschide uşa. El o ia într-o parte, cu boarfele lui, eu în alta. Nu sîntem prea departe unul de altul şi o să putem să ne mai vedem cînd şi cînd, la frizer, la doctor, sau în capelă, la slujba de duminică.

Dega a picat în afacerea cu falsificarea bonurilor Apărării Naţionale. Un falsificator le făcuse într-un chip foarte original. Decolora bonurile de 500 de franci şi retipărea deasupra, cu măiestrie, titluri de 10.000 de franci. Hîrtia era aceeaşi, aşa că băncile şi negustorii le acceptau cu toată încrederea. Treaba mergea de cîţiva ani şi Secţia financiară a Parchetului nu reuşea defel să-i dea de capăt, pînă în ziua cînd îl arestează pe-un anume

Brioulet, prins în flagrant delict. Louis Dega trăia liniştit, proprietar al unui bar din Marsilia, unde se aduna în fiecare noapte crema tagmei din Sud şi unde, ca într-un soi de simpozion internaţional, se regăseau cei mai senzaţionali vîntură-lume.

În 1929 era milionar. Într-o noapte apare în bar o femeie elegantă, tînără şi frumoasă. Îl caută pe domnul Louis Dega.

— Eu sînt, doamnă, ce doriţi ? Dacă nu vă supăraţi, să trecem în încăperea alăturată.

— Vedeţi, sînt soţia lui Brioulet. E la Paris, închis pentru că ar fi vîndut nişte bonuri falsificate. Am dat ochii cu el la vorbitor, la închisoarea Santé, mi-a dat adresa barului şi mi-a zis să vă cer douăzeci de mii de franci ca să plătească avocatul.

Şi iată cum unul dintre cei mai grozavi escroci ai Franţei, Dega, în faţa primejdiei reprezentate de o femeie care ştie ce rol a jucat în afacerea bonurilor, nu găseşte decît tocmai răspunsul pe care nu trebuia să-l dea :

— Doamnă, habar n-am cine-i soţul dumneavoastră, iar dacă vă trebuie bani, n-aveţi decît să faceţi trotuarul. Frumoasă cum sînteţi, o să cîştigaţi mai mulţi decît vă trebuie.

Biata femeie, revoltată, o ia la fugă cu ochii în lacrimi. Se duce să-i povestească scena soţului ei. Indignat, a doua zi, Brioulet istorisea totul judecătorului de instrucţie, învinuindu-l pe Dega că-i tipul care furniza bonurile falsificate. O echipă formată din cei mai isteţi copoi ai Franţei e pusă pe urmele lui Dega. O lună mai tîrziu, Dega, falsificatorul, gravorul şi unsprezece complici sînt arestaţi la aceeaşi oră în locuri diferite şi băgaţi la răcoare. Au fost judecaţi de Curtea de juri a departamentului Senei, iar procesul a durat paisprezece zile. Fiecare acuzat era apărat de-un avocat celebru. Brioulet n-a retractat nimic. În concluzie, pentru nişte amărîţi de douăzeci de mii de franci şi-un cuvînt tîmpit, cel mai faimos escroc din Franţa, ruinat, îmbătrînit cu zece ani, s-a ales cu cincisprezece ani de muncă silnică. Asta era omul cu care semnasem un pact pe viaţă şi pe moarte.

Maestrul Raymond Hubert a venit să mă vadă. Nu prea avea chef de vorbă. Nu-i reproşez nimic.

„Unu, doi, trei, patru, cinci stînga-mprejur. Unu, doi, trei, patru, cinci, stînga-mprejur. De cîteva ori fac drumul dus și întors de la fereastră la ușa celulei mele. Fumez, mă simt lucid, echilibrat, și-n stare să îndur orice. Îmi promit să nu mă mai gîndesc deocamdată la răzbunare.

Să-l lăsăm pe procuror acolo unde l-am lăsat, legat de belciugele din zid, cu fața la mine, fără să mă fi hotărît încă asupra felului în care să-l trimit pe lumea cealaltă.

Deodată, un strigăt, un strigăt de disperare, ascuțit, plin de-o spaimă îngrozitoare, răzbate prin ușa celulei mele. Ce s-o fi întîmplat? S-ar zice că țipă cineva pus la cazne. Și totuși aici nu-i poliția judiciară. Nu-i chip să aflu despre ce-i vorba. Țipetele astea în plină noapte m-au răscolit. Cît de puternice trebuie să fie, ca să răzbată prin ușa asta capitonată. O fi vreun nebun. E atît de ușor să-ți pierzi mințile în celulele astea în care nimic n-ajunge pînă la tine. Vorbesc de unul singur, cu glas tare, mă întreb: „Ce te privește? Gîndește-te la tine, numai la tine și la noul tău asociat, la Dega." Mă aplec, mă ridic, apoi îmi trîntesc un pumn în piept. Mă doare al dracului, înseamnă că-i în regulă: mușchii brațelor funcționează perfect. Dar picioarele? Poți să le feliciți, umbli de peste șaisprezece ore și nici măcar n-ai obosit.

Unii au născocit picătura chinezească. Alții au născocit tăcerea. Suprimă orice mijloc de a distrage. Nici cărți, nici hîrtie, nici creion, fereastra cu zăbrele groase e complet astupată de scînduri, prin cîteva găurele abia se cerne un pic de lumină.

Foarte impresionat de acel țipăt sfîșietor, mă învîrtesc ca o fiară în cușcă. Mă simt părăsit de toți, pur și simplu îngropat de viu. Da, sînt tare singur, doar cîte-un țipăt poate să răzbată pînă la mine.

Se deschide ușa. Un preot bătrîn își face apariția. Uite că nu ești singur, e un preot aici, în fața ta.

— Bună seara, fiule. Iartă-mă că n-am venit pînă acum, dar eram în concediu. Cum îți merge?

Bunul și bătrînul preot intră de-a dreptul în celulă și se așază pe mizeria mea de pat.

— De unde ești?

— Din Ardèche.

— Părinții ?

— Mama a murit cînd aveam unsprezece ani. Tata mă iubea mult.

— Ce ocupație avea ?

— Învățător.

— Trăiește ?

— Da.

— De ce vorbești de el la trecut, dacă trăiește ?

— Chiar dacă el trăiește, eu sînt mort.

— Oh ! nu vorbi așa. Ce-ai făcut ?

Într-o fracțiune de secundă îmi dau seama cît ar fi de caraghios să-i spun că sînt nevinovat, și răspund repede :

— Poliția zice c-am omorît un om, și dacă așa zice, înseamnă că-i adevărat.

— Era negustor ?

— Nu, proxenet.

— Și pentru o tărășenie a tagmei te-au condamnat la muncă silnică pe viață ? Nu-nțeleg. E vorba de-un asasinat ?

— Nu, de omucidere[1].

— De necrezut, sărmanul meu fiu. Ce pot să fac pentru tine ? Vrei să ne rugăm împreună ?

— Iartă-mă, părinte, n-am primit nici un fel de educație religioasă, nu știu să mă rog.

— Nu face nimic, fiule, am să mă rog eu pentru tine. Bunul Dumnezeu îi iubește pe toți fiii lui, fie că-s botezați, fie că nu. Ai să spui după mine cuvînt cu cuvînt, vrei ?

Are niște ochi atît de blînzi, figura-i dolofană exprimă o bunătate atît de evidentă, că mi-e rușine să-l refuz și, văzînd c-a îngenuncheat, fac la fel. „Tatăl nostru carele ești în ceruri..." Mă podidesc lacrimile, și bunul părinte, care le vede, culege de pe obrazul meu, cu-n deget ca un caltaboș, o lacrimă foarte mare, o duce la buze și o soarbe.

— Lacrimile tale, fiule, îmi sînt cea mai mare răsplată pe care mi-o putea da Domnul astăzi prin tine. Îți mulțumesc.

Și, ridicîndu-se, mă sărută pe frunte.

Ședeam din nou alături, pe pat.

---

[1] *Asasinat* — omor săvîrșit cu premeditare ; *omucidere* — uciderea unui om, voluntar, involuntar sau din imprudență, dar fără premeditare. (n.t.)

— De cînd n-ai mai plîns ?
— De paisprezece ani.
— Acum paisprezece ani, cu ce prilej ?
— În ziua cînd a murit mama.

Mă apucă de mînă și-mi spune : „Iartă-i pe cei care te-au făcut să suferi atît de mult".

Îmi smulg mîna și, dintr-un salt, mă trezesc fără să vreau în mijlocul celulei.

— Ah nu, asta nu ! N-am să iert niciodată. Și vrei să-ți mărturisesc ceva, părinte ? Ei bine, fiecare zi, fiecare noapte, fiecare oră, fiecare minut, mi le petrec calculînd cînd, cum, în ce chip o să-i omor pe toți cei care m-au trimis aici.

— O spui și-o crezi, fiule. Ești tînăr, foarte tînăr. Cu vîrsta vei renunța să pedepsești și să te răzbuni.

După treizeci și patru de ani gîndesc ca el.

— Ce pot să fac pentru tine ? repetă preotul.

— Un delict, părinte.

— Care ?

— Să te duci la celula 37 și să-i spui lui Dega să facă o cerere prin avocatul lui să fie trimis la centrala din Caen, și eu am făcut una azi. Trebuie să plecăm degrabă de la Conciergerie la una din închisorile centrale unde se formează convoaiele pentru Guyana. Dacă pierzi primul vapor, trebuie să mai aștepți doi ani în închisoare pînă pleacă altul. După ce-l vezi, părinte, întoarce-te aici.

— Pe ce motiv ?

— Pe motiv, de pildă, că ți-ai uitat cartea de rugăciuni. Aștept răspunsul.

— Și de ce ești atît de grăbit să ajungi la oroarea aia numită ocnă ?

Mă uit în ochii acestui preot și sînt convins că nu mă va trăda :

— Ca să evadez mai iute, părinte, îi răspund.

— Dumnezeu te va ajuta, fiule, sînt sigur, și-ai să-ți refaci viața, o simt. Vezi tu, ai o privire de băiat bun și un suflet nobil. Am plecat la 37. Așteaptă răspunsul.

S-a întors foarte repede. Dega e de acord. Preotul mi-a lăsat cartea de rugăciuni pînă a doua zi.

Ce rază de soare am primit azi ! Mi-a luminat toată celula. Mulțumită acestui om.

Dacă există un Dumnezeu, de ce îngăduie să se afle pe pămînt făpturi atît de diferite ? Procurorul, polițiștii,

oameni ca Poleln şi apoi preotul, preotul de la Conciergerie ?

Vizita acestui om mi-a făcut bine şi mi-a fost şi de folos.

Rezultatul cererilor nu s-a lăsat aşteptat. O săptămînă mai tîrziu, şapte oameni ne aflam aliniaţi, la patru dimineaţa, pe culoarul închisorii Conciergerie. Caraliii sînt de faţă, toţi în păr.

— Dezbrăcarea !

Ne dezbrăcăm cu toţii încet. E frig, am pielea ca de găină.

— Puneţi-vă efectele în faţa voastră. Stînga-mprejur, un pas înapoi !

Şi fiecare se trezeşte în faţa unui pachet.

— Echiparea !

Cămaşa de bumbac pe care-o purtam cîteva clipe mai înainte e înlocuită cu o cămaşă groasă de pînză nealbită, scorţoasă, iar frumosul meu costum, cu un bluzon şi un pantalon de aba. Pantofii au dispărut, şi-n locul lor îmi vîr picioarele într-o pereche de saboţi. Pînă-n ziua aceea aveam o înfăţişare de om normal. Mă uit la ceilalţi şase : oroare ! S-a isprăvit cu personalitatea fiecăruia : în două minute ne-am transformat în ocnaşi.

„Alinierea, la dreapta ! Înainte, marş ! " Escortaţi de vreo douăzeci de gardieni, ajungem în curte, unde, unul după altul, fiecare e vîrît într-un cotlon strîmt al unei maşini celulare. Direcţia Beaulieu, numele închisorii centrale din Caen.

ÎNCHISOAREA CENTRALA DIN CAEN

Abia sosiţi, sîntem introduşi în cabinetul directorului. Tronează în dosul unui birou stil Empire, pe-o estradă înaltă de-un metru.

— Drepţi ! Vorbeşte directorul.

— Condamnaţi, vă aflaţi aci ca deţinuţi în aşteptarea plecării la ocnă. Aci e o închisoare pentru condamnaţii la muncă silnică. Tăcere obligatorie tot timpul, nici un fel de vizite, nici o scrisoare de la nimeni. Supunere ori lichidare. Aveţi două uşi la dispoziţie : una prin care ajungeţi la ocnă, dacă vă purtaţi bine ; alta spre cimitir. Dacă vă purtaţi rău, e aşa : cea mai mică greşeală se

pedepseşte cu şaizeci de zile carceră, numai pîine şi apă. Nimeni n-a rezistat la două pedepse consecutive de carceră. Cine are urechi de auzit să audă !

I se adresează lui Pierrot Nebunu, extrădat din Spania :

— Ce profesie aveai în viaţa de toate zilele ?

— Toreador, domnule director.

Înfuriat de răspuns, directorul urlă : „Umflaţi-mi-l pe tipul ăsta, ca la cazarmă !" Cît ai clipi, toreadorul e doborît la pămînt, bătut cu ciomegele de patru-cinci caralii, luat pe sus în viteză. Îl auzim strigînd : „Ticăloşilor, săriţi cinci pe unul şi mai daţi şi cu bulanele, jigodiilor !" Un „ah !" de animal rănit de moarte, şi-apoi nimic. Doar frecarea de ciment a ceva tîrît.

După o asemenea scenă, dacă n-ai înţeles, n-o să mai înţelegi niciodată. Dega e lîngă mine. Mişcă un deget, unul singur ca să-mi atingă pantalonul. Am priceput ce vrea să-mi spună : „Stai cuminte, dacă vrei s-ajungi viu la ocnă". Zece minute mai tîrziu, fiecare din noi (în afară de Pierrot Nebunu, dus la subsol într-o carceră oribilă) se află într-o celulă a sectorului disciplinar din închisoarea centrală.

Norocul a făcut ca Dega să fie în celula vecină cu a mea. Mai înainte fuseserăm prezentaţi unui soi de monstru roşcovan de vreun metru nouăzeci, sau mai mult, chior, cu o vînă de bou nou-nouţă în mîna dreaptă. E starostele, un deţinut care îndeplineşte funcţia de călău la ordinele gardienilor. E spaima condamnaţilor. Datorită lui, gardienii au avantajul de a putea ciomăgi şi biciui oamenii fără să se obosească, iar dacă moare vreunul, fără vreo răspundere în ce priveşte Administraţia.

Am aflat mai tîrziu, cu prilejul unui scurt popas la infirmerie, povestea acestei bestii umane. Directorul închisorii centrale merită felicitări că a ştiut să-şi aleagă atît de bine călăul. Individul cu pricina lucra la o carieră de piatră. Într-o bună zi, în orăşelul din Nord în care trăia, hotărăşte să-şi pună capăt zilelor, omorîndu-şi totodată şi soţia. În scopul ăsta face rost de-un cartuş măricel de dinamită. Se culcă lîngă nevastă-sa, într-o odaie de la etajul doi al unei clădiri cu şase etaje. Femeia doarme. Aprinde o ţigară şi cu ea dă foc fitilului de la cartuşul de dinamită, pe care-l ţine-n mînă stîngă, între capul lui şi al nevestei. Explozie înfiorătoare. Rezultat :

nevastă-sa trebuie adunată cu fărașul, întrucît s-a făcut fărîme. O parte a clădirii se prăbușește, trei copii și o bătrînă de șaptezeci de ani mor striviți sub dărîmături. Ceilalți locatari se aleg cu răni mai mult sau mai puțin grave.

El. Tribouillard, și-a pierdut o parte din mîna stîngă, rămînînd doar cu degetul mic și jumătate din cel mare, ochiul și urechea stîngă. Are o rană la cap îndeajuns de gravă ca să fie trepanat. Din ziua condamnării e starostele celulelor disciplinare ale închisorii centrale. Tipul ăsta, pe jumătate țicnit, poate să-și facă mendrele cu nenorociții care pică în raza lui de acțiune.

Unu, doi, trei, patru, cinci, stînga-mprejur... unu, doi, trei, patru, cinci, stînga-mprejur... începe nesfîrșitul du-te-vino dintre zid și ușa celulei.

Culcatul în timpul zilei e interzis. La cinci dimineață, un fluierat strident îi trezește pe toți. Trebuie să te scoli, să-ți faci patul, să te speli și să umbli sau să te așezi pe-un scăunel fixat de zid. Peste zi n-ai dreptul să te culci. O culme a rafinamentului în sistemul penitenciar : patul se ridică și rămîne agățat de zid. Așa că deținutul nu se poate lungi și e mai ușor de supravegheat.

...Unu, doi, trei, patru, cinci... Paisprezece ore de umblat. Ca să deprinzi automatismul acestei neîncetate mișcări, trebuie să înveți să pleci capul, ținînd mîinile la spate, să nu umbli nici prea repede, nici prea încet, să faci pași de aceeași lungime și să te întorci automat, la un capăt al celulei, pe piciorul stîng, iar la celălalt pe piciorul drept.

...Unu, doi, trei, patru, cinci... Celulele sînt mai luminoase decît la Conciergerie și se aud zgomotele de afară, cele din sectorul disciplinar, precum și unele care ne sosesc de pe ogoare. Noaptea se aud fluierăturile sau cîntecele plugarilor, care se întorc acasă mulțumiți c-au tras o dușcă bună de cîrciumă.

De Crăciun am căpătat un cadou : printr-o crăpătură a scîndurilor care astupă fereastra zăresc cîmpul acoperit tot de zăpadă și cîțiva arbori groși și negri luminați de o lună plină. S-ar zice că-i o ilustrată de Crăciun. Scuturați de vînt, arborii și-au lepădat mantia de neă, astfel că se disting bine. Se profilează mari pete întunecate, contrastînd cu restul peisajului. Pentru toți a venit

Crăciunul, într-o parte a închisorii e chiar sărbătorit. Pentru ocnaşii aflaţi în trecere, Administraţia şi-a rupt de la inimă : avem dreptul să cumpărăm două batoane de ciocolată. Am spus bine : două batoane, nu două tablete. Cele două bucăţi de ciocolată Alguebelle au reprezentat pentru mine, în 1931, seara de Moş-Ajun.

...Unu, doi, trei, patru, cinci... Represiunea exercitată de Justiţie m-a transformat în pendul, acest du-te-vino într-o celulă reprezintă întregul meu univers. E calculat matematic. Nimic, absolut nimic nu trebuie lăsat în celulă. Mai ales, e interzis ca deţinutul să se poată distra. Dacă m-ar zări privind prin crăpătura din lemnul ferestrei, m-aş pomeni c-o pedeapsă straşnică. De fapt au dreptate, sînt oare în ochii lor altceva decît un cadavru viu ? Cu ce drept mi-aş permite să mă bucur de priveliştea naturii ?

Zboară un fluture, e albastru-deschis cu o dungulită neagră, o albină zumzăie nu departe de el, lîngă fereastră. Ce caută acolo insectele astea ? S-ar zice că sînt înnebunite după soarele de iarnă, dacă nu cumva le e frig şi vor să pătrundă în închisoare. Un fluture, iarna, e-un înviat din morţi. Cum de nu s-a prăpădit ? Şi albina de ce şi-o fi părăsit stupul ? Ce îndrăzneală inconştientă să se apropie de acest loc ! Noroc că starostele n-are aripi, altfel gîzele n-ar mai avea mult de trăit.

Tribouillard e un sadic fioros şi presimt c-o s-o pătesc. Din păcate, nu m-am înşelat. A doua zi după vizita celor două fermecătoare insecte, anunţ că-s bolnav. Nu mai pot, mă înăbuş de atîta singurătate, simt nevoia să văd un chip, să aud un glas, chiar neplăcut, numai glas să fie, să aud ceva.

Gol puşcă în gheţăria coridorului, privind spre perete, cu nasul la patru degete de zid, eram penultimul dintr-un şir de opt, aşteptîndu-mi rîndul la doctor. Voiam să văd lume... ei bine, am reuşit ! Starostele mă surprinde în clipa cînd îi şoptesc cîteva cuvinte lui Julot, zis omul cu ciocanul. Reacţia roşcovanului ăsta sălbatic a fost îngrozitoare. Cu un pumn în ceafă, aproape că mă dă gata şi, întrucît nu văzusem că mă loveşte, am intrat cu nasu-n zid. Mă podideşte sîngele şi, după ce mă ridic, deoarece căzusem, mă scutur şi încerc să pricep ce-i cu mine. Văzînd că schiţez un gest de protest, huiduma, care atîta aştepta, mă culcă iar c-un picior în burtă şi începe să

dea în mine cu vîna de bou. Julot nu-i în stare să-nghită așa ceva. Se aruncă asupra lui, se încinge o mardeală teribilă și, cum Julot e-n inferioritate, gardienii nu mișcă un deget. Am prins să mă ridic, nimeni nu-mi dă vreo atenție. Mă uit în jur, după ceva care s-aducă a armă. Deodată îl zăresc pe doctor, aplecat asupra fotoliului său, încercînd să vadă din sala de consultații ce se petrece pe coridor și, în același timp, capacul unei oale ridicat de presiunea aburului. Oala asta groasă de smalț se află pe godinul care încălzește sala doctorului. Probabil că aburul are rostul să mai curețe aerul.

Și-atunci, printr-un reflex rapid, apuc oala de toarte, mă frig, dar nu-i dau drumul și, dintr-o mișcare, zvîrl apa clocotită în obrazul starostelui, care nu mă văzuse de ocupat ce era cu Julot. Un urlet înfiorător lese din gîtlejul individului. A încasat zdravăn. Se tăvălește pe jos și, întrucît poartă trei tricouri de lînă, le smulge greu, unul după altul. Cînd ajunge la al treilea, vine și pielea totodată. Gulerul maioului e strîmt și, forțindu-se să-l scoată, se duce și pielea de pe piept, o parte din cea de pe gît și toată de pe obraz, lipite de maiou. Are arsuri și la singurul său ochi, așa că-i orb. În sfîrșit se ridică, hidos, sîngerînd, numai carne vie, iar Julot profită ca să-i ardă un picior zdravăn în boașe. Malacul cade, începe să verse și să scoată bale. I-ajunge cu vîrf și îndesat. În ce ne privește, cam știm ce ne-așteaptă.

Cei doi supraveghetori care au fost de față la toată scena nu-s destul de înfipți ca să ne atace. Sună alarma după întăriri. Ele sosesc de peste tot, și loviturile de ciomag cad pe noi dese ca grindina. Noroc că-mi pierd repede cunoștința, așa că nu mai simt loviturile.

Mă trezesc două etaje mai jos, gol pușcă, într-o carceră, șiroind de apă. Îmi revin încet. Trec mîna peste trupul îndurerat. Am pe puțin douăsprezece pînă la cinsprezece cucuie. Cît o fi ceasul? Habar n-am. Aici nu există nici noapte, nici zi, nici o lumină. Aud niște bătăi în zid, vin de departe.

Toc, toc, toc, toc, toc, toc. Bătăile astea sînt soneria „telefonului". Dacă vreau să primesc comunicarea, trebuie să bat la rîndul meu de două ori în zid. Să bat, dar cu ce? În întunerec nu zăresc nimic cu care aș putea s-o fac. Cu pumnii e imposibil, loviturile lor nu se transmit destul de departe. Mă apropii de locul unde presupun că ar

fi ușa, căci e niţeluş mai puţin întuneric. Mă lovesc de zăbrelele pe care nu le văzusem. Carcera, după cît îmi dau seama pe pipăite, e închisă de-o uşă aflată la peste un metru de mine, şi la care mă împiedică să ajung un grilaj, cel pe care-l ating. Astfel, cînd intră cineva la un deţinut primejdios, acesta nu-l poate atinge, căci e într-o cuşcă. Poţi să-i vorbeşti, să-l uzi, să-i arunci mîncare şi să-l înjuri fără nici un pericol. Dar are şi-un avantaj, nu poţi să-l baţi fără să te expui primejdiei, deoarece ca să-l loveşti trebuie să deschizi grilajul.

Ciocăniturile se repetă din timp în timp. Cine m-o fi chemînd ? Ar merita să-i răspund, căci riscă mult dacă e prins. Tot umblînd, era să vin în bot. Am călcat pe ceva tare şi rotund. Pipăi, e o lingură de lemn. O apuc iute şi mă pregătesc să răspund. Cu urechea lipită de perete, aştept. Toc, toc, toc, toc, toc-stop, toc, toc. — Răspund : toc, toc. Cele două lovituri vor să spună celui care cheamă : E-n regulă, sînt pe recepţie. Încep loviturile : toc, toc, toc... literele alfabetului se perindă cu iuţeală... *a b c d e f g h i j k l m n o p*, stop. Se opreşte la litera p. Lovesc o dată tare : foc. Ştie astfel că am recepţionat litera *p*, apoi vine un *a*, un *p*, un *i*, etc. Îmi spune : „Papi, cum îţi merge ? Te-au lovit rău, eu am un braţ rupt.“ E Julot.

Ne „telefonăm“ vreme de două ore şi mai bine, fără să ne pese că am putea fi surprinşi. Sîntem literalmente stăpîniţi de furia de a schimba fraze. Îi spun că sînt întreg, că mi-e capul plin de cucuie, dar că n-am nici o rană.

A văzut cum m-au dus jos, tras de-un picior, şi-mi spune că la fiecare treaptă mi se izbea capul, cu o pocnitură, căzînd de pe treapta precedentă. El nu şi-a pierdut nici o clipă cunoştinţa. Crede că Tribouillard are arsuri grave şi că, de pe urma lînii, rănile sînt adînci — e aranjat pe-o bună bucată de timp.

Trei lovituri foarte iuţi şi repetate mă înştiinţează că se aude un zgomot. Mă opresc. Într-adevăr, cîteva clipe mai tîrziu, se deschide uşa. Cineva strigă la mine :

— În fund, ticălosule ! Treci în fundul carcerei şi stai drepţi ! (E glasul noului staroste.) Mă cheamă Batton, pe-adevăratelea. Vezi că numele se potriveşte cu slujba[1].

Cu o puternică lanternă marinărească, luminează carcera şi pe mine gol puşcă.

[1] *Batton* : ciomag (fr.) (n. t.)

— Na, îmbracă-te. Nu mişca de-acolo. Uite apă şi pîine. Nu mînca totul dintr-odată, că douăzeci şi patru de ore nu mai capeţi nimic[1].

Urlă ca un sălbatic, apoi îndreaptă lanterna spre chipul său. Văd că zîmbeşte, dar nu răutăcios. Duce un deget la gură şi-mi arată ţoalele pe care le-a lăsat. Pe coridor se află probabil un gardian şi a vrut să-mi dea de înţeles în felul ăsta că nu mi-e duşman.

Într-adevăr, în rotocolul de pîine găsesc o bucată zdravănă de carne fiartă, iar în buzunarul pantalonului, minune ! un pachet de ţigări şi un amnar c-o bucăţică de iască. Aci asemenea daruri valorează un milion. Două cămăşi în loc de una şi nişte izmene de lînă care mi-ajung pînă la glezne. O să-mi amintesc cît oi trăi de acest Batton. Toate astea înseamnă că m-a răsplătit pentru că l-am eliminat pe Tribouillard. Pînă la incident nu era decît ajutor de staroste. Acum, datorită mie, devine titular pe postul de mare şef. În definitiv, îmi datorează avansarea şi mi-a dovedit recunoştinţa.

Deoarece trebuie să ai o răbdare nemaipomenită ca să afli de unde vin ciocăniturile, şi întrucît doar starostele poate să cerceteze, gardienii fiind prea puturoşi, îmi fac de cap cu Julot, liniştiţi în ce-l priveşte pe Batton. Cît e ziua de lungă ne trimitem telegrame. Aflu de la el că vom pleca spre ocnă în curînd : trei-patru luni.

Două zile mai tîrziu, am fost scoşi din carceră şi, fiecare între doi gardieni, sîntem duşi în biroul directorului. Cu faţa la intrare, trei persoane stau jos în spatele unei mese. E un fel de tribunal. Directorul îndeplineşte funcţia de preşedinte, subdirectorul şi supraveghetorul-şef, de asesori.

— Ah, uite-i pe zmeii mei ! Ce-aveţi de spus ?

Julot e foarte palid, umflat la ochi, precis că are temperatură. Stă de trei zile cu braţul rupt, probabil că-l doare cumplit.

Julot răspunde încet : „Mi-e braţul rupt".

— Mă rog, te-ai străduit ca să te-alegi cu braţul rupt. O să-ţi fie de-nvăţătură să mai sări la oameni. Doctorul o să te examineze cînd o veni. Nădăjduiesc că mai trece o săptămînă pînă atunci. Aşteptarea asta o să-ţi prisască,

[1] Patru sute cincizeci de grame de pîine şi un litru de apă (n.a.)

poate că durerea îţi va sluji la ceva. Doar nu-ţi închipui c-o să chem în mod special un medic pentru un individ de teapa ta ? Aşa c-o s-aştepţi pînă ce doctorul închisorii centrale o să aibă răgazul să vină, şi te va îngriji. Asta nu-nseamnă că nu vă condamn pe amîndoi să staţi la carceră pînă la noi ordine.

Julot se uită ţintă în ochii mei : „Domnul ăsta bine înţolit nu se prea sinchiseşte de viaţa unor oameni", pare să-mi spună el.

Întorc din nou capul spre director şi-l privesc. Crede că vreau să vorbesc. Îmi spune : „Şi cu dumneata cum e, nu eşti de acord cu hotărîrea asta ? Ai ceva împotrivă ?"

Răspund : „Absolut nimic, domnule director. Mă încearcă doar nevoia să vă scuip în obraz, dar mă abţin ca să nu-mi murdăresc saliva."

E atît de năucit că roşeşte şi nu pricepe imediat. Dar gardianul-şef a înţeles. Strigă la supraveghetori :

— Umflaţi-l şi aranjaţi-l ! Sper că pînă-ntr-o oră o să-şi ceară iertare în genunchi. Las' că-l învăţăm noi ! O să-l pun să-mi lingă cizmele, pe faţă şi pe dos. Băteţi-l zdravăn, vi-l dau pe mînă.

Doi gardieni îmi răsucesc braţul drept, alţi doi cel stîng. M-au culcat pe jos, cu mîinile duse la spate la nivelul omoplaţilor. Îmi pun cătuşele cu lănţişoare care-mi prind arătătorul stîng de degetul mare de la mîna dreaptă şi supraveghetorul-şef mă ridică de parc-aş fi un animal, trăgîndu-mă de păr.

Nu-i nevoie să vă povestesc ce mi-au făcut. E de-ajuns să se ştie că m-au lăsat unsprezece zile cu mîinile în cătuşe la spate. Dacă trăiesc, e mulţumită lui Batton. În fiecare zi mi-arunca în carceră rotocolul reglementar de pîine, dar, fără mîini, nu puteam s-o mănînc. Nu izbuteam să muşc din ea nici proptind-o cu capul de grilaj. Dar Batton îmi mai arunca şi bucăţele de pîine cît pentru o îmbucătură, în cantitate suficientă ca să rămîn în viaţă. Le adunam grămăjoare cu piciorul, apoi mă culcam pe burtă şi le mîncam ca un cîine. Mestecam bine fiecare bucată, să nu irosesc nimic.

În a douăsprezecea zi, cînd mi-au scos cătuşele, oţelul pătrunsese în carne, care, tumefiată, ascundea sub ea, pe alocuri, metalul.

Gardianul-şef s-a speriat, mai ales c-am leşinat de durere. După ce m-au frezit, am fost dus la infirmerie, unde

mi-au pus apă oxigenată. Infirmierul a cerut să mi se facă o injecție, cu antitetanic. Brațele mi-erau anchilozate și nu-și puteau relua poziția normală. După o jumătate de oră și mai bine de fricționare cu ulei camforat, am putut să le las jos.

Sînt readus în carceră și supraveghetorul-șef, văzînd cele unsprezece rotocoale de pîine, îmi zice :

— Ce-ai să te mai ospătezi ! Ciudat lucru, n-ai prea slăbit în astea unsprezece zile de post...

— Am băut multă apă, dom' șef.

— Aha ! Asta-i, am priceput. Acum să mănînci mult, să te refaci.

Și pleacă.

Idiot sinistru ! Mi-o spusese convins că de unsprezece zile n-am mîncat nimic și că, dacă înfulec totul dintr-odată, mă curăț de indigestie. Să-și pună pofta-n cui. Spre seară, Batton îmi strecoară tutun și foițe. Fumez, fumez, suflînd fumul în gura sobei care bineînțeles că nu funcționează niciodată. Măcar la asta-i bună.

Mai tîrziu îl chem pe Julot. Crede că n-am mîncat de unsprezece zile și mă sfătuiește s-o iau domol ! Mi-e frică să-i spun adevărul, nu cumva vreo lichea să descifreze întîmplător telegrama. I s-a pus brațul în ghips, cu moralul stă bine și mă felicită c-am rezistat.

După părerea lui, convoiul se apropie. Infirmierul i-a spus că au sosit fiolele cu vaccinurile destinate ocnașilor înainte de plecare. De obicei, sînt aduse cu o lună înainte. E imprudent Julot, mă întreabă dac-am salvat tubul.

Da, l-am salvat, dar nu se poate descrie ce-am făcut ca să păstrez averea asta. În regiunea anusului am niște răni înfiorătoare.

Trei săptămîni mai tîrziu, sîntem scoși din carcere. Ce s-a întîmplat ? Avem parte de-un duș formidabil, cu săpun și apă caldă. Simt că renasc. Julot rîde ca un copil și Pierrot Nebunu radiază fericirea de a trăi.

Abia am ieșit din carceră, habar n-avem despre ce-i vorba. Frizerul n-a vrut să-mi răspundă la scurta întrebare șoptită din virful buzelor : „Ce s-a întîmplat ?"

Un necunoscut c-o mutră pocită îmi spune : „Cred că e-o amnistie pentru încarcerați. Poate că le e frică de-un inspector care urmează să vină. Principalul e că trăim." Fiecare e dus într-o celulă obișnuită. La prînz, în prima supă caldă după patruzeci și trei de zile găsesc o așchie

de lemn. Pe ea e scris : „Pornim peste opt zile. Mîine vaccin."

Cine mi-o fi trimis-o ?

N-am aflat niciodată. Precis că vreun deţinut care a avut amabilitatea să ne informeze. Ştie că-i de-ajuns s-o ştie unul din noi, ca să afle toţi. Cu siguranţă că mesajul mi-a parvenit cu totul întîmplător.

Îl înştiinţez degrabă prin telefon pe Julot : „Transmite mai departe". Toată noaptea i-am auzit cum îşi telefonau. Eu, după ce mi-am trimis mesajul, m-am oprit. Prea mă simt bine în patul meu. Nu vreau să am necazuri. Iar ideea de a mă întoarce la carceră nu-mi surîde de fel. Azi mai puţin ca oricînd.

în drum spre ocnă

SAINT-MARTIN-DE-RÉ

Seara, Batton îmi strecoară trei ţigări *Gauloise* şi o hîrtiuţă pe care scrie : „Papillon, ştiu c-o să rămîi cu amintiri bune despre mine. Sînt staroste, dar încerc să fac cît mai puţin rău deţinuţilor. Am primit slujba asta pentru că am nouă copii şi aştept graţierea cu nerăbdare. Fără să fac prea mult rău, o să încerc să-mi dobîndesc graţierea. Adio. Noroc. Convoiul pleacă poimîine."

Într-adevăr, a doua zi sîntem adunaţi în grupe de cîte treizeci pe culoarul sectorului disciplinar. Infirmieri veniţi din Caen ne vaccinează împotriva bolilor tropicale. Trei vaccinuri şi doi litri de lapte de fiecare. Dega e lîngă mine. Îngîndurat. Nu se mai respectă nici un fel de ordin în ce priveşte tăcerea, deoarece ştim că nu ne pot băga la carceră o dată ce-am fost vaccinaţi. Trăncănim în şoaptă sub nasul caralilor, care nu îndrăznesc să spună nimic din pricina infirmierilor de la oraş. Dega îmi spune :

— Or avea destule maşini celulare să ne ducă pe toţi o dată ?

— Cred că nu.

— Saint-Martin-de-Ré e departe, şi dacă duc şaizeci pe zi, o să dureze zece zile, că numai aici sîntem aproape şase sute.

— Principalul e c-am fost vaccinaţi. Înseamnă că sîntem pe listă şi că vom fi în curînd la ocnă. Curaj. Dega începe altă etapă. Bizuie-te pe mine, aşa cum mă bizui eu pe tine.

Mă priveşte cu ochi sclipind de satisfacţie, mă prinde de braţ şi repetă : „Pe viaţă şi pe moarte, Papi".

Cît privește convoiul, puține incidente demne de povestit, afară de faptul că ne sufocam, fiecare în mica-i despărțitură a furgonului celular. Gardienii au refuzat să crape cît de cît ușile, să intre puțin aer. Sosind la La Rochelle, doi dintre tovarășii noștri de furgon au fost găsiți morți, asfixiați.

Tot felul de gură-cască adunați pe chei — căci Saint-Martin-de-Ré e o insulă și trebuia să luăm un vapor ca să traversăm brațul de apă — au asistat cînd i-au găsit pe cei doi năpăstuiți. De altminteri, fără să ia vreo atitudine. Și cum jandarmii urmau să ne predea Fortăreței, morți sau vii, au dus cadavrele pe vapor împreună cu noi.

Traversarea n-a durat mult, dar am tras o gură zdravănă de aer marin. Îi spun lui Dega : „Miroase a evadare". Zîmbește. Iar Julot, care era alături, ne spune :

— Da, miroase a cărăbăneală. Eu unul mă-ntorc acolo de unde am evadat cu cinci ani în urmă. M-am lăsat prins ca un dobitoc tocmai cînd eram gata să-l curăț pe tăinuitorul meu, care mă turnase la proces acum zece ani. Să-ncercăm să rămînem împreună, că la Saint-Martin ne bagă la nimereală cîte zece într-o celulă.

Se-nșela Julot. Cum am sosit, l-au chemat pe el și încă alți doi și i-au pus separat. Erau trei ocnași evadați, prinși din nou în Franța, și trimiși la ocnă pentru a doua oară.

În celule, pe grupuri de cîte zece, începem un trai de așteptare. Avem dreptul să vorbim, să fumăm, sîntem foarte bine hrăniți. Perioada asta nu-i periculoasă decît în privința tubului. Fără să știi de ce, ești chemat pe neașteptate, dezbrăcat la piele și cercetat pe îndelete. Mai întîi părțile ascunse ale corpului pîn-la tălpi, apoi țoalele. „Echiparea !" Și te-ntorci în celulă.

Celula, sala de mese, curtea, unde ne petreceam ore întregi mergînd în șir cîte unul. Un, doi ! Un, doi ! Un, doi !... Mergem în grupe de cîte o sută cincizeci de deținuți. Coada e lungă, saboții pocnesc. Obligatoriu tăcere absolută. Și pe urmă : „Rupeți rîndurile !" Fiecare se așază pe jos, se alcătuiesc grupuri, pe categorii sociale. În primul rînd vin cei cu-adevărat din tagmă, la care originea nu contează : corsicani, marsiliezi, tolousani, bretoni, parizieni etc. Pînă și din Ardèche e unul, ăsta-s eu. Și trebuie s-o spun spre cinstea Ardèche-ului, că de acolo nu sînt decît doi în convoiul ăsta de o mie nouă sute de oameni : un pîndar care și-a ucis nevasta și cu mine.

Va să zică : cei din Ardèche sînt oameni cumsecade. Celelalte grupe se formează la întîmplare, căci mai des ajung la ocnă ageamiii decît cei din tagmă. Zilele astea de așteptare se cheamă zile de observație. Și chiar așa e, sîntem observați în toate privințele.

Pe cînd ședeam într-o după-amiază la soare, se apropie de mine un individ. Poartă ochelari, e pipernicit, slab. Încerc să-mi amintesc de el, dar, cu uniformele noastre, e foarte greu.

— Tu ești Papillon ?

Are un pronunțat accent corsican.

— Da, eu sînt. Ce dorești ?

— Vino la closet, îmi spune el.

Și pleacă.

— Ăsta-i un fraier corsican. îmi spune Dega. Precis un bandit din creierii munților. Ce-o fi vrînd ?

— O să aflu.

Mă-ndrept spre closetele instalate în mijlocul curții și mă prefac că urinez. Individul e lîngă mine, în aceeași poziție. Îmi spune fără să mă privească :

— Sînt cumnatul lui Pascal Matra. Mi-a zis, la vorbitor, că dacă am cumva nevoie de ajutor, să-ți spun că vin din partea lui.

— Da, sînt prieten cu Pascal. Despre ce-i vorba ?

— Nu mai pot să țin tubul : am dizenterie. Nu știu în cine să mă-ncred și mi-e teamă că mi-l fură sau că-l dibăcesc caraliii. Te implor, Papillon, poartă-l tu cîteva zile.

Și-mi arată un tub mult mai gros ca al meu. Mi-e frică de-o cursă și că mă roagă asta ca să știe dacă am și eu unul : dacă-i spun că nu pot să țin două, e clar. Drept care îl întreb cu sînge rece :

— Cît e înăuntru ?

— Douăzeci și cinci de bătrîne.

Nu scot o vorbă, iau tubul, foarte curat de altfel, și, în fața lui, mi-l vîr în anus, întrebîndu-mă dacă poate cineva să suporte două. Habar n-am. Mă ridic, îmi trag pantalonul... e-n regulă, nu mă supără.

— Mă cheamă Ignace Galgani, îmi spune înainte să plece. Mulțumesc, Papillon.

Mă întorc la Dega, îl iau deoparte și-i povestesc.

— Nu-i prea greu ?
— Nu.
— Atunci, asta-i şi basta.

Încercăm să luăm legătura cu cei întorşi din evadare, pe cît posibil cu Julot sau Guittou. Sîntem setoşi de informaţii : cum e acolo ; cum eşti tratat ; cum te descurci să rămîi împreună cu un prieten etc. Întîmplarea face să dăm de un tip ciudat, un caz aparte. E un corsican născut în ocnă. Taică-său era supraveghetor acolo şi trăia cu maică-sa în Insulele Salvării. Se născuse în Insula Royale, una din cele trei insule, celelalte fiind Saint-Joseph şi Insula Diavolului şi, ce-nseamnă soarta ! urma să se întoarcă acolo nu ca fiu de supraveghetor, ci ca ocnaş.

Încasase doisprezece ani de ocnă pentru furt cu efracţie. Are nouăsprezece ani, un obraz deschis, o privire limpede şi sinceră. Ca şi Dega, pricep imediat c-a avut ghinion. N-are decît o idee vagă despre tagmă, dar o să ne fie util dîndu-ne toate informaţiile cu putinţă despre ce ne-aşteaptă. Ne povesteşte cum e viaţa în Insule, unde a trăit paisprezece ani. De exemplu, ne spune că în Insule a avut drept dădacă un ocnaş vestit, prins cu ocazia unei încăierări cu şişurile, pe Colină [1] pentru ochii frumoşi ai Căştii de Aur [2].

Ne dă sfaturi preţioase : evadarea trebuie pornită de pe Continent, căci din Insule e cu neputinţă ; de asemenea, să nu fii categorisit periculos, căci altfel, de cum te-au debarcat la Saint-Laurent-du-Maroni, portul unde soseşti, te pomeneşti internat pe termen limitat sau pe viaţă, după felul cum ai fost notat. În general, în Insule sînt internaţi mai puţin de cinci la sută din cei aduşi. Ceilalţi rămîn pe Continent. Pe Insule clima e sănătoasă, în timp ce pe Continent, după spusele lui Dega, e o porcărie care dă gata ocnaşul încet-încet, prin tot felul de boli, diferite chipuri de a muri, asasinate etc.

Împreună cu Dega, nădăjduim să nu fim internaţi în Insule. Dar mi se pune un nod în gît : dacă mă notează ca periculos ? Ca vieţaş, după chestia cu Tribouillard şi aia cu directorul, stau bine !

Într-o bună zi se stîrneşte un zvon : nu vă duceţi la infirmerie sub nici un motiv, îi otrăveşte pe cei dovediţi prea slabi sau prea bolnavi ca să suporte drumul. Cred

[1] Montmartre (n. t.)
[2] Porecla eroinei blonde a unei încăierări între apaşi (n. t.)

că-i o tîmpenie. Într-adevăr, un parizian, Francis la Passe, ne confirmă că-i o scorneală. A fost realmente un otrăvit, dar frate-său, care lucrează la infirmerie, i-a explicat ce s-a petrecut.

Individul otrăvit, mare specialist în case de bani, săvîrşise o spargere, zice-se, la ambasada Germaniei, la Geneva sau la Lausanne, în timpul războiului, în folosul serviciilor franceze de informaţii. Pusese mîna pe nişte documente foarte importante, pe care le predase agenţilor francezi. Pentru treaba asta, gaborii îl scoseseră din închisoare, unde ispăşea o pedeapsă de cinci ani. Iar începînd din 1920, trăi liniştit dînd o lovitură sau două pe an. De cîte ori era prins, se pornea pe micul lui şantaj cu Biroul Doi [1], care se grăbea să intervină. Numai că de data asta i se înfundase. Îl potcoviseră cu douăzeci de ani şi urma să plece cu noi. Ca să nu fie băgat în convoi, simulase că-i bolnav şi era la infirmerie. O pastilă de cianură — tot după spusele fratelui lui Francis la Passe — pusese capăt tărăşeniei. Casele de bani şi Biroul Doi puteau dormi în linişte.

Curtea asta e plină de poveşti, unele adevărate, altele scornite. Le ascultăm oricum, mai trece vremea.

Cînd mă duc la closet, în curte sau în celulă, Dega trebuie să mă întovărăşească, din pricina tuburilor. Se postează în faţa mea în timp ce le meşteresc şi mă fereşte de privirile prea curioase. Chiar c-un singur tub e o întreagă dandana, iar cu port tot timpul două, căci Galgani e din ce în ce mai bolnav. E ceva misterios în treaba asta : tubul pe care-l bag ultimul iese totdeauna la urmă, iar cel introdus primul iese cel dintîi. Habar n-am cum s-or fi răsucind în măruntaie, dar aşa e.

Ieri, la frizer, s-a încercat asasinarea lui Clousiot în timp ce se bărbierea. Două lovituri de şiş lîngă inimă. A scăpat ca prin minune. Unul din prietenii lui mi-a istorisit tărăşenia. E o treabă ciudată şi am s-o povestesc într-o zi. Crima asta urma să-ncheie o răfuială. Ăla care n-a izbutit să-l lichideze avea să moară şase ani mai tîrziu, la Cayenne, înghiţind nişte bicromat de potasiu ce-i fusese băgat în porţia de linte. Şi-a dat sufletul în chinuri înfiorătoare. Infirmierul care l-a ajutat pe doctor la autopsie ne-a adus o bucată de intestin de vreo zece centimetri. Avea şaptesprezece găuri. Două luni mai tîrziu uci-

[1] Serviciul de spionaj şi contraspionaj francez (n.t.)

gaşul său a fost gîtuit în pat. Nu s-a aflat niciodată de cine.

Se împlinesc douăsprezece zile de cînd sîntem la Saint-Martin-de-Ré. Fortăreaţa e plină ochi. Zi şi noapte, santinelele fac de gardă pe coama zidurilor ei.

La duşuri a izbucnit o încăierare între doi fraţi. S-au bătut ca chiorii, iar unul din ei a fost băgat în celula noastră. Îl cheamă André Baillard. Nu poate fi pedepsit, îmi spune el, pentru că Administraţia e de vină : gardienii au ordin să-i împiedice cu orice preţ să se întîlnească. Cînd le afli povestea, înţelegi de ce.

André asasinase o rentieră, şi frate-său, Emile, păstra lovelele ciordite. Emile pică mesa pentru un furt şi se alege cu trei ani închisoare. Într-o zi, zăcînd la carceră cu alţi cîţiva pedepsiţi, furios că frate-său nu i-a trimis bani de ţigări, începe să ciripească şi zice c-o să-l înfunde pe André : cică André, zice el, i-a făcut bătrînei de petrecanie, el doar a pus banii la fereală. Drept care cînd o să iasă, n-o să-i dea nimic. Un deţinut dă fuga să-i povestească directorului închisorii cele auzite. Treaba merge repede. André e arestat, iar cei doi fraţi sînt condamnaţi la moarte. În sectorul condamnaţilor la moarte, la închisoarea Santé, celulele lor sînt vecine. Fiecare face cîte-o cerere de graţiere. A lui Emile e aprobată în a patruzeci şi treia zi, dar a lui André e respinsă. Totuşi, din umanitate faţă de André, Emile e menţinut în sectorul condamnaţilor la moarte, şi cei doi fraţi îşi fac zilnic plimbarea, unul în spatele celuilalt, cu lanţuri la picioare.

În a patruzeci şi şasea zi, uşa lui André se deschide la patru şi jumătate. Sînt toţi de faţă : directorul, grefierul, procurorul care a cerut pedeapsa capitală. A venit clipa execuţiei. Dar în momentul cînd directorul face un pas înainte ca să vorbească, avocatul condamnatului soseşte cu sufletul la gură, urmat de cineva care-i dă procurorului o hîrtie. Toţi se retrag pe coridor. André are un asemenea nod în gît că nu-şi poate înghiţi saliva. Nu se poate, niciodată nu se opreşte o execuţie în curs. Şi totuşi aşa e. Abia a doua zi, după ore întregi de spaimă şi frămîntare, va afla de la avocatul său că în ajunul execuţiei preşedintele Doumer a fost asasinat de Gorgulov. Dar Doumer nu murise pe loc. Cît a fost noaptea de lungă, avocatul a stat la pîndă în faţa clinicii, după ce-l informase pe ministrul de justiţie că, dacă preşedintele

va muri înainte de ora execuției (între patru jumătate și cinci), va cere o amînare pe motiv că postul de șef al puterii executive e vacant. Doumer a murit la patru și două minute. Pînă a înștiințat Cancelariatul, pînă a sărit într-un taxi cu purtătorul ordinului de amînare, înfiziase cu trei minute ca să mai poată opri deschiderea celulei lui André. Pedeapsa celor doi frați a fost comutată în muncă silnică pe viață. Într-adevăr, în ziua alegerii noului președinte, avocatul se dusese la Versailles și, de cum a fost ales Albert Lebrun, i-a prezentat cererea de grațiere. Nu s-a pomenit președinte să refuze prima cerere de grațiere ce i se solicită : „Lebrun a semnat, încheie André, așa că iată-mă, băiețaș, viu și nevătămat, în drum spre Guyana". Mă uit la scăpatul ăsta de ghilotină și-mi spun că, oricît oi fi suferit eu, nu se compară cu calvarul prin care a trecut el.

Totuși l-am evitat mereu. La gîndul c-a omorît o biată bătrînă cu s-o prade mi se făcea scîrbă. De altfel, a avut baftă tot timpul. Mai tîrziu, pe Insula Saint-Joseph, avea să-și asasineze fratele. L-au văzut cîțiva ocnași. Emile pescuia cu undița, în picioare pe-o stîncă, cu gîndul numai la pește. Zgomotul valurilor, foarte mari, acoperea orice alt sunet. André s-a apropiat de frate-său pe la spate avînd în mînă un băț gros de bambus, de trei metri lungime și c-o simplă împingere l-a făcut să-și piardă echilibrul. Locul era înțesat de rechini, așa că Emile le-a devenit pe dată masa zilei. Absent la apelul de seară, a fost trecut dispărut în cursul unei încercări de evadare. Nu s-a mai vorbit de el. Doar patru-cinci ocnași care adunau nuci de cocos pe-o înălțime a insulei văzuseră cele întîmplate. Bineînțeles c-au aflat cu toții afară de caralii. André Baillard n-a fost luat niciodată la întrebări.

L-au iertat de regimul penitenciar pentru „purtare bună", iar la Saint-Laurent-du-Maroni se bucura de un regim de favoare. Avea o celulă micuță numai a lui. Într-o bună zi, după o ciondăneală cu un alt ocnaș, îl pofti perfid în celula sa și-l omorî înfigîndu-i șișul în inimă. Fiind socotit în legitimă apărare, a fost achitat. La desființarea ocnei a fost grațiat, iarăși pe motiv de „purtare bună".

Saint-Martin-de-Ré e ticsit de deținuți. Două categorii cu totul deosebite : opt sute sau o mie de ocnași și nouă sute de deportați. Ca să fii ocnaș trebuie să fi făcut ceva

grav sau măcar să fi fost învinuit de un delict grav. Pedeapsa cea mai ușoară e de șapte ani muncă silnică, iar în continuare merge treptat, pînă la muncă silnică pe viață. Cineva grațiat de pedeapsa capitală se alege automat c-o condamnare pe viață. Cu deportații e altă mîncare de pește. Cineva poate fi deportat dacă a avut trei pînă la șapte condamnări. Ce-i drept, sînt cu toții niște hoți incorijibili, și e normal ca societatea să se apere. Totuși e rușinos ca la un popor civilizat să existe ca pedeapsă accesorie deportarea. E vorba de niște hoți mărunți, neîndemînatici, dovadă că-s deseori înhățați și care se trezesc deportați — ceea ce pe vremea mea era totuna cu o condamnare pe viață —, care n-au furat, în toată existența lor de hoți, nici zece mii de franci. În asta constă cel mai mare nonsens al civilizației franceze. Un popor n-are dreptul să se răzbune, nici să elimine cu prea multă ușurință pe cei care provoacă neplăceri societății. E vorba de făpturi care trebuie mai curînd îngrijite decît pedepsite într-un chip atît de neomenos.

De șaptesprezece zile sîntem la Saint-Martin-de-Ré. Am aflat numele vaporului care ne va duce la ocnă : *La Martinière*. Va lua cu el o mie opt sute șaptezeci de condamnați. Cei opt-nouă sute de ocnași au fost adunați azi-dimineață în curtea fortăreței. Stăm de vreo oră în picioare, în rînduri de cîte zece, umplînd curtea dreptunghiulară. Se deschide o ușă și își fac apariția niște bărbați îmbrăcați altfel decît gardienii pe care-i știm. Poartă haine de croială militară, albastre-deschis, și sînt bine înțoliți. Nu aduc nici a jandarmi, nici a soldați. Toți au cîte-o centură lată, de care atîrnă un toc de revolver. Se vede patul armei. Sînt aproape optzeci. Unii au trese. Toți sînt arși de soare, de vîrste deosebite, între treizeci și cinci și cincizeci de ani. Vîrstnicii sînt mai simpatici ca tinerii, care-și umflă pieptul îngîmfați și dîndu-și importanță. Statul lor major e întovărășit de directorul fortăreței Saint-Martin-de-Ré, de un colonel de jandarmi, de trei-patru medici în ținută colonială și de doi preoți în sutane albe. Colonelul de jandarmi ia un megafon și-l duce la gură. Ne așteptăm la un „drepți", dar nici gînd. Strigă :

— Ascultați toți cu atenție. Din clipa asta treceți sub răspunderea Ministerului de justiție, reprezentat de Administrația penitenciară a Guyanei franceze, al cărui centru administrativ e orașul Cayenne. Domnule maior

Barrot, vi-i predau pe cei opt sute şaisprezece condamnaţi aci de faţă, conform listei pe care v-o înmînez. Vă rog să constataţi că sînt toţi prezenţi.

Imediat începe apelul nominal : „Cutare, prezent ; Cutare, etc." asta durează două ore şi-i totul în regulă. Asistăm apoi la schimbul de semnături între cele două administraţii, pe o măsuţă adusă în scopul ăsta.

Maiorul Barrot, care are tot atîtea trese ca şi colonelul, dar cu fir de aur şi nu de argint ca-n jandarmerie, apucă la rîndul lui pîlnia :

— Transportaţi, de-aci înainte aşa o să vi se spună : transportatul Cutare sau transportatul numărul cutare, cel care vi se va da. Din clipa asta vă aflaţi sub legislaţia specială a ocnei, a deciziilor ei, a tribunalelor ei interne, care vor lua în privinţa voastră, cînd va fi cazul, hotărîrile respective. Aceste tribunale autonome pot să vă condamne, pentru diferitele delicte săvîrşite în ocnă, de la închisoare simplă pînă la pedeapsa cu moartea. Se-nţelege că aceste pedepse disciplinare, închisoare şi reclu-ziune [1], vor fi ispăşite în diferite clădiri ale Administraţiei. Agenţii pe care-i aveţi în faţa voastră se numesc gardieni. Dacă le vorbiţi, trebuie să le spuneţi : „Domnule gardian". După ciorbă, fiecare o să capete un sac marinăresc cu hainele de ocnaş. Totul e prevăzut, nu-i voie s-aveţi alte efecte afară de astea. Mîine o să vă îmbarcaţi pe *La Martinière*. O să călătorim împreună. Nu vă amăriţi din cauza plecării, o să vă fie mai bine la ocnă decît într-o închisoare din Franţa. Aveţi voie să vorbiţi, să jucaţi cărţi, să cîntaţi şi să fumaţi, nu-i cazul să vă temeţi de bătaie, dacă vă purtaţi cum trebuie. Vă rog să aşteptaţi cu răfuielile personale pînă ajungeţi la ocnă. În cursul călătoriei disciplina trebuie să fie foarte severă, nădăjduiesc că înţelegeţi. Dacă se află printre voi unii care simt că fiziceşte nu sînt în stare să călătorească, să se prezinte la infirmerie, unde o să-i examineze căpitanii medici care însoţesc convoiul. Vă doresc călătorie plăcută.

Ceremonia s-a încheiat.

— Ei, Dega, ce zici ?

— Dragă Papillon, văd c-aveam dreptate cînd îţi spuneam că cel mai mare pericol de înfruntat sînt ceilalţi ocnaşi. Fraza aia, cînd a rostit : „Aşteptaţi cu răfuielile

---

[1] Pedeapsă infamantă prin închiderea într-un penitenciar (n.t.)

personale pînă ajungeți la ocnă", e grăitoare. Ce de omucideri și asasinate o să mai fie !

— Nu te-ngriji de asta, ai încredere în mine.

Îl caut pe Francis la Passe și-i spun :

— Tot mai e frate-tău infirmier ?

— Da, el nu-i ocnaș, e deportat.

— În legătura cu el cît mai repede și cere-i un bisturiu. Dacă vrea bani, să-mi spui cît, îi dau cît cere.

Peste două ore mă aflam în posesia unui bisturiu cu mîner zdravăn de oțel. Singurul defect e că-i un pic prea mare, dar e o armă pe cinste.

M-am așezat foarte aproape de closetele din centrul curții și am trimis după Galgani să-i dau înapoi tubul, dar nu-i ușor de găsit în forfota din curtea asta ticsită de opt sute de oameni. Nici Julot, nici le Guittou, nici Suzini n-au fost zăriți de cînd am sosit.

Avantajul vieții în comun e că trăiești, vorbești, faci parte dintr-o societate nouă, dacă asta se poate numi societate. Sînt atîtea de spus, de ascultat și de făcut că nu mai ai timp să gîndești. Văzînd cum se încețoșează trecutul, trecînd pe-al doilea plan față de viața de toate zilele, îmi spun că, o dată ce-ai ajuns la ocnă, trebuie să uiți aproape cu totul ce-ai fost, de ce și cum ai ajuns aici, ca să nu te mai preocupe decît un singur lucru : evadarea. Mă înșelasem, căci treaba pentru care te frămînți cel mai mult, și cea mai importantă, e-n primul rînd să-ți aperi pielea. Unde-or fi sticleții, jurații, Curtea cu juri, magistrații, nevastă-mea, taică-meu, prietenii ? Sînt acolo cu toții, vii, avîndu-și fiecare locșorul în inima mea, dar în febra plecării și a tot soiul de cunoștințe, s-ar spune că și-au pierdut din importanță. Dar nu-i decît o impresie. De cum voi dori, în clipa în care creierul meu o să aibă chef să deschidă sertarul fiecăruia, vor fi iarăși prezenți cu toții.

Iată-l pe Galgani, e adus de braț pînă la mine, deoarece abia vede, în ciuda lentilelor sale enorme. Pare mai înzdrăvenit. Se apropie și, fără o vorbă, îmi strînge mîna. Îi spun :

— Aș vrea să-ți dau înapoi tubul. Acum ești sănătos, în stare să-l ții și să-l păstrezi. O să am o răspundere prea mare în timpul călătoriei și, apoi, cine știe dacă o să fim pe-aproape sau măcar dacă o să dăm ochii unul cu altul la ocnă ? Așa că-i mai bine să-l iei înapoi.

Galgani face o mutră jalnică.

— Hai, vino la closet să-ţi dau tubul.

— Nu-l vreau, păstrează-l, ţi-l dăruiesc, e-al tău.

— De ce spui asta ?

— Nu vreau să fiu omorît pentru el. Prefer să trăiesc fără bani decît să crăp din cauza lui. Ţi-l dăruiesc, la urma urmei, n-are nici un rost să-ţi rişti viaţa ca să-mi păzeşti mie bişţarii. Dacă tot rişti, măcar să ai un folos.

— Ţi-e frică, Galgani. Te-a ameninţat cineva ? Se bănuieşte că-l ai ?

— Da, tot timpul mă pîndesc trei arabi. De-aia n-am venit să dau ochii cu tine, să nu miroasă c-am stabilit un contact. Ori de cîte ori mă duc la closet, că-i noapte sau zi, una din leprele astea vine să se aşeze lîngă mine. M-am străduit să-i fac să vadă, chipurile nebăgîndu-i în seamă, că n-am aşa ceva, dar tot nu se lasă de pîndit. Îşi închipuie că tubul meu e la altcineva, n-au aflat la cine, şi-mi dau tîrcoale să vadă cînd o să-l capăt înapoi.

Mă uit la Galgani şi observ că-i îngrozit, obsedat de-a binelea. Îl întreb : „Cam pe unde circulă în curte ?" Răspunde : „Pe la bucătărie şi spălătorie". — „Bine, stai aici, vin îndată. Adică nu, hai cu mine." Mă-ndrept cu el spre lepre. Am scos bisturiul din bonetă şi-l ţin cu lama vîrîtă în mîneca dreaptă şi cu mînerul în palmă. Într-adevăr, sosind la locul cu pricina, dau cu ochii de ei. Sînt patru la număr : trei arabi şi un corsican, pe nume Girando. Pricep imediat : ţinut la distanţă de oamenii tagmei, corsicanul e cel care le-a şoptit leprelor că-i rost de învîrteală. Ştie probabil că Galgani e cumnatul lui Pascal Matra şi că musai trebuie să aibă un tub.

— Ei, Mokrane, cum o duci ?

— Bine, Papillon. Dar tu ?

— Bine pe dracu. Am venit să vă spun că Galgani e prietenul meu. Dacă păţeşte ceva, indiferent ce, pe tine te crestez mai întîi, Girando ; pe ăilalţi, după. Ia-o cum vrei.

Mokrane se scoală. E înalt ca mine, vreun metru şaptezeci şi patru, şi la fel de spătos. Provocarea l-a stîrnit şi-i gata să facă un gest să înceapă mardeala tocmai cînd scot iute bisturiul, sclipitor de nou ce e, şi, ţinîndu-l strîns, îi spun :

— La prima mişcare te tai ca pe-o găină.

Descumpănit că mă vede înarmat tocmai într-un sector unde te cotrobăie mereu, impresionat de atitudinea mea și de lungimea lamei, zice :

— M-am sculat ca să vorbim, nu ca să mă bat.

Știu că nu-i adevărat, dar e-n interesul meu să nu-l fac de rîs față de prietenii săi. Îi ofer un chip elegant de-a scăpa :

— E-n regulă. Dacă te-ai sculat ca să vorbim...

— Nu știam că Galgani ți-e prieten. Credeam că-i un ageamiu, Papillon, și pricepi că, întrucît sîntem lefteri, trebuie să facem rost de lovele ca să ne cărăbănim.

— Așa-i, Mokrane, e firesc. Ai tot dreptul să lupți pentru viața ta. Dar știi că prietenia-i sfîntă. Mută-ți privirea.

Îmi întinde mîna, i-o strîng. Uf ! Am scoa-o bine la capăt, căci, în definitiv, dacă-l omoram pe tipul ăsta, nu mai plecam mîine. Abia nițel mai tîrziu am înțeles că făcusem o greșeală. Galgani se-ntoarce cu mine. Îi spun : „Nu vorbi cu nimeni de chestia asta. N-am poftă să mă-njure moș Dega." Caut să-l conving pe Galgani să ia tubul. Îmi zice : „Mîine, înainte de plecare". În ziua următoare s-a ascuns așa de bine, c-am pornit spre ocnă cu două tuburi.

În noaptea asta, în celula-n care sîntem vreo unsprezece bărbați, nu vorbește nimeni. Cam toți se gîndesc că-i ultima zi petrecută pe pămîntul Franței. Fiecare e mai mult sau mai puțin cuprins de nostalgia că părăsește Franța pentru totdeauna, urmînd să-i fie sortit un pămînt neștiut, cu un regim neștiut.

Dega nu scoate o vorbă. Șade alături de mine, lîngă ușa zăbrelită care dă pe coridor și de unde vine ceva mai mult aer ca în altă parte. Sînt descumpănit de-a binelea. Am căpătat informații atît de contradictorii despre ceea ce ne așteaptă că nu știu dacă e cazul să fiu mulțumit, trist sau deznădăjduit.

În celula asta, bărbații din preajma mea sînt cu toții oameni ai tagmei. Doar micul corsican născut în ocnă nu face parte de-adevăratelea din tagmă. Bărbații ăștia sînt toți lipsiți de personalitate. Gravitatea și importanța clipei le-au cam luat piuitul. Fumul țigărilor iese din celulă ca un nor atras de aerul de pe coridor, iar dacă vrei să nu te usture ochii, trebuie să te așezi sub negura de fum. Nimeni nu doarme, în afară de André Baillard, lucru în-

dreptățit, ținînd seama că-și „pierduse" viața. Pentru el, orice s-o întîmpla nu poate fi decît un rai nevisat.

Filmul vieții mele se desfășoară rapid pe dinaintea ochilor : copilăria în sînul unei familii pline de dragoste, de educație, de bună creștere și de demnitate ; florile de cîmp, murmurul apelor, gustul nucilor, piersicilor și prunelor aflate din belșug în grădina noastră ; mireasma mimozei care înflorea în fiecare primăvară în fața ușii noastre ; exteriorul casei noastre și interiorul, cu purtările alor mei ; toate astea mi se perindă repede pe dinaintea ochilor. Filmul ăsta vorbitor în care aud glasul sărmanei mele mame, atît de iubitoare, și apoi pe-al tatălui meu, întotdeauna blînd și mîngîietor, și lătratul Clarei, cățeaua de vînătoare a tatei, care mă cheamă din grădină să mă joc cu ea : fetele, băieții copilăriei mele, tovarășii de joacă ale celor mai frumoase clipe din viața mea, filmul ăsta la care asist fără să fi luat hotărîrea de a-l vedea, proiecția asta de lanternă magică pornită, în pofida voinței mele, de subconștientul meu, umple cu o caldă emoție noaptea asta în care așteptam saltul spre marele semn de întrebare al viitorului.

E ora bilanțului. Va să zică : am douăzeci și șase de ani, sînt sănătos tun, am în măruntaie cinci mii șase sute de franci ai mei și douăzeci și cinci de mii de franci ai lui Galgani. Dega, aflat lîngă mine, are zece mii. Cred că pot conta pe patruzeci de mii de franci, deoarece, dacă Galgani ăsta nu-i în stare să-și apere banii aci, cu atît mai puțin va fi în stare pe vapor și în Guyana. O știe de altfel, de-aia n-a venit după tub. Înseamnă că pot să contez pe banii ăștia, bineînțeles luîndu-l pe Galgani cu mine ; trebuie să beneficieze de ei, căci sînt banii lui, nu ai mei. O să-i folosesc spre binele lui, dar indirect voi profita și eu. Patruzeci de mii de franci sînt bani nu glumă, deci o să-mi fie ușor să cumpăr complici, ocnași în curs de ispășire a pedepsei, liberați și supraveghetori.

Bilanțul e pozitiv. De cum sosesc, trebuie să evadez în tovărășia lui Dega și a lui Galgani, e singura problemă care trebuie să mă preocupe. Pipăi bisturiul, bucuros să-l simt răceala mînerului de oțel. Faptul de-a avea o armă atît de strașnică îmi dă siguranță. Am și văzut cît a fost de folositoare în întîmplarea cu arabii. Pe la trei noaptea, un deținut a înșirat în fața zăbrelelor celulei unsprezece saci marinărești din pînză groasă, plini pînă la refuz.

fiecare purtînd o etichetă mare. Zăresc una care atîrnă pe dinăuntrul zăbrelelor. Scrie : C... Pierre, treizeci de ani, un metru șaptezeci și trei, talia patruzeci și doi, pantofi patruzeci și unu, numărul X... Acest Pierre C... e Pierrot Nebunu, un bordelez judecat la Paris pentru omucidere și condamnat la douăzeci de ani muncă silnică.

E un băiat de treabă, un om din tagmă, cinstit și corect, îl știu bine. Din fișa asta văd cît e de migăloasă și de bine organizată Administrația care conduce ocna. E mai grozav decît la cazarmă, unde efectele îți sînt alese după ochi. Aci totul e înregistrat, așa că fiecare o să capete efecte pe măsură. După o bucată de pînză aflată la suprafața sacului, văd că ținuta e albă cu dungi roșii verticale. C-un asemenea costum, nu-i chip să treci neobservat.

Mă străduiesc silindu-mi creierul să readucă mutrele de la Curtea cu juri, ale juraților, a procurorului etc. Refuză categoric să m-asculte și nu izbutesc să obțin de la el decît imagini obișnuite. Îmi dau seama că, pentru a trăi intens scenele de la Conciergerie sau de la Beaulieu, așa cum le-am trăit, trebuie să fiu singur, cu desăvîrșire singur. Constat asta cu ușurare și înțeleg că viața colectivă care mă așteaptă va trezi alte nevoi, alte reacții, alte proiecte.

Pierre Nebunu se apropie de zăbrele și mă întreabă :

— Cum o duci, Papi ?

— Bine, dar tu ?

— Mă rog, cu unul mi-am dorit dintotdeauna să dau o raită prin America, dar, cum îmi place să joc cărți, n-am reușit niciînd să pun deoparte banii de drum. Gaborii s-au gîndit să-mi ofere călătoria pe daiboj. În regulă, nimic de zis, nu-i așa, Papillon ?

Are un mod firesc de a vorbi, nici urmă de fanfaronadă în spusele lui. Îl simți într-adevăr sigur pe el.

— Călătoria asta pe daiboj pe care mi-o oferă gaborii ca să dau o raită prin America chiar are avantaje. Mai bine mă duc la ocnă decît să mă potcovească cu cinșpe coți de temniță în Franța.

— Rămîne să vedem cum se termină, Pierrot. Ce zici ? După părerea mea, ținerea într-o celulă sau moartea prin mizerie fiziologică într-o carceră dintr-o temniță oarecare în Franța e mai rea decît mierlitul de lepră sau de friguri galbene.

— Sînt de-aceeași părere, spuse el.

— Uite, Pierrot, asta-i fișa ta.

Se apleacă, o privește cu mare atenție ca s-o citească, o silabisește.

— Abia aștept să-mi pun costumul ăsta, am chef să desfac sacul și să mă-mbrac, n-o să-mi zică nimic. La urma urmei, hainele astea-s pentru mine.

— Las-o baltă, Pierre, așteaptă pîn-o fi cazul. N-are rost să-ți bați singur cuie-n talpă. Vreau liniște.

A priceput și pleacă de la zăbrele.

Louis Dega mă privește și-mi spune :

— Puișor, asta-i ultima noapte. De mîine începem să ne depărtăm de frumoasa noastră țară.

— Frumoasa noastră țară are o justiție urîtă, Dega. Poate că vom cunoaște alte țări, nu atît de frumoase ca a noastră, dar care s-or fi purtînd mai omenos cu cei ce-au greșit.

Nu-mi dădeam seama ce mare adevăr rostesc ; viitorul avea să-mi arate că nu greșisem. Din nou tăcere.

PLECAREA SPRE OCNĂ

La ora șase, tevatură. Niște deținuți ne aduc cafeaua, apoi vin patru supraveghetori. Azi sînt îmbrăcați în alb, tot cu revolverul la șold. Au nasturi auriți la tunica de un alb imaculat. Unul are trei trese că un V pe mîneca stîngă, nimic pe umeri.

— Transportați, ieșiți pe coridor doi cîte doi. Fiecare să-și caute sacul respectiv, are numele pe etichetă. Luați sacul și treceți la perete, cu fața spre coridor și cu sacul dinainte.

Durează vreo douăzeci de minute pînă ne aflăm toți aliniați cu sacul dinainte.

— Dezbrăcați-vă, strîngeți-vă hainele și împachetați-le în bluză, le legați cu mînecile ei. Foarte bine. Tu de colo, adună pachetele și bagă-le în celulă... Începeți îmbrăcarea, vă puneți o izmană, un tricou, un pantalon vărgat de dril, un bluzon de dril, ghete cu ciorapi... S-au îmbrăcat toți ?

— Da, domnule supraveghetor.

— Bun. Nu băgați bluzonul de lină în sac, pentru cazul că ar ploua și ca să vă apere de frig. Sacii pe umărul sting !... Încolonarea doi cîte doi, după mine.

Cu gradatul înainte, cu alți doi alături și cu al patrulea supraveghetor în coadă, mica noastră coloană se îndreaptă spre curte. În mai puțin de două ore se string, aliniați, opt sute zece ocnași. Sînt strigați patruzeci de bărbați, printre care eu, Louis Dega, precum și cei trei recidiviști care evadaseră : Julot, Galgani și Satini. Aștia patruzeci sînt aliniați cîte zece. În capul coloanei ce se formează, fiecare rînd are alături cîte-un supraveghetor. Nici urmă de lanțuri sau de cătușe. La trei metri în fața noastră merg de-andaratelea zece jandarmi. Cu pușca-n mînă, privindu-ne, vor străbate astfel întreaga distanță, fiecare călăuzit de cîte-un alt jandarm care-l trage de centiron.

Se deschide poarta cea mare a Fortăreței și coloana pornește încet. Niște jandarmi, cu cîte-o pușcă sau o pușcă-mitralieră în mînă, se alătură convoiului pe măsură ce ieșim din fortăreață, urmîndu-ne astfel, la o depărtare de vreo doi metri. Jandarmii țin la distanță o uriașă gloată de gură-cască, dornici să vadă plecarea spre ocnă. Pe la mijlocul drumului, de la fereastra unei case se aude un șuierat melodios. Ridic capul și-o văd pe soția mea, Nénette, și pe prietenul meu, Antoine D..., la o fereastră, iar la cealaltă fereastră pe Paula, soția lui Dega, și pe prietenul său, Antoine Giletti. I-a zărit și Dega și, pe toată distanța, cît ne e cu putință, umblăm cu ochii ațintiți spre ferestrele acelea. Avea să fie ultima oară că mi-am văzut soția, ca și pe prietenul meu, care urma să moară într-un bombardament la Marsilia. Nimeni nu scoate o vorbă, așa că-i o tăcere desăvîrșită. Nici un deținut, nici un supraveghetor, nici un jandarm, nici publicul nu tulbură clipa asta cu-adevărat sfîșietoare, toți își dau seama că cei o mie opt sute de oameni o să dispară pe veci din viața de toate zilele.

Urcăm la bord. Noi ăștia, primii patruzeci, sîntem duși în fundul calei, într-un soi de cușcă înconjurată de zăbrele groase. Pe o bucată de carton scrie : „Sala nr. 1. 40 de bărbați, categorie cu totul specială. Supraveghere neîncetată și severă." Fiecare capătă un hamac făcut sul. Se găsesc din belșug inele de agățat hamacurile. Careva

mă îmbrățișează, e Julot. El e-nvățat cu chestia asta, a mai făcut drumul acum zece ani. Știe cum devine cazul. Îmi spune :

— Vino-ncoa; repede. Prinde sacul de inelul de care o să-ți agăți hamacul. Locul ăsta e lîngă două hublouri închise, dar în larg o să le deschidă și oricum o s-avem aici mai mult aer decît în oricare alt loc al cuștii.

Îi fac cunoștință cu Dega. Tocmai vorbeam, cînd se-apropie un individ. Cu brațul Julot îl oprește să treacă, și-i spune : „Ferește colțul ăsta, dacă vrei s-ajungi viu la ocnă. Ai băgat la cap ?“ — „Da“, zice ălălalt. — „Știi de ce ?“ — „Da“ — „Atunci întinde-o.“ Tipul se cară. Dega e încîntat de demonstrația asta de forță și o spune pe față : „Cu voi doi n-am grijă“. Julot răspunde : „Cu noi ești mai în siguranță aici decît într-o vilă c-o fereastră deschisă spre litoral“.

Călătoria a durat optsprezece zile. S-a-ntîmplat o singură chestie : într-o noapte sar toți treziți de-un urlet. L-au găsit pe unu mort, c-un cuțitoi înfipt în spate. Fusese împuns de jos în sus, iar șișul trecuse mai întîi prin hamac. Era un cosor barosan, avea mai bine de douăzeci de centimetri. Vreo douăzeci și cinci-treizeci de supraveghetori ne iau pe dată la ochi cu revolverele sau pușlile lor, strigînd :

— Dezbrăcarea la piele, dați-i zor !

Sîntem toți goi pușcă. E clar c-o să ne percheziționeze. Las jos bisturiul, sub talpa piciorului drept, și mă sprijin mai mult pe stîngul, că mă taie. Laba îl acoperă perfect. Intră patru supraveghetori și încep să scotocească prin încălțări și veșminte. Și-au lepădat trăgacele la ușă, dar ăi de-afară ne supraveghează mai departe, cu armele ațintite spre noi. „Cum mișcă unu, s-a curățat“, glăsuiește un șef. De pe urma cotrobăielii au dibăcit trei șișuri, două piroane de dulgherie, ascuțite, un tirbușon și un tub de aur. Șase oameni sînt scoși pe-o platformă, tot goi. Maiorul Barrot, șeful convoiului, apare întovărășit de doi medici din colonii și de căpitanul vasului. De cum ies caraliii din cușca noastră, ne îmbrăcăm cu toții fără s-așteptăm să ne-o spună. Mi-am pus bisturiul la loc.

Supraveghetorii s-au retras pînă la capătul platformei. În mijloc e Barrot ; ceilalți stau lîngă scară. În fața lor, aliniați, cei șase bărbați goi pușcă în poziție de drepți.

— E-al ăstuia, zice caraliul care ne-a cotrobăit, apucînd un şiş şi arătînd al cui e.

— E-al meu, aşa e.

În regulă, zice Barrot. Va face călătoria în celula de deasupra maşinilor.

Îl arată pe ficcare, după cum e vorba de cei cu piroanele, cu tîrbuşonul, cu şişurile, şi fiecare recunoaşte ce-i aparţine. Fiecare, tot gol, urcă scările însoţit de doi caralii. Pe jos se mai află un şiş şi tubul de aur ; ambele sînt ale unuia singur. E-un tînăr de vreo douăzeci şi trei sau douăzeci şi cinci de ani, bine făcut, are pe puţin un metru optzeci, un corp de atlet, ochi albaştri.

— E-al tău, nu-i aşa ? întrebă caraliul întinzîndu-i tubul de aur.

— Da, e al meu.

— Ce-i înăuntru ? întreabă maiorul Barrot, care l-a luat.

Trei sute de lire englezeşti, două sute de dolari şi două diamante de cinci carate.

— Bine, o să vedem.

Îl deschide. Întrucît maiorul e înconjurat de ceilalţi, nu se vede nimic, dar îl auzim spunînd :

— Exact. Cum te cheamă ?

— Salvidia Romeo.

— Eşti italian ?

— Da, domnule.

— N-o să fii pedepsit pentru tub, dar pentru cuţit da.

— Vă rog să mă scuzaţi, dar cuţitul nu-i al meu.

— Vezi-ţi de treabă, era într-o gheată de-a ta, zice caraliul.

— Vă repet, cuţitul nu-i al meu.

— Zi aşa, mă faci mincinos ?

— Nu, dar vă înşelaţi.

— Păi atunci, al cui e cuţitul ? întrebă maiorul Barrot. Dacă nu-i al tău, al cui e ?

— Nu-i al meu, asta-i tot ce ştiu.

— Spune al cui e cuţitul, dacă nu vrei să fii băgat într-o carceră unde-o să te coci, întrucît e deasupra cazanelor.

— Nu ştiu.

— Îţi baţi joc de mine ? Ai un cuţit în gheată şi nu ştii al cui e ? Aşa dobitoc mă crezi ? Ori e al tău, ori ştii cine l-a vîrît acolo. Răspunde !

— Nu-l al meu, şi nu-i cazul să spun al cui e. Nu-s turnător. Am eu mutră de caraliu la ocnaşi ?

— Supraveghetor, pune-i cătuşele. O să te coste scump dovada asta de indisciplină.

Cei doi comandanţi, de vas şi de convoi, schimbă cîteva cuvinte între ei. Căpitanul dă un ordin unui bosman secund, care porneşte spre punte. După cîteva clipe se iveşte un marinar breton, un adevărat uriaş, c-o găleată de lemn plină probabil cu apă de mare şi c-o funie groasă cît încheietura mîinii. Îl leagă pe tip de ultima treaptă a scării, în genunchi. Marinarul udă funia în găleată, ş-apoi îl caftoşte tacticos pe-amărîtu ăla, cît poate de tare, peste buci, şale şi spate. Nu scoate-un ţipăt măcar, îi curge sînge din pielea bucilor şi a coastelor. În mijlocul liniştii ăsteia de mormînt, din cuşca noastră ţîşneşte un strigăt de protest :

— Şleahtă de nemernici !

Atît a trebuit ca să se pornească toţi pe zbierat : „Ucigaşilor ! Tîlharilor ! Lepădăturilor !" Pe măsură ce ne-ameninţă tot mai straşnic că ne-mpuşcă, pe-atît urlăm mai tare, pînă ce ţipă căpitanul :

— Daţi drumul la aburi !

Nişte marinari învîrt cîteva rotiţe şi ne trezim împroşcaţi cu abur, cu atîta forţă că într-o clipă ne trezim culcaţi pe podea. Ţîşniturile de abur ne-au pocnit în piept. A dat spaima-n toţi. Opăriţii nu îndrăzneau să se vaiete. Treaba a durat mai puţin de-un minut, dar a băgat groaza în noi.

— Bă, căpăţînoşilor, e clar ? La prima dovadă de nesupunere dau drumul la abur. Ne-am înţeles ? Scularea !

Doar trei tipi au fost opăriţi mai rău. Sînt duşi la infirmerie. Al biciuit e lăsat cu noi. Şase ani mai tîrziu avea să moară încercînd să evadeze împreună cu mine.

În astea optsprezece zile de drum aveam vreme să ne lămurim sau să încercăm să ne facem o idee despre ocnă. Nimic n-o să semene a ce ne-am închipuit, cu toate că Julot şi-a dat toată silinţa să ne informeze. De pildă, ştim că Saint-Laurent-du-Maroni e un sat aflat la o sută douăzeci de kilometri de mare, pe malul unui fluviu numit Maroni. Julot ne explică :

— În satul ăla e penitenciarul, centrul ocnei, unde îi triază pe categorii. Deportaţii sînt duşi direct acolo, la o depărtare de o sută cincizeci de kilometri, într-un peni-

tenciar de-i zice Saint-Jean. Ocnaşii sînt imediat împărţiţi în trei grupe : mai întîi ăi foarte periculoşi, pe ăştia îi cheamă chiar din clipa sosirii şi-i vîră în celule în sectorul disciplinar, pînă o să-i transfere pe Insulele Salvării, unde-i închide pe termen sau pe viaţă. Insulele astea se află la cinci sute de kilometri de Saint-Laurent şi la o sută de kilometri de Cayenne. Sînt trei, şi anume Royale, pe urmă a mai mare, Saint-Joseph, unde e temniţa ocnei, şi Insula Diavolului, a mai mică. Ocnaşii nu sînt trimişi pe Insula Diavolului decît cu totul excepţional. Cei de pe Insula Diavolului sînt politici. Vin pe urmă ăi periculoşi din grupul al doilea : ăştia rămîn în lagărul de la Saint-Laurent, unde-s puşi la grădinărit şi munca cîmpului. De cîte ori e nevoie, sînt trimişi în lagăre foarte grele, la Camp Forestier, Charvin, Cascade, Golful Roşu, Kilometrul 42, poreclit lagărul morţii. Apoi e grupul normal : ăştia lucrează pe lîngă Administraţie, la bucătărie, fac curăţenie în sat sau în lagăr, sau li se dau alte îndeletniciri : ateliere de tîmplărie, vopsitorie, făurărie, electricitate, tapiţerie, croitorie, spălătorie etc. Va să zică, momentul hotărîtor e ăla al sosirii : dacă te cheamă şi te bagă în celulă, înseamnă că te internează în Insule, aşa că s-a zis cu speranţele de evadare. Ai o singură posibilitate : să te-alegi rapid c-o rană, să-ţi sfarmi genunchii sau să-ţi croieşti un buzunar la burtă ca s-ajungi la spital şi să evadezi de-acolo. Faci pe dracu-n patru, numai să nu te trezeşti în Insule. Mai e o chestie : dacă vasul care duce deţinuţii în Insule nu-i gata de plecare, umbli la bişţari şi-i dai infirmierului. Iţi face o injecţie cu terebentină într-o încheietură sau îţi bagă sub piele un fir de păr muiat în urină, şi se infectează. Sau îţi face rost de nişte sulf, să-i tragi mirosul în piept, şi se duce pe urmă la doctor şi-i zice că ai 40 de grade. In alea cîteva zile de răgaz trebuie s-ajungi neapărat la spital. Dacă nu te cheamă, şi te lasă cu ăilalţi în barăcile din lagăr, ai vreme să faci ceva. In cazul ăsta să nu-ţi cauţi vreo treabă în lagăr. Îl ungi pe contabil să te facă vidanjor ori măturător în sat, sau să lucrezi la joagărul vreunui antreprenor particular. Cînd ieşi din penitenciar ca să te duci la lucru şi cînd te-ntorci seara în lagăr, ai timp să intri-n legătură cu nişte ocnaşi eliberaţi care s-au stabilit în sat sau cu nişte indochinezi, ca să-ţi rostuiască evadarea. Să te fereşti de lagărele din jurul satului : pe-acolo mierlesc toţi

și repede ; sînt lagăre unde nimeni n-a rezistat mai mult de trei luni. In mijlocul junglei, oamenii sînt puși să taie un metru cub de lemn pe zi.

Cît a durat drumul, Julot ne-a tot spus și repetat informațiile astea prețioase. El unul e gata. Știe c-o să-l vîre direct la carceră pentru evadare. Drept care, în tubul lui se află un șiș mititel, de fapt un soi de briceag. De cum sosește, o să-l scoată și-o să-și cresteze încheietura genunchiului. Coborînd de pe vas, o să cadă de pe scară, de față cu toți. Socotește că de pe chei o să-l ducă direct la spital. De altfel, treaba o să se petreacă întocmai.

SAINT-LAURENT-DU-MARONI

Supraveghetorii au făcut cu schimbul ca să-și pună alte haine. Fiecare se-ntoarce îmbrăcat în alb, purtînd cască colonială în loc de chipiu. Julot zice : „Sosim". E o căldură înfiorătoare, căci au închis hublourile. Prin ele se vede jungla. Înseamnă că plutim pe fluviul Maroni. Apa e mocirloasă. Pădurea virgină e verde și impresionantă. Își iau zborul niște păsări, speriate de sirena vasului. Înaintăm încet, ceea ce ne îngăduie să privim amănunțit, pe îndelete, vegetația de un verde-închis, exuberantă și stufoasă. Zărim primele case de lemn, cu acoperișurile lor de tablă. Negri și negrese au ieșit la poartă, să privească trecerea vasului. S-au obișnuit să-l vadă deșertîndu-și încărcătura umană și de-aia nu fac semne de bun venit. Trei șuierături ale sirenei și niște zgomote de elice ne dau de veste c-am ajuns, pe urmă încetează orice zgomot la mașini. Nu se aude nici musca.

Nimeni nu scoate o vorbă. Julot și-a deschis briceagul și-și taie pantalonul la genunchi, desfăcînd marginile cusăturilor. Abia pe punte o să-și taie genunchiul — ca să nu lase vreo dîră de sînge. Supraveghetorii deschid ușa custiei și se așază în rînd cîte trei. Sîntem în rîndul patru, Julot e între mine și Dega. Urcăm pe punte. E ora două după-amiază și un soare de foc îmi izbește capul tuns chilug și ochii. Aliniați pe punte, sîntem călăuziți spre pasarelă. Coloana șovăie la un moment dat, cînd primii ocnași pătrund pe pasarelă, și atunci îi propteșc lui Julot sacul pe umăr, iar el, cu mîinile libere, întinde pielea genunchiului, înfige briceagul și taie dintr-o mișcare șaptesprezece centimetri de carne. Îmi trece cuțitul și-și ține sacul

singur. În clipa cînd ajungem pe pasarelă, își dă drumul și se rostogolește pînă jos. Cîțiva îl ridică și, văzînd că-i rănit, cheamă niște brancardieri. Scena a fost jucată așa cum prevăzuse : doi bărbați îl duc cu brancarda.

Sîntem priviți de o gloată pestriță, curioasă. Negri, mulatri, indieni, indochinezi, niște albi care arată a epave (probabil ocnași eliberați) îi cercetează în ochi pe toți cei ce-au debarcat, și care se așază în rînd unul după altul. De cealaltă parte a supraveghetorilor, niște civili bine îmbrăcați, femei cu rochii de vară, copii — fiecare cu casca colonială pe cap. Și ăștia se uită la noii-veniți. De cum ne facem două sute, convoiul se urnește. Umblăm vreo zece minute și ajungem la o poartă foarte înaltă din bîrne, pe care scrie : „Penitenciarul din Saint-Laurent-du-Maroni. Capacitatea 3 000 de oameni". Poarta se deschide și intrăm în rînduri de cîte zece. „Un, doi ; un doi, înainte marș !" Mulți deținuți ne privesc sosind. S-au cocoțat la ferestre sau pe pietroaie ca să vadă mai bine.

Cînd ajungem în mijlocul curții, cineva strigă : „Stai ! Lăsați sacii jos, în fața voastră. Voi ăștia, împărțiți pălăriile !" Fiecare capătă cîte-o pălărie de paie ; ne trebuiau, căci și picaseră vreo doi-trei de insolație. Dega și cu mine ne uităm unul la altul, deoarece apăruse un caraliu galonat c-o listă. Ne gîndim la ce zicea Julot. Îl strigă pe Guittou : „Treci încoace !" Îl încadrează doi supraveghetori și pleacă. Suzini, la fel, Grasol, așijderea.

— Jules Pignard !

— Jules Pignard (ăsta-i Julot) e rănit, a fost dus la spital.

— În regulă.

Urmează ăi care vor fi întemnițați în Insule, pe urmă supraveghetorul continuă :

— Atenție la mine. Ăi care s-aud strigați ies din rînd cu sacul pe umăr și se aliniază în fața barăcii ăleia galbene, nr. 1. Cutare, prezent etc. Dega, Carrier și cu mine ne pomenim aliniați împreună cu ăilalți în fața barăcii. Ni se deschide ușa și intrăm într-o sală dreptunghiulară, lungă de vreo douăzeci de metri. La mijloc e un loc de trecere de doi metri lățime ; la dreapta și la stînga, o bară de fier se-ntinde de la un capăt la celălalt al sălii. Între bară și zid sînt întinse niște pînze care slujesc de pat-hamac, fiecare pînză are o cuvertură. Fiecare se instalează unde vrea. Dega, Pierrot Nebunu, Santori,

Grandet şi cu mine ne strîngeam la un loc şi pe dată se alcătuiesc *gourbi*-urile [1]. Mă duc în fundul sălii : la dreapta duşurile, la stînga closetele, apă curgătoare ioc. Agăţaţi de zăbrelele ferestrelor, asistăm la cazarea celor care-au venit după noi. Louis Dega, Pierrot Nebunu şi cu mine sîntem grozav de încîntaţi ; dacă ne aflăm în comun într-o baracă, se cheamă că n-o să ne interneze. Altfel, după spusele lui Julot, ne-ar fi vîrît pînă acum într-o celulă. Sîntem bucuroşi cu toţii pînă-n clipa cînd, totul fiind terminat, pe la vreo cinci după-masă. Grandet zice :

— Ciudat lucru, din convoiul ăsta n-au strigat nici unul pentru internare. E de mirare. Mă rog, cu-atît mai bine.

Grandet e tipul care a spart casa de bani a unei închisori centrale, o chestie de care a rîs toată Franţa.

La tropice se face noapte sau zi fără asfinţit şi fără zori. Trecerea are loc dintr-odată, la aceeaşi oră tot anul. Întunericul se lasă brusc după-masă la şase şi jumătate. Iar la şase şi jumătate, doi deţinuţi bătrîni aduc două felinare cu petrol pe care le atîrnă de-un cîrlig prins în tavan şi care dau foarte puţină lumină. Trei sferturi din sală e cufundată-n beznă. La orele nouă dormeam cu toţii, deoarece, de cum s-a terminat cu agitaţia sosirii, leşinăm de căldură. Nici un pic de aer, toţi s-au dezbrăcat la izmene. M-am culcat între Dega şi Pierrot Nebunu. Vorbim pe şoptite pînă ni se-nchid ochii.

A doua zi de dimineaţă mai e întuneric cînd sună deşteptarea. Fiecare se scoală, se spală, se îmbracă. Căpătăm cafea şi-un coltuc de pîine. De zid e prinsă o scîndură să-ţi pui pe ea pîinea, gamela şi celelalte lucruşoare. La nouă intră doi supraveghetori şi un ocnaş tînăr, îmbrăcat în alb fără dungi. Ai doi caralii sînt corsicani şi vorbesc pe limba lor cu nişte ocnaşi, judeţi de-ai lor. În vremea asta, infirmierul se plimbă prin sală. Cînd ajunge la mine, zice :

— Cum o duci, Papi ? Nu mă recunoşti ?

— Nu.

— Sînt Sierra, ăl din Alger, te-am cunoscut la Dante, la Paris.

— Ah, da, acum ştiu. Dar te-au vîrît la ocnă în '29, sîntem în '33, tot mai eşti aici ?

---

[1] Cuvîntul *gourbi*, care în limba algeriană înseamnă „colibă", e folosit de autor (urmînd a fi menţinut ca atare şi în traducere) în sensul de „gospodărire la un loc, într-un dormitor comun, a cîtorva ocnaşi". (n. t.)

— Da, nu se pleacă așa ușor. Zi că ești bolnav. Dar ăsta cine e ?

— Un prieten de-al meu, Dega.

— Am să te trec și pe tine pentru vizita medicală. Papi, tu ai dizenterie. Iar tu, bărîne, ai crize de astmă. Ne mai vedem la vizita medicală, la unșpe, am de vorbit cu voi.

Își continuă drumul și strigă : „Care ești bolnav ?" Se duce la cei ce ridică degetul și îi scrie. Cînd trece din nou prin fața noastră, e însoțit de unul dintre supraveghetori, oacheș și tare bătrîn :

— Papillon, ți-l prezint pe șeful meu, domnul Bartiloni, supraveghetor infirmier. Domnule Bartiloni, ăsta și cu ăsta sînt prietenii de care v-am vorbit.

— E-n regulă, aranjăm noi treaba la vizita medicală, am eu grijă.

La unsprezece vin să ne cheme. Sîntem nouă bolnavi. Străbatem lagărul pe jos printre bараci. Ajungem la o baracă mai nouă, singura vopsită în alb, cu o cruce roșie, intrăm și dăm într-o sală de așteptare unde se află vreo șaizeci de bărbați. În ficcare colț al sălii stau cîte doi supraveghetori. Sierra își face apariția, purtînd o bluză de medic imaculată. Zice : „Dumneata, dumneata și dumneata, poftiți". Intrăm într-o încăpere care-ți dai imediat seama că-i biroul doctorului. Stă de vorbă pe spaniolește cu trei bătrîni. Pe unu îl recunosc dintr-o privire : e Fernandez, ăl de-a omorît trei argentinieni la „Cafeneaua Madrid" din Paris. După ce schimbă cîteva cuvinte, Sierra îl bagă într-un WC care dă pe sală, apoi vine spre noi.

— Papi, dă-mi voie să te-mbrățișez. Îmi pare bine că-ți pot face un mare serviciu, ție și prietenului tău : sînteți internați amîndoi... Stai ! lasă-mă să vorbesc ! Papillon, tu ești viețaș, iar tu, Dega, pe cinci ani. Aveți bișțari ?

— Da.

— Atunci scoateți fiecare cîte cinci sute de franci și mîine dimineață intrați în spital, tu pentru dizenterie, Dega, tu să bați noaptea la ușă sau, mai bine, careva din voi să-l cheme pe caraliu s-aducă infirmierul zicînd că Dega se sufocă. Restul e treaba mea. Papillon, îți cer un singur lucru : dacă o-ntinzi, dă-mi de știre din timp, ne-ntîlnim. Pentru o sută de franci de căciulă pe săptămînă, vă ține o lună la spital. Trebuie lucrat rapid.

Fernandez iese din WC și-i dă lui Sierra, de față cu noi, cinci sute de franci. Intru și eu în WC iar cînd ies nu-i dau o mie, ci o mie cinci sute de franci. Refuză cei cinci sute de franci. Nu vreau să insist. Îmi zice :

— Lovelele astea-s pentru caraliu. Eu n-am nici o pretenție. Nu sîntem prieteni ?

A doua zi, Dega, eu și Fernandez ne aflam la spital într-o celulă imensă. Dega a fost spitalizat la miezul nopții. Infirmierul sălii e-un bărbat de treizeci și cinci de ani, îl cheamă Chalal. Sierra i-a explicat toată tărășenia cu noi trei. Cînd o să treacă doctorul, o să-i arate o analiză de fecale din care să reiasă că sînt plin de amibe. Cît despre Dega, cu zece minute înainte de vizita medicală, dă foc la nițel sulf de care și-a făcut rost și-i inspiră aburii c-un prosop pe cap. Unul din obrajii lui Fernandez e enorm : și-a înțepat pielea pe dinăuntru și a suflat cît a putut timp de-o oră. S-a dovedit atît de conștiincios, că umflătura îi acoperă un ochi. Celula e la primul etaj al clădirii, sînt aproape șaptezeci de bolnavi, din care mulți cu dizenterie. Îl întreb pe infirmier unde-i Julot. Zice :

— Chiar în clădirea din față. Vrei să-i spun ceva ?

— Da. Spune-i că Papillon și Dega sînt aici, să vină la fereastră.

Infirmierul intră și iese din sală cînd poftește. E de-ajuns să bată la ușă și-i deschide un arab. E unul din cei cu cheile, un ocnaș care-i ajutor de supraveghetor. La dreapta și la stînga ușii șed trei supraveghetori cu arma pe genunchi. În chip de zăbrele, ferestrele au niște șine de cale ferată, mă-ntreb cum dracu o să le tăiem. Mă așez la fereastră.

Între clădirea noastră și a lui Julot e o grădină plină de flori. Julot se ivește la fereastră, ține-n mînă o tăbliță pe care a scris cu creta : BRAVO. O oră mai tîrziu, infirmierul mi-aduce o scrisoare de la Julot. Îmi scrie : „Încerc să trec în sala ta. Dacă dau greș, caută să vii tu la mine. Asta pentru că-n sala voastră aveți dușmani. Va să zică sînteți internați ? Curaj, le venim noi de hac.“ Întîmplarea de la închisoarea centrală din Beaulieu, unde am suferit împreună, ne-a legat mult unul de altul. Julot era specialist în ciocane de lemn, de-aia era poreclit „omul cu ciocanul“. Sosea cu mașina la un magazin cu bijuterii, ziua nămiaza mare, cînd se aflau în vitrină cele mai fru-

mese neștemate. Mașina, cu altul la volan, se oprea, cu motorul în funcțiune. Cobora iute înarmat cu un ciocan de lemn, spărgea vitrina c-o lovitură zdravănă, lua cît putea de multe bijuterii și sărea înapoi în mașina care pornea vijiind. După ce i-a mers la Lyon, Angers, Tours, Le Havre, a încercat o lovitură la o mare bijuterie din Paris, la trei după-amiază, șterpelind bijuterii în valoare de vreun milion. Nu mi-a povestit niciodată de ce și cum l-au dibăcit. A luat douăzeci de ani și a evadat la sfîrșitul celui de-al patrulea. După cum ne povestise, a fost arestat cînd s-a întors la Paris : umbla după tăinuitorul său, ca să-i facă de petrecanie, pentru că nu-i achitase soră-si o mare sumă de bani pe care i-o datora. Tăinuitorul l-a zărit dînd tîrcoale pe strada unde locuia și a anunțat poliția. Julot a fost prins și-a pornit iar spre ocnă cu nol.

Se împlinește o săptămînă de cînd sîntem la spital. Ieri i-am dat lui Chatal două sute de franci, taxa săptămînală ca să ne țină pe amîndoi la spital. Spre a ne face apreciați, împărțim tutun celor ce n-au. Un ocnaș în vîrstă de șaizeci de ani, un marsiliez pe nume Carora, s-a împrietenit cu Dega. I-a devenit sfetnic. Îi zice de cîteva ori pe zi că, dacă-i plin de bani și se află asta în sat (loviturile barosane sînt relatate în ziarele care soseso din Franța), e mai sănătos să nu evadeze, pentru că ocnașii eliberați o să-l omoare ca să-i fure tubul. Dega mă ține la curent cu sfaturile bătrînului Carora. De pomană-i spun că bătrînul e precis ramolit, întrucît sînt douăzeci de ani de cînd e aici, nu-mi dă crezare. Dega e foarte impresionat de trăncănelile bătrînului și mă străduiesc din greu să-i ridic moralul.

I-am strecurat un bilețel lui Sierra, să mi-l trimită pe Galgani. Merge repede. Chiar de-a doua zi, Galgani e la spital, dar într-o sală fără zăbrele. Cum fac să-i dau tubul ? Îi spun lui Chatal că trebuie musai să vorbesc cu Galgani, îl las să creadă că-i vorba s-aranjăm o evadare. Zice că poate să-l aducă pentru cinci minute, fix la amiază. La ora cînd se schimbă garda, o să vină cu el pe verandă, să vorbim la fereastră, și-asta pe de gratis. Galgani mi-e adus la fereastră la amiază și-i pun de-a dreptul tubul în mînă. Și-l vîră stînd în picioare în fața mea, îi dau lacrimile. Două zile mai tîrziu îmi trimite d

revistă cu cinci hîrtii de-o mie de franci şi un singur cuvînt : „Mulţumesc".

Chatal, care mi-a dat revista, a văzut banii. Nu-mi pomeneşte de ei, dar vreau să-i ofer ceva ; refuză. Îi spun :

— Vrem s-o întindem. Pleci cu noi ?

— Nu, Papillon, am aranjat cu altcineva, o să-ncerc să evadez abia peste cinci luni, cînd inspectorul o să fie eliberat. Uşcheala o să fie mai bine pregătită şi treaba mai sigură. Întrucît te-au internat, e clar că te grăbeşti, dar aici, cu zăbrelele astea, o să fie tare greu. Nu te bizui pe ajutorul meu, nu vreau să-mi risc locul. Aici aştept liniştit să-mi iasă prietenul.

— E-n regulă, Chatal. În viaţă trebuie să fii sincer, nu-ţi mai suflu o vorbă.

— Dar tot am să-ţi duc bileţelele, zice el, şi-am să-ţi fac comisioanele.

— Mulţumesc, Chatal.

Astă-noapte s-au auzit rafale de pistol-mitralieră. Am aflat a doua zi c-a evadat tipul cu ciocanul. Să-l ajute Domnul, era băiat bun. S-o fi ivit o ocazie şi o fi profitat. Cu-atit mai bine pentru el.

Cincisprezece ani mai tîrziu, în 1948, eram la Haiti, unde venisem, însoţit de-un milionar din Venezuela, să discut cu preşedintele Cazinoului un contract ca să iau în antrepriză jocurile de noroc. Într-o noapte, ieşind dintr-un cabaret unde se băuse şampanie, una din fetele care ne însoţeau, neagră ca o cioară, dar educată ca o provincială dintr-o bună familie franceză, îmi zice :

— Bunică-mea, care-i preoteasă a cultului „vaudou", trăieşte cu-n francez bătrîn. E-un evadat din Cayenne, se ţine de douăzeci de ani cu ea, se-mbată fără încetare, îl cheamă Jules Ciocanu !

Aburul băuturii s-a dus într-o clipă.

— Mititico, du-mă imediat la bunica ta.

Îi spune ceva în jargon haitian şoferului de la taxi, care goneşte cu toată viteza. Trecem prin faţa unui bar de noapte strălucind cu toate luminile aprinse : „Opreşte". Intru în bar să cumpăr o sticlă de Pernod, două sticle de şampanie, două sticle de rom haitian. „Dă-i drumul". Am ajuns la marginea mării, la o căsuţă cochetă, albă, cu ţigle roşii. Apa mării ajunge aproape pînă la scări. Fata bate-n uşă, bate de zor şi apare întîi o negresă înaltă,

cu părul complet alb. E îmbrăcată într-un camizol care-i ajunge la glezne. Cele două femei vorbesc în limba lor, bătrîna îmi zice : „Intrați, domnule, casa asta-i a dumneavoastră". O lampă cu acetilenă luminează o încăpere foarte curată, plină cu păsări și pești.

— Vreți să-l vedeți pe Julot ? Stați că vine. Jules, Jules ! Te caută cineva.

Se ivește un bătrîn desculț, îmbrăcat c-o pijama cu dungi albastre, care mi-amintește de uniforma de la ocnă.

— Ei, Bulgăraș de Zăpadă, cine mă caută la ora asta ? Papillon ! Nu, nu se poate ! Mă ia în brațe, zice : Adu lampa mai aproape, Bulgăraș de Zăpadă, să-i văd mutra amicului meu. Ba chiar tu ești, neamule ! Chiar tu ! Fii dar binevenit. Pereții ăștia, mica mea agoniseală, fata nevestii-mi, totul e al tău. Doar să spui o vorbă.

Bem Pernod-ul, șampania, romul și, din cînd în cînd, Julot se pune pe cîntat.

— Băiețaș, așa-i că i-am tras în piept ? Mai tare ca orice aventură. Am străbătut Columbia, Panama, Costa Rica, Jamaica și, după aia, acum vreo douăzeci de ani, am ajuns aici și sînt fericit cu Bulgăraș de Zăpadă, cea mai stranică femeie din cîte poate întîlni un bărbat. Cînd pleci ? Ai venit pe mai multă vreme ?

— Nu, pentru o săptămînă.

— Ce-nvîrți pe-aici ?

— Vreau să iau în antrepriză la Cazino jocurile de noroc, să-nchei un contract direct cu președintele.

— Băiețaș, aș dori să rămîi toată viața cu mine în văgăuna asta de săraci cu duhul, dar dacă te-ai apucat să te-ntîlnești cu președintele, nu aranja nimic cu tipul ăsta, c-o să tocmească pe cineva să te curețe de cum o vedea că-ți merge bine.

— Mulțumesc pentru sfat.

— Iar tu, Bulgăraș de Zăpadă, pregătește-ți balul sectei „vaudou" „nu pentru turiști". Unul pe cinste pentru amicul meu.

Cu alt prilej am să povestesc cum a fost cu balul ăla faimos al sectei „vaudou" — „nu pentru turiști."

Vorba-i că Julot a evadat, iar eu, Doga și Fernandez stăm și așteptăm. Cînd și cînd mă uit, cică din întîmplare, la zăbrelele de la fereastră. Parcă ar fi șine de cale ferată, nimic de făcut. Mai e și ușa. Zi și noapte o păzesc trei

supraveghetori înarmați. De cînd cu evadarea lui Julot, supravegherea s-a înăsprit. Rondurile sînt mai dese, doctorul e mai puțin amabil Chatal nu intră-n sală decît de două ori pe zi, pentru injecții și ca să ia temperatura. Trece a doua săptămînă, mai scot două sute de franci. Dega vorbește de orice în afară de evadare. Ieri mi-a văzut bisturiul și mi-a zis :

— Tot îl mai ții ? De ce ?

Răspund cu țîfnă :

— Ca să apăr pielea mea și a ta, de-o fi cazul.

Fernandez nu-i spaniol, ci argentinian. E-un bărbat chipeș, un adevărat aventurier, dar și el a fost impresionat de trăncăneala bătrînului Carora. Într-o zi îl aud spunîndu-i lui Dega : „Se zice că-n Insule clima-i tare sănătoasă, nu ca aici, și nu-i cald. În sala asta te poți căpătui c-o dizenterie, e destul să te duci la closet ca să te umpli de microbi." În sala asta cu șaptezeci de oameni, mor zilnic cîte unu-doi de dizenterie. E interesant de notat că toți mor cînd refluxul e cel mai scăzut, după-masă sau seara. Nici un bolnav nu moare dimineața. Care-o fi pricina ? E-o taină a naturii.

Noaptea asta am stat de vorbă cu Dega. I-am spus că arabul cu cheile are cîteodată, noaptea, imprudența să intre în sală și să ridice cearșaful celor grav bolnavi, care și-au tras pătura peste cap. Am putea să-l pocnim și să-i luăm hainele (sîntem toți numai în cămașă și sandale). De cum m-am îmbrăcat, ies afară, smulg pe neașteptate arma unuia dintre caralii, îi iau la ochi și-i bag în celulă, unde-i încui. Pe urmă sărim zidul spitalului, în partea dinspre fluviul Maroni, ne zvîrlim în apă și ne lăsăm în voia valurilor purtați de curent. Mai departe om vedea. Întrucît avem bișțari, cumpărăm un vas și provizii ca s-o pornim în larg. Nici unul nu-i de-acord cu ideea asta, în ruptul capului, ba chiar o critică. Văd că i-a părăsit curajul, mă simt tare decepționat, iar zilele trec.

Sîntem aici de trei săptămîni fără două zile. Mai avem cel mult zece-cincisprezece zile ca să-ncercăm isprava. Azi, 21 noiembrie 1933, zi de neuitat, pătrunde în sală Jones Clousiot, tipul asupra căruia se făcuse la Saint-Martin o tentativă de asasinat, la frizer. Are ochii închiși, plini de puroi, e-aproape orb. De cum pleacă Chatal, mă apropii de el. Îmi spune iute că ceilalți internați au pornit spre Insule de cincisprezece zile și mai bine, dar

că pe el l-au uitat. Acum trei zile l-a înştiinţat un contabil. Şi-a pus o boabă de ricin în ochi, i s-au umplut cu puroi, şi-aşa a putut să vină aici. Abia aşteaptă să plece. Zice că-l gata de orice, chiar de un omor de-o fi nevoie, numai să se uşchiască. Are trei mii de franci. De cum îşi spală ochii cu apă caldă începe să vadă foarte limpede. Îi povestesc ce-am plănuit eu ca s-o întind, zice că merge, numai că trebuie să ieşim doi sau, dacă se poate, chiar trei, ca să-i luăm prin surprindere pe supraveghetori. Am putea să-i doborîm pocnindu-i cu cîte-un picior de la pat, pe care să-l demontăm din vreme. După el, chiar văzîndu-ne cu cîte-o puşcă-n mînă, supraveghetorii nu vor crede c-o să tragem şi s-ar putea să-i cheme pe ceilalţi paznici de gardă din pavilionul alăturat, de unde a evadat Julot, şi care-i la mai puţin de douăzeci de metri.

prima evadare

EVADAREA DIN SPITAL

Astă-seară l-am luat din scurt pe Dega și-apoi pe Fernandez. Dega zice că proiectul meu nu-i miroase a bine, că de va fi nevoie o să plătească din gros ca să scape de internare. De-aia mă roagă să-i scriu lui Sierra că i s-a propus așa ceva, să ne spună dacă-i cu putință. Chatal se duce cu biletul și aduce răspunsul în aceeași zi: „Nu dai nimănui vreun ban ca să scapi de internare, e o măsură luată în Franța și nici măcar directorul penitenciarului nu poate să te ajute. Dacă nu mai răbdați spitalul, încercați să ieșiți exact la o zi după ce va fi plecat vasul *Mana*, care face drumul spre Insule."

Se stă opt zile în sectoarele celulare pînă se pleacă spre Insule, și poate c-o să fie mai ușor de evadat de-acolo decît din sala unde picasem în spital. În același bilet Sierra îmi spune că, dacă vreau, o să-mi trimită un ocnaș eliberat cu care să vorbesc ca să-mi pregătească barca în spatele spitalului. E un toulonez numit Jésus, cel care a aranjat evadarea doctorului Bougrat cu doi ani în urmă. Ca să dau ochii cu el, trebuie să-mi fac o radioscopie într-un pavilion special cu instalațiile respective. Pavilionul se află în incinta spitalului, dar cei eliberați pot să intre cu o recomandare falsificată pentru raze în ziua respectivă. Mă sfătuiește să-mi scot tubul înainte de a mă duce la radioscopie, căci doctorul ar putea să-l vadă, dacă se uită mai jos de plămîni. Îi scriu cîteva rînduri lui Sierra, spunîndu-i să-l trimită pe Jésus la raze și s-aranjeze treaba cu Chatal, să capăt și eu o recomandare. În aceeași seară, Sierra mă anunță că-i în regulă pentru poimîine la nouă.

A doua zi, Dega își cere ieșirea din spital, ca și Fernandez. *Mana* a plecat în zori. Speră să evadeze din celulele lagărului, le urez noroc, dar nu-mi schimb planul.

Am dat ochii cu Jésus. E un bătrîn ocnaș eliberat, uscat ca un țîr, cu fața oacheșă, brăzdată de două cicatrice îngrozitoare. Cît timp te privește, un ochi îi lăcrimează mereu. Mutră scîrboasă, privire scîrboasă. Nu-mi inspiră cîtuși de puțin încredere, viitorul îmi va da dreptate.

Vorbim repede :

— Cu două mii cinci sute de franci pot să-ți pregătesc o barcă pentru patru, ăl mult cinci oameni. Un butoiaș cu apă, alimente, cafea și tutun ; trei vîsle (lopeți indiene patrate), saci goi de făină, un ac și ață să-ți croiești singur pînzele ; o busolă, un topor, un cuțit, cinci litri de tafia (rom de Guyana). În trei zile se-ncheie ultimul pătrar al lunii. Dacă ești de acord, în a patra zi te-aștept noapte de noapte în barcă, de la unspe la trei, vreme de opt zile. Cînd intră luna în primul pătrar, am isprăvit cu așteptatul. Barca o să fie exact în fața cotului pe care-l face zidul spitalului în partea de jos. Ia-te după zid ; cît n-ai dat de vas, nu-l vezi nici de la doi metri.

N-am încredere, totuși spun da.

— Unde-s biștarii ? zice Jésus.

— Ți-i trimit prin Sierra.

Ne despărțim fără să batem laba. Cam vax afacerea.

La ora trei, Chatal pornește spre lagăr să-i ducă lui Sierra paralele, două mii cinci sute de franci. Îmi spuneam : „E riscant, dar pot să pun lovelele la bătaie datorită lui Galgani. Măcar de n-ar da ăști două mii cinci sute de marafeți pe băutură !"

Clousiot e încîntat, se bizuie pe el, pe mine și pe proiectul nostru. Un singur gînd nu-i dă pace : arabul cu cheile se întoarce-n sală nu chiar noapte de noapte, totuși destul de des și, ce-i mai important, de obicei devreme. Altă problemă : pe cine să-l luăm al treilea ? M-am gîndit la un corsican din tagma de la Nisa pe nume Biaggi. E-n ocnă din 1929, băgat în sala asta cu pază strașnică pentru c-a făcut cuiva de pețrecanie, în prevenție pentru omorul ăla. Clousiot și cu mine ne sfătuim dacă-i cazul să-i spunem, și cînd. În timp ce șopteam între noi, se apropie un tînăr de optsprezece ani, frumos ca o fată. Îl cheamă Maturette și a fost condamnat

la moarte, apoi graţiat, ţinînd seama de vîrsta fragedă — şaptesprezece ani — pentru c-a asasinat un şofer de taxi. Erau doi, unul de şaisprezece, altul de şaptesprezece, iar la Curtea cu juri, în loc să se-acuze reciproc, fiecare din copiii ăştia zicea că el l-a omorît pe şofer. Numai că-n şofer s-a găsit un singur glonţ. Purtarea asta a lor la proces a făcut ca cei doi puşti să fie îndrăgiţi de toţi ocnaşii.

Aşadar, Maturette, efeminat cît cuprinde, se apropie de noi şi, cu glas muieratic, ne cere un foc. Capătă, şi-i mai dăruiesc patru ţigări şi o cutie de chibrituri. Îmi mulţumeşte cu un zîmbet seducător, aşteptăm să se îndepărteze. Clousiot îmi zice deodată :

— Papi, sîntem salvaţi. Mîrţoaga aia de arab o să intre de cîte ori o să vrem şi la ora care o să ne convină, treaba-i aranjată.

— Cum asta ?

— Foarte simplu : vorbim cu Maturette să-l agaţe. Arabii, ştii şi tu, sînt morţi după băieţaşi. Potrivim noi lucrurile aşa ca să vină să-l caute noaptea. Treaba lui să facă tot felul de fasoane, să-i spună că-i e teamă să nu-l ginească cineva, aşa ca arabul să intre-n sală la ora cînd ne convine.

— Las' pe mine.

Mă-ndrept spre Maturette, mă primeşte c-un surîs ademenitor. Crede că m-a dat gata de cum mi-a zîmbit. Îl spun pe dată : „N-ai ghicit, hai la closet." Se duce la closet şi acolo-i zic :

— Dacă scapi un cuvînt din ce-o să-ţi spun, te-ai ras. Uite ce-i : vrei să faci aşa, aşa şi aşa pentru nişte bani ? Cît ? Ca să ne serveşti sau vrei să pleci cu noi ?

— Vreau să plec cu voi, e bine ?

S-a făcut. Batem laba.

Se duce la culcare, iar eu, după ce schimb cîteva cuvinte cu Clousiot, mă culc la rîndul meu. Seara, la opt, Maturette stă la fereastră. Nu l-a chemat pe arab, ăsta vine singur, încep să discute în şoaptă. La zece Maturette se culcă. Noi ne-am culcat de la nouă, dar fără s-adormim. Arabul intră în sală, îi dă ocol de două ori, vede c-a murit unul. Bate la uşă şi după puţin timp intră doi brancardieri care iau mortul. Mortul ăsta o să ne fie de folos, căci va justifica patrulările arabului la indiferent ce oră din

noapte. A doua zi, sfătuit de noi, Maturette îi fixează o întîlnire la unsprezece seara. Arabul cu cheile sosește la ora respectivă, trece pe la patul lui Maturette, îl trage de picioare să-l trezească, apoi iese. Maturette îl urmează.

La 27 noiembrie 1933 două din picioarele patului sînt gata să fie scoase ca să slujească drept ciomege ; la ora patru după-amiază aștept o scrisorică de la Sierra. Chalal, infirmierul, sosește fără bilet. Îmi spune atît : „François Sierra mi-a zis să-ți spun că Jésus te așteaptă la locul fixat. Noroc." La opt seara Maturette îi spune arabului :

— Vino după miezul nopții, atunci o să putem sta mai mult împreună.

Arabul zice c-o să vină după miezul nopții. Exact atunci sîntem și noi gata. Arabul intră pe la douăsprezece și un sfert, se duce drept la patul lui Maturette, îl trage de picioare și-o pornește. Maturette se duce cu el. Smulg picioțul patului meu, face un pic de zgomot în cădere. Clousiot procedează la fel fără să se audă nimic. Am să mă postez după ușa camerei unde s-au dus, Clousiot se va îndrepta într-acolo ca să atragă atenția. După o așteptare de douăzeci de minute, treaba se petrece foarte repede. Arabul iese și, mirat că-l vede pe Clousiot, zice :

— Ce stai proțăpit acolo, în mijlocul sălii, la ora asta ? Du-te și te culcă.

În clipa aia îl pocnesc în moalele capului și cade fără vreun zgomot. Îmi pun degrabă hainele lui, îi încalț pantofii, îl tîrîm sub un pat și, pînă să-l îndesăm acolo, îl mai pocnesc o dată în ceafă. E aranjat.

Nici unul din cei optzeci de oameni aflați în sală n-a mișcat. Mă îndrept repede spre ușă, urmat de Clousiot și de Maturette, amîndoi în cămașă, și bat. Supraveghetorul deschide, ridic măciuca : poc ! în scăfîrlia ălui care-a deschis. Cel din față scapă arma din mînă, probabil că alipise. Pînă să facă vreo mișcare, îl dobor. Ai mei n-au strigat, al lui Clousiot a făcut : „Ah !" și s-a prăbușit. Cei doi ai mei stau leșinați pe scaunele lor, al treilea zace țeapăn cît e de lung. Nu mai suflăm. Avem impresia că „Ah !"-ul ăla l-au auzit toți. Ce-i drept, a răsunat destul de tare, totuși nu mișcă nimeni. Nu-i băgăm în sală, o luăm din loc cu cele trei puști. Clousiot în frunte, pușlul la mijloc și eu la urmă, coborîm scările slab luminate de-un felinar. Clousiot și-a aruncat măciuca, eu o am în mîna stîngă, iar în dreapta țin o pușcă. Jos, liniște.

E o beznă să-ţi bagi degetele-n ochi. Abia de se zăreşte zidul spre fluviu, ne îndreptăm repede într-acolo. Ajunşi la zid, mă ghemuiesc „capră". Clousiot urcă, se aşază călare pe zid şi-l trage pe Maturette, după aia pe mine. Ne dăm drumul în beznă, de cealaltă parte a zidului. Clousiot cade într-o groapă şi se loveşte la picior, Maturette şi cu mine ajungem cu bine jos. Ne ridicăm amîndoi, am aruncat armele înainte de-a sări. Clousiot nu poate să se ridice, zice că şi-a rupt piciorul. Îi las pe Maturette cu Clousiot şi alerg spre cotul zidului, pipăindu-l tot timpul cu mîna. E atît de întuneric că, ajungînd la capătul zidului, nu bag de seamă, mîna mi-alunecă în gol şi vin în bot. Aud o voce dinspre fluviu :

— Voi sînteţi ?

— Da. Jésus ?

— Da.

Aprinde un chibrit pe răstimpul unei clipe. L-am reperat, intru-n apă, ajung la el. Sînt doi.

— Urcă-n barcă. Care eşti ?

— Papillon.

— În regulă.

— Jésus, trebuie să ne-ntoarcem, prietenul meu şi-a rupt piciorul sărind de pe zid.

— Atunci ţine lopata asta şi trage.

Cele trei vîsle se-afundă în apă şi barca uşoară străbate repede cei o sută de metri care ne despart de locul unde or fi probabil ăi doi, că de văzut nu se vede nimic. Strig : „Clousiot !"

— Gura, paştele mamei ei de viaţă ! îl aud pe Jésus. Umflatule, ia scapără bricheta.

Ţîşnesc scîntei, cei doi le-au văzut. Clousiot îi trage un fluierat lyonez printre dinţi : e un fluierat care nu face zgomot, dar se-aude bine. Parc-ar fi un fluierat de şarpe. Fluieră fără oprire, aşa că izbutim s-ajungem la el. Umflatul coboară, îl ia pe Clousiot în braţe şi-l urcă în barcă. Maturette se urcă şi el, apoi Umflatul. Sîntem cinci şi apa e la două degete de marginea bărcii.

— Să nu faceţi nici o mişcare fără să daţi de veste, zice Jésus. Papillon, nu mai vîsli, pune lopata pe genunchi. Trage, Umflatule !

Repede, ajutată şi de curent, barca se pierde în noapte. La un kilometru mai încolo, cînd trecem prin faţa penitenciarului, slab luminat de curentul electric al unui dinam

ca vai de lume, ne aflăm în mijlocul fluviului şi zburăm c-o iuţeală de necrezut, purtaţi de curent. Umflatul şi-a vîrît vîsla în barcă. Jésus, cu coada vîslei lipită de coapsă, menţine vasul în echilibru. Nu trage, doar cîrmeşte.

Jésus zice :

— Acum putem să vorbim şi să fumăm. Cred c-a mers bine. Eşti sigur că n-ai omorît pe cineva ?

— Aşa cred.

— Fir-ar să fie ! M-ai tras în piept, Jésus ! zice Umflatul. Mi-ai spus că-i vorba de-o cărăbăneală fără complicaţii, şi cînd colo, pe cîte înţeleg, o întind nişte internaţi.

— Aşa-i, Umflatule, e vorba de nişte internaţi. N-am vrut să-ţi spun, altfel nu mi-ai fi dat o mînă de ajutor, şi-mi mai trebuia un bărbat. Nu te oftica. Dacă dăm în bară, iau totul asupra mea.

— În cazul ăsta, ţine, Jésus. Pentru suta aia de mărăfeţi pe care mi-ai dat-o nu făcea să-mi risc pielea, dacă-i vorba de-un mort, nici s-ajung vieţaş, dacă a fost vreunul rănit.

Îi zic :

— Umflatule, vă dăruiesc cîte cinci sute de franci.

— Valabil, gagiule. Aşa mai merge. Să fie primit ! în sat ne crapă măselele de foame, e mai rău să fii eliberat decît deţinut, vorba aia, măcar capeţi ceva crăpelniţă în fiece zi şi nişte ţoale.

— Băi frate, îi zice Jésus lui Clousiot, te doare rău ?

— Merge, zice Clousiot. Da' cum facem cu piciorul meu rupt, Papillon ?

— Vedem noi. Încotro, Jésus ?

— O să v-ascund într-un golfuleţ, la treizeci de kilometri de ieşirea în larg. O să staţi acolo o săptămînă, pînă se mai liniştesc caraliii şi potercle. Trebuie să daţi impresia c-aţi străbătut din prima noapte fluviul Maroni şi-aţi intrat în mare. Poterele circulă cu bărci fără motor, sînt ăi mai periculoşi. Focul, vorbitul, tusea vă pot trăda, dacă-s la pîndă pe-aproape. Caraliii au bărci cu motor, prea mari ca să intre-n golfuleţ, s-ar izbi de fund.

Noaptea se destramă. E aproape patru dimineaţa cînd, după îndelungi căutări, dăm în sfîrşit de reperul ştiut doar de Jésus şi pătrundem de-a binelea în junglă. Barca striveşte stufărişul, care se ridică din nou după ce trecem, alcătuind o perdea foarte deasă, care ne ascunde. Trebuie să te pricepi la ghicit să ştii că-i destulă apă ca să ţină

barca. Pătrundem și ne cufundăm în junglă timp de o oră și mai bine, dînd la o parte crăcile care ne barează trecerea. Ne trezim deodată într-un fel de canal și ne oprim. Malul e înverzit de iarbă și curat, copacii sînt urjași, iar lumina, e ora șase, nu izbutește să le străbată frunzișul. Sub bolta asta impunătoare se-aud chiraituri a mii de animale neștiute. Jésus zice :

— Aici o s-așteptați o săptămînă. În a șaptea zi vin să v-aduc de mîncare.

Scoate de sub niște ierburi dese o pirogă mititică, de vreo doi metri. În ea, două vîsle. Cu asta o să se-ntoarcă la Saint-Laurent, ajutat de flux.

Să ne ocupăm acum de Clousiot, care stă lungit pe mal. A rămas în cămașă, e cu picioarele goale. Îi cioplim cu toporul niște scîndurele din crengi uscate. Umflatul trage de picior, pe Clousiot il trec sudorile și, la un moment dat, strigă : „Oprește ! în poziția asta mă doare mai puțin, osul o fi venit la loc !" Îi punem scîndurelele și le legăm c-o sfoară nouă de cînepă aflată în șalupă. Durerea s-a mai ușurat. Jésus cumpărase de la deportați patru pantaloni, patru cămăși și patru bluzoane de lînă. Maturette și Clousiot se îmbracă, eu rămîn cu hainele arabului. Bem rom. E a doua sticlă pe care-o dăm pe gît de la plecare, noroc că ne mai încălzește. Țînțarii ne pișcă neîncetat. Trebuie să sacrificăm un pachet de tutun. Îl punem la muiat într-o tigvă și ne dăm cu sucul de nicotină pe față, mîini și picioare. Bluzoanele sînt de lînă, strașnice, și ne țin de cald în umezeala asta care pătrunde pînă-n măduva oaselor.

Umflatul zice :

— O-ntindem. Cum e cu miarul de care vorbeai ?

Mă duc puțin mai departe și mă-ntorc c-o hîrtie de-o mie, nou-nouță.

— La revedere, nu vă mișcați o săptămînă de-aici, zice Jésus. În a șaptea zi ne-ntoarcem. În a opta porniți pe mare. În timpul ăsta, croiți-vă pînzele și orînduiți lucrurile pe vas, fiecare la locul lui, fixați balamalele cîrmei, care nu-i montată. Dacă n-am venit în zece zile, înseamnă că ne-au arestat în sat. Treaba-i groasă pentru c-a fost atacat supraveghetorul și s-o fi iscat un tărăboi grozav.

Pe de altă parte, Clousiot ne-a spus că n-a lăsat pușca la poalele zidului. A aruncat-o peste zid, și fluviul e acolo

atît de aproape, lucru pe care nu-l știa, că precis a căzut în apă. Jésus zice că-i bine așa, deoarece, negăsind-o, poterele o să creadă că sîntem înarmați. Cum tocmai ele sînt cele mai periculoase, nu mai e cazul să ne fie frică : au drept arme doar un revolver și-un soi de baionetă, și crezînd că noi avem puști, nu se mai aventurează să ne caute. Adio și n-am cuvinte. În caz că sîntem dibăciți și nevoiți să părăsim barca, va trebui s-o luăm pe fluviu în sus pînă dăm de jungla fără apă și, cu busola, s-o ținem întruna spre nord. Sînt mari șanse ca la capătul a două-trei zile de mers să dăm de-un lagăr al morții, numit „Charvein". Acolo o să trebuiască să-i dăm cuiva niște bani, să-l anunțe pe Jésus că ne aflăm în cutare loc. Cei doi ocnași bătrîni pleacă. Cîteva minute mai tîrziu, piroga lor a dispărut, nu se mai aude și nu se mai vede nimic.

Lumina pătrunde în junglă într-un chip cu totul deosebit. S-ar zice că ne aflăm sub niște arcade pe care bate soarele, fără să lase să se strecoare vreo rază pînă jos. Începe să fie cald. Maturette, Clousiot și cu mine ne trezim că sîntem singuri. Primul reflex, pufnim în rîs : a mers ca pe roate. Unicul necaz e piciorul lui Clousiot. Zice că acum, cu gamba înconjurată de crenguțe, e-n regulă. Pînă una-alta, am putea să-ncălzim niște cafea. Merge repede, facem un foc și bem cîte-un sfert de litru de cafea, îndulcită cu zahăr nerafinat. E delicioasă. De ieri seară am cheltuit atîta energie că n-avem tăria să ne mai uităm la lucruri sau să inspectăm barca. Vedem noi mai tîrziu. Sîntem liberi, liberi, liberi. Exact treizeci și șapte de zile de cînd am sosit la ocnă. Dacă ține cărăbăneala, înseamnă că n-a durat mult condamnarea mea pe viață. Zic : „Domnule Președinte, cît durează în Franța munca silnică pe viață ?" Și mă umflă rîsul. Maturette, la fel, e tot viețaș. Clousiot spune : „Să nu zicem hop pînă n-am sărit. Mai e pînă-n Columbia, și barca asta făcută dintr-un copac ars pare cam slăbuță ca s-o pornească pe mare."

Nu-i răspund, întrucît, sincer vorbind, am socotit pînă-n ultima clipă că vasul ăsta e-o pirogă sortită să ne ducă pînă la adevăratul vas cu care să pornim pe mare. Văzînd că m-am înșelat, mi-am ținut gura, mai întîi ca să nu-mi influențez camarazii. Pe de altă parte, cum Jésus avea aerul că i se pare totul firesc, nu voiam să dau impresia că nu cunosc vasele folosite în mod obișnuit pentru evadare.

Ne-am petrecut prima zi pălăvrăgind și luînd contact cu lumea asta neștiută a junglei. Maimuțele și un soi de veverițe mici fac niște tumbe fantastice deasupra capetelor noastre. A venit să se adape și să se scalde o turmă de bachiri, soi de purcelușI sălbatici. Erau pe puțin două mii. Intră în golf și înoată, smulgînd rădăcinile care atîrnă. Un caiman se ivește de nu știu unde și înhață laba unui porc care guiță ca un bezmetic ; atunci porcii se pornesc s-atace caimanul, se bulucesc pe el, încercînd să-l muște de marginea uriașului bot. La fiecare zvîcnitură din coadă a crocodilului zboară prin aer cîte-un porc. Pe unu l-a curățat, și plutește cu burta-n sus. Tovarășii lui îl mănîncă pe loc. Golful e plin de sînge. Spectacolul a durat douăzeci de minute, caimanul a tulit-o în apă. Nu l-am mai văzut.

Am dormit bine, și dimineața am făcut cafea. Îmi lepădasem bluzonul ca să mă spăl c-o bucată mare de săpun de Marsilia, găsită în barcă. Maturette mă bărbierește numărul doi cu bisturiul meu, apoi pe Clousiot. Maturette n-are barbă. Cînd iau bluzonul să-l îmbrac, cade din el un păianjen enorm, păros, negru-violet. Are peri foarte lungi, terminați cu-n fel de bulgăraș ca de platină. Cîntărește probabil pe puțin cinci sute de grame, e uriaș și-l strivesc îngrețoșat. Am scos toate lucrurile din barcă, inclusiv butoiașul cu apă. Apa e vînătă, cred că Jésus a băgat prea mult permanganat, să nu se descompună. În niște sticluțe închise ermetic se află chibrituri și cartonașe date cu fosfor. Busola e o busolă de școlar ; arată numai nordul, sudul, vestul și estul și n-are gradații. Cum catargul n-are decît doi metri jumătate, coasem sacii de făină în formă de trapez, prinzîndu-i pe margine o sfoară groasă ca să întărim pînza. Meșteresc o mică velă în formă de triunghi isoscel : o s-ajute să ridice botul șalupei pe creasta valurilor.

Cînd punem catargul, bag de seamă că fundul bărcii nu-i prea zdravăn : gaura în care intră catargul e roasă ca vai de lume. Punînd tirfoanele ca să fixez balamalele ușițelor care vor sluji drept suport cîrmei, acestea intră ca-n brînză. Barca-i putredă. Ticălosul ăla de Jésus a vrut să ne lichideze. Îmi calc pe inimă și arăt toate astea ălorlalți doi, n-am dreptul să tac. Ce-i de făcut ? Cînd o să vină Jésus, o să-l silim să ne dea altă barcă, mai solidă.

O să-l dezarmăm, iar eu, înarmat cu cuțitul și toporul, o să pornesc cu el să căutăm în sat alt vas. E foarte riscant, dar e un risc mai mic decît să pornești pe mare cu un sicriu. Alimentele, treacă-meargă : există o damigeană cu untdelemn și niște cutii pline cu făină de manioc. Cu astea, o ducem mult.

Azi-dimineață am asistat la un spectacol ciudat ; o ceată de maimuțe cu chip cenușiu s-au bătut cu niște maimuțe cu chip negru și păros. Cu prilejul încăierării, Maturette s-a ales c-o cracă-n cap și are un cucui cît o nucă.

Noaptea asta a plouat cu găleata. Ne aflăm aici de cinci zile și patru nopți. Ne-am adăpostit sub niște frunze de banan sălbatic. Apa se prelingea pe suprafața lor lăcuită, fără să ne ude cîtuși de puțin, în afară de picioare. Azi-dimineață, în timp ce-mi beau cafeaua, mă gîndesc la criminalul ăla de Jésus. A profitat de lipsa noastră de experiență ca să ne vire pe gît o barcă putredă ! Trimite trei oameni la moarte sigură ca să economisească cinci sute sau o mie de franci. Mă întreb dacă n-o să-i fac de petrecanie după ce-l voi fi silit să-mi facă rost de altă barcă.

Niște țipete ca de gaiță ridică-n picioare tot micul nostru univers, niște chirăituri atît de ascuțite și de sfîșietoare că-i spun lui Maturette să ia baioneta și să vadă despre ce-i vorba. Se întoarce după cinci minute și-mi face semn să-i urmez. Ajungem într-un loc la vreo sută cincizeci de metri de șalupă și văd, spînzurat în aer, un fazan sau o gîscă sălbatică de toată frumusețea, cît doi cocoși mari. S-a prins într-un laț și atîrnă cu laba agățată de-o cracă. Îi tai capul dintr-o lovitură de sabie, să nu-i mai aud chirăiala înfiorătoare. Îl cîntăresc în mînă, are pe puțin cinci kile și pinteni ca de cocoș. Ne hotărîm să-l mîncăm, dar, gîndindu-ne mai bine, ne spunem că lațul a fost pus acolo de cineva și c-or mai fi și altele. Să vedem. Ne întoarcem la locul cu pricina și găsim ceva ciudat : o adevărată barieră de treizeci de centimetri înălțime, făcută din frunze și liane împletite, cam la vreo zece metri de golf. Bariera se-ntinde paralel cu apa. Din loc în loc, cîte-o portiță și, în dreptul ei, camuflată cu niște rămurele, un laț din fir de alamă agățat cu un capăt de-o cracă îndoită. Pricep imediat că animalul, dînd de barieră, o ia de-a lungul ei să găsească o trecere. Cînd găsește por-

tița, trece, dar își prinde laba în firul de alamă și declanșează craca, drept care rămîne spînzurat pînă ce-l găsește stăpînul capcanelor.

Descoperirea asta ne oftică. Bariera pare bine întreținută, înseamnă că nu-i veche, riscăm să dea cineva peste noi. N-avem voie s-aprindem focul ziua, dar noaptea e puțin probabil să se ivească vînătorul. Hotărîm să facem un tur de gardă, ca să pîndim împrejurimile capcanelor. Vasul e ascuns sub niște ramuri, iar toate lucrurile sînt la ferealî în junglă.

Fac de gardă a doua zi la ora zece. Am mîncat noaptea asta fazanul sau gîsca, nu prea știu ce era. Supa ne-a mers la inimă, iar carnea, chiar fiartă, era delicioasă. Fiecare a mîncat cîte două gamele. Cum ziceam, fac de gardă, dar uit de asta, atras de niște furnici de manioc, foarte mari, negre ; cară cu toatele bucăți mari de frunze, pe care le duc spre un furnicar uriaș. Furnicile astea sînt de aproape un centimetru și jumătate lungime și au picioarele lungi. Fiecare duce cîte-o bucată uriașă de frunză. Le urmăresc pînă la planta pe care-o golesc de frunze, și descopăr o întreagă organizare. Sînt mai întîi furnicile tăietoare, care nu fac decît să pregătească bucățile. Astea foarfecă cu repeziciune o frunză enormă ca de banan, o taie în bucăți, toate de aceeași mărime, cu o îndemînare neînchipuită, și bucățile cad la pămînt. Jos se află un șir de furnici din același soi, nițeluș deosebite. Au o dungă cenușie pe o parte a fălcii. Furnicile astea stau în semicerc și le supraveghează pe cele cărătoare. Cărătoarele sosesc din dreapta, în șir, și se duc la stînga, spre furnicar. Își iau repede povara, pînă să intre în șir, dar, din cînd în cînd, în graba lor de a se aproviziona și a-și lua locul în șir, se produce o învălmășeală. Atunci intervin furnicile-polițai și împing fiecare lucrătoare la locul pe care trebuie să-l ocupe. Nu-mi dau seama ce greșeală gravă săvîrșise o lucrătoare, dar a fost scoasă din rînd și o furnică-jandarm i-a tăiat capul, iar alta trupul în două, în dreptul mijlocului. Două lucrătoare au fost oprite de polițiști, și-au lăsat jos bucățile de frunză, au săpat o groapă cu lăbuțele, și cele trei părți ale furnicii — capul, pieptul și trupul — au fost îngropate și acoperite cu pămînt.

Priveam atît de pierdut această mică lume, urmărindu-i pe soldaţi, să văd dacă supravegherea lor se exercită pînă la intrarea în furnicar, c-am fost tare surprins auzind un glas :

— Dacă mişti, te-ai curăţat. Întoarce-te.

E un bărbat gol pînă la brîu, poartă un şort kaki şi are cizme roşii de piele. Ţine o puşcă cu două ţevi. E de statură mijlocie şi îndesat, ars de soare. E chel, iar ochii şi nasul îi sînt acoperite de o mască tatuată albastră-închis. Drept în mijlocul frunţii se mai află tatuată o libarcă.

— Eşti înarmat ?

— Nu.

— Eşti singur ?

— Nu.

— Cîţi sînteţi ?

— Trei.

— Du-mă la camarazii tăi.

— Nu pot, pentru că unul dintre ei are o puşcă şi nu vreau să te omoare pînă nu-ţi cunosc intenţiile.

— Ah ! Atunci nu mişca şi vorbeşte încet. Voi sînteţi cei trei evadaţi din spital ?

— Da.

— Care e Papillon ?

— Eu.

— Ei bine, pot să-ţi spun c-ai întors totul pe dos cu evadarea ta ! Jumătate din cei eliberaţi zac arestaţi la jandarmerie.

Se apropie de mine şi, aplecînd ţeava puştii spre pămînt, îmi întinde mîna şi-mi spune :

— Sînt Bretonul cu mască, ai auzit de mine ?

— Nu, dar văd că nu eşti poteră.

— Aşa-i, pun capcane aici ca să prind *hocco*[1]. Pe-unul l-o fi halit tigrul, dacă nu voi.

— Chiar noi.

— Vrei o cafea ?

Dintr-un sac pe care-l poartă-n spate scoate un termos, îmi dă puţină cafea ; bea şi el. Îi spun :

---

[1] Nume (originar din Guyana) al unei păsări din ordinul gallinaceelor, zisă şi *cocoş indian* sau *cocoş american*, şi care seamănă cu fazanul. (n. t.)

— Vino să-mi cunoşti prietenii.

Vine şi se aşază cu noi. Rîde pe-nfundate că l-am trombonit pe chestia puştii. Zice :

— M-am prins cu-atît mai virtos cu cît nici o poteră n-a vrut să plece după voi, toţi ştiu c-aţi şters-o c-o puşcă.

Ne spune că se fac douăzeci de ani de cînd e în Guyana şi cinci de cînd a fost eliberat. Are patruzeci şi cinci. Nu ştie să trăiască în Franţa pentru că a făcut tîmpenia să-şi tatueze masca aia pe obraz. Îi place jungla la nebunie şi nu trăieşte decît de pe urma ei : piei de şarpe, piei de tigru, colecţie de fluturi şi mai ales vînătoarea de hocco viu, pasărea pe care am mîncat-o. O vinde cu două sute, două sute cincizeci de franci. Mă ofer să i-o plătesc, refuză indignat. Iată ce ne povesteşte :

— Pasărea asta sălbatică e un cocoş de junglă. Bineînţeles că n-a văzut în viaţa lui nici găină, nici cocoş, nici oameni. Ei bine, pun mîna pe unu, îl duc în sat şi-l vînd cuiva care are o ogradă de păsări, căci e foarte căutat. Nu-i tai aripile, nu-i faci nimic, îl bagi printre păsări seara, cînd se lasă întunericul, şi dimineaţa, cînd deschizi uşa, îl găseşti proţăpit acolo, părînd să numere găinile şi cocoşii care ies. Le urmează şi, ciugulind ca şi ele, priveşte atent în toate părţile, în jos, în sus, în hăţişurile dimprejur. E un cîine de pază fără pereche. Seara se aşază la uşă şi nu-i de înţeles de unde ştie că lipseşte o găină sau două, fapt e că ştie şi porneşte după ele. Că-i cocoş sau găină, le-aduce acasă pocnindu-le zdravăn cu ciocul, să le-nveţe să fie punctuale. Stîrpeşte şoareci, şerpi, cîinicani de pădure, păianjeni, circăiaci, şi de cum se zăreşte pe cer vreo pasăre de pradă, trimite toată păsărimea să se ascundă în ierburi, iar el stă gata s-o înfrunte. Nu mai pleacă dintre orătănii.

O asemenea pasăre extraordinară mîncasem noi ca pe-un cocoş oarecare.

Bretonul cu mască ne spune că Jésus, Umflatul şi vreo treizeci de eliberaţi zac la zdup la jandarmeria din Saint-Laurent, unde cei de la penitenciar veniseră să vadă dacă recunosc pe vreunul care să fi dat tîrcoale clădirii din care am şters-o. Arabul e în carcera jandarmerici. E izolat, acuzat de complicitate. Cele două lovituri care l-au doborît nu i-au provocat nici o rană, pe cînd caraliii au cîte-un mic cucul. „Pe mine nu m-au luat la întrebări, toată lumea ştie că nu mă îndeletnicesc niciodată cu pre-

gătirea vreunei evadări." Ne spune că Jésus e un ticălos. Cînd îi pomenesc de şalupă, vrea s-o vadă. Nici n-a văzut-o bine, că sare-n sus :

— Păi individul ăsta v-a trimis la moarte sigură ! Piroga asta pluteşte ăl mult o oră pe mare. Cum o saltă un val ceva mai tărişor, se rupe-n două. Nici să nu vă gîndiţi la plecare, că-i sinucidere curată.

— Şi atunci ce-i de făcut ?

— Ai parale ?

— Da.

— O să-ţi spun ce să faci, ba mai mult chiar, o să-ţi dau o mînă de ajutor, că meriţi. Am să te-ajut pe gratis să izbîndeşti, tu şi prietenii tăi. Orice-ar fi, nu v-apropiaţi de sat. Ca să faceţi rost de-o barcă faină, vă duceţi pe Insula porumbeilor. Acolo se află vreo două sute de leproşi. N-au nici un fel de supraveghetor şi nici un om sănătos nu se duce acolo, nici măcar doctorul. În fiecare zi, la ora opt, li se-aduce mîncare, negătită, pentru douăzeci şi patru de ore. Infirmierul spitalului dă celor doi infirmieri, leproşi şi ei, care-i îngrijesc pe bolnavi, cîte-o ladă cu medicamente. Nimeni nu pune piciorul pe insulă, nici paznic, nici poteră, nici preot. Leproşii trăiesc în nişte colibe micuţe de paie, meşterite de ei. Se întrunesc într-o sală comună. Cresc găini şi raţe cu care-şi îmbunătăţesc hrana zilnică. Oficial n-au voie să vîndă nimic în afara insulei, dar fac negoţ clandestin cu Saint-Laurent, Saint-Jean şi cu indochinezii de la Albina din Guyana olandeză. Sînt cu toţii nişte ucigaşi de temut. Rareori se omoară între ei, dar comit multe crime, după ce-au părăsit insula pe furiş, unde se întorc pe urmă să stea la fereală. Plimbările astea le fac cu nişte bărci furate din satul vecin. Cel mai grav delict e să ai o barcă. Caraliii trag în orice pirogă care vine sau pleacă din Insula porumbeilor. Drept care, leproşii îşi scufundă vasele umplîndu-le cu pietre : cînd au nevoie de-o ambarcaţiune, se bagă la fund să scoată pietrele şi vasul se ridică la suprafaţă. Sînt oameni de tot felul pe insulă, de toate neamurile şi din toate regiunile Franţei. Pe scurt : piroga ta poate să-ţi slujească doar pe fluviul Maroni, şi asta dacă nu-i prea încărcată ! Ca să porneşti în largul mării, trebuie să găseşti altă barcă, şi cel mai bine rezolvi treaba pe Insula porumbeilor.

= Cum facem ?

— Îți spun. Am să te-ntovărășesc pe fluviu pînă se zărește insula. Singur n-ai găsi-o sau te-ai putea înșela. E la vreo sută cincizeci de kilometri de gura fluviului, înseamnă că trebuie s-o luăm înapoi. Insula asta e la cincizeci de kilometri dincolo de Saint-Laurent. O să te duc cît mai aproape, după aia trec în piroga mea, pe care o s-o remorcăm, și tu pornești spre insulă.

— De ce nu vii cu noi pe insulă ?

— Ferit-a sfîntul, face Bretonul, doar o dată am pus piciorul pe debarcaderul unde sosește oficial vaporul Administrației. Era ziua nămiaza mare și tot mi-a fost de-ajuns ce-am văzut. Iartă-mă, Papi, dar cît oi trăi nu mai pun piciorul pe insula asta. Pe de altă parte, nu pot să-mi învîng scîrba de a sta lîngă ei, de a le vorbi și de a trata cu ei. Ți-aș face mai mult rău decît bine.

— Cînd plecăm ?

— Cînd se întunecă.

— Cît o fi ceasul, Bretonule ?

— E trei.

— Bun, am să aținesc un pic.

— Nu, trebuie să încarci și să pregătești totul în barca ta.

— Ba nu, o să mă duc cu barca goală și-o să mă întorc pe urmă să-l iau pe Clousiot, care rămîne să păzească lucrurile.

— Imposibil, n-ai să mai găsești niciodată locul ăsta, chiar în plină zi. Iar pe lumină tot n-ai voie să plutești pe fluviu. Hăituirea voastră nu s-a încheiat. Fluviul e încă foarte periculos.

Se lasă înserarea. Bretonul s-a dus să-și aducă piroga, pe care-o leagă de barca noastră. Clousiot se află lîngă Breton, care ține vîsla cîrmei, Maturette la mijloc, eu în față. Ieșim greu din golf și cînd intrăm pe cursul fluviului începe să se întunece. Un soare imens, roșu-cafeniu, aprinde zarea în direcția mării. Mii de văpăi ale unui uriaș foc de artificii se iau parcă la harță între ele ca să fie mai vii, mai roșii între cele roșii, mai galbene între cele galbene, mai tărcate acolo unde culorile se învălmășesc. La douăzeci de kilometri în fața noastră se vede clar estuarul acestui fluviu maiestuos, care gonește spre mare licărindu-și paietele roz-argintii.

Bretonul zice :

— E sfîrşitul refluxului. Într-o oră fluxul se va face simţit ; vom profita de el ca s-o luăm în sus pe Maroni, aşa c-o să ne împingă, fără să trudim, şi-o să ajungem destul de repede la insulă.

Întunericul ne învăluie dintr-odată.

— Înainte, zice Bretonul. Visliţi tare ca să ţinem mijlocul fluviului. Nu mai fumaţi.

Vislele pătrund în apă şi plutim de-a curmezişul curentului, destul de repede — şuit, şuit,şuit. Vîslim în cadenţă, eu şi Bretonul perfect sincronizaţi. Maturette face şi el ce poate. Cu cît ne apropiem de mijlocul fluviului, cu atît simţim mai bine cum ne împinge fluxul. Plutim repede, simţim schimbarea la fiecare jumătate de oră. Fluxul devine mai puternic şi ne poartă tot mai iute. După şase ore ne aflăm foarte aproape de insulă, ne îndreptăm ţintă spre ea : o pată mare, aproape în mijlocul fluviului, niţeluş spre dreapta : „Acolo e", zice Bretonul cu glas scăzut. Noaptea nu-i prea întunecoasă, dar e destul de greu să fim zăriţi de la distanţă ceva mai mare, din pricina negurii care pluteşte la suprafaţa apei. Ne apropiem. Cînd distingem mai bine conturul stîncilor, Bretonul trece în piroga lui, o desprinde grabnic de a noastră şi rosteşte simplu, în şoaptă :

— Noroc, fraţilor !

— Mulţumim.

— N-aveţi de ce.

Vasul, nemaifiind condus de Breton, se îndreaptă de-a latul spre insulă. Încerc să-l îndrept şi să-l întorc, dar nu izbutesc, aşa că, împinşi de curent, intrăm într-o rînă în vegetaţia care atîrnă-n apă. Ne-am lovit atît de tare, deşi frînam cu vîsla, că, dac-am fi dat de-o stîncă în locul ramurilor şi frunzelor de copaci, piroga s-ar fi făcut praf şi-am fi pierdut totul, alimente, obiecte etc. Maturette sare-n apă, trage barca şi ne trezim alunecînd sub o tufă uriaşă. Trage, trage şi legăm barca. Dăm pe gît o duşcă de rom şi urc singur pe mal, lăsîndu-i pe cei doi prieteni în barcă.

Înaintez cu busola în mînă, după ce rup cîteva crăci şi las agăţate în cîteva locuri bucăţi din sacul de făină pe care le pregătisem înainte de plecare. Zăresc o luminiţă şi disting deodată nişte glasuri şi trei colibe de paie. Mai fac cîţiva paşi şi, neştiind cum să mă prezint, hotărăsc să mă dau în vileag. Aprind o ţigară. În clipa cînd scapără

lumina, un cotei se repede la mine lătrînd şi sare să mă muşte de picior. „De n-ar fi şi cîinele lepros, îmi spun. Prostul de mine, cîinii n-au lepră."

— Cine-i acolo ? Cine e ? Tu eşti, Marcel ?

— E un evadat.

— Ce cauţi aici ? Vrei să ne jefuieşti ? Crezi că sîntem prea îndestulaţi ?

— Nu, am nevoie de ajutor.

— De pomană sau cu plată ?

— Tacă-ţi clanţa, Cucuvaie !

Patru arătări se ivesc din colibă.

— Înaintează binişor, amice, pun rămăşag că eşti tipul cu puşca. Dac-o ai cu tine, pune-o jos, aici n-ai de ce să te temi.

— Eu sînt ăla, dar n-am luat puşca.

Înaintez, sînt aproape de ei, e întuneric şi nu pot să le zăresc trăsăturile. Întind mîna prosteşte, nimeni nu mi-o apucă. Pricep prea tîrziu că e un gest care nu se face pe-aici : nu vor să mă molipsească.

— Să intrăm în colibă, zice Cucuvaie.

Bojdeuca e luminată de o lampă de ulei pusă pe masă.

— Ia loc.

Mă aşez pe un scaun de paie fără spătar. Cucuvaie mai aprinde trei lămpi cu ulei şi pune una din ele pe o masă exact în faţa mea. Fumul pe care-l degajă fitilul lămpii aşteia cu ulei de cocos are un miros respingător. Eu stau jos, ei cinci în picioare, nu le deosebesc chipurile. Al meu e luminat de lampă, pentru că mă aflu exact la nivelul ei, chiar asta voiau. Cel care i-a spus Cucuvăii să-şi ţină gura zice :

— Ţiparule, du-te şi întreabă la casa comună dacă vor să-l ducem acolo. Vino iute cu răspunsul, şi vezi mai ales dacă Toussaint e de acord. Aici n-avem ce-ţi da de băut, prietene, afară de cazul că vrei să înghiţi nişte ouă.

Aşază în faţa mea un coş din paie împletite, plin cu ouă.

— Nu, mulţumesc.

În dreapta mea, foarte aproape, ia loc unul din ei şi abia atunci văd pentru prima oară chipul unui lepros. E înfiorător, mă silesc cît pot să nu întorc privirea şi nici să las să se vadă ce impresie-mi face. Nasul e complet mîncat, atît osul, cît şi carnea, a rămas o gaură exact în mijlocul feţei. Am zis bine : nu două găuri, ci una singură,

mare cît o monedă de doi franci. Buza inferioară, spre dreapta, e mîncată şi lasă la vedere, dezgoliţi, trei dinţi foarte lungi şi galbeni, care se zăresc cum intră în osul maxilarului superior, complet descărnat. N-are decît o ureche. Pune pe masă o mînă învelită într-un bandaj. E mîna dreaptă. Cu cele două degete rămase la mîna stîngă ţine o ţigară groasă şi lungă, precis c-a răsucit-o singur, dintr-o frunză de tutun pe jumătate crudă, pentru că ţigara e verzuie. N-are pleoapă decît la ochiul stîng, la dreptul i-a căzut, iar de la ochi pleacă o rană adîncă spre înaltul frunţii, pentru a se pierde în chica-i căruntă şi stufoasă.

Cu glas foarte răguşit, îmi zice :

— O să te-ajutăm, camarade, trebuie să treacă timp ca s-ajungi ca mine, şi-asta nu vreau.

— Mulţumesc.

— Mă cheamă Jean Neînfricatu, sînt orăşean de mahala. Eram mai chipeş, mai sănătos şi mai voinic ca tine cînd am sosit la ocnă. Iată ce-am ajuns în zece ani.

— Nu te tratezi ?

— Ba da. Mi-e mai bine de cînd fac injecţii cu ulei de *chaumogra*[1]. Uite. Întoarce capul şi mi-arată partea stîngă : În partea asta se usucă.

Mă cuprinde o milă nesfîrşită şi schiţez gestul de a-l atinge pe obrazul stîng în semn de prietenie. Se dă înapoi şi-mi spune :

— Îţi mulţumesc că vrei să mă atingi, dar să nu pui niciodată mîna pe-un bolnav, nici să nu mănînci sau să bei din gamela lui.

N-am văzut în viaţa mea decît un singur chip de lepros, al celui care a avut curajul să se lase privit.

— Unde-i camaradul ?

În pragul uşii, umbra unui omuleţ doar ceva mai înalt decît un pitic :

— Toussaint şi ceilalţi vor să-l vadă. Du-l la centru.

Jean Neînfricatu se ridică şi-mi spune : „Vino după mine". Plecăm cu toţii pe întuneric, vreo patru-cinci în faţă, cu alături de Jean Neînfricatu, alţii în spate. Cînd sosim, după trei minute, pe-un tăpşan, un ciot de lună luminează soiul ăsta de piaţă. E vîrful teşit al insulei. În

[1] Corect, *chaulmoogra*. Ulei extras din seminţele unei plante sud-asiatice şi folosit în tratamentul leprei, reumatismului, sifilisului şi unor boli ale pielii. (n. t.)

mijloc, o casă. Două ferestre luminate. În faţa uşii neaşteaptă vreo douăzeci de oameni, ne îndreptăm spre ei.

Cînd ajungem la uşă, se dau la o parte să ne facă loc. E o sală dreptunghiulară, de zece metri lungime pe vreo patru metri lăţime, cu un soi de vatră în care ard buşteni, înconjurată de patru pietre uriaşe, toate de aceeaşi înălţime. Sala e luminată de două lămpi barosane de vînt cu petrol. Pe un taburet şade un bărbat fără vîrstă, cu faţa albă. În spatele lui, aşezaţi pe o bancă, cinci-şase oameni. Are ochii negri şi-mi spune :

— Sînt Toussaint Corsicanul, tu eşti probabil Papillon.

— Da.

— Ştirile circulă repede la ocnă, la fel de repede pe cît te mişti. Unde-i puşca ?

— A fost aruncată în fluviu.

— Unde ?

— În faţa zidului spitalului, exact unde am sărit.

— Va să zică se poate recupera ?

— Cred că da, apa nu-i adîncă acolo.

— De unde ştii ?

— A trebuit să intrăm în apă ca să-l ducem pîn-la barcă pe prietenul meu, că se rănise.

— Ce-a păţit ?

— Şi-a scrîntit piciorul.

— Cum l-ai ajutat ?

— Am tăiat nişte crăci şi i-am pus piciorul într-un soi de atele.

— Îl doare ?

— Da.

— Unde e ?

— În barcă.

— Ziceai c-ai venit să ceri ajutor, ce fel de ajutor ?

— O barcă.

— Vrei să-ţi dăm o barcă ?

— Da, am cu ce s-o plătesc.

— E-n regulă. Ţi-o vînd pe-a mea, e grozavă şi nouănouţă, am furat-o săptămîna trecută la Albina. Nu-i o barcă, e-un transatlantic. Îi lipseşte un singur lucru : chila[1]. N-are chilă, dar în două ore îţi montăm una pe cinste.

[1] Piesă de rezistenţă aşezată pe axa longitudinală a fundului unei nave. (n. t.)

Are tot ce-i trebuie : o cîrmă completă cu eche, un catarg de patru metri dintr-un lemn fără moarte şi o velă nounouţă din pînză de in. Cît dai ?

— Spune tu preţul, nu ştiu ce valoare au lucrurile aici.

— Trei mii de franci, dacă poţi să plăteşti, dacă nu, du-te la noapte să cauţi puşca şi în schimbul ei primeşti vasul.

— Nu, prefer să plătesc.

— În regulă, tîrgul e încheiat. Purice, fă nişte cafea !

Purice; mărunţelul care-a venit după mine, se îndreaptă spre o tăblie fixată de zid deasupra focului, ia o gamelă care sclipeşte de nouă şi de curată ce e, toarnă-n ea cafea dintr-o sticlă şi o pune la foc. După cîteva clipe ia gamela de pe foc, toarnă cafea în cîteva căni de-un sfert, aşezate lîngă pietre, iar Toussaint se apleacă şi trece cănile oamenilor din spatele lui. Purice îmi întinde gamela spunîndu-mi : „Bea fără teamă, gamela asta e folosită doar pentru ăi aflaţi în trecere. Nici un bolnav nu bea din ea".

Iau gamela şi beau, apoi o pun pe genunchi. În clipa aceea bag de seamă că de gamelă e lipit un deget. Pînă să-nţeleg despre ce-i vorba, îl aud pe Purice spunînd :

— Poftim, iar mi-a căzut un deget ! Unde naiba o fi ?

— E aici, îi zic eu arătînd gamela.

Îl dezlipeşte şi-l aruncă în foc, îmi dă gamela înapoi şi zise :

— Poţi să bei, că eu am lepră uscată. Mă desfac bucată cu bucată, dar nu putrezesc, nu sînt molipsitor.

Mi-ajunge la nări un miros de carne friptă, îmi spun : „O fi degetul".

Toussaint zise :

— O să fii nevoit să stai aici pînă seara, cînd începe refluxul. Trebuie să-ţi anunţi prietenii. Du-l pe rănit într-o colibă, strînge tot ce-i în barcă şi scufund-o. Nu poate să te ajute nimeni, înţelegi de ce.

Mă duc în grabă la ai mei, îl luăm pe Clousiot şi-l ducem într-o colibă. O oră mai tîrziu, totul e mutat şi lucrurile din pirogă rînduite cu grijă. Purice ne roagă să-i dăruim piroga şi o vîslă. I-o dau, o s-o scufunde într-un loc ştiut de el.

Noaptea a trecut repede. Ne aflăm toţi trei în colibă, culcaţi pe aşternuturi noi trimise de Toussaint. Au sosit împachetate-n hîrtie groasă de ambalaj. Lungiţi pe aşter-

naturile astea, le dau lui Clousiot şi lui Maturette amănunte despre cele petrecute de la sosirea mea pe insulă şi tîrgul încheiat cu Toussaint. Clousiot scoate pe gură, fără să se gîndească, o prostie cît el de mare :

— Uşcheala costă va să zică şase mii cinci sute de franci. Am să-ţi dau jumătate, Papillon, adică alea trei bătrîne pe care le am.

— Nu-i cazul să facem socoteli armeneşti. Cîtă vreme am parale, plătesc. După aia, om vedea.

Nici un lepros nu trece pragul colibei. Se luminează de ziuă, Toussaint îşi face apariţia :

— Bună ziua. Puteţi ieşi liniştiţi. Aici nu vine nimeni să vă deranjeze. Avem un tip pe culmea insulei, postat într-un cocotier să vadă dacă circulă bărci de-ale caraliilor pe fluviu. N-a văzut nimic de soiul ăsta. Cîtă vreme flutură-n vînt o cîrpă albă, înseamnă că totu-i în regulă. Dac-ar vedea ceva, ar coborî să dea de ştire. Puteţi să vă culegeţi singuri nişte papaya [1] şi să mîncaţi dacă aveţi poftă.

Îi spun :

— Ce-i cu chila, Toussaint ?

— O s-o meşterim dintr-o scîndură de la uşa infirmeriei. E din lemn solid. Din două scînduri facem chila. Am şi urcat şalupa pe platou profitînd de întunericul nopţii. Vino s-o vezi.

Ne ducem. E o şalupă splendidă, lungă de cinci metri, nou-nouţă, cu două banchete din care una găurită prin care se vîră catargul. E grea, şi trebuie să trudim mult, eu şi Maturette, ca s-o întoarcem. Vela şi frînghiile sînt noi de tot. De o parte şi de alta are cîrlige de atîrnat lucrurile, printre care butoiaşul cu apă. Ne punem pe treabă. La amiază, o chilă care se întinde subţiindu-se din spate spre partea dinainte e fixată solid cu nişte şuruburi lungi şi cu cele patru tirfoane pe care le aveam.

Leproşii, aşezaţi în cerc jur împrejurul nostru, se uită la noi cum lucrăm fără să scoată o vorbă. Toussaint ne explică cum trebuie făcută treaba şi-i dăm ascultare. Faţa lui Toussaint pare normală, n-are nici o rană, dar cînd vorbeşte băgăm de seamă că numai o parte a feţei se mişcă, cea stîngă. Mi-o spune singur, şi-mi mai spune că

[1] Fruct comestibil al unui arbore exotic, de forma şi mărimea unui pepene galben. (n. t.)

are lepră uscată. Bustul și brațul drept sînt și ele paralizate și se așteaptă să paralizeze curînd și piciorul drept. Ochiul drept e fix parc-ar fi de sticlă, vede cu el, dar nu-l poate mișca. Nu pomenesc aici numele nici unui lepros. Poate că cei care i-au iubit sau i-au cunoscut n-au aflat niciodată chipul înfiorător în care s-au descompus încă de vii.

În timp ce lucrez, stau de vorbă cu Toussaint. Nimeni altcineva nu vorbește. O singură dată doar, cînd mă pregăteam să iau cîteva balamale, pe care le smulseseră de la o mobilă din infirmerie, ca să întăresc chila, unul din ei a spus : „Nu le lua încă, lasă-le acolo. M-am tăiat la mînă cînd am smuls o balama și s-au mînjit de sînge, deși le-am șters." Un lepros a turnat pe ele niște rom și i-a dat foc în două rînduri : „Acum, zice omul, poți să le folosești". În timp ce lucrăm, Toussaint se adresează unui lepros : „Ai evadat de cîteva ori, explică-i pe îndelete lui Papillon cum să facă, nici unul din ăștia trei n-a mai șters-o". Îmi explică de îndată :

— Astă-seară refluxul e foarte devreme. Marea începe să se retragă la trei. Cînd se lasă întunericul, pe la șase, te pomenești c-un curent foarte puternic care în mai puțin de trei ore te duce vreo sută de kilometri spre vărsarea fluviului. Cam pe la nouă e cazul să te-oprești. Trebuie să te legi zdravăn de-un copac din junglă și să aștepți cele șase ore ale fluxului, asta înseamnă cam pînă la trei din noapte. Să nu pleci la ora aia, căci curentul nu se retrage de-ajuns de repede. Pornește pe mijlocul fluviului la patru și jumătate. Ai o oră și jumătate pînă se luminează de zi ca să străbați cincizeci de kilometri. În ora asta și jumătate se hotărăște totul. La ora șase, în clipa cînd se luminează, trebuie să fi pătruns în mare. Chiar dacă te văd caraliii, n-au cum să te urmărească, pentru că înseamnă să ajungă la gura fluviului exact cînd începe fluxul. O să le fie imposibil să treacă, pe cînd tu o să fii deja dincolo. Viața ta depinde de avansul ăsta de-un kilometru, pe care-o să-l ai cînd o să dea cu ochii de tine. Aici nu văd decît o velă, ce-aveai în pirogă ?

— O velă și-un foc[1].

— Asta-i un vas greu, poate să ia un foc și-o trincă. Mergi cu toate pînzele sus, perpendicular pe valuri, marea-i totdeauna agitată la estuar. Pune-ți prietenii să se

[1] Pînză triunghiulară în partea din față a unei nave (n. t.)

lungească pe fundul vasului, să-i mărească stabilitatea, iar tu ţine zdravăn cîrma. Nu-ţi lega de picior frînghia velei, trece-o prin belciugul special de pe vas şi înfăşoar-o o dată în jurul pumnului. Dacă vezi că vîntul măreşte tangajul unui val mare şi că începi să te-apleci, gata să te răstorni, îl dai drumul şi-o să vezi că vasul îşi recapătă imediat echilibrul. Într-o împrejurare din asta nu te opri, lasă vela liberă şi ia vîntul în plin cu trinca şi focul. Abia cînd dai de mare o să ai răgazul să-l pui pe puşti să coboare pînza, s-o aducă la bord şi s-o porneşti mai departe după ce-o ridici iar. Ştii drumul ?

— Nu. Ştiu doar că Venezuela şi Columbia sînt spre nord-vest.

— Aşa-i, dar bagă bine de seamă să nu fii zvîrlit pe coastă. Guyana olandeză, din faţa noastră, înapoiază evadaţii, Guyana engleză aşijderea. Trinidad nu te predă, dar te sileşte s-o iei din loc după cincisprezece zile. Venezuela te predă, după ce te-a pus să lucrezi la drumuri un an sau doi.

Sînt numai urechi. Îmi spune c-o şterge şi el din cînd în cînd, dar fiind lepros, îl expediază înapoi galop. Recunoaşte că n-a ajuns niciodată mai departe de Georgetown, în Guyana engleză. Lepra lui nu se vede decît la picioare, unde i-au căzut toate degetele. E desculţ. Toussaint mă pune să repet toate sfaturile ce mi-au fost date ; o fac fără greş. În clipa aceea, Jean Neînfricatu zice : „Cîtă vreme trebuie să se-ndrepte spre larg ? " Îi iau înainte cu răspunsul :

— Trei zile ţin direcţia nord-nord-est. Avînd în vedere deriva, înseamnă c-o s-o ţin nord-nord, iar în a patra zi mă îndrept spre nord-vest, asta înseamnă direct vest.

— Bravo, zise leprosul. Eu, ultima oară, n-am ţinut-o decît două zile spre nord-est, drept care m-am trezit în Guyana engleză. Dac-o ţii trei zile spre nord, treci la nord de Trinidad sau de Barbados, şi nici nu ştii cînd treci de Venezuela, aşa că te pomeneşti la Curaçao sau în Columbia.

Jean Neînfricatu zice :

— Toussaint, cu cît i-ai vîndut barca ?

— Cu trei mii, zise Toussaint. E scump ?

— Nu, nu de asta am întrebat. Doar aşa, ca să ştiu. Ai cu ce plăti, Papillon ?

— Da.

— Îţi mai rămîn ceva bani ?

— Nu, asta-i tot ce am, trei mii în cap, banii lui Clousiot, prietenul meu.

— Toussaint, îţi dau revolverul meu, zise Jean Neînfricatu. Vreau să-i ajut pe flăcăii ăştia. Ce-mi dai pe el ?

— O bătrînă, zise Toussaint. Şi eu vreau să-i ajut.

— Vă mulţumim pentru toate, zise Maturette, uitîndu-se la Jean Neînfricatu.

— Mulţumim, zise Clousiot.

În clipa aceea mă ruşinez c-am minţit şi spun :

— Nu, nu pot să primesc asta, n-are nici un rost.

Mi se uită în ochi şi zise :

— Ba da, are rost. Trei mii de franci sînt multe parale şi totuşi, la preţul ăsta, Toussaint pierde pe puţin două batrîne, căci vă dă un vas straşnic. Trebuie să v-ajut şi eu cu ceva.

Se petrece atunci o scenă mişcătoare : Cucuvaie pune jos o pălărie şi iată-i pe leproşi aruncînd în ea bancnote şi monezi. Se ivesc leproşi de peste tot şi fiecare pune cîte ceva. Mă năpădeşte ruşinea. Şi totuşi nu pot să spun că mai am bani ! Ce-i de făcut ! Dumnezeule, sînt pe cale să comit o faptă infamă ca răspuns la atîta măreţie : „Vă rog, nu faceţi o asemenea jertfă !“ Un negru din Tombuctu, complet mutilat — are două cioturi drept mîini, nici un singur deget — zice : „Banii nu ne-ajută să trăim. Primeşte-i fără să te ruşinezi. Banii nu ne servesc decît ca să jucăm sau ca să le mîrlim pe leproasele care vin cînd şi cînd din Albina.“ Cuvintele astea îmi iau o piatră de pe inimă şi mă împiedică să mărturisesc că am bani.

Leproşii au pus la fiert două sute de ouă. Le aduc într-o ladă însemnată cu o cruce roşie. E lada primită dimineaţa cu medicamentele zilei. Mai aduc două broaşte ţestoase vii, de cel puţin treizeci de kile fiecare, bine legate pe spate, frunze de tutun şi două sticle pline cu chibrituri şi cartonaşe date cu fosfor, un sac cu cel puţin cincizeci de kile de orez, doi saci cu mangal, un primus, cel de la infirmerie, şi o damigeană cu benzină. Toată comunitatea asta năpăstuită e înduioşată de păţaniile noastre şi vor să contribuie cu toţii la reuşită. Ai zice că-i vorba de evadarea lor. Barca a fost trasă în apropiere de locul unde sosim. Au numărat banii din pălărie : opt sute zece franci. Mai trebuie să-i dau lui Toussaint doar o mie două sute. Clousiot îmi dă tubul lui, îl deschid de faţă cu toţi.

Conține o hîrtie de o mie și patru a cinci sute de franci. Îi dau lui Toussaint o mie cinci sute de franci, el îmi dă restul trei sute, apoi îmi spune :

— Poftim, ia revolverul, ți-l fac cadou. Ați jucat totul pe-o carte, n-ar trebui să dați greș în ultima clipă din lipsa unei arme. Sper să n-ai nevoie să-l folosești.

Nu știu cum să-i mulțumesc, lui în primul rînd, și apoi celorlalți. Infirmierul a pregătit o cutiuță cu vată, alcool, aspirină, fești, iod, o pereche de foarfeci și niște leucoplast. Un lepros aduce niște scîndurele bine geluite și subțiri, și două benzi Velpeau în ambalajul lor, noi-nouțe. Le oferă cu simplitate ca să înlocuiesc scîndurelele de la piciorul lui Clousiot.

Pe la cinci începe să plouă. Jean Neînfricatu îmi spune :

— Aveți baftă din plin. Nu-i pericol să fiți văzuți, puteți să plecați de îndată și să cîștigați o jumătate bună de oră. În felul ăsta o să fiți mai aproape de gura fluviului cînd o s-o porniți mai departe la patru și jumătate dimineața.

Îi spun :

— Cum fac să știu cît e ceasul ?

— O să-ți spună mareea, după cum urcă sau coboară.

Lansăm vasul la apă. E cu totul altceva decît piroga, depășește nivelul apei cu peste patruzeci de centimetri, încărcat cu toate lucrurile, plus noi trei. Catargul înfășurat în pînză stă culcat, avînd în vedere c-o să-l montăm abia la ieșirea din fluviu. Potrivim cîrma cu tija ei de siguranță și echea, precum și o pernă de liane pe care să șed. Cu ajutorul păturilor am încropit un culcuș pe fundul bărcii pentru Clousiot, care n-a vrut să-și schimbe pansamentul. Se află la picioarele mele, între mine și butoiașul cu apă. Maturette se așază la fund, în partea dinainte. Capăt pe dată o senzație de siguranță, pe care n-o avusesem nici o clipă cu piroga.

Plouă întruna, trebuie s-o iau pe fluviu în jos pe la mijloc, nițeluș la stînga, înspre malul olandez. Jean Neînfricatu zice :

— Adio, valea !

— Noroc ! zice Toussaint, dînd bărcii un picior zdravăn.

— Mulțumesc, Toussaint, mulțumesc, Jean, mii de mulțumiri tuturor !

Ne facem foarte repede nevăzuți, luați de refluxul ăsta ce-a și început de două ore și jumătate și care are o iuțeală de necrezut.

Plouă întruna, nu vedem nici la zece metri. Știind că ceva mai jos sînt două insulițe, Maturette stă în față, aplecat, privind țintă drept înainte, să nu ne izbim de stîncile lor. S-a lăsat întunericul. Un copac gros care coboară fluviul o dată cu noi, noroc că mai încet, ne stînjenește o clipă cu ramurile lui. Ne desprindem repede și-o întindem mai departe cu cel puțin treizeci pe oră. Fumăm, bem rom. Leproșii ne-au dat zece sticle de Chianti, învelite în împletituri de paie, pline cu rom. Lucru ciudat, nici unul din noi nu pomenește de groaznicele răni pe care le văzusem la unii leproși. Vorbim de-un singur lucru : bunătatea, generozitatea lor, spiritul lor de echitate, bafta pe care am avut-o că l-am întîlnit pe Bretonul nuscal care ne-a călăuzit pînă la Insula porumbeilor. Plouă tot mai tare, m-am udat pînă la piele, dar bluzoanele alea de lînă sînt atît de grozave că țin de cald chiar dacă-s leoarcă de apa. Nu ne e frig. Doar mîna cu care manevrez echea mi-amorțește din pricina ploii.

— În clipa asta, spune Maturette, coborîm cu peste patruzeci pe oră. De cît timp crezi c-am plecat ?

— Îți spun, zise Clousiot. Așteaptă un pic : de trei ore și cincisprezece minute.

— Ai căpiat ? De unde știi ?

— Am numărat de la plecare din trei sute în trei sute de secunde și de fiecare dată am rupt o bucată de carton. S-au făcut treizeci și nouă de cartoane. A cîte cinci minute fiecare, face trei ore și un sfert de cînd plutim în josul fluviului. Dacă n-am greșit, în cincisprezece-douăzeci de minute ne oprim din coborît, o s-o luăm înapoi.

Împing bara la dreapta ca să străbat fluviul piezîș și să mă apropii de malul ripos dinspre Guyana olandeză. Curentul s-a oprit pînă s-ating hățișul. Nu mai lunecăm în jos, nici nu urcăm. Plouă întruna. Nu mai fumăm, nu mai vorbim, doar șoptim : „Ia vîsla și lopătează". Eu însumi vîslesc ținînd bara imobilizată sub coapsa dreaptă. Încet-încet intrăm în hățiș, tragem de crăci și ne adăpostim

sub ele. Ne aflăm în umbra formată de vegetație. Fluviul e cenușiu, învăluit în ceață. Dacă n-ai ține seama de flux și reflux, n-ar fi chip să spui încotro e marea și încotro fluviul.

PLECAREA CEA MARE

Fluxul o să dureze șase ore. Plus o oră jumătate cît trebuie s-așteptăm refluxul, am vreme să dorm șapte ore, deși sînt foarte agitat. Trebuie să dorm, cînd o s-ajung în larg cine știe cînd voi mai avea răgaz? Mă lungesc între butoi și catarg. Maturette pune o pătură drept acoperămînt între barcă și butoi, și dorm, dorm, bine adăpostit. Nimic nu-mi tulbură somnul ăsta de plumb, nici vreun vis, nici ploaia, nici poziția incomodă. Dorm, dorm pînă-n clipa cînd mă trezește Maturette:

— Papi, socotim c-a venit momentul, sau e pe-aproape. Refluxul a început de mult.

Vasul e îndreptat spre mare și curentul lunecă tare repede sub degetele mele. Nu mai plouă, luna nouă ne îngăduie să vedem clar, la vreo sută de metri, fluviul ducînd cu el ierburi, copaci, forme negre. Încerc să zăresc linia care separă fluviul de mare. Acolo unde ne aflăm nu-i vînt. O fi suflînd în mijlocul apei? O fi puternic? Ieșim de sub hățișul junglei, lăsînd vasul prins cu un laț de o rădăcină groasă. Doar privind spre cer pot ghici unde-i malul, unde se termină fluviul, unde începe marea. Am coborît mai mult decît ne închipuiam și am impresia că ne aflăm la mai puțin de zece kilometri de gura fluviului. Îi tragem o dușcă de rom. Ne sfătuim: ridicăm catargul aici? Da, îl ridicăm și stă foarte bine fixat în fundul sabotului său și-n gaura din bancă. Ridic vela fără s-o întind, o las înfășurată în jurul catargului. Trinca și focul sînt pregătite să le ridice Maturette cînd o să cred că-i cazul. Ca să manevrezi vela, e de-ajuns să desfaci fringhia care-o ține lipită de catarg; eu am să fac astă, din locul în care mă aflu. Maturette e-n față c-o vîslă, eu la urmă cu alta. Trebuie să ne desprindem cu multă forță și foarte repede de malul spre care ne împinge curentul, lipindu-ne de el.

— Atenție. Înainte, să ne-ajute Dumnezeu!

— Să ne-ajute Dumnezeu, repetă Clousiot.

— Mă las în voia lui, zise Maturette.

Ne desprindem. Cu forțe unite, vîslim de zor, vîr lopata adînc și trag, Maturette de asemenea. N-a fost greu. Nu ne-am depărtat nici măcar cu douăzeci de metri de mal, și-am și coborît o sută mulțumită curentului. Deodată se face simțit și vîntul, care ne împinge spre mijlocul fluviului.

— Ridică trinca și focul, amîndouă bine încordate!

Vîntul se năpustește în ele, iar barca se cabrează ca un bidiviu și țîșnește ca o săgeată. Cred că-i mai tîrziu decît ora plănuită, căci fluviul se luminează dintr-odată ca ziua. Distingem cu ușurință, la vreo doi kilometri, coasta franceză la dreapta și, la vreun kilometru la stînga, coasta olandeză. În față se văd foarte limpede mielușeii valurilor.

— Paștele și dumnezeii! Am greșit ora, zise Clousiot. Crezi c-o să avem timp să ieșim?

— Nu știu.

— Ia uite ce înalte sînt valurile și ce mai creste albe! O fi început refluxul?

— Imposibil, văd niște chestii care plutesc în jos.

Maturette zice:

— N-o să putem ieși, n-o s-ajungem la timp.

— Tacă-ți clanța și șezi lîngă școta focului și a trincăi. Iar tu, Clousiot, leagă cățeaua!

Pan-iiuu... Pan-iiuu... Se trage în noi cu o carabină. Împușcătura a doua am localizat-o perfect. Nu-i vorba cîtuși de puțin de caralii, se trage din Guyana olandeză. Ridic vela, se umflă cu-atîta forță că n-a lipsit mult să mă zboare din locul meu, trăgîndu-mă de încheietura mîinii. Vasul s-a înclinat cu peste patruzeci și cinci de grade. Trec cît pot de mult sub vînt, nu-i greu, mai și prisosește. Pan-iiuu, pan-iiuu, pan-iiuu, și gata. Sîntem purtați mai mult spre coasta franceză decît spre cea olandeză, precis că de-aia or fi încetat împușcăturile.

Gonim c-o viteză amețitoare, împinși de-un vînt îndrăcit. Înaintăm atît de repede că mă trezesc zvîrlit în mijlocul estuarului în așa fel că-n cîteva minute o s-ating coasta franceză. Se zăresc foarte limpede niște bărbați care aleargă spre țărm. Fac încet volta sub vînt, cît mai încet cu putință, trăgînd cît pot de școta velei. Stă dreaptă în fața mea, focul face singur volta și trinca la fel. Vasul se-ntoarce pe trei sferturi, slăbesc pînza și ieșim din estuar cu vîntul în plin din spate. Uf! s-a făcut! Zece

minute mai tîrziu, primul val al mării încearcă să ne stăvilească trecerea, îl sărim ușor, și șuit-șuit-ul pe care-l făcea vasul pe fluviu se transformă în tac-i-tac-i-tac. Talazurile, deși destul de înalte, le trecem cu ușurința unui puști care sare capra. Tac-i-tac, vasul saltă și coboară fără să trepideze, fără să zdruncine. Nimic în afară de plescăitul valurilor izbind coca.

— Ura ! ura ! am ieșit ! strigă Clousiot cît îl ține gura.

Și ca s-arunce lumină peste izbînda energiei noastre asupra elementelor naturii, bunul Dumnezeu ne trimite un strălucitor răsărit de soare. Valurile se succed toate în aceeași cadență. Își micșorează înălțimea pe măsură ce pătrundem în mare. Apa e tare mocirloasă. În față, spre nord, o zărim neagră, mai tîrziu va fi albastră. N-am nevoie să mă uit la busolă : soarele îmi bate pe umărul drept, mă avînt drept înainte, în bătaia vîntului. dar cu vasul mai puțin înclinat, căci am slăbit școta velei și e umflată numai pe jumătate, fără să fie întinsă. Începe marea aventură.

Clousiot se ridică. Vrea să-și salte capul și trupul ca să vadă bine. Maturette îl ajută să se instaleze cît mai comod în fața mea cu spatele rezemat de butoiaș, îmi răsucește o țigară, o aprinde, mi-o dă și fumăm toți trei.

— Dă-ncoa rachiul, să cinstim ieșirea-n larg, zice Clousiot.

Maturette toarnă niște porții zdravene în trei cănițe de metal și ciocnim. Maturette e așezat la stînga mea, ne uităm unii la alții. Chipurile le sînt iluminate de fericire, al meu o fi la fel. Clousiot mă întreabă :

— Căpitane, încotro mergeți, rogu-vă ?

— Spre Columbia, dacă ne-ajută Cel de sus.

— Cel de sus o să ne-ajute, paștele și dumnezeii ! face Clousiot.

Soarele urcă degrabă și nu-i o problemă să ne uscăm. Cămașa de la spital e transformată într-un burnuz cum poartă arabii. Muiată-n apă, ține răcoare la cap și te ferește de insolație. Marea e de-un albastru de opal, valurile au trei metri și sînt foarte lungi, ceea ce ne ajută să călătorim confortabil. Vîntul se menține puternic și ne îndepărtăm rapid de țărmul pe care, cînd și cînd, îl privesc cum se estompează în zare. Cu cît ne îndepărtăm, cu-atît blocul ăsta verde ne destăinuie mai clar tainele

marginilor sale dantelate. Tocmai priveam înapoi, cînd un val luat greşit mă cheamă la ordine, amintindu-mi totodată de răspunderea faţă de viaţa camarazilor mei şi a mea.

— Pun la fiert nişte orez, zise Maturette.

— Eu o să ţin primusul, zice Clousiot, şi tu cratiţa.

Damigeana cu benzină e bine proptită, în faţă de tot, unde nu-i voie de fumat. Orezul cu untură miroase grozav. Îl mîncăm de cum e luat de pe foc, amestecat cu două cutii de sardele. În plus, o cafea pe cinste. „O înghiţitură de rom ?" Refuz, e prea cald. De altfel, nu sînt băutor. Clousiot îmi răsuceşte tot timpul ţigări şi mi le aprinde. Prima masă la bord a decurs bine. Judecînd după poziţia soarelui, presupunem că e zece dimineaţa. Ne aflăm abia de cinci ore în larg şi cu toate astea simţim că sub noi apa e foarte adîncă. Valurile au mai scăzut şi plutim tăindu-le fără să se mai izbească de coca vasului. E o zi splendidă. Îmi dau seama că, peste zi, n-ai nevoie tot timpul de busolă. Din cînd în cînd, situez soarele în raport cu acul busolei şi mă ghidez după el, e foarte uşor. Reverberaţia soarelui îmi oboseşte ochii. Îmi pare rău că nu mi-a dat prin gînd să-mi fac rost de nişte ochelari de soare.

Deodată, Clousiot îmi spune :

— Ce baftă pe mine că te-am întîlnit la spital !

— Nu numai tu, şi eu am avut baftă c-ai venit.

Mă poartă gîndul la Dega, la Fernandez... dac-ar fi spus „da", erau acum cu noi.

— Nu-i sigur, zise Clousiot. Ar fi fost mai greu să-l ai pe arab la dispoziţie în sală exact la ora potrivită.

— Da, Maturette ne-a fost de mare folos, şi mă felicit că l-am luat cu noi, pentru că e foarte devotat, curajos şi îndemînatic.

— Mulţumesc, spuse Maturette, şi vă mulţumesc la amîndoi deopotrivă că, în ciuda vîrstei şi a purtării, aţi avut încredere în mine. O să fac în aşa fel să fiu totdeauna la înălţime.

Spun apoi :

— Şi François Sierra, atît de mult aş fi vrut să fie aici, ca şi Galgani...

— Aşa cum s-au potrivit lucrurile, Papillon, nu era cu putinţă. Dacă Jésus ar fi fost cinstit şi ne-ar fi dat un vas ca lumea, i-am fi putut aştepta în ascunzătoare — Jé-

sus i-ar fi ajutat să evadeze și i-ar fi adus. În sfîrșit, te cunosc cu toții și știu bine că, daca n-ai pornit în căutarea lor, e pentru că n-ai putut.

— Apropo, Maturette, cum se face că te aflai în sala aia de strictă supraveghere a spitalului ?

— Nu știam că fusesem trecut printre internați. M-am prezentat la vizita medicală pentru că mă durea în gît și ca să mă plimb, și doctorul, cînd m-a văzut, mi-a zis : „Văd pe fișa ta că ești internat în Insule. De ce ?" „Nu știu, domnule doctor. Ce va să zică aia *internat ?*" „Bun. Nimic. La spital." Și m-am trezit băgat la spital, asta-i tot.

— A vrut să-ți facă un serviciu, zice Clousiot.

— Cine știe de ce-o fi făcut-o, doctorul. Probabil că acum își spune : „Protejatul meu, cu mutra lui de copil nevinovat, nu era tocmai naiv, din moment ce s-a cărăbănit".

Vorbim tot felul de prostii. Spun :

— Cine știe dacă o să-l mai întîlnim pe Julot, omul cu ciocanul. Precis că-i departe, afară de cazul că stă și acu pitit în junglă.

Clousiot zice :

— Eu unul, cînd am șters-o, am lăsat un bilet sub pernă : „Plecat fără adresă".

Izbucnim cu toții în hohote de rîs.

Navigăm cinci zile fără nici o pățanie. Peste zi îmi servește drept busolă soarele, datorită drumului est-vest pe care-l străbate. Noaptea folosesc busola. În dimineața zilei a șasea ne salută un soare strălucitor, marea s-a liniștit dintr-odată, nu departe de noi zărim pești zburători. Sînt obosit mort. Azi-noapte, ca să n-adorm, Maturette mă ștergea pe față cu o rufă muiată în mare și tot aripeam. Atunci Clousiot mă ardea cu țigara lui. Marea fiind ca oglinda, am hotărît să dorm. Coborîm vela și focul, păstrăm doar trinca și adorm buștean pe fundul vasului, bine ocrotit de soare de pînza întinsă deasupra mea. Mă trezește scuturat de Maturette, care-mi spune :

— E amiază sau unu, dar te trezesc pentru că vîntul s-a răcorit, iar zarea, din partea de unde bate vîntul, e neagră de tot.

Mă ridic și-mi reiau locul. Focul, singurul care-a rămas, ne ajută să lunecăm pe marea netedă. În spatele meu, la răsărit, e întuneric beznă, vîntul se răcorește din ce

în ce. Trinca şi focul sînt de-ajuns ca să plutim foarte repede. Pun să lege zdravăn vela înfăşurată de catarg.

— Ţineţi-vă bine, vine furtuna.

Încep să ne stropească picături mari. Bezna aceea înaintează spre noi c-o viteză ameţitoare, în mai puţin de-un sfert de oră a ajuns de pe linia orizontului pînă foarte aproape. Gata, a sosit. Un vînt de-o violenţă nemaiauzită se năpusteşte asupra noastră. Ca prin farmec, valurile se formează c-o iuţeală de necrezut, toate cu creste înspumate, nici urmă de soare, plouă cu găleata, nu se mai vede nimic, iar valurile, izbindu-se de vas, mi-aruncă în obraz împroşcături biciuitoare. E-o vijelie, prima mea vijelie, s-a dezlănţuit întreaga fanfară a naturii, cu tunetele, fulgerele, ploaia, valurile, vîntul care urlă sălbatic deasupra noastră, în jurul nostru.

Vasul, purtat ca un paî, urcă şi coboară la nişte înălţimi uluitoare şi în hăuri atît de adînci de-ai zice că nu mai ieşi de-acolo. Şi totuşi, în ciuda acestor formidabile cufundări, vasul se ridică, urcă pe creasta altui val, şi tot urcă şi coboară. Ţin bara cu amîndouă mîinile şi, socotind că-i bine să mă-mpotrivesc niţeluş unui val de fund, mai înalt, pe care-l văd apropiindu-se, în clipa cînd virez să-l tai, precis că prea devreme, iau multă apă. S-a umplut toată barca. Cu siguranţă că sînt peste şaptezeci şi cinci de centimetri de apă. Plin de draci, fără să vreau, vin de-a latul unui val, treabă extrem de periculoasă, şi vasul se aplecă atît de tare, gata-gata să se răstoarne, că zvîrle chiar el afară o bună parte din apa pe care-a luat-o.

— Bravo ! strigă Clousiot. Vezi ceva meserie, Papillon ! Ţi-ai golit repede bărcuţa.

Spun :

— Da, ai văzut ?

Dac-ar şti că din pricina lipsei mele de experienţă era să ne ducem la fund răsturnîndu-ne-n larg ! Iau hotărîrea să nu mai lupt cu sensul valurilor, nu mă mai preocup de direcţia pe care trebuie s-o urmez, ci caut doar să menţin mai bine vasul în echilibru. Înfrunt valurile piezîş, cobor de bunăvoie cu ele şi mă înalţ o dată cu marea. Îmi dau repede seama de importanţa acestei descoperiri şi că am suprimat astfel nouăzeci la sută din primejdie. Ploaia încetează, vîntul suflă mai departe turbat, dar acum pot să văd limpede înainte şi înapoi. În spate, cerul

s-a luminat, în față e negru, ne aflăm la mijloc între cele două extreme.

Pe la ora cinci, totul s-a terminat. Soarele strălucește din nou deasupra noastră, vîntul suflă normal, valurile sînt mai mici, ridic pînza și pornim iarăși, mulțumiți de noi. Cei doi tovarăși golesc vasul de apa rămasă pe fund cu ajutorul unor crătiți. Scoatem păturile : prinse de catarg, se vor usca degrabă mulțumită vîntului. Orez, făină, ulei, o cafea dublă și o porție zdravănă de rom. Soarele asfințește și luminează din plin marea asta albastră, alcătuind un tablou de neuitat : tot cerul e brun-roșcat, discul soarelui, parțial cufundat în mare, proiectează lungi limbi galbene, deopotrivă spre cer și spre cei cîțiva nori albi, cît și spre mare ; valurile care se înalță sînt albastre spre fund, apoi verzi, cu crestele roșii, trandafirii sau galbene, după culoarea razei care le atinge.

Mă cuprinde o plăcută senzație de tihnă puțin obișnuită și, o dată cu ea, impresia că mă pot bizui pe mine. Am scos-o bine la capăt, și furtuna asta scurtă mi-a fost de mare folos. Singur am învățat cum să procedez în asemenea cazuri. O să înfrunt noaptea cu o seninătate deplină.

— Ei, Clousiot, ai văzut figura cu scosul apei ?

— Bătrîne, de n-o făceai și ne mai izbea un val de-a latul, eram la fund. Ești un as.

— Ai învățat treaba asta la marină ? întreabă Maturette.

— Da, vezi că tot servesc la ceva lecțiile de la marina de război.

Probabil c-am fost purtați mult în derivă. Cine știe cît de mult ne-am îndepărtat în patru ore, cu un vînt și cu niște valuri ca astea ? Trebuie s-o iau spre nord-vest ca să-ndrept abaterea, așa-i. Noaptea se lasă brusc de îndată ce soarele a dispărut în mare, trimițîndu-și ultimele scînteieri, de data aceasta liliachii, din focul lui de artificii.

Vreme de încă șase zile navigăm fără bătaie de cap, dacă nu punem la socoteală cele cîteva răstimpuri de furtună și de ploaie, care n-au depășit niciodată trei ore. E zece dimineața. Nici un fir de vînt, marea-i absolut calmă. Dorm de aproape patru ore. Cînd mă trezesc, simt că-mi ard buzele. Pielea de pe ele s-a dus, ca și de pe nas. Mi s-a luat și pielea de pe mîna dreaptă, e carne vie. Matu-

rette a păţit la fel, ca şi Clousiot. Ne dăm cu ulei pe faţă şi pe mîini de două ori pe zi, dar nu ajută : soarele de la tropice îl usucă degrabă.

După soare, trebuie să fie vreo două. Mănînc şi, marea fiind liniştită, ne apucăm apoi să facem umbră cu pînza. Vin peşti în jurul ambarcaţiei, acolo unde Maturette a spălat vasele. Iau baioneta şi-i spun lui Maturette să arunce cîteva boabe de orez, care de altminteri, de cînd s-a udat, a început să fermenteze. Unde cade orezul, peştii se strîng şi vin pînă la suprafaţă, iar cum unul din ei aproape c-a scos capul afară, îi ard o lovitură zdravănă, şi iată-l cu burta-n sus. E un peşte de zece kile. Îl curăţăm şi-l fierbem în apă şi sare. L-am mîncat seara, cu făină de manioc.

Se împlinesc unsprezece zile de cînd ne aflăm pe mare. În tot timpul ăsta n-am zărit decît un singur vapor, foarte departe, la orizont. Încep să mă-ntreb unde naiba om fi. În largul mării, asta-i sigur, dar unde faţă de Trinidad sau de oricare altă insulă britanică. Vorbeşti de lup... Într-adevăr, drept în faţa noastră, e-un punct negru care se măreşte treptat. O fi un vapor sau vreo şalupă de larg ? Deocamdată, nu venea spre noi. E un vapor, îl distingem bine acum, de-a latul. Ce-i drept, se apropie, dar pieziş, nu în direcţia noastră. Nefiind vînt, pînzele atîrnă jalnic, cu siguranţă că n-am fost zăriţi. Deodată, auzim urletul unei sirene, urmat de trei salve, apoi îşi schimbă ruta şi iată-l venind drept spre noi.

— Numai de nu s-ar apropia prea mult, zice Clousiot.

— Nici un pericol, e o mare ca untdelemnul.

E un petrolier. Pe măsură ce se apropie, distingem tot mai bine oamenii de pe punte. E normal să se întrebe ce-or fi căutînd indivizii ăia aici în larg, cu coaja lor de nucă. Se apropie încetişor, îi vedem clar acum pe ofiţerii de pe bord şi alţi membri ai echipajului, bucătarul, apoi zărim cum sosesc pe punte nişte femei în rochii pestriţe şi bărbaţi în cămăşi colorate. Ne dăm seama că sînt pasageri. Pasageri pe-un petrolier, mi se pare neobişnuit. Petrolierul se apropie domol şi căpitanul ni se adresează în engleză.

— *Where are you coming from ?* (De unde veniţi)

— *French Guyane.* (Din Guyana Franceză.)

— Vorbiți franțuzește ? întreabă o femeie.

— Da, doamnă.

— Ce căutați în larg ?

— Mergem unde ne-o duce Cel de sus.

Doamna vorbește cu căpitanul și spune :

— Căpitanul vă roagă să urcați pe bordul vasului, o să ridice și ambarcația.

— Spuneți-i că-i mulțumim, dar că ne simțim foarte bine pe vasul nostru.

— De ce nu vreți să fiți ajutați ?

— Pentru că sîntem niște evadați și nu mergem în direcția dumneavoastră.

— Încotro vă duceți ?

— Spre Martinica și de-acolo mai departe. Unde ne aflăm ?

— În larg.

— Încotro s-o luăm ca s-ajungem în Antile ?

— Știți să citiți o hartă marinărească britanică ?

— Da. .

O clipă mai tîrziu, ne sînt coborîte cu o funie : o hartă britanică, niște cartușe de țigări, pîine, o friptură din pulpă de berbec.

— Uită-te la hartă !

Mă ult și întreb :

— Trebuie s-o iau spre vest un sfert sud ca să dau de Antilele britanice, așa-i ?

— Da.

— Cam cîte mile ?

— În două zile veți fi acolo, zise căpitanul.

— La revedere, mulțumiri tuturor !

— Căpitanul vasului vă felicită pentru curajul vostru marinăresc !

— Mulțumim, adio !

Și petrolierul pornește încetișor, aproape că ne șterge, mă îndepărtez de el de teama vîrtejului stîrnit de elice, și-n clipa asta un matelot mi-aruncă o casketă de marinar. Cade drept în mijlocul bărcii. Pe cap cu casketa asta, pe care-i o tresă din fir de aur și-o ancoră, ajungem două zile mai tîrziu la Trinidad, fără să se mai fi întîmplat ceva.

Păsările ne-au înștiințat că ne apropiem de pămînt cu mult înainte de a-l fi văzut. La șapte și jumătate dimineața vin să se rotească în jurul nostru. „Am sosit, bătrîne ! Am sosit ! Prima parte a evadării, cea mai grea, am isprăvit-o cu bine. Trăiască libertatea !" Fiecare își manifestă bucuria prin exclamații copilărești. Fețele ne sînt unse cu untul de cacao ce ne-a fost dăruit de cei de pe vapor ca să ne alinăm arsurile. Pe la nouă zărim pămîntul. Un vînt răcoros, fără a fi puternic, ne împinge c-o viteză mulțumitoare pe o mare nu prea agitată.

Abia pe la ora patru după-amiază zărim amănuntele unei insule lungi, pe marginea căreia se găsesc mici grupe de case albe. Culmea e plină de cocotieri. Nu putem deslușî încă dacă-i cu-adevărat o insulă sau o peninsulă, nici dacă sînt locuite casele. Trebuie să mai treacă peste o oră pînă zărim niște oameni care aleargă în direcția plajei spre care ne-ndreptăm. În mai puțin de douăzeci de minute s-a adunat o mulțime pestriță. Tot sătucul s-a strîns pe mal să ne primească. Aveam să aflăm mai tîrziu că se numește San Fernando.

La trei sute de metri de țărm arunc ancora, care se agață imediat. Am făcut asta pe de o parte ca să văd cum reacționează acei oameni și pe de alta ca să nu se găurească vasul cînd o să dea de uscat dacă fundul e de coral. Strîngem pînzele și așteptăm. O barcă mică se îndreaptă spre noi, cu doi negri care lopătează și un alb cu cască colonială.

— Bun sosit la Trinidad, rostește albul într-o franceză curată.

Negrii rîd cu gura pînă la urechi.

— Mulțumim, domnule, pentru frumoasele dumneavoastră cuvinte. Fundul e de coral sau de nisip ?

— De nisip, puteți înainta fără grijă.

Ridicăm ancora la bord și, încet-încet, valurile ne împing spre țărm. Nici n-am atins-o bine că zece oameni intră în apă și, dintr-o mișcare, trag vasul pe uscat. Se uită la noi, ne ating cu gesturi mîngîietoare, femeile negre, *coolie*, sau hinduse ne invită prin gesturi. Fiecare vrea să locuim la el, îmi explică albul pe franțuzește. Maturette ia o mînă de nisip și o duce la gură s-o sărute. Gestul dezlănțuie un adevărat delir. Albul, căruia i-am

vorbit de starea lui Clousiot, îl transportă foarte aproape de plajă, în casa lui. Ne spune că putem lăsa totul pînă a doua zi pe vas, că nimeni n-o să se atingă de nimic. Toată lumea îmi zice *captain*, rîd de acest botez. Îmi spun cu toții : „*Good captain, long ride on small boat* (bun căpitan, cursă lungă pe vapor mic) !"

Se lasă întunericul și după ce rog ca vasul să fie împins ceva mai departe și să fie legat de-un altul mult mai mare, culcat pe plajă, îl întovărășesc pe englez pînă la el acasă. E un bungalow așa cum poate fi văzut oriunde pe pămînt englezesc ; cîteva trepte de lemn, o ușă cu o sită metalică. Intru după englez, Maturette mă urmează. Cum intru, îl văd, instalat într-un fotoliu, cu piciorul rănit pe-un scaun, pe Clousiot, care face pe grozavul față de-o doamnă și de-o fată.

— Soția și fiica mea, spune domnul. Am un fiu student în Anglia.

— Fiți bineveniți în casa asta, spune doamna în franceză.

— Luați loc, domnilor, spune fata, care ne oferă două fotolii de răchită.

— Mulțumim, doamnelor, nu vă deranjați pentru noi.

— De ce ? Știm de unde veniți, fiți fără grijă, și vă repet : bun-venit în casa asta.

Domnul e avocat, se numește Master Bowen, își-are *buffet*-ul (biroul) în capitală, la patruzeci de kilometri, la Port of Spain, capitala insulei Trinidad. Căpătăm ceai cu lapte, pîine prăjită, unt, dulceață. A fost prima noastră seară de oameni liberi, n-o voi uita niciodată. Nici un cuvînt despre trecut, nici o întrebare indiscretă, doar cîte zile am făcut pe mare și cum a decurs călătoria ; dacă Clousiot are dureri mari și dacă dorim ca poliția să fie înștiințată de a doua zi sau vrem să mai așteptăm o zi înainte de a o înștiința ; dacă avem părinți în viață, neveste și copii. Dacă vrem să le scriem, o să ne pună ei scrisorile la poștă. Ce să mai spun : o primire excepțională, atît din partea populației pe plajă, cît și din partea acestei familii pline de atenții de nedescris față de niște evadați.

Master Bowen cere prin telefon sfatul unui medic, care-i spune să-i fie adus rănitul la clinica sa, mîine după-amiază, pentru o radiografie ca să vadă ce-i de făcut. Master Bowen telefonează la Port of Spain comandantu-

lui Armatei Salvării, *Salvation Army*. Acesta-i spune că o să ne pregătească o cameră la hotelul Armatei Salvării, putem veni cînd poftim, să ne păzim bine vasul dacă e-n stare bună, căci vom avea nevoie de el ca să plecăm mai departe. Întreabă dacă e vorba de ocnaşi sau deportaţi, i se răspunde că-i vorba de ocnaşi. Faptul că sîntem ocnaşi pare-se că i-a plăcut avocatului.

— Vreţi să faceţi o baie şi să vă bărbieriţi ? mă întreabă fata. Vă rog să nu refuzaţi, nu ne deranjează cu nimic. În baie veţi găsi nişte lucruri de îmbrăcăminte, care nădăjduiesc c-o să vă vină bine.

Mă duc la baie, mă îmbăiez, mă bărbieresc şi ies ferchеş, îmbrăcat cu un pantalon gri, o cămaşă albă, pantofi de tenis şi ciorăpi albi.

Un hindus bate la uşă, ţine un pachet sub braţ şi-l dă lui Maturette, spunîndu-i că băgaseră de seamă că eu sînt cam de statura avocatului şi că n-am nevoie de altceva ca să mă îmbrac, dar că el, micul Maturette, n-ar putea găsi haine, căci nimeni, în casa avocatului, nu e aşa scund. Se înclină în faţa noastră, cum fac musulmanii, şi se retrage. Faţă de atîta bunătate, ce să mai spui ? Emoţia pe care am resimţit-o nu poate fi descrisă. Clousiot s-a culcat primul, după care noi cinci am schimbat o sumedenie de păreri despre tot felul de lucruri. Ceea ce le frămînta mai mult pe aceste fermecătoare femei era cum socotim să procedăm ca să ne refacem viaţa. Nimic despre trecut, totul referitor la prezent şi viitor. Master Bowen regreta că la Trinidad nu-i îngăduit să se instaleze evadaţi pe fosulă. Mi-a explicat că solicitase în mai multe rînduri această măsură pentru diverşi cetăţeni, dar nu se dăduse nici o aprobare.

Fata vorbeşte o franceză foarte curată, ca şi tatăl ei, fără accent sau vreo greşeală de pronunţie. E blondă, pistruiată, ca vîrstă între şaptesprezece şi douăzeci de ani, n-am îndrăznit s-o întreb. Îmi spune :

— Sînteţi foarte tineri şi aveţi viaţa înainte, nu ştiu de ce-aţi fost condamnaţi, şi nici nu vreau să ştiu, dar faptul c-aţi îndrăznit să vă avîntaţi pe mare cu un vas atît de mic pentru a străbate un drum atît de lung şi de periculos dovedeşte că sînteţi gata să riscaţi oricît ca să fiţi liberi, şi asta-i foarte meritoriu.

Am dormit pînă la opt dimineaţa. Cînd ne trezim, găsim masa pusă. Cele două femei ne spun pe tonul cel mai

natural că Master Bowen a plecat la Port of Spain și că n-o să se întoarcă decît după-amiază, cu informațiile necesare ca să acționeze în favoarea noastră.

Omul ăsta, care pleacă de-acasă lăsînd în ea trei ocnași evadați, ne dă o lecție fără egal, voind să ne spună : Sînteți niște oameni ca toți oamenii ; vedeți cîtă încredere am în voi, dacă, la douăsprezece ore după ce v-am cunoscut, vă las singuri în casă cu soția și fata mea. Felul ăsta mut de a ne spune : Stînd de vorbă cu voi trei, am constatat că sînteți niște oameni pe deplin demni de încredere, așa că, fiind convins că n-ați fi în stare, nici cu fapta, nici cu gestul, nici cu vorba, să vă comportați la mine nedemn, vă las în căminul meu ca pe niște vechi prieteni — purtarea asta ne-a mișcat profund.

Nu sînt un intelectual care să-ți poată zugrăvi, cititorule — dacă într-o bună zi aceste rînduri ar avea cititori — cu intensitatea necesară, cu o însuflețire destul de puternică, emoția, formidabila impresie de respect față de noi înșine, nu : de reabilitare, dacă nu de viață nouă. Acest botez imaginar, această baie de puritate, această înălțare a făpturii mele deasupra mocirlei în care zăceam, felul ăsta de a mă face să mă trezesc de pe o zi pe alta cu o adevărată responsabilitate au reușit să facă din mine, într-un chip atît de simplu, un alt om în locul acelui individ cu complexe de ocnaș, care chiar liber își aude lanțurile zornăind și crede clipă de clipă că-l supraveghează cineva, încît tot ce-am văzut, ce-am pățit și am suportat, tot ce-am îndurat, tot ceea ce mă îmboldea să devin un om corupt, descompus, periculos în orice moment, aparent ascultător, cu pasivitate, dar teribil de primejdios în revolta lui, toate astea au dispărut ca prin farmec. Îți mulțumesc, maestre Bowen, avocat al maiestății-sale, îți mulțumesc c-ai făcut din mine alt om într-un răstimp atît de scurt !

Foarte blonda fiică, cu ochi la fel de albaștri ca marea care ne înconjură, șade alături de mine sub cocotierii casei tatălui său. Niște bougainvillia roșii, galbeni și violeți, înfloriți, dau acestei grădini elementul de poezie necesar clipei de față.

— Domnule Henri (îmi spune „domnule". De cîtă vreme nu mi s-a mai spus „domnule" !), așa cum v-a zis ieri papa, o nedreaptă lipsă de înțelegere a autorităților britanice face ca, din păcate, să nu puteți rămîne aici. Ele

vă acordă doar cincisprezece zile ca să vă odihniţi şi să porniţi mai departe pe mare. Azi-dimineaţă devreme m-am dus să vă văd vasul, e cam slab şi cam micuţ pentru călătoria atît de lungă care vă aşteaptă. Sperăm că veţi ajunge la un popor mai ospitalier decît al nostru şi mai înţelegător. În cazuri din astea, toate insulele britanice au acelaşi mod de a proceda. Dacă în viitoarea voastră călătorie veţi suferi mult vă rog să nu purtaţi pică poporului care trăieşte în insulele astea ; el nu-i răspunzător de felul acesta de a vedea lucrurile, sînt ordine venite din Anglia, date de oameni care nu vă cunosc. Adresa tatii e Queen Street 101, Port of Spain, Trinidad. Vă rog, dacă Domnul va îngădui s-o faceţi, să ne scrieţi cîteva rînduri ca să aflăm de soarta voastră.

Sînt atît de emoţionat că nu ştiu ce să răspund. Doamna Bowen se apropie de noi. E o femeie foarte frumoasă, de vreo patruzeci de ani, cu un păr blond-castaniu şi ochi verzi. Poartă o rochie albă, foarte simplă, cu un cordon alb şi cu nişte sandale verde-deschis.

— Domnule, soţul meu nu va fi aci decît la ora cinci. E pe cale să vă obţină plecarea spre capitală fără escortă poliţienească, cu maşina lui. Vrea să vă scutească totodată de petrecerea primei nopţi la postul de poliţie din Port of Spain. Prietenul vostru rănit va fi dus direct la clinica unui prieten medic, iar dumneavoastră doi veţi sta la hotelul Armatei Salvării.

Maturette ne întîlneşte în grădină, s-a dus s-arunce o privire vasului, care e înconjurat, îmi spune el, de nişte gură-cască. Nu s-au atins de nimic. Cercetînd vasul, cîţiva au găsit un glonţ înfipt sub cîrmă, careva a cerut permisiunea să-l smulgă drept amintire. A răspuns : „*Captain, captain*". Hindusul a priceput că trebuie să ceară învoirea căpitanului. Îmi spune :

— De ce nu daţi drumul broaştelor ţestoase ?

— Aveţi broaşte ţestoase ? întrebă fata. Hai să le vedem.

Ne ducem la vas. Pe drum, o tînără hindusă m-a luat pur şi simplu de mînă. „*Good afternoon*", bună după-amiaza, ne spune toată această lume pestriţă. Scot cele două broaşte ţestoase :

— Ce facem ? Le aruncăm în mare ? Sau vreţi să le ţineţi în grădina voastră ?

— În bazinul din fundul curții e apă de mare. O să le punem în bazin, în felul ăsta o să am o amintire de la voi.

— În regulă.

Împart oamenilor de acolo tot ce se află pe vas, în afară de busolă, tutun, butoiaș, cuțit, baionetă, topor, pături și revolver, pe care-l ascund între pături — nu l-a văzut nimeni.

La ora cinci sosește Master Bowen :

— Domnilor, totul s-a aranjat. Am să vă duc chiar eu în capitală. Îl lăsăm mai întîi pe rănit la clinică și pe urmă ne ducem la hotel.

Îl instalăm pe Clousiot pe canapeaua din spate a mașinii. Tocmai îi mulțumeam fetei, cînd mama ei sosește c-o valiză și ne spune :

— Vă rugăm să primiți cîte ceva de la soțul meu, vi le oferim din toată inima.

Ce să mai spui în fața unei asemenea omenii ?

— Vă mulțumim, mii de mulțumiri.

Și pornim cu mașina, care are volanul la dreapta. La șase fără un sfert sosim la clinică. Se numește Saint-George. Cîțiva infirmieri îl duc pe Clousiot, întins pe-o brancardă, într-o sală unde un hindus șade pe patul său. Sosește doctorul, dă mîna cu Bowen, pe urmă și cu noi, nu vorbește franțuzește, dar ne transmite că Clousiot va fi bine îngrijit și că putem veni oricînd să-l vedem. Traversăm orașul cu mașina lui Bowen. Ne minunăm văzîndu-l luminat, cu mașinile, cu bicicletele sale. Albi, negri, galbeni, induși, *coolies*, merg cot la cot pe trotuarele acestui oraș Port of Spain, în întregime din lemn. Ajunși la Armata Salvării, un hotel care are doar parterul din piatră, restul din lemn, bine situat într-o piață iluminată unde am putut citi *Fish Market* (Piața de pește), căpitanul Armatei Salvării ne primește întovărășit de întregul lui stat-major, femei și bărbați. Căpitanul o rupe un pic pe franțuzește, toți ne spun cîteva cuvinte în limba engleză, pe care nu le înțelegem, dar fețele sînt atît de zîmbitoare, privirile atît de cordiale, încît știm că ne spun lucruri plăcute.

Sîntem conduși într-o cameră de la etajul al doilea, cu trei paturi — al treilea prevăzut pentru Clousiot — și baie, cu săpun și prosop, la dispoziția noastră. După ce ne-a arătat camera, căpitanul ne spune :

— Dacă vreţi să mîncaţi, cina se ia în comun la ora şapte, deci peste o jumătate de oră.

— Nu, nu ne e foame.

— Dacă vreţi să faceţi o plimbare prin oraş, aveţi aci doi dolari antilezi să luaţi o cafea sau un ceai, sau să mîncaţi o îngheţată. Vedeţi să nu vă rătăciţi. Cînd vreţi să vă întoarceţi, întrebaţi de drum spunînd doar „*Salvation Army, please ?*"

Peste zece minute ne aflăm pe stradă, umblăm pe trotuare, ne lovim de oameni, nimeni nu se uită la noi, nimeni nu ne dă atenţie, respirăm adînc, gustînd cu emoţie primii paşi liberi într-un oraş. Această neîntreruptă încredere de a ne lăsa liberi într-un oraş destul de mare ne reconfortează şi ne dă nu numai încredere în noi înşine, dar şi deplina conştiinţă c-ar fi imposibil să trădăm încrederea care ni s-a arătat. Maturette şi cu mine umblăm încet în mijlocul mulţimii. Simţim nevoia să ne izbim de oameni, să fim înghiontiţi, să ne asimilăm mulţimii ca să facem parte din ea. Intrăm într-un bar şi cerem nişte bere. Pare o nimica toată să spui : „*Two beers, please*", da, e atît de firesc. Ei bine, totuşi ni se pare fantastic ca o hîndusă *coolie*, cu scoica de aur în nas, să ne ceară, după ce ne-a servit : „*Half a dollar, sir*" (Jumătate dolar, domnule). Zîmbetul ei cu nişte dinţi ca perlele, ochii ei mari de-un negru-violet, uşor oblici, părul ei negru ca smoala revărsat pe umeri, bluza pe jumătate deschisă, lăsînd să se întrevadă nişte sîni de toată frumuseţea, lucrurile astea neînsemnate, atît de fireşti în ochii tuturor, ni se par fantastic de feerice. Vezi-ţi de treabă, Papi, nu-i adevărat, nu poate să fie adevărat ca dintr-un cadavru viu, dintr-un vieţaş, să te transformi atît de repede în om liber !

Plata a făcut-o Maturette, n-a rămas decît c-o jumate de dolar. Berea e delicios de răcoritoare şi el îmi zice :

— Mai luăm una ?

Această a doua porţie de băutură mi se pare ceva nelalocul său.

— I-ascultă, n-a trecut nici o oră de cînd te afli în deplină libertate şi te-a apucat pofta să te-mbeţi ?

— Oh ! te rog, Papi, nu exagera ! De la două sticle de bere şi pînă să mă fac praf e cale lungă.

— Poate că ai dreptate, dar găsesc că nu se cuvine să ne repezim la plăcerile pe care ni le oferă clipa. Cred

că trebuie să le savurăm încet-încet, nu asemenea unor căpcăuni. Mai întîi, banii ăştia nu sînt ai noştri.

— Da, adevărat, ai dreptate. O să-nvăţăm să fim liberi picătură cu picătură, e mai salon.

Ieşim şi coborîm pe strada cea mare, Watters Street, bulevard principal care străbate oraşul de la un capăt la celălalt şi, fără să ne dăm seama, atît sîntem de uimiţi de tramvaiele care trec, de măgăruşii cu şaretele lor, de automobile, de reclamele strălucitoare ale cinematografelor şi barurilor, de privirile tinerelor negrese sau hinduse care se uită la noi zîmbitoare, ne trezim în port. Privim vapoarele cu toate luminile aprinse, vapoare de turism cu denumiri seducătoare : *Panama, Los Angeles, Boston, Quebec ;* vapoare de mărfuri : *Hamburg, Amsterdam, Londra,* şi, aliniate de-a lungul cheiului, lipite unele de altele, baruri, cabarete, restaurante ticsite de bărbaţi şi femei, care beau, cîntă, se iau la harţă chiräind. Deodată, o nevoie irezistibilă mă îndeamnă să mă amestec în mulţimea asta, vulgară poate, dar atît de însufleţită. Pe terasa unui bar, rînduite la gheaţă, stridii, arici de mare, raci, scoici, o întreagă expoziţie de moluşte şi crustacee care-l ataţă pe trecător. Mese acoperite cu feţe de mese în carouri roşii şi albe, cele mai multe ocupate, te invită să iei loc. Fete cu pielea maroniu-deschisă, cu profil delicat, mulatre fără nici o trăsătură negroidă, mulate în corsaje de toate culorile, adînc decoltate, te solicită şi mai mult să te înfrupţi din tot ce vezi. Mă apropii de una din ele şi-i spun :

— *French money good ?* (Banii francezi sînt buni ?), arătîndu-i o bancnotă de o mie de franci.

— *Yes, I change for you* (Da, îi schimb pentru dumneata).

— *OK* (În regulă).

Ia bancnota şi dispare în sala înţesată de lume. Se înapoiază.

— *Come here* (Vino).

Mă duce la casă, unde se află un indochinez.

— Dumneata francez ?

— Da.

— Schimb o mie franci ?

— Da.

— Numai dolari antilezi.

— Da.

— Pașaport ?
— N-am.
— Legitimație de marinar ?
— Nu.
— Acte de imigrare ?
— N-am.
— Bun.

Îi spune două vorbe fetei, ea se uită prin sală, se duce la un individ gen marinar care poartă o cașchetă ca a mea, cu o tresă din fir de aur și o ancoră și-l aduce la casă. Indochinezul zice :

— Legitimația ?
— Poftim.

Și, impasibil, indochinezul completează o fișă de schimb de o mie de franci pe numele necunoscutului, îl pune să semneze, iar femeia îl ia de braț și-l duce înapoi la masă. Precis că individul habar n-are despre ce-i vorba, eu primesc două sute cincizeci de dolari antilezi, din care cinzeci de dolari în hîrtii de unu și doi dolari. Îi dau un dolar fetei, ieșim afară și, luînd loc la o masă, ne pornim pe o orgie de moluște și crustacee udate de-un delicios vin alb sec.

Caietul al patrulea

prima evadare

(Urmare)

TRINIDAD

Revăd, de parc-ar fi ieri, acea primă noapte de libertate în orașul acela englezesc. Colindăm peste tot, beți de lumină, cu inimile înfierbîntate, simțind la fiecare pas sufletul acestei mulțimi fericite și surîzătoare care-și revarsă încîntarea. Un bar plin de marinari și de acele femeiuști ale tropicelor care-i așteaptă ca să-i jumulească. Numai că fetele astea n-au nimic josnic, nimic care s-aducă a femei din anumite cartiere ale Parisului, portului Le Havre sau Marsiliei. E altceva, cu totul diferit. În locul acelor chipuri prea sulemenite, purtînd semnele viciului, luminate de ochi febrili plini de viclenie, întîlnești fete cu pielea de toate culorile, de la cele de culoarea ciocolatei cu lapte și cu părul lins, la indiana sau la javaneza ai cărei părinți s-au cunoscut pe plantațiile de cacao sau de trestie de zahăr, sau la *coolie*, metise de indochinezi și indieni, cu o scoică de aur în nas, *llapana* cu profil roman, cu fața arămie luminată de doi ochi enormi negri, strălucitori, cu gene foarte lungi, bombîndu-și pieptul adînc decoltat de parc-ar spune : „Privește ce sîni perfecți am" ; toate aceste gagicuțe, fiecare cu flori de diferite culori în păr, exteriorizează dragostea, află dorințele, fără nimic murdar, mercantil ; nu dau impresia unei îndeletniciri, ci că se amuză de-adevăratelea, și înțelegi că pentru ele nu banul e principalul în viață.

Ca doi cărăbuși care se izbesc de lămpi, Maturette și cu mine umblam poticnindu-ne din bar în bar. Ajungînd într-o piațetă scăldată-n lumină, văd cît e ceasul la orologiul unei biserici sau unui templu. E două. Două noap-

tea ! Iute, să ne întoarcem degrabă. Am abuzat de situaţie. Căpitanul Armatei Salvării şi-o fi făcut o părere cam ciudată despre noi. Să ne-ntoarcem repede. Opresc un taxi, care ne la *two dollars* (doi dolari). Plătesc şi intrăm foarte ruşinaţi în hotel. În hol, o femeie ostaş în Armata Salvării, blondă, foarte tînără, între douăzeci şi cinci şi treizeci de ani, ne primeşte cu amabilitate. Nu pare nici mirată, nici şocată că ne întoarcem atît de tîrziu. După cîteva cuvinte în engleză, pe care le bănuim prieteneşti şi cordiale, ne dă cheia camerei şi ne urează noapte bună. Ne culcăm. În valiză am găsit o pijama. Cînd să sting lumina, Maturette îmi spune :

— Oricum, am putea să-i mulţumim bunului Dumnezeu că ne-a dat atîtea lucruri într-un timp atît de scurt. Ce zici, Papi ?

— Mulţumeşte-i din partea mea bunului tău Dumnezeu, e-un tip pe cinste. Cum bine ai spus, a fost grozav de generos cu noi. Noapte bună.

Şi sting lumina.

Învierea asta, întoarcerea asta din mormînt, ieşirea din cimitirul în care zăceam îngropat, tot şirul ăsta de emoţii şi baia din noaptea asta, care m-a readus la viaţă în mijlocul altor fiinţe, m-au tulburat într-atît că nu izbutesc s-adorm. În caleidoscopul care mi se perindă pe dinapoia pleoapelor, imaginile, întîmplările, tot amestecul ăsta de senzaţii, le percep fără ordine cronologică şi mi se-nfăţişează clar dar cu totul dezlînat : Curtea cu juri, închisoarea Conciergerie, după aia leproşii, pe urmă Saint-Martin-de-Ré, Tribouillard, Jésus, furtuna... Într-un dans fantasmagoric, s-ar spune că tot ce-am trăit de-un an de zile ţine morţiş să apară concomitent în galeria amintirilor. Degeaba încerc să izgonesc aceste imagini, nu reuşesc. Cel mai caraghios e faptul că sînt amestecate cu guiţatul porcilor, cu chirăitul *hocco*-ului, cu şuieratul vîntului, cu zgomotul valurilor, totul învăluit în muzica viorilor monocorde din care cîntau hinduşii cu cîteva clipe mai înainte în diversele baruri prin care-am trecut.

Adorm, în sfîrşit, în zorii zilei. Pe la ora zece, bătăi în uşă. E Master Bowen, zîmbitor.

— Bună ziua, prieteni. Încă în pat ? V-aţi întors tîrziu. V-aţi distrat bine ?

— Bună ziua. Da, ne-am întors tîrziu, vă rog să ne scuzați.

— Oh, n-aveți de ce ! E firesc după tot ce-ați îndurat. Era și cazul să profitați din plin de prima voastră noapte de oameni liberi. Am venit să vă însoțesc la postul de poliție. Trebuie să vă prezentați la poliție să declarați oficial că ați intrat în țară clandestin. După formalitatea asta, o să ne ducem să-l vedem pe prietenul vostru. Dimineață devreme i s-au făcut radiografiile. Rezultatul se dă mai tîrziu.

După un spălat rapid, coborîm în sala de la parter, unde ne așteaptă Bowen, în tovărășia căpitanului.

— Bună ziua, prieteni, ne spune căpitanul într-o franțuzească stricată.

— Bună ziua la toată lumea !

O gradată din Armata Salvării ne întreabă :

— V-a plăcut Port of Spain ?

— Oh, da, doamnă ! Ne-am simțit bine.

O ceșcuță de cafea, și pornim spre postul de poliție. Mergem pe jos, e la vreo două sute de metri. Toți polițiștii ne salută și ne privesc fără vreo curiozitate deosebită. Intrăm într-un birou sobru și impunător, după ce-am trecut prin fața a două santinele de culoarea abanosului, în uniforme kaki. Un ofițer de vreo cincizeci de ani, cu cămașă și cravată kaki, plin de insigne și de medalii, se ridică în picioare. E în șort și ne spune pe franțuzește :

— Bună ziua. Luați loc. Pînă să vă înregistrez declarația oficial, aș dori să stăm puțin de vorbă. Ce vîrstă aveți ?

— Douăzeci și șase de ani, și nouăsprezece ani.

— Pentru ce-ați fost condamnați ?

— Pentru omucidere.

— Ce pedeapsă vi s-a dat ?

— Muncă silnică pe viață.

— Înseamnă că nu-i vorba de omucidere, ci de asasinat.

— Nu, domnule, eu pentru omucidere.

— Eu pentru asasinat, spune Maturette. Aveam șaptesprezece ani.

— La șaptesprezece ani ești conștient de ceea ce faci, spune ofițerul. În Anglia, dacă fapta ar fi fost dovedită, v-ar fi spînzurat. E-n regulă, nu-i cazul ca autoritățile

engleze să-şi dea părerea despre justiţia franceză. Dar cu ce nu sîntem de acord e cu trimiterea condamnaţilor în Guyana franceză. Ştim că-i o pedeapsă neomenoasă şi nedemnă de o ţară civilizată ca Franţa. Dar, din păcate, nu puteţi rămîne la Trinidad, nici în vreo altă insulă englezească. E cu neputinţă. De aceea vă rog să fiţi corecţi şi să nu încercaţi să vă amînaţi plecarea prin vreun subterfugiu, vreo boală sau alt pretext. Vă veţi putea odihni în libertate la Port of Spain timp de cincisprezece pînă la optsprezece zile. Se pare că aveţi un vas bun. O să pun să fie adus aici, în port. Dacă vor fi necesare unele reparaţii, le vor face tîmplarii Marinei Regale. O să căpătaţi la plecare toate alimentele necesare, precum şi o busolă şi o hartă maritimă. Nădăjduiesc că veţi fi primiţi în ţările Americii de Sud. Nu vă duceţi în Venezuela, căci v-ar aresta şi obliga să munciţi la drumuri pînă să vă predea autorităţilor franceze. Dacă un om a săvîrşit o greşeală gravă, nu înseamnă că trebuie considerat ca definitiv pierdut. Sînteţi tineri şi sănătoşi, arătaţi a fi simpatici, nădăjduiesc aşadar că, după cele ce aţi avut de îndurat, n-o să vă socotiţi învinşi pe veeic. Chiar simplul fapt că v-aţi prezentat aici dovedeşte contrariul. Mă bucur că sînt unul din cei care o să v-ajute să deveniţi oameni de treabă şi cu simţul răspunderii. Vă urez noroc. Dacă aveţi vreo problemă, telefonaţi la numărul ăsta, o să vi se răspundă pe franţuzeşte.

Sună, vine un civil să ne ia. Într-o sală în care cîţiva poliţişti şi civili bat la maşină, un civil dactilografiază declaraţia noastră.

— De ce-aţi venit la Trinidad ?

— Ca să ne odihnim.

— De unde veniţi ?

— Din Guyana franceză.

— Cu prilejul evadării aţi comis vreun delict, aţi provocat rănirea sau moartea cuiva ?

— N-am rănit grav pe nimeni.

— De unde ştiţi ?

— Am aflat înainte de plecare.

— Vîrsta dumneavoastră, situaţia penală conform legilor franceze ? (etc.) Domnilor, dispuneţi de cincisprezece pînă la optsprezece zile ca să vă odihniţi aci. În vremea asta sînteţi complet liberi să faceţi ce vreţi. Anun-

(a)i-ne dacă vă mutați. Sînt sergentul Willy. Asta-i cartea mea de vizită, cu două numere de telefon : primul, cel oficial de la poliție, al doilea, numărul meu de acasă. Indiferent ce vi s-ar întîmpla, dacă aveți nevoie de ajutorul meu, chemați-mă imediat. Știm că încrederea pe care v-o acordăm e îndreptățită. Sînt convins că vă veți comporta așa cum trebuie.

Peste cîteva minute, Master Bowen ne însoțește la clinică. Clousiot e bucuros că ne vede. Nu-i povestim nimic despre noaptea petrecută în oraș. Îi spunem doar că sîntem liberi să mergem unde poftim. E atît de mirat că ne întreabă :

— Fără escortă ?

— Da, fără escortă.

— Ia te uită, ciudați mai sînt rosbifii[1] ăștia !

Bowen, care ieșise în întîmpinarea doctorului, se întoarce cu el. Îl întreabă pe Clousiot :

— Cine ți-a redus fractura înainte de-a fi legat piciorul în scîndurele ?

— Eu și încă cineva care nu-i aici.

— Ați procedat atît de bine că nu mai trebuie spart osul. Peroneul fracturat a fost potrivit corect. Trebuie doar pus în ghips, cu o scăriță, ca să poți umbla un pic. Preferi să rămîi aici sau să pleci cu camarazii dumitale ?

— Să plec cu ei.

— Ei bine, mîine dimineață ai voie să te alături lor.

Nu mai știu cum să-i mulțumim. Master Bowen și doctorul se retrag și petrecem sfîrșitul dimineții și o parte din după-amiază cu prietenul nostru. Sîntem în culmea bucuriei a doua zi, cînd ne regăsim toți trei în camera noastră de la hotel, cu fereastra deschisă și cu ventilatoarele în funcțiune ca să împrospăteze aerul. Ne felicităm reciproc pentru felul cum arătăm și pentru aspectul pe care ni-l dau noile veșminte. Văzînd că încep să vorbească despre trecut, le spun.

— Gata cît mai repede cu trecutul, să privim spre prezent și viitor. Încotro pornim ? Columbia ? Panama ? Costa Rica ? Ar trebui să-i cerem părerea lui Bowen despre țările unde avem șanse să fim primiți.

---

[1] Poreclă dată englezilor din pricina tenului lor roșcovan aducînd a fleică de vacă la grătar (*rostbeef*). (n. t.)

Îl sun pe Bowen la birou, nu e acolo. Chem acasă la el, la San Fernando, și-mi răspunde fiica. După cîteva amabilități îmi spune :

— Domnule Henri, lîngă hotel, în Fish Market, sînt autobuze care merg la San Fernando. Ce-ar fi să petreceți după-amiaza la noi ? Veniți, vă aștept.

Și iată-ne pe toți trei în drum spre San Fernando. Clousiot e măreț în costumul lui semimilitar, brun-roșcat.

Întoarcerea în casa asta care ne-a primit cu atîta bunătate ne emoționează pe toți trei. S-ar părea că cele două femei ne înțeleg emoția, căci spun deodată :

— Iată-vă iarăși la voi acasă, dragi prieteni. Așezați-vă cum vă vine mai bine.

Și-n loc să ne spună „domnule", ni se adresează mereu pe numele mic : „Henri, dă-mi te rog zahărul : André (pronumele lui Maturefte), să-ți mai dau *pudding* ?"

Doamnă și domnișoară Bowen, nădăjduiesc că Dumnezeu vă va fi recompensat pentru marea bunătate pe care ne-ați arătat-o și că sufletele voastre nobile, care ne-au dăruit atîtea bucurii delicate, n-au avut parte, în tot restul vieții, decît de-o nespusă fericire.

Stăm de vorbă cu ele și întindem o hartă pe masă. Distanțele sînt mari : o mie două sute de kilometri pînă la primul port columbian, Santa Maria ; două mii o sută de kilometri pînă la Panama ; două mii cinci sute pînă la Costa Rica. Sosește Master Bowen :

— Am telefonat la toate consulatele, și am o veste bună : puteți face o escală de cîteva zile la Curaçao, ca să vă odihniți. În Columbia nu există vreo dispoziție referitoare la evadați. După cîte știe consulul, în Columbia n-au pătruns niciodată evadați dinspre mare. Nici în Panama sau în vreo altă parte.

— Știu un loc unde ați fi în siguranță, zice Margaret, fiica lui Master Bowen. Dar e foarte departe, cel puțin trei mii de kilometri.

— Unde ? întreabă taică-său.

— Hondurasul britanic. Guvernatorul mi-e naș.

Mă uit la prietenii mei și le spun :

— Direcția Hondurasul britanic.

E o posesiune britanică, mărginită la sud cu Republica Honduras, iar la nord cu Mexicul.

Ne petrecem după-amiaza, ajutați de Margaret și de mama ei, cu trasarea rutei. Prima etapă : Trinidad—Cu-

raçao, o mie de kilometri. A doua etapă : de la Curaçao la o insulă oarecare aflată în drumul nostru. A treia etapă Hondurasul britanic.

Cum nu se ştie ce se poate întîmpla pe mare, pe lîngă alimentele pe care ni le va da poliţia, hotărîm să luăm, într-o ladă separată, nişte conserve de rezervă : carne legume, marmeladă, peşte etc. Margaret ne spune că supermagazinul „Salvattori" ne-ar dărui bucuros conservele astea.

— În caz de refuz, adaugă ea cu simplitate, vi le cumpărăm noi, mama şi cu mine.

— Nu, domnişoară.

— Nu ne contrazice, Henri.

— Dar nu se poate, avem bani şi ar fi urît să profităm de bunătatea voastră, cînd ne e foarte uşor să cumpărăm singuri alimentele astea.

Barca se află la Port of Spain, la apă, sub un adăpost al marinei de război. Ne despărţim făgăduind să mai facem o vizită înainte de marea plecare. În fiecare seară pornim la plimbare foarte punctual la ora unsprezece. Clousiot se aşază pe-o bancă din piaţa cea mai însufleţită, iar Maturette sau eu, cu rîndul, îi ţinem tovărăşie pe cînd celălalt hoinăreşte prin oraş. Se împlinesc zece zile de cînd sîntem aici. Clousiot umblă destul de uşor mulţumită scăriţei prinse sub ghips. Am învăţat să mergem în port cu tramvaiul. Ne ducem acolo deseori după-amiaza şi regulat seara. Sîntem cunoscuţi şi adoptaţi în cîteva baruri din port. Poliţiştii de gardă ne salută, toată lumea ştie cine sîntem şi de unde venim, nimeni nu face vreodată o aluzie la ceva. Dar am băgat de seamă că barurile unde sîntem cunoscuţi ne marchează mai ieftin ce mîncăm sau bem decît marinarilor. Acelaşi lucru cu damezele. De obicei cînd se aşază la mesele marinarilor, ofiţerilor sau turiştilor, beau tot timpul şi se străduiesc să-i pună pe cheltuieli cît mai mari. În barurile unde se dansează, ele nu dansează niciodată cu cineva, dacă nu le-a oferit mai întîi cîteva pahare de băutură. Dar cu noi se poartă cu totul altfel. Stau lungi răstimpuri la masa noastră şi trebuie să insişti ca să bea cîte ceva. Dacă acceptă, n-o fac ca să-şi dea pe gît faimosul păhărel, ci iau o bere sau un whisky cu sifon. Toate astea ne fac multă plăcere, căci e un fel indirect de a ne spune că ne cunosc situaţia şi că sînt cu tot sufletul alături de noi.

Barca a fost revopsită şi i s-a adăugat un boradj[1] înalt de zece centimetri. Chila a fost întărită. Nici o nervură interioară n-a avut de suferit, vasul e intact. Catargul a fost înlocuit cu altul mai înalt, dar mai uşor decît primul; focul şi trinca, din saci de făină, cu o pînză fainä, galben-brună. La Marină, un căpitan de vas mi-a dat o busolă cu roza vînturilor (ei îi zic compas) şi mi-a explicat cum pot afla aproximativ, cu ajutorul hărţii, unde mă aflu. Ca s-ajungem la Curaçao, ruta merge vest un sfert nord.

Căpitanul de vas mi-a prezentat un ofiţer de marină, comandant al vasului-şcoală *Tarpon*, care m-a întrebat dacă aş vrea să mă îmbarc a doua zi pe la opt dimineaţa şi să ies puţin din port. Nu înţeleg în ce scop, dar îi făgăduiesc. A doua zi sînt la Marină la ora stabilită cu Maturette. Un marinar urcă cu noi pe vas şi ies din port ajutat de-un vînt favorabil. După două ore, pe cînd executam manevrele obişnuite de intrare în port, se îndreptă spre noi un vas de război. Pe punte, aliniaţi, echipajul şi ofiţerii, toţi în uniforme albe. Trec pe lîngă noi şi strigă: „Urana !", ne dau ocol, ridicînd şi coborînd de două ori drapelul. E un salut oficial, a cărui semnificaţie n-o înţeleg. Ne întoarcem la Marină, unde nava de război a şi tras la debarcader. Noi amarăm la chei. Marinarul ne face semn să-l urmăm, urcăm la bord, unde comandantul navei ne primeşte în vîrful pasarelei. O şuierătură modulată salută sosirea noastră şi, după ce sîntem prezentaţi ofiţerilor, trecem prin faţa elevilor şi subofiţerilor aflaţi în poziţie de drepţi. Comandantul le adresează cîteva cuvinte pe englezeşte, după care toţi rup rîndurile. Un ofiţer tînăr îmi dă explicaţii : comandantul le-a spus elevilor din echipaj ce mult respect ni se cuvine din partea marinarilor pentru faptul c-am străbătut o cale atît de lungă cu ambarcaţia asta mică şi că o să străbatem una mai lungă şi mai periculoasă. Îi mulţumim ofiţerului pentru o cinste atît de mare. Ne dăruieşte trei impermeabile marinăreşti, care aveau să ne fie tare folositoare. Sînt nişte impermeabile negre cu fermoare mari, prevăzute cu glugă.

Cu două zile înainte de plecare, Master Bowen ne face o vizită şi ne roagă, din partea prefectului de poliţie, să

[1] Fişie metalică sau de lemn care înveleşte coastele şi traversele unei nave (n. t.)

luăm cu noi trei deportaţi care fuseseră arestaţi cu o săptămînă în urmă. După versiunea lor, deportaţii ăştia au fost debarcaţi pe insulă şi tovarăşii lor au plecat mai departe spre Venezuela. Nu-mi place treaba, dar am fost trataţi cu prea multă noblețe ca să refuzăm să-i luăm pe cei trei oameni la bord. Cer să-i văd înainte de-a da răspunsul. O maşină a poliţiei vine să mă ia. Intru să-i vorbesc prefectului, ofiţerul care ne-a interogat la sosire. Sergentul Willy serveşte de interpret.

— Cum o duceţi ?

— Bine mulţumesc. Am vrea să ne faceţi un serviciu.

— Dacă e posibil, cu plăcere.

— Se află în închisoare trei francezi deportaţi. Au stat cîteva săptămîni în insulă clandestin şi pretind că tovarăşii lor i-ar fi părăsit aici şi ar fi plecat mai departe. Părerea noastră e că şi-au scufundat vasul, dar susţin cu toţii că nici unul nu ştie să conducă o ambarcaţie. Socotim că-i un pretext, ca să capete un vas. Trebuie să plece de-aici : ar fi regretabil să mă văd în situaţia de a-i preda comisarului de pe primul vapor francez în trecere.

— Domnule prefect, o să fac tot posibilul, dar întîi aş vrea să stau de vorbă cu ei. Vă daţi seama că-i periculos să iei la bord trei necunoscuţi.

— Înţeleg. Willy, dă ordin să-i socată pe cei trei francezi în curte.

Vreau să fiu singur cu ei, astfel că-l rog pe sergent să se îndepărteze.

— Sînteţi deportaţi ?

— Nu, ocnaşi.

— De ce-aţi afirmat că sînteţi deportaţi ?

— Ne-am gîndit c-o să prefere pe cineva care a comis delicte uşoare decît unul grav. Ne-am dat seama c-am greşit. Dar tu cine eşti ?

— Ocnaş.

— Nu te ştim.

— Am fost în ultimul convoi. dar voi ?

— Convoiul din 1929.

— Iar eu în al din '27, zice al treilea.

— Uite ce-i : prefectul mă roagă să vă iau la bord, şi-aşa sîntem trei. Spune că dacă nu primesc, cum nici unul din voi nu ştie să conducă o navă, va fi silit să vă predea primului vapor francez în trecere. Ce părere aveţi ?

— Din motive personale, nu mai vrem să călătorim pe mare. Eventual ne prefacem că plecăm cu voi, tu ne debarci în capătul insulei și te cărăbănești mai departe.

— Nu pot să fac asta.

— De ce ?

— Pentru că nu vreau să răspund c-o măgărie la amabilitatea dovedită față de noi.

— Ncamule, cred c-ar trebui să dai întîietate unor ocnași, nu rosbifilor.

— De ce ?

— Pentru că ești ocnaș.

— Da, dar sînt atîtea soiuri de ocnași că s-ar putea ca între mine și voi să fie o deosebire mai mare decît între mine și rosbifi, depinde cum privești lucrurile.

— Va să zică o să-i lași să ne predea autorităților franceze ?

— Nu, dar nici n-o să vă debarc înainte de Curaçao.

— N-am curaj s-o iau de la capăt, zice unul.

— Știți ceva ? uitați-vă mai întîi la vas. Poate c-ați venit cu unul prăpădit.

— Bine, o să-ncercăm, spun ceilalți doi.

— În regulă. O să cer prefectului să vă lase să vedeți vasul.

Întovărășiți de sergentul Willy, ne ducem în port. Cei trei tipi par să mai fi prins ceva curaj după ce-au văzut vasul.

O NOUĂ PLECARE

Două zile mai tîrziu plecăm, noi trei și cei trei necunoscuți. Nu știu cum au aflat, dar vreo duzină de fete din baruri asistă la plecare, ca și familia Bowen și căpitanul de la Armata Salvării. Cum una din ele mă sărută, Margaret îmi spune rîzînd :

— Henri, te-ai logodit așa de iute ? Nu ești serios !

— La revedere tuturor. Nu, adio ! Dar să știți că ne-ați rămas la inimă și n-o să vă uităm niciodată.

Pornim la patru după-amiază, trași de-un remorcher. Am ieșit repede din port, nu fără să ne fi șters o lacrimă și să fi privit pînă în ultima clipă grupul care a venit să ne spună adio și care flutură batiste mari albe. Nici nu s-a desprins bine cablul care ne leagă de remorcher și, cu

toate pînzele sus, strașnic umflate de vînt, despicăm primele valuri din milioanele pe care le vom străbate pînă s-ajungem la destinație.

Sînt două cuțite la bord, unul la mine, altul la Maturette.

Securea e lîngă Clousiot, ca și maceta [1]. Sîntem siguri că nici unul din ceilalți nu e înarmat. Am luat măsuri să nu doarmă niciodată în timpul călătoriei, în același timp, mai mult de unul din noi. Pe la asfințitul soarelui, navașcoală vine să ne întovărășească aproape o jumătate de oră. Salută și pleacă.

— Cum te cheamă ?

— Leblond.

— Ce convoi ?

— Din '27.

— Pedeapsa ?

— Douăzeci de ani.

— Dar tu ?

— Kargueret. Convoiul din '29, cinșpe ani, sînt breton.

— Ești breton și nu știi să conduci un vas ?

— Nu.

— Pe mine mă cheamă Duflis, sînt din Angers. Viețaș pentru o vorbă idioată spusă juraților. Fără asta încasam ăl mult zece ani. Convoiul din '29.

— Care vorbă ?

— Uite, mi-am omorît muierea cu-n fier de călcat. Cînd cu procesul, un jurat m-a întrebat de ce-am lovit-o cu fierul de călcat. Nu știu cum mi-a venit, dar i-am răspuns c-am omorît-o cu fierul de călcat pentru că nu călca bine. Și pentru fraza asta idioată, zicea avocatul, m-au potcovit așa de rău.

— De unde ați plecat ?

— Dintr-un lagăr de muncă forestier, zis Cascade, la optzeci de kilometri de Saint-Laurent. N-a fost greu să plecăm, ne bucuram de multă libertate. Am pornit-o în cinci, simplu ca bună ziua.

— Cum cinci ? Unde-s ceilalți doi ?

O tăcere stînjenită. Clousiqt zice :

— Băiete, sîntem între bărbați, și dacă sîntem laolaltă, trebuie să știm. Vorbește.

[1] Un soi de sabie scurtă, cu lama lată, fără gardă folosită în junglă pentru tăierea lianelor (din spaniola *machete*) (n. t.)

— O să vă spun, zice bretonul. Am plecat de-adevăratelea cinci, dar ăi doi din Cannes care lipseau ne spuseseră că sînt pescari de coastă. Nu dăduseră nici un ban pentru evadare și ziceau că munca lor la bord face mai mult decît niște parale. Numai că pe drum am băgat de seamă că nici unul nici altul n-avea habar de navigație. Fără să ne înecăm de vreo douăzeci de ori. Am ținut-o pe lîngă coastă, am dat mai întîi de Guyana olandeză, după aia de cea engleză și la urmă de Trinidad. Între Georgetown și Trinidad l-am lichidat pe ăl care spunea c-ar putea fi căpitanul fugarilor. Individul merita să moară, căci pentru ca să plece pe damoaca îi trombonise pe toți cu priceperea lui la de-ale marinei. Ălălalt a crezut c-o să-l omorîm și pe el și s-a aruncat singur în mare, pe vreme rea, părăsind cîrma vasului. Ne-am descurcat cum am putut. Ambarcația a luat de cîteva ori apă, ne-am izbit de o stîncă și am scăpat ca prin minune. Pe cuvîntul meu de bărbat că tot ce-am spus e adevărul gol-goluț.

— Adevărat, spun ceilalți doi. Așa s-a întîmplat, și toți trei am fost de acord să-l lichidăm pe individ. Ce spui de treaba asta, Papillon.

— Nu sînt în măsură să fiu judecător.

— Dar, stăruie bretonul, tu ce-ai fi făcut în locul nostru ?

— Rămîne de văzut. Ca să judeci drept un caz ca ăsta, trebuie să fi trăit clipa, altfel nu știi de partea cui e adevărul.

Clousiot zice :

— Eu unul l-aș fi omorît, pentru că era o minciună care putea să coste viața tuturor.

— Bine, să nu mai vorbim de asta. Dar am impresia că v-a fost o frică de moarte, că frica nu v-a părăsit nici acum și că vă aflați pe mare numai de nevoie, așa-i ?

— Oh, da ! răspund ei în cor.

— Aici, să fim înțeleși, fără panică, orice s-ar întîmpla. Sub nici un motiv, nimănui nu-i permis s-arate pe față că-i e frică. Cu i-e frică să tacă mîlc. Vasul e bun, a făcut dovada. Avem o încărcătură mai mare ca înainte, dar e mai înalt cu zece centimetri. Plusul e compensat din plin.

Fumăm, bem cafea. Ne-am ghiftuit bine înainte de plecare și am hotărît să nu mai mîncăm decît a doua zi de dimineață.

Sîntem în 9 decembrie 1933, acum patruzeci și două de zile s-a pornit evadarea, în sala „blindată" a spitalului din Saint-Laurent. Asta o aflăm de la Clousiot, contabilul asociației noastre. Am trei lucruri prețioase în plus decît la plecare : un ceas etanș de oțel cumpărat la Trinidad, o busolă adevărată în cutia ei dublă de suspensie, foarte precisă, cu roza vînturilor, și niște ochelari negri de celuloid. Clousiot și Maturette au cîte-o cască fiecare.

Trei zile se scurg fără bucluc, afară doar de faptul că în două rînduri am dat peste niște cete de delfini. Ne-au trecut sudorile de spaimă, căci un grup de opt au început să se joace cu vasul. Treceau pe dedesubt, mai întîi în lungime, reapărînd exact în fața vasului. Uneori îl atingeam pe cîte unul. Dar ceea ce ne impresionează cel mai mult e următorul joc : trei delfini în formație de triunghi, unul în față și doi paralel în spate, se năpustesc drept asupra noastră, spre partea din față, cu o viteză nebună. În clipa cînd ar trebui să ne lovească de-a binelea, se scufundă, reapărînd la dreapta și la stînga vasului. Cu toate că vîntul e foarte puternic și că plutim cu pînzele umflate, se deplasează mult mai repede ca noi. Jocul ăsta durează ore întregi, e înnebunitor. E destul să facă cea mai mică greșeală cu socotelile lor ca să ne răsoarne. Cei trei noi n-au scos o vorbă, dar făcea să le vezi mațele descompuse.

La miezul celei de-a patra nopți se dezlănțuie o furtună înfiorătoare. A fost într-adevăr ceva înspăimîntător. Păcătoșenia era că valurile nu urmau aceeași direcție. Adesea se izbeau între ele. Anumite valuri erau adînci, altele scurte, de nu mai înțelegeai nimic. Nu crîcnea unul, afară de Clousiot, care-mi striga din cînd în cînd : „Dă-i înainte, frățioare ! Îi vii de hac și ăstuia, ca și ălorlalte !" sau : „Păzea, vine unul din spate !" Lucru rar, cînd și cînd talazurile soseau pieziș, vuind și pline de spumă. În regulă, le apreciam viteza și prevedeam foarte bine unghiul de atac. Și, fără nici o logică, mă pomeneam deodată cu-un val în coada vasului, exact din sensul opus. În cîteva rînduri valurile s-au prăvălit peste umerii mei și, bineînțeles, o bună parte din apă pătrundea în vas. Cei cinci bărbați, cu crătiți și cutii în mînă, scoteau apa fără răgaz. Cu toate astea, vasul nu s-a umplut niciodată mai mult decît pe sfert, așa că n-am fost în pericol să ne ducem la

fund. Bilciul ăsta a durat o jumătate de noapte, aproape șapte ore. Din cauza ploii n-am zărit soarele decît pe la opt.

Furtuna odată potolită, soarele proaspăt al dimineții, strălucind cu toată puterea, a fost salutat de toți cu bucurie, inclusiv de mine. Înainte de toate, o cafea. O cafea cu lapte Nestlé în clocot, niște pezmeți marinărești, tari ca piatra, dar care, muiați în cafea, devin delicioși. Lupta cu furtuna din timpul nopții m-a sleit, nu mai pot, și cu toate că vîntul mai suflă tare, iar valurile sînt mari și nedisciplinate, îl rog pe Maturette să-mi țină puțin locul. Vreau să dorm. N-au trecut nici zece minute de cînd m-am culcat, că Maturette se lasă izbit de-a latul, și vasul se umple pe trei sferturi. Totul plutește : cutii, lampa de gătit, pături... Ajung la cîrmă cu apa pînă la brîu, și am exact răgazul s-o apuc ca să evit un val spart care vine drept spre noi. Dintr-o mișcare a cîrmei mă întorc cu spatele la val, care n-a mai putut să pătrundă în barcă și ne-a împins foarte tare, la peste zece metri de locul izbiturii.

Toți golesc vasul de apă. Oala cea mare, mînuită de Maturette, scoate cincisprezece litri o dată. Nimeni nu stă să recupereze ceva, n-au decît o idee fixă : să scoată, să scoată, cît mai iute apa asta care îngreunează vasul atît de mult și-l împiedică să se apere bine de valuri. Trebuie să recunosc că cei trei s-au comportat bine, iar bretonul, văzîndu-și cutia luată de apă, s-a hotărît singur, fără să șovăie, ca să ușureze barca, să desprindă butoiul cu apă, pe care l-a zvîrlit fără mare greutate peste bord. În două ore totul era uscat, dar pierdusem păturile, primusul, lampa de gătit, sacil cu mangal, damigeana cu benzină și butoiul cu apă, acesta cu bună știință.

E amiază cînd, vrînd să-mi pun alt pantalon, observ că și valijoara mea a fost luată de apă, precum și două îmbrăcăminte impermeabile din trei. În fundul vasului am găsit două sticle de rom. Tutunul s-a dus sau e ud, frunzele au dispărut, ca și cutia lor din tablă albă cositorită. Spun :

— Fraților, mai întîi o dușcă de rom, o porție boierească, și după aia deschideți lada de rezervă, să vedem pe ce ne putem bizui. Avem sucuri de fructe, e-n regulă. Vom fixa rații pentru băut. Avem cutii cu biscuiți dulci, goliți una și meșteriți din ea o lampă de gătit. O să punem cutiile de conserve pe fundul vasului și-o să facem

foc cu scîndurile lăzii. Eram îndreptăţiţi să ne temem, dar acum primejdia a trecut. Fiecare trebuie să se stăpînească şi să fie la înălţimea evenimentelor. Din clipa asta, nimeni n-are voie să zică : Mi-e sete ; nimeni n-are voie să zică : Mi-e foame ; şi nimeni n-are voie să zică : Am chef să fumez. De acord ?

— Da, Papi, de acord.

Toţi s-au comportat bine şi Providenţa a slăbit vîntul, îngăduindu-ne să pregătim o supă din carne conservată de vită. O gamelă plină cu supa asta în care muiem pezmeţii ostăşeşti ne bagă-n burtă o pernă bună şi caldă, de-ajuns ca să aşteptăm ziua de mîine. Am făcut un pic-culeţ de ceai verde pentru fiecare. În lada neatinsă am găsit un cartuş de ţigări. Sînt douăzeci şi patru de pachetele de cîte opt ţigări. Ceilalţi cinci hotărăsc că doar eu voi fuma, ca să pot sta treaz şi, ca să nu-şi facă loc invidia, Clouslot refuză să-mi dea cîte-o ţigară gata aprinsă, dar îmi oferă foc. Graţie acestui spirit de înţelegere, n-are loc nici un fel de incident neplăcut.

Se fac şase zile de cînd am plecat şi încă n-am avut răgaz să dorm. Cum în seara asta e o mare ca untdelemnul, dorm, dorm buştean aproape cinci ore. Mă trezesc la zece seara. Aceeaşi mare liniştită. Ceilalţi au mîncat fără mine şi găsesc un fel de *polenta* [1] foarte bine făcută din mălai, la cutie desigur, pe care-o mănînc cu cîţiva cîrnaţi afumaţi. Un delicliu. Ceaiul e aproape rece, nu face nimic. Aprind o ţigară şi aştept ca vîntul să binevoiască să se pornească.

Noaptea e minunată, cerul plin de stele. Steaua Polară scînteiază din plin şi doar Crucea Sudului o întrece în luminozitate. Se zăresc clar Carul Mare şi Carul Mic. Nici un nor, şi o lună plină înălţată binişor pe bolta înstelată. Bretonul dîrdîie. Şi-a pierdut haina şi e-n cămaşă. Îi împrumut impermeabilul. Începem cea de-a şaptea zi.

— Fraţilor, nu putem fi prea departe de Curaçao. Îmi face impresia că am luat-o puţin prea la nord, de-aci înainte o ţin direct spre vest, n-am voie să nu dau peste Antilele olandeze. Ar fi grav acum, cînd nu mai avem apă dulce şi am pierdut toate alimentele în afară de rezervă.

— Avem încredere în tine, Papillon, spune bretonul.

[1] Mămăligă (n. t.).

— Da, avem încredere în tine, repetă în cor ceilalți: Fă cum vrei.

— Mulțumesc.

Cred că-i bine ce-am hotărît. Vîntul se lasă așteptat toată noaptea și abia pe la patru dimineața plecăm mai departe cu ajutorul unei brize faine. Briza asta, care se va intensifica în timpul dimineții, bate treizeci și șase de ore destul de tare ca vasul să înainteze strașnic și cu niște valuri atît de mici că nici nu le simțim.

CURAÇAO

Pescărușii. Mai întîi țipetele lor, căci e noapte, apoi ei înșiși, rotindu-se în jurul vasului. Unul se lasă pe catarg, își ia zborul, se întoarce. Manejul ăsta durează peste trei ore, pînă în zorii luminați de-un soare strălucitor. Nimic la orizont care să ne indice uscatul. De unde naiba s-or fi ivit acești pescărași și acești goelanzi [1] ? Cît e ziua de lungă scormonim cu ochii în zadar. Nici cel mai mic semn că uscatul ar fi pe aproape. Luna plină se înalță în clipa cînd soarele asfințește, și luna asta tropicală e atît de strălucitoare încît reverberația ei mă supără. Nu mai am ochelarii negri, au fost luați de faimosul val, o dată cu toate caschetele. Pe la opt seara zărim la orizont, foarte-foarte departe în lumina asta lunară, o linie neagră.

— Precis că-i pămîntul ! spun cel dintîi.

— Da, așa-i.

Pe scurt, toți sînt de acord că se vede o linie întunecată care trebuie să fie uscatul. Tot restul nopții rămîn cu fața pironită spre umbra asta care se precizează încet-încet. Sosim. Cu un vînt puternic fără nori și valuri înalte, dar lungi și disciplinate, ne îndreptăm spre ea cu toată viteza. Masa asta neagră nu-i cu mult peste nivelul mării și nimic nu indică dacă țărmul e format din faleze, din stînci, sau dacă e o plajă. Luna, pe punctul de a trece de cealaltă parte a acestui uscat, face o umbră care mă împiedică să văd ceva, exceptînd, la nivelul apei, un lanț luminos, mai întîi continuu, apoi fragmentat. Mă apropii, mă apropii, apoi, cam la un kilometru, arunc ancora. Vîntul e puternic, vasul se rotește pe loc și ține piept valului care-l lovește de fiecare dată din spate. Ne cam zgîlțîie,

[1] Specie de pescărușl (n. t.)

e foarte incomod. Bineînțeles că pînzele sînt coborîte și înfășurate. Am fi putut să așteptăm pînă se luminează în poziția asta neplăcută dar sigură, din păcate însă, deodată se desprinde ancora. Ca să conduci un vas, trebuie să se deplaseze, altfel nu-i chip să-l manevrezi. Montăm focul și trinca, dar, ciudat lucru, ancora nu prinde pe dată. Camarazii mei trag frînghia la bord, dar, fără ancoră, s-a pierdut. În ciuda strădaniilor mele, valurile ne apropie atît de primejdios de stîncile acestui țărm, că hotărăsc să ridic vela și să pornesc tare spre pămînt, de bunăvoie. Mă dovedesc atît de grozav cu manevra asta, că ne trezim înțepeniți între două stînci, cu încheieturile vasului sfărîmate. Nimeni nu strigă „salvați-vă", dar cînd se apropie valul următor, ne azvîrlim cu toții pe el și ajungem la mal de-a dura, burdușiți, dar în viață. Doar pe Clousiot, cu ghipsul lui, l-au caftit mai rău valurile. Are brațul, chipul și mîinile însîngerate, pline de zgîrieturi. Noi ceilalți, cîteva lovituri la genunchi, la mîini și la glezne. Mie îmi sîngerează o ureche, julită cam tare de-o stîncă.

Oricum, sîntem cu toții în viață, la adăpost de valuri, pe uscat. Cînd se luminează de zi, recuperăm impermeabilul și mă întorc pe vas, care începe să se desfacă. Reușesc să smulg compasul prins în cuie pe banca din spate. Nici țipenie de om, nici acolo, nici prin preajmă. Privim spre locul cu luminile alea faimoase, e un șir de lămpi sortite să indice pescarilor, așa cum aveam să aflăm mai tîrziu, că locul e primejdios. Pornim pe jos spre interiorul uscatului. Nu sînt decît cactuși, niște cactuși uriași, și măgari. Ajungem la un puț, foarte obosiți pentru că, făcînd cu schimbul, cîte doi trebuie să-l care pe Clousiot, alcătuind cu brațele un soi de scaun. În jurul puțului, schelete de măgari și de capre. Puțul e secat, aripile morii care-l făceau cîndva să funcționeze se rotesc în gol fără să scoată apă. Nici un suflet de om, numai măgari și capre.

Înaintăm pînă în dreptul unei căsuțe ale cărei uși deschise ne invită să intrăm. Strigăm: „Hei! hei!" Nimeni. Pe șemineu, un sac de pînză legat cu-un șnur, îl iau și, cînd să-l deschid, se rupe șnurul. E plin de florini, monedă olandeză. Ne aflăm așadar pe teritoriul olandez: Bonaire, Curaçao sau Aruba. Punem sacul la loc fără să luăm nimic, găsim niște apă, din care bea fiecare pe rînd cu un polonic. Nimeni în casă, nimeni împrejur. Plecăm

și înaintăm încet, din pricina lui Clousiot, cînd un Ford hodorogit ne barează trecerea.

— Sînteți francezi ?

— Da.

— Urcați-vă în mașină.

Îl instalăm pe Clousiot pe genunchii a trei camarazi care stau în spate. Eu mă așed lîngă șofer, Maturette lîngă mine.

— Ați naufragiat ?

— Da.

— S-a înecat cineva ?

— Nu.

— De unde veniți ?

— Trinidad.

— Dar mai înainte ?

— Din Guyana franceză.

— Ocnași sau deportați ?

— Ocnași.

— Sînt doctorul Naal, proprietarul acestei fișii de pămînt, o peninsulă lipită de Curaçao. Peninsula asta e poreclită Insula Măgarilor. Măgarii și caprele trăiesc aici mîncînd cactuși plini de ghimpi lungi. Ghimpii ăștia au fost botezați de popor „duduile din Curaçao."

Spun :

— Nu-i prea măgulitor pentru adevăratele dudul din Curaçao.

Tipul, înalt și gras, rîde zgomotos. Fordul înaintează gîfîind și, cu un șuierat de astmatic, se oprește singur. Spun, arătînd niște turme de măgari :

— Dacă mașina a obosit, are cine să ne tragă.

— Am un fel de hamuri în portbagaj, dar totul e să poți pune mîna pe doi din ei și să-i înhami. Nu-i ușor.

Grăsanul saltă capota și constată imediat că un hop zdravăn a desprins o sîrmă care merge la bujii. Pînă să se urce la loc în mașină, privește împrejur, pare îngrijorat. Plecăm mai departe și, după ce-o luăm pe niște drumuri pline de șleauri, ajungem la o barieră albă care închide trecerea. E aici o căsuță albă. Vorbește în olandeză cu un negru cu pielea foarte deschisă și curat îmbrăcat, care-n fiecare clipă spune : „*Ya master, ya master*". După care ne zice :

— I-am poruncit să vă țină tovărășie și să vă dea de băut, dacă vă e sete, pînă mă întorc. Vă rog să coborîți

Coborîm şi ne aşezăm pe iarbă, la umbră. Fordul paradit o ia din loc. N-a făcut bine cincizeci de metri, că negrul ne spune în *papiamento*, jargon olandez din Antile, alcătuit din cuvinte englezeşti, olandeze, franţuzeşti şi spaniole, că stăpînul lui, doctorul Naal, a plecat s-aducă poliţia, căci îi e tare frică de noi, că i-a zis să fie cu ochii-n patru pentru că sîntem nişte hoţi evadaţi. Iar amăritul ăsta de mulatru nu mai ştie ce să facă pentru a ne fi pe plac. Ne pregăteşte o cafea foarte slabă, dar care, pe căldura asta, ne prinde bine. Aşteptăm mai mult de o oră, cînd se arată un camion tip dubă celulară, cu şase poliţişti în uniforme semănînd cu cele nemţeşti, şi-o maşină decapotabilă cu şofer în uniformă de poliţist şi trei domni, ultimul fiind doctorul Naal.

Coboară din maşină, iar unul dintre ei, cel mai scund, cu o mutră de preot, proaspăt ras, ne spune :

— Sînt şeful siguranţei din insula Curaçao. Ca urmare a răspunderii pe care o port, sînt obligat să vă arestez. Aţi comis vreun delict de cînd aţi sosit pe insulă, şi care anume ? Şi care din voi ?

— Domnule, sîntem nişte ocnaşi evadaţi. Venim din Trinidad şi n-au trecut decît cîteva ore de cînd ni s-a sfărîmat vasul de stîncile ţărmului. Sînt căpitanul acestui mic grup şi pot să afirm că nici unul din noi n-a comis nici cel mai mic delict.

Comisarul se întoarce spre bondocul doctor Naal şi îi vorbeşte în olandeză. În timp ce discută amîndoi, soseşte un omuleţ pe bicicletă. Vorbeşte iute şi zgomotos, atît doctorului Naal, cît şi comisarului.

— Domnule Naal, de ce i-aţi spus acestui om că sîntem hoţi ?

— Pentru că omul pe care-l vedeţi aci m-a înştiinţat, înainte de-a vă întîlni, că, pitit în dosul unui cactus, v-a văzut intrînd şi ieşind din casa lui. Omul ăsta e un salariat de-al meu care vede de o parte din măgari.

— Şi pentru c-am intrat în casă înseamnă că sîntem hoţi ? E stupid ce spuneţi, domnule, n-am luat decît nişte apă, socotiţi că asta e furt ?

— Dar punga cu florini ?

— Punga am deschis-o, e drept, şi chiar i-am rupt şnurul deschizînd-o. N-am făcut altceva decît să mă uit

ce fel de monede sînt, ca să știu în ce țară mă aflu. Am pus cu toată grija banii și punga exact unde erau, pe placa unui șemineu.

Comisarul se uită în ochii mei și, întorcîndu-se brusc spre omul cu bicicleta, i se adresează cu multă asprime. Doctorul Naal face un gest și vrea să spună ceva. Foarte sever și în stil nemțesc, comisarul îl împiedică să intervină. Comisarul suie omulețul lîngă șoferul mașinii sale, urcă și el întovărășit de doi polițiști și pleacă. Naal și cetățeanul celălalt, sosit cu el, intră în casă împreună cu noi.

— Vă sînt dator o explicație, ne spune el : omul acesta mi-a zis că punga a dispărut. Pînă să vă percheziționeze, comisarul l-a interogat pe tipul ăsta, bănuind că minte. Dacă sînteți nevinovați, sînt dezolat de incident, dar nu-i vina mea.

După mai puțin de-un sfert de oră mașina se întoarce și comisarul îmi zice :

— Ați spus adevărul, omul ăsta e un mincinos ordinar. Va fi pedepsit pentru că voia să vă facă un mare rău.

În timpul ăsta, cetățeanul e îmbarcat în dubă, se urcă și ceilalți cinci și, cînd să mă sui și eu, comisarul mă oprește și-mi spune :

— Ia loc în mașina mea, lîngă șofer.

O luăm înaintea camionului și-l pierdem foarte repede din vedere. Mergem pe șosele bine asfaltate, apoi intrăm într-un oraș cu case în stil olandez. Totul sclipește de curățenie și majoritatea oamenilor merg pe bicicletă. Sute de persoane circulă astfel pe două roți dintr-o parte în alta a orașului. Pătrundem în postul de poliție. Dintr-un birou mare, unde se găsesc cîțiva ofițeri de poliție, toți în alb, fiecare c-o trusă pentru scris, trecem într-o altă încăpere cu aer condiționat. Aici e răcoare. Un bărbat înalt și solid, blond, de vreo patruzeci de ani, șade într-un fotoliu. Se ridică și vorbește în olandeză. După ce se termină schimbul de cuvinte, comisarul spune pe franțuzește:

— Vă prezint pe comandantul-șef al poliției din Curaçao. Domnule comandant, omul acesta e un francez, șeful grupului de șase indivizi pe care i-am arestat.

— Bine, domnule comisar. Bun venit la Curaçao în calitate de naufragiați. Care e numele dumitale ?

— Henri.

— E-n regulă, Henri, ai păţit ceva tare neplăcut în chestia cu punga, dar incidentul ăsta te favorizează totodată, căci dovedeşte fără urmă de îndoială că eşti om cinstit. O să capeţi o sală luminoasă şi o cuşetă, ca să te odihneşti. Cazul dumitale va fi supus guvernatorului, care va da ordinele corespunzătoare. Comisarul şi eu însumi vom interveni în favoarea dumitale.

Îmi întinde mîna şi ieşim. În curte, doctorul Naal îmi cere scuze şi-mi promite să intervină pentru noi. Două ore mai tîrziu, sîntem închişi cu toţii într-o sală foarte mare, dreptunghiulară, cu vreo duzină de paturi şi, la mijloc, o masă lungă de lemn cu bănci. Cu dolarii din Trinidad, îl rugăm pe-un poliţist, prin fereastra zăbrelită, să ne cumpere tutun, foiţă şi chibrituri. Nu, ne ia banii şi nu-nţelegem ce zice.

— Negrul ăsta de abanos, spune Clousiot, are o mutră de încuiat. N-o să vedem nici un tutun.

Mă duc să bat la uşă, care în aceeaşi clipă se deschide. Un nichipercea, gen *coolie*, cu un costum gri tip deţinut şi-un număr pe piept ca să nu fie confundat, ne spune :

— Bani ţigări.

— Nu. Tutun, chibrituri şi foiţă.

Se întoarce după cîteva minute cu toate şi cu o oală mare aburită cu ciocolată sau cacao. Bea fiecare cîte-un castron mare din cele aduse de deţinut.

După-amiază sînt chemat şi dus iarăşi la biroul comandantului de poliţie.

— Guvernatorul mi-a dat ordin să vă las liberi în curtea închisorii. Spune camarazilor dumitale să nu încerce să evadeze, urmările ar fi grave pentru toţi. Dumneata, în calitate de căpitan, poţi pleca în oraş două ore în fiecare dimineaţă, de la zece la douăsprezece, şi în fiecare după-amiază de la trei la cinci. Ai bani ?

— Da. Englezeşti şi franţuzeşti.

— Un poliţist în civil te va însoţi unde doreşti în timpul acestor plimbări.

— Ce se va întîmpla cu noi ?

— Vom încerca, cred, să vă îmbarcăm unul cîte unul pe nişte petroliere ale diferitelor naţiuni. Curaçao are una din cele mai mari rafinării din lume, prelucrează petrolul din Venezuela, aşa că-n fiecare zi intră şi ies între douăzeci şi douăzeci şi cinci de petroliere din toate ţările. Ar

fi soluția visată pentru voi, căci ați sosi în țările respective fără nici o problemă.

— Cam în ce țări ? Panama, Costa Rica, Guatemala, Nicaragua, Mexic, Canada, Cuba, Statele Unite și țări cu legislație engleză ?

— Imposibil, nici în Europa nu-i cu putință. Fiți calmi, aveți încredere, lăsați-ne să găsim mijlocul de-a vă ajuta să porniți pe calea cea bună a unei vieți noi.

— Mulțumesc, domnule comandant.

Relatez toate acestea cu cea mai mare exactitate camarazilor mei. Clousiot, cel mai afurisit dintre noi, mă întreabă :

— Ce impresie ai, Papillon ?

— Nu știu încă, mi-e teamă că ne trombonește ca să fim cuminți, să nu evadăm.

— Mă tem c-ai dreptate, zice el.

Bretonul crede în minunatul plan de care mi s-a vorbit. Tipul cu fierul de călcat jubilează zicînd :

— Nu tu barcă, nu tu aventură, asta-i ceva sigur. Fiecare sosește într-o țară oarecare, c-un petrolier barosan și-ajunge oficial în bîrlogul lui.

Leroux e de aceeași părere.

— Dar tu, Maturette ?

Țîncul ăsta de nouăsprezece ani, micuțul fraier transformat întîmplător în ocnaș, puștiul cu trăsături mai delicate decît o femeie rostește cu glasul său blînd :

— Credeți că polițaii ăștia cu capete pătrate o să ticluiască pentru fiecare din noi acte de identitate dubioase sau false ? Mira-m-aș. În cel mai bun caz, o să-nchidă ochii ca să ne-mbarcăm clandestin unul cîte unul pe un petrolier gata de plecare, asta-i tot. Dar și atunci, ar face-o ca să se descotorosească de noi fără să-i doară capul. Asta-i părerea mea. Nu cred în basmul ăsta.

Ies foarte rar, un pic dimineața, să fac unele cumpărături. E-o săptămînă de cînd sîntem aici, și nimic nou. Începe să ne calce pe nervi. Într-o după-amiază zărim trei preoți înconjurați de polițiști care vizitează celulele și sălile una după alta. Se opresc îndelung la celula cea mai apropiată de noi, unde se află un negru acuzat de viol. Bănuind c-o să vină și la noi, ne întoarcem cu toții în sală și ne așezăm, fiecare pe patul lui. Într-adevăr, intră toți trei, însoțiți de doctorul Naal, de comandantul poli-

ției și de un gradat îmbrăcat în alb, care trebuie să fie ofițer de marină.

— Monseniore, iată-i pe francezi, spune pe franțuzește comandantul poliției. Au avut o comportare exemplară.

— Vă felicit, copiii mei. Să ne așezăm pe bănci în jurul mesei ăsteia, o să putem vorbi mai bine.

Se așază cu toții, inclusiv însoțitorii episcopului. E adus un taburet care se afla în fața ușii, în curte, și e așezat în capul mesei. În felul ăsta episcopul îi vede bine pe toți.

— Aproape toți francezii sînt catolici, care din voi nu e?

Nimeni nu ridică mîna. Gîndesc că preotul de la Conciergerie aproape că m-a botezat și că trebuie să mă consider și eu catolic.

— Prieteni, de neam sînt francez, mă numesc Irénée de Bruyne. Strămoșii mei erau protestanți hughenoți refugiați în Olanda pe vremea cînd Caterina de Medicis îi fugărea ca să-i omoare. Sînt așadar de sînge francez, episcop la Curaçao, oraș unde există mai mulți protestanți decît catolici, dar unde catolicii sînt deosebit de credincioși și practicanți. Care vă e situația ?

— Așteptăm să fim îmbarcați unul după altul pe niște petroliere.

— Cîți au plecat în felul ăsta ?

— Deocamdată nici unul.

— Hm ! ce spuneți de asta, domnule comandant ? Vă rog să-mi răspundeți în limba franceză, o vorbiți foarte bine.

— Monseniore, guvernatorul a vrut cu-adevărat să-i ajute pe oamenii ăștia folosind această formulă, dar trebuie s-o spun cu toată sinceritatea că nici un căpitan de vas n-a acceptat încă să ia vreunul, în special pentru că n-au pașaport.

— Cu asta trebuie început. Guvernatorul n-ar putea să dea fiecăruia un pașaport excepțional ?

— Nu știu. Nu mi-a vorbit niciodată despre așa ceva.

— Poimîine voi rosti o slujbă pentru voi. Vreți să veniți mîine după-masă să vă spovediți ? Vă voi spovedi personal spre a vă ajuta ca bunul Dumnezeu să vă ierte păcatele. Ați putea să mi-i trimiteți la catedrală la ora trei ?

— Da.

— Aş dori să vină cu un taxi sau cu o maşină particulară.

— Îi voi însoţi eu însumi, monseniore, zice doctorul Naal.

— Mulţumesc, fiule. Copiii mei, nu vă făgăduiesc nimic. Decît un singur lucru, şi adevărat : din clipa asta mă voi strădui să vă fiu cît mai util cu putinţă.

Văzînd că Naal îi sărută inelul, şi bretonul după el, atingem uşor cu buzele inelul episcopal şi-l însoţim pînă la maşina lui parcată în curte.

A doua zi, toţi se spovedesc episcopului. Am rămas ultimul.

— Hai, fiule, începe cu păcatul cel mai greu.

— Părinte, în primul rînd nu sînt botezat, dar un preot de la o închisoare din Franţa mi-a zis că, botezaţi sau nu, toţi sîntem fiii lui Dumnezeu.

— Avea dreptate. Bine. O să ieşim din confesional şi ai să-mi spui totul.

Îi povestesc cu de-amănuntul viaţa mea. Vreme îndelungată, cu răbdare, foarte atent, mă ascultă fără să mă întrerupă. Îmi ia mîinile în mîinile sale şi mă priveşte adesori în ochi, iar uneori, la împrejurările greu de mărturisit, lasă ochii-n jos ca să m-ajute în spovedanie. Blînd, foarte blînd, păstrîndu-mi mai departe mîinile în mîinile sale, îmi vorbeşte atît de suav că e aproape o şoaptă :

— Vezi tu, fiule, de n-ai fi avut de urcat această Golgotă, niciodată n-ai fi putut să te înalţi atît de sus şi să te apropii atît de tare de adevărul lui Dumnezeu. Am să-ţi spun mai mult : oamenii, sistemele, angrenajele acestei înfiorătoare maşini care te-au strivit, creaturile fundamental rele care te-au torturat în diferite chipuri şi ţi-au provocat neajunsuri, ţi-au făcut cel mai mare serviciu cu putinţă. Au trezit în tine o nouă făptură, mai presus de prima, iar azi, dacă ai simţul onoarei, al bunătăţii, al milei, şi energia necesară ca să învingi toate obstacolele şi să devii o fiinţă superioară, le-o datorezi lor. Acele gînduri de răzbunare, de a-l pedepsi pe fiecare după răul pe care ţi l-a făcut, nu pot rodi într-un om ca tine. Tu trebuie să fii un salvator al oamenilor, iar nu să trăieşti pentru a face rău, chiar de-ai avea convingerea că ar fi îndreptăţit. Dumnezeu a fost mărinimos cu tine spunîndu-ţi : „Ajută-te şi te voi ajuta". Şi a făcut-o pe deplin, îngăduindu-ţi chiar să salvezi şi pe alţii. Îndeosebi, nu

crede că toate acele păcate pe care le-ai făptuit ar fi atît de grave. Există o sumedenie de oameni cu o înaltă poziție socială care s-au făcut vinovați de fapte mult mai grave ca ale tale. Numai că ei n-au avut prilejul, în pedeapsa aplicată de justiția oamenilor, să se înalțe precum ai făcut tu.

— Mulțumesc, părinte. Mi-ați făcut un bine uriaș, pentru toată viața. N-am să-l uit niciodată.

Îi sărut mîinile.

— Vei pleca mai departe, fiule, și vei avea de înfruntat noi primejdii. Aș vrea să te botez înainte de plecare. Ce părere ai ?

— Părinte, pentru moment lasă-mă așa cum sînt. Tatăl meu m-a crescut în afara religiei. E un om cu suflet de aur. Cînd s-a prăpădit mama, a știut să găsească, pentru a mă iubi și mai mult, gesturi, vorbe, atenții de mamă. Cred că, dacă m-aș boteza, aș comite un fel de trădare față de el. Dă-mi răgazul să fiu pe deplin liber, cu o identitate precisă, cu o viață normală, pentru ca, atunci cînd îi voi scrie, să-l întreb dacă pot, fără a-l mîhni, să renunț la filozofia lui și să mă botez.

— Te înțeleg, fiule. Te binecuvîntez și-l rog pe Cel de sus să te apere.

— În această predică, monseniorul Irénée de Bruyne s-a zugrăvit singur, din cap pînă-n picioare, îmi spuse doctorul Naal.

— Fără îndoială, domnule doctor. Și acum, ce-aveți de gînd să faceți ?

— Îl voi ruga pe guvernator să dea ordin Vămii să-mi acorde prioritate la prima vînzare a navelor confiscate de la contrabandiști. O să veniți cu mine ca să vă dați părerea și să-l alegeți pe cel care vă convine. În rest, cu alimentele și îmbrăcămintea, o să fie ușor.

De cînd cu predica episcopului primim regulat vizite, seara mai ales, pe la șase. Sînt oameni care vor să ne cunoască. Iau loc pe băncile mesei, fiecare aduce cîte-un pachet pe care-l pune pe pat și-l lasă acolo fără să spună : „V-am adus ceva". Pe la orele două după-amiază, vin regulat niște călugărițe însoțite de stareță, care vorbește franceza foarte bine. Coșul lor e întotdeauna plin de bunătăți preparate de ele. Maica stareță e încă tînără, sub patruzeci de ani. Nu i se vede părul, vîrît într-o boneță

albă, dar are ochi albaştri şi sprîncene blonde. Se trage dintr-o familie olandeză de vază (după cîte spune doctorul Naal) şi a scris în Olanda pentru a se găsi un alt mijloc decît cel de a ne reexpedia pe mare. Petrecem împreună momente foarte plăcute şi în cîteva rînduri m-a pus să istorisesc evadarea noastră. Uneori mă roagă s-o povestesc direct călugăriţelor care o întovărăşesc şi care vorbesc franţuzeşte. Şi dacă uit sau sar peste un amănunt, mă cheamă blînd la ordine :

— Henri, nu te grăbi. Ai sărit întîmplarea cu *hocco*-ul... De ce uiţi azi furnicile ? E foarte importantă chestia cu furnicile, pentru că mulţumită lor a dat de voi Bretonul cu mască !

Le povestesc pe toate, pentru că sînt clipe atît de plăcute, atît de desăvîrşit opuse tuturor celor trăite, de parcă o lumină cerească ar pogorî în chip ireal asupra acestui drum al putreziciunii pe cale de dispariţie.

Am văzut nava, un vas straşnic, de opt metri lungime, cu o chilă pe cinste, un catarg foarte înalt şi vele uriaşe. Cu-adevărat construit pentru curse de contrabandă E complet echipat, dar plin de sigiliile de ceară ale Vămii. Un domn porneşte licitaţia cu şase mii de florini, circa o mie de dolari. Pe scurt, ne e adjudecat pentru şase mii de florini, după cîteva cuvinte şoptite acelui domn de doctorul Naal.

În cinci zile sîntem gata. Proaspăt vopsit, ticsit de merinde frumos rînduite în cală, vasul acesta pe jumătate prevăzut cu punţi e un dar regesc. Şase valize, una de fiecare, cu haine noi, pantofi, tot felul de veşminte, sînt băgate într-o pînză impermeabilă, apoi aşezate în ruful vasului.

ÎNCHISOAREA DIN RIO HACHA

Pornim în zori. Doctorul şi călugăriţele au venit să ne spună la revedere. Ne desprindem uşor de chei, vîntul ne ia în primire degrabă şi plutim normal. Soarele se înalţă strălucitor, ne aşteaptă o zi fără bătaie de cap. Bag de seamă imediat că vasul are prea multe vele şi prea puţin lest. Mă hotărăsc să fiu prudent. Înaintăm cu toată viteza. Vasul ăsta e un pur sînge în ce priveşte viteza, dar sensibil şi nervos. O iau spre vest. Am hotărît să-i de-

barcăm clandestin pe coasta columbiană pe cei trei indivizi care ni s-au alăturat la Trinidad. Nici nu vor s-audă de-o călătorie lungă, spun că au încredere în mine, dar cîtuşi de puţin în vreme. Într-adevăr, după buletinele meteorologice din ziarele citite în închisoare, ne aşteptăm la vreme proastă şi chiar la uragane.

Recunosc că-i dreptul lor şi cădem de acord să-i debarc pe-o peninsulă nelocuită, numită Guajira. Noi ceilalţi trei vom pleca mai departe spre Hondurasul britanic. Vremea e splendidă, iar noaptea înstelată care urmează acestei zile radioase ne uşurează proiectul de debarcare datorită unei semilune strălucitoare. Înaintăm drept spre coasta columbiană, arunc ancora şi sondăm des ca să vedem dacă pot debarca. Din păcate, apa e foarte adîncă şi trebuie să ne apropiem primejdios de mult de-un ţărm stîncos, ca fundul să fie la mai puţin de un metru şi jumătate adîncime.. Ne dăm mîna, fiecare din ei coboară, reuşeşte să stea în picioare, apoi, cu valiza pe cap, înaintează spre uscat. Urmărim manevra atenţi şi cu un pic de tristeţe. Camarazii ăştia s-au purtat bine cu noi, au fost la înălţimea tuturor împrejurărilor. Păcat că părăsesc vasul. În timp ce se apropie de ţărm, vîntul încetează complet. Ei drăcie ! numai să nu ne fi văzut careva din localitatea însemnată pe hartă cu numele de Rio Hacha ! E primul port în care există autorităţi poliţieneşti. Să sperăm că nu. Îmi face impresia că am depăşit cu mult punctul indicat, ţinînd seama de micul far aflat pe limba de pămînt pe lîngă care am trecut.

Aşteptăm, aşteptăm... Cei trei au dispărut, după ce ne-au transmis un ultim adio fluturîndu-şi batistele albe. Vîntul, trăsni-l-ar ! De-ar începe odată să bată, ca să ne desprindem de pămîntul ăsta columbian, care e un semn de întrebare pentru noi ! Într-adevăr, nu ştim dacă îi predau sau nu pe deţinuţii evadaţi. Toţi trei preferăm certitudinea pe care ne-o oferă Hondurasul britanic în locul incertitudinii Columbiei. Abia la trei după-amiază începe să bată vîntul şi putem pleca. Ridic toate pînzele şi, înclinată poate niţel cam mult, şalupa pluteşte sprintenă timp de peste două ore, cînd o vedetă plină de oameni se îndreaptă ţintă spre noi şi trage în aer focuri de armă ca să oprim. Mă năpustesc înainte fără să mă supun, încercînd să ajung în larg ca să ies din apele teritoriale. Cu

neputință. Puternica vedetă ne ajunge din urmă în mai puțin de o oră și jumătate și, luați la ochi de zece bărbați înarmați, sîntem siliți să ne predăm.

Soldații sau polițiștii ăștia care ne-au oprit au cu toții niște mutre aparte : un pantalon soios, odinioară alb, tricouri de lînă care precis că n-au fost spălate vreodată, găurite, toți desculți, cu excepția „maiorului", mai bine îmbrăcat și mai curat. Sînt prost îmbrăcați, dar înarmați pînă-n dinți : o cartușieră plină de gloanțe drept centură, puști de război bine întreținute și, pe deasupra, o teacă în care e vîrît un pumnal uriaș, cu mînerul la îndemînă. Cel căruia îi spun „maior" are o mutră de metis asasin. Poartă un revolver cît toate zilele, spînzurat și el de o centură încărcată de gloanțe. Deoarece nu vorbesc decît spaniola, nu înțelegem ce spun, dar nici privirea, nici gesturile, nici tonul glasului lor nu sînt simpatice, totul e dușmănos.

Mergem pe jos din port pînă la închisoare, străbătînd localitatea, care e într-adevăr Rio Hacha, încadrați de șase golani plus trei care merg la doi metri distanță, cu armele îndreptate spre noi. Sosirea nu e așadar dintre cele mai simpatice.

Ajungem în curtea unei închisori împrejmuite de-un zid scund. Vreo douăzeci de deținuți bărboși și murdari, așezați sau în picioare, ne aruncă deopotrivă priviri dușmănoase. „*Vamos, vamos.*" Pricepem că înseamnă : „Haideți, haideți". Ceea ce nu ne e deloc ușor deoarece Clousiot, deși îi merge mult mai bine, calcă totuși pe scăriță piciorului său pus în ghips și nu poate să umble repede. „Maiorul", care a rămas în urmă, ne ajunge, cu busola și impermeabilul sub braț. Mănîncă din pezmeții și ciocolata noastră, și pricepem de îndată că vom fi jefuiți de tot ce avem. Nu ne înșelăm. Sîntem închiși într-o sală murdară, avînd o fereastră cu zăbrele groase. Pe jos, scînduri, prevăzute într-o parte cu un soi de pernă de lemn : sînt paturile. „Francezi, francezi", ne spune la fereastră un deținut după plecarea polițiștilor, care ne-au încuiat.

— Ce vrei ?

— Francezi, nu bun, nu bun !

— Nu bun, ce ?

— Poliția.

— Poliția ?

— Da, poliţia nu bun.

Şi dispare. S-a lăsat întunericul, sala e luminată de-o lampă electrică probabil de slab amperaj, căci dă o lumină chioară. Ţînţari ne ţîrîie în urechi şi ni se vîră în nas.

— Bine ne-am mai aranjat ! O să ne coste scump c-am acceptat să-i debarcăm pe camarazii noştri.

— Ce să-i faci, nu ştiam. Dar am păţit-o mai ales pentru că nu era vînt.

— Te-ai apropiat prea mult, zise Clousiot.

— Las-o moartă ! Nu e momentul să ne învinuim sau să-i învinuim pe alţii, trebuie să fim cot la cot, mai uniţi ca oricînd.

— Iartă-mă, ai dreptate, Papi. Nu-i nimeni de vină.

Oh ! prea ar fi nedrept ca, după atîtea strădanii, evadarea să se încheie aici, atît de jalnic. N-am fost percheziţionaţi. Am în buzunar tubul, mă grăbesc să mi-l pun. Clousiot şi-l pune şi el pe-al lui. Am făcut bine că le-am păstrat. De altfel, e-un portofel etanş şi mic, uşor de păstrat. După ceasul meu e opt seara. Ni se aduce zahăr nerafinat de culoare cafenie, o bucată cît pumnul de fiecare, şi trei porţii dintr-un soi de pastă de orez fiert în apă cu sare. „*Buenas noches !*" „Asta o fi însemnînd : noapte bună", zice Maturette. A doua zi la şapte ni se serveşte în curte o cafea excelentă în nişte căni de lemn. Pe la opt trece maiorul. Îl rog să mergem la vas să luăm lucrurile. Sau n-a priceput, sau se face. Cu cît mă uit mai bine la el, cu atît găsesc că are o mutră de asasin. Poartă în stînga o sticluţă într-un toc de piele, o scoate, o destupă, trage o duşcă, scuipă şi-mi întinde sticla. În faţa acestui prim gest amabil, o iau şi beau. Noroc că n-am apucat să înghit decît foarte puţin, e foc cu gust de spirt denaturat. O scuip degrabă şi mă îneacă tusea, în timp ce el, corcitura asta de indian şi negru, rîde în hohote !

La zece sosesc cîţiva civili îmbrăcaţi în alb şi cu cravată. Sînt vreo şase sau şapte şi intră într-o clădire care pare să fie direcţiunea închisorii. Sîntem chemaţi. Stau cu toţii pe scaune în semicerc într-o sală unde tronează un tablou mare al unui ofiţer alb cu multe decoraţii : *Presidente Alfonso Lopez de Columbia*. Unul din domni îi face semn lui Clousiot să ia loc, vorbindu-i în franceză, noi rămînem în picioare. Individul din centru, slab, cu

nas acvilin și ochelari cu lentile fără rame, începe să-mi ia interogatoriul. Interpretul nu traduce nimic și-mi spune:

— Domnul care a vorbit și care o să-ți ia interogatoriul e judecătorul orașului Rio Hacha, ceilalți sînt notabilități, prieteni de-ai lui. Eu, care slujesc de traducător, sînt un haitian, conduc lucrările de electrificare din acest departament. Cred că printre acești oameni, deși n-o declară, unii înțeleg un pic franceza, poate chiar judecătorul.

Judecătorul e impacientat de acest preambul și-și începe interogatoriul în spaniolă. Haitianul traduce pe rînd întrebările și răspunsurile.

— Sînteți francezi ?

— Da.

— De unde veniți ?

— Curaçao.

— Și mai înainte ?

— Trinidad.

— Și mai înainte ?

— Martinica.

— Minți. Consulul nostru din Curaçao a fost înștiințat, acum o săptămînă și mai bine, să supravegheze coasta pentru că șase evadați din penitenciarul Franței vor încerca să debarce la noi.

— În regulă. Sîntem niște evadați din penitenciar.

— Guyanezi așadar ?

— Da.

— Dacă o țară atît de nobilă ca Franța v-a trimis atît de departe și v-a pedepsit cu atîta asprime, înseamnă că sînteți niște bandiți foarte periculoși.

— S-ar putea.

— Hoți sau asasini ?

— Ucigași.

— *Matador*, totuna. Așadar sînteți niște *matadori*. Unde sînt ceilalți trei ?

— Au rămas la Curaçao.

— Iar minți. I-ați debarcat la șaizeci de kilometri de aici, într-o regiune numită Castillete. Au fost arestați, din fericire, și vor fi aici peste cîteva ore. Vasul l-ați furat?

— Nu, l-am primit în dar de la episcopul din Curaçao.

— În regulă. O să fiți deținuți aici pînă ce-o să hotărască guvernatorul ce să facem cu voi. Pentru delictul de-a fi debarcat trei complici pe teritoriul columbian, încercînd să plecați apoi mai departe pe mare, condamn la

trei luni de închisoare pe căpitanul vasului, pe dumneata, și la o lună și jumătate pe ceilalți. Purtați-vă bine, dacă nu vreți să vă alegeți cu pedepse corporale aplicate de polițiști, care sînt oameni foarte aspri. Ai ceva de spus ?

— Nu. Aș vrea doar să-mi strîng lucrurile și alimentele de pe vas.

— Totul a fost confiscat de vamă, afară de cîte un pantalon, o cămașă, o haină și o pereche de pantofi de fiecare. Restul e confiscat și nu stărui : nu-i nimic de făcut, asta-i legea.

Ne retragem în curte. Judecătorul e asaltat de nefericiții deținuți ai regiunii : „Domnule doctor, domnule doctor !". Trece prin mijlocul lor, plin de importanță, fără să răspundă și fără să se oprească.

Iese cu notabilitățile din închisoare și dispare.

După o oră sosesc ceilalți trei într-un camion cu șapte-opt bărbați înarmați. Coboară plouați ca vai de ei, cu valizele în mînă. Ne întoarcem cu ei în sală.

— Ce greșeală gogonată am făcut și v-am mai băgat și pe voi ! spune bretonul. Sîntem de neiertat, Papillon. Dacă vrei să mă omori, ești liber, o mișcaree nu fac să mă apăr. Nu sîntem oameni, sîntem niște rahați. Ne era frică de mare, ei bine, după cele ce-am aflat despre Columbia și columbieni pot să spun că primejdiile mării erau floare la ureche pe lîngă ce ne paște de la niște indivizi de teapa ăstora. Din lipsa vîntului le-ați picat în labă ?

— Da, bretonule. N-am de omorît pe nimeni, toți am căzut în greșeală. N-aveam decît să refuz să vă debarc și nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Ești prea bun, Papi.

— Nu, sînt drept.

Le povestesc interogatoriul.

— În sfîrșit, poate că guvernatorul o să ne pună în libertate.

— Vezi să nu ! Cum s-ar zice : să sperăm, speranța te-ajută să trăiești.

După părerea mea, autoritățile acestei văgăuni pe jumătate civilizate nu pot lua vreo hotărîre în cazul nostru. Numai un for superior are dreptul să decidă dacă putem să rămînem în Columbia, dacă e cazul să fim predați Franței sau reîmbarcați pe vasul nostru ca să plecăm mai departe. Ar fi culmea ca oamenii ăștia, cărora nu le-am

cauzat nici un prejudiciu, să ia cea mai gravă hotărîre, căci în definitiv n-am comis nici un delict pe teritoriul lor.

Se încheie săptămîna de cînd sîntem aici. Nici o schimbare, afară doar de faptul că se vîntură ideea de a ne transfera, bine păziți, într-un oraș mai important, la două sute de kilometri, Santa Marta. Polițiștii ăștia cu mutre de pirați nu și-au schimbat atitudinea față de noi. Ieri n-a lipsit mult să mă lovească unul cu pușca pentru că-mi luasem înapoi săpunul de la spălător. Stăm tot în sala asta înțesată de țînțari, din fericire un pic mai curată decît am găsit-o, mulțumită lui Maturette și bretonului, care o spală în fiecare zi. Încep să deznădăjduiesc. Neamul ăsta de columbieni, amestec de indieni cu negri, de indieni cu spanioli, care au fost pe timpuri stăpînii acestei țări, mă face să-mi pierd speranța. Un deținut columbian îmi împrumută un număr vechi al unui ziar din Santa Marta. În pagina întîi, cele șase fotografii ale noastre și dedesubt comandantul poliției, cu pălăria lui enormă de fetru, cu o țigară-n gură și fotografia unui grup de vreo zece polițiști înarmați cu pușcoacele lor. Pricep că arestarea a fost romanțată, iar rolul jucat de ei, umflat. S-ar spune că întreaga Columbie a fost salvată prin arestarea noastră de un pericol înfiorător. Și totuși banditii din poză sînt mai simpatici decît polițiștii. Banditii au mai curînd înfățișarea unor oameni cinstiți, în timp ce polițiștii, să-mi fie cu iertare ! începînd cu comandantul, să nu mai vorbim ! Ce-i de făcut ? Am învățat cîteva cuvinte spaniole : a evada, *fugarse ;* deținut, *preso ;* a ucide, *matar ;* lanț, *cadena ;* cătușe, *esposas ;* bărbat, *hombre ;* femeie, *mujer.*

EVADARE DIN RIO HACHA

În curte e-un tip care poartă tot timpul cătușe și cu care mă împrietenesc. Tragem din aceeași țigară, o țigară lungă și subțire, foarte tare, vorba e că fumez. Am înțeles că face contrabandă între Venezuela și insula Araba. E acuzat c-ar fi omorît niște paznici de coastă și așteaptă să fie judecat. În anumite zile e extraordinar de calm, iar în altele, nervos și agitat. Reușesc să constat că e calm după ce a primit vizite și cînd mestecă niște frunze pe care le capătă. Într-o zi îmi dă și mie o jumătate de frunză, și

mă lămuresc pe dată. Limba, cerul gurii și buzele îmi devin insensibile. Sînt frunze de coca[1]. Bărbatul ăsta de treizeci și cinci de ani, cu brațe păroase și cu pieptul acoperit de-un păr creț foarte negru, trebuie să aibă o forță puțin obișnuită. Picioarele-i goale au tălpile atît de bătătorite că deseori smulge din ele cîte-un ciob de sticlă sau cîte-un cui care s-au înfipt fără s-ajungă la carne.

„*Fuga*, tu și cu mine", îi spun într-o seară contrabandistului. Cu prilejul unei vizite făcute de haitian îi cerusem un dicționar francez-spaniol. A înțeles, tipul, și mi-a făcut semn c-ar vrea să evadeze, dar cătușele ! E vorba de niște cătușe americane sistem lacăt. Sînt prevăzute cu o găurică pentru cheie, care e desigur plată. Cu o sîrmă turtită la capăt, bretonul îmi meșterește un șperaclu. După cîteva încercări, deschid ușor cătușele noului meu prieten. Noaptea e singur într-o *calabozo* (celulă), ale cărei zăbrele sînt destul de groase. La noi zăbrelele sînt subțiri, cu siguranță că putem să le depărtăm. Înseamnă că nu va trebui tăiată decît o bară, cea a lui Antonio — așa se numește columbianul : Antonio.

— Cum facem rost de-un *sacette* (fierăstrău) ?
— *Plata* (bani).
— *Cuanto* (cît) ?
— O sută de pesos.
— Dolari ?
— Zece.

Pe scurt, contra a zece dolari pe care-i dau devine posesorul a două bomfaiere. Îi explic desenînd pe pămîntul din curte că, de cîte ori taie nițel, trebuie să amestece pilitura de fier cu aluatul găluștelor de orez pe care le primim, și să astupe bine crestătura. În ultima clipă, pînă să intre înăuntru, îi deschid o cătușă. De-o să i le controleze, n-are decît să apese pe ea ca să se închidă de la sine. Au trecut trei nopți pînă ce-a tăiat bara. Îmi spune că-n mai puțin de-un minut termină cu tăiatul și că precis poate s-o îndoaie cu mîna. Va veni să mă ia.

Plouă deseori, de aceea îmi spune c-o să vină în *primera noche de lluvia* (prima noapte de ploaie). În noaptea asta plouă cu găleata. Camarazii sînt la curent cu proiectele mele, nimeni nu vrea să mă urmeze ; după părerea lor, regiunea unde doresc s-ajung e prea departe. Vreau

[1] Arbust ale cărui frunze conțin cocaină (n. t.)

să mă duc la capătul peninsulei columbiene, la frontiera cu Venezuela. Pe harta noastră scrie că regiunea se numeşte Guajira şi că-i un teritoriu disputat, nici columbian, nici venezuelean. Columbianul zice că *eso es la tierra de los indios* (e pămîntul indienilor) şi că acolo nu există nici un fel de poliţie, nici columbiană, nici venezueleană. Cîţiva contrabandişti trec pe-acolo. E periculos, căci indienii guajiros nu permit să pătrundă pe teritoriul lor vreun om civilizat. Cu cît te afunzi mai adînc în ţinutul lor, devin tot mai periculoşi. Pe coastă sînt indieni pescari care, prin intermediul altor indieni, ceva mai civilizaţi, fac negoţ cu satul Castillete şi cu un cătun, la Vela. Antonio nu vrea să se ducă acolo. Se pare că tovarăşii lui sau el însuşi au omorît cîţiva indieni cu prilejul unei încăierări, într-o zi cînd vaporul, încărcat cu mărfuri de contrabandă, fusese nevoit să se refugieze pe ţărmul teritoriului lor. Dar Antonio îşi ia obligaţia să mă ducă foarte aproape de Guajira, apoi va trebui să-mi continui drumul singur. Toate astea, inutil s-o mai spun, s-au lămurit foarte anevoie între noi, pentru că Antonio foloseşte cuvinte care nu figurează în dicţionar. Aşadar, în noaptea asta plouă cu găleata. Mă aflu lîngă fereastră. Din prici am desprins mai demult o scîndură. O s-o folosim ca să depărtăm zăbrelele. Am făcut o probă acum două nopţi şi-am constatat că cedează uşor.

— *Listo* (gata).

Mutra lui Antonio îşi face apariţia, lipită de bare. Dintr-o smucitură, ajutat de Maturette şi de breton, bara nu numai că se deplasează, dar se şi desprinde de jos. Camarazii mă ridică, mă împing, şi-mi dau cîteva palme peste buci pînă să dispar. Palmele astea reprezintă strîngerea de mînă a prietenilor mei. Ne aflăm în curte. Ploaia torenţială face un zgomot infernal căzînd pe acoperişurile de tablă. Antonio mă ia de mînă şi mă trage pînă în dreptul zidului. Escaladarea lui e o joacă, n-are decît doi metri. Mă tai totuşi la mînă într-unul din cioburile de sticlă înfipte în creasta lui, nu-i nimic, la drum. Blestematul de Antonio e-n stare să nimerească drumul în toiul ploii ăsteia, din cauza căreia nu vedem nici la trei metri. Foloseşte prilejul ca să străbată de-a dreptul tot satul, apoi urmăm un drum între junglă şi coastă. Noaptea, foarte tîrziu, se zăreşte o lumină. Ne obligă să facem un ocol lung prin junglă, din fericire nu prea deasă, şi reve-

nim la drum. Umblăm pe ploaie pînă la ivirea zorilor. La plecare mi-a dat o frunză de coca pe care-o mestec așa cum am văzut că făcea el în închisoare. Cînd se face ziuă, nu sînt obosit de fel. Oare mulțumită frunzei? Cu siguranță. În pofida luminii, mergem mai departe. Din timp în timp se culcă pe jos, lipindu-și urechea de pămîntul îmbibat de apă și plecăm mai departe.

Are un fel ciudat de a umbla. Nici nu aleargă, nici nu pășește, face un soi de salturi mici, succesive, toate de aceeași lungime, bălăngănindu-și brațele de parcă ar vîsli prin aer. Probabil c-a auzit ceva, căci mă trage în hățiș. Plouă întruna. Într-adevăr, prin fața noastră trece un tăvălug tras de-un tractor bătătorind drumul.

E zece și jumătate dimineața. Ploaia a stat, soarele s-a înălțat pe cer. Intrăm în junglă după ce-am parcurs mai mult de un kilometru prin iarbă, nu pe drum. Lungiți sub un arbust foarte stufos, înconjurați de o vegetație deasă și plină de ghimpi, cred că nu-i cazul să ne temem de ceva, și totuși Antonio nu mă lasă să fumez, nici să vorbesc în șoaptă. Văzîndu-l că înghite fără oprire zeamă de frunze, fac ca el, dar cu mai multă moderație. Îmi arată un buzunăraș cu peste douăzeci de frunze. Dinții lui minunați lucesc în umbră cînd rîde fără zgomot. Fiind năpădit de țînțari, Antonio a mestecat o țigară de foi și cu salivă plină de nicotină ne-am uns fața și mîinile. De atunci ne lasă-n pace. E șapte seara. S-a lăsat întunericul, dar luna luminează drumul prea tare. Își pune degetul pe cifra nouă a ceasornicului și zice: *Iluvia* (ploaie). Pricep c-o să plouă la ora nouă. Într-adevăr, la nouă și douăzeci începe ploaia, plecăm mai departe. Ca să rămîn în rînd cu el, am învățat să merg sărind și să vîslesc cu brațele. Nu-i greu, înaintezi mai iute decît mergînd repede și totuși nu alergi. În timpul nopții a trebuit să intrăm de trei ori în junglă, ca să lăsăm să treacă un turism, un camion și o brișcă trasă de doi măgari. Grație acestor frunze, cînd se face ziuă, nu simt oboseala. Ploaia încetează la ora opt, și atunci procedăm la fel, mergem încet prin iarbă un kilometru și mai bine, apoi intrăm în junglă să ne-ascundem. Necazul cu frunzele astea e că nu mai dormi. N-am închis ochii de cînd am plecat. Pupilele lui Antonio sînt atît de dilatate că nu se mai vede irisul. Ale mele or fi la fel.

E nouă seara. Plouă. S-ar spune că ploaia n-așteaptă decît ora asta ca să pornească. Aveam să aflu mai tîrziu că la tropice, cînd ploaia începe la o anumită oră, se va porni zilnic pe tot pătrarul lunii la aceeași oră, oprindu-se de asemenea în fiecare zi cam tot la aceeași oră. Noaptea asta, cînd o pornim din nou, auzim niște țipete, apoi zărim cîteva luminițe. „Castillete", zice Antonio. Dracul ăsta de om mă ia de mînă fără șovăire, reintrăm în junglă și, după ce mergem din greu vreme de peste două ore, regăsim iarăși drumul. Umblăm, mai degrabă sărim, tot restul nopții și o bună parte a dimineții. Soarele a uscat hainele pe noi. Se fac trei zile de cînd sîntem uzi de ploaie, trei zile de cînd n-am mîncat decît o bucată de zahăr nerafinat, în prima zi. Antonio pare aproape sigur că n-o să întîlnim indivizi cu intenții rele. Merge nepăsător și de cîteva ore n-a mai pus urechea la pămînt. În clipa cînd drumul urmează linia plăjii, Antonio rupe o cracă. Acum umblăm pe nisip umed. Am părăsit drumul, Antonio se oprește să cerceteze o dîră lată de nisip teșit, de cincizeci de centimetri, care iese din mare și ajunge pînă-n dreptul nisipului uscat. Urmăm dîra și, ajunși în locul unde se lărgește în formă de cerc, Antonio înfige craca. Cînd o scoate, e mînjită de-un lichid gălbui, de culoarea gălbenușului de ou. Chiar așa-i, îl ajut să facă o gaură scormonind nisipul cu mîinile și se ivesc curînd vreo trei-patru sute de ouă de broască țestoasă de mare. N-au coajă, doar o pieliță deasupra. Adunăm vreo sută în cămașa pe care și-a scos-o Antonio. Părăsim plaja și trecem drumul ca să reintrăm în junglă. Nevăzuți de nimeni, începem să mîncăm, numai gălbenușul, zice Antonio. Dintr-o mușcătură a dinților lui de lup, taie pielița care învelește oul, lasă să se scurgă albușul și suge apoi gălbenușul, el unul, eu unul. Desfac o grămadă întreagă de ouă, înfulecînd unul și pasîndu-mi altul. Ghiftuiți, ne lungim fiecare cu halna sub cap drept pernă. Antonio zice :

—*Mañana tú sigues sólo dos días más. De mañana en adelante no hay policías.* (De mîine îți continui drumul singur încă două zile. Începînd de mîine nu vor mai fi polițiști).

Dăm de ultimul post de frontieră în seara asta, la zece. Îl recunoaștem după lătratul cîinilor și după o căsuță luminată din belșug. Totul ocolit cu măiestrie, datorită lui Antonio. Umblăm după aceea toată noaptea fără să ne

mai ferim. Drumul nu-i lat, e o potecă, totuşi umblată, întrucît e lipsită de iarbă. Are vreo cincizeci de centimetri lărgime şi se întinde de-a lungul junglei, dominînd plaja de la o înăltime de vreo doi metri. Pe alocuri se văd întipărite urme de potcoave — de cai şi de măgari. Antonio se aşază pe o rădăcină groasă şi-mi face semn să m-aşez şi eu. Soarele dogoreşte. Ceasul meu arată unsprezece, după soare e amiază ; un boţişor înfipt în pămînt nu lasă nici o umbră, însemnînd că-i amiază şi-mi potrivesc ceasul. Antonio îşi desfăşă săculeţul cu frunze de coca : sînt şapte. Îmi dă patru şi opreşte trei. Mă îndepărtez un pic, pătrund în junglă, mă întorc cu o sută cincizeci de dolari din Trinidad şi şaizeci de florini, şi-i întind. Mă priveşte foarte mirat, pune mîna pe bancnote, nu înţelege de ce sînt atît de noi şi cum de nu s-au udat, de vreme ce nu m-a văzut vreodată uscîndu-le. Îmi mulţumeşte, cu toţi banii în mînă, stă mult pe gînduri, apoi ia şase hîrtii de cinci florini, adică treizeci de florini, şi-mi înapoiază restul. Degeaba insist, nu vrea să primească mai mult. În clipa asta se petrece ceva cu el. Hotărîse să ne despărţim, dar acum dă impresia că ar vrea să mă mai întovărăşească o zi. Îmi dă să înţeleg că după aia o să facă stînga-mprejur. În regulă, plecăm după ce mai înghiţim nişte gălbenuşuri de ou şi ne aprindem cîte-o ţigară — treabă care se dovedeşte foarte obositoare, deoarece trebuie să izbim două pietre una de alta, timp de peste o jumătate de oră, ca să ia foc puţin muşchi uscat.

La capătul a trei ore de mers, zărim un bărbat călare care se îndreaptă direct spre noi. Poartă o uriaşă pălărie de paie, cizme, în loc de pantalon un soi de slip de piele, o cămaşă verde şi o haină spălăcită, tot verde, tip uniformă militară. Drept armă, o carabină foarte frumoasă şi un revolver uriaş la brîu.

— *Caramba ! Antonio, hijo mio* (fiul meu).

Antonio îl recunoscuse pe călăreţ de la mare depărtare, nu-mi spusese nimic, dar era vădit că ştia cine e. Vlăjganul ăsta bronzat, în vîrstă de cel puţin patruzeci de ani, descalecă şi se bat amîndoi pe umeri. Felul ăsta de-a se îmbrăţişa aveam să-l regăsesc ulterior pretutindeni.

— Cine-i ăsta ?

— *Compañero de fuga* (tovarăş de evadare), un francez.

— Încotro te duci ?

— Cît mai aproape de pescarii indieni.

— Vrea să treacă prin teritorlul indian, să intre în Venezuela și acolo să găsească un mijloc de-a se întoarce la Aruba sau Curaçao.

— Indian Guajiro rău, zice omul. Nu ești înarmat, *toma* (ține).

Îmi dă un pumnal în teacă de piele și mîner din os șlefuit. Ne așezăm la marginea potecii. Mă descalț, îmi sîngerează picioarele. Antonio și călărețul vorbesc repede, e clar că nu le place intenția mea de a străbate Guajira. Antonio îmi face semn să încalec : cu ghetele legate pe umeri, o să rămîn desculț să-mi vindec rănile. Înțeleg toate astea din semne. Călărețul încalecă, Antonio îmi strînge mîna și, nu știu cum, mă trezesc pornind galop în spatele prietenului său. Galopăm o zi și o noapte. Din cînd în cînd ne oprim, îmi pasează o sticlă de anason din care beau cîte-un pic. În zorii zilei se oprește. Soarele se înalță, îmi dă o bucată de brînză tare ca piatra cu doi pești marinărești, șase frunze de coca, și-mi dăruiește un săculeț special în care să le țin, etanș, care se prinde la brîu. Mă îmbrățișează bătîndu-mă pe umeri, cum l-am văzut procedînd cu Antonio, încalecă iarăși și pornește într-un galop dezlănțuit.

INDIENII

Umblu pînă la ora unu după-amiază. S-a terminat cu jungla, nu se zărește nici un copac. Marea scînteiază, argintată, sub soarele arzător. Merg desculț, cu ghetele atîrnînd călare pe umărul stîng. În clipa cînd hotărăsc să mă culc, zăresc parcă în depărtare cinci-șase copaci, sau stînci, mult încoace de plajă. Încerc să apreciez distanța : zece kilometri, poate. Bag în gură jumate frunză mare și, în timp ce mestec, pornesc mai departe, mergînd destul de vioi. După o oră identific cele cinci sau șase obiecte : sînt niște colibe acoperite cu stuf sau paie, ori cu frunze de-un castaniu-deschis. Dintr-una iese fum. Apoi zăresc niște oameni. M-au văzut și ei. Percep strigătele și semnele pe care le face un grup în direcția mării. Observ atunci patru bărci, care se apropie grabnic de plajă și din care debarcă vreo zece indivizi. S-au strîns cu toții în fața caselor și mă privesc. Văd limpede bărbați și femei în pielea goală, avînd doar un soi de apărătoare

pentru sex. Înaintez încet spre ei. Trei se sprijină în arcuri şi ţin cîte-o săgeată. Nici un gest, nici de duşmănie, nici de prietenie. Un cîine începe să latre şi se repede la mine furios. Mă muşcă aproape de călcîi, plecînd cu o bucată de pantalon... Cînd atacă iar, i se înfige în spate o săgeată mică, ivită nu ştiu de unde (am aflat pe urmă : dintr-o sarbacană), o ia la goană chelălăind şi pare să intre într-o casă. Mă apropii şchiopătînd, căci m-a muşcat zdravăn. Mă aflu la numai zece metri de grup. Nimeni nu s-a mişcat, nici n-a vorbit, copiii stau în spatele mamei lor. Trupurile sînt bronzate, goale, muşchiuloase, superbe. Femeile au sîni drepţi şi tari, cu sfîrcuri enorme. Una singură are sîni mari care atîrnă.

Dintre bărbaţi, unul are o înfăţişare atît de măreaţă trăsături atît de fine, rasa lui, de-o incontestabilă noblеţe, se manifestă atît de limpede, că mă îndrept spre el N-are nici arc, nici săgeţi. Sîntem de aceeaşi înălţime, are părul tăiat frumos, cu un breton bogat pînă la nivelul sprîncenelor. Urechile îi sînt acoperite de părul care, în spate, ajunge pînă la lobul urechii, negru ca smoala, aproape violet. Ochii au o culoare cenuşie. N-are un fir de păr nici pe piept, nici pe braţe, nici pe picioare. Coapsele, arămii sînt muşchiuloase, ca şi gambele, armonioase şi fine. E desculţ. Mă opresc la trei metri de el. Face doi paşi şi se uită ţintă în ochii mei. Examenul ăsta durează două minute. Chipul lui, pe care nu se clinteşte nici un muşchi, pare o statuie de bronz cu ochi oblici. Apoi zîmbeşte şi-mi atinge umărul. Atunci se apropie cu toţii să mă atingă, iar o tînără indiană mă ia de mînă şi mă trage la umbra unei colibe. Acolo îmi ridică un crac al pantalonilor. Ne înconjoară cu toţii, formînd un cerc. Un bărbat îmi întinde o ţigară aprinsă, o iau şi încep să fumez. Rîd cu toţii de felul cum fumez, căci la ei femeile şi bărbaţii fumează ţinînd capătul aprins în gură. Muşcătura nu mai sîngerează, dar s-a dus o bucată de carne cît o monedă mică. Femeia smulge firele de păr, apoi, după ce m-a depilat bine, spală rana cu apă de mare, adusă de-o mică indiană. În timp ce toarnă apa, apasă ca să sîngereze. Nu-i mulţumită, rîcîie fiecare urmă de colţ, după ce-a mărit-o cu un fier ascuţit. Mă silesc să stau neclintit, deoarece toţi sînt cu ochii pe mine. Altă indiană tînără vrea să-i dea o mînă de ajutor, dar o îmbrînceşte cu putere. La gestul ăsta se pornesc toţi pe rîs. A vrut să-i

arate celeilalte, înțeleg eu, că-i aparțin exclusiv, și de-aia rîd cu toții. Apoi se apucă să taie cei doi craci ai pantalonilor, mult peste genunchi. Pregătește pe-o piatră niște alge de mare aduse de cineva, le pune pe rană și le leagă cu fîșii rupte din pantalonii mei. Satisfăcută de opera ei, îmi face semn să mă scol.

Mă scol, îmi scot haina. În clipa aceea fata observă că am un fluture tatuat în partea de jos a gîtului. Se uită, apoi, descoperind și alte tatuaje, mă dezbracă ea însăși de cămașă, ca să vadă mai bine. Cu toții, bărbați și femei, se arată foarte interesați de tatuajele pe care le am pe piept : la dreapta, un ostaș al unei companii disciplinare din Calvi ; la stînga, capul unei femei ; în dreptul stomacului, un bot de tigru ; pe șira spinării, un marinar răstignit, iar pe toată lățimea șalelor, o vînătoare de tigri cu vînători, palmieri, elefanți și tigri. De cum au zărit tatuajele, bărbații dau femeile deoparte și pipăie, privesc îndelung, cu migală, fiecare tatuaj. După șef, fiecare își dă cu părerea. Din clipa aceea sînt definitiv adoptat de bărbați. Femeile mă adoptaseră din prima clipă, cînd șeful zîmbise și mă bătuse pe umăr.

Intrăm în cea mai mare dintre colibe, unde rămîn complet buimăcit. Coliba e făcută din lut bătătorit de culoare cărămizie. Are opt uși, e rotundă și înăuntru sînt agățate într-un colț, de șarpantă, hamacuri de lînă pură în culori vii. În mijloc, o piatră rotundă și lățită : în jurul acestei pietre șlefuite de culoare cafenie, pietre joase pe care să te așezi. Pe perete, cîteva puști cu două țevi, o sabie militară și, agățate pretutindeni, arcuri de toate mărimile. Remarc de asemenea o uriașă carapace de broască țestoasă, în care s-ar putea culca un bărbat, o vatră încropită din pietre de formă neregulată, bine potrivite unele peste altele într-un tot omogen, fără pic de ciment. Pe masă, o jumătate de tigvă cu doi-trei pumni de perle pe fundul ei. Mi se dă de băut, dintr-o cană de lemn, un suc de fructe fermentat, dulce-acrișor, foarte bun, apoi, pe-o frunză de banan, mi se aduce un pește de cel puțin două kile, fript pe jeratic. Sînt poftit să mănînc, și mănînc tacticos. După ce termin peștele ăsta delicios, fata mă ia de mînă și mă duce la plajă, unde mă spăl pe mîini și pe gură cu apă de mare. Apoi ne întoarcem. Stăm așezați în cerc, cu tînăra indiană lîngă mine, ea ținîndu-și

mîna pe şoldul meu. Prin semne şi vorbe încercăm să aflăm cîte ceva unii despre alţii.

Şeful se scoală dintr-o mişcare, se duce în fundul colibei, se întoarce c-o bucată de piatră albă şi începe să deseneze pe masă. Mai întîi nişte indieni în pielea goală şi satul lor, apoi marea. La dreapta satului indian, case cu ferestre, bărbaţi şi femei îmbrăcaţi. Bărbaţii ţin o puşcă sau o bîtă. La stînga, alt sat, bărbaţii au puşcă şi pălărie, mutre antipatice, femeile sînt îmbrăcate. După ce m-am uitat bine la desene, şeful bagă de seamă c-a uitat ceva şi schiţează un drum care leagă satul indian de cel din dreapta şi altul la stînga, spre celălalt sat. Pentru a-mi arăta cum sînt situate faţă de satul lui, desenează înspre partea venezueleană, la dreapta, un soare constînd dintr-un cerc şi nişte linii care pornesc în toate direcţiile, iar înspre satul columbian, un soare tăiat la orizont de-o linie şerpuită. Cu neputinţă să te-nşeli : într-o parte soarele răsare, în cealaltă parte asfinţeşte. Tînărul şef îşi priveşte opera cu mîndrie şi, rînd pe rînd, privesc cu toţii. Cînd vede c-am înţeles ce voia să spună, ia creta şi face linii peste cele două sate, numai al lui rămîne intact. Pricep : vrea să-mi spună că oamenii din cele două sate sînt răi, că nu vrea să aibă de-a face cu ei şi că numai satul lui e bun. Mie-mi spune ?

Masa e ştearsă cu o cîrpă de lînă udă. După ce s-a uscat, îmi pune-n mînă bucata de cretă şi e rîndul meu să-mi relatez povestea în desene. E mai complicată decît a lui. Desenez un bărbat cu mîinile legate şi alţi doi bărbaţi înarmaţi care-l privesc, apoi acelaşi bărbat alergînd şi cei doi urmărindu-l cu armele îndreptate spre el. Reproduc de trei ori aceeaşi scenă, dar de fiecare dată sînt un pic mai departe de urmăritorii mei şi, în ultima, poliţiştii s-au oprit, în timp ce eu fugeam mai departe spre satul lor, pe care-l desenez cu indienii, cu cîinele şi, în faţa tuturor, şeful cu braţele-ntinse spre mine.

Desenul meu trebuie să fi fost destul de reuşit, căci, după discuţii destul de îndelungate între bărbaţi, şeful desface braţele aşa cum îl desenasem eu. Înţeleseseră.

În aceeaşi noapte fata m-a dus în coliba ei, unde locuiesc şase indiene şi patru indieni. A desfăcut un hamac splendid de lînă pestriţă, în care ar putea dormi comod două persoane de-a latul. M-am întins în hamac, dar în lung, pe cînd ea s-a culcat în alt hamac, de-a latul. M-am

răsucit ca ea, drept care a venit să se culce lîngă mine. Îmi atinge trupul, urechile, ochii, gura, cu degetele el lungi și subțiri, dar foarte aspre, pline de răni cicatrizate, mici, dar brăzdate, pricinuite de corali, cînd se scufundă să pescuiască scoici cu perle. Cînd, la rîndul meu, o mîngîi pe față, îmi apucă mîna, foarte mirată s-o simtă netedă, fără bătături. După ora asta petrecută în hamac, ne sculăm și ne ducem la coliba cea mare a șefului. Mi-au dat niște puști să mă ult la ele, de calibru 12 și 16, model Saint-Etienne. Au șase lăzi pline cu alice zero-zero.

Indiana e de statură mijlocie, are ochi cenușii ca șeful, un profil de-o mare finețe. Părul, care-i ajunge pînă la șolduri, și-l poartă împletit, cu cărare la mijloc. Are niște sîni extraordinar de frumoși, ridicați, în formă de pară. Sfîrcurile sînt mai negre decît pielea arămie, și foarte lungi. Sărutul ei e un fel de mușcătură ușoară, nu știe să sărute. Am învățat-o repede să sărute ca în lumea civilizată. Cînd umblăm, nu vrea în ruptul capului să meargă alături de mine, rămîne în urmă. Una din colibe e nelocuită și în stare proastă. Ajutată de celelalte femei, potrivește acoperișul din frunze de cocos și repară zidul cu bucăți de lut roșu foarte argilos. Indienii au tot soiul de fiare ascuțite : cuțite, pumnale, macete, topoare, săpăligi și o furcă cu dinți de fier. Au recipiente din aramă, din aluminiu, stropitoare, crătiți, o tocilă de șmirghel, cuptor, butoaie de fier și de lemn. Hamacuri din cale-afară de mari, din lînă pură, împodobite cu ciucuri împletiți și cu desene în culori violente, roșu ca sîngele, albastru-indigo, negru ca smoala, galben-canar. Casa e curînd gata și fata începe să aducă lucruri pe care le primește de la alte indiene (pînă și hamuri de măgar), un cerc pus pe-un trepied de fier pentru făcut focul, un hamac în care ar încăpea patru adulți de-a latul, pahare, oale de lut, lingiri etc.

Ne giugiulim reciproc de aproape cincisprezece zile de cînd am sosit, dar a refuzat cu îndîrjire să meargă pînă la capăt.

Nu înțeleg, întrucît ea mi-a făcut avansuri, dar, la o adică, se opune. Niciodată nu poartă vreo îmbrăcăminte, afară de apărătoarea aceea prinsă c-un șnurulet care-i încinge talia sveltă ; fesele sînt complet goale. Ne-am instalat fără nici un fel de ceremonie în căsuță, care are trei uși, una în mijlocul cercului, cea principală, și alte

două față-n față. Pe cercul casei rotunde, cele trei uși formează un triunghi isoscel. Ușile astea își au fiecare rostul lor : eu ies și intru numai pe cea dinspre nord. Ea iese și intră numai pe cea dinspre sud. N-am voie să intru și să ies pe ușa ei ; ea n-are voie să se folosească de ușa mea. Ușa cea mare e pentru prieteni, eu sau ea neputînd intra pe aici decît însoțiți de oaspeți.

Abia după ce ne-am instalat în casă mi s-a dăruit. Nu vreau să intru în amănunte, dar s-a dovedit o iubită înfocată și cu o intuiție desăvîrșită, care mi s-a încolăcit de trup ca o liană. Cînd nu ne vede nimeni, o pieptăn și-i împletesc părul. E fericită cînd o pieptăn, chipul ei exprimă o plăcere nespusă și totodată teama de a ne surprinde cineva ; m-a făcut să înțeleg că nu se cuvine ca un bărbat să-și piaptene soția, nici s-o sărute într-un anumit fel pe gură sau pe sîni.

M-am instalat așadar în casă cu Lali, așa o cheamă. Mă surprinde faptul că nu folosește niciodată tigăi sau tingiri de fier ori de aluminiu, nu bea niciodată dintr-un pahar, pregătește totul în crătiți sau oale de lut meșterite de mîna indienilor.

Ne spălăm servindu-ne de ciurul stropitorii. Nevoile ni le facem în mare.

Asist la deschiderea scoicilor pentru găsirea perlelor. E o treabă făcută de femeile cele mai vîrstnice. Fiecare pescuitoare tînără are săculețul ei. Perlele găsite în scoici sînt împărțite în felul următor : o parte pentru șef, care reprezintă comunitatea, o parte pentru pescuitor, o jumătate parte pentru deschizătoarea scoicilor și o parte și jumătate pentru pescuitoare. Dacă aceasta locuiește cu familia, îi dă perlele unchiului ei, fratele tatălui său. N-am înțeles niciodată de ce unchiul e primul care intră în casa tinerilor ce se vor căsători, apucă brațul femeii și-l petrece pe după mijlocul bărbatului, petrecînd brațul bărbatului pe după mijlocul femeii, cu arătătorul vîrît în buric. După care pleacă.

Asist așadar la deschiderea scoicilor, dar nu la pescuit, căci n-am fost poftit în vreo barcă. Pescuitul are loc departe de țărm, la vreo cinci sute de metri. În anumite zile, Lali se întoarce zgîriată toată pe coapse sau pe coaste de corali. Se întîmplă ca tăieturile să sîngereze. Strivește atunci niște alge marine și le freacă de răni.

Nu fac nimic pînă nu sînt poftit prin semne. Nu intru în casa şefului, dacă cineva sau el însuşi nu mă duce acolo de mînă. Lali bănuieşte că trei indience tinere, de vîrsta ei, vin să se culce în iarbă cît mai aproape de uşa casei noastre, încercînd să vadă sau să audă ce facem cînd sîntem singuri.

L-am văzut ieri pe indianul care asigură legătura între sat şi prima aşezare columbiană, la doi kilometri de postul de grăniceri. Satul se numeşte La Vela. Indianul are doi măgari şi e înarmat cu o carabină Winchester cu repetiţie, n-are nimic pe el afară de apărătoarea pe care o poartă cu toţii. Nu ştie boabă spaniolă, cum dracu o fi procedînd ca să facă troc ? Cu ajutorul unui dicţionar scriu pe-o hîrtie : *Agujas* (ace), tuş albastru şi roşu şi aţă de cusut, pentru că şeful îmi cere adeseori să-l tatuez. Acest indian de legătură e scund şi uscăţiv. Are o rană îngrozitoare care porneşte din josul pieptului şi se termină pe umărul drept. Rana s-a cicatrizat, de-a lungul ei a rămas o îngroşare cît un deget.

Perlele sînt puse într-o cutie de trabucuri. Cutia e împărţită în compartimente, iar perlele sînt aşezate în ele după mărime. Cînd pleacă indianul, şeful îmi îngăduie să-l însoţesc o bucată de drum. În chip naiv, ca să fiu nevoit să mă întorc, şeful îmi împrumută o puşcă cu două ţevi şi şase cartuşe. E încredinţat că-n felul ăsta mă obligă să mă întorc, că doar n-o să plec cu ceva ce nu-mi aparţine. Măgarii nefiind încărcaţi, indianul încalecă pe unul, eu pe celălalt. Călătorim toată ziua pe drumul pe care-am apucat ca să vin încoace, dar la vreo trei-patru kilometri de postul de grăniceri indianul lasă marea în urmă şi se afundă în inima regiunii.

Pe la ora cinci ajungem la marginea unui rîu unde se află cinci case de indieni. Vin cu toţii să mă vadă. Indianul vorbeşte, vorbeşte şi iar vorbeşte, pînă-n clipa cînd apare un tip cu ochii, părul, nasul, întreaga înfăţişare a unui indian, în afară de culoarea pielii. E albă-palidă şi are ochi roşii ca de albinos [1]. Poartă un pantalon kaki. Pricep acum că indianul din satul meu nu se duce niciodată mai departe. Indianul alb îmi spune :

---

[1] *Albinism* : anomalie congenitală constînd din absenţa totală sau parţială a pigmenţilor din piele. Se caracterizează prin aspectul alb-gălbui mat al tegumentelor şi prin culoarea roşietică a irisului şi a coroidei. (n. t.)

— *Buenos dias.* (Bună ziua.) *Tú eres el matador que se fue con Antonio ?* (Tu eşti ucigaşul care a evadat împreună cu Antonio ?) *Antonio es compadre mio de sangre.* (Antonio e fratele meu de sînge).

Pentru a deveni „fraţi de sînge", doi bărbaţi procedează în felul următor : îşi leagă alături cîte-un braţ, şi trece fiecare cu un cuţit peste braţul celuilalt, făcînd o tăietură. Apoi îşi mînjesc reciproc braţele cu sîngele celuilalt şi-şi ling mîna stropită de sînge.

— *Qué quieres ?* (Ce vrei ?)

— *Agujas, tinta china roja y azul.* (Ace, tuş roşu şi albastru.) *Nada más* (Nimic altceva.)

— *Tú lo tendrás de aqui a un cuarto de luna.* (Le vei avea de azi într-un pătrar de lună.)

Vorbeşte spaniola mai bine ca mine şi-ţi dai seama că ştie să ia contact cu lumea civilizată, să organizeze schimbul de mărfuri, apărînd cu îndîrjire interesele rasei sale. La plecare îmi dă o salbă din monede de argint columbiene, un argint foarte alb. Îmi spune că e pentru Lali.

— *Vuelva a verme* (Mai vino să mă vezi), îmi spune indianul alb.

Şi ca să fie sigur că mă întorc, îmi dă un arc.

Mă înapoiez singur şi n-apuc să fac jumătate din drum c-o zăresc pe Lali însoţită de una din surorile ei, foarte mică, în vîrstă de vreo doisprezece-treisprezece ani. Lali trebuie să aibă cam şaisprezece-optsprezece. Repezindu-se la mine ca o zănatecă, îşi vîră unghiile în pieptul meu, căci îmi acoperisem faţa cu palmele, apoi mă muşcă sălbatic de gît. Folosindu-mi toată puterea, abia reuşesc s-o imobilizez. Se potoleşte brusc. Urc mica indiană pe măgar, iar eu vin din urmă, ţinînd-o pe Lali pe după mijloc. Ne întoarcem agale în sat. Pe drum, omor o cucuvaie. Am fras în ea fără să ştiu ce vietate e, doar văzînd nişte ochi care sclipeau în beznă. Lali ţine morţiş s-o ia şi o agaţă de şaua măgăruşului. Sosim în zori. Sînt atît de obosit că vreau să mă spăl. Lali mă spală, apoi, de faţă cu mine, îi scoate soră-si apărătoarea, o spală, după care se spală şi ea.

Cînd se întorc amîndouă, mă găsesc stînd jos şi aşteptînd să fiarbă apa pe care o puseşem la încălzit ca s-o beau cu lămîie şi zahăr. Se petrece atunci ceva ce-am înţeles abia mult mai tîrziu. Lali îşi împinge sora între picioarele mele, îmi ia braţele petrecîndu-mi-le în jurul mij-

locului ei ; bag de seamă că şora cea mică e fără apărătoare şi că poartă salba pe care i-o dădusem lui Lali. Nu ştiu cum să ies din situaţia asta atît de delicată, dar, cu blîndeţe, dau fata la o parte, o iau în braţe şi-o culc în hamac. Îi scot salba şi-o atîrn de gîtul lui Lali. Lali se culcă lîngă sora ei, iar eu lîngă Lali. După cum am înţeles abia mult mai tîrziu, Lali credea că iau informaţii în vederea plecării, că s-ar putea să nu fiu fericit cu ea, şi că sora ei ar fi eventual în stare să mă reţină. Mă trezeşte mîna mîngîietoare a lui Lali pe ochii mei. E foarte tîrziu, unsprezece dimineaţa. Fata a dispărut, Lali mă priveşte duios, cu ochii ei mari, cenuşii, şi mă muşcă blînd de colţul gurii. Îmi explică, bucuroasă, că a priceput c-o iubesc şi că, dacă doream să plec, nu se datora faptului că n-aş găsi-o atrăgătoare.

În faţa casei stă aşezat un indian, vîslaşul bărcii folosite de Lali. Înţeleg c-o aşteaptă. Îmi zîmbeşte şi închide ochii c-o mimică foarte nostimă, explicîndu-mi că ştie : Lali doarme. M-aşez lîngă el, îmi vorbeşte de lucruri pe care nu le pricep. E extraordinar de muşchiulos, tînăr, lat în spate ca un atlet. Se uită îndelung la tatuajele mele, le examinează, apoi îmi face semn c-ar dori să-l tatuez. Dau din cap că da, s-ar părea însă că nu mă crede în stare. Lali îşi face apariţia. S-a uns cu ulei pe tot corpul. Ştie că nu-mi place, dar îmi dă să înţeleg că pe vremea asta înnorată apa trebuie să fie foarte rece. Toată această mimică, jumătate în glumă, jumătate în serios, e atît de amuzantă c-o pun s-o repete de cîteva ori, prefăcîndu-mă că nu înţeleg. Cînd îi cer s-o ia de la început, face o mutră care exprimă cît se poate de clar : „Eşti prost sau sînt eu *torpe* (tare de cap) cînd îţi explic de ce m-am dat cu ulei ?"

Şeful trece prin faţa noastră cu două indiene care duc o uriaşă şopîrlă verde, de cel puţin patru-cinci kile, iar el, un arc şi nişte săgeţi. Chiar acum a vînat-o şi mă pofteşte să viu mai tîrziu s-o mănînc. Lali îi spune ceva, iar el mi-atinge umărul şi-mi arată marea. Înţeleg că, dacă vreau, pot să mă duc cu Lali. Plecăm toţi trei, Lali, obişnuitul ei tovarăş de pescuit şi eu. O bărcuţă foarte uşoară, din lemn de plută, e lăsată la apă cu uşurinţă. Intră amîndoi în apă ducînd barca pe umăr şi înaintează spre larg. Intrarea în barcă decurge ciudat : indianul urcă primul, în spate, cu o vîslă enormă în mînă. Lali, în apă

pînă la piept, ţine barca în echilibru şi o împiedică s-o ia înapoi spre plajă ; mă urc şi m-aşez la mijloc, iar Lali sare-n barcă chiar în clipa cînd, c-o lovitură de vîslă, indianul ne împinge spre larg. Valurile sînt tot mai mari pe măsură ce ne depărtăm. La cinci-şase sute de metri de ţărm întîlnim un soi de canal unde au şi început să pescuiască două bărci. Lali şi-a legat coadele pe cap cu ajutorul a cinci cureluşe de piele roşie, trei de-a latul, două de-a lungul, prinse la rîndul lor de gît. Cu un cuţit mare în mînă, Lali se ţine după bara de fier de vreo cincisprezece kilograme care serveşte drept ancoră şi pe care bărbatul a aruncat-o la fund. Vasul rămîne ancorat, dar nu stabil, la fiecare val urcă şi coboară.

Vreme de poate trei ore, Lali se scufundă şi revine la suprafaţă ; fundul mării nu se zăreşte, dar după cît face pînă acolo, adîncimea trebuie să fie de vreo cincisprezece-optsprezece metri. De fiecare dată are scoici în sac, iar indianul le deşartă în barcă. În astea trei ore, Lali nu s-a urcat în barcă. Ca să se odihnească, se ţine de marginea ei vreo cinci-zece minute. Am schimbat de două ori locul de pescuit fără ca Lali să treacă în barcă. În locul al doilea, sacul e adus cu scoici mai multe şi mai mari. Ne înapoiem pe uscat. Lali s-a suit în barcă şi valurile ne împing repede spre ţărm. Bătrîna indiană aşteaptă. Lali şi cu mine o lăsăm să ducă scoicile pe nisipul uscat, împreună cu indianul. După ce s-au uscat toate scoicile, Lali n-o lasă pe bătrînă să le deschidă, ea e cea care începe. Cu vîrful cuţitului, deschide repede vreo treizeci pînă să găsească o perlă. Inutil să vă spun c-am înfulecat pe puţin două duzini de scoici. Probabil că-i frig la fund, întrucît carnea e rece. Lali scoate încetişor o perlă, cît un bob de năut, deci măricică. Cum mai străluceşte perla asta ! Natura a dăruit-o cu tot felul de efecte de lumină, fără ca prin asta să fie ţipătoare. Lali ia perla între degete, o bagă în gură, o ţine o clipă, apoi o scoate şi mi-o bagă mie în gură. Mişcîndu-şi fălcile de cîteva ori îmi dă să înţeleg că vrea s-o sparg în dinţi şi s-o înghit. Rugămintea ei cînd vede că refuz e atît de înduioşătoare, că-i fac pe voie : sparg perla în dinţi şi înghit bucăţelele. Mai desface patru-cinci scoici şi mi le dă să le înfulec, dorind ca întreaga perlă să pătrundă de-a binelea în mine. Ca un copil, după ce m-a întins pe nisip, îmi deschide gura să

vadă dacă nu mi-a rămas ceva resturi printre dinți. Plecăm, lăsîndu-i pe ceilalți doi să-și continue munca.

Se face o lună de cînd sînt aici. Nu mă pot înșela, căci însemn data zilnic pe-o hîrtie. Acele au sosit de mult, împreună cu tușul roșu, albastru și violet. Am găsit la șef trei brice Sollingen. Nu le folosește niciodată, indienii sînt imberbi. Cu unul își taie părul puțin cîte puțin. L-am tatuat pe Zato, șeful, pe braț. I-am desenat un indian cu cască și pene de toate culorile. E încîntat și mi-a dat să înțeleg că nu vrea să tatuez pe nimeni pînă n-o să-i fac un tatuaj mare pe piept. Vrea un tigru ca al meu, cu colți uriași. Mă pufnește rîsul, nu știu să desenez destul de bine încît să fac un bot atît de strașnic. Lali mi-a depilat tot trupul. Cum vede un fir de păr, îl smulge și mă freacă cu o algă de mare pe care a terciuit-o, amestecînd-o cu cenușă. Părul crește ulterior mai greu, am impresia.

Neamul ăsta de indieni se numește Guajira. Trăiesc pe litoral și pe-o întindere de pămînt pînă la poalele munților. În munți se află alți indieni, numiți Motilones. Mulți ani mai tîrziu am avut de-a face cu ei. Așa cum am arătat, indienii Guajiros au, indirect, contact cu civilizația prin intermediarul care se ocupă de troc. Cei de pe litoral îi oferă indianului alb perlele și broaștele lor țestoase. Broaștele țestoase sînt furnizate vii, și ajung să cîntărească pînă la vreo sută cincizeci de kilograme. Niciodată nu ating greutatea și dimensiunile broaștelor țestoase din Orenoc sau din Maroni, care au pînă la patru sute de kilograme și a căror carapace are uneori doi metri lungime pe un metru și ceva în partea cea mai lată. Dacă le culci pe spate, broaștele țestoase nu izbutesc să se întoarcă. Am văzut cum erau duse unele vii, după ce rămăseseră trei săptămîni culcate pe spate fără să mănînce sau să bea. Cît privește marile șopîrle verzi, sînt foarte gustoase. Au o carne delicioasă, albă și fragedă, iar ouăle lor, coapte în nisip, la soare, sînt la fel de bune. Doar înfățișarea lor e mai puțin apetisantă.

Ori de cîte ori pescuiește, Lali aduce acasă perlele care i se cuvin și mi le dă mie. Le pun într-o cupă de lemn fără să le sortez, laolaltă cele mari, mijlocii și mici. Am pus însă deoparte, într-o cutie de chibrituri, două perle trandafirii, trei negre și șapte de-un cenușiu metalic extraordinar de frumoase. Mai am și o perlă mare barocă,

de forma unui bob de fasole, cît o fasole albă sau roşie de-a noastră. Perla asta barocă are trei culori suprapuse şi, în funcţie de lumină, una din ele e mai evidentă decît celelalte, stratul negru, stratul cenuşiu-albăstrui sau cel argintiu cu reflexe trandafirii. Mulţumită perlelor şi cîtorva broaşte ţestoase, tribul nu duce lipsă de nimic. Doar că au lucruri fără vreo utilitate, fiind lipsiţi de altele care le-ar putea fi de folos. De pildă, nu găseşti o oglindă în tot tribul. A trebuit să scot dintr-un vas, probabil naufragiat, o scîndură pătrată cu latura de vreo patruzeci de centimetri, nichelată pe o parte, ca să mă pot bărbieri şi privi.

Felul în care mă port cu prietenii mei e simplu : nu fac nimic de natură să micşoreze autoritatea sau reputaţia de înţelepciune a şefului şi mai ales a unui indian foarte bătrîn care trăieşte izolat la patru kilometri în interiorul regiunii, înconjurat de şerpi, cu două capre şi vreo duzină de oi şi miei. E vrăjitorul diferitelor cătune ale neamului Guajiros. Datorită acestei purtări nu sînt invidiat de nimeni, nici privit cu ochi răi. La capătul celor două luni toţi mă consideră ca pe unul de-ai lor. Vrăjitorul mai are şi vreo douăzeci de găini. Întrucît în cele două cătune pe care le ştiu nu există nici capre, nici găini, nici oi, nici miei, înseamnă că faptul de-a avea animale domestice e un privilegiu al vrăjitorului. În fiecare dimineaţă, pe rînd, porneşte cîte-o indiană, purtînd pe cap un coş împletit, să-i ducă peşte şi scoici de mare abia pescuite. Îi mai duce şi un soi de plăcinte de mălai făcute în aceeaşi dimineaţă şi prăjite pe nişte pietre în jurul cărora arde focul. Cîteodată se întoarce cu ouă şi lapte covăsit. Cînd vrăjitorul vrea să mă duc la el, îmi trimite personal trei ouă şi un cuţit de lemn bine lustruit. Lali mă însoţeşte pînă la jumătatea drumului şi mă aşteaptă la umbra unor cactuşi curioşi. Cînd m-am dus prima oară, mi-a pus cuţitul de lemn în mînă şi mi-a făcut semn să merg încotro îmi arăta cu braţul.

Bătrînul indian trăieşte într-o murdărie respingătoare, într-un cort făcut din piei de vită, cu partea păroasă înăuntru. În mijloc, trei pietre cu un foc care arde probabil mereu. Nu doarme într-un hamac, ci într-un fel de pat încropit din crengi, la o înălţime de peste un metru. Cortul e destul de mare, vreo douăzeci de metri pătraţi. N-are pereţi, doar cîteva crengi în partea dinspre care

bate vîntul. Am văzut doi șerpi, unul lung de aproape trei metri, gros cît brațul, altul de vreun metru, cu un V galben pe cap, și-mi spun : „Ce de găini și de ouă or fi înfulecînd șerpii ăștia !" Nu pricep cum de se adăpostesc, sub același cort, capre, găini, oi, pînă și-un măgar. Bătrînul indian mă cercetează de-a fir-a-păr, mă pune să-mi dau jos pantalonii transformați de Lali în șort și, cînd rămîn gol pușcă, mă poftește să stau pe-o piatră, lîngă foc. Aruncă-n foc niște frunze verzi care scot fum mult și miros a mentă. Fumul mă învăluie, gata să mă înăbuș, dar nu tușesc aproape de fel și stau așa vreo zece minute. Îmi arde apoi pantalonii și-mi dă două apărători ca ale indienilor, una din piele de miel și alta din piele de șarpe, moale ca o mănușă. Îmi petrece pe braț o brățară de cureluțe împletite din piele de capră, de miel și de șarpe. E lată de zece centimetri și se prinde cu o curelușă din piele de șarpe pe care poți s-o strîngi sau s-o slăbești.

La glezna stîngă, vrăjitorul are o rană ulcerată, cît o monedă de doi franci, care foiește de musculițe. Din cînd în cînd le gonește, iar dacă-l sîcîie prea tare, presară niște cenușă pe rană. Vrăjitorul mă simpatizează și, tocmai cînd mă pregătesc să plec, îmi dă un cuțit de lemn, mai mic decît cel pe care mi-l trimite cînd vrea să mă vadă. Lali avea să-mi explice mai tîrziu că, atunci cînd o să vreau să-l văd, va trebui să-i trimit cuțitașul ăsta, iar dacă va fi de acord să mă duc, îmi va trimite unul mare. Plecînd de la acest foarte bătrîn indian, observ cît de brăzdate îi sînt fața uscățivă și gîtul. Gura-i știrbă nu mai are decît cinci dinți, trei jos și doi sus, în față. Ochii, migdalați ca ai tuturor indienilor, au niște pleoape atît de grele că, închizîndu-i, se formează parcă două bile rotunde. Nici urmă de gene sau sprîncene, dar părul e aspru și negru ca smoala, atîrnîndu-i pe umeri, și tăiat foarte drept la capăt. Ca toți indienii, poartă breton pînă în dreptul sprîncenelor.

Depărtîndu-mă, mă simt stingherit cu bucile goale. Îmi par caraghios. În fine, ce să mai vorbim, așa-i evadarea asta ! Pe indieni n-ai voie să-i iei peste picior și pentru libertate mai treci cu vederea unele necazuri. Lali se uită la apărătoare și rîde cît o ține gura, are dinți tot așa de frumoși ca și perlele pe care le pescuiește. Cercetează brățara și ccalaltă apărătoare din piele de șarpe. Ca să

ție dacă am stat în fum, mă miroase. În paranteză fie spus, indienii au un miros foarte dezvoltat.

M-am obișnuit cu viața asta și-mi dau seama că n-am voie s-o duc prea mult așa, căci s-ar putea să-mi piară pofta să mai plec. Lali nu mă scapă din ochi, ar dori să iau parte mai activ la viața obștească. De pildă, m-a văzut plecînd la pescuit, știe că vîslesc foarte bine și că mînuiesc cu îndemînare barca cea mică și ușoară. De la asta și pînă la a dori ca eu să fiu cel care conduce barca la pescuit nu-i decît un pas. Numai că nu mă împac cu treaba asta. Lali e cea mai bună scufundătoare dintre fetele satului, barca ei aduce de fiecare dată cele mai numeroase și mai mari scoici, scoase adică mai din adînc. Mai știu de asemenea că tînărul pescar care-i cîrmește barca e fratele șefului. Mergînd eu cu Lali, el ar fi în pierdere, înseamnă că nu trebuie s-o ascult. Cînd Lali mă vede dus pe gînduri, pornește iarăși după sora ei, care dă fuga veselă și intră-n casă pe ușa mea. Treaba asta o fi însemnînd ceva cu totul deosebit. De pildă, ele sosesc împreună la ușa cea lată, dinspre mare. Acolo se despart, Lali face un ocol, intră pe ușa ei, iar Zoraima, fata, pe ușa mea. Zoraima are niște sîni mici, abia cît două mandarine, și nu poartă părul lung. E tăiat în pătrat în dreptul bărbiei, bretonul de pe frunte coboară mai jos de sprîncene și ajunge aproape pînă la pleoape. De fiecare dată cînd vine astfel, chemată de sora ei, se îmbăiază amîndouă și, cînd intră, își scot apărătorile și le atîrnă de hamac. Fata pleacă de fiecare dată foarte mîhnită că nu m-am iubit cu ea. Deunăzi, cînd stăteam toți trei culcați, cu Lali la mijloc, aceasta s-a sculat și, cînd s-a întors să se culce, m-a lăsat lipit de trupul gol al Zoraimei.

Tînărul indian, tovarăș de pescuit cu Lali, s-a rănit la genunchi, are o tăietură foarte adîncă și lată. Bărbații l-au dus la vrăjitor, de unde s-a întors cu un plasture de argilă albă. Azi-dimineață am plecat așadar la pescuit cu Lali. Am procedat exact ca celălalt în privința pornirii și a mers foarte bine. Vislind, o duc pe Lali puțin mai departe ca de obicei. Nu mai poate de bucurie că mă vede cu ea în barcă. Înainte de scufundare se unge cu ulei. Presupun că la fund, care se vede negru ca smoala, apa o fi foarte rece. Trei aripioare de rechin trec destul de aproape, i le arăt, dar Lali nici nu se sinchisește. E zece dimineața, soarele strălucește. Are sacul înfășurat pe bra-

ţul stîng, cuţitul în teaca lui, bine prins de mijloc, plonjează fără să împingă barca cu picioarele. Cu o repeziciune uluitoare, se face nevăzută la fundul apei, în întuneric. Prima ei scufundare o fi avut rostul unei explorări, întrucît are puţine scoici în sac. Îmi vine o idee. În barcă e un ghem mare de curelușe din piele. Fac un nod dublu sacului, i-l dau lui Lali și desfășor ghemul cînd se pregătește de scufundare. Trage după ea curelușa. Probabil c-a priceput, căci după un lung răstimp urcă la suprafață fără sac. Se ține de barcă, să-și mai tragă sufletul, și-mi face semn să trag sacul. Trag, trag, dar la un moment dat rămîne agățat, de vreun coral desigur. Se scufundă și-l desface, sacul sosește pe jumătate plin, îl deșert în barcă. În dimineața aceea, din opt scufundări la cincisprezece metri, aproape c-am umplut barca. Cînd se urcă Lali, lipsesc doar două degete ca să ia apă. Încerc să ridic ancora, dar barca e atît de încărcată de scoici că ne paște primejdia să ne răsturnăm, așa că desprindem funia ancorei și o legăra de capătul unei vîsle, care va pluti pînă o să ne întoarcem. Ajungem la țărm fără altă pățanie.

Bătrîna ne așteaptă, iar indianul ei se află pe plajă, acolo unde deschid scoicile ori de cîte ori pescuiesc. E bucuros c-am strîns atîtea scoici. Lali pare să-i explice cum am făcut cu legatul sacului, drept care se ridică mai ușor la suprafață și totodată poate să vîre mai multe scoici. Indianul se uită cum am legat sacul și cercetează atent dublul nod. Îl desface și-l reface foarte bine de la prima încercare. Apoi, mă privește mîndru nevoie mare.

Deschizînd scoicile, bătrîna găsește treisprezece perle. Lali, care de obicei nu-i de față la operația asta și așteaptă răsplată să i se aducă partea cuvenită, a rămas acum pînă la deschiderea ultimei scoici. Mănînc cel puțin trei duzini, Lali cinci sau șase. Bătrîna face împărțeala. Perlele sînt cam de aceeași mărime, cît un bob zdravăn de mazăre. Face o grămăjoară de trei perle pentru șef, apoi trei perle pentru mine, de două perle pentru ea, de cinci perle pentru Lali. Lali ia cele trei perle și mi le dă. Le iau și le întind indianului rănit. Nu vrea să le primească, dar îi desfac palma și i-o închid cu perlele în ea. Atunci primește. Soția și fiica sa priveau scena de la distanță și, tăcute cum stăteau, încep deodată să rîdă și ni se alătură. Dau o mînă de ajutor să-l ducem pe pescar pînă la coliba lui.

Scena asta s-a repetat timp de aproape două săptămîni. De fiecare dată dau pescarului perlele. Ieri am păstrat o perlă din cele şase care mi se cuveneau. Ajuns acasă, am silit-o pe Lali s-o mănînce. Era înnebunită de fericire şi a cîntat toată după-amiaza. Din cînd în cînd mă duc să-l văd pe indianul alb. Îmi spune să-l strig Zorillo, ceea ce în spaniolă înseamnă „vulpe mică". Îmi zice că şeful vrea să ştie de ce nu-i tatuez botul de tigru ; pentru că nu ştiu să desenez bine, îi explic eu. Cu ajutorul dicţionarului, îi cer să-mi aducă o oglindă dreptunghiulară cît pieptul meu, hîrtie transparentă, o pensulă fină şi o sticlă de cerneală, nişte hîrtie-carbon şi, dacă nu găseşte aşa ceva, un creion cu mină foarte grasă. Îl mai rog să-mi aducă nişte haine pe măsura mea şi să le ţină la el împreună cu trei cămăşi kaki. Aflu că poliţiştii i-au pus întrebări despre mine şi despre Antonio. Le-a spus că treceam munţii spre Venezuela şi că Antonio a murit de pe urma unei muşcături de şarpe. Mai ştie că francezii sînt în închisoarea din Santa Marta.

În casa lui Zorillo se găsesc aceleaşi lucruri de tot soiul ca şi în casa şefului : o sumedenie de oale din argilă decorate cu desene dragi indienilor, vase de ceramică foarte artistice, atît prin formele, cît şi prin desenele şi coloritul lor ; hamace superbe din lînă pură, unele complet albe, altele colorate, cu ciucuri ; piei tăbăcite de şerpi, de şopîrle, de broaşte rîioase enorme ; coşuri împletite din liane albe şi alfele din liane colorate. Toate aceste obiecte, spune el, sînt făcute de indieni din acelaşi neam ca al tribului meu, dar care trăiesc în interiorul junglei, cale de douăzeci şi cinci de zile. De acolo provin frunzele de coca, din care-mi dă mai bine de douăzeci. Cînd mi-o cuprinde urîtul, o să mestec una. Îmi iau rămas bun de la Zorillo, întrebîndu-l dacă poate să-mi aducă tot ce şi-a însemnat, plus cîteva ziare sau reviste în spaniolă, întrucît am învăţat mult în două luni cu ajutorul dicţionarului meu. N-are veşti despre Antonio, ştie doar c-a avut loc o nouă ciocnire între paznici şi contrabandişti. Cinci paznici şi un contrabandist au fost omorîţi, vasul n-a fost capturat. Niciodată n-am văzut în sat vreo picătură de alcool, afară de băutura aia fermentată făcută din fructe. Zărind o sticlă de anason, îl rog să mi-o dea. Refuză. Dacă vreau, pot s-o beau la el, dar nu s-o iau cu mine. Albinosul ăsta e un înţelept.

Mă despart de Zorillo și plec călare pe-un măgar pe care mi l-a împrumutat, și care se va întoarce acasă a doua zi singur. Iau cu mine doar o pungă mare de bomboane de toate culorile, învelite în foiță, și șaizeci de pachete de țigări. Lali mă așteaptă la peste trei kilometri de sat, cu sora ei, nu-mi face nici o scenă și acceptă să mergem alături, înlănțuiți. Din cînd în cînd se oprește și mă sărută la modul civilizat, pe gură. Cînd sosim, dau cu ochii de șef și-i ofer bomboanele și țigările. Ședem în fața ușii, privind spre mare. Luăm din băutura fermentată păstrată rece în ulcioare de lut. Lali se află în dreapta mea, cu brațele în jurul coapsei mele, iar sora ei în stînga, în aceeași poziție. Ronțăie bomboane. Punga e pusă alături, deschisă, iar femeile și copiii se servesc cu sfială. Șeful împinge capul Zoraimei spre mine și-mi dă să înțeleg că ar vrea să fie soția mea ca și Lali. Lali explică prin semne, cuprinzîndu-și sînii cu mîinile, și arătînd apoi că Zoraima are sîni mici, că de asta n-o vreau. Ridic din umeri și rîd cu toții. O văd pe Zoraima tare nefericită. Atunci o iau în brațe și-i mîngîi sînii, fata e-n culmea fericirii. Fumez cîteva țigări, indienii încearcă și ei, le aruncă repede și-și reiau trabucul, cu partea aprinsă în gură. O iau pe Lali de braț ca să plecăm, după ce-am dat binețe tuturor. Lali merge în spatele meu, iar Zoraima o urmează. Fierbem pe jeratic cîțiva pești mari, un adevărat ospăț. Am pus pe jar o langustă de cel puțin două kile. Mîncăm cu plăcere carnea asta fragedă.

Am primit oglinda, foița și hîrtia de copiat, un tub de clei pe care nu-l cerusem, dar care-mi poate fi de folos, cîteva creioane cu mină grasă, semidure, o călimară și o pensulă subțire. Prind oglinda de-o sfoară, ca să-mi vină pînă-n dreptul pieptului, cînd stau așezat. În oglindă apare limpede capul de tigru, cu toate amănuntele și de aceeași mărime. Lali și Zoraima se uită la mine, curioase și interesate. Urmez liniile cu pensula ; cum însă cerneala se scurge, recurg la clei : amestec cleiul cu cerneala. Din clipa asta totul merge bine. În trei ședințe de cîte-o oră reușesc să obțin pe oglindă copia exactă a capului de tigru.

Lali a plecat după șef, Zoraima îmi ia mîinile și le pune pe sînii ei ; pare atît de amărîtă și de înamorată, ochii îi sînt atît de plini de dorință și de dragoste încît,

fără să știu ce fac, o iubesc acolo, pe jos, în mijlocul colibei. A gemut un pic, dar trupul ei, încordat de plăcere, se încolăcește de mine și nu mai vrea să-mi dea drumul. Mă desprind cu blîndețe și plec să mă scald în mare, căci m-am umplut de pămînt. Vine după mine și ne îmbăiem împreună. O spăl pe spate, ea mă spală pe picioare și pe brațe, și ne întoarcem spre casă. Lali șade acolo unde stătusem culcați ; cînd intrăm înțelege totul. Se ridică, își încolăcește brațele de gîtul meu și mă sărută tandru, apoi își ia sora de braț și o pune să iasă pe ușa mea, se întoarce și iese pe ușa ei. Aud niște bătăi, ies și văd pe Lali, pe Zoraima și alte două femei care încearcă să găurească zidul c-o bucată de fier. Pricep că vor face a patra ușă. Ca să spargă zidul fără să crape în altă parte, îl udă cu stropitoarea. În scurtă vreme ușa e gata. Zoraima aruncă gunoiul afară. De aci înainte doar ea va ieși și va intra pe ușa asta, n-o va mai folosi pe-a mea niciodată.

Șeful a venit însoțit de trei indieni și de fratele său, al cărui picior e aproape cicatrizat. Privește desenul din oglindă și se privește pe sine. E uluit văzînd tigrul atît de bine desenat și văzîndu-și propriul chip. Nu înțelege ce vreau să fac. Totul s-a uscat, astfel că pun oglinda pe masă, hîrtia transparentă deasupra și încep să copiez. Treaba merge foarte repede, e foarte ușor. Creionul semidur urmează fidel toate liniile. În mai puțin de jumătate de oră, sub privirile curioase ale tuturor, obțin un desen la fel de perfect ca originalul. Unul după altul, fiecare ia foaia și-o examinează, comparînd tigrul de pe pieptul meu cu cel din desen. O pun pe Lali să se culce pe masă, o ud ușor c-o cîrpă umedă, îi pun pe pîntece o foaie de calc și, deasupra, hîrtia pe care tocmai am desenat. Trag cîteva linii, și uimirea tuturor celor de față atinge culmea cînd văd întipărită pe pîntecele lui Lali o mică parte din desen. Abia acum înțelege șeful că toată strădania asta e pentru el.

Ființele care n-au ipocrizia unei educații de om civilizat reacționează firesc, de cum pricep despre ce-i vorba. Sînt pe dată mulțumiți sau nemulțumiți, veseli sau triști, interesați sau indiferenți. Superioritatea indienilor puri de felul acestor Guajiros sare-n ochi. Ne depășesc în toate privințele, căci dacă-l îndrăgesc pe careva, tot ce au e al lui și, la rîndul lor, cînd primesc cea mai mică atenție de la persoana respectivă, în forul lor interior, suprasensibil,

sînt profund emoționați. Am hotărît să trec cu briciul peste liniile principale, astfel încît în prima ședință contururile desenului să fie definitiv fixate cu un prim tatuaj. După aceea am să le înțep cu trei ace prinse de-un bețișor. A doua zi mă pornesc pe treabă.

Zato e culcat pe masă. După ce copiez desenul de pe foiță pe-o altă hîrtie albă, mai rezistentă, fac pe pielea lui — pregătită dinainte cu niște lapte de argilă albă, care am așteptat să se usuce — un decalc, cu un creion cu mină dură. Șeful e întins pe masă, încordat, fără să se clintească sau să-și miște capul, într-atît se teme ca nu cumva să se strice desenul pe care i-l arăt în oglindă. Încep să trec cu briciul peste liniile trase. Curge foarte puțin sînge, și-l șterg mereu. După ce-am terminat și trasarea asta a conturului, și desenul a fost înlocuit de niște linioare fine, roșii, îi mînjesc tot pieptul cu tuș albastru. Tușul impregnează bine pielea, fiind îndepărtat de sînge doar acolo unde am tăiat nițel cam adînc, dar aproape tot desenul iese minunat. Opt zile mai tîrziu, Zato are pe piept botul de tigru, căscat, cu limba trandafirie, colții albi, nasul și mustățile negre, ca și ochii. Sînt mulțumit de isprava făcută : e mai frumoasă decît a mea și culorile sînt mai vii. După căderea cojilor, mai fac cîteva înțepături în unele locuri. Zato e atît de mulțumit că i-a cerut lui Zorillo șase oglinzi, cîte una pentru fiecare colibă, și două pentru a lui.

Se scurg zilele, săptămînile, lunile. Sîntem în aprilie, se fac patru luni de cînd mă aflu aici. Sînt sănătos tun. Mă simt în puteri, și picioarele mele, învățate să meargă desculțe, îmi îngăduie să străbat mari distanțe fără să obosesc cînd plec la vînătoare de șopîrle. Am uitat să spun că, după prima vizită făcută vrăjitorului, l-am rugat pe Zorillo să-mi aducă tinctură de iod, apă oxigenată, vată, feși, pilule de chinină și stovarsol [1]. Văzusem la spital un ocnaș cu un ulcer la fel de mare ca al vrăjitorului. Chatal, infirmierul, pisa o pilulă de stovarsol și i-o presăra pe rană. Am primit cele cerute, plus o alifie adusă de Zorillo din proprie inițiativă. Îi trimisesem vrăjitorului cuțitașul de lemn, iar el îmi răspunsese trimițîndu-mi-l pe-al lui. Mi-a trebuit foarte mult timp și-a fost tare greu să-l conving să se lase îngrijit. Dar după cîteva vizite,

[1] Preparat pe bază de arsenic (n. t.)

ulcerul s-a micșorat pe jumătate, apoi și-a continuat singur tratamentul și, într-o bună zi, mi-a trimis cuțitul mare de lemn ca să viu să văd că s-a vindecat pe deplin. Nimeni n-a aflat vreodată că eu îl vindecasem.

Nevestele mele nu mă slăbesc o clipă. Cînd Lali e dusă la pescuit, Zoraima stă cu mine. Dacă Zoraima pleacă să culeagă scoici, îmi ține tovărășie Lali.

Lui Zato i s-a născut un fecior. Cînd au început durerile, soția lui a pornit spre plajă, s-a ascuns după niște pietroaie ca să n-o vadă nimeni, iar o altă nevastă a lui Zato i-a adus un coș cu plăcinte, apă dulce și papelon — zahăr nerafinat de culoare cafenie, în formă de căpățini de cîte două kilograme. Probabil că a născut pe la patru după-amiază, căci la asfințitul soarelui chiuia venind spre sat, ținînd copilul ridicat deasupra capului. Chiar pînă să sosească ea, Zato aflase că are un băiat. Înțeleg că, dacă ar fi fost fată, în loc să-și ridice copilul și să țipe de bucurie, ar fi sosit tăcută, purtînd copilul în brațele neridicate. Lali îmi explică toate astea prin gesturi. Indiana înaintează, apoi se așază, după ce-a ridicat copilul. Zato întinde brațele chiuind, dar fără să se clintească. Drept urmare, ea se scoală și mai înaintează cîțiva metri, ridică plodul în aer, chiuie și se așază iar. Zato chiuie din nou și întinde brațele. Procedează așa de vreo cinci-șase ori pe ultimii treizeci-patruzeci de metri. Zato tot nu se clintește din pragul colibei. Stă în fața ușii mari, cu toți ceilalți la dreapta și la stînga sa. Mama s-a oprit, nu mai e decît la cinci-șase pași, ridică plodul cu brațele întinse și chiuie. Atunci Zato pornește, ia copilul de subsuori, îl ridică la rîndul său cu brațele-ntinse, se întoarce spre răsărit și chiuie de trei ori, săltîndu-l de fiecare dată. Apoi își culcă plodul pe brațul drept, îl duce la piept și îi pune capul la subsuoară, ascunzîndu-l sub brațul stîng. Intră pe ușa cea mare a colibei fără să se mai uite înapoi. Îl urmează cu toții, mama intră ultima. S-a băut tot vinul fermentat aflat în casă.

Toată săptămîna stropește cineva dimineața și seara prin fața colibei lui Zato, după care bărbații și femeile bătătoresc pămîntul cu călcîiele. Se formează astfel un cerc foarte mare de pămînt argilos, roșu, perfect bătătorit. A doua zi ridică un cort încăpător din piele de vită și presupun c-o să aibă loc o serbare. Sub cort se găsesc oale mari de lut, umplute cu băutura lor preferată, cel

puțin douăzeci de vase uriașe. Indienii așază niște pietre și, în jurul lor, grămezi de lemne uscate și verzi, care sporesc zilnic. Majoritatea lemnelor au fost aduse cu mult timp înainte de apa mării, sînt uscate, albe și lustruite. Unele trunchiuri de copaci, foarte mari, au fost scoase din valuri, cine știe de cînd. Pe pietre au înălțat două furci de lemn de aceeași înălțime : vor alcătui o frigare uriașă. Patru broaște țestoase întoarse pe spate, peste treizeci de șopîrle, unele mai mari ca altele, vii, cu unghiile labelor legate în așa fel ca să n-o poată lua din loc, două oi — toate aceste vietăți așteaptă să fie sacrificate și mîncate. Sînt pe puțin două mii de ouă de broască țestoasă.

Într-o dimineață sosesc vreo cincisprezece călăreți, numai indieni, cu coliere la gît, pălării foarte mari de paie, purtînd apărători pentru sex și avînd coapsele, gambele, picioarele și brațele goale, dar cu o haină din piele întoarsă de oaie, fără mîneci. Au la brîu pumnale cît toate zilele, doi poartă cîte-o armă de vînătoare cu două țevi, șeful are o carabină cu repetiție și totodată o haină superbă cu mîneci de piele neagră și un centiron plin cu gloanțe. Caii sînt splendizi, mici, dar foarte nervoși, vînăt-rotați cu toții. În spate, pe crupă, duc o legătură de ierburi uscate. Și-au anunțat sosirea de departe trăgînd focuri de armă, dar, galopînd năpraznic, au ajuns repede. Șeful seamănă grozav de bine cu Zato și cu fratele lui, doar că-i ceva mai vîrstnic. Descalecă de pe calul său pursînge, se îndreaptă spre Zato și se bat reciproc pe umăr. Pătrunde singur în casă și se întoarce urmat de indian și cu plodul în brațe. Ținîndu-l ridicat în brațe, îl arată tuturor, apoi face același gest ca și Zato : după ce l-a ținut cu fața spre răsărit, îl ascunde la subsuoară, acoperindu-l cu antebrațul stîng, și se întoarce în casă. De-abia atunci descalecă toți călăreții, priponindu-și caii ceva mai încolo, fiecare cu-n sac de nutreț atîrnat de gît. Indienele sosesc pe la amiază, într-o căruță uriașă trasă de patru cai, cu Zorillo drept vizitiu. În căruță se găsesc cel puțin douăzeci de indience, toate tinere, și șapte-opt copii, numai băieți.

Pînă să soscască Zorillo, am fost prezentat tuturor călăreților, începînd cu șeful. Zato mi-atrage atenția că la piciorul stîng are degetul mic răsucit și încălecat peste cel de-alături. Fratele lui prezintă aceeași malformație, iar șeful care a sosit, de asemenea. Mi-arată apoi sub brațul fiecăruia aceeași pată neagră, un fel de aluniță.

înțeleg că cel care a sosit îi e rudă. Tatuajele lui Zato stîrnesc o mare admirație, îndeosebi botul de tigru. Toate indienele care-au sosit au desene de toate culorile pe trup și pe față. Lali prinde de gîtul cîtorva șiraguri alcătuite din bucăți de coral, iar de-al altora, șiraguri făcute din tot felul de cochilii. Mi-atrage atenția o indiancă încîntătoare, mai înaltă decît celelalte, majoritatea acestora fiind de statură mijlocie. Are un profil de italiancă, s-ar spune o camee. Părul e negru-violet, ochii foarte verzi, ca de jad, imenși, cu gene foarte lungi și sprîncene frumos arcuite. Poartă părul tăiat ca indienele, cu breton și cărare la mijloc, ca să cadă în dreapta și-n stînga obrazului, acoperind urechile. E retezat drept, cam la zece centimetri sub nivelul gîtului. Sînii ei marmoreeni sînt apropiați la bază și au linii armonioase.

Lali îmi face cunoștință cu ea și-o aduce la noi, împreună cu Zoraima și c-o altă indiană foarte tînără, care vine cu niște păhărele fără picior și un soi de pensule. Într-adevăr, vizitatoarele urmează să le picteze pe indienele din satul meu. Admir capodoperele pe care le pictează frumoasa față pe trupul lui Lali și al Zoraimei. Pensulele lor sînt făcute dintr-un bețișor cu-n smoc de lînă în vîrf, pe care-l moaie în tot felul de culori. Îmi iau atunci pensula și, pornind de la buricul lui Lali, pictez o plantă cu două ramuri, fiecare ajungînd sub cîte-un sîn, apoi niște petale trandafirii, iar pe sfîrcul sînului dau cu galben. S-ar zice că-i un soi de floare pe jumătate deschisă, cu pistilul ei. Celelalte trei vor să le fac și lor cîte una. Trebuie să-i cer voie lui Zorillo. Îl chem, și-mi spune că pot să le pictez cum vreau, de vreme ce ele sînt de acord. Mamă, ce de trăznăi am mai născocit ! Vreme de două ore am pictat toți sînii tinerelor indiene venite în vizită și pe ai altora. Zoraima a vrut să aibă exact aceleași desene ca Lali. În timpul ăsta, indienii au pus oile la frigare, două broaște țestoase sînt fripte, îmbucătățite pe jeratic. Au carnea roșie și frumoasă, ca de vacă.

Stau așezat sub cort lîngă Zato și tatăl său. Bărbații mănîncă într-o parte, femeile într-alta, afară de acelea care ne servesc. Serbarea se încheie noaptea, foarte tîrziu, c-un soi de dans. În scopul ăsta, un indian cîntă dintr-un fluier de lemn care scoate niște sunete stridente, cam monotone, lovind și două tobe din piele de oaie. Mulți

indieni și indiene s-au îmbătat, dar n-a avut loc nici un incident neplăcut. Vrăjitorul a venit călare pe-un măgar. Se uită cu toții la cicatricea trandafirie care i-a rămas de la ulcer, ulcerul pe care i-l cunoșteau prea bine. De asta și rămîn surprinși văzînd că s-a închis. Numai Zorillo și cu mine știm cum devine cazul. După cum mi-explică Zorillo, șeful tribului care a venit e tatăl lui Zato și i se spune Justo, adică Cel drept. El judecă pricinile dintre oamenii tribului său și pe ale altor triburi din neamul Guajiro. Îmi mai spune că, în caz de neînțelegeri cu un alt neam de indieni, Iapus, se întrunesc să discute dacă-i cazul să pornească război sau să încheie gîlceava prin bună înțelegere. Cînd un indian e ucis de un indian din alt trib, se învoiesc, spre a evita războiul, ca ucigașul să plătească mortul celuilalt trib. Plata se ridică uneori pînă la două sute de boi, căci în munți și la poalele lor triburile au o mulțime de vaci și de boi. Din păcate, nu le vaccinează niciodată împotriva febrei aftoase, așa că epidemiile fac prăpăd printre animale. Pe de altă parte e-un bine, spune Zorillo, căci altfel s-ar înmulți prea mult. Vitele astea nu pot fi vîndute oficial în Columbia sau în Venezuela, trebuie să rămînă numai pe teritoriul indian, de teamă c-ar răspîndi febra aftoasă în cele două țări. Dar, mă informează Zorillo, în munți are loc o intensă contrabandă de vite.

Șeful vizitator, Cel drept, îmi transmite prin Zorillo să-l vizitez în satul lui unde se pare că sînt vreo sută de colibe. Îmi spune să viu cu Lali și cu Zoraima, că ne va da o colibă, și să n-aduc nimic, căci voi găsi tot ce-mi trebuie ; doar sculele pentru tatuaj, ca să-i pictez și lui un tigru. Își scoate curelușa de piele neagră de la încheietura mîinii și mi-o dă. După spusele lui Zorillo, e un gest de mare importanță, înseamnă că mi-e prieten și că n-o să aibă puterea să-mi refuze vreo dorință. Mă întreabă dacă vreau un cal, îi spun că da, dar că nu pot să-l primesc, fiindcă aici nu prea se găsește iarbă. Zice că Lali sau Zoraima pot să se ducă de cîte ori o să fie nevoie, pînă la o distanță de jumătate zi călare. Ne explică încotro, și spune că acolo crește o iarbă înaltă și bună. Primesc să-mi dea calul, pe care zice c-o să mi-l trimită curînd.

Profit de vizita asta lungă a lui Zorillo ca să-i spun că am încredere în el, că nădăjduiesc să nu mă trădeze dezvăluind ideea mea de-a pleca în Venezuela sau în Co-

lumbia. Îmi descrie primejdiile primilor treizeci de kilometri din jurul granițelor. După informațiile primite de la contrabandiști, coastă venezueleană e mai periculoasă decît cea columbiană. Pe de altă parte, m-ar putea însoți chiar el spre Columbia, aproape pînă la Santa Marta, adăugînd că făcuse deja drumul și că, după el, Columbia era mai nimerită. Ar fi de părere să-mi cumpăr alt dicționar, sau mai degrabă niște manuale de limbă spaniolă, care cuprind fraze tip. Dacă m-aș deprinde să mă bîlbîi cu vocea tare, zice el, ar fi un mare avantaj, căci oamenii și-ar pierde răbdarea ascultîndu-mă și ar duce chiar ei frazele pînă la capăt, fără să acorde prea mare atenție accentului și pronunției. Treaba-i hotărîtă, îmi va aduce cărți, o hartă cît mai amănunțită și își mai ia obligația să-mi vîndă perlele, cînd va fi cazul, pe bani columbieni. Zorillo îmi mai spune că, asta fiindu-mi dorința, indienii, în cap cu șeful, îmi vor ține partea în ce privește hotărîrea mea de a pleca. O să le pară rău, dar o să înțeleagă că-i normal să încerc să mă întorc la ai mei. Mai greu o să fie cu Zoraima și mai ales cu Lali. Și una, și alta, dar mai ales Lali, sînt de-a binelea în stare să mă cureță cu-n glonț de pușcă. Pe de altă parte, aflu tot de la Zorillo ceva ce nu știam : Zoraima e însărcinată. Nu observasem nimic, așa că rămîn uluit.

Serbarea a luat sfîrșit, toți au plecat, cortul de piele a fost dat jos, totul e ca înainte, cel puțin în aparență. Am primit calul, un vînăt-rotat superb, c-o coadă lungă aproape pînă la pămînt și c-o minunată coamă de-un cenușiu platinat. Lali și Zoraima nu sînt deloc mulțumite și m-a chemat vrăjitorul să-mi spună că amîndouă l-au întrebat dacă s-ar întîmpla ceva de i-ar da calului niște sticlă pisată, ca să moară. Le-a spus să nu facă una ca asta, pentru că am drept apărător nu știu ce sfînt indian, așa că sticla pisată s-ar muta în pîntecul lor. Crede c-ar trecut pericolul, adaugă el, dar că nu-i sigur. Trebuie să deschid bine ochii. Și-n privința mea ? Nu, zice el. Dacă or vedea că mă pregătesc de-adevăratelea să plec, tot ce-ar putea face, mai ales Lali, ar fi să mă omoare cu-un foc de pușcă. Să încerc să le conving să mă lase să plec, spunînd c-o să mă-ntorc ? Nici gînd, nu cumva să dau de înțeles c-aș vrea să plec.

Vrăjitorul mi-a putut spune toate astea întrucît îl chemase în aceeași zi pe Zorillo, care a făcut pe tălmaciul. Situația e prea gravă ca să nu-mi iau toate măsurile de precauție, încheie Zorillo. Mă întorc acasă. Zorillo a venit și a plecat de la vrăjitor pe alt drum. În sat nimeni nu știe că vrăjitorul m-a chemat deodată cu Zorillo.

Se împlinesc șase luni de cînd am sosit și sînt nerăbdător să plec. Într-o zi, întorcîndu-mă acasă, le găsesc pe Lali și Zoraima aplecate asupra hărții. Încearcă să înțeleagă ce reprezintă desenele alea. Le neliniștește desenul cu săgețile care arată cele patru puncte cardinale. Sînt descumpănite, dar își închipuie că hîrtia asta are o mare însemnătate în legătură cu viața noastră.

Pîntecele Zoraimei a început să crească binișor. Lali e nițeluș invidioasă și insistă să ne iubim la orice oră din zi sau din noapte, în orice loc prielnic. Zoraima vrea și ea să ne iubim, noroc că numai noaptea. I-am făcut o vizită Celui drept, tatăl lui Zato. Lali și Zoraima au venit cu mine. Am folosit desenul, păstrat din fericire, ca să-i copiez pe piept botul de tigru. În șase zile a fost gata. Întrucît primele coji au căzut repede ; se spălase cu apă în care pusese o bucățică de var nestins. Cel drept e-atît de mulțumit, că se privește în oglindă de cîteva ori pe zi. Cît am stat acolo a sosit și Zorillo. I-am îngăduit să-i vorbească Celui drept de intențiile mele, deoarece doream să-mi dea alt cal. Caii indienilor Guajiros, vînăt-rotați, nu există în Columbia, dar Cel drept are trei cai cu pielea roșcată care sînt columbieni. Cel drept trimite după cai de cum a aflat ce-am de gînd. Aleg unul care-mi pare mai liniștit, poruncește să i se pună o șa, scările și-o zăbală de fier, căci caii lor n-au șa, iar zăbala e de os. Echipîndu-mă după obiceiul columbian, Cel drept îmi dă niște hățuri de piele, cafenii, și-i numără lui Zorillo, de față cu mine, treizeci și nouă de monede de aur de cîte-o sută de pesos. Zorillo o să le păstreze și-o să mi le dea cînd o să plec. Vrea să-mi dea carabina Winchester cu repetiție, refuz, și de altfel Zorillo afirmă că nu pot pătrunde în Columbia înarmat. Atunci Cel drept îmi dă două săgeți cît un deget, învelite în lînă și închise într-o cutiuță de piele. Zorillo zice că sînt săgeți otrăvite, date c-o otravă foarte puternică și foarte rară.

Zorillo n-a avut și nici n-a văzut vreodată săgeți otrăvite. O să le țină la el pînă o să plec. Nu știu cum să-mi

arăt recunoştinţa faţă de mărinimia Celui drept. Îmi spune c-a aflat prin Zorillo cîte ceva din viaţa mea şi că partea pe care n-o cunoaşte trebuie să fie bogată-n întîmplări, întrucît sînt un bărbat din cap pînă-n picioare ; că vede pentru prima oară un alb, că înainte îi socotea pe toţi duşmani, dar că acum o să-i iubească şi-o să caute să mai cunoască un om ca mine.

— Gîndeşte-te bine, zice, înainte să te duci undeva unde ai mulţi duşmani, în vreme ce aici n-ai decît prieteni.

Îmi mai spune că Zato şi cu el o să aibă grijă de Lali şi de Zoraima, că odrasla Zoraimei se va bucura de toată cinstea, dacă-i băiat, se-nţelege, în sînul tribului.

— N-aş vrea să pleci. Rămîi şi ţi-o voi da pe frumoasa indiană pe care ai cunoscut-o la serbare. E fecioară şi te iubeşte. Ai putea să rămîi aici cu mine. O să capeţi o colibă mare, şi vacile şi boii pe care ţi i-ai dori.

Mă despart de omul ăsta minunat şi mă întorc în satul meu. Cît a ţinut drumul, Lali n-a scos o vorbă. Şade în spatele meu, pe calul roşcat. Şaua i-a rănit coapsele, dar n-a spus o vorbă. Zoraima şade în spatele unui indian, care a luat-o pe calul lui. Zorillo a plecat spre satul său pe-un alt drum. Peste noapte se face răcoare. Pun pe umerii lui Lali haina din piele de oaie primită de la Cel drept. Mă lasă să i-o îmbrac fără să rostească un cuvînt şi fără vreun gest. Acceptă haina şi-atît. Deşi calul a luat-o mai repejor la trap, nu mă ţine de mijloc ca de obicei. Ajunşi în sat, cînd mă duc să-l salut pe Zato, ea porneşte cu calul, îl priponeşte, c-o legătură de fîn dinainte, fără să-i scoată şaua sau zăbala. După ce stau de vorbă vreo oră cu Zato, mă întorc acasă.

Cînd sînt trişti, chipul indienilor, şi mai ales al indienelor, e de nepătruns, nici un muşchi nu le joacă pe faţă, privesc mîhniţi, dar nu plîng niciodată. Se întîmplă să geamă, dar nu să plîngă. Mişcîndu-mă, am lovit fără să vreau pîntecele Zoraimei : a ţipat de durere. Mă scol, de teamă să n-o izbesc iar, şi mă culc în alt hamac. E un hamac care atîrnă pînă aproape de pămînt, mă întind în el şi simt că l-a atins cineva. Mă prefac că dorm. Lali se aşază pe-un trunchi de copac şi mă priveşte nemişcată. O clipă mai tîrziu, simt prezenţa Zoraimei : are obiceiul să se parfumeze zdrobind flori de portocal, cu care-şi freacă pielea. Florile astea le capătă prin troc, în nişte săculeţe, de la o indiană care vine cînd şi cînd în sat. La

trezire, le găsesc tot acolo, nemișcate. Soarele s-a înălțat pe cer, e aproape opt. Le conduc la plajă și mă întind pe nisipul uscat. Lali se așază, ca și Zoraima. Mîngîi sînii și pîntecele Zoraimei, rămîne stană de piatră. O întind pe Lali pe nisip și-o sărut, ține buzele strînse. Pescarul a venit s-o ia pe Lali. A înțeles de cum i-a văzut chipul, se îndepărtează. Sînt tare mihnit să nu știu ce să fac, în afară de faptul că le mîngîi și le sărut ca să le arăt că le iubesc. Nici una nu scoate vreun cuvînt. Mă simt de-a dreptul tulburat de atîta durere doar gîndindu-mă la ce-o să însemne viața lor după ce voi pleca.

Azi-dimineață i-am surprins pentru prima oară un gest de gelozie lui Lali față de Zoraima. Îi mîngîiam pîntecele Zoraimei, pe cînd ea îmi mușca ușor urechea. Stăteam culcați pe plajă, într-un loc ferit, pe nisipul fin. A venit Lali, și-a luat sora de braț, i-a trecut cu mîna peste pîntecele umflat, apoi peste pîntecele ei, neted și drept. Zoraima s-a ridicat și i-a cedat locul alături de mine, ca și cum i-ar fi spus : ai dreptate.

Cele două femei îmi pregătesc de mîncare, zilnic, dar ele nu mănîncă nimic. Sînt trei zile de cînd n-au băgat nimic în gură. Am luat calul și era să fac o greșeală gravă, prima în mai bine de cinci luni : am pornit spre vrăjitor fără să-i fi cerut voie. Mi-am dat seama pe drum și, în loc să mă duc la el, am trecut în sus și-n jos prin fața cortului său, la o distanță de vreo două sute de metri. M-a zărit și mi-a făcut semn să viu. I-am explicat, cum m-am priceput, că Lali și Zoraima nu mai mănîncă. Îmi dă un soi de nucă pe care s-o pun în apa de băut. Mă întorc și bag nuca în oala cea mare. Au băut de cîteva ori, dar tot n-au mîncat. Lali nu mai pescuiește. După patru zile de post negru a făcut azi o adevărată nebunie : s-a dus înot, fără barcă, la vreo două sute de metri de țărm și mi-a adus treizeci de scoici ca să le mănînc. Disperarea lor mută mă tulbură atît de mult că aproape nu mai mănînc nici eu. Treaba asta durează de șase zile. Lali s-a culcat, are febră. În șase zile a supt cîteva lămîi, și cu asta basta. Zoraima mănîncă o dată pe zi, la amiază. Nu mai știu ce să fac. Stau jos alături de Lali. E culcată pe-un hamac pe care l-am păturit ca un soi de saltea, privește țintă în tavan fără să se clintească. Mă uit la ea, mă uit la Zoraima cu pîntecele ei țuguiat, și fără să prea știu de ce, mă pornesc pe plîns. De mila mea, de a lor ? Dum-

nezeu ştie ! Plîng, lacrimile grele îmi curg pe obraji. Zoraima le vede, începe să geamă, şi-atunci Lali întoarce capul şi observă că plîng. Se ridică dintr-o săritură şi mi se aşază între picioare, gemînd încetişor. Mă sărută şi mă mîngîie. Zoraima mi-a cuprins umerii cu braţul, Lali începe să vorbească, să vorbească, iar Zoraima îi răspunde. Pare să-i facă reproşuri lui Lali. Lali ia o bucată de zahăr nerafinat cît un pumn, mi-arată c-o dizolvă în apă şi-o dă pe gît din două înghiţituri. Pleacă apoi cu Zoraima, şi le aud trăgînd calul, pe care-l găsesc gata înşeuat cînd ies, cu zăbala pusă şi cu hăţurile prinse de oblîncul şeii. Iau pentru Zoraima cojocul de oaie, iar Lali aşază pe şa un hamac împăturit. Zoraima urcă prima, foarte în faţă, aproape pe coama calului, eu la mijloc şi Lali în spate. Sînt atît de buimăcit, că plec fără să-l înştiinţez pe şef.

Lali trage de hăţuri, deoarece, crezînd c-o să mergem la vrăjitor, luasem direcţia asta. Nu, Lali trage de hăţuri şi zice : „Zorillo". O să ne ducem la Zorillo. Pe drum, ţinîndu-mă strîns de mijloc, mă sărută de cîteva ori pe ceafă. Ţin hăţurile, cu stînga, iar cu dreapta o mîngîi pe Zoraima. Ajungem la satul lui Zorillo chiar în momentul cînd el se întoarce din Columbia cu trei măgari şi un cal, peste măsură de încărcaţi. Intrăm în casă. Lali vorbeşte prima, apoi Zoraima.

Şi iată ce-mi explică Zorillo : pînă-n clipa cînd am început să plîng, Lali credea că sînt un alb care nu-i dă nici o importanţă. Ştia Lali c-o să plec, dar mă socotea viclean ca un şarpe, căci nu i-o spusesem niciodată şi nici nu-i dădusem de înţeles. Zice că-l profund dezamăgită, îşi închipuia c-o indiană ca ea poate ferici un bărbat, că un bărbat mulţumit nu pleacă, şi se gîndea că nu mai are rost să trăiască după o despărţire atît de brutală. Zoraima spune acelaşi lucru, şi-n plus se teme ca feciorul ei să nu-i semene lui taică-său : un om lipsit de cuvînt, prefăcut şi care ar avea de la soţiile sale pretenţii atît de greu de satisfăcut, că ele, gata să-şi dea viaţa pentru el, n-ar reuşi să-l înţeleagă. De ce s-o ocolesc, de parc-ar fi cîinele care mă muşcase la sosire ? Răspund :

— Ce-ai face, Lali, dacă tatăl tău ar fi bolnav ?

— M-aş duce la el călcînd şi pe spini, ca să-l îngrijesc.

— Ce-ai face dacă te-ar fi hăituit ca pe-o fiară, ca să te ucidă, în ziua cînd te-ai putea apăra ?

— Mi-aș căuta dușmanul pretutindeni, ca să-l îngrop atît de adînc încît nici să nu se mai poată răsuci în groapă.

— După ce-ai isprăvi cu treburile astea ce-ai face dacă ai avea două soții minunate care te așteaptă ?

— M-aș înapoia călare.

— Asta voi face și eu, fii sigură.

— Dar dacă o să fiu bătrînă și urîtă cînd te întorci ?

— Mă întorc cu mult înainte să fii urîtă și bătrînă.

— Da, îi-a curs apă din ochi, asta n-ai putut s-o faci înadins. Așa că poți să pleci cînd dorești, dar să pleci ziua nămiaza mare, de față cu toți, nu ca un tîlhar. Trebuie să pleci așa cum ai venit, la aceeași oră a după-amiezii, îmbrăcat din cap pînă-n picioare. Să lași vorbă cine să aibă grijă de noi. Zato e șeful, dar alt bărbat trebuie să vegheze asupra noastră. Casa rămîne casa ta, așa trebuie să spui, și că nici un bărbat n-are voie să-i calce pragul, afară de fiul tău; dacă cel pe care-l poartă Zoraima în pîntece e bărbat. De aia, Zorillo trebuie să fie de față cînd o să pleci. Ca să rostească tot ce-o să ai de spus.

Am dormit la Zorillo. A fost o noapte încîntătoare, plină de duioșie și de tandrețe. Șoaptele, vorbele rostite de buzele celor două fiice ale naturii aveau accente de dragoste atît de tulburătoare că m-au mișcat profund. Ne-am întors călare toți trei, binișor, din pricina pîntecelui Zoraimei. Am să plec la o săptămînă după luna nouă, căci Lali vrea să-mi spună dacă-i sigură că e însărcinată. Luna trecută n-a văzut sînge. I-e teamă că se-nșeală, dar dacă nu vede sînge nici luna asta înseamnă că-i gravidă. Zorillo o s-aducă toate hainele pe care o să le pun pe mine : o să mă îmbrac aici, după ce voi fi vorbit ca unul din tribul Guajiro, adică gol. În ajun va trebui să ne ducem toți trei la vrăjitor. O să ne spună dacă acasă va fi cazul să închidem ușa mea sau s-o lăsăm deschisă. Această întoarcere lentă, din pricina pîntecelui Zoraimei, n-a fost cîtuși de puțin tristă. Ambele preferă să știe, decît să se trezească părăsite și caraghioase în fața femeilor și a bărbaților din sat. După ce-o să nască Zoraima, o să-și ia un pescar ca să scoată multe perle, pe care o să mi le păstreze. Lali o să rămînă zilnic mai mult la pescuit, ca să fie și ea ocupată. Îmi pare rău că n-am învățat mai mult de vreo duzină de cuvinte guajiro. Aș avea să le spun atîtea lucruri care nu pot fi comunicate cu ajutorul

unui tălmaci. Sosim. Primul lucru pe care trebuie să-l fac e să mă întîlnesc cu Zato, ca să-i dau de înțeles că-mi cer scuze c-am plecat fără să-i spun. Zato e la fel de nobil ca și tatăl său. Pînă s-apuc să vorbesc, îmi pune mîna pe gît și-mi zice : *Uilu* (taci). În vreo douăsprezece zile o să fie lună nouă. Cu alea opt cît mai trebuie s-aștept pe urmă, înseamnă că-n douăzeci de zile voi fi pe drum.

În timp ce privesc iarăși harta, modificînd unele amănunte în legătură cu străbaterea satelor, mă duce gîndul la cele spuse de Cel drept. Unde aș putea fi mai fericit ca aici, unde mă iubește toată lumea ? Nu-mi fac oare eu însumi un rău întorcîndu-mă în lumea civilizată ? Viitorul o va spune.

Cele trei spătămîni au trecut ca prin farmec. Lali a avut dovada că-i însărcinată, așa încît întoarcerea mea va fi așteptată de doi sau trei copii. De ce trei ? Lali spune că mama ei a avut de două ori gemeni. Am fost la vrăjitor. Nu, ușa nu trebuie închisă. Trebuie doar pusă o cracă de-a curmezișul. Hamacul în care dormim toți trei trebuie agățat de tavanul colibei. Ele vor trebui să doarmă întotdeauna împreună, căci alcătuiesc o singură ființă. Apoi ne cere să ședem lîngă foc, pune frunze verzi și ne învăluie în fum mai mult de zece minute. Am plecat acasă, așteptîndu-l pe Zorillo, care sosește într-adevăr în aceeași seară. Ne-am petrecut toată noaptea sporovăind. În jurul focului, în fața colibei mele. Prin mijlocirea lui Zorillo spuneam fiecărui indian cîte-un cuvînt amabil, la care răspundea și el ceva. În zori m-am retras cu Lali și cu Zoraima. Toată ziua am făcut dragoste. După-amiază are loc plecarea. Rostesc, iar Zorillo tălmăcește :

— Zato, șef măreț al acestui trib care m-a primit în sînul lui, care mi-a dat totul, îți cer îngăduința să lipsesc multe luni.

— De ce vrei să-ți părăsești prietenii ?

— Pentru că trebuie să-i pedepsesc pe cei care m-au hăituit ca pe-o fiară. Mulțumită ție am putut să mă adăpostesc în satul tău, să trăiesc fericit, să mănînc bine, să am prieteni nobili, femei care mi-au încălzit sufletul. Dar asta nu trebuie să transforme un om ca mine într-un animal care, dînd de-un culcuș cald și bun rămîne acolo toată viața de teamă c-ar avea de suferit luptînd. Mă duc să-mi înfrunt dușmanii, pornesc spre tatăl meu, care are nevoie de mine. Aici îmi las inima, în soțiile mele

Lali și Zoraima, în copii, rodul unirii noastre. Coliba mea e a lor și a copiilor care se vor naște. Nădăjduiesc ca tu, Zato, de-ar uita cineva, să i-o reamintești. Te mai rog ca, în afară de grija pe care le-o vei purta tu, să-mi protejuiască zi și noapte familia un bărbat pe nume Usli. V-am iubit pe toți mult și-am să vă iubesc întotdeauna. O să mă străduiesc să mă întorc cît mai repede. Dacă voi muri făcîndu-mi datoria, gîndul meu se va îndrepta spre Lali, Zoraima și copiii mei, și spre voi, indieni Guajiros, care sînteți familia mea.

Intru în colibă urmat de Lali și de Zoraima. Îmi pun o cămașă și pantaloni kaki, șosete, cizme.

Mult timp am privit în urmă să văd fiecare colțișor al acestui sat idilic unde mi-am petrecut șase luni din viață. Tribul ăsta Guajira, atît de temut de alte triburi, ca și de albi, mi-a fost un refugiu unde să-mi trag sufletul, un adăpost neasemuit împotriva răutăților oamenilor. Am găsit aici dragoste, tihnă, seninătate și măreție. Adio, Guajiros, indieni sălbatici ai peninsulei columbo-venezuelene. Din fericire, întinsele voastre pămînturi sînt contestate și lipsite de orice amestec din partea celor două civilizații care vă înconjoară. Felul vostru sălbatic de-a trăi și de-a vă apăra m-a învățat ceva de mare însemnătate, că-i mai bine să fii un indian sălbatic decît un magistrat licențiat în litere.

Adio, Lali și Zoraima, femei neasemuite, cu reacții atît de firești, dezinteresate și spontane, și care în momentul plecării, cu-n gest simplu, mi-ați pus într-un săculeț de pînză toate perlele care se găseau în colibă. O să mă întorc. E lucru sigur, nu încape îndoială. Cînd ? Cum ? Nu știu, dar îmi făgăduiesc c-o să mă întorc.

Spre sfîrșitul după-amiezii, Zorillo încalecă și-o pornim spre Columbia. Port o pălărie de paie. Merg ținîndu-mi calul de căpăstru. Toți indienii tribului, fără nici o excepție, își acoperă fața cu brațul stîng și întind spre mine brațul drept. Mi-arată astfel că nu vor să mă vadă plecînd, că-i doare prea mult, și întind brațul, cu mîna-n acr, schițînd gestul să mă rețină. Lali și Zoraima mă însoțesc vreo sută de metri. Credeam c-o să mă sărute, cînd, deodată, pornesc în goană urlînd spre casa noastră, fără să se mai uite înapoi.

întoarcerea la civilizaţie

ÎNCHISOAREA DIN SANTA MARTA

Nu-i greu de ieşit de pe teritoriul Guajirei indiene şi depăşim fără bătaie de cap posturile grănicereşti de la La Vela. Mergînd călare, am putea să străbatem în două zile distanţa care mi-a luat atita timp cu Antonio. Dar nu-i vorba numai de posturile astea grănicereşti, extrem de periculoase, ci şi de porţiunea de peste o sută douăzeci de kilometri pînă la Rio Hacha, satul de unde am evadat.

Cu Zorillo alături, am făcut prima încercare de conversaţie într-un fel de han unde găseşti băutură şi mîncare, cu un civil columbian. N-am scos-o prea rău la capăt şi, aşa cum mi-a spus Zorillo, bîlbîiala e de mare folos ca să-ţi ascunzi accentul şi felul de-a vorbi

Plecăm mai departe spre Santa Marta. Zorillo o să mă lase la jumătatea drumului, şi-n dimineaţa asta o s-o pornească înapoi.

Zorillo m-a părăsit. Am hotărît împreună să ia calul. Într-adevăr, dacă ai un cal înseamnă că ai un domiciliu, că stai într-un sat oarecare, cu alte cuvinte, înseamnă riscul de-a fi obligat să răspunzi la nişte întrebări de îngrijorătoare : „Îl ştii pe cutare ? Cum îl cheamă pe primar ? Ce mai face doamna X ?"

Nu, e preferabil ca mai departe să merg pe jos, să călătoresc cu camionul sau cu autobuzul şi, după Santa Marta, cu trenul. Pentru toată lumea trebuie să fiu *forastero* (străin) de regiunea asta, ca să n-aibă importanţă unde şi ce lucrez.

Zorillo mi-a schimbat trei monede de aur de o sută de pesos. Mi-a dat o mie de pesos. Un muncitor priceput

cîştigă între opt şi zece pesos pe zi, deci am din ce trăi destulă vreme numai cu banii ăştia. M-am suit într-un camion care merge pînă foarte aproape de Santa Marta, un port destul de important, la vreo sută douăzeci de kilometri de locul unde m-a lăsat Zorillo. E un camion plecat după capre sau după iezi, nu prea ştiu bine.

La fiecare şase sau zece kilometri se află cîte-o cîrciumă. Şoferul coboară şi mă invită. El mă invită, dar eu plătesc. De fiecare dată dă pe gît cîte cinci-şase pahare dintr-o băutură care arde ca focul, în timp ce eu mă prefac că beau unul. După vreo cincizeci de kilometri e beat criţă. E atît de cherchelit că greşeşte şoseaua şi-o ia pe-un drum plin de noroi unde se împotmoleşte camionul. Columbianul nu-şi face sînge rău : se culcă în partea dinapoi a camionului şi mă poftеşte să dorm în cabină. Nu ştiu ce să fac. Trebuie să mai fie vreo patruzeci de kilometri pînă la Santa Marta. Prin faptul că sînt cu el nu mă ia nimeni la întrebări şi, oricît de des ne-am opri, tot merg mai repede decît pe jos.

Aşadar, spre dimineaţă mă hotărăsc să dorm. S-a luminat de ziuă, e aproape şapte. Se apropie o căruţă cu doi cai. Nu poate să treacă din cauza camionului. Cel cu căruţa îl trezeşte pe şofer, adică pe mine, întrucît mă aflam în cabină. Bîlbîindu-mă, joc rolul cuiva trezit brusc din somn care nu prea ştie ce-i cu el.

Şoferul se trezeşte şi discută cu căruţaşul. Încercăm de cîteva ori, dar nu izbutim să scoatem camionul. A intrat în noroi pînă la osii, nu-i chip de făcut ceva. În căruţă se află două călugăriţe îmbrăcate-n negru, cu cornetele în cap, şi trei fetiţe. După multe discuţii, cei doi bărbaţi se înţeleg să smulgă nişte tufişuri, astfel încît căruţa, cu o roată pe drum şi alta pe partea defrişată, să străbată porţiunea asta blocată, de vreo douăzeci de metri.

Ţinînd fiecare cîte-o *maceta* (cuţit de tăiat trestia de zahăr, uneltă nelipsită cuiva care pleacă la drum), încep să taie frunzişul care i-ar putea stînjeni, iar eu pun crengile în mijlocul drumului ca să le micşorez înălţimea şi să feresc în acelaşi timp căruţa, care riscă să se-nfunde în noroi. După vreo două ore, porţiunea de trecere e gata. Mulţumindu-mi, călugăriţele mă întreabă unde merg. Spun :

— Santa Marta.

— Dar n-aţi luat-o bine, trebuie să vă-ntoarceţi cu noi. Vă lăsăm foarte aproape de Santa Marta, la opt kilometri.

Mi-e cu neputinţă să refuz, ar părea nefiresc. Pe de altă parte, aş fi vrut să spun c-o să rămîn să-l ajut pe camionar, dar gîndindu-mă la greutatea de-a rosti atîtea cuvinte, prefer să le spun : *Gracias, gracias.* (Mulţumesc, mulţumesc.)

Şi iată-mă în căruţă, la spate, cu fetiţele ; cele două călugăriţe au luat loc pe banchetă, lîngă căruţaş.

Plecăm, şi străbatem destul de repede cei cinci-şase kilometri făcuţi din greşeală cu camionul.

De cum ajungem la drum bun, îi dăm bătaie şi pe la amiază ne oprim la un han să mîncăm. Cele trei fetiţe şi căruţaşul la o masă, iar cele două călugăriţe cu mine la masa alăturată. Călugăriţele sînt tinere, între douăzeci şi cinci şi treizeci de ani, cu pielea foarte albă. Una e spaniolă, cealaltă irlandeză. Irlandeza întreabă cu blîndeţe :

— Nu sînteţi de pe-aici, aşa-i ?

— Ba da, din Baranquilla.

— Nu, nu sînteţi columbian, aveţi părul prea blond şi faţa e bronzată de soare. De unde veniţi ?

— Din Rio Hacha.

— Ce făceaţi acolo ?

— Electrician.

— Ah ! am un prieten la Societatea de electricitate, îl cheamă Pérez, e spaniol. Îl ştiţi ?

— Da.

— Mă bucur.

Aproape de sfîrşitul mesei, se scoală să se spele pe mîini şi irlandeza se întoarce singură. Se uită la mine şi zice apoi în franceză :

— N-am să vă denunţ, dar colega mea spune că v-a văzut fotografia în ziar. Sînteţi francezul care a evadat din închisoarea de la Rio Hacha, nu-i aşa ?

Dacă aş nega, ar fi şi mai grav.

— Da, soră. Vă rog să nu mă denunţaţi. Nu sînt un răufăcător, cum s-a afirmat. Cred în Dumnezeu, şi-l respect.

Soseşte spaniola, cealaltă îi spune : „Da". Îi răspunde foarte repede la o întrebare, n-am înţeles. Par să stea pe gînduri, se scoală şi se duc iarăşi la toaletă. În alea cinci minute cît lipsesc, reacţionez repede. Să plec pînă se în-

torc, să rămîn ? De fapt, dac-au de gînd să mă denunțe, e totuna, întrucît, dacă plec, o să mă dibăcească destul de repede. Prin locurile astea nu se găsește o *selva* (junglă) prea deasă, iar căile de acces spre oraș precis c-o să fie păzite de îndată. O să mă las în voia soartei, care pînă acum nu mi-a fost potrivnică.

Se întoarce zîmbitoare, numai lapte și miere. Irlandeza mă întreabă de nume.

— Enrique.

— E-n regulă, Enrique, ai să vii cu noi pînă la mănăstirea unde ne ducem, la opt kilometri de Santa Marta. Dacă mergi în căruță cu noi, n-ai de ce să te temi. Să nu scoți o vorbă, toată lumea o să creadă că ești un muncitor care lucrează la mănăstire.

Călugărițele plătesc ce-am mîncat. Cumpăr un cartuș cu douăsprezece pachete de țigări și o aprinzătoare cu amnar. Pornim. Cît ține drumul, călugărițele nu-mi mai zic nimic, și-mi pare bine, căruțașul n-o să observe că vorbesc greșit. Către sfîrșitul după-amiezii ne oprim la un han mare. În față e un autobuz pe care scrie : „Rio Hacha-Santa Marta". Am chef să-l iau. Mă apropii de călugărița irlandeză și-i spun ce-am de gînd.

— E foarte periculos, zice ea, pînă la Santa Marta sînt cel puțin două posturi de poliție, unde li se cere pasagerilor *cédula* (legitimația), dar nu dacă-i vorba de-o căruță.

Îi mulțumesc din inimă și-mi trece spaima care mă stăpînea de cînd mă recunoscuseră. Dimpotrivă, am avut o bafta grozavă că le-am întîlnit pe călugărițele astea. Au grăit adevărat, pe seară ajungem la un post de poliție (în spaniolă *alcabale*), unde e cercetat un autobuz care venea de la Santa Marta îndreptîndu-se spre Rio Hacha. Stau în căruță lungit pe spate, cu pălăria de paie pe față, făcîndu-mă că dorm. O fetiță de vreo opt anișori, cu capul sprijinit de umărul meu, doarme de-a binelea. Cînd ajungem acolo, căruțașul oprește caii exact între autobuz și postul de poliție.

— *Cómo están por aquí ?* (Ce mai faceți ?) întreabă călugărița spaniolă.

— *Muy bien, Hermana.* (Foarte bine, soră.)

— *Me alegro, vamonos, muchanos.* (Îmi pare bine, să mergem, copii.)

Și pornim, liniștiți.

La zece seara, alt post, puternic luminat. S-au oprit două şiruri de maşini de toate soiurile. Un şir vine dinspre dreapta, al nostru din stînga. Poliţiştii cer să fie deschise valizele şi se uită în ele. Văd o femeie pe care-au obligat-o să coboare, şi căreia îi scotocesc prin poşetă. E dusă la postul de poliţie. Probabil că n-are *cédula*. Dacă-i aşa, nu-i nimic de făcut. Vehiculele trec unul după altul. Intrucît sînt pe două şiruri, nu ni se poate face favoarea să trecem. Din lipsă de spaţiu, trebuie să te resemnezi şi s-aştepţi. Mă văd pierdut. În faţa noastră e-un autobuz mic ticsit de călători. Sus, pe acoperiş, valize şi paporniţe burdușite. În spate, un soi de plasă mare plină de boccele. Patru poliţişti pun călătorii să coboare. Autobuzul are o singură uşă, în faţă. Bărbaţii şi femeile coboară. Femeile îşi ţin plozii în braţe. Se urcă la loc în maşină unul cîte unul.

— *Cédula, Cédula !*

Fiecare arată cîte-un cartonaş cu poza sa.

Niciodată nu mi-a pomenit Zorillo de aşa ceva. De-aş fi ştiut, poate c-aş fi încercat să fac rost de-o legitimaţie falsă. Dac-oi trece de postul ăsta, o să dau oricît ca să-mi procur o *cédula* pînă să mă duc de la Santa Marta la Baranquilla, oraş foarte important pe coasta atlantică : două sute cincizeci de mii de locuitori, zice dicţionarul.

Doamne, că mult mai durează treaba la autobuzul ăla ! Irlandeza se întoarce spre mine :

— Fii liniştit, Enrique.

M-a supărat rău cu vorbele astea nesocotite ; precis că le-a auzit vizitiul.

I-a venit şi căruţei noastre rîndul să avanseze, în lumina asta puternică. M-am hotărît să stau în capul oaselor. Îmi trece prin minte că, stînd lungit, aş da impresia că m-ascund. Mă rezem de loitra căruţei şi privesc înapoia călugăriţelor. Nu pot fi văzut decît din profil şi mi-am tras pălăria pe ochi, dar fără să exagerez.

— *Cómo están todos por aquí ?* (Ce mai faceţi ?) repetă călugăriţa spaniolă.

— *Muy bien, Hermanas. Y cómo viajan tan tarde ?* (Foarte bine, surorilor.-Dar cum de călătoriţi atît de tîrziu ?)

— *Por una urgencia, por eso no me detengo. Somos muy apuradas.* (E-un caz urgent, aşa că vă rog să nu ne reţineţi. Sîntem foarte grăbite.)

— *Vayanse con Dios, Hermanas.* (Mergeți cu Dumnezeu, surorilor.)

— *Gracias, hijos. Que Dios les proteje.* (Vă mulțumim, fiilor. Domnul să vă binecuvinteze.)

— *Amén* (Amin), spun polițiștii.

Și trecem liniștiți, fără să ni se mai pună vreo întrebare. Emoțiile ultimelor minute le-o fi răscolit călugărițelor stomacul, întrucît după o sută de metri opresc căruța ca să coboare și să rămînă cîteva clipe în junglă. Pornim mai departe. Aprind o țigară. Sînt atît de emoționat încît, atunci cînd se urcă irlandeza, îi șoptesc :

— Mulțumesc, soră.

Îmi răspunde :

— N-ai pentru ce, dar am tras o asemenea spaimă că ne-am stricat stomacul.

Pe la miezul nopții ajungem la mănăstire. Un zid înalt, o poartă mare. Căruțașul a plecat să-și bage caii și căruța în grajd, iar cele trei fetițe sînt duse înăuntrul mănăstirii. Pe peronul curții are loc o discuție aprinsă între sora portăreasă și cele două călugărițe. Irlandeza îmi spune că nu vrea s-o trezească pe Maica Stareță ca să-i ceară pentru mine permisiunea să dorm în mănăstire. S-a dus, am scăpat ocazia. Ar fi trebuit să profit imediat de chestia asta ca s-o pornesc spre Santa Marta, din moment ce știam că n-am de făcut decît opt kilometri. .

O greșeală pe care avcam s-o plătesc cu șapte ani de pcnă.

În cele din urmă, după ce-au trezit-o pe Maica Stareță, mi s-a dat o cameră la etajul doi. De la fereastră văd luminile orașului. Zăresc farul și luminile de poziție. Din port iese o matahală de vapor.

Adorm, iar cînd aud bătîndu-mi-se la ușă, soarele s-a ridicat binișor. Am visat ceva groaznic. Lali își deschidea pîntecul de față cu mine și copilul nostru ieșea bucățele-bucățele.

Mă bărbieresc și mă spăl repede. Cobor. În capul scării o zăresc pe sora irlandeză, care mă primește zîmbind ușor :

— Bună dimineața, Henri. Ai dormit bine ?

— Da, soră.

— Vino, te rog, în biroul Stareței noastre, vrea să te vadă.

Intrăm. Înapoia unui birou e așezată o femeie. Un chip extrem de sever, al unei persoane de vreo cincizeci de ani, poate chiar mai mult, mă privește cu niște ochi negri lipsiți de bunăvoință.

— *Señor, sabe usted hablar español?* (Domnule, vorbiți spaniola?)

— *Muy poco.* (Foarte puțin.)

— *Bueno,* la *Hermana va servir de intérprete.* (Bine, sora va servi drept tilmaci.)

— Sînteți francez, mi s-a spus.

— Da, Maică Stareță.

— Ați evadat din închisoarea de la Río Hacha?

— Da, Maică Stareță.

— Cînd asta?

— Acum vreo șapte luni.

— Ce-ați făcut între timp?

— Am stat printre indieni.

— Poftim? Dumneavoastră, cu indienii Guajiros? Nu-i cu putință. Sălbaticii ăștia n-au primit niciodată pe cineva pe teritoriul lor. Închipuiți-vă că nici un misionar n-a putut să pună piciorul acolo. Nu admit un asemenea răspuns. Unde ați stat? Spuneți adevărul.

— Maică Stareță, am stat printre indieni, am și-o dovadă.

— Ce dovadă?

— Niște perle pescuite de ei.

Desfac săculețul, care-i prins cu ace de haina mea, la mijlocul căptușelii, și i-l dau. Îl deschide și scoate un pumn de perle.

— Cîte perle sînt?

— Nu știu, vreo cinci-șase sute.

— Asta nu-i o dovadă. Poate că le-ai furat de undeva.

— Maică Stareță, ca s-aveți conștiința împăcată, dacă doriți, rămîn aici cît va fi nevoie ca să vă informați dacă s-au furat niște perle. Am bani. Pot să-mi plătesc întreținerea. Vă promit că nu mă mișc din odaie pînă nu vă răzgîndiți.

Mă privește țintă. Într-o clipă îmi trece prin minte că și-o fi spunînd: „Dar dacă evadezi? Ai evadat din închisoare, de-aici îți dai seama că-i mai ușor."

— Vă las săculețul cu perle, e tot ce am. Sînt sigur că-i în mîini bune.

— Bine, sîntem înțeleși. Nu-i nevoie să stai închis în odaia dumitale. Dimineața și după-amiaza, cînd călugărițele mele sînt la capelă, poți să cobori în grădină. O să mănînci la bucătărie cu oamenii de serviciu.

Întrevederea asta m-a mai liniștit. Cînd urc spre odaia mea, călugărița irlandeză mă duce la bucătărie. O ceașcă mare de cafea cu lapte, pîine neagră foarte proaspătă și unt. Călugărița asistă la micul meu dejun fără să scoată o vorbă și fără să se așeze, stă-n picioare în fața mea. Pare îngrijorată. Îi spun :

— Mulțumesc, soră, pentru tot ce-ai făcut pentru mine.

— Henri, aș fi vrut să fac mai mult, dar de-aci înainte nu mai pot, prietene.

Și cu aceste cuvinte părăsește bucătăria.

Postat în fața ferestrei, privesc orașul, portul, marea. Ogoarele din jur sînt bine cultivate. Nu pot să scap de impresia că mă pîndește un pericol. Impresia asta e-atît de puternică încît hotărăsc să-mi iau tălpășița la noapte. Perlele ducă-se, să le păstreze Maica Stareță pentru mănăstire sau pentru ea. N-are încredere în mine și de altfel n-am voie să-mi trag singur clapa : ar fi de mirare să nu știe franțuzește o catalană, o Stareță a unei mănăstiri, adică o femeie cu carte. În concluzie : la noapte o șterg.

Chiar așa : după-amiază o să cobor în curte, să dibăcesc un loc pe unde aș putea să sar zidul. Pe la ora unu mi se bate în ușă :

— Henri, vino să mănînci.

— Mulțumesc, cobor îndată.

M-am așezat la masa din bucătărie, dar abia apucasem să mă servesc cu niște carne și cartofi fierți, că se deschide ușa și-și fac apariția, înarmați cu puști, patru polițiști în uniforme albe și-un gradat cu revolverul în mînă.

— *No te mueva, o te mato !* (Nu te clinti că te ucid !)

Îmi pun cătușele. Călugărița irlandeză dă un țipăt și leșină. O ridică două călugărițe din bucătărie.

— *Vamos* (să mergem), zice șeful.

Mă însoțește în cameră. Cotrobăie prin boccaua mea și dă peste cele treizeci și șase de piese de aur de cîte o sută de pesos care-mi mai rămăseseră, dar lasă neatinsă cutiuța cu cele două săgeți. O fi crezut că sînt creioane. Cu o satisfacție vădită, șeful își vîră-n buzunar monezile de aur. Plecăm. În curte e-o rablă de mașină.

Cei cinci polițiști și cu mine ne îndesăm în hodoroagă și plecăm în goană, conduși de-un șofer în uniformă de polițist, negru ca tăciunele. Sînt năucit, nu protestez : încerc să-mi păstrez demnitatea. Nu-i cazul să ceri milă sau iertare. Fii bărbat și gîndește-te că nu trebuie să-ți pierzi vreodată speranța. Toate astea îmi trec rapid prin minte. Iar cînd cobor din mașină, sînt atît de hotărît s-arăt a bărbat și nu a cîrpă, și reușesc atît de bine, încît ofițerul care mă ia la întrebări începe prin a spune : „Are ceva stofă francezul ăsta, nu pare impresionat c-am pus mîna pe el". Intru în biroul lui. Îmi scot pălăria și m-așed fără să fi fost poftit, cu bocceaua între picioare.

— *Tu sabes hablar español ?* (Vorbești spaniola ?)

— *Non.* (Nu.)

— *Llame el zapatero.* (Cheamă-l pe cizmar).

Peste cîteva clipe sosește un omuleț c-un șorț albastru, ținînd un ciocan de cizmar.

— Tu ești francezul care a evadat din Rio Hacha acum un an ?

— Nu.

— Minți.

— Nu mint. Nu sînt francezul care a evadat din Rio Hacha acum un an.

— Scoate-i cătușele. Dă jos haina și cămașa.

Ia o hîrtie și-o privește. Sînt trecute toate tatuajele.

— Îți lipsește degetul mic de la mîna stîngă. Așa-i. Înseamnă că tu ești.

— Nu, nu poate să fie vorba de mine, pentru că eu n-am plecat acum un an. Eu am plecat acum șapte luni.

— Tot aia.

— Poate pentru dumneata, pentru mine nu.

— Am priceput : ai toate caracteristicile unui ucigaș. Fie că ești francez sau columbian, toți ucigașii *(matadores)* sînt la fel — de neîmblînzit. Nu sînt decît comandantul adjunct al acestei închisori. Nu știu ce-o să se hotărască în privința ta. Deocamdată o să te bag laolaltă cu foștii tăi camarazi.

— Care camarazi ?

— Francezii pe care i-ai adus în Columbia.

Îi urmez pe polițiști, sînt dus într-o celulă ale cărei zăbrele dau spre curte. Îmi regăsesc toți cei cinci prieteni. Ne îmbrățișăm.

— Credeam c-ai șters-o definitiv, bătrîne, zice Clousiot.

Maturette se smiorcăie ca un puști. Ăilalți trei au încremenit. Acum, că i-am regăsit, parcă mai prind putere.

— Dă-i drumul și povestește.

— Pe urmă. Cum e cu voi ?

— Sîntem aici de trei luni.

— Se poartă bine cu voi ?

— Așa și-așa. O să ne mute la Baranquilla, e vorba ca acolo să ne predea autorităților franceze.

— Ce șleahtă de ticăloși ! E rost de evadat ?

— Nici n-ai sosit bine că te și gîndești la evadare !

— I-ascultă, ai căpiat ? Crezi că mă las așa, cu una cu două ? Sînt tot timpul cu ochii pe voi ?

— Ziua nu cine știe ce, dar noaptea se face de gardă special pentru noi.

— Cîți ?

— Trei supraveghetori.

— Cum o duci cu piciorul ?

— E-n regulă, nici măcar nu șchiopătez.

— Vă ține tot timpul închiși ?

— Nu, ne mai plimbăm prin curte, două ore dimineața și trei după-masa.

— Cum se prezintă deținuții columbieni ?

— Se zice că unii sînt foarte periculoși, atît ca hoți cît și ca ucigași.

După-amiază mă aflam în curte, stăteam de vorbă mai la o parte cu Clousiot, cînd mă strigă un polițist. Mă duce în același birou ca și azi-dimineață. Dau de comandantul închisorii însoțit de cel care m-a interogat. Locul de onoare e ocupat de un cetățean balaoacheș, aproape negru. După culoare aduce mai mult a negru decît a indian. Are părul scurt, cîrlionțat, ca negrii. Pare să aibă vreo cinzeci de ani, niște ochi negri și răi. O mustață tăiată foarte-foarte scurt, buze groase, o gură fremătînd de mînie. Poartă o cămașă descheiată, fără cravată. În partea stîngă, panglica verde-albă a vreunei decorații. E și cizmarul aici.

— Francezule, ai fost prins la șapte luni după ce-ai evadat. Ce-ai făcut în timpul ăsta ?

— Am fost la Gunjiros.

— Nu-ți bate joc de mine că pun să-ți ardă cîteva.

— Am spus adevărul.

— Nimeni n-a trăit vreodată la indieni. Numai în anul ăsta au omorît peste douăzeci şi cinci de paznici de coastă.

— Nu, paznicii au fost omoriţi de contrabandişti.

— De unde ştii ?

— Am stat şapte luni acolo. Indienii Guajiros nu-şi părăsesc niciodată pămînturile.

— Bine, s-ar putea să fie adevărat. De unde ai şterpelit cele treizeci şi şase de monede de o sută de pesos ?

— Sînt ale mele. Mi le-a dat şeful unui trib din munţi, numit Cel drept.

— De unde să aibă un indian o asemenea avere şi cum de ţi-a dat-o ?

— Păi, dommule director, s-a semnalat vreun furt de monezi de aur de-o sută de pesos ?

— E drept, nu s-a semnalat, în rapoarte nu figurează aşa ceva. Dar tot o să cercetăm.

— Chiar vă rog, s-ar dovedi că nu mint.

— Francezule, ai săvîrşit o greşeală gravă evadînd din închisoarea de la Rio Hacha, şi una şi mai gravă ajutînd să evadeze un om ca Antonio, care urma să fie împuşcat pentru uciderea cîtorva paznici de coastă. Între timp am aflat că eşti tu însuţi căutat de justiţie franceză, că ai de ispăşit o condamnare pe viaţă. Eşti un ucigaş periculos. În consecinţă, n-o să-mi asum riscul să evadezi iarăşi dacă te las cu ăilalţi francezi. O să stai la carceră pînă ce-o să pleci la Baranquilla. Ai să-ţi capeţi monezile de aur, dacă nu reiese c-au fost furate.

Sînt mînat pînă la o scară care duce la subsol. După ce cobor peste douăzeci şi cinci de trepte dăm pe-un coridor foarte slab luminat din care se fac nişte cuşti la dreapta şi la stînga. Se deschide o carceră şi sînt împins înăuntru. Cînd se închide uşa care dă pe coridor, din podeaua de lut cleios urcă un miros de mortăciune. Sînt chemat din toate părţile. În fiecare gaură zăbrelită se află unul, doi sau trei deţinuţi.

— *Francés, Francés ! Que ha hecho ? Por qué está aquí ?* (Ce-ai făcut ? De ce eşti aici ?) Ştii că astea-s carcerele morţii ?

— Gura ! Să vorbească el ! răcneşte un glas.

— Da, sînt francez. Mă aflu aici pentru c-am evadat de la închisoarea din Rio Hacha.

Spaniola mea păsărească e înțeleasă perfect de el.

— Ascultă aici, francezule: în fundul carcerei tale e o scîndură. E pentru dormit. La dreapta e-o cutie cu apă. N-o risipi, în fiecare dimineață ți se dă doar foarte puțină și degeaba mai ceri pe urmă. La stînga ai o găleată să-ți faci nevoile. Acoper-o cu haina. Aici n-ai nevoie de haină, e prea cald, dar acoperă-ți găleata, să nu pută prea tare. Așa facem cu toții.

Mă apropii de zăbrele, încerc să le deslușesc chipurile. Nu-i zăresc decît pe cei doi din față, lipiți de zăbrele, cu picioarele afară. Unul e-un tip de indian spaniolizat, aduce cu primii polițiști care m-au arestat la Rio Hacha; celălalt, un negru foarte deschis la culoare, e tînăr și chipeș. Negrul mi-atrage atenția că în carcere apa se ridică la fiecare maree. Să nu mă înspăimînt, nu se ridică niciodată mai sus de brîu. Șobolanii care s-or urca pe mine, să nu-i prind cu mîna, să-i pocnesc cu ceva. Să nu-i prind niciodată cu mîna, ca să nu mă muște. Îl întreb:

— De cînd ești în carcera asta?

— De două luni.

— Dar ceilalți?

— Nu se stă mai mult de trei luni. Al care nu-i scos după trei luni înseamnă că-i sortit să moară aici.

— De cît timp e-aici al mai vechi?

— De opt luni, dar nu mai are mult. De-aproape o lună nu mai poate să se ridice decît în genunchi. Nu mai poate să stea în picioare. O să moară înecat într-o zi cu maree mai înaltă.

— Patria asta a ta e-o țară de sălbatici?

— N-am zis niciodată c-am fi civilizați. Nici patria ta nu-i mai brează, dacă te-a condamnat la muncă silnică pe viață. Aici, în Columbia, sau te-alegi cu douăzeci de ani sau te condamnă la moarte. Niciodată însă la muncă silnică pe viață.

— Vezi de treabă, peste tot e la fel.

— Ai omorît mulți?

— Nu, unul singur.

— Nu se poate. Pentru un singur om nu te-alegi cu-atît.

— Pe cuvîntul meu.

— Vezi că patria ta e la fel de sălbatică?

— Bine, n-o să ne luăm acu la harță care patrie. a ta sau a mea, e mai bună. Ai dreptate. Poliția e la fel de ticăloasă peste tot. Dar tu, ce-ai făcut ?

— Am omorît un bărbat, pe fiu-său și pe nevastă-sa.

— De ce ?

— L-au dat pe frățiorul meu scroafei să-l mănînce.

— Nu se poate. Ce oroare !

— Frățiorul meu avea cinci ani și arunca toată ziua cu pietre în copilul lor, l-a lovit de cîteva ori la cap.

— Nu-i un motiv.

— Așa am zis și eu cînd am aflat.

— Cum ai aflat ?

— Frățiorul meu dispăruse de trei zile și, căutîndu-l, am găsit o sandală de-a lui în gunoi. Gunoiul fusese scos din grajdul unde stătea scroafa. Scotocind prin gunoi, am găsit un ciorăpel alb plin de sînge. Am priceput. Înainte de i-am omorît, femeia a mărturisit. Le-am zis să-și rostească rugăciunea înainte de i-am împușcat. Cu primul foc am zdrobit picioarele tatălui.

— Bine ai făcut că i-ai omorît. Cît o să iei ?

— Douăzeci de ani, cel mult.

— De ce te-a băgat la carceră ?

— L-am pocnit pe-un polițai rudă cu ei. Era aici, la închisoarea asta. L-au scos. Nu mai e aici, acu stau cuminte.

Se deschide ușa de pe coridor. Intră un paznic cu doi deținuți care poartă, agățat de două prăjini, un butoi de lemn. În spatele lor, în fund, se zăresc alți doi paznici, înarmați. Scot din fiecare carceră gălețile care servesc drept privată și le deșartă în butoi. Un miros de urină și de excremente otrăvește aerul în asemenea hal că te sufoci. Nimeni nu scoate o vorbă. Cînd ajung la mine, cel care-mi ia găleata lasă să-i cadă un pachețel Îl împing repede mai încolo, în întuneric, cu piciorul După ce pleacă, găsesc înăuntru două pachete de țigări, o aprinzătoare cu iască și-un bilețel pe care scrie ceva pe franțuzește. Aprind mai întîi două țigări și le arunc celor doi din față. Apoi îmi strig vecinul, care, întinzînd brațul, prinde țigările și le pasează celorlalți deținuți. După împărțeală aprind o țigară și încerc să citesc la lumina care vine de pe coridor. Nu izbutesc. Fac atunci din hîrtia care învelea pachetul un sul subțire și, după cîteva încercări, reușesc s-o aprind cu iasca. Citesc degrabă :

„Curaj, Papillon, bizuie-te pe noi. Fii atent. Mîine o să capeţi hîrtie şi creion ca să ne scrii. Sîntem cu tine pînă la moarte."

Sînt inima bătîndu-mi de emoţie. Ce bine-mi fac cele cîteva cuvinte! Nu sînt singur, şi mă pot bizui pe prietenii mei.

Nimeni nu vorbeşte. Toată lumea fumează. Din împărţirea ţigărilor am aflat că sîntem nouăsprezece în carcerele astea ale morţii. Iată-mă aşadar din nou pe calea putreziciunii, şi vîrît de data asta pînă-n gît! Micile călugăriţe ale bunului Dumnezeu erau nişte călugăriţe ale Diavolului. Cu toate acestea, precis că nici irlandeza, nici spaniola nu m-au turnat. Ah! ce mai dobitocie să mă-ncred în călugăriţele alea! Nu, nu ele. Poate căruţaşul? De vreo două-trei ori am făcut imprudenţa să vorbim franţuzeşte. O fi auzit? Ce importanţă mai are! De data asta te-ai ras, şi de-adevăratelea. Călugăriţe, căruţaş sau Maică Stareţă, rezultatul e acelaşi.

S-a zis cu mine în carcera asta infectă care cică se inundă de două ori pe zi. Căldura e atît de înnăbuşitoare că-mi scot mai întîi cămaşa, apoi pantalonul. Îmi scot ghetele şi agăţ totul de zăbrele.

Cînd te gîndeşti c-am făcut două mii cinci sute de kilometri ca s-ajung aici! Straşnică treabă! Doamne Dumnezeule! Tu, care ai fost atît de darnic cu mine, oare mă vei părăsi? Poate că te-am supărat, căci în definitiv îmi dăduseşi libertatea, cea mai sigură, cea mai frumoasă. Îmi dăduseşi o obşte care mă adoptase pe deplin. Mi-ai dat nu una, ci două femei admirabile. Şi soarele, şi marea. Şi o colibă unde eram cu-adevărat un şef. O viaţă-n mijlocul naturii. O existenţă primitivă, dar cît de plăcută şi de liniştită. Acest dar unic pe care mi-l făcuseşi, de-a fi liber, fără poliţai, fără magistrat, fără invidioşi sau ticăloşi în jurul meu! Iar eu n-am ştiut să-l apreciez cum merita. Marea aceea atît de albastră, uneori atît de verde, alteori aproape neagră, răsăriturile şi amurgurile care scăldau totul într-o tihnă senină, netulburată, felul acela de a trăi fără bani, unde nu-mi lipsea nimic din ceea ce contează pentru un bărbat, toate astea le-am călcat în picioare, le-am disprețuit. Ca să plec încotro? Spre nişte orînduiri care nu vor să ştie de mine. Spre nişte fiinţe care nu-şi dau măcar osteneala să afle ce se mai poate salva din mine. Spre o lume care mă res-

pinge, care-mi refuză orice speranță. Spre niște colectivități care nu se gîndesc decît la un lucru : să mă distrugă prin orice mijloc.

Cînd vor afla c-am fost prins, cele douăsprezece mamii din juriu, scîrnăvia aia de Polein, sticleții și procurorul o să se bucure nevoie mare. Nu-ncape îndoială c-o să se găsească un ziarist să transmită știrea în Franța.

Dar ai mei ? Cine știe cît or fi fost de bucuroși cînd l-au înștiințat jandarmii c-am evadat, că feciorul sau fratele lor a scăpat din mîinile călăilor ! Acum, aflînd c-am fost prins, o să sufere a doua oară.

N-am făcut bine renegîndu-mi tribul. Da, pot să spun „tribul meu", pentru că mă îndrăgiseră cu toții. N-am făcut bine, și-mi merit soarta. Și totuși... Doar n-am evadat ca să sporesc numărul indienilor din America de Sud. Mărite Doamne, înțelege că sînt dator să-mi reiau viața într-o societate civilizată și să demonstrez că pot face parte din ea fără să reprezint un pericol. E adevăratul meu destin — cu sau fără ajutorul Tău.

Va trebui să dovedesc că pot, sînt — și voi fi — o făptură normală, dacă nu chiar mai bună decît ceilalți indivizi ai indiferent cărei colectivități sau țări.

Fumez. Apa începe să urce. Mi-a ajuns cam pînă la glezne. Strig :

— Negrule, cît rămîne apa-n celulă ?

— Depinde de forța marei. O oră, cel mult două.

Aud cîțiva deținuți strigînd : „*Está llegando* (Vine) !"

Încet, foarte încet, apa urcă. Metisul și negrul s-au cocoțat pe zăbrele. Picioarele le-atîrnă pe coridor și stau cu brațele înlănțuite de bare. Aud un zgomot în apă : e-un șobolan de canal, cît un coioi. Încearcă să urce pe zăbrele. Pun mîna pe-o gheată și, cînd ajunge în dreptul meu, îi ard o lovitură zdravănă în cap. Se prăbușește pe coridor chițăind.

Negrul zice :

— Francezule, te-ai pus pe vînat. Nu mai termini, dacă vrei să-i omori pe toți. Urcă pe grilaj, agață-te de zăbrele și stai liniștit.

Îi urmez sfatul, dar zăbrelele mă taie, nu pot să rezist mult în poziția asta. Iau haina de pe găleata-privată, o leg de zăbrele și mă strecor pe ea. Am alcătuit un soi de scaun care-mi îngăduie să suport mai bine poziția deoarece acum aproape că șed.

Invazia asta de apă, de şobolani, de cîrcăieci şi de răcuşori micuţi aduşi de apă e treaba cea mai respingătoare, cea mai deprimantă pe care trebuie s-o îndure o făptură omenească. O oră şi mai bine după aceea, cînd s-a retras apa, rămîne un mîl vîscos înalt de peste un centimetru. Îmi pun ghetele, ca să nu mă bălăcesc în mizga asta. Negrul mi-aruncă o bucată de scîndură de vreo zece centimetri şi-mi spune să-mping mîlul pe coridor, începînd de la scîndura pe care urmează să dorm, şi apoi dinspre fundul carcerei spre intrare. Treaba asta îmi ia pe puţin o jumătate de oră şi mă împiedică să mă gîndesc la altele. E şi asta ceva. Pînă la mareea următoare n-o să mai pătrundă apa, adică vreme de exact unsprezece ore, pentru că ultima oră e cea a inundaţiei. Ca să vină din nou apă trebuie socotite cele şase ore în care mareea se retrage şi cele cinci cînd urcă din nou. Fac următoarea reflecţie, niţeluş ridicolă :

— Papillon, eşti sortit să ai de-a face cu mareele mării. Că vrei sau că nu vrei, luna are pentru tine o mare importanţă, pentru tine şi pentru viaţa ta. Mulţumită mareelor, fluxului şi refluxului, ai putut ieşi cu uşurinţă din fluviul Maroni, cînd ai evadat de la ocnă. Calculînd ora mareei, ai plecat din Trinidad şi din Curaçao. Te-au arestat la Rio Hacha pentru că mareea n-a fost destul de puternică să te îndepărtezi mai repede, iar acum eşti permanent la discreţia acestei maree.

Printre cei care vor citi aceste pagini, de vor fi tipărite vreodată, se vor găsi poate unii să le fie un pic milă de mine aflînd ce-a trebuit să-ndur în carcerele astea columbiene. Vor fi dintre cei buni la suflet. Ceilalţi, veri cu cele douăsprezece momîi care m-au condamnat, sau fraţi de-ai procurorului, vor spune : „Aşa i se cade, dacă rămînea la ocnă n-ar fi păţit nimic". Ei bine, vreţi să vă spun ceva, atît vouă celor buni la suflet, cît şi vouă, momîilor ? Nu sînt disperat cîtuşi de puţin, şi-o să vă mai zic şi altceva : prefer să zac în carcerele astea ale bătrînei fortăreţe columbiene, clădite de Inchiziţia spaniolă, decît în Insulele Salvării, unde ar fi trebuit să fiu acum. Aici mai am încă multe de încercat ca să mă cărăbănesc şi, chiar în cloaca asta împuţită, mă aflu totuşi la două mii cinci sute de kilometri de ocnă. Vor trebui să crăpte bine ochii pentru a mă sili să fac calea întoarsă. Regret doar tribul meu Guajira, pe Lali şi pe Zoraima,

și libertatea aceea în sînul naturii, fără confortul omului civilizat, dar și fără poliție, închisoare, și cu-atît mai puțin carcere. Îmi spun că sălbaticilor mei nu le-ar fi trecut niciodată prin minte să pună la asemenea chinuri pe vreun dușman, îndeosebi pe-un om ca mine, care n-a păcătuit cu nimic față de columbieni.

Mă întind pe scîndură și fumez două-trei țigări în fundul celulei, ca să nu mă vadă ceilalți fumînd. Înapoindu-i negrului scîndurica, i-am aruncat o țigară aprinsă, iar el a făcut la fel, din jenă față de ceilalți. Amănuntele astea, care par un fleac, sînt de mare preț pentru mine, dovedindu-mi că noi, drojdia societății, am păstrat măcar o fărîmă de bună-cuviință.

Aici nu-i ca la închisoarea Conciergerie. Pot să visez și să vagabondez prin spațiu fără a fi nevoit să-mi pun o batistă pe ochi ca să-i feresc de-o lumină prea crudă.

Cine-o fi înștiințat poliția că locuiesc la mănăstire? O, de-aș afla într-o zi, știu c-ar plăti-o! După care îmi spun: „Lasă prostiile, Papillon! Gîndește-te la cîte ai de făcut în Franța să te răzbuni, doar n-ai venit în fundul ăsta de țară ca să faci rău! Precis că persoana în cauză o să fie pedepsită de viața însăși, iar de va fi să te-ntorci odată, n-o s-o faci ca să te răzbuni, ci spre bucuria lui Lali și Zoraimei și poate a copiilor pe care i-au zămislit cu tine. De vei reveni pe meleagurile astea, o s-o faci pentru ele și pentru toți indienii Guajiros care te-au onorat primindu-te printre ei ca pe unul de-ai lor. Sînt încă pe calea putreziciunii, dar, deși zac deocamdată în fundul unei carcere subterane, mă aflu, cu sau fără voia altora, în plină evadare și pe calea libertății. Asta-i cu neputință de tăgăduit."

Am căpătat hîrtie, un creion, două pachete de țigări. Mă aflu aici de trei zile. Ar trebui să spun de trei nopți, pentru că aici e noapte veșnică. În timp ce-aprind o țigară „Piel Roja", nu pot decît să admir devotamentul cu care se ajută deținuții între ei. Columbianul care-mi pasează pachetul riscă extrem de mult. Dacă-i prins, precis că face o cură în carcerele astea. Nu se poate să n-o știe, iar faptul că vrea să m-ajute în calvarul pe care-l îndur nu-i numai un semn de curaj, ci și de noblețe rară. Cu același sistem al hîrtiei aprinse citesc: „Papillon, știm că te ții tare. Bravo! Dă-ne vești despre tine. Noi, cum ne știi.

A venit să te vadă o călugăriță care vorbește franțuzește ; n-au lăsat-o să stea de vorbă cu noi, dar un columbian ne-a zis c-a avut răgazul să-i spună că francezul se află în carcerele morții. Ea a răspuns : O să mai viu. Asta-i tot. Te-mbrățișează prietenii tăi."

N-a fost ușor să le răspund, dar pîn-la urmă am izbutit să scriu : „Mulțumiri pentru toate. E-n regulă, mă țin tare. Scrieți-i consulului francez, poate iese ceva din asta. Legătura s-o facă mereu același, să fie pedepsit la o adică unul singur. Nu v-atingeți de vîrfurile săgeților. Trăiască evadarea !"

EVADAREA DE LA SANTA MARTA

Am fost scos din peștera aia scîrboasă abia după douăzeci și opt de zile, la intervenția consulului belgian la Santa Marta, un anume Klausen. Negrului, pe nume Palacios, și care ieșise la trei săptămîni după sosirea mea, îi dăduse prin cap să-i spună maicăi-si, cu prilejul unei vizite, să-l înștiințeze pe consulul belgian că-n carcerele alea zace un belgian. Îi venise ideea într-o duminică, văzînd că un deținut belgian e vizitat de consul.

Într-o bună zi, așadar, sînt dus în biroul comandantului care-mi spune :

— Ești francez, de ce faci reclamații la consulul belgian ?

În birou, un domn îmbrăcat în alb, de vreo cinzeci de ani, cu părul blond, aproape alb și c-o față rotofeie, proaspătă și trandafirie, ședea într-un fotoliu, cu o servietă de piele pe genunchi. Pricep imediat despre ce-i vorba :

— Dumneavoastră spuneți c-aș fi francez. Sînt un evadat, recunosc, căutat de justiția franceză, dar sînt belgian.

— Ah ! Vedeți ? zice omulețul cu mutră de popă.

— De ce n-ai spus pînă acum ?

— Pentru mine n-avea nici o importanță în ce vă privește, căci în definitiv n-am săvîrșit nici un delict grav pe teritoriul dumneavoastră, afară de faptul c-am evadat, lucru firesc pentru orice deținut.

— *Bueno*, am să te pun la un loc cu camarazii dumitale. Dar, Señor Consul, vă atrag atenția că la prima în-

cercare de evadare, îl trimit înapoi. Duceţi-l la frizer, apoi puneţi-l la un loc cu complicii săi.

— Vă mulţumesc, domnule consul, spun eu pe franţuzeşte, vă mulţumesc mult că v-aţi deranjat pentru mine.

— Dumnezeule ! Cît trebuie să fi suferit în carcerele acelea înfiorătoare ! Hai, pleacă degrabă, să n-apuce animalul ăsta să se răzgîndească. Am să mai viu să te văd. La revedere.

Frizerul nu era acolo şi am fost dus alături de prietenii mei: Aveam probabil o mutră de groază, căci spuneau tot timpul :

— Ăsta nu eşti tu ! Nu se poate ! Cum de te-au adus ticăloşii în halul ăsta ? Vorbeşte, spune-ne ceva. Ai orbit ? Ce-ai la ochi ? De ce-i tot închizi şi deschizi ?

— Nu pot să mă obişnuiesc cu lumina. E prea tare, ochii mi s-au învăţat cu întunericul.

M-aşez privind spre interiorul celulei :

— Aşa-i mai bine.

— Miroşi a mortăciune, de necrezut ! Pînă şi trupul îţi miroase a mortăciune !

M-am dezbrăcat la piele şi camarazii mi-au pus lucrurile lîngă uşă. Braţele, spinarea, coapsele, picioarele mi-erau pline de pişcături roşii, ca alea făcute de ploşniţele de la noi, şi de muşcături ale răcuşorilor pitici care înotau în apa mareelor. Arătam înfiorător, n-aveam nevoie de oglindă ca să-mi dau seama. Cei cinci ocnaşi, care văzuseră atîtea, amuţiseră tulburaţi de-a mă vedea în halul ăla. Clousiot cheamă un poliţist şi-i spune că, chiar dacă nu-i frizer, e apă în curte. I se răspunde să aştepte ora plimbării.

Ies gol puşcă. Clousiot duce hainele curate cu care o să mă îmbrac. Maturette m-ajută să mă spăl de mai multe ori cu săpunul ăsta negru, din partea locului. Cu cît mă spăl, cu atît iese mai mult jeg. În sfîrşit, după cîteva săpuneli şi clătieli, mă simt curat. Mă usuc în cinci minuţe la soare şi mă îmbrac. Soseşte frizerul. Vrea să mă radă-n cap, dar îi spun :

— Nu. Tunde-mă normal şi bărbiereşte-mă. O să-ţi plătesc.

— Cît ?

— Un peso.

— Fă treabă bună, zice Clousiot, și capeți doi pesos.

Spălat, bărbierit, tuns ca lumea, cu haine curate pe mine, simt că renasc. Prietenii mei nu mai încetează cu întrebările :

— Dar apa, pînă unde venea ? Dar șobolanii ? Dar cîrcăiecii ? Dar noroiul ? Dar răcușorii ? Dar ralatul din tinetă, și morții pe care-i scoteau ? Muriseră de moarte bună sau se spînzuraseră, ori i-au „sinucis" polițiștii ?

Întrebările nu mai conteneau și de-atîta vorbă mi se făcuse sete. În curte era un negustor de cafea. Timp de trei ore, cît am stat în curte, am băut pe puțin zece cafele tari, îndulcite cu *papelón* (zahăr nerafinat). Cafeaua aia îmi părea cea mai bună băutură din lume. Negrul din carcera de vizavi a venit să-mi dea bună ziua. Îmi lămurește pe șoptite povestea cu consulul belgian și cu maică-sa. Îi strîng mîna. E foarte mîndru că de la el se trage ieșirea mea din carceră. Pleacă fericit, spunîndu-mi :

— Mai vorbim mîine. De-ajuns pentru azi.

Celula prietenilor mei mi se pare un palat. Clousiot are un hamac al lui, l-a cumpărat cu banii săi. Mă obligă să dorm în el. Mă întind de-a latul. Îl văd mirat și-i explic că, dacă se culcă în lungime, înseamnă că nu știe să folosească un hamac.

Mîncatul, băutul, dormitul, jocul de dame și de cărți, cu cărți de joc spaniole, vorbitul pe spaniolește între noi și cu polițiștii și deținuții columbieni, ca să învățăm bine limba, toate treburile astea ne umpleau ziua și chiar o parte a nopții. E greu să te culci de la nouă seara. Atunci dau năvală amănuntele evadării de la spitalul Saint-Laurent din Santa Marta, se ivesc, defilează pe dinaintea ochilor mei și vor urmarea. Filmul nu se poate opri aici, trebuie să continue, o să continue, bătrîne. Să-mi recapăt numai forțele și te-asigur c-o să mai fie episoade, crede-mă ! Mi-am găsit săgețile și două frunze de coca, una complet uscată, alta încă puțin verde. O mestec pe cea verde. Toți mă privesc uluiți. Le explic prietenilor mei că din frunzele astea se prepară cocaina.

— Faci mișto de noi !

— Gustă.

— Da, așa-i, amorțește limba și buzele.

— Se vînd pe-aici ?

— Habar n-am. Clousiot, cum faci să apară din cînd în cînd niște bișțari ?

— Am schimbat la Rio Hacha și de-atunci am avut întotdeauna bani, oficial.

— Eu, spun, am la comandant treizeci și șase de monezi de aur de-o sută de pesos și fiecare monedă face trei sute de pesos. Într-una din zilele astea am s-aduc vorba.

— Sînt niște linge-blide, mai degrabă încearcă să faci un tîrg.

— E o idee.

Duminică am vorbit cu consulul belgian și cu deținutul belgian. Deținutul ăsta a comis un abuz de încredere față de-o societate americană cu plantații de banane. Consulul spune că va căuta să ne ocrotească. A completat o fișă în care declar că m-am născut la Bruxelles din părinți belgieni. I-am vorbit de călugărițe și de perle. Dar el e protestant, nu cunoaște nici călugărițele, nici preoții, doar puțin pe episcop. Cît despre monezi, mă sfătuiește să nu le cer. E prea mare riscul. Va trebui să-l înștiințăm cu douăzeci și patru ore înainte de plecăm spre Baranquilla, „și le vei putea cere în prezența mea, spune el, pentru că, dacă am înțeles bine, există martori".

— Da.

— Dar acum să nu ceri nimic, ar fi în stare să te vîre iar în carcerele alea groaznice, și poate chiar să te-omoare. Monezile acelea de aur de-o sută de pesos reprezintă într-adevăr o mică avere. Nu valorează trei sute de pesos, cum crezi, ci cinci sute de pesos fiecare, va să zică o sumă mare. Nu-i bine să pui oamenii la încercare. Cu perlele e altceva. Dă-mi răgazul să reflectez.

Îl întreb pe negru dacă ar vrea să evadeze cu mine și cum crede c-ar fi mai bine să facem. Pielea lui deschisă a devenit cenușie cînd a auzit că-i vorba de ușcheală.

— Te implor, omule. Nici nu te gîndi la așa ceva. Dacă dai în bară, te-așteaptă cea mai îngrozitoare moarte înceată. Ai avut o porție. Așteaptă s-ajungi altundeva, la Baranquilla. Aci ar fi curată sinucidere. Vrei să mori ? Stai liniștit, omule. În toată Columbia nu-i altă carceră ca aia în care-ai zăcut. De ce riști aici ?

— Da, dar aici zidul nu-i prea înalt, trebuie să fie relativ ușor.

— *Hombre, facil o no* (Omule, ușor sau greu), nu te bizui pe mine. Nici pentru evadare, nici pentru vreo mînă de ajutor. Nici măcar pentru discutat despre asta. Și pleacă îngrozit, spunîndu-mi : Francezule, nu ești în toate mințile, te-ai ținut dacă-ți trec prin cap asemenea idei aici, la Santa Marta.

În fiecare dimineață și-n fiecare după-amiază mă uit la deținuții columbieni care se află aci pentru fapte grave. Toți au mutre de asasini, dar îi simți că-s cu boutl pe labe. Spaima de-a fi băgați în carcerele alea îi paralizează. Acum vreo patru-cinci zile, am văzut ieșind din carcera un lungan cu-n cap mai înalt ca mine, poreclit „El Caimán". Se spune că-i extrem de primejdios. Stau de vorbă cu el, apoi, după vreo trei-patru plimbări, îi spun :

— *Caimán, quieres fugarte commigo ?* (Vrei să evadezi cu mine ?)

Mă privește de parc-aș fi Necuratul și-mi spune :

— Ca să mă-ntorc de unde am venit, dacă dăm greș ? Nu, mulțumesc. Mai bine-mi string mama de gît decît să mă-ntorc acolo.

A fost ultima mea încercare. Niciodată n-o să mai suflu cuiva vreo vorbă despre evadare.

După-amiază îl văd trecînd pe comandantul închisorii. Se oprește, se uită la mine, apoi îmi spune :

— Cum merge ?

— Merge, dar ar merge și mai bine dac-aș avea monezile de aur.

— De ce ?

— Pentru c-aș putea să-mi iau un avocat.

— Vino cu mine.

Mă duce în biroul lui. Sîntem singuri. Îmi oferă o țigară — nu e rău — mi-o aprinde — din ce în ce mai bine.

— Știi destulă spaniolă ca să-nțelegi și să răspunzi limpede vorbind rar ?

— Da.

— Bun. Zici c-ai vrea să vinzi cele douăzeci și șase de monede.

— Nu, cele treizeci și șase de monede.

— Ah ! da ! da ! Și cu banii ăștia să-ți iei un avocat ? Dar numai noi știm de monedele astea.

— Ba nu, mai știu sergentul și ăi cinci care m-au arestat, și comandantul adjunct care le-a luat pînă să vi le dea. Mai e și consulul meu.

— Ah ! Ah ! *Bueno.* E chiar preferabil s-o ştie cît mai mulţi, în felul ăsta lucrăm pe faţă. Ştii, ţi-am făcut un mare serviciu. Mi-am ţinut gura, n-am cerut informaţii de la diverse servicii poliţieneşti ale ţărilor prin care ai trecut, ca să aflu dacă au cunoştinţă de vreun furt de monezi.

— Ar fi trebuit s-o faceţi.

— Nu, pentru binele tău era preferabil să n-o fac.

— Vă mulţumesc, domnule comandant.

— Vrei să ţi le vînd ?

— Cu cît ?

— Mă rog, cu cît ai zis că ţi s-a dat pe trei din ele : trei sute de pesos. Îmi dai o sută de pesos de fiecare monedă pentru serviciul pe care ţi l-am făcut. Ce zici ?

— Nu. Îmi înapoiezi monezile zece cîte zece şi-am să-ţi dau nu o sută, ci două sute de pesos de fiecare. Merită ţinînd seama de tot ce-ai făcut pentru mine.

— Francezule, eşti prea şmecher. Eu sînt un biet ofiţer columbian, cam credul şi cam prostuţ, în timp ce tu eşti deştept şi, cum am mai spus, tare şmecher.

— Bine, atunci ce oferi ?

— Mîine îl aduc pe cumpărător aici, în biroul meu. Vede monezile, face o ofertă, şi juma-juma. Aşa sau nimic. Te trimit la Baranquilla cu monezile, sau le păstrez pentru anchetă.

— Nu, uite ultimul cuvînt : omul vine aici, priveşte monezile şi ce trece de trei sute cincizeci de pesos de bucată e-al tău.

— *Está bien* (Bine), *tú tienes mi palabra* (pe cuvîntul meu). Dar unde o să pui atîţia bani ?

— Cînd o fi să luăm banii, îl chemi pe consulul belgian. O să-i dau pentru avocat.

— Nu, fără martor.

— Nu rişti nimic, îţi dau în scris că mi-ai restituit cele treizeci şi şase de monezi. Spune da, şi dacă te porţi corect faţă de mine, îţi mai propun o afacere.

— Care ?

— Acordă-mi încredere. E la fel de bună ca prima şi la asta o să ai cincizeci la sută.

— *Cual es ?* (Despre ce-i vorba ?) Spune-mi.

— Aranjează repede treaba de mîine, iar seara, cînd banii mei vor fi în siguranţă la consul, am să-ţi vorbesc de cealaltă afacere.

Întrevederea a fost lungă. Cînd m-am întors în curte, satisfăcut, prietenii mei intraseră deja în celulă.

— Ei, cum a mers ?

Le povestesc toată discuția. Ne tăvălim de rîs în pofida situației noastre.

— Ce mai vulpoi, individul ! Dar l-ai tras în piept. Crezi c-o să țină ?

— Pun rămășag o sută de pesos contra două sute că-i al meu. Nu pariază nimeni ?

— Nu, și eu cred că l-ai priponit.

Toată noaptea stau pe gînduri. Prima afacere o să țină. A doua — o să fie-n culmea fericirii să înhațe perlele — ține și asta. Rămîne a treia. A treia... e că-i ofer tot ce-am încasat, dacă mă lasă să fur un vas din port. Vasul aș putea să-l cumpăr cu banii din tub. Rămîne de văzut dacă rezistă ispitei. Ce risc ? După primele două afaceri nici măcar nu poate să mă pedepsească. Să vedem. Să nu vinzi pielea ursului, și așa mai departe. Ai putea s-aștepți pînă la Baranquilla. Da' de ce ? Într-un oraș mai mare e și închisoarea mai mare, deci mai bine păzită și cu ziduri mai înalte. Ar trebui să-mi reiau traiul cu Lali și cu Zoraima : evadez cît mai grabnic, aștept acolo cîțiva ani, plec în munți cu tribul care are vite și-atunci iau legătura cu venezuelienii. Evadarea asta trebuie să iasă bine cu orice preț. Toată noaptea fac tot felul de combinații, cum aș putea duce la bun sfîrșit a treia afacere.

A doua zi, treaba merge repede. La nouă dimineața sînt căutat ca să dau ochii c-un domn care m-așteaptă la comandant. Cînd sosesc, polițistul rămîne afară și mă trezesc în fața unui cetățean de aproape șaizeci de ani, purtînd un costum gri-deschis, cu o cravată gri. Pe masă, o pălărie de fetru gri cu boruri late, gen cow-boy. O perlă mare albastră-cenușie iese din cravată ca dintr-o cutie de bijuterii. Bărbatul ăsta slab și uscățiv nu-i lipsit de oarecare eleganță.

— Bună ziua, domnule.

— Vorbiți franțuzește ?

— Da, sînt libanez de origine. Văd că aveți niște monezi de aur de o sută de pesos, mă interesează. Sînteți de acord să căpătați cinci sute pe fiecare ?

— Nu, șase sute cinzeci.

— Nu sînteți bine informat, domnule ! Prețul maxim e de cinci sute cincizeci bucata.

— Uitați ce-i, întrucît le luați pe toate, vi le dau cu șase sute.

— Nu, cinci sute cincizeci.

Pe scurt, ne înțelegem la cinci sute optzeci. Tîrgul e încheiat.

— *Qué han dicho ?* (Ce-ați spus ?)

— Tîrgul a fost încheiat, domnule comandant, la cinci sute optzeci. Vînzarea o să aibă loc după-amiază.

Pleacă. Comandantul se scoală și-mi spune :

— Foarte bine, deci care-i partea mea ?

— Două sute cincizeci de fiecare monedă. Vezi, îți dau de două ori și jumătate mai mult decît voiai să cîștigi, o sută de pesos de bucată.

Zîmbește și zice :

— Cum e cu cealaltă afacere ?

— Mai întîi să fie aici consulul după-amiază, să încaseze banii. După ce-o să plece, o să-ți vorbesc de a doua afacere.

— Va să zică e-adevărat că e și a doua ?

— Pe cuvîntul meu de onoare.

— *Bien, ojalá.* (De-ar fi adevărat.)

La ora două, consulul și libanezul sînt aici. Acesta din urmă îmi dă douăzeci de mii opt sute de pesos. Înmînez douăsprezece mii șase sute consulului și opt mii două sute optzeci comandantului. Îi dau comandantului o chitanță cum că mi-a restituit cele treizeci și șase de monezi de o sută de pesos din aur. Rămînem singuri, comandantul și cu mine. Îi istorisesc scena cu Maica Stareță.

— Cîte perle sînt ?

— Cinci-șase sute.

— E-o hoață, Stareța asta. Ar fi trebuit să ți le restituie, sau să ți le trimită, sau să le predea poliției. Am s-o denunț.

— Nu, o să te duci la ea și-o să-i dai o scrisoare din partea mea, scrisă pe franțuzește. Pînă să pomenești de scrisoare, să-i ceri să cheme irlandeza.

— Pricep : irlandeza o să citească ce i-ai scris pe franțuzește și o să-i traducă. E-n regulă. Am plecat.

— Așteaptă scrisoarea.

— A, așa-i ! José, pregătește trăsura cu doi polițiști ! strigă el prin ușa întredeschisă.

Mă instalez la biroul comandantului și scriu următoarele pe-o hîrtie cu antetul închisorii :

„Doamnei Stareţe a mănăstirii.

Prin bunăvoinţa bunei şi milosei călugăriţe irlandeze.

Cînd Domnul m-a călăuzit la domnia-voastră, unde credeam că voi primi ajutorul la care orice năpăstuit are dreptul după legea creştinească, v-am încredinţat un săculeţ cu perle, proprietatea mea, ca să vă încredinţaţi că n-o să plec clandestin de sub acoperişul care ocroteşte un lăcaş al Domnului. O fiinţă josnică a socotit de datoria ei să mă denunţe poliţiei, care n-a întîrziat să mă aresteze la domnia-voastră. Nădăjduiesc că sufletul abject care a săvîrşit acest gest nu e un suflet care să aparţină vreuneia din fiicele Domnului sălăşluind în casa domniei-voastre. N-aş putea să vă spun că sînt gata să iert un asemenea suflet ticălos, ar însemna să mint. Dimpotrivă, voi înălţa o rugă fierbinte ca Dumnezeu sau unul din sfinţii săi să pedepsească fără milă pe vinovatul sau vinovata unui atare păcat atît de monstruos. Vă rog, Maică Stareţă, să înmînaţi comandantului Cesario săculeţul cu perle pe care vi l-am încredinţat. El mi-l va restitui, sînt convins, cu sfinţenie. Scrisoarea de faţă vă va sluji drept chitanţă.

Primiţi, vă rog, etc."

Mănăstirea fiind la opt kilometri de Santa Marta, trăsura se înapoiază după o oră şi jumătate. Comandantul trimite după mine.

— S-a făcut. Numără-le să vezi dacă nu lipseşte vreuna.

Le număr. Nu ca să-mi dau seama dacă lipseşte vreuna, căci nu ştiam cîte sînt, ci pentru a afla cîte perle se găsesc acum în mîinile acestui nespălat : cinci sute şaptezeci şi două.

— E-n regulă ?

— Da.

— *No falta ?* (Nu lipseşte nimic ?)

— Nu. Acum, povesteşte.

— Cînd am ajuns la mănăstire, Stareţa era în curte. Cei doi poliţişti m-au încadrat, şi-am zis :

„Doamnă, din motive foarte serioase, pe care probabil că le bănuiţi, trebuie să-i vorbesc călugăriţei irlandeze în prezenţa dumneavoastră".

— Şi pe urmă ?

— Călugăriţa i-a citit Stareţei scrisoarea tremurînd. Aceasta n-a spus nimic. A lăsat capul jos, a deschis sertarul biroului ei şi mi-a zis : „Iată săculeţul neatins, cu

perlele. Dumnezeu să-l ierte pe cel ce s-a făcut vinovat de-o asemenea nelegiuire față de acel om. Spune-i că ne rugăm pentru el." Asta-i, *Hombre !* încheie radios comandantul.

— Cînd vindem perlele ?

— *Mañana* (mîine). Nu te-ntreb de unde le ai, acum știu că ești un *matador* (ucigaș) periculos, dar mai știu că în același timp ești un om de cuvînt și un om cinstit. Ține, ia șunca, sticla de vin și pîinea asta franțuzească, să prăznuiești cu prietenii tăi ziua asta de neuitat.

— Bună seara.

Și iată-mă sosind c-o sticlă de Chianti de doi litri, c-o șuncă afumată de aproape trei kile și cu patru franzele lungi franțuzești. E o masă sărbătorească. Șunca, pîinea și vinul scad văzînd cu ochii. Toată lumea mănîncă și bea cu poftă.

— Crezi că un avocat o să poată să ne-ajute cu ceva !

Mă pufnește rîsul. Pînă și la amărîții ăștia s-a prins gargara cu avocatul !

— Nu știu. E de studiat și trebuie să cerem o consultație pînă să plătim.

— Cel mai bine, spune Clouslot, ar fi să nu plătim decît dacă cîștigăm.

— Bine-bine, dar trebuie să găsim un avocat care să fie de-acord cu propunerea asta.

Nu mai scot o vorbă. Mi-e un pic rușine.

A doua zi se întoarce libanezul.

— E foarte complicat, zice el. Perlele trebuie sortate mai întîi după mărime, apoi după strălucire, apoi după formă : de văzut dacă sînt perfect rotunde sau baroce [1].

Pe scurt, nu numai că-i complicat, dar libanezul zice că trebuie să aducă încă un eventual cumpărător, mai priceput ca el. În patru zile am isprăvit. Le cumpără cu treizeci de mii de pesos. În ultima clipă am reținut o perlă roz și două perle negre, ca să le dăruiesc soției consulului belgian. Ca niște negustori sădea, profită de treaba asta ca să-mi spună că cele trei perle valorează ele singure cinci mii de pesos. Le păstrez totuși.

Consulul belgian a acceptat perlele cu mare greutate. O să-mi păstreze cei cincisprezece mii de pesos. Inscamnă

[1] De formă neregulată (n. t.)

că am douăzeci și șapte de mii de pesos. Acum se pune problema să duc la bun sfîrșit cea de-a treia afacere.

Cum să procedez ? Un muncitor priceput cîștigă în Columbia între opt și zece pesos pe zi. Va să zică cei douăzeci și șapte de mii de pesos reprezintă o sumă serioasă. O să bat fierul cît e cald. Comandantul a pus mîna pe douăzeci și trei de mii de pesos. Plus ăștia douăzeci și șapte de mii, înseamnă că se-alege cu cinzeci de mii de pesos.

— Domnule comandant, cîți bani trebuie pentru o negustorie cu care s-o duci mai bine decît cîștigi aici ?

— Pentru o negustorie temeinică trebuie între patruzeci și cinci și șaizeci de mii de pesos, bani gheață.

— Și cît scoți ? De trei ori cît cîștigi ? De patru ori ?

— Mai mult. Scoți de cinci-șase ori peste ce cîștig eu.

— Și de ce nu te faci negustor ?

— Mi-ar trebui de două ori mai mulți bani decît am.

— Ascultă, domnule comandant, am o a treia afacere să-ți propun.

— Lasă joaca.

— Ba da, vorbesc serios. Vrei cei douăzeci și șapte de mii de pesos pe care-i am ? Sînt ai tăi cînd poftești.

— Cum ?

— Lasă-mă să plec.

— Ascultă, francezule, știu că n-ai încredere în mine. Poate că înainte erai îndreptățit. Dar acum cînd, mulțumită ție, am scăpat de mizerie, cînd pot să-mi cumpăr o casă și să-mi trimit copiii la o școală cu plată, să știi că-ți sînt prieten. Nu vreau să te jefuiesc, nici să fii ucis ; aici nu pot să te-ajut cu nimic, nici pentru o avere. Nu pot să te-ajut să evadezi cu șanse de reușită.

— Și dacă-ți dovedesc contrariul ?

— Atunci vedem noi, dar gîndește-te bine.

— Domnule comandant, ai vreun prieten pescar ?

— Da.

— Ar fi capabil să mă scoată-n larg și să-mi vîndă barca ?

— Nu știu.

— Cam cît prețuiești barca ?

— Două mii de pesos.

— Dacă-i dau lui șapte mii și ție douăzeci de mii, e-n regulă ?

— Francezule, mie mi-ajung zece inși, păstrează ceva și pentru tine.

— Aranjează treaba.

— Pleci singur ?

— Nu.

— Cîți ?

— Trei cu totul.

— Dă-mi răgaz să vorbesc cu prietenul meu, pescarul.

Sînt uluit cum s-a schimbat tipul față de mine. În ciuda mutrei sale de asasin, mai zace și cîte ceva frumos în sufletul lui.

Stau de vorbă în curte cu Clousiot și cu Maturette. Îmi spun să fac cum mă taie capul, ei sînt gata să mă urmeze. Felul cum îmi încredințează viețile lor îmi dă o mare satisfacție. N-o să abuzez, o să fiu extrem de prevăzător, căci mi-am luat o mare răspundere. Dar trebuie să-i înștiințez și pe ceilalți camarazi ai noștri. Tocmai am isprăvit o partidă de domino. E aproape nouă seara. Sînt ultimele momente cînd ne mai putem bea cafeaua. Strig : „*Cafetero !*" și ni se servesc șase cafele fierbinți.

— Am de vorbit cu voi. Uite ce-i. Cred c-o să mă pot cărăbăni iarăși. Din păcate, nu putem pleca decît trei. E firesc să plec cu Clousiot și cu Maturette, cei cu care am evadat din ocnă. Dacă vreunul din voi are ceva împotrivă s-o spună deschis, sînt gata să-l ascult.

— Nu, zice bretonul, e drept așa din toate punctele de vedere. Mai întîi pentru că ați plecat din ocnă împreună. Apoi, dac-ați ajuns în situația asta, e din vina noastră, c-am vrut să debarcăm în Columbia. Papillon, îți mulțumim totuși că ne-ai cerut părerea. Dar ești întru totul îndreptățit să procedezi așa. Să v-ajute Dumnezeu, că dacă pun mîna pe voi, e moarte sigură, și-n condiții nu prea nostime.

— Știm, rostesc laolaltă Clousiot și Maturette.

Comandantul m-a chemat după-amiază să vorbim. Prietenul lui e de acord. Întreabă ce vrem să luăm pe vas.

— Un butoiaș de cincizeci de litri cu apă dulce, douăzeci și cinci de kile de mălai și șase litri de untdelemn. Asta-i tot.

— *Carajo !* exclamă comandantul. Doar n-o s-o pornești în larg cu atît de puține lucruri ?

— Ba da.

— Ești un tip grozav, francezule.

S-a aranjat. E hotărît să facă și a treia afacere. Adaugă glacial:

— O fac, fie că mă crezi sau nu, pentru copiii mei, și-n al doilea rînd pentru tine. Meriți pentru curajul de care dai dovadă.

Știu că-i adevărat și-i mulțumesc.

— Cum faci să nu se prea observe că mergem pe blat?

— Răspunderea ta n-o să fie în joc. O să plec noaptea, cînd va fi de gardă comnadantul adjunct.

— Ce-ai plănuit?

— De mîine scoți un polițist din garda de noapte. După trei zile mai scoți unul. Cînd rămîne doar unul, instalezi o gheretă în fața celulei, iar eu o să sar pe fereastra din dos. Cît despre lumina din jurul zidului, trebuie să găsești mijlocul de-a provoca un scurt-circuit. Asta-i tot ce-ți cer. Poți să provoci un scurt-circuit aruncînd o sîrmă de cupru lungă de-un metru, legată de două pietre, peste cele două sîrme care duc la stîlpul de pe șirul lămpilor ce luminează partea de sus a zidului. Cît privește pescarul, vasul să fie legat cu un lanț al cărui lacăt să-l fi forțat în așa fel încît să nu-mi pierd vremea deschizîndu-l, pînzele gata să fie ridicate și trei vîsle mari ca să viu sub vînt.

— Dar are-un motoraș, zice comandantul.

— Ah! atunci cu-atît mai bine! să pună motorul la punctul mort, ca și cum l-ar încălzi, și să intre în prima cafenea să ia un păhărel. Cînd o să ne vadă sosind, să se posteze, îmbrăcat c-un impermeabil negru, la capătul vasului.

— Și banii?

— O să tai în două cei douăzeci de mii de pesos ai tăi, fiecare bancnotă va fi tăiată la jumătate. Cei șapte mii de pesos o să-i plătesc pescarului anticipat. Ție o să-ți dau dinainte jumătățile bancnotelor, iar celelalte jumătăți o să le capeți de la un francez care rămîne, am să-ți spun eu care.

— N-ai încredere în mine? Păcat.

— Nu, nu-i vorba de încredere, dar s-ar putea să faci o greșeală cu scurt-circuitul, și-atunci n-o să-ți plătesc, căci fără scurt-circuit nu pot să plec.

— Bine.

Totul e gata. Prin mijlocirea comandantului, l-am dat pescarului cei șapte mii de pesos. Se împlinesc cinci zile

de cînd nu mai e decît o santinelă. Ghereta e instalată şi aşteptăm ploaia care nu vine. Bara a fost tăiată cu nişte fierăstraie pe care ni le-a dat comandantul, crestătura e bine astupată şi, pe deasupra, camuflată de-o colivie cu un papagal care a învăţat să suduie pe franţuzeşte. Stăm ca pe jar. Comandantul are jumătăţile bancnotelor. Aşteptăm în fiecare noapte. Nu plouă. Comandantul urmează să provoace, la o oră după începerea ploii, un scurt-circuit sub zid, în partea exterioară. Nimic, nimic, nici un strop de ploaie în acest anotimp, e de necrezut. Cel mai mic norişor zărit din zori printre zăbrele ne umple de speranţă, şi apoi — nimic. Să înnebuneşti şi alta nu. Se fac şaisprezece zile de cînd totul e gata, şaisprezece nopţi de veghe, cu sufletul la gură. Într-o duminică dimineaţă, comandantul vine personal să mă caute în curte şi mă duce în biroul lui. Îmi restituie pachetul cu jumătăţile de bancnote şi trei mii de pesos în hîrtii întregi.

— Ce-i asta ?

— Francezule, nu mai ai decît noaptea asta. Mîine la ora şase plecaţi la Baranquilla. Nu-ţi înapoiez decît trei mii de pesos din banii pescarului, pentru că a cheltuit restul. Dacă dă Dumnezeu să plouă la noapte, pescarul o să te-aştepte, şi cînd o să pleci cu barca, o să-i dai banii. Am încredere în tine, prietene, ştiu că n-are de ce să-mi fie teamă.

N-a plouat.

EVADĂRI DE LA BARANQUILLA

La ora şase dimineaţa, opt soldaţi şi doi căprari întovărăşiţi de un locotenent ne pun cătuşele şi o pornim spre Baranquilla, într-un camion militar. Străbatem cei o sută optzeci de kilometri în trei ore şi jumătate. La zece dimineaţa sîntem la închisoarea numită „80", calle Medellin, la Baranquilla. Atîtea strădanii ca să n-ajungem la Baranquilla, şi iată-ne aici ! E un oraş mare. Principalul port columbian la Atlantic, dar situat în interiorul estuarului unui fluviu, rio Magdalena. În ce priveşte închisoarea, e mare : patru sute de deţinuţi şi aproape o sută de paznici. E organizată ca orice altă închisoare din Europa. Două ziduri de pază înalte de peste opt metri.

Sîntem primiți de statul-major al închisorii, în frunte cu Don Gregorio, directorul. Închisoarea e alcătuită din patru curți, două de o parte, două de alta, despărțite de-o capelă lungă unde se face slujba și care servește și de vorbitor. Sîntem băgați în curtea celor mai periculoși. La percheziție au găsit cei douăzeci și trei de mii de pesos și săgețile. Socot de datoria mea să-l previn pe director că sînt otrăvite, ceea ce nu contribuie la reputația noastră de băieți de treabă.

— Au și săgeți otrăvite, francezii ăștia !

Faptul de-a ne afla în această închisoare din Baranquilla constituia momentul cel mai periculos al aventurii noastre. Într-adevăr, aci vom fi predați autorităților franceze. Da, Baranquilla, care se reduce pentru noi la uriașa ei închisoare, reprezintă punctul crucial. Nici un sacrificiu nu e prea mare pentru a evada. Trebuie să joc totul pe-o carte.

Celula noastră se află în mijlocul curții. De altfel nu e o celulă, ci o cușcă : un acoperiș de ciment sprijinit pe niște drugi groși de fier, iar într-unul din colțuri se găsesc closetele și spălătoarele. Ceilalți deținuți, vreo sută la număr, sînt repartizați în niște celule săpate în cele patru ziduri ale acestei curți de douăzeci de metri pe patruzeci, cu gratiile înspre curte. Deasupra fiecărei gratii e un fel de streașină din tablă ca să nu intre ploaia în celulă. În cușca asta centrală nu sîntem decît noi, cei șase francezi, expuși zi și noapte privirii deținuților, dar mai ales a paznicilor. Ziua ne-o petrecem în curte, de la șase dimineața la șase seara. Intrăm și ieșim din celulă după pofta inimii. Putem să vorbim, să ne plimbăm, chiar și să mîncăm în curte.

Două zile după sosirea noastră, sîntem băgați toți șase în capelă în prezența directorului, a cîtorva polițiști și a vreo șapte-opt ziariști fotografi.

— Ați evadat din ocna franceză de la Guyana ?

— N-am tăgăduit-o niciodată.

— Pentru ce delicte ați fost condamnați atît de aspru ?

— Asta nu contează. Principalul e că n-am comis nici un delict pe teritoriul columbian și că națiunea dumneavoastră nu numai că ne refuză dreptul de-a ne reface viața, dar mai slujește și drept vînători de oameni, drept jandarmi ai guvernului francez.

— Columbia socoteşte că nu vă poate primi pe teritoriul ei.

— Dar eu şi alţi doi camarazi ai mei eram şi sîntem ferm hotăriţi să nu trăim în ţara asta. Am fost arestaţi toţi trei în largul mării, nicidecum pe punctul de-a debarca pe teritoriul ăsta. Dimpotrivă, ne străduim din toate puterile să ne îndepărtăm de el.

— Francezii, spune un ziarist de la un ziar catolic, sînt aproape toţi catolici, ca şi noi, columbienii.

— S-ar putea ca dumneavoastră să vă numiţi catolici, dar felul de-a vă purta nu prea aduce a creştinism.

— Ce aveţi să ne reproşaţi ?

— Că lucraţi în colaborare cu paznicii de ocnă care ne urmăresc. Mai mult chiar, că le faceţi treaba. Că ne-aţi luat barca împreună cu tot ce ne aparţinea, şi care era a noastră de-adevăratelea, ne-o dăruiseră catolicii de pe insula Curaçao, reprezentaţi cu atîta noblеţe de episcopul Irénée de Bruyne. Nu putem fi de acord că nu vreţi să faceţi o încercare în ce priveşte eventuala noastră readucere pe calea cea dreaptă şi, culmea, că ne împiedicaţi să plecăm mai departe, prin propriile noastre mijloace, într-o ţară care şi-ar asuma poate acest risc. Asta-i inadmisibil.

— Ne purtaţi pică nouă, columbienilor ?

— Nu propriu-zis columbienilor, ci sistemului lor poliţist şi judiciar.

— Ce vreţi să spuneţi ?

— Că orice greşeală poate fi îndreptată cînd există bunăvoinţă. Lăsaţi-ne să plecăm în larg spre o altă ţară.

— O să încercăm să căpătaţi aprobarea asta.

Ne întoarcem în curte şi Maturette îmi spune :

— Ei, te-ai prins ? Acum s-a zis cu iluziile, bătrîne ! Am dat de dracu şi n-o să fie uşor să găsim o scăpare.

— Iubiţilor, nu ştiu dacă, uniţi, am fi mai tari, dar cred că fiecare ar trebui să facă după cum îl taie capul. În ce mă priveşte, trebuie să evadez din faimosul ăsta „80".

Joi sînt chemat la vorbitor şi dau cu ochii de-un bărbat bine îmbrăcat, de circa patruzeci şi cinci de ani. Mă uit la el. Seamănă ciudat de mult cu Louis Dega.

— Tu eşti Papillon ?

— Da.

— Eu sînt Joseph, fratele lui Louis Dega. Am citit ziarele şi am venit să te văd.

— Îţi mulţumesc.

— L-ai văzut acolo pe frate-meu ? Îl cunoşti ?

Îi povestesc amănunţit odiseea lui Dega pînă cînd ne-am despărţit la spital. Îmi spune că fratele său se află în Insulele Salvării, ştire care i-a parvenit din Marsilia. Vizitele au loc în capelă, joia şi duminica. Îmi spune că la Baranquilla trăiesc vreo duzină de francezi, veniţi împreună cu nevestele lor, să-şi caute norocul. Sînt peşti cu voţii. Într-un cartier „rezervat" al oraşului, vreo douăzeci de dameze menţin înaltele tradiţii ale prostituţiei franceze, cu eleganţă şi meşteşug. De la Cairo în Liban, din Anglia pînă-n Australia, de la Buenos Aires la Caracas, de la Saigon la Brazzaville, acelaşi tip de bărbaţi şi femei cultivă pe faţa pămîntului o meserie veche de cînd lumea, meseria lor, prostituţia, şi modalitatea de a trăi bine de pe urma ei.

Chestia pe care mi-o spune Joseph Dega mă pune-n fund : „nenea" ăştia din Baranquilla sînt îngrijoraţi : li-e teamă ca nu cumva sosirea noastră la puşcăria de-aici să le tulbure pacea şi să prejudicieze negoţul lor atît de înfloritor. Într-adevăr, dacă unul sau mai mulţi dintre noi evadează, poliţia o să-i caute neapărat în „zona" franceză, chiar dacă fugitul n-a dat niciodată pe-acolo, cerînd ajutor. Aşa stînd lucrurile, poliţia riscă să descopere o groază de alte matrapazlîcuri : acte false, autorizaţii de rezidenţă perimate sau măsluite, să umble la buletinele de identitate sau la dreptul de şedere. Ca atare, anumite dame, dar chiar şi bărbaţi, riscă neplăceri cu carul.

Iată-mă, deci, bine informat. Îmi mai spune că-mi stă la dispoziţie pentru indiferent ce şi că o să vină să mă vadă în fiecare joi şi duminică. Îi mulţumesc acestui băiat cuminte care mi-a dovedit mai tîrziu că promisiunile sale erau sincere. Apoi aflu de la el că, după cîte spun ziarele, s-ar fi aprobat cererea Franţei de a fi extrădaţi.

— Ei bine, domnilor, am multe noutăţi pentru voi.

— Ce ? exclamă toţi cinci în cor.

— Mai întîi, că nu-i cazul să ne facem iluzii. Extrădarea e lucru hotărît. O să vină un vapor special din Guyana franceză să ne ia de-aici şi să ne ducă înapoi de unde am plecat. Apoi, că prezenţa noastră le dă dureri de cap caraşilor noştri conaţionali, confortabil instalaţi aici în oraş. Nu-i vorba de cel care m-a vizitat. Ăstuia i se rupe, dar

colegii de breaslă se tem că dacă unul din noi evadează, o să aibă necazuri.

Toată lumea izbucneşte în rîs. Cred că glumesc. Clousiot zice :

— Domnu peşte Cuţărică, mă rog frumos, pot evada ?

— Destul cu băşcălia. Dacă tîrfele lor vin să ne viziteze, le spunem să nu mai dea pe aici. S-a-nţeles ?

— Înţeles.

Cum am mai spus, în curtea noastră se află vreo sută de deţinuţi columbieni. Printre ei sînt oameni de toate culorile, de la negrul african al senegalezilor la pielea de culoarea ceaiului a' creolilor noştri martinichezi ; de la cărămiziul indienilor de tip mongol, cu părul lins, negru-violet, pînă la cel mai curat alb. Stabilesc legături, încerc să-mi dau seama de însuşirile şi de voinţa de evadare a cîtorva mai pe sprînceană. Majoritatea sînt în situaţia mea : temîndu-se de o pedeapsă pe termen lung sau fiind deja pe cale s-o ispăşească, trăiesc tot timpul cu gîndul la evadare.

Pe coama celor patru ziduri ale acestei curţi dreptunghiulare se află o potecă de patrulare, puternic luminată noaptea, în fiecare colţ al zidului se găseşte un turnuleţ unde se adăposteşte o santinelă. Astfel, zi şi noapte sînt de serviciu patru santinele, plus una în curte, la uşa capelei, singura neînarmată. Hrana e suficientă şi unii deţinuţi vînd ceva de-ale gurii sau cafea ori sucuri de fructe din partea locului : portocale, ananas, papaia, etc., aduse de-afară. Din cînd în cînd, aceşti mici negustori cad victimă cîte unui furt cu arma-n mînă, săvîrşit cu o iuţeală de necrezut. Pînă să priceapă ce se-ntîmplă, se trezesc c-un prosop mare ţinut strîns pe faţă ca să nu poată ţipa, şi c-un cuţit proptit în şale sau în gît, care ar pătrunde adînc la cea mai mică mişcare. Victima e jefuită de banii încasaţi cît ai zice peşte. Îndepărtarea prosopului e însoţită de-un pumn în ceafă. Orice s-ar întîmpla, nimeni nu scoate o vorbă. Cîteodată, negustorul îşi adună marfa — cică închide dugheana — şi porneşte în căutarea celui pe care-l bănuieşte. Dacă-l află, se-ncinge o bătaie întotdeauna cu şişurile.

Doi manglitori columbieni vin să-mi propună ceva. Sînt numai urechi. Se spune că-n oraş ar fi nişte poliţişti hoţi. Cînd fac de pază într-un sector, îşi înştiinţează complicii, să vină să fure pe-acolo.

Cei doi îi știu pe toți și zic că, în timpul săptămînii, doar printr-o vitregie a sorții nu s-ar nimeri măcar unul din polițiștii ăștia să facă de gardă la ușa capelei. Ar fi bine să fac rost de-un revolver cu prilejul unei vizite. Polițistul hoț s-ar învoi destul de ușor să fie, chipurile, forțat să bată la ușa de ieșire din capelă, care dă spre un mic post de gardă, cu patru, cel mult șase paznici. Luîndu-i pe nepusă masă, cu pistolul în mînă, n-o să ne poată împiedica s-ajungem în stradă. Și n-ar mai rămîne decît să ne pierdem în mulțimea care forfotește prin oraș.

Ideea nu-mi prea surîde. Ca să-l poți ascunde, revolverul trebuie să fie mic, cel mult de calibru 6,35. Cu o jucărie ca asta riști să nu-i intimidezi îndeajuns pe paznici. Sau unul din ei se pierde cu firea, și am fi nevoiți să-l omorîm. Refuz.

Dorința de acțiune nu mă frămîntă numai pe mine, ci și pe amicii mei. Doar că-n unele zile, cînd se mai pleoștesc, sînt de-acord ca vaporul care-o să vină după noi să ne găsească în închisoare. De-aci și pînă să se declare înfrînți nu-i decît un pas. Discută pînă și felul în care o să fim pedepsiți și tratați acolo.

— Mi s-a făcut lehamite de tîmpeniile voastre. Cînd o să mai aveți chef să trăncăniți despre ce v-așteaptă, băgați-vă în vreun colț, să nu v-aud. Cu soarta de care vorbiți nu se împacă decît un impotent. Sînteți impotenți ? E vreunul cu boașele tăiate ? Dacă-i așa, dați-mi de știre. Ascultați ce vă spun, frații lor : cînd mă gîndesc la evadare, înțeleg evadarea tuturor. Îmi storc creierii făcînd tot felul de socoteli, dar asta pentru că mă gîndesc să ne ușchim cu toții. Șase oameni, nu-i glumă. Iar în ce mă privește, vă spun drept, dacă văd că n-am făcut nimic și-i prea aproape ziua, e simplu : omor un polițist columbian ca să cîștig timp. N-o să mă predea Franței dacă le lichidez un polițist. Și-atunci o să am răgaz. Iar întrucît atunci o să fiu de unul singur, o s-o șterg mai ușor.

Columbienii pregătesc un alt plan, destul de bine ticluit. În ziua slujbei, duminică dimineața, capela e întotdeauna plină de vizitatori și de deținuți. Mai întîi ascultăm liturghia cu toții, iar cînd se încheie slujba, în capelă rămîn deținuții la care vine cîte cineva. Columbienii îmi cer să mă duc duminică la slujbă, să observ cum se petrec lucrurile, ca să pună treaba la punct pentru duminica ur-

mătoare. Îmi propun să fiu capul răscoalei, dar refuz cinstea asta : nu-i cunosc de-ajuns pe participanţi.

Răspund de cei patru francezi. Bretonul şi tipul cu fierul de călcat nu vor să ia parte. E simplu, n-au decît să nu vină la capelă. Duminică, noi şi cei patru vîrîţi în treaba asta o să asistăm la slujbă. Capela e dreptunghiulară. În fund, altarul, la mijloc, de fiecare parte, două uşi care dau în curţi. Uşa principală, care dă în încăperea postului de pază, e barată de-un grilaj în spatele căruia sînt paznicii, vreo douăzeci la număr. În sfîrşit, în dosul lor, uşa care dă în stradă. Deoarece capela geme de oameni, paznicii lasă grilajul deschis, iar în timpul slujbei stau în picioare cot la cot. Cu vizitatorii urmează să sosească doi bărbaţi şi nişte arme. Armele o să le-aducă nişte femei, purtîndu-le între coapse. O să le paseze bărbaţilor după ce va fi intrat toată lumea. Arme de calibru mare : 38 sau 45. Capul răscoalei o să primească un revolver barosan de la o femeie care o s-o şteargă imediat. De cum o răsuna a doua oară clopoţelul ministrantului — ăsta-i semnalul — o pornim la atac. Eu o să îndrept un cuţitoi spre gîtul directorului, Don Gregorio, spunîndu-i : „*Da la orden de nos dejar pasar, si no, te mato.* (Dă ordin să ne lase să trecem, altfel te omor.)"

Un altul va proceda la fel cu preotul. Ceilalţi trei, fiecare din altă direcţie, o să-şi îndrepte armele spre poliţiştii aflaţi în picioare în faţa grilajului de la intrarea principală în capelă. Ordinul e ca primul care nu-şi aruncă arma să fie împuşcat. Cei neînarmaţi o să iasă cei dintîi. Preotul şi directorul vor sluji drept acoperire a ultimilor. Dacă totul merge normal, armele poliţiştilor o să zacă pe jos. Cei cu revolvere o să-i vîre în capelă. La ieşire o să închidem mai întîi grilajul, apoi uşa de lemn. Postul de pază va fi gol, pentru că toţi poliţiştii sînt obligaţi să asiste la slujbă, stînd în picioare. Afară, la vreo cinzeci de metri, o să ne-aştepte un camion, prevăzut cu o scăriţă în spate, ca să urcăm mai iute. Camionul o s-o ia din loc abia după ce se va fi urcat capul răscoalei, care trebuie să fie ultimul. După ce asist la desfăşurarea slujbei, spun că sînt de acord. Totul s-a petrecut aşa cum mi-a povestit Fernando.

Joseph Dega n-o să vină duminică. Ştie el de ce. O să facă rost de un taxi fals, ca să nu ne urcăm în camion, şi-o să ne ducă la o ascunzătoare, pe care tot el o s-o pre-

gătească. Toată săptămîna sînt foarte agitat şi aştept cu nerăbdare s-o pornim la treabă. Fernando a reuşit să-şi procure un revolver pe altă cale. E un revolver calibru 45 al Gărzii civile columbiene, o armă într-adevăr de temut. Joi, una din prietenele lui Joseph a venit să mă vadă. E foarte drăguţă şi-mi spune că taxiul o să fie galben, nu-i chip să-l confunzi.

— O.K. Mulţumesc.

— Noroc.

Mă sărută tandru pe amîndoi obrajii şi-mi pare niţeluş emoţionată.

— *Entra, entra.* Umple-se capela asta spre a fi auzit glasul Domnului, rosteşte preotul.

Clousiot e gata la fix. Lui Maturette îl lucesc ochii-n cap, iar celălalt nu se dezlipeşte de mine nici c-un pas. Foarte calm, mă duc la locul meu. Don Gregorio, directorul, e acolo, pe scaun, lîngă o femeie grasă. Stau în picioare rezemat de perete. La dreapta mea e Clousiot, la stînga ceilalţi doi, îmbrăcaţi corect, ca să n-atragem atenţia trecătorilor dacă vom izbuti s-ajungem în stradă. Cuţitul meu e deschis, lipit de antebraţul drept. E ţinut de-un elastic gros şi acoperit de manşeta cămăşii kaki, bine încheiată lîngă pumn. În clipa ieşirii cu sfintele daruri, cînd lasă toţi capetele jos de parc-ar căuta ceva, ministrantul, după ce-a atins o dată iute clopoţelul, trebuie să-l mai sune clar de trei ori. Semnalul nostru e-al doilea clinchet. Fiecare ştie ce are de făcut.

Primul clinchet, al doilea... Mă arunc asupra lui Don Gregorio, îndreptînd cuţitul spre gîtul său gros şi zbîrcit. Preotul strigă : *Misericordia, no me mata.* (Îndurare, nu mă omoriţi.) Fără să-i văd, îi aud pe ceilalţi trei poruncind paznicilor să-şi arunce puştile. Treaba merge bine. Îl apuc pe Don Gregorio de gulerul frumosului său costum şi-i spun :

— *Sigue y no tengas miedo, no te haré daño.* (Urmează-mă fără frică, nu-ţi fac nimic.)

Preotul e ţinut la respect de un brici îndreptat spre beregata sa, aproape de grupul meu. Îl aud pe Fernando :

— *Vamos, Francés, vamos a la salida.* (Hai, francezule, hai spre ieşire.)

Bucuros de izbîndă, de succes, îi împing pe toţi ai mei spre uşa care dă în stradă, cînd răsună deodată două focuri

de armă. Fernando se prăbuşeşte, unul dintre cei înarmaţi aşijderea. Mai înaintez totuşi un metru, dar paznicii s-au ridicat şi ne închid trecerea cu puştile lor. Noroc că între ei şi noi sînt cîteva femei. Ele îi împiedică să tragă. Alte două focuri de armă, urmate de-un foc de revolver. Al treilea camarad înarmat e doborît după ce-a apucat să tragă un foc cam la întîmplare, căci a rănit o fată. Don Gregorio, palid ca un mort, îmi spune :

— Dă-mi cuţitul.

I-l dau. N-ar mai fi avut nici un rost să continui lupta. În mai puţin de treizeci de secunde situaţia fusese răsturnată.

După o săptămînă şi mai bine, am aflat că răscoala eşuase din pricina unui deţinut din altă curte, care căsca gura la slujbă din afara capelei. La cîteva secunde după ce-am pornit la treabă, a dat de veste santinelelor de pe zidul de pază. De pe zidul ăsta de peste şase metri au sărit în curte santinelele, una de o parte a capelei, a doua de cealaltă parte, şi printre gratiile uşilor laterale, au tras mai întîi în cei doi care, urcaţi pe-o bancă, îi ameninţau cu armele pe poliţişti. Al treilea a fost doborît cîteva secunde mai tîrziu, intrînd în unghiul lor de tragere. A urmat o „corrida" de toată frumuseţea. Eu am rămas lîngă director, care dădea ordine strigînd. Şaisprezece de-ai noştri, printre care cei patru francezi, ne-am regăsit într-o carceră, puşi în fiare, la pîine şi apă.

Don Gregorio a primit vizita lui Joseph. Directorul m-a chemat şi mi-a explicat că, la rugămintea acestuia, o să fiu dus iarăşi în curte, alături de camarazii mei. Mulţumită lui Joseph, la zece zile după răscoală, eram din nou cu toţii-n curte, inclusiv columbienii, şi în aceeaşi celulă. Sosind acolo, propun să păstrăm cîteva minute de tăcere în amintirea lui Fernando şi a celor doi prieteni ai săi, morţi în timpul încăierării. Cu prilejul uneia din vizite, Joseph m-a lămurit că a făcut chetă printre peşti, strîngînd cinci mii de pesos cu care l-a putut unge pe Don Gregorio. Prin gestul lor, „caraşii" au crescut considerabil în ochii noştri.

Şi-acum ? Ce să mai născocesc ? Doar n-o să mă declar învins, aşteptînd sosirea vaporului fără să întreprind nimic !

Culcat în spălătorul comun, la adăpost de soarele ucigător, pot să observ, fără să atrag atenţia, activitatea san-

tinelelor pe zidul de pază. În timpul nopții, din zece în zece minute, strigă fiecare cu rîndul : „Santinele, drepți !" În felul ăsta, șeful postului poate să verifice dacă doarme vreuna din cele patru. Cînd una nu răspunde, alta repetă ordinul pînă ce i se dă ascultare.

Cred c-am găsit o hibă. Într-adevăr, din fiecare mirador, în cele patru colțuri ale zidului de pază, atîrnă o cutie legată de-o sfoară. Cînd santinela vrea o cafea, îl cheamă pe *cafetero*, care îi toarnă o cafea, două în cutie, după care e suficient să tragă sfoara. Iar miradorul din extrema dreaptă are un fel de turelă. În cîteva secunde aș putea sări zidul care dă în stradă. O singură problemă : neutralizarea santinelei. Cum ?

O văd ridicîndu-se și făcînd cîțiva pași pe zidul de pază. Îmi face impresia c-o supără arșița și că se străduiește să n-adoarmă. Asta-i, drăcia dracului ! e musai să doarmă. O să-mi pregătesc mai întîi frînghia și, dacă găsesc un cîrlig zdravăn, o adorm și-mi încerc norocul. În două zile împletesc o frînghie de aproape șapte metri, din toate cămășile de pînză tare pe care le-am dibăcit, kaki mai ales. Cîrligul l-am găsit relativ ușor : suportul uneia din streșinile fixate la ușile celulelor ca să le ferească de ploaie. Joseph Dega mi-a adus o sticlă cu un somnifer foarte puternic. Din recomandări reiese că se iau doar zece picături. Sticla conține aproape șase linguri mari de supă. Obișnuiesc santinela să-i fac cinste cu cîte-o cafea. Lasă jos cutia și-i trimit de fiecare dată cîte trei cafele. Deoarece toți columbienii se dau în vînt după alcool, și cum somniferul aduce la gust cu anasonul, fac rost de-o sticlă cu anason. Îi spun santinelei :

— Vrei o cafea *à la française* ?

— Cum e asta ?

— C-un pic de anason.

— Să-ncerc, s-o gust mai întîi.

Cîteva santinele au gustat din cafeaua mea cu anason și acum, cînd le ofer cîte-o cafea, îmi spun :

— *À la française* ?

— Dacă vrei...

Și pac ! le torn anason.

A sosit ora cea mare. Sîntem la amiază, într-o sîmbătă. E o căldură groaznică. Prietenii mei știu că n-o să fie timp de-ajuns pentru doi, dar un columbian cu nume

arab, Ali, zice c-o să urce după mine. Sînt de-acord. În felul ăsta n-o să se spună că un francez a fost complice, fiind pedepsit ulterior. Pe de altă parte, nu pot să am la mine frînghia și cîrligul, întrucît santinela va avea vreme îndeajuns să mă observe cînd o să-i dau cafeaua. După părerea noastră, în cinci minute o să fie *K.O.*

E „fără cinci". Chem santinela.

— Cum merge ?

— Bine.

— Bei o cafea ?

— Da, *à la française*, e mai bună.

— Stai așa, mă duc să ți-o aduc.

Mă îndrept spre *cafetero* : „Două cafele". În cutie am și vărsat toată sticla cu somnifer. Dacă nici cu asta nu cade lat ! Ajung în dreptul santinelei și-o fac dinadins să mă vadă cum torn anasonul.

— Îți place ?

— Da.

Mai pun un pic, apoi vărs totul în cutie și o ridică imediat.

Trec cinci minute, zece minute, un sfert de oră, douăzeci de minute ! Nici gînd s-adoarmă. Ba mai mult, în loc să se așeze, face cîțiva pași, cu arma-n mînă, dus și întors. Și totuși a băut pîn-la fund. Iar la unu se schimbă garda.

Îi urmăresc mișcările de parc-aș sta pe jeratic. Nu se cunoaște că-i drogat. Ah ! Se clatină. Se așază în fața gheretei, cu pușca între picioare. Capul i se lasă pe umăr. Prietenii mei și vreo doi-trei columbieni, care știu de tărășenia asta, îi urmăresc reacțiile la fel de înfrigurați ca mine.

— Gata, îi spun columbianului. Frînghia !

Se pregătește s-o arunce, cînd santinela se ridică, lasă să-i scape pușca, se întinde și face cîțiva pași pe loc. Columbianul s-a oprit la timp. Mai sînt optsprezece minute pînă la schimbarea gărzii. Încep deodată să mă rog în gînd lui Dumnezeu : „Mai ajută-mă, Doamne, o dată ! Te implor, nu mă părăsi !" Dar zadarnic îl invoc pe acest Dumnezeu al creștinilor, uneori atît de puțin înțelegător, mai ales cu mine, care-s ateu.

— E culmea ! zice Clousiot, apropiindu-se de mine. Formidabil cum de n-adoarme vita asta !

Santinela dă s-apuce pușca și, în clipa cînd se apleacă s-o ridice, cade cît e de lungă, ca fulgerată, pe creasta

zidului de pază. Columbianul zvîrle cîrligul, dar nu se agaţă şi cade. Îl aruncă a doua oară. Iată că s-a prins. Trage un pic de el să vadă dacă rezistă. Îl verific şi eu şi, cînd să mă sprijin cu piciorul de zid ca să încep urcuşul, îl aud pe Clousiot :

— Şase ! Vine schimbul ! ·

Am exact răgazul s-o iau din loc pînă să mă zărească. Mînaţi de acel instinct de apărare şi de camaraderie al deţinuţilor, vreo zece columbieni fac repede cerc în jurul meu şi mă amestecă în grupul lor. Umblăm de-a lungul zidului, lăsînd frînghia spînzurată. Un paznic din schimbul de gardă observă dintr-o ochire cîrligul şi santinela prăvălită, cu puşca alături. Aleargă doi-trei metri şi apasă pe butonul de alarmă, convins c-a avut loc o evadare.

Adormitul e luat cu o brancardă. Sînt peste douăzeci de poliţişti pe creasta zidului. Don Gregorio e cu ei şi dă dispoziţie să se tragă frînghia. Ţine cîrligul în mînă. După cîteva clipe, cu armele îndreptate spre noi, poliţiştii încercuiesc curtea. Se face apelul. La fiecare nume, cel strigat trebuie să intre în celula sa. Să vezi şi să nu crezi ! nu lipseşte nimeni. Ne închid pe toţi, cu cheia, fiecare în celula lui.

Al doilea apel şi control, celulă cu celulă. Nu, n-a dispărut nimeni. Pe la ora trei sîntem din nou lăsaţi să ieşim în curte. Aflăm că santinela doarme buştean şi că n-a fost chip s-o trezească. Complicele meu columbian e la fel de dărîmat ca şi mine. Era atît de convins c-o să izbutim ! Blestem produsele americane, căci somniferul era american.

— Ce facem ?

— *Hombre*, ca de la început !

E tot ce găsesc să-i spun. Crede că vreau să spun : de luat de la capăt adormind o santinelă, în timp ce eu gîndeam : să căutăm altă idee. Îmi spune :

— Crezi că paznicii ăştia sînt atît de dobitoci ca să mai vrea vreunul o cafea *à la française* ?

Oricît aş fi de amărît, nu mă pot opri să pufnesc în rîs.

— Precis, omule !

Poliţistul a dormit trei zile şi patru nopţi. Cînd se trezeşte, în cele din urmă, declară bineînţeles că eu l-am adormit cu cafeaua *à la française*. Don Gregorio mă cheamă şi mă confruntă cu el. Şeful corpului de gardă vrea să mă lovească cu sabia. Fac o săritură pînă-n colţul

încăperii şi-l sfidez. Ridică sabia: Don Gregorio se vîră între noi, se alege c-o lovitură zdravănă în umăr şi se prăbuşeşte. Are clavicula fracturată. Urlă atît de tare că ofiţerul nu se mai ocupă decît de el. Îl ridică de jos. Don Gregorio strigă după ajutor. Toţi funcţionarii civili dau fuga din birourile învecinate. Ofiţerul, alţi doi poliţişti şi santinela pe care-o adormisem se năruiesc cu vreo zece civili care vor să-l răzbune pe director. În această busculadă, cîţiva sînt uşor răniţi. Singurul care n-are nimic sînt eu. Important acum nu mai e cazul meu, ci al directorului şi al ofiţerului. Locţiitorul directorului, care a fost transportat la spital, mă conduce înapoi în curte :

— De tine vedem noi mai tîrziu, francezule.

A doua zi, directorul, cu umărul în ghips, îmi cere o declaraţie scrisă împotriva ofiţerului. Declar cu plăcere tot ce vrea. Povestea cu somniferul e dată complet uitării. Nu-i mai interesează, norocul meu.

După cîteva zile, Joseph Dega propune să organizeze o acţiune din afară. Deoarece i-am spus că evadarea de noapte e cu neputinţă din pricina luminii puternice care bate pe creasta zidului, caută o şmecherie ca să întrerupă curentul. Un electrician îi dă o idee : să lase-n jos întrerupătorul unui transformator aflat în afara închisorii. Eu va trebui să mituiesc santinela care face de gardă înspre stradă, ca şi pe cea din curte, de la uşa capelei. A mers mai greu decît mi-am închipuit. Mai întîi a trebuit să-l conving pe Don Gregorio să-mi restituie zece mii de pesos, pe motiv că-i trimit familiei prin intermediul lui Joseph, „obligîndu-l" bineînţeles, să accepte două mii de pesos ca să cumpere un cadou soţiei sale. Apoi, după ce l-am dibăcit pe cel care organizează schimburile şi orele de gardă, a trebuit să-l mituiesc şi pe el. O să capete trei mii de pesos, dar nu vrea să se bage în tocmeala cu celelalte două santinele. E treaba mea să le găsesc şi să mă descurc cu ele. După aceea să-i comunic numele lor, iar el le va fixa garda indicată de mine.

Mi-a trebuit mai bine de-o lună ca să pregătesc evadarea asta. În sfîrşit, totul e pus la punct, minut cu minut. Cum nu-i cazul să mă feresc de poliţistul din curte, o să tăiem bara cu un bomfaier montat. Am trei pînze de fierăstrău. Columbianul cu cîrligul a fost înştiinţat. O să-şi taie bara în cîteva locuri. În noaptea cu pricina, unul din prietenii lui, care face pe nebunul de cîtva timp, o să bată

într-o tinichea și-o să cînte cît îl ține gura. Columbianul știe că santinela n-a vrut să discute decît de evadarea a doi francezi, zicînd că, dacă vede un al treilea urcînd zidul, trage în el. Vrea să-și încerce totuși norocul și-mi spune că, dacă ne cățărăm în întuneric, bine lipiți unul de altul, santinela n-o să poată vedea că-s unul sau doi. Clousiot și Maturette au tras la sorți să afle care o să plece cu mine. A cîștigat Clousiot.

Iată și noaptea fără lună. Sergentul și cei doi polițiști au încasat jumătate din bancnotele care revin fiecăruia. De data aceasta n-a mai fost nevoie să le tai, erau deja înjumătățite. Urmează să capete celelalte jumătăți de la soția lui Joseph Dega.

Se stinge lumina. Ne punem pe treabă cu bomfaierul. În mai puțin de zece minute, bara e tăiată. Cu pantaloni și cămăși de culoare închisă, ieșim din celulă. Columbianul ni se alătură din mers. E gol, n-are decît un slip negru. Mă cațăr pe grilajul ușii de la carceră *(calabozo)*, înfiptă în zid, ocolesc copertina, arunc cîrligul aflat la capătul unei frînghii de trei metri. Mă aflu pe creasta zidului în mai puțin de trei minute fără să fi făcut vreun zgomot. Lungit pe burtă, îl aștept pe Clousiot. E întuneric beznă. Deodată zăresc, sau mai curînd ghicesc o mînă întinsă, o apuc și trag. Se produce un zgomot înfiorător. Clousiot a trecut între copertină și zid, agățîndu-și catarama de la cureaua pantalonului de tabla acoperișului. Bineînțeles, auzind zgomotul, încetez să mai trag. Tinicheaua a amuțit. Îl trag din nou pe Clousiot, socotind că s-a desprins, și-n vacarmul pe care-l face tinicheaua aia, îl ridic și-l urc pe creasta zidului.

De la celelalte posturi pornesc împușcături, dar nu de la al meu. Îngroziți de focurile astea de armă, sărim greșit în strada care-i la nouă metri mai jos, pe cînd în dreapta e-o altă stradă, doar la cinci metri sub noi. Rezultatul : Clousiot își rupe iarăși piciorul drept. Nici eu nu mă mai pot ridica, mi-am frînt ambele picioare. Aveam să aflu mai tîrziu că-i vorba de oasele calcanee. Columbianul și-a luxat un genunchi. Focurile de arme scot garda în stradă. Sîntem înconjurați, la lumina unei uriașe lanterne electrice, cu puștile îndreptate spre noi. Plîng de ciudă. Colac peste pupăză, polițiștii nu mă cred cînd le spun că nu pot să mă scol. Mă întorc în închisoare tîrîndu-mă în genunchi, sub loviturile de baionetă care curg cu nemiluita. Clou-

siot umblă sărind într-un picior, columbianul aşijderea. Sîngele îmi curge şiroaie dintr-o rană la cap pricinuită de-o lovitură cu patul puştii.

Împuşcăturile l-au trezit pe Don Gregorio care, din fericire de gardă în noaptea aceea, dormea în biroul său. Fără intervenţia lui, am fi mierlit sub ploaia loviturilor de puşcă şi baionetă. Cel care dă în mine mai cu sete e tocmai sergentul mituit ca să-i treacă de gardă pe cei doi paznici complici. Don Gregorio pune capăt mardelii ăsteia sălbatice. Ameninţă că-i dă în judecată dacă ne rănesc grav. Cuvîntul ăsta fermecat îi paralizează pe toţi.

A doua zi, piciorul lui Clousiot e pus în ghips la spital. Columbianului lzbit la genunchi îi reduce luxaţia un deţinut-lecuitor şi i se pune o faşă Velpeau. Peste noapte, picioarele mi s-au umflat, fiecare e cît o căpăţînă de om, sînt roşii şi negre de sînge, groaznic de tumefiate, aşa că doctorul îmi spune să le vîr în apă sărată călduţă, apoi mi se pun de trei ori pe zi lipitori. Cînd se umflă de sînge, lipitorile se desprind singure şi sînt băgate în oţet să dea sîngele afară. Şase puncte de cusătură au închis rana de la cap.

Un ziarist hămesit după ştiri publică un articol despre mine. Povesteşte c-am fost capul răscoalei din capelă, c-am „otrăvit" o santinelă şi că-n cele din urmă am organizat o evadare colectivă cu complici din afară, avînd în vedere că s-a întrerupt lumina în tot cartierul, umblînd cineva la transformator. „Să sperăm că Franţa ne va scăpa cît mai grabnic de gangsterul ei numărul Unu", încheie el articolul.

Joseph a venit să mă vadă, întovărăşit de Annie, soţia lui. Sergentul şi cei trei poliţişti s-au dus cîte unul să capete celelalte jumătăţi ale bancnotelor. Annie mă întreabă ce să facă. Îi spun să plătească, deoarece s-au ţinut de cuvînt. Nu-i vina lor c-am dat greş.

De-o săptămînă sînt plimbat prin curte într-o roabă de fier care-mi serveşte drept pat. Stau lungit, cu picioarele ridicate şi sprijinite pe-o fişie de pînză întinsă între două bucăţi de lemn fixate vertical de braţele roabei. E singura poziţie în care nu sufăr prea mult. Nu-mi pot sprijini de nimic picioarele enorme, umflate şi congestionate de sînge închegat, nici cînd stau culcat. În poziţia asta mă dor ceva mai puţin. La vreo cincisprezece zile după ce mi-am scrîntit picioarele, s-au dezumflat pe ju-

mătate și sînt dus la radiografie. Am ambele calcanee fracturate. M-am ales cu picioare plate pe toată viața.

Ziarul de azi anunță că la sfîrșitul lunii va sosi vaporul cu care urmează să plecăm ; aduce cu el o escortă de polițiști francezi. Se numește *Mana*, adaugă ziarul. Sîntem în 12 octombrie. Ne rămîn optsprezece zile, trebuie jucată ultima carte. Dar care, cu picioarele mele rupte ?

Joseph e disperat. Cu prilejul vizitei îmi spune că toți francezii din colonie sînt consternați văzînd cît de mult am luptat pentru libertate și că au rămas doar cîteva zile pînă să fiu predat autorităților franceze. Cazul meu zguduie profund întreaga colonie. Resimt o mare mîngîiere la gîndul că acești bărbați și femeile lor sînt sufletește alături de mine.

Am renunțat la ideea de-a omorî un polițist columbian. Nu mă pot hotărî să iau viața unui om care nu mi-a făcut nimic. S-ar putea să aibă un tată sau o mamă pe care-i ajută, soție, copii. Zîmbesc la gîndul că ar trebui să găsesc un polițist mîrșav și fără familie. L-aș putea bunăoară întreba : „Dacă te omor, n-o să-ți ducă nimeni dorul ?" În dimineața asta de 13 octombrie m-a cuprins urîtul. Mă uit la o fărîmă de acid picric pe care, de-aș înghiți-o, m-aș alege c-o gălbenare. Dacă mă bagă-n spital, aș putea pune eventual la cale să fiu răpit de niște indivizi plătiți de Joseph. A doua zi, 14 octombrie, sînt mai galben ca o lămîie. Don Gregorio vine să mă vadă în curte, stau la umbră, pe jumătate culcat în roabă, cu picioarele ridicate. Iute, de-a dreptul, fără vreo precauție, pornesc la atac :

— Ai zece mii de pesos dacă mă trimiți la spital.

— O să încerc, francezule. Nu, nu atît pentru cei zece mii de pesos, cît pentru că mi-e necaz văzînd cum te mai lupți zadarnic pentru libertate. Dar nu cred c-o să te țină la spital, pe chestia articolului din ziar. O să le fie frică.

Peste un ceas, doctorul mă trimite la spital. Nici măcar nu m-au dat jos. Am fost coborît din ambulanță pe-o brancardă și la două ore după un examen amănunțit și o analiză de urină eram iarăși în închisoare, fără să fi coborît din brancardă.

Sîntem în ziua de 19, joi. Annie, nevasta lui Joseph, a venit întovărășită de soția unui corsican. Mi-au adus țigări și ceva dulciuri. Prin vorbele lor afectuoase cele două femei mi-au făcut un bine imens. Lucrul cel mai

plăcut, manifestarea prieteniei lor curate, a transformat de-a binelea acea zi „amară" într-o după-amiază însorită. N-o să pot spune niciodată cît de bine mi-a făcut solidaritatea francezilor din colonie cît timp am zăcut în închisoarea „80". Nici cît de îndatorat îi rămîn lui Joseph Dega, care a mers pînă acolo încît şi-a riscat libertatea şi situaţia ca să mă ajute să evadez.

Dar un cuvînt rostit de Annie mi-a dat o idee. În timpul discuţiei îmi spune :

— Dragă Papillon, ai făcut tot ce era omeneşte posibil încercînd să-ţi recapeţi libertatea. Soarta a fost tare crudă cu dumneata. Nu-ţi mai rămîne decît s-arunci în aer închisoarea !

— Şi de ce nu ? De ce n-aş arunca în aer închisoarea asta veche ? Aş face un serviciu columbienilor. Dac-o arunc în aer, poate că se hotărăsc să construiască una nouă, mai igienică.

Îmbrăţişîndu-le pe aceste tinere şi fermecătoare femei, de la care-mi luam rămas bun pentru totdeauna, îi spun lui Annie :

— Roagă-l pe Joseph să-mi facă o vizită duminică. Duminică 22 octombrie, Joseph e la mine.

— Ascultă, fă ce ştii ca să-mi aducă cineva joi un cartuş de dinamită, un detonator şi un fitil Bickford. În ce mă priveşte, am să fac rost de-un draibăr şi de trei burghie pentru cărămizi.

— Ce-ai de gînd ?

— S-arunc în aer zidul închisorii, ziua următoare mare. Făgăduieşte cinci mii de pesos taxiului fals de care-a fost vorba, s-aştepte zilnic în spatele străzii Medellin, de la opt dimineaţa la şase seara. O să capete cinci sute de pesos pe zi dacă nu se întîmplă nimic şi cinci mii de pesos dacă se întîmplă ceva. Prin spărtura pe care o s-o facă dinamita o s-ajung pînă la taxi în circa unui vălgan columbian, şi după aia e treaba lui. Dacă aranjezi cu taxiul fals, trimite cartuşul. Dacă nu, s-a zis orice speranţă.

— Las' pe mine, zice Joseph.

La ora cinci sînt dus pe braţe în capelă. Am spus că vreau să mă rog de unul singur. Cer să vină Don Gregorio să mă vadă. Vine.

— *Hombre*, n-au mai rămas decît opt zile pînă ce-o să pleci.

— De-aia v-am chemat aici. Aveţi cincisprezece mii de pesos care-s banii mei. Vreau să-i daţi prietenului meu înainte de plecare, ca să-i trimită familiei mele. Vă rog să acceptaţi trei mii de pesos, pe care vi-i dăruiesc din toată inima pentru că n-aţi îngăduit niciodată să fiu maltratat de soldaţi. Mi-aţi face un serviciu dacă mi i-aţi da o zi, cu o rolă de hîrtie gumată, ca să-i aranjez pînă joia viitoare, să-i dau prietenului meu gata pregătiţi.

— În regulă.

Se întoarce şi-mi dă, tot din cei tăiaţi în două, douăsprezece mii de pesos. Şi-a reţinut cei trei mii.

Întors în închisoare cu roaba, îl chem deoparte pe columbian — cel care a pornit ultima oară cu mine. Îi împărtăşesc proiectul meu şi-l întreb dacă se crede în stare să mă ducă-n cîrcă douăzeci-treizeci de metri, pînă la taxi. Îmi promite categoric. În privinţa asta, treaba-i aranjată. Acţionez ca şi cum aş fi sigur că Joseph o să reuşească. Mă vîr sub spălător luni cu noaptea-n cap, iar Maturette, care îndeplineşte împreună cu Clousiot rolul de „şofer" al roabei mele, pleacă să-l aducă pe sergentul căruia îi dădusem cei trei mii de pesos şi care mă mardise atît de sălbatic cînd cu ultima evadare.

— Domnule sergent Lopez, aş dori să-ţi vorbesc.

— Ce vrei ?

— Îţi dau două mii de pesos pentru un draibăr foarte puternic, cu trei viteze şi şase sfredele pentru cărămizi. Două groase de-o jumătate de centimetru, două de-un centimetru şi două de-un centimetru şi jumătate.

— N-am bani să le cumpăr.

— Uite cinci sute de pesos.

— O să le capeţi mîine, marţi, cînd se schimbă garda, la ora unu. Pregăteşte ăi două mii de pesos.

Marţi am totul la ora unu, în coşul gol din curte, un coş pentru hîrtii care se goleşte la schimbarea gărzii. Pablo, vlăjganul columbian, ia toate lucrurile cerute şi le ascunde.

Joi, în 26, la vizită, ia-l pe Joseph de unde nu-i. Către sfîrşitul orei de vizită sînt chemat. E un bătrîn francez, numai zbîrcituri, care vine din partea lui Joseph.

— În jimbla asta e tot ce-ai cerut.

— Uite două mii de pesos pentru taxi. O să capete cinci sute de pesos pe zi.

— Şoferul taxiului e un bătrîn peruan dintr-o bucată. Nici o grijă în privinţa lui. *Ciao.*

— *Ciao.*

Într-o pungă mare de hîrtie, pentru ca jimbla să n-atragă atenţia, au băgat ţigări, chibrituri, cîrnaţi afumaţi, un salam, un pachet de unt şi o sticlă de ulei negru. În timp ce scotoceşte în pachet, îi dau paznicului de la poartă un pachet de ţigări, chibrituri şi doi cîrnaţi. Zice:

— Dă-mi şi o bucată de pîine.

Asta mai lipsea!

— Nu, pîinea cumpără-ţi-o. Uite cinci pesos, pîinea n-o să ajungă pentru noi şase.

Uf! Cît pe ce s-o păţesc. Ce idee să-i ofer cîrnaţi tipului! Roaba se îndepărtează grabnic de poliţistul ăsta, care-şi vîră nasul peste tot. M-a uimit atît de mult cerîndu-mi pîine că mă mai trec şi-acum sudorile.

— Focul de artificii are loc mîine. Toate sînt înăuntru, Pablo. Gaura trebuie făcută exact sub streaşina gheretei. Poliţistul de sus n-o să te poată vedea.

— Dar s-ar putea s-audă.

— M-am gîndit şi la asta. Dimineaţa, la zece, partea asta a curţii e-n umbră. Trebuie să se-apuce un tinichigiu să îndrepte o foaie de tablă proptind-o de zid, la cîţiva metri de noi, în văzul tuturor. Dacă-s doi, e şi mai bine. O să le dau cîte cinci sute de pesos. Găseşte-mi oamenii.

Îi găseşte.

— Doi amici de-ai mei o să ciocănească tabla fără întrerupere. Santinela n-o să poată dibui zgomotul făcut de sfredel. Numai că tu, cu roaba ta, trebuie să stai ceva mai încolo de streaşină şi să pălăvrăgeşti cu francezii. În felul ăsta m-ascunzi un pic de santinela din celălalt colţ.

Într-o oră gaura e gata. Datorită loviturilor de ciocan pe tablă şi a uleiului pe care-l toarnă un ajutor pe sfredel, santinela nu miroase nimic. Cartuşul e vîrît în gaură, detonatorul fixat, douăzeci de centimetri de fitil. Cartuşul e fixat cu argilă. Ne dăm înapoi. Dacă totul merge bine, explozia o să facă o spărtură în zid. Santinela o să cadă cu gheretă cu tot, iar eu, trecînd prin spărtură în circa lui Pablo, o s-ajung la taxi. O să se descurce şi ceilalţi. Logic vorbind, Clousiot şi Maturette, chiar dacă ies după noi, o s-ajungă mai iute decît mine la taxi.

Cu o clipă înainte de aprinderea fitilului, Pablo dă de ştire unui grup de columbieni.

— Dacă vreţi să evadaţi, peste cîteva clipe se face o gaură-n zid.

E-n regulă, poliţiştii o să dea năvală şi-o să tragă în ultimii, cei mai la vedere.

Aprindem fitilul. O explozie de toată frumuseţea zguduie carticul din temelii. Ghereta vine de-a berbeleacul, cu poliţist cu tot. Zidul s-a ales cu crăpături zdravene peste tot, atît de mari că se vede strada de partea cealaltă, dar nici o spărtură nu-i destul de largă ca să putem trece prin ea. Nu-i una ca lumea, şi-abia acum recunosc că sînt pierdut. Soarta vrea neapărat să mă întorc acolo, la Cayenne.

Harababura de după explozie e de nedescris. Peste cincizeci de poliţişti îşi fac apariţia în curte. Don Gregorio ştie cui trebuie să-i mulţumească pentru povestea asta.

— *Bueno* (bine), franţuzule. Cred că asta a fost ultima oară.

Şeful pazei face spume la gură de mînie. Nu poate porunci să fie lovit un rănit, culcat într-o roabă, iar eu, ca să-i scot din cauză pe ceilalţi, declar sus şi tare c-am făcut totul singur. Şase paznici în faţa zidului crăpat, şase în curtea închisorii, alţi şase afară, în stradă, o să facă-n permanenţă de gardă pînă ce-o să repare zidarii stricăciunile. Din fericire, santinela care a căzut din ghereta n-a păţit nimic.

ÎNAPOIEREA LA OCNĂ

Trei zile mai tîrziu, la 30 octombrie, la unsprezece dimineaţa, doisprezece supraveghetori de-ai ocnei, îmbrăcaţi în alb, vin să ne ia în primire. Înainte de plecare, o mică ceremonie oficială : fiecare trebuie să fie identificat şi recunoscut. Au adus cu ei fişele noastre antropometrice, fotografii, amprente, mă rog, tot dichisul. Odată verificată identitatea, consulul francez se apropie să semneze un document pentru judecătorul de district, cel însărcinat să ne predea oficial Franţei. Toţi cei de faţă sînt miraţi de modul amical cu care se poartă supraveghetorii. Nici o duşmănie, nici un cuvînt aspru. Cei trei, mai vechi pensionari ai ocnei decît noi, cunosc cîţiva caralii cu care discută şi glumesc ca nişte vechi prieteni. Şeful escortei, maiorul Boural, mă întreabă cum o duc cu sănătatea, se uită la picioarele mele şi-mi spune c-o să fiu îngrijit la

bord, că-n grupul care a venit să ne ia se află un infirmier priceput.

Călătorind în fundul calei, în nava aia prăpădită, am dus-o greu îndeosebi din pricina căldurii înăbuşitoare şi a caznei de-a fi legaţi doi cîte doi de acele *barres de justice* [1] datînd de pe vremea galerelor din Toulon. Un singur incident de semnalat : vaporul a fost nevoit să se aprovizioneze cu cărbuni la Trinidad. Aflaţi în port, un ofiţer de marină englez a cerut să ni se scoată lanţurile. Se pare că-i interzis să ţii oamenii legaţi pe bordul unui vas. Am profitat de acest incident spre a pălmui pe-un alt ofiţer inspector englez. Doream să fiu arestat şi dat jos de pe vas. Ofiţerul îmi zice :

— N-am să te arestez şi n-am să te dau jos de pe vas pentru delictul grav pe care l-ai comis. Vei fi mult mai pedepsit înapoindu-te la ocnă.

Nici un chilipir. Orice-aş face, asta mi-e soarta, să mă întorc la ocnă. E păcat de Dumnezeu, dar astea unsprezece luni de evadări, cu tot soiul de lupte îndîrjite, s-au încheiat jalnic. Şi cu toate astea, în ciuda zarvei acestor numeroase aventuri, înapoierea la ocnă, cu toate amărnicele ei urmări, nu poate şterge neuitatele clipe pe care le-am trăit.

Lîngă portul ăsta Trinidad de care ne depărtăm, la cîţiva kilometri, locuieşte neasemuita familie Bowen. N-am trecut prea departe de Curaçao, unde trăieşte un om de vază, episcopul acestei regiuni, Irénée de Bruyne. Cu siguranţă că ne-am apropiat şi de teritoriul indienilor Guajiros, unde am cunoscut dragostea cea mai curată în dezlănţuirea ei pătimaşă, sub înfăţişarea ei firească şi spontană. Toată puritatea de care sînt capabili copiii, felul neprihănit de-a vedea lucrurile la vîrsta asta privilegiată, le-am găsit la acele indiene pline de voinţă, înzestrate din belşug în ce priveşte înţelegerea, dragostea simplă şi puritatea.

Şi leproşii din Insula porumbeilor ! ocnaşii aceia năpăstuiţi, atinşi de o boală îngrozitoare şi care au avut totuşi forţa să găsească în inima lor noblefea necesară spre a ne veni în ajutor !

Pînă şi consulul belgian, de-o asemenea bunătate spontană şi Joseph Dega, care, fără să mă cunoască, a riscat atît de mult pentru mine ! Toţi aceşti oameni, toate aceste

[1] Bare de fier pe care lunecă lanţurile prinse de picioarele deţinuţilor pedepsiţi. (nota ed. fr.)

făpturi pe care le-am cunoscut în vremea evadării îndreptățesc strădania de-a o fi săvîrșit. Chiar dacă a dat greș, evadarea mea e o victorie, de n-ar fi decît faptul că mi-am îmbogățit sufletul cunoscînd acești oameni excepționali. Nu, nu-mi pare rău că am făcut-o.

Iată fluviul Maroni și apele sale mocirloase. Ne aflăm pe puntea vasului *Mana*. Soarele tropicelor a și început să pîrjolească pămîntul. E ora nouă dimineața. Revăd estuarul și refacem încet drumul pe unde plecasem atît de repede. Camarazii mei nu scot o vorbă. Supraveghetorii sînt mulțumiți c-am sosit. Marea a fost agitată în timpul călătoriei și mulți din ei răsuflă acum ușurați.

16 noiembrie 1934

La debarcader, o lume nebună. Simțim curiozitatea cu care sînt așteptați cei cărora nu le-a fost frică s-o pornească atît de departe. Fiind duminică, e și o distracție pentru lumea care n-are prea multe asemenea prilejuri. Îi aud pe oameni spunînd.

— Cel rănit e Papillon. Ăsta-i Clousiot. Ălălalt, Maturette...

Și-așa mai departe.

În lagărul penitenciarului, șase sute de oameni sînt așezați pe grupe în fața barăcii lor. Pe lîngă fiecare grupă, supraveghetori. Primul pe care-l recunosc e François Sierra. Plînge ca un copil, fără să se ascundă de ceilalți. Stă cocoțat pe-o fereastră a infirmeriei și mă privește. Simți că mîhnirea lui e sinceră. Ne oprim în mijlocul lagărului. Comandantul lagărului ia un portavoce :

— Transportați, vă puteți da seama de inutilitatea evadării. Orice țară vă arestează ca să vă predea Franței. Nimeni nu vă dorește. E preferabil așadar să stai liniștit și să te porți bine. Ce-i așteaptă pe acești cinci oameni ? O condamnare grea, pe care vor trebui s-o execute la Reeluziunea de pe Insula Saint-Joseph și, pentru restul pedepsei, internarea pe viață în Insulele Salvării. Iată ce-au cîștigat evadînd. Sper că ați înțeles. Supraveghetori, duceți-i pe acești oameni în sectorul disciplinar.

După cîteva minute, ne aflăm într-o celulă specială din sectorul supravegheat în mod deosebit. De cum sosesc, cer

să-mi fie îngrijite picioarele, încă foarte umflate. Clousiot spune că ghipsul de la picior îi provoacă dureri. Să-ncercăm... Măcar de ne-ar trimite la spital! François Sierra soseşte cu supraveghetorul său.

— Asta-i infirmierul, zice caraliul.

— Cum o duci, Papi ?

— Sînt bolnav, vreau să mă duc la spital.

— O să încerc să te internez, dar după cîte ai făcut pe-acolo, nu prea cred c-o să se poată, la fel şi-n privinţa lui Clousiot.

Îmi masează picioarele, mă unge c-o alifie, controlează ghipsul lui Clousiot şi pleacă. N-am putut să ne spunem nimic, deoarece erau caraliii acolo, dar ochii lui exprimau atîta duioşie că m-am simţit foarte mişcat.

— Nu-i rost de nimic, îmi spune el a doua zi, în timp ce-mi face un masaj. Vrei să te trec în sala comună ? Noaptea îţi prinde lanţuri la picioare ?

— Da.

— Atunci e mai bine să treci în sala comună. Şi-acolo o să-ţi pună lanţuri, dar n-ai să mai fii singur. În momentul de faţă, izolat, trebuie să te simţi groaznic.

— În regulă.

Da, singurătatea e în momentul de faţă şi mai greu de îndurat ca înainte. Mă aflu într-o asemenea stare de spirit că nici nu mai e nevoie să închid ochii ca să hoinăresc la fel de bine în trecut, ca şi în prezent. Şi întrucît nu pot să umblu, închisoarea îmi pare mult mai rea ca altădată.

Ah ! Iată-mă iarăşi pe „calea putreziciunii". Şi totuşi reuşisem să mă descotorosesc de ea foarte repede şi zburam pe mare spre libertate, spre fericirea de-a putea să fiu iarăşi om, spre răzbunare de asemenea. Nu-i cazul să uit ce-mi datorează trioul alcătuit din Polein, sticleţi şi procuror. Cît despre valiză, nu-i nevoie s-o înmînez sticleţilor de la uşa poliţiei judiciare. Voi sosi îmbrăcat în uniforma funcţionarilor de la „Wagons-lits Cook", cu frumoasa lor şapcă pe cap. Pe valiză, o etichetă mare : Comisar de Divizie Benoît, quai des Orfèvres, 36, Paris (Seine). O să duc personal valiza sus, în sala de rapoarte, şi n-o să dau greş, căci o să calculez mecanismul să nu se declanşeze decît după ce-o şterg. Găsirea soluţiei mi-a luat o piatră de pe inimă. În ce-l priveşte pe procuror, am timp

să-i smulg limba. N-am stabilit încă în ce fel, dar treaba e ca și făcută. O să i-o smulg bucată cu bucată.

Acum însă, prima problemă e să-mi îngrijesc picioarele. Trebuie să pot umbla cît mai curînd. N-o să fiu judecat decît peste trei luni, și în trei luni multe se întîmplă. O lună ca să pot umbla, o lună ca să pun lucrurile la punct, și am onoarea să vă salut, domnilor. Direcția Hondurasul britanic. Dar de data asta nu mai pune nimeni laba pe mine.

Ieri, trei zile după întoarcerea noastră, am fost dus în sala comună. Patruzeci de oameni așteaptă aici să fie judecați de tribunalul militar. Unii acuzați de furt, alții de jaf, de incendiere intenționată, de omucidere, de tentativă de omucidere, de asasinat, de tentativă de evadare, de evadare și chiar de antropofagie. Sîntem cîte douăzeci de fiecare parte a stănoagei de lemn, legați cu toții de aceeași bară de fier, lungă de peste cinsprezece metri. La șase seara, piciorul stîng al fiecăruia e prins de bara comună cu o verigă de fier. La șase dimineața ne scot inelele astea groase, și cît e ziua de lungă putem să ședem sau să ne plimbăm, să jucăm dame, să stăm de vorbă pe-un fel de coridor lat de doi metri și lung cît toată sala. Peste zi n-am timp să mă plictisesc. Toți vin să mă vadă, în grupuri mici, să le istorisesc evadarea. Sar în sus cînd le spun c-am părăsit de bunăvoie tribul indienilor Guajiros, pe Lali și pe Zoraima.

— După ce umblai, frate ? exclamă un parizian ascultînd povestirea. După tramvaie ? ascensoare ? cinematografe ? lumina electrică și curentul de înaltă tensiune folosit la scaunul electric ? Sau voiai să faci baie în fîntîna din place Pigalle ? Cum adică, băiete ! continuă șmecherul, ai două muieri, una mai mișto ca alta, trăiești gol în mijlocul naturii c-o întreagă bandă de nudiști simpatici, halești, bei, vinezi ; ai marea, soarele, nisipul cald, pînă și perlele le capeți pe damoaca, și nu găsești ceva mai bun de făcut decît să lași baltă toate astea ca s-o iei din loc ? Încotro ? Zi ! Ca să treci strada în fugă, să nu te calce mașinile, ca să fii nevoit să-ți plătești chiria, croitorul, lumina și telefonul, iar dacă ți s-a făcut de-o mașină mică, să faci spargere, sau să muncești ca un dobitoc pentru vreun patron, cîștigînd cît să nu mori de foame ? Nu te-nțeleg, omule ! Erai în cer și te-ntorci de bunăvoie în iad, unde, pe lîngă grijile vieții, mai trebuie

să te ferești de toți gaborii din lume care te vînează ! E adevărat c-ai încă sînge de franțuz tinerel și n-ai avut cînd să vezi cum te ofilești. Nici eu, cu ăi zece ani de ocnă ai mei, nu mai pot să te-nțeleg. În sfîrșit, oricum, fii binevenit printre noi, și întrucît ai desigur intenția s-o iei de la capăt, te poți bizui pe ajutorul nostru. Nu-i așa, prieteni ? Sînteți de acord ?

Camarazii sînt de acord, și le mulțumesc tuturor.

Se vede de la o poștă că sînt oameni de temut. În promiscuitatea în care trăim e greu ca unul sau altul să nu-și dea seama de existența tuburilor cu bani. În timpul nopții, cînd toată lumea e legată de bară, e ușor să omori nestingherit pe careva. E de-ajuns ca-n timpul zilei să dai ceva bișțari temnicerului să lase veriga întredeschisă. În felul ăsta, noaptea, cel interesat își desface veriga, făptuiește ce și-a pus în gînd și se întoarce liniștit să se culce, avînd desigur grijă să închidă bine veriga. Fiind indirect complice, temnicerul nu scoate o vorbă.

Se împlinesc trei săptămîni de cînd m-am întors. Au trecut destul de repede. Încep să merg cîțiva pași ținîndu-mă de bară pe coridorul care desparte cele două rînduri de priciuri. Fac primele încercări. Săptămîna trecută, la instrucție, am dat cu ochii de cei trei caralii de la spital pe care-i doborîsem și dezarmasem. Sînt tare încîntați că ne-am întors și speră că într-o bună zi vom pica într-un loc unde sînt ei de serviciu, căci după evadarea noastră s-au ales toți trei cu pedepse aspre : suprimarea concediului de șase luni în Europa ; suprimarea suplimentului colonial al salariului pe timp de un an. Inutil să spun că întîlnirea noastră n-a fost prea cordială. Comunicăm aceste amenințări la instrucție, ca să se ia notă de ele.

Temnicerul arab s-a comportat mai bine. N-a spus decît adevărul, fără să exagereze și uitînd rolul jucat de Maturette. Căpitanul-judecător de instrucție a stăruit mult să afle cine ne-a procurat vasul. I-am făcut o impresie proastă înșirîndu-i tot soiul de basme, de pildă că ne-am fi meșterit singuri niște plute etc.

Avînd în vedere atacarea supraveghetorilor, ne spune că va face tot posibilul să ne-alegem, eu și Clousiot, cu cîte cinci ani, iar Maturette cu trei.

— Şi pentru că te numeşti Papillon [1], te asigur că-ţi voi tăia aripile şi n-ai să mai ai cu ce-ţi lua zborul.

Tare mă tem că aşa va fi.

Nu mai sînt decît două luni pînă ce-o s-ajung în faţa tribunalului. Mor de ciudă că nu mi-am vîrît în tub vreo două vîrfuri otrăvite de săgeată. Dacă le aveam, poate că aş fi putut să joc totul pe-o carte în sectorul disciplinar. Acum fac zilnic progrese. Umblu din ce în ce mai bine. François Sierra vine regulat, dimineaţa şi seara, să mă maseze cu ulei camforat. Aceste masaje-vizite îmi fac grozav de bine, la picioare şi moralmente. Tare-i bine să ai un prieten !

După cum am băgat de seamă, evadarea asta atît de îndelungată ne-a creat un deosebit prestigiu în rîndul ocnaşilor. Sînt sigur că printre ei ne aflăm într-o securitate deplină. Nu riscăm să fim asasinaţi spre a fi jefuiţi. Marea majoritate n-ar accepta treaba asta, ci precis că vinovaţii ar fi ucişi. Toţi, fără excepţie, ne respectă şi au chiar o anumită admiraţie. Iar prin faptul c-am îndrăznit să-i punem jos pe caralii, trecem drept oameni capabili de orice. E foarte plăcut să te simţi în siguranţă.

Umblu în fiecare zi un pic mai mult şi, deseori, mulţumită unei sticluţe pe care mi-o lasă Sierra, se găsesc oameni care se oferă să-mi maseze nu numai labele picioarelor, ci şi muşchii gambelor, pe care această lungă nemişcare i-a atrofiat.

UN ARAB MÎNCAT DE FURNICI

În sala asta se află doi bărbaţi tăcuţi, nu vorbesc cu nimeni. Veşnic lipiţi unul de altul, nu discută decît între ei, cu un glas atît de scăzut că nimeni nu poate s-audă ceva. Într-o zi ofer unuia o ţigară americană dintr-un pachet pe care mi l-a adus Sierra. Îmi mulţumeşte, apoi îmi spune :

— François Sierra e prieten cu tine ?

— Da, e cel mai bun prieten al meu.

— Poate că-ntr-o zi, dac-o merge prost, o să-ţi trimitem moştenirea noastră prin mijlocirea lui.

— Ce moştenire ?

[1] Fluture (în lb. franceză)

— Prietenul meu şi cu mine am hotărît ca, dacă ne ghilotinează, să-ţi pasăm tubul nostru, să te-ajute să evadezi din nou. I-l vom da atunci lui Sierra, să ţi-l transmită el.

— Crezi că vă condamnă la moarte ?

— Aproape sigur, sînt prea puţini sorţi să scăpăm.

— Dacă-i aşa de sigur că vă condamnă la moarte, de ce sînteţi în sala asta comună ?

— Cred că le e teamă c-o să ne sinucidem, dacă ne lasă singuri într-o celulă.

— Da, s-ar putea. Dar ce-aţi făcut ?

— L-am vîrît într-un cuib de furnici carnivore pe-un gardian, să-l mănînce. Ţi-o spun pentru că, din păcate, au dovezi. Am fost prinşi asupra faptului.

— Şi unde s-a petrecut asta ?

— La kilometrul 42, în lagărul morţii, după golful Sparouine.

Camaradul lui s-a apropiat de noi, e originar din Toulouse. Îi ofer o ţigară americană. Se aşază lîngă prietenul lui, în faţa mea.

— N-am cerut nimănui vreodată părerea, spuse noul sosit, dar aş fi curios să ştiu ce gîndeşti despre noi.

— Cum vrei să-ţi spun, fără să ştiu nimic, dacă ai avut sau nu dreptul să laşi un om viu, fie şi-un gardian, pradă furnicilor ? Ca să-mi dau părerea, trebuie să aflu toată treaba, de la A la Z.

— Am să-ţi povestesc, spune cel din Toulouse. Lagărul de la kilometrul 42, la patruzeci şi doi de kilometri de Saint-Laurent, e un lagăr forestier. Acolo ocnaşii sînt obligaţi să taie în fiecare zi un metru cub de lemn tare. În fiecare seară trebuie să te afli în junglă, lîngă lemnul pe care l-ai tăiat, orînduit cum se cuvine. Supraveghetorii, însoţiţi de arabii temnicieri, vin să controleze dacă ţi-ai făcut norma. Cînd e recepţionat, fiecare ster de lemn e însemnat cu vopsea roşie, verde sau galbenă. După zilele săptămînii. Nu-l primesc decît dacă sînt bucăţi din lemn tare. Ca să dea de capăt, oamenii lucrează în echipe de cîte doi. Deseori n-am reuşit să ne facem treaba pînă la capăt. Atunci, ne băgau seara la carceră, nemîncaţi, şi dimineaţa, tot nemîncaţi, eram trimişi la muncă, să facem sterul zilnic, plus ce-a rămas din ajun. Muncă de cîine pînă crăpi. Cu cît treceà vremea, cu atît eram mai slabi şi mai puţin în stare să facem norma. Colac peste pupăză, ne-au

trimis un paznic special, nu un supraveghetor, ci un arab. Venea cu noi pe șantier, se așeza comod, cu vîna de bou între picioare, și ne-njura tot timpul. Mînca plescăind tare, ca să ne facă poftă. Pe scurt, un chin neîncetat. Aveam două tuburi cu cîte trei mii de franci fiecare, ca să evadăm. Într-o bună zi ne-am hotărît să-l mituim pe arab. Situația s-a lămurit. Noroc c-a crezut că n-avem decît un tub. Sistemul lui era simplu : pentru cincizeci de franci, de pildă, ne lăsa să șterpelim, din lemnele recepționate în ajun, bucăți care scăpaseră nevopsite, și-n felul acesta ne făceam sterul zilnic. Azi așa, mîine așa, ba cîte cincizeci, ba cîte o sută, ne-a ușurat de aproape două mii de franci. Tocmai cînd ajunsesem cu treaba la zi, l-au mutat pe arab. Crezînd că n-o să ne denunțe după ce ne-a jecmănit de atîtea parale, am căutat în junglă lemne nerecepționate, ca să facem aceeași treabă ca atunci cînd ne păzea arabul. Într-o zi, ăsta ne-a urmărit pas cu pas, pe furiș, să vadă dacă șterpelim lemne. După care ieși din ascunzătoare : „Ah ! Ah ! Furat mai departe lemn și nu plătit ! Dacă nu dai cinci sute franci la mine, te denunț." Crezînd că-i vorba numai de-o amenințare, refuzăm. A doua zi vine iar : „Plătești sau astă seară ești la carceră". Refuzăm iarăși. După-masă se-întoarce însoțit de cîțiva caralii. A fost ceva de groază, Papillon ! După ce ne-a dezbrăcat la piele, ne-a dus la sterii de unde luasem lemnele și, urmăriți de acești sălbatici, loviți de arab cu vîna de bou, am fost siliți, în pas alergător, să ne facem sterii și să-i completăm pe toți cei din care șterpelisem. „Corrida" asta a ținut două zile, fără mîncare și fără băutură. Uneori cădeam. Balaoacheșul ne ridica lovindu-ne cu piciorul sau cu vîna de bou. Pîn' la urmă ne-am lungit la pămînt, eram la capătul puterilor. Știi ce-a fost în stare să facă pentru ca să ne sculăm ? A luat unul din cuiburile acelea, ca ale viespilor sălbatice, locuite de muște zise „de foc". A rupt craca pe care atîrna cuibul și l-a fărîmat deasupra noastră. Înnebuniți de durere, nu numai că ne-am ridicat, dar am început să alergăm ca scoși din minți. Ar fi-n zadar să-ți spun ce-am suferit. Știi cît e de dureroasă o înțepătură de viespe. Închipuie-ți cincizeci-șaizeci de înțepături. Muștele astea înțeapă mult mai cumplit ca viespile. Ne-au ținut într-o carceră, cu pîine și apă, timp de zece zile, fără nici o îngrijire. Chiar dînd cu urină deasupra, arsurile

ne-au chinuit trei zile-n şir. Am rămas fără ochiul stîng unde se-îngrămădiseră vreo zece muşte. Cînd ne-au adus îndărăt în lagăr, ceilalţi condamnaţi au hotărît să ne ajute, dîndu-ne fiecare cîte-o bucată de lemn tare, tăiat la aceeaşi mărime. Asta însemna aproape un ster, şi era un mare ajutor, căci nu mai aveam de făcut decît un ster amîndoi. Am izbutit cu greu, dar am izbutit. Încet-încet, am prins iar puteri. Mîncam mult. Şi-ntîmplător ne-a venit ideea să ne răzbunăm pe gardian cu ajutorul furnicilor. Căutînd nişte lemn tare, am dat într-un desiş peste un uriaş cuib de furnici carnivore devorînd o căprioară cît o capră. Gardianul continua să dea cîte-o raită pe-unde lucram şi într-o bună zi îl culcăm la pămînt, pocnindu-l în cap, apoi îl tragem lîngă cuibul de furnici. Îl dezbrăcăm la piele şi-l legăm de copac, culcat pe jos în formă de jumătate de covrig, cu mîinile şi picioarele prinse zdravăn cu nişte frînghie care slujea la legatul sterilor.

Cu securea, îl crestăm în cîteva locuri. Înainte de asta, îi umplusem gura cu un smoc de iarbă ca să nu poată zbiera şi petrecusem o cîrpă pe deasupra. Furnicile n-au atacat decît după ce am îndesat o cracă în furnicarul lor şi-am scuturat ce se lipise de ea peste trupul balaoacheşului.

Mult timp nu le-a trebuit. Peste vreo jumate de oră, furnicile porniseră la asalt cu miile. Ai văzut vreodată furnici carnivore, Papillon ?

— Nu, niciodată. Doar din cele mari, negre.

— Aştea-s micuţe de tot şi roşii cum e sîngele. Smulg bucăţele microscopice de carne şi le cară spre furnicar. Dacă noi am suferit ce-am suferit din pricina viespilor, închipuie-ţi ce-a putut pătimi ăsta, decorticat de viu de miile şi miile de furnici. Agonia lui a durat două zile întregi şi o dimineaţă. După douăzeci şi patru de ore nu mai avea ochi.

Recunosc că răzbunarea noastră a fost cruntă, dar ţine seama ce ne-a făcut el. E-o minune că mai sîntem în viaţă. Bineînţeles că-l căutau peste tot, iar ceilalţi temniceri arabi, ca şi caralîii, bănuiau că n-am fi străini de dispariţia lui. Într-un alt hăţiş săpam zilnic cîte puţin, să facem o groapă în care să-i punem rămăşiţele. Tot nu izbutiseră să dea de arab, pînă ce un caraliu ne-a ginit pregătind groapa. Cînd plecam la lucru, ne urmărea să vadă cît am mai săpat. Asta ne-a dus la pierzanie.

Într-una din dimineți, imediat după sosirea la lucru, îl detașăm pe arab, încă plin de furnici dar aproape doar schelet, dar în momentul în care-l tîram spre groapă (de dus nu-l puteam duce altfel fiindcă riscam să fim ciupiți pînă la sînge de furnici), am fost surprinși de trei arabi, ajutoare de caralii, și de doi gardieni. Asta pîndeau ei, răbdători și bine ascunși : îngropăciunea.

Asta ne fuse ! Firește, am pretins oficial că-ntîi l-am omorît și după aia l-am dat la furnici. Acuzarea însă, bazîndu-se pe raportul medicului legist, a pretins că nu a existat nici o rană mortală și că l-am lăsat să fie devorat de viu.

Gardianul care o făcea pe apărătorul nostru (așa-i obiceiul acolo, caraliii se dau avocați), ne-a spus că dacă versiunea noastră e acceptată, ne-am putea salva capetele. De nu, amin cu noi ! Sincer vorbind, nu prea avem mari speranțe. D-aia, eu și prietenul meu te-am ales moștenitor, fără să ți-o spunem.

— Nădăjduiesc să nu moștenesc nimic de pe urma voastră, o doresc din toată inima.

Aprindem cîte o țigară și văd că se uită la mine de parcă m-ar întreba : „Ei, n-ai de gînd să vorbești ?"

— Uite ce-i, fraților, văd c-așteptați să răspund la ce m-ați întrebat înainte de a-mi povesti întîmplarea : cum judec eu, ca om, cazul vostru. O ultimă întrebare, care nu-mi va influența cîtuși de puțin hotărîrea : „Care-i părerea majorității din sala asta și de ce nu vorbiți cu nimeni ?"

— Majoritatea socotesc c-ar fi trebuit să-l omorîm, dar nu să-l dăm furnicilor de viu. Cît despre tăcerea noastră, nu vorbim cu nimeni pentru că s-a ivit o dată prilejul să evadăm, răsculindu-ne, și ei n-au făcut-o.

— Iată acum părerea mea, fraților. Ați procedat bine plătindu-i cu vîrf și îndesat ; chestia cu viespile sau cu mușchiul „de foc" e de neiertat. Dacă o să vă ghilotineze, în ultima clipă gîndiți-vă intens la un singur lucru : „Îmi taie capul, asta o să dureze treizeci de secunde, de cînd mă leagă, mă vîră sub ghilotină și pînă cade cuțitul. Agonia lui a durat însă șaizeci de ore. Sînt în cîștig". În ce-i privește pe cei din sală, nu știu dacă aveți dreptate. S-ar putea ca voi să fi crezut în ziua aceea că o răscoală deschide calea unei evadări în comun, pe cînd ceilalți să fi fost de altă părere. Pe de altă parte, într-o răscoală poți

fi pus oricînd în situaţia de-a ucide fără s-o fi vrut dinainte. Numai că, din toţi cei care sînt aici, cred că singurii care-şi riscă pielea sînteţi voi. Fraţilor, orice situaţie specială duce neapărat la reacţii diferite.

Mulţumiţi de cele discutate, ăi doi amăriţi se retrag, reluîndu-şi traiul în tăcerea pe care au rupt-o pentru mine.

FUGA CANIBALILOR

„L-au halit pe Picior-de-lemn !"... „O tocăniţă de picior-de-lemn, una-a-a !"... Sau, un glas, maimuţărind vocea unei femei : „Maestre, o bucăţică de gagiu, dar bine friptă şi fără piper, te rog !"

E rar ca-n vreuna din nopţile adînci să nu auzi strigîndu-se una ori alta din frazele astea, cînd nu sînt toate trei deodată.

Clousiot şi cu mine ne tot întrebam cui şi de ce sînt adresate, în plină noapte, aceste cuvinte.

În după-amiaza asta mi s-a oferit cheia misterului. Istorisirea aparţine chiar unuia dintre protagonişti, îl cheamă Marius de La Ciotat, specialist în case de bani. Aflînd că l-am cunoscut pe taică-su, Tintin, nu i-a mai fost teamă să stea de vorbă cu mine.

După ce i-am povestit cîte ceva despre evadarea mea, l-am întrebat cum era şi firesc : „Dar tu ?"

— Oh, mi-a răspuns, eu unul sînt băgat într-o chestie nasoală de tot. Frică mi-e că pentru o simplă evadare să nu mă căpătuiesc cu cinci ani. Am participat la ceea ce se cheamă acu „fuga canibalilor". Ceea ce auzi tu strigîndu-se uneori noaptea : „L-au halit pe..." ori : „O tocăniţă de..." e la adresa fraţilor Graville.

Plecaserăm în şase de la Kilometrul 42. Din grup făceau parte Dédé şi Jean Graville, doi fraţi, lyonezi, unul de treizeci şi altul de treizeci şi cinci de ani, un napolitan din Marsilia, eu, La Ciotat, apoi un tip din Angers cu un picior de lemn şi un tinerel de douăzeci şi trei de ani care-i servea de fetiţă. Am ieşit cu bine din Maroni, dar odată ajunşi în mare n-am mai putut redresa barca şi, după cîteva ore, eram azvîrliţi pe coasta Guyanei olandeze.

Nu s-a putut salva nimic din naufragiu, nici alimentele şi nici altceva. Ne-am pomenit în plină junglă, din feri-

cire cu toalele pe noi. Trebuie să-ți spun că-n locul acela nu există plajă și că marea pătrunde de-a dreptul în pădurea virgină. E un hățiș teribil, de nestrăbătut, copaci doborîți, frînți, dezrădăcinați de mare, groaznic de încîlciți între ei.

După o zi întreagă de mers, dăm în sfîrșit de pămînt tare. Ne separăm în trei echipe : cei doi Graville, eu și cu Guesepi, și Picior-de-lemn cu gagicuța lui. Ca să n-o lungesc, plecați în direcții diferite, ne reîntîlnim, după douăsprezece zile, frații Graville, Guesepi și cu mine, aproape exact în locul unde ne-am despărțit. Peste tot numai mlaștină, imposibil de găsit vreo trecere. De prisos să-ți descriu cum arătam. Treisprezece zile trăisem halind doar rădăcini și muguri. Morți de foame și complet sleiți de puteri, am hotărît ca eu și cu napolitanul să răzbatem cu ultimele noastre forțe pînă la malul mării și să agățăm într-un copac, cît mai sus cu putință, o cămașă ca să ne predăm primului vas de pază costieră olandez care, desigur, nu va întîrzia să apară. Cei doi Graville, după ce se vor odihni cîteva ceasuri, urmau să ne caute. N-ar fi fost greu pentru că ne înțeleseserăm să ne marcam drumul cu crengi rupte.

Or, nu trece prea mult timp, și-l văd venind pe tipul cu piciorul de lemn, dar de unul singur.

— Unde-i puștiul ?

— L-am lăsat departe de aici, că nu mai putea merge.

— Ești o jigodie că l-ai părăsit singur.

— Ba el a vrut să plec, s-o iau pe urma lăsată.

În momentul acela, Dédé observă că unicul picior al tipului e încălțat cu gheata puștiului.

— Și pe deasupra, l-ai mai și lăsat desculț și i-ai luat încălțarea ! Bravo ție ! Pari și-n formă, n-arăți ca noi. Se vede bine c-ai mîncat.

— Da, am dat peste o maimuță, din cele mari, răuită.

— Cu atît mai bine pentru tine, zice Dédé și se scoală, cu șișu-n mînă, fiindcă îl încerca o bănuială văzînd traista tipului plină.

— Desfă traista ! Ce-ai acolo ?

Înăuntru, o halcă de carne.

— Ce-i asta ?

— O bucată din maimuță.

— Ticălosule ! L-ai ucis pe puști ca să-l mănînci !

— Nu, Dédé, mă jur, a murit de oboseală și-am mîncat și eu un pic. Iartă-mă...

N-a apucat să sfîrșească și-avea deja cuțitul în burtă. Apoi, scotocindu-l, se descoperă și o punguță din piele cu niște chibrituri și o scăpărătoare.

De furie că înainte de a se despărți individul n-a împărțit frățește chibriturile pe care le avea sau, poate, de foame, ce știu eu, aprinde focul și se apucă să-l halească.

Guesepi pică în plin ospăț. Îl poftesc. Guesepi refuză. Fiind pe malul mării, mîncase, cruzi, niște crabi și niște peștișori. Asistă așadar, însă fără să participe, la spectacolul celor doi Graville punînd pe jeratic alte bucățele de carne, ba chiar folosind piciorul de lemn ca să alimenteze focul. Deci, atunci și a doua zi, Guesepi i-a văzut pe Graville mîncîndu-l pe nenorocit, ba a remarcat chiar și părțile alese : pulpa, coapsa și cele două buci.

Eu, continuă Marius, eram în continuare pe țărmul mării cînd Guesepi a venit să mă caute. Am umplut o pălărie cu peștișori și crabi și ne-am dus să-i frigem la focul fraților Graville. N-am văzut leșul, îl tîrîseră pesemne ceva mai încolo, dar am zărit mai multe bucăți de carne, așezate pe cenușă, lîngă foc.

Trei zile mai tîrziu, o navă a pazei de coastă ne culegea și ne preda penitenciarului de la Saint-Laurent-du-Maroni.

Guesepi n-a știut să-și țină gura. Povestea o cunosc acum toți cei din sala asta, ba chiar și gardienii. Tocmai de aia ți-am istorisit-o și eu. De aici li se trag — cei doi Graville sînt infecți ca fire — și bancurile pe care le auzi noaptea.

Oficial, sîntem acuzați de evadare agravată de antropofagie. Nenorocirea e că, pentru a mă apăra, ar trebui să acuz, ori așa ceva e cu neputință. La proces, vom nega cu toții, inclusiv Guesepi. Vom zice că au dispărut în junglă. Iată, Papillon, care-i situația mea.

— Te plîng, băiatule, pentru că, într-adevăr, nu te poți apăra decît acuzînd pe alții.

O lună mai tîrziu, Gucsepi era ucis, noaptea, cu o lovitură de cuțit drept în inimă. Nici măcar nu s-a pus întrebarea cine-ar putea fi făptașul.

Iată adevărata poveste a canibalilor care au mîncat un om frigîndu-l la flacăra propriului său picior de lemn, după ce acest om mîncase, la rîndu-i, pe puștiul care-l întovărășea.

Noaptea m-am culcat în altă parte. Am luat locul cuiva care a plecat și, rugîndu-i pe toți să se dea mai încolo, mă aflu lîngă Clousiot.

Din locul în care stau întins, așezîndu-mă în capul oaselor, deși piciorul stîng mi-e prins de bară printr-o verigă, pot să văd ce se petrece în curte.

Supravegherea este atît de riguroasă că rondurile nu urmează un anumit ritm. Ele se succed fără întrerupere și, indiferent cînd, altele sosesc din direcția contrară.

Picioarele mele se prezintă foarte bine și mă dor numai cînd plouă. Așadar, aș putea să întreprind iarăși ceva, dar cum ? Sala asta n-are defestre, doar niște zăbrele uriașe, dintr-o bucată, pe toată lățimea, care ajung pînă la tavan. E așezată în așa fel că vîntul dinspre nord-est pătrunde în voie. Deși am stat o săptămînă întreagă să pîndesc, n-am găsit nici o hibă în ce privește supravegherea exercitată de gardieni. Pentru prima dată sînt aproape gata să recunosc că vor izbuti să mă-nchidă în Recluziunea de pe Insula Saint-Joseph.

Mi s-a spus că e înfiorătoare. E poreclită „Mîncătoarea de oameni". Altă informație : de optzeci de ani, de cînd există, n-a reușit nimeni să evadeze de-acolo.

Această semiacceptare de-a fi pierdut partida mă îndeamnă, firește, să privesc spre viitor. Am douăzeci și opt de ani, iar căpitanul care va face instrucția cere cinci ani de recluziune. Va fi greu să scap cu mai puțin. Așadar, voi avea treizeci și trei de ani cînd voi ieși din Recluziune.

Mai am încă mulți bani în tub. Deci, dacă nu evadez, ceea ce-i probabil, ținînd seama de cele știute, va trebui măcar să-mi păstrez sănătatea. Cinci ani de izolare completă sînt greu de suportat fără să înnebunești. Așa încît mă bizui pe faptul că, bine hrănit, îmi voi disciplina din prima zi mintea conform unui program bine stabilit și variat. Să evit cît mai mult înălțarea unor castele în Spania și mai ales visele de răzbunare. Mă pregătesc deci, de pe-acum, să ies învingător din înspăimîntătoarea pedeapsă

care mă așteaptă. Da, n-o să le meargă. Voi ieși din Recluziune puternic și în deplina stăpînire a facultăților mele fizice și morale.

Simt că mi-a priit faptul c-am stabilit planul ăsta de conduită și că accept cu seninătate cele ce mă așteaptă. Adierea care pătrunde în sală mă mîngîie înaintea tuturor și-mi face într-adevăr bine.

Clousiot simte că nu vreau să vorbesc. Drept care nu-mi tulbură liniștea, și fumează mult — asta-i tot. Zăresc cîteva stele și-i spun :

— Vezi stelele din locul unde te afli ?

— Da, răspunde el, aplecîndu-se un pic. Prefer să nu mă uit la ele, că prea mi-amintesc stelele din timpul evadării.

— Nu-ți face inimă rea, o să le revedem cu miile cu altă ocazie.

— Cînd ? Peste cinci ani ?

— Clousiot, anul pe care l-am trăit, toate întîmplările prin care am trecut, oamenii pe care i-am cunoscut, nu merită oare cinci ani de recluziune ? Ai fi preferat să nu evadezi și să fii în Insule de la sosire ? Ținînd seama de ce ne așteaptă, și precis că n-o să ne fie moale, îți pare rău c-ai evadat ? Spune sincer, regreți ?

— Papi, uiți un lucru de care eu n-am avut parte : cele șapte luni pe care le-ai trăit printre indieni. De-aș fi fost cu tine, aș gîndi la fel, dar eu am zăcut în închisoare.

— Iartă-mă, am uitat, bat cîmpii.

— Nu, nu bați cîmpii, și află că-mi pare totuși foarte bine de evadarea noastră, pentru că și eu am trăit clipe de neuitat. Mă gîndesc însă cu groază la ce mă așteaptă în celulele „Mîncătoarei de oameni". Cinci ani sînt aproape cu neputință de făcut.

Îi explic atunci ce-am hotărît să fac și-l simt că reacționează cît se poate de bine. Mă bucur să-mi văd prietenul prinzînd iarăși puteri. Mai sînt cincisprezece zile pînă ne vom prezenta în fața tribunalului. După unele zvonuri, comandantul care va prezida tribunalul militar e cunoscut ca un om aspru, dar, pare-se, foarte drept. Nu înghite prea ușor gogoșile Administrației. E totuși o veste bună.

Clousiot și cu mine, căci Maturette e-n celulă de la sosire, am refuzat s-avem drept avocat un supraveghetor. Ne-am înțeles să vorbesc eu pentru toți trei și să susțin singur întreaga apărare.

În dimineața asta, bărbieriți și tunși proaspăt, îmbrăcați în haine noi, cu dungi roșii, încălțați cu pantofi, așteptăm în curte momentul de a fi aduși în fața tribunalului. Sînt cincisprezece zile de cînd lui Clousiot i s-a scos ghipsul. Umblă normal, n-a rămas șchiop.

Tribunalul militar a început să lucreze de luni. Ne aflăm în dimineața zilei de sîmbătă, au trecut așadar cinci zile cu diverse procese : procesul celor cu furnicile a ținut o zi întreagă. Amîndoi au fost condamnați la moarte, n-am mai dai ochii cu ei. Frații Graville n-au umflat decît patru ani (lipsa probelor de antropofagie). Procesul lor a durat mai bine de o jumătate de zi. Pentru restul de crime s-au dat cinci sau patru ani.

În general, în cele paisprezece cazuri judecate, sentințele au fost aspre, dar drepte, nu exagerate.

Tribunalul își începe lucrările la șapte și jumătate. Ne aflăm în sală cînd își face apariția un maior, în uniformă de meharist [1], însoțit de-un bătrîn căpitan de infanterie și de un locotenent, care vor servi drept asesori.

La dreapta completului de judecată, un supraveghetor gradat, un căpitan, reprezentînd Administrația, acuzarea.

— Dosarul Charrière, Clousiot, Maturette.

Sîntem la o distanță de aproximativ patru metri de completul de judecată. Am răgazul să analizez minuțios trăsăturile înăsprite de deșert ale chipului acestui maior de vreo patruzeci-patruzeci și cinci de ani, cu tîmplele cărunte. Deasupra splendizilor ochi negri, care ne privesc țintă, niște sprîncene stufoase. E militar din cap pînă-n picioare. Privirea lui nu-i cîtuși de puțin veninoasă. Ne scrutează, ne cîntărește în cîteva secunde. Ochii mei să uită fix într-ai săi, apoi, intenționat, îi las în jos.

Căpitanul Administrației trage prea tare în noi, asta-l va face să piardă partida. Califică drept tentativă de asasinat scoaterea momentană din luptă a supraveghetorilor. În ce-l privește pe arab, afirmă că-i minune c-a mai rămas în viață după numeroasele lovituri primite. Mai

[1] Militar din trupele sahariene care se deplasează călare pe dromaderi (n.t.)

comite o greşeală spaniad că sîntem ocnaşii care, de cînd există ocna, au dus la cea mai mare distanţă în ţări străine dezonoarea Franţei : „Pînă în Columbia ! două mii cinci sute de kilometri, domnule preşedinte, au parcurs aceşti oameni. Trinidad, Curaçao, Columbia, toate aceste naţiuni au auzit desigur bîrfele cele mai mincinoase asupra administraţiei penitenciare franceze. Cer două condamnări fără contopire de pedepse, adică în total opt ani : cinci ani pentru tentativă de omor, pe de o parte, şi trei ani pentru evadare, pe de altă parte. Asta pentru Charrière şi Clousiot. În ce-l priveşte pe Maturette, cer numai trei ani pentru evadare, deoarece reiese din anchetă că n-a participat la tentativa de asasinat."

Preşedintele : „Tribunalul ar fi interesat să audă o relatare cît de scurtă a acestei odisei atît de lungi".

Povestesc, făcînd uitat episodul Maroni, călătoria noastră pe mare pînă la Trinidad. Fac o descriere a familiei Bowen şi a amabilităţilor ei. Citez vorbele şefului poliţiei din Trinidad : „N-avem căderea să judecăm Justiţia franceză, dar nu putem fi de acord cu ea în privinţa trimiterii deţinuţilor în Guyana, şi de aceea vă ajutăm" : Curaçao, părintele Irénée de Bruyne, incidentul cu punga de florini, apoi Columbia, de ce şi cum am ajuns acolo. Foarte pe scurt, o mică expunere a vieţii mele în mijlocul indienilor. Maiorul m-ascultă fără să mă întrerupă. Îmi cere doar unele amănunte în plus despre viaţa mea printre indieni, perioadă care-l interesează în cel mai înalt grad. Apoi asupra închisorilor columbiene, în special asupra carcerei din Santa Maria.

— Mulţumesc, relatarea dumitale a lămurit şi totodată a interesat Curtea. Vom face o pauză de cincisprezece minute. Nu-i văd pe apărătorii voştri, unde sînt ?

— N-avem apărători. V-aş ruga să-mi permiteţi să susţin cu apărarea camarazilor mei şi a mea.

— Se poate, regulamentul o îngăduie.

— Vă mulţumesc.

După un sfert de oră, şedinţa reîncepe.

Preşedintele :

— Charrière, tribunalul acceptă să susţii apărarea dumitale şi a camarazilor dumitale. Îţi atragem totuşi atenţia că tribunalul îţi va retrage cuvîntul dacă vei do-

vedi lipsă de respect faţă de reprezentantul Administraţiei. Te poţi apăra în toată libertatea, dar folosind expresii cuviincioase. Ai cuvîntul.

— Rog tribunalul să respingă întru totul delictul de tentativă de asasinat. E neverosimil, şi am s-o dovedesc : Anul trecut eu aveam douăzeci şi şapte de ani, iar Clousiot treizeci. Eram în deplinătatea forţelor noastre, proaspăt sosiţi din Franţa. Eu sînt înalt de un metru şaptezeci şi patru, el are un metru şaptezeci şi cinci. I-am lovit pe arab şi pe supraveghetori cu picioarele de fier ale paturilor. Nici unul din cei patru nu s-a ales cu răni grave. Înseamnă c-au fost loviţi cu multă băgare de seamă, dorind, aşa cum s-a şi întîmplat, să-i punem jos făcîndu-le cît mai puţin rău. Supraveghetorul acuzator a uitat să spună, sau nu ştie, că drugii de fier fuseseră înveliţi în cîrpe ca să nu omorîm cumva pe vreunul din ei. Completul de judecată, alcătuit din militari de carieră, ştie perfect ce face un om puternic lovind pe cineva în cap doar cu latul baionetei. Imaginaţi-vă deci ce se poate face cu piciorul unui pat de fier. Atrag atenţia tribunalului că nici unul din cei patru atacaţi n-a fost spitalizat. Fiind condamnaţi la muncă silnică pe viaţă, cred că delictul de evadare e mai puţin grav decît pentru cineva condamnat la o pedeapsă minimă. La vîrsta noastră e foarte greu să te împaci cu ideea de-a nu mai intra niciodată în rîndul oamenilor. Apelez pentru toţi trei la indulgenţa tribunalului.

Maiorul se consultă în şoaptă cu cei doi asesori, apoi loveşte cu ciocanul în masă.

— Acuzaţi, ridicaţi-vă !

Aşteptăm toţi trei, ţepeni ca nişte pari.

Preşedintele :

— Tribunalul, respingînd acuzaţia de tentativă de asasinat, n-are de pronunţat, deci, nici o sentinţă, nici măcar de absolvire [1]. Pentru delictul de evadare sînteţi găsiţi vinovaţi de gradul doi. Pentru acest delict tribunalul vă condamnă la doi ani de recluziune.

Rostim într-un glas :

— Vă mulţumim, domnule maior.

Şi adaug :

— Mulţumim tribunalului.

[1] Sentinţă care, declarînd vinovat un inculpat, îl absolvă de acuzare, vina lui nedînd loc la pronunţarea vreunei pedepse (n. t.)

În sală, caraliilor care asistau la proces nu le venea să-şi creadă urechilor.

Cînd ne întoarcem în clădirea unde se află camarazii noştri, toţi sînt mulţumiţi la aflarea veştii, nimeni nu e invidios. Dimpotrivă. Pînă şi cei care-au încasat din gros ne felicită sincer c-am avut baftă.

François Sierra a venit să mă sărute. E-n culmea fericirii.

Caietul al şaselea

Insulele salvării

SOSIREA PE INSULE

Mîine urmează să ne îmbarcăm cu destinaţia : Insulele Salvării. În ciuda luptei purtate, iată-mă, de data aceasta, la doar cîteva ore de internarea pe viaţă. Mai întîi voi avea de făcut doi ani de reeluziune în Insula Saint-Joseph. Sper că voi dezminţi porecla pe care i-au dat-o ocnaşii : „Mîncătoarea de oameni".

Am pierdut partida, dar n-am sufletul unui învins.

Trebuie să fiu bucuros că n-am de făcut decît doi ani în această închisoare a unei alte închisori. Aşa cum mi-am făgăduit-o, nu mă voi lăsa uşor pradă elucubraţiilor cărora le dă naştere izolarea completă. Am găsit remediul ca să scap de ele. De la bun început, trebuie să mă consider *liber* şi sănătos, ca un ocnaş oarecare de pe Insule. Voi avea treizeci de ani la ieşire. .

Pe Insule evadările sînt foarte rare, ştiu. Dar, chiar numărate pe degete, există oameni care au evadat. Ei bine, eu unul o să evadez, e sigur. Peste doi ani o să evadez din Insule, îi tot spun lui Clousiot, aşezat lîngă mine.

— Dragul meu Papillon, e foarte greu să te doboare cineva, şi te invidiez pentru credinţa asta a ta că odată ai să fii liber. Se face un an de cînd tot pui la cale evadări şi n-ai renunţat niciodată. Nici n-ai zbîrcit-o bine c-o evadare, că şi pui alta la cale. Mă mir că aici n-ai încercat nimic.

— Frate, aici nu-i decît un singur chip : instigarea la răscoală. Dar pentru asta n-am răgazul trebuincios ca să-i stăpînesc pe toţi indivizii ăştia năzuroşi. Eram gata s-o provoc, dar m-am temut că mă înghite. Cei patruzeci

de oameni de aici sînt toți vechi ocnași. Calea putreziciunii a pus stăpînire pe ei, reacționează altfel decît noi. De pildă : „ăi cu furnicile", cel care a turnat otravă în ciorbă și care, ca să omoare un om, nu s-a dat în lături să otrăvească alți șapte care nu-i cășunaseră cu nimic.

— Păi, în Insule o să găsești același soi de oameni.

— Da, dar din Insule voi evada fără să am nevoie de nimeni. O să plec singur sau cel mult c-un camarad. Zîmbești, Clousiot, de ce ?

— Zîmbesc pentru că nu te dai niciodată bătut. Într-atît arzi de nerăbdare să te vezi la Paris, plătind cu vîrf și îndesat celor trei amici ai tăi, încît n-ai să recunoști niciodată că nu se poate înfăptui ceea ce dorești atît de mult.

— Las-o baltă, Clousiot, pe mîine. Da, dăm noi de afurisitele astea de Insule ale Salvării ! Prima întrebare : de ce s-or fi chemînd ale Salvării insulele astea ale pierzaniei ?

Și întorcîndu-i spatele lui Clousiot, îmi plec puțin mai mult fața spre adierea nopții.

A doua zi, cu noaptea-n cap, pornim spre Insule. Douăzeci și șase de oameni pe bordul unei vechituri de patru sute de tone, *Tanon*, vas de coastă care face naveta Cayenne — Insule — Saint-Laurent și înapoi. Ne leagă doi cîte doi, prinzîndu-ne cu un lanț la picioare și ni se pun cătușe. Două grupe de cîte opt inși în față, fiecare supravegheată de patru caralii, cu arma-n mînă. Plus un grup de zece în spate cu șase caralii și cei doi șefi de escortă. Toată lumea se află pe puntea vasului ăstuia prăpădit, gata să se scufunde la prima furtună.

Hotărît să nu reflectez în timpul acestei călătorii, vreau să mă distrez. Drept care, doar ca să-l sîcîi, spun tare celui mai apropiat supraveghetor, care are o mutră de înmormîntare :

— Cu lanțurile pe care ni le-ați pus, n-o să prea fie chip de scăpare dacă se scufundă barca asta putredă, ceea ce n-ar fi greu în starea în care se află, în caz că se iscă vreo furtună.

Trezit brusc, gardianul reacționează așa cum prevăzusem :

— Puțin ne pasă dacă vă înecați. Avem ordin să vă punem în lanțuri, și cu-asta basta. Răspund ăi care dau aceste ordine. Noi sîntem acoperiți oricum.

— Ai dreptate, domnule supraveghetor, cu lanțuri sau fără lanțuri, dacă sicriul ăsta se desface pe drum, ne ducem cu toții la fund.

— Oh ! știți, zice idiotul, e mult de cînd vasul face drumul ăsta și nu i s-a întîmplat niciodată nimic.

— Desigur, dar tocmai pentru că vasul există *prea de mult* e gata pregătit, fără doar și poate, să pățească oricînd ceva.

Reușisem ceea ce voiam : să zgîlțîi tăcerea aceea genenală care mă călca pe nervi. Tema a fost reluată imediat de supraveghetori și ocnași.

— Da, prăpădenia asta de vas e periculoasă. și pe deasupra ne mai și vîră-n lanțuri. Fără lanțuri am mai avea, poate, o șansă.

— Oh, totuna. Cu uniforma, cizmele și pușca noastră, nu sîntem nici noi ușori.

— Pușca nu contează, în caz de naufragiu te lepezi iute de ea, zice altul.

Văzînd că s-a prins, mai bag un fitil :

— Unde sînt bărcile de salvare ? Nu văd decît una mititică, pentru cel mult opt oameni. Intră comandantul, echipajul, și gata, s-a umplut. Restul, aleluia !

Și atunci se pornește discuția pe-un ton ridicat.

— Așa-i, nu-s de nici unele, și vasul e într-așa un hal că nu-i de gîndit o asemenea lipsă de răspundere, să obligi niște capi de familie să-și riște viața ca să însoțească niște canalii.

Întrucît mă aflu în grupul de pe puntea pupa, cei doi șefi ai convoiului călătoresc lîngă noi. Unul din ei se uită la mine și zice :

— Tu ești Papillon, cel întors din Columbia ?

— Da.

— Nu mă mir c-ai ajuns atît de departe, pari să te pricepi la marină.

Răspund cu îngîmfare :

— Da, foarte bine.

Li se cam lungesc mutrele. Colac peste pupăză, comandantul coboară de pe pasarelă, căci tocmai am ieșit din estuarul fluviului Maroni și, fiind locul cel mai periculos, a trebuit să vadă personal de timonă. Acum a trecut-o altuia. Deci, acest comandant, negru ca tăciunele, mic și gras, cu un obraz destul de tînăr, întreabă unde sînt flă-

căii care au ajuns pînă-n Columbia pe-un trunchi de copac.

— Ăla, ăsta și celălalt de-alături, zice șeful convoiului.

— Cine era căpitan ? întreabă piticul.

— Eu, domnule.

— Ei bine, flăcăule, ca marinar te felicit. Ești un om și jumătate. Stai ! și bagă mîna în buzunarul de la haină : Primește pachetul ăsta de tutun cu foiță. Fumează-l în sănătatea mea.

— Mulțumesc, domnule comandant. Și eu trebuie să vă felicit c-aveți curajul să navigați pe dricul ăsta, o dată sau de două ori pe săptămînă.

Rîde în hohote, punînd capac celor pe care dorisem să-i sîcîi.

Îmi spune :

— Ah ! ai dreptate ! De mult trebuia aruncată la gunoi rabla, dar proprietarii așteaptă să se scufunde ca să încaseze asigurarea.

Drept care închei cu o înțepătură :

— Noroc că se găsește o barcă de salvare pentru echipaj și pentru dumneavoastră.

— Da, e-un noroc, spune comandantul pe negîndite înainte de-a se face nevăzut pe scară.

Discuția asta pe care-o stîrnisem cu bună știință a făcut să treacă ușor patru ore și mai bine. Fiecare avea ceva de spus și vorbăria s-a întins, nu știu cum, pînă în partea din față a vasului.

Marea nu-i agitată azi, la zece dimineața, dar vîntul nu înlesnește călătoria. Mergem spre nord-est, adică împotriva valurilor și a vîntului, ceea ce face sigur că tangajul să fie mai puternic decît în mod obișnuit. Cîtorva supraveghetori și ocnași le e rău. Noroc că cel de care sînt înlănțuit e învățat cu marea, căci nimic nu-i mai neplăcut decît să verse cineva lîngă tine. Tipul e-un adevărat șmecher parizian. A intrat la ocnă în 1927. Se află așadar de șapte ani în Insule. E relativ tînăr, treizeci și opt de ani.

— Îmi zice Titi Belotă, asta-i specialitatea mea, belota. De aluminteri, pe Insule, din asta trăiesc. Cît e noaptea de lungă, belota la doi franci punctul. Se urcă mult cu anunțul. Dacă faci două sute de puncte c-o figură de valet, gagiul îți plătește patru sute de franci, plus ceva pentru celelalte puncte.

— Va să zică sînt mulți bani pe Insule ?

— Cred și eu, frățioare Papillon ! Insulele-s pline de tuburi ticsite de bișțari. Unii vin cu tuburi, alții dau cinzeci la sută să capete parale cu ajutorul unor supraveghetori vîrîți în afacerile astea. Se vede că ești prospătură, bătrîne. Nu prea știi cum devine cazul.

— Nu, nu știu absolut nimic din ce-i pe Insule. Știu numai că de-acolo e tare greu de evadat.

— De evadat ? zice Titi. Nici nu face să-ți bați gura. De șapte ani de cînd mă aflu în Insule au fost două evadări, și rezultatul : trei morți și doi arestați. Nimeni n-a reușit. De-aia nici nu-s mulți amatori să-și încerce bafta.

— De ce-ai fost pe continent ?

— Am fost la raze, să văd dacă n-am ulcer.

— Și n-ai încercat să evadezi din spital ?

— Ți-ai găsit ! Tu ai stricat totul, Papillon. Și, colac peste pupăză, am picat tocmai în sala din care-ai evadat tu. Așa că, țin-te supraveghere ! Cum se apropia vreunu' de fereastră să ia puțin aer, îl sileau s-o șteargă de-acolo. Iar cînd întrebai de ce, ți se răspundea : „Pentru cazul că ți-ar trece prin cap să faci ca Papillon".

— Ia spune, Titi, cine-i tipul ăla înalt care stă lîngă șeful convoiului ? Vreun turnător ?

— Ce, ești sonat ? Individul e foarte respectat de toată lumea. E-un fazan, dar știe să se poarte ca unul de-al nostru : nu face prietenie cu canalii, nu umblă după vreun loc mai bun, stă-n banca lui de ocnaș. Știe să dea un sfat ca lumea, e-un camarad pe cinste, și nu se trage de șireturi cu stîlpeții. Nici preotul sau doctorul n-au putut să-l folosească la ceva. Prostănacul ăsta, care se poartă după cum vezi de parc-ar face parte din tagmă, se trage din Ludovic al XV-lea. Așa-i, amice, e conte, conte sadea, se numește contele Jean de Bérac. Cu toate astea, cînd a venit aici, a durat mult și bine pîn' ce-au început să-l stimeze oamenii, că fusese vîrît la ocnă pentru o treabă tare mîrșavă.

— Ce-a făcut ?

— Deh, și-a aruncat copilul în apă de pe-un pod, și cum fîncul picase într-un loc cu apă joasă, a avut tărie să coboare, să-l ridice și să-l azvîrle într-o bulboană mai adîncă.

— Phii ! Cum s-ar zice, și-a omorît copilul de două ori.

— Un amic de-al meu, care-i contabil şi care i-a văzut dosarul, zice că tipul ar fi fost terorizat de neamul lui ciocoiesc. Iar maică-sa o aruncase-n stradă, ca pe-o căţea, pe mama copilului, care era fată-n casă la castelul ei. După părerea prietenului meu, băiatul era ţinut sub papuc de-o mamă trufaşă, pretenţioasă, care atît l-a umilit pentru că a cutezat el, un conte, să facă amor c-o slujnicuţă, că nu mai ştia pe ce lume se află cînd şi-a aruncat ţîncul în apă, după ce-i spusese maică-si că l-a dus la Asistenţa publică.

— La cît l-au condamnat ?

— A luat doar zece coţi. Vezi bine, Papillon, că nu-i un tip ca noi. Contesa, grijulie de onoarea casei, o fi explicat magistraţilor că uciderea plodului unei slujnice nu-i un delict prea grav cînd e săvîrşit de-un conte care vrea să salveze renumele familiei sale.

— Şi care-i concluzia ?

— Ei bine, concluzia mea, de umil ştrengar parizian, e următoarea : liber şi fără bucluculi în perspectivă, acest Jean de Bérac era un bolernaş educat astfel încît, fiind important un singur lucru, sîngele albastru, ceilalţi nu contau şi nu meritau osteneala să le dea vreo atenţie. Poate că nu-i socotea chiar robi, dar în orice caz nu dădea multe parale pe ei. Monstrul de egoism şi de ifose care era mă-sa l-a măcinat şi terorizat în aşa hal c-a ajuns după chipul şi asemănarea familiei. Domnul ăsta, care-şi închipuia odinioară că are dreptul primei nopţi, abia la ocnă a devenit nobil de-a binelea, în adevăratul înţeles al cuvîntului. Pare curios, dar abia acum e contele Jean de Bérac.

Insulele Salvării, pentru mine o „necunoscută", nu vor mai fi astfel peste cîteva ore. Ştiu că-i foarte greu să evadezi de acolo. Dar nu imposibil. Trăgînd în piept cu nesaţ vîntul din larg, îmi spun : „Cînd oare se va transforma vîntul ăsta din faţă într-un vînt din spate cu prilejul unei evadări ?"

Sosim. Iată Insulele ! Alcătuiesc un triunghi. Royale şi Saint-Joseph reprezintă baza, iar Insula Diavolului, vîrful. Soarele care asfinţeşte le luminează cu toată puterea, strălucind aşa cum nu vezi decît la tropice, încît pot fi cercetate pe-ndelete. Mai întîi e Insula Royale, cu o cornişă plată de jur împrejurul unui gurgui înalt de peste

două sute de metri. Vîrful e neted. Totul seamănă de minune c-o pălărie mexicană cu vîrful retezat care a fost așezată pe mare. Peste tot, cocotieri foarte înalți și foarte verzi. Căsuțe cu acoperișuri roșii fac ca insula asta să fie neobișnuit de atrăgătoare, iar cel care n-ar ști ce se petrece pe ea și-ar dori să trăiască acolo toată viața. Un far, aflat pe platou, luminează probabil în timpul nopții, pentru ca pe timp de furtună vasele să nu se lovească de stînci. Acum, că ne-am apropiat, disting cinci clădiri mari și lungi. Aflu de la Titi că vin mai întîi două săli uriașe în care trăiesc patru sute de ocnași. Apoi sectorul de reprimare, cu celulele și carcerele sale, înconjurate de-un zid înalt, de culoare albă. A patra clădire e spitalul ocnașilor, iar a doua, al supraveghetorilor. Peste tot, răspîndite pe costișe, căsuțe cu acoperișuri de țiglă trandafirie în care trăiesc supraveghetorii. Mai departe de noi, dar foarte aproape de vîrful Insulei Royale, e Insula Saint-Joseph. Mai puțini cocotieri, mai puțină verdeață și, în vîrful platoului, o hardughie uriașă, care se vede foarte clar de pe mare. Pricep imediat : Recluziunea, iar Titi Belotă confirmă. Mi-arată, mai jos, clădirile lagărului în care trăiesc ocnașii cu pedepse obișnuite. Aceste clădiri sînt aproape de mare. Miradoarele cu crenelurile lor se detașează foarte vizibil. Și apoi alte căscioare, toate dichisite, cu pereții zugrăviți în alb și cu acoperișuri roșii.

Vasul pătrunzînd dinspre sud în intrarea spre Insula Royale, nu mai vedem mica Insulă a Diavolului. După cele zărite mai înainte, e o stîncă uriașă, acoperită de cocotieri, fără vreo clădire importantă. Cîteva case la malul mării, zugrăvite în galben, cu acoperișuri fumurii. Aveam să aflu mai tîrziu că sînt casele în care trăiesc deportații politici.

Ne pregătim să intrăm în portul Insulei Royale, bine adăpostit de-un dig imens alcătuit din mari blocuri de piatră. Lucrare a cărei construcție trebuie să fi costat multe vieți de ocnași.

După trei șuierături de sirenă, *Tanon* aruncă ancora la vreo două sute cinzeci de metri de chei. Acest chei, solid construit din ciment și pietre lustruite de mare, e foarte lung și înalt de peste trei metri. Clădiri vopsite în alb, mai în spate, se înșiră paralel cu el. Citesc, scrise cu negru pe fond alb, titlurile : „Post de Pază" — „Serviciul Bărcilor" — „Brutărie" — „Administrația Portului".

Se zărește ocnași care privesc vasul. N-au haine vărgate, poartă cu toții pantaloni și-un fel de bluzoane albe. Titi Belotă îmi spune că, pe Insule, cei care au bani își pot comanda „pe măsură", la croitori, costume foarte suple și chiar de-o anumită eleganță, confecționate din saci de făină de pe care s-au scos literele. Aproape nimeni, zice el, nu poartă uniforma de ocnaș.

O barcă se apropie de *Tanon*. Un supraveghetor la cîrmă, doi supraveghetori înarmați la stînga și la dreapta ; în spate, șase ocnași în picioare, goi pîn' la brîu, în pantaloni albi, vîslesc cu niște rame uriașe. Străbat distanța repede. Remorchează o barcă încăpătoare, gen barcă de salvare, goală. Are loc acostarea. Coboară mai întîi șefii convoiului, care iau loc în spate. Doi supraveghetori înarmați se așază apoi în față. Cu picioarele desprinse din lanțuri, dar tot cu cătușe, intrăm doi cîte doi în barcă : cei zece din grupul meu, apoi cei opt din grupul din față. Vîslașii trag la rame. Mai au de făcut un drum cu cei rămași. Debarcăm pe chei și așteptăm, aliniați în fața clădirii pe care scrie „Administrația Portului". Nici unul din noi n-are vreun pachet. Fără să le pese de caralii, transportații ne vorbesc cu glas tare, de la o distanță prudentă, de cinci-șase metri. Cîțiva transportați din convoiul meu mă salută prietenește. Cesari și Essari, doi bandiți corsicani pe care i-am cunoscut la Saint-Martin, îmi spun că sînt vîslași, în serviciul portului. În clipa asta își face apariția Chapar, cel cu cazul de la Bursa din Marsilia, pe care l-am cunoscut în libertate în Franța. Fără să se sinchisească de ceva, de față cu caralii, îmi spune :

— Nu fi necăjit, Papillon ! Bizuie-te pe prietenii tăi. La Recluziune n-o să duci lipsă de nimic. Cît ți-au dat ?

— Doi ani.

— În regulă, trec repede, și-ai să vii aici cu noi, o să vezi, nu-i rău pe-aici.

— Mulțumesc, Chapar. Dar Dega ?

— E contabil la ăi de sus, mă mir că nu-i aici. O să-i pară rău că nu te-a văzut.

În clipa asta sosește Galgani. Se îndreaptă spre mine, paznicul vrea să-l împiedice să treacă, dar trece totuși, zicînd :

— Doar n-o să mă opriți acum să-mi sărut fratele, asta-i bună !

Mă sărută, spunînd :
— Poți să contezi pe mine.
După care se retrage.
— Tu ce faci ?
— Sînt factor, vaguistru.
— Și merge ?
— Trăiesc liniștit.

Sînt debarcați și ultimii, și ni se alătură. Ni se scot cătușele. Titi Belotă, de Bérac și cîțiva necunoscuți ies din grup. Un supraveghetor le spune : „Hai, dați-i drumul spre lagăr". Aceștia au cu toții sacul cu efectele de ocnaș. Fiecare își pune sacul pe umăr și-o pornesc pe-un drum care duce probabil în vîrful insulei. Comandantul insulelor sosește însoțit de șase supraveghetori. Se face apelul. Nu lipsește nimeni. Escorta noastră se retrage.

— Unde-i contabilul ? întreabă condamnatul.
— Iată-l că vine, domnule șef.

Îl văd sosind pe Dega, îmbrăcat frumos, în alb, purtînd o haină cu nasturi, întovărășit de-un supraveghetor ; amîndoi au cîte-un registru mare sub braț. Îi scot pe oameni din rînduri, unul cîte unul, cu noua lor clasificare :

— Tu, recluzionarul Cutare, matricola de transportat numărul X, vei fi matricola recluzionară Z.
— Cît ?
— X ani.

Cînd vine rîndul meu, Dega mă sărută de cîteva ori. Comandantul se apropie.

— El e Papillon ?
— Da, domnule comandant, spune Dega.
— Poartă-te bine la Recluziune. Doi ani trec repede.

RECLUZIUNEA

O barcă e gata. Din nouăsprezece recluzionari, zece pleacă cu prima barcă. Sînt chemat să plec. Calm. Dega zice :

— Nu, ăsta pleacă cu ultima cursă.

De cînd am sosit mă tot mir de felul cum vorbesc ocnașii. Nici urmă de disciplină și au aerul că-i doare-n cot de caralii. Stau de vorbă cu Dega, care a venit lîngă mine. Mi-a și aflat toată povestea, și pe aceea a evadării. Niște

indivizi care erau cu mine la Saint-Laurent au venit pe Insule și i-au istorisit totul. Nu mă compătimește, e prea isteț ca s-o facă. O singură frază, rostită din toată inima :

— Meritai să reușești, fiule. Rămîne pe data viitoare !

Nici nu mi-a urat măcar : curaj. Știe că am.

— Sînt contabil general și mă aflu în relații bune cu comandantul. Ține-te tare la Recluziune. Am să-ți trimit tutun și de-ale mîncării. N-o să duci lipsă de nimic.

— Papillon, plecarea !

E rîndul meu.

— La revedere la toți. Mulțumesc pentru cuvintele voastre de îmbărbătare.

Urc în barcă. După douăzeci de minute, acostăm la Saint-Joseph. Am avut răgazul să observ că nu sînt decît trei supraveghetori înarmați la bord, față de șase ocnași care vîslesc și zece recluzionari. Ar fi o joacă dacă am aranja să punem mîna pe barca asta. La Saint-Joseph, comitet de recepție. Se înfățișează doi comandanți, cel al penitenciarului de pe insulă și comandantul Recluziunii. Pe jos, încadrați, urcăm drumul spre Recluziune. Nici un ocnaș pe tot parcursul. Intrînd pe marea poartă de fier, deasupra căreia scrie RECLUZIUNE DISCIPLINARĂ, pricepem imediat toată seriozitatea acestei închisori. După poarta asta și cele patru ziduri înalte se află mai întîi o clădire mică, pe care scrie : „Administrație-Direcție", și alte trei clădiri — A, B, C. Sîntem introduși în clădirea Direcției. O sală rece. După alinierea celor nouăsprezece pe două rînduri, comandantul Recluziunii ne spune :

— Recluzionari, după cum știți, acesta e un așezămînt de pedepsire a delictelor comise de oameni deja condamnați la ocnă. Aici nu încercăm să vă îndreptăm. Știm că-i zadarnic. Dar căutăm să vă punem cu botul pe labe. Există o singură regulă : nu se scoate o vorbă. Tăcere absolută. Telefonînd [1], riscați o pedeapsă foarte aspră. Dacă nu sînteți grav bolnavi, nu vă înscrieți la vizita medicală, deoarece o vizită medicală nejustificată atrage după sine o pedeapsă. E tot ce-am avut să vă spun. Ah ! fumatul e strict interzis. Hai, supraveghetori, percheziționați-i bine, și fiecare în cîte-o celulă. Charrière, Clousiot și Maturette să nu fie în aceeași clădire. Domnule Santori, ai grijă personal de treaba asta.

[1] E vorba de sistemul prin care comunică între ei deținuții, clocănind în pereții celulelor. (n. t.)

După zece minute sînt închis în celula mea, 234, din clădirea A. Clousiot este la B și Maturette la C. Ne-am luat rămas-bun din priviri. Intrînd aici, ne-am dat imediat seama că, dacă vrem să mai ieșim vii, trebuie să ne supunem acestui regulament neomenos. Îi văd plecînd pe tovarășii mei din evadarea aceea atît de lungă, camarazi mîndri și curajoși, care m-au însoțit cu dîrzenie și nu s-au plîns niciodată, nici nu s-au căit de cele săvîrșite cu mine. Mi se strînge inima, căci, după paisprezece luni de luptă cot la cot pentru a ne cuceri libertatea, ne simțim toți trei legați pe veeie de-o prietenie fără margini.

Cercetez celula în care am fost vîrît. Niciodată n-aș fi putut să presupun, nici să-mi închipui, că o țară ca a mea, Franța, mamă a libertății în lumea întreagă, țară care a dat la iveală Drepturile omului și ale cetățeanului, ar putea să aibă, fie și-n Guyana franceză, pe-o insulă pierdută din Atlantic, mare cît o batistă, o instalație de reprimare atit de barbară ca Recluziunea din Saint-Joseph. Închipuiți-vă o sută cincizeci de celule alăturate, fiecare rezemată de-o altă celulă, spate-n spate, cu cei patru pereți foarte groși străpunși doar de-o ușiță de fier cu ferestruica ei. Pe ușă, deasupra fiecărei ferăstruici, stă scris : „Se interzice deschiderea acestei uși fără ordin de sus". La stînga, un prici c-o pernă de lemn, același sistem ca la Beaulieu : priciul se ridică și se agață de perete ; o pătură ; un bloc de ciment, în fund, într-un colț, drept scaun ; o măturică ; o cană de-un sfert, tip militar, o lingură de lemn, o placă verticală de fier care ascunde o tinetă metalică, legată de ea cu un lanț. (Poate fi trasă de afară, spre a fi golită, și dinăuntru, spre a-ți face nevoile.) Trei metri înălțime. Drept tavan, niște drugi uriași de fier, groși cît o șină de tramvai, încrucișați în așa fel încît să nu poată trece vreun obiect puțin mai măricel. Apoi, mai sus, adevăratul acoperiș al clădirii, la vreo șapte metri de pămînt. Trecînd pe deasupra celulelor situate spate-n spate, și depășindu-le, un drum de pază lat de vreun metru, cu balustradă de fier. Doi supraveghetori merg fără întrerupere de la un capăt pîn' la jumătate, unde se întîlnesc și fac stînga-mprejur. Impresia e groaznică. Pînă la pasarelă pătrunde o lumină destul de puternică. Dar în fundul celulei, chiar ziua nămiaza mare, abia de zărești ceva. Imediat încep să umblu în așteptarea fluierului sau a mai știu eu ce, ca să las jos priciul. Pentru a nu

face nici cel mai mic zgomot, deținuți și paznici poartă pislari. Îmi spun de îndată : „Aici, la 234, o să încerce să trăiască Charrière, zis Papillon, fără să-și piardă mințile pe rîstimpul unei condamnări la doi ani, adică șapte sute treizeci de zile. Îi revine sarcina să dezmintă porecla de «Mîncătoare de oameni» purtată de Recluziunea asta."

Un, doi, trei, patru, cinci, stînga-mprejur. Un, doi, trei, patru, cinci, stînga-mprejur. Tocmai a trecut caraliul prin dreptul tavanului meu. Nu l-am auzit venind, l-am văzut. Pac ! Se aprinde un bec, dar foarte sus, spînzurat de tavanul superior, la o distanță de peste șase metri. Pasarela e luminată, celulele se află-n întuneric. Umblu, pendulul e din nou în mișcare. Dormiți în tihnă, momîilor de la Curtea cu juri care m-ați condamnat; dormiți în tihnă, cred că de-ați fi știut unde mă trimiteți, v-ar fi fost lehamite să deveniți complicii unei asemenea pedepse. O să-mi fie tare greu să nu-mi las imaginația s-o ia razna. Aproape imposibil. Cred c-ar fi mai bine s-o îndrept spre imagini nu prea deprimante decît s-o țin în frîu.

Chiar așa-i, sîntem înștiințați printr-un fluierat c-avem voie să coborîm priciurile. Aud o voce groasă zicînd :

— Pentru cei noi, aflați că din clipa asta, cine vrea, are voie să lase jos priciurile și să doarmă.

Nu reținde decît cuvintele : „Cine vrea". Așa că umblu mai departe, momentul e prea important ca să dorm. Trebuie să mă deprind cu această cușcă, cu tavanul deschis. — Un, doi, trei, patru, cinci, am prins de îndată ritmul pendulului ; capul plecat, mîinile la spate, distanța dintre pași exact cît trebuie, ca o pendulă care oscilează, umblu dintr-o parte într-alta la nesfîrșit, ca un somnambul. Cînd ajung la capătul fiecărui al cincilea pas, nici nu văd zidul, îl ating ușor făcînd stînga-mprejur, neobosit, în acest maraton care n-are punct de sosire, nici vreo durată precisă pînă se termină.

Da, Papi, așa-i „mîncătoarea asta de oameni", nu-i o joacă. Iar umbra caraliului, proiectată pe zid, face un efect ciudat. Dacă te uiți la el ridicînd capul, e și mai deprimant : te simți ca un leopard într-o groapă, observat de sus de vînătorul care l-a capturat. Impresia e groaznică, și vor trebui să treacă luni de zile ca să mă obișnuiesc cu ea.

Fiecare an are trei sute șaizeci și cinci de zile ; doi ani : șapte sute de zile, dacă nu e vreun an bisect. Zîmbesc la

gîndul ăsta. Că sînt şapte sute treizeci de zile sau şapte sute treizeci şi una, tot un drac, nu-i aşa ? De ce tot un drac ? Nu, nu e acelaşi lucru. O zi în plus înseamnă douăzeci şi patru de ore în plus, iar douăzeci şi patru de ore e mult. Şapte sute treizeci de zile a cîte douăzeci şi patru de ore înseamnă mult mai mult. Cîte ore o fi făcînd ? Sînt oare în stare să socotesc în gînd ? Cum să procedez ? E cu neputinţă. De ce ? Ba se poate. Ia să vedem. O sută de zile, astea fac două mii patru sute de ore. Înmulţit cu şapte, e foarte uşor, face o dată şaisprezece mii opt sute de ore şi mai rămîn treizeci de zile a douăzeci şi patru de ore, care fac şapte sute douăzeci de ore. Total : şaisprezece mii opt sute plus şapte sute douăzeci trebuie să facă, dacă n-am greşit, şaptesprezece mii cinci sute douăzeci de ore. Dragă domnule Papillon, ai şaptesprezece mii cinci sute douăzeci de ore de omorît în această cuşcă fabricată special, cu zidurile ei netede, pentru fiare sălbatice. Cîte minute am de petrecut aici ? Nu prezintă nici un interes, zău aşa, orele mai treacă-meargă, dar minutele ? Să nu exagerăm. De ce nu şi secundele ? Că are sau nu vreo importanţă, nu asta mă interesează. Trebuie umplute cu ceva aceste zile, aceste ore, aceste minute, singur, cu mine însumi ! Cine-ar putea să fie la dreapta ? dar la stînga ? dar în spate ? Cei trei oameni, dacă celulele sînt ocupate, se întreabă probabil şi ei : cine a intrat la 234 ?

Un zgomot surd, a căzut ceva în celulă în spatele meu. Ce-ar putea să fie ? Să fi avut vecinul meu îndeminarea să-mi arunce vreun lucruşor printre zăbrele ? Încerc să zăresc ce anume o fi. Văd, neclar, ceva lung şi subţire. În clipa cînd vreau s-o apuc, chestia asta pe întuneric mai mult o ghicesc decît o văd, începe să mişte şi porneşte repede spre zid. De cum a mişcat, am zvîcnit deodată înapoi. A ajuns la zid, începe să se caţere un pic, apoi alunecă jos. Peretele e atît de neted că n-are de ce să se agaţe ca să urce. O las să încerce de trei ori, iar a patra oară, cînd cade, o strivesc cu călcîiul. Sub pîslar simt ceva moale. Ce-ar putea să fie ? Mă uit cît pot de aproape, lăsîndu-mă în genunchi şi, în sfîrşit, reuşesc să văd : e un cîrcăiac uriaş, lung de peste douăzeci de centimetri şi lat de două degete. Mă cuprinde o asemenea greaţă că nu pun mîna să-l zvîrl în tinetă. Îl împing cu piciorul sub prici. Oi vedea mîine, la lumină. O să am răgazul să văd destui cîrcăieci ; cad de pe acoperişul cel mare. Aveam să

mă deprind să-i las să mi se plimbe pe trupul gol, fără să-i apuc sau să-i deranjez cînd stau lungit. Aveam să am totodată prilejul să aflu cu cîtă suferință se plătește o greșeală de tactică atunci cînd cîrcăiacul se află pe tine. O înțepătură a acestei jivine scîrboase îți provoacă o febră strașnică timp de douăsprezece ore și o usturime îngrozitoare vreo șase ore.

In tot cazul, o să fie o distracție, o să-mi mai schimbe gîndurile. Cînd o mai cădea vreun cîrcăiac și-o să fiu treaz, îl voi sîcîi mai mult cu măturica sau o să mă joc cu el, lăsîndu-l să se ascundă, ca după cîteva clipe să încerc să-l dibăcesc.

Un, doi, trei, patru, cinci... Liniște totală. Nu sforăie nimeni pe aici ? Nu tușește nimeni ? Ce-i drept, e o căldură sufocantă. Și asta-i noaptea ! Ce-o să fie ziua ! Sînt hărăzit să trăiesc cu cîrcăiecii. Cînd urca apa în carcera subterană din Santa Marta, veneau o mulțime, erau mai mici, dar oricum din aceeași familie. La Santa Marta eram inundați zilnic, e-adevărat, dar vorbeam, strigam, ascultam cum cîntă sau țipă ori o iau razna nebunii, vremelnici sau definitivi. Nu era același lucru. De-ar fi să aleg, aș alege Santa Marta. N-are nici o logică ceea ce spui, Papillon. Acolo toți socoteau că un om poate să reziste cel mult șase luni, pe cînd aici sînt o grămadă care au făcut patru ani, cinci ani sau chiar mai mult. Că-s condamnați să-i facă, e una ; să-i facă de-adevăratelea, e cu totul altceva. Cîți se sinucid ? Nu înțeleg cum s-ar putea sinucide. Ba da, e posibil. Nu-i ușor, dar te poți spînzura. Îți meșterești o funie din pantaloni. Legînd măturica de-un capăt și urcîndu-te pe prici, poți trece funia peste o bară. Dacă faci treaba asta lipit de zidul pe unde trece drumul de pază, caraliul probabil că n-o să vadă funia. Și, exact cînd trece, te-arunci în gol. Pînă se întoarce caraliul, ai dat ortul popii. De altfel, se vede treaba că nici nu s-or fi grăbind cu coborîtul și cu deschisul carcerei, ca să te dezlege. Să deschidă carcera ? N-are voie. Stă scris pe ușă : „Se interzice deschiderea ușii fără ordin de sus". Așa încît, nici o teamă, cel ce vrea să se sinucidă are tot timpul pînă să-l dezlege „din ordin de sus".

Povestesc toate astea, deși nu sînt poate deosebit de palpitante și interesante pentru oamenii cărora le plac istorioarele captivante și cu mardeli. Aceștia pot sări un număr de pagini, dacă se plictisesc. Totuși, aceste prime

impresii, aceste prime gînduri care mă asaltau cînd am luat contact cu noua mea celulă, aceste reacţii ale primelor ore după îngroparea mea, cred că trebuie să le redau cît mai fidel cu putinţă.

E mult de cînd umblu. Deosebesc un murmur în noapte, schimbarea gărzii. Cel dintîi era înalt şi uscat, ăstn-i mic şi gras. Îşi tîrîie pîslarii. Frecătura se aude la distanţă de două celule în sus şi în jos. Spre deosebire de camaradul lui, ăsta face ceva zgomot. Continui să umblu. Trebuie să fie tîrziu. Cît o fi ceasul ? Mîine voi putea să măsor timpul. Întrucît ferăstruica trebuie să se deschidă de patru ori pe zi, am să ştiu aproximativ ce oră e. În timpul nopţii, ştiind la cît începe prima gardă şi cît durează, voi dispune de o unitate de măsură bine precizată : prima, a doua, a treia gardă etc.

Un, doi, trei, patru, cinci... Îmi reiau automat interminabila plimbare şi, ajutat de oboseală, mă avînt lesne spre retrăirea trecutului. În contrast, desigur, cu întunericul celulei, mă aflu în plin soare, întins pe plaja tribului meu. Vasul în care pescuieşte Lali se leagănă la o depărtare de două sute de metri, pe marea aceea neasemuită, verde ca opalul. Ricîi nisipul cu picioarele. Zoraima mi-aduce un peşte mare, fript pe jeratic, învelit cu grijă într-o frunză de banan, ca să stea cald. Bineînţeles că-l mănînc cu degetele, în timp ce ea, aşezată turceşte, se uită la mine. E foarte mulţumită văzînd ce uşor se desfac bucăţile mari de carne şi citeşte pe chipul meu satisfacţia de-a mă delecta cu o mîncare atît de gustoasă.

Nu mai sînt în celulă. Nici nu mai ştiu ce-i aia Reclu-ziune, Saint-Joseph sau Insule. Mă tăvălesc pe nisip, îmi curăţ mîinile frecîndu-le de coralul acela fin de-ai jura că-i făină. Apoi intru în mare, să-mi clătesc gura cu apa aceea atît de limpede şi atît de sărată. Iau apă-n palme şi mă stropesc pe faţă. Frecîndu-mă pe gît, constat că părul mi-a crescut lung. Cînd o să se întoarcă Lali, o s-o pun să-l taie. Petrec toată noaptea în mijlocul tribului. Desfac apărătoarea Zoraimei şi facem dragoste acolo, pe nisip, în plin soare, mîngîiat de briza mării. Geme drăgăstos, aşa cum obişnuieşte să facă de cîte ori îi place. Poate că vîntul poartă pînă la urechile lui Lali aceste acorduri de dragoste. În tot cazul, nu se poate ca Lali să nu ne vadă, să nu ne zărească înlănţuiţi, e prea aproape

să nu-și dea seama limpede că ne iubim. Așa-i, ne-o fi văzut, căci barca se întoarce la mal. Se dă jos surîzînd. La întoarcere și-a desfăcut cozile, petrecîndu-și degetele lungi prin părul ud, pe care vîntul și soarele acestei zile minunate încep să-l usuce. Mă îndrept spre ea. Mă ia de mijloc cu brațul drept și mă zorește să plecăm de la plajă ca să intrăm în colibă. Cît ține drumul, îmi spune mereu prin semne : „Și eu, și eu". De cum intrăm, mă împinge spre un hamac, împăturit pe jos în chip de cuvertură, și uit în ea de existența lumii. Zoraima e foarte isteață, n-a vrut să intre decît după ce și-a făcut socoteala că s-o fi terminat cu zbenguielile noastre. S-a întors abia cînd, ghiftuiți de dragoste, mai stăteam întinși în piclea goală pe hamac. Vine să se așeze lîngă noi, bătînd-o pe soră-sa ușurel cu palma pe obraz și repetîndu-i un cuvînt care o fi însemnînd desigur : lacomă. Apoi, pudică, ne dă apărătorile, mie și lui Lali, cu gesturi de castă gingășie. Mi-am petrecut toată noaptea la Guajira. N-am dormit absolut deloc. Nici măcar nu m-am lungit pentru ca, închizînd ochii, să zăresc printre pleoape scenele pe care le-am trăit. Umblînd fără încetare, ca într-un soi de hipnoză, fără vreun efort de voință, m-am simțit transportat din nou în acea zi încîntătoare, trăită cu aproape șase luni în urmă.

Becul se stinge și se zărește că se face ziuă după lumina care invadează penumbra celulei, izgonind acel soi de ceață plutitoare care învăluie tot ce se află în jurul meu. Un fluierat. Aud cum se poenese priciurile de zid, pînă și sunetul făcut de cîrligul vecinului din dreapta, cînd îl prinde de belciugul fixat în zid. Vecinul meu tușește și aud cum cad picături de apă. Cum te speli aici ?

— Domnule supraveghetor, cum te speli aici ?

— Recluzionar, întrucît nu știai, te iert. N-ai voie să vorbești cu supraveghetorul de gardă, te-alegi cu o pedeapsă grea. Ca să te speli, te urci pe tinetă, turnîndu-ți din cană cu o mînă, cu cealaltă te speli. Nu ți-ai desfăcut pătura ?

— Nu.

— Trebuie să fie în ea un ștergar de pînză.

Asta-i bună ! N-ai voie să vorbești cu santinela de gardă ? Sub niel un motiv ? Și dacă suferi cumplit de mai știu eu ce ? Dacă simți că te cureți ? Un cardiac, o criză

de apendicită, o criză de astm deosebit de puternică ? E interzis să strigi după ajutor chiar cînd te afli în pericol de moarte ? E culmea ! Ba nicidecum, e firesc. Prea ar fi simplu să faci gălăgie cînd te lasă nervii, c-ai ajuns la capătul puterilor. Măcar ca s-auzi niște glasuri, măcar ca să ți se vorbească, măcar ca s-auzi : „Crăpi, dar taci din gură". Din cei vreo două sute cinzeci de tipi de pe-aici tot s-ar găsi vreo douăzeci să stîrnească de douăzeci de ori pe zi indiferent ce discuție spre a-și elibera creierul, ca printr-o supapă, de presiunea exagerată a gazului !

E cu neputință ca un psihiatru să fi avut ideea de a construi cuștile astea de lei : un medic nu s-ar dezonora într-atît. Regulamentul de funcționare nu poate fi nici el opera unui medic. Dar cei doi care au realizat acest ansamblu, atît arhitectul cît și funcționarul care au pus la punct în toate amănuntele ispășirea pedepsei, sînt niște monștri respingători, doi psihologi înrăiți și vicleni, plini de-o ură sadică față de deținuți.

Din carcerele închisorii centrale din Beaulieu, la Caen, oricît de adînci ar fi fost, două etaje sub pămînt, putea să se strecoare, să ajungă într-o bună zi pînă la urechile publicului ecoul torturilor sau al tratamentului odios la care era supus cutare sau cutare dintre cei pedepsiți.

Ca dovadă că-i așa, cînd mi s-au scos cătușele, am văzut cu-adevărat pe chipul gardienilor teama, desigur teama să n-aibă neplăceri.

Dar aici, în această Reeluziune a oerei, unde pot pătrunde numai funcționarii Administrației, sînt foarte liniștiți, nu pot să pățească nimic.

Clac, clac, clac, clac — s-au deschis toate ferestruicile. Mă apropii de-a mea, arunc o privire, după aia scot un pic nasul și apoi tot capul ; pe coridor văd la dreapta și la stînga o mulțime de capete. Am priceput imediat că, de cum se deschid ferestruicile, fiecare scoate repede capul. Cel din dreapta mă privește fără ca ochii lui să exprime ceva. Abrutizat de onanie, fără îndoială. Bietul său chip de idiot lipsit de expresie e livid și slinos. Cel din stînga mă întreabă iute :

— Cît ?

— Doi ani.

— Eu, patru. Am făcut unu. Numele ?

— Papillon.

— Eu, Georges, Jojo din Auvergne. Unde te-au găbjit ?

— La Paris, dar tu ?

N-are timp să răspundă : cafeaua, urmată de-un rotocol de pîine, soseşte la cele două celule dinainte. Trage capul înapoi, fac la fel. Întind gamela, e umplută cu cafea, după care mi se dă gogoloiul regulamentar de pîine. Pentru că nu mă mişc destul de repede să-l apuc, la închiderea ferestruicii el alunecă şi cade. În mai puţin de-un sfert de oră se reinstalează tăcerea. Probabil că mîncarea se împarte în două locuri, pe fiecare coridor, că prea merge repede. La prînz, o ciorbă cu o bucată de carne fiartă. Seara, mîncare de linte. Vreme de doi ani, felurile astea nu diferă decît seara : linte, fasole roşie, mazăre, năut, fasole albă şi orez cu grăsime. La prînz nu se schimbă nimic.

La fiecare cincisprezece zile scoateam cu toţii capul prin ferestruică şi ne bărbiereşte un ocnaş, cu o maşină de tuns numărul zero.

Se împlinesc trei zile de cînd sînt aici. Mă preocupă ceva. La Royale prietenii mi-au zis c-o să-mi trimită de mîncare şi tutun. N-am primit pînă acum nimic, şi mă întreb de altfel cum ar putea face o asemenea minune. Aşa că nu sînt chiar atît de mirat. Trebuie să fie foarte periculos să fumezi şi, oricum, e-un lux. Să mănînci, da, asta-i ceva vital, pentru că ciorba de la prînz e-o zeamă caldă cu două-trei frunzuliţe de verdeaţă şi o bucăţică de carne fiartă de vreo sută de grame. Seara, un polonic de apă în care înoată cîteva boabe de fasole sau alte legume uscate. Ca să fiu sincer, am mai puţine bănuieli în ce priveşte Administratorul, că nu ne dă o raţie mulţumitoare, cît referitor la recluzionarii care împart şi pregătesc mîncarea. Mi-a venit ideea asta constatînd că seara împarte legumele un tînăr din Marsilia. El vîră polonicul pînă-n fundul cazanului, şi-atunci capăt mai multe legume decît apă. Ceilalţi, dimpotrivă, nu vîră polonicul pînă-n fund şi iau de la suprafaţă după ce-au amestecat un pic, deci m-aleg cu multă zeamă şi puţine legume. Subalimentarea asta este extrem de primejdioasă. Pentru a avea voinţă e necesară o anumită forţă fizică.

Se mătură pe coridor, am impresia că se mătură cam mult în faţa celulei mele. Se aude hîrşîitul măturii stărulind la uşă. Mă uit atent şi zăresc o bucată de hîrtie albă care dă să se strecoare. Pricep degrabă că mi-a vîrît ceva sub uşă, dar că n-a putut împinge mai mult. Aşteaptă s-o

trag cu să mătur mai departe. Trag hîrtia, o despăturesc. E-un bilet scris cu cerneală fosforescentă. Aştept pînă trece caraliul şi citesc grăbit :

„Papi, începînd de mîine vei găsi zilnic în tinetă cinci ţigări şi o nucă de cocos. Meşteacă bine nuca de cocos cînd o mănînci, dacă vrei să-ţi priască. Înghite miezul. Fumează dimineaţa cînd se golesc tinefele. *Niciodată după cafeaua de dimineaţă*, ci la ciorba de la prînz. Îndată după ce-ai mîncat, şi seara la legume. Alăturat, o bucăţică de mină de creion. Ori de cîte ori ai nevoie de ceva, scrie pe hîrtiuţa alăturată. Cînd măturătorul îşi freacă mătura de uşa ta, rîcîie cu degetele. Dacă rîcîie şi el, strecoară biletul. Nu-l vîri niciodată pînă nu răspunde la rîcîiala ta. Vîră-ţi hîrtiuţa în ureche, să nu fii nevoit să scoţi tubul, iar mina pune-o oriunde în partea de jos a zidului celulei. Curaj. Te îmbrăţişăm. Ignace-Louis."

Galgani şi Dega sînt cei care mi-au trimis mesajul. Simt cum mi se pune un nod în gît : ideea că am prieteni atît de credincioşi, atît de devotaţi, mă înfierbîntă. Cu şi mai multă încredere în viitor, sigur c-am să ies teafăr din mormîntul ăsta, pornesc cu pas vioi şi sprinten : un, doi, trei, patru, cinci, stînga-mprejur etc. Şi-n timp ce umblu îmi spun : cîtă noblete, cîtă dorinţă de a face bine e în aceşti doi oameni. Riscul e desigur foarte mare : unul îşi periclitează poate postul de contabil, iar celălalt postul de factor. E într-adevăr măreţ ce fac pentru mine, fără a mai pomeni de faptul că-i poate costa foarte scump. Cîţi oameni trebuie să fi mituit ca s-ajungă din Insula Royale pînă la mine, în carcera „mîncătoarei de oameni" !

Cititorule, trebuie să ştii că o nucă de cocos uscată e plină de ulei. Sîmburele ei tare şi alb e atît de încărcat de ulei încît, spărgînd şase nuci de cocos şi nefăcînd altceva decît să moi miezul în apă caldă, a doua zi pluteşte deasupra un litru de ulei. Acest ulei, grăsime de-a cărei lipsă suferi în cel mai înalt grad cu regimul de aici, e totodată bogat în vitamine. O nucă de cocos pe zi înseamnă aproape sănătatea asigurată. Cel puţin nu te dehidratezi, nici nu te prăpădeşti de mizerie fiziologică. Azi se împlinesc peste două luni de cînd primesc de mîncare şi de fumat, fără vreun bucluc. Sînt cu ochii-n patru cînd fumez, trăgînd fumul adînc în piept, dîndu-l apoi afară puţin cîte puţin şi bătînd aerul cu mîna dreaptă în chip de evantai, ca să dispară fumul.

Ieri s-a petrecut ceva ciudat. Nu știu dacă am procedat bine sau rău. Un supraveghetor de gardă pe pasarelă s-a aplecat peste balustradă uitîndu-se în celula mea. A aprins o țigară, a tras cîteva fumuri și apoi a lăsat-o să cadă în celula mea. După aceea a plecat. L-am așteptat să treacă din nou, pentru a călca ostentativ pe țigară. A reacționat printr-o extrem de scurtă oprire : de cum și-a dat seama de gestul meu, a plecat mai departe. I s-o fi făcut milă de mine, sau i-o fi fost rușine de Administrația căreia îi aparține ? Să fi fost o cursă ? Nu știu, și asta mă sîcîie. Cînd suferi devii ultrasensibil. Dacă respectivul supraveghetor a simțit cîteva secunde nevoia să fie bun, n-aș vrea să-l fi jignit prin gestul meu de dispreț.

Într-adevăr, mă aflu aici de mai bine de două luni. După părerea mea, Reeluziunea asta e singura unde n-ai nimic de învățat. Nu se pot face nici un fel de învîrteli. M-am antrenat foarte bine în ce privește dedublarea. Am un sistem ce nu dă greș. Ca să hoinăresc de-a binelea printre stele, ca să-mi vină ușor să retrăiesc diferite etape ale vieții mele de aventurier sau de copil, sau ca să înalț castele în Spania cu un realism uimitor, trebuie mai întîi să fiu tare obosit. Trebuie să umblu ore întregi fără să m-așed, fără oprire, gîndindu-mă-n chip firesc la indiferent ce. Apoi, cînd sînt de-a binelea zdrobit, mă lungesc pe prici, pun capul pe-o jumătate a păturii, iar cealaltă jumătate îmi acoperă fața. În felul ăsta, aerul și-așa rărit al celulei mi-ajunge cu greu la gură și la nas, filtrat prin pătură. Treaba asta se vede că-mi provoacă în plămîni un fel de asfixie, capul începe să-mi vîjîie. Mă-năbuș din pricina căldurii și a lipsei de aer, și atunci o pornesc deodată în zbor. Ah ! călătoriile astea ale minții mi-au oferit niște senzații de nedescris. Am cunoscut nopți de dragoste mult mai intense decît pe vremea cînd eram liber, mai tulburătoare, cu mult mai multe senzații decît cele autentice, decît cele trăite cu-adevărat. Da, această facultate de-a călători în spațiu îmi îngăduie să fiu cu mama, moartă acum șaptesprezece ani. Mă joc cu rochia ei și ea îmi mîngîie părul buclat, pe care-l lăsase să crească foarte lung la vîrsta de cinci ani, ca al unei fetițe. Îi mîngîi degetele lungi și fine, cu pielea moale ca mătasea. Face haz de neînfricata-mi dorință de-a sări în rîu, cum făceau băieții mari, într-o zi cînd ne plimbam. Cele mai mici amănunte ale piepțănăturii ei, luminoasă

duioşie a ochilor ei limpezi şi scînteietori, blîndele ei cuvinte : „Riri, puişorule, fii cuminte, foarte cuminte, pentru ca mămica ta să te iubească mult. Mai tîrziu, cînd ai să fii ceva mai mare, ai să sari şi tu în rîu, de foarte, foarte sus. Deocamdată eşti prea mic, comoara mea. Vine ea, va veni foarte repede, chiar mult prea repede, ziua cînd ai să fii mărişor".

Şi, mînă-n mînă, plimbîndu-ne de-a lungul rîului, ne întoarcem acasă. Mă aflu cu-adevărat în casa copilăriei mele. E atît de real încît mă văd acoperindu-i ochii mămichii cu amîndouă mîinile, ca să nu poată citi notele şi să continue, totuşi, să cînte la pian. Sînt acolo, aidoma, nu e nici o închipuire. Mă aflu acolo cu ea, căţărat pe-un scaun, în dosul taburetului rotitor pe care stă, şi-mi apăs foarte tare mînuţele ca să-i închid ochii mari. Degetele ei sprintene continuă să alerge pe clape, ca să ascult *Văduva veselă* pînă la capăt.

Nici tu, procuror neomenos, nici voi, poliţişti de-o cinste îndoielnică, nici Polein, ticălosul care şi-a cumpărat libertatea cu preţul unei mărturii false, nici cele douăsprezece momîi îndeajuns de cretine ca să accepte teza procurorului şi felul său de-a interpreta cele petrecute, nici canaliii de la Recluziune, demni asociaţi ai „mîncătoarei de oameni", nimeni, absolut nimeni, nici măcar zidurile groase, nici distanţa la care se află această insulă pierdută din Atlantic, nimic, absolut nimic de ordin moral sau material nu va putea împiedica călătoriile astea, fermecătoare poleite în trandafiriul fericirii cînd m-avînt spre stele.

Am greşit cînd, socotind timpul cît o să rămîn singur cu mine, n-am pomenit decît de „ore-timp". M-am înşelat. Există momente care trebuie măsurate ca „minute-timp". De pildă, golirea tinetelor are loc după împărţirea cafelei şi a pîinii — aproximativ o oră mai tîrziu. Cînd s-o înapoia tineta goală, o să găsesc nuca de cocos, cele cinci ţigări şi cîteodată o scrisorică fosforescentă. Atunci număr minutele, nu întotdeauna, dar adesea. E destul de uşor, căci îmi potrivesc pasul în aşa fel încît să coincidă cu o secundă şi, transformîndu-mi trupul în pendulă, la fiecare cinci paşi, în clipa cînd fac stînga-mprejur, spun în gînd : unu. Cînd ajung la doisprezece înseamnă c-a trecut un minut. Să nu credeţi cumva că mă cuprinde spaima la gîndul că s-ar putea să nu capăt nuca de cocos, care înseamnă de fapt viaţa, sau ţigările, nespusa plăcere

de a fuma în mormîntul ăsta de zece ori în douăzeci şi patru de ore, căci fumez o ţigară în două reprize. Nu, mă cuprinde uneori un fel de groază în clipa cînd se împarte cafeaua, temîndu-mă, fără vreun motiv anume, să nu fi păţit ceva cei care, riscindu-şi tihna, m-ajută cu atîta generozitate. De aceea aştept, şi nu mă simt uşurat decît văzind nuca de cocos. E acolo, aşadar totul e în regulă, *în ceea ce-i priveşte.*

Orele, zilele, săptămînile, lunile trec încet, foarte încet. Se împlineşte aproape un an de cînd sînt aici. Exact, unsprezece luni şi douăzeci de zile, timp în care n-am vorbit cu cineva mai mult de patruzeci de secunde — frînturi de cuvinte, mai mult şoptite decît articulate. Am purtat totuşi o discuţie cu glas tare. Răcisem şi tuşeam zdravăn. Gîndindu-mă că o treabă ca asta ar justifica o consultaţie medicală, cer să fiu trecut pe lista bolnavilor.

Iată şi doctorul. Spre marea mea mirare, se deschide ferestruica. Se iveşte un cap prin deschizătură.

— Ce ai ? Ce te doare ? Bronşită ? Întoarce-te. Tuşeşte.

Doamne Dumnezeule ! e-o glumă ? Şi totuşi *e adevărul gol-goluţ.* S-a găsit un medic din armata colonială care să mă examineze printr-o ferestruică, să mă răsucească la un metru de uşă, aplecîndu-şi urechea prin deschizătură pentru auscultaţie. Pe urmă zice :

— Scoate braţul.

Eram gata să-l scot cînd, dintr-un fel de respect faţă de mine însumi, spun acelui medic ciudat :

— Vă mulţumesc, domnule doctor, nu vă deranjaţi pînă într-atît. Nu merită.

Şi am avut tăria de caracter să-i dau de înţeles că nu-i iau examenul în serios.

— Cum vrei, avu el cinismul să-mi răspundă.

Şi plecă. Din fericire, c-ar fi putut să-mi sară ţandăra.

Un, doi, trei, patru, cinci, stînga-mprejur. Un, doi, trei, patru, cinci, stînga-mprejur. Umblu, umblu, neobosit, fără oprire, azi umblu furios, picioarele-mi sînt încordate, nu relaxate ca de obicei. De parcă, după cele ce s-au întîmplat, aş şîmţi nevoia să calc ceva în picioare. Ce-aş putea călca în picioare ? Umblu pe ciment. Da' de unde, calc în picioare o grămadă de lucruri, mergînd astfel. Calc în picioare laşitatea acestui doctor, care, pentru a fi pe placul Administraţiei, se pretează la treburi atît de scîrboase. Calc în picioare indiferenţa unei categorii de oameni faţă

de suferința și durerea altei categorii de oameni. Calc în picioare ignoranța poporului francez, lipsa lui de interes sau de curiozitate, de a ști unde sînt duși și cum sînt tratați oamenii încărcați pe vasele care pleacă, o dată la doi ani, din Saint Martin-de-Ré. Îi calc în picioare pe ziariștii cronicilor criminalistice care, după ce-au scris niște articole incendiare despre un om, în legătură cu o anumită crimă, după cîteva luni nici nu-și mai aduc aminte c-a existat. Îi calc în picioare pe preoții catolici care au primit spovedanii, care știu ce se întîmplă în ocna franceză și care tac chitic. Calc în picioare sistemul unui proces care se transformă într-o întrecere oratorică între cel care acuză și cel care apără. Calc în picioare organizația Ligii Drepturilor Omului și ale Cetățeanului, care nu ridică glasul să strige : *Opriți ghilotina voastră neînsîngerată*, suprimați sadismul colectiv al funcționarilor Administrației ! Calc în picioare faptul că nici un organism sau vreo asociație nu-i ia vreodată la întrebări pe responsabilii acestui sistem spre a afla cum și de ce, pe calea asta a putreziciunii, dispar, la fiecare doi ani, optzeci la sută din cei trimiși. Calc în picioare buletinele de deces ale medicinii oficiale : sinucideri, mizerie fiziologică, moarte prin subalimentație cronică, scorbut, tuberculoză, demență furioasă, ramolisment. Și cîte oare mai calc în picioare ? În tot cazul, după cele petrecute, nu mai sînt în stare să umblu normal, la fiecare pas parcă zdrobesc cîte ceva.

Un, doi, trei, patru, cinci... și orele, scurgîndu-se lent, îmi potolesc prin oboseală revolta mută.

Încă zece zile și voi fi făcut exact jumătate din pedeapsa cu recluziunea. Chiar că-i o aniversare strașnică, merită să fie sărbătorită, căci, în afară de gripa asta păcătoasă, sînt sănătos tun. N-am înnebunit, nici nu sînt pe cale să mă țicnesc. Sînt sigur, absolut sigur că voi fi viu și echilibrat și la sfîrșitul anului care începe.

Sînt trezit de niște voci înăbușite. Aud :

— E complet uscat, domnule Durand. N-ai observat pînă acum ?

— Nu știu, domnule șef. S-a spînzurat în colțul dinspre pasarelă, oi fi trecut de multe ori fără să-l văd.

— Asta n-are importanță, dar recunoaște : e ciudat că nu l-ai văzut.

Vecinul meu din stînga s-a sinucis. Asta-i tot ce înțeleg. L-au luat. Ușa se închide. Regulamentul a fost respec-

tat cu strictețe, întrucît ușa a fost deschisă și închisă în prezența unei „autorități superioare", șeful Recluziunii, căruia îi recunosc glasul. E al cincilea care dispare din preajma mea. În zece săptămîni.

A venit și ziua aniversării. Am găsit în tinetă o cutie de lapte condensat Nestlé. E o nebunie din partea prietenilor mei. Costă o sumă uriașă și și-au pus pielea-n saramură ca să mi-o trimită. Am avut așadar o zi de triumf asupra soartei vitrege. În consecință mi-am făgăduit să nu-mi las gîndurile s-o ia razna. Sînt la Recluziune. A trecut un an de cînd am sosit și mă simt în stare să evadez și mîine, dacă s-ar ivi prilejul. E un bilanț pozitiv, și sînt mîndru de el.

- Fapt neobișnuit, prin măturătorul de după-amiază primesc un bilețel de la prietenii mei : „Curaj. Nu mai ai de făcut decît un an. Știm că ești sănătos. Noi o ducem bine ca de-obicei. Te îmbrățișăm. Louis-Ignace. Dacă poți, trimite imediat cîteva cuvinte prin cel care ți-a dat biletul."

Scriu pe-o hîrtiuță albă care însoțea biletul : „Mulțumesc pentru toate. Sînt zdravăn și mulțumită vouă, sper să fiu la fel peste un an. Puteți să-mi dați știri despre Clousiot, Maturette ?" Într-adevăr, măturătorul se întoarce, ricîie la ușa mea. Îi trec repede hîrtiuța, care dispare cît ai clipi. Toată ziua aceea și o parte din noapte am fost pe pămînt și în starea în care mi-am făgăduit în repetate rînduri să fiu. Încă un an, și voi fi dus într-una din insule. Royale sau Saint-Joseph ? O să mă îmbăt vorbind, fumînd și pregătind imediat viitoarea evadare.

A doua zi o iau de coarne pe prima din cele trei sute șaizeci și cinci care-mi rămîn de făcut, încrezător în soarta mea. Am avut dreptate referitor la următoarele opt luni. Dar într-a noua s-a încurcat treaba. Într-o dimineață, la golirea tinetei, al de-mi aducea nuca de cocos a fost prins cu mîța-n sac în clipa cînd împingea tineta înapoi, după ce vîrise înăuntru nuca de cocos și cele cinci țigări.

Incidentul era atît de grav încît vreme de cîteva minute a fost uitată regula tăcerii. Loviturile pe care le primea amărîtul se auzeau foarte limpede. Apoi, horcăitul unui om lovit de moarte. Ferestruica mea se deschide și capul congestionat al unui gardian îmi strigă :

— Nici o grijă, ce-i al tău e pus deoparte !

— Adio și n-am cuvinte, idiotule !

N-am putut să nu-i răspund, turbam de furie de cînd auzisem cum s-au purtat cu nenorocitul ăla.

Asta se petrecuse la ora şapte. Abia la unsprezece a venit după mine o delegaţie avînd în frunte pe comandantul adjunct al Recluziunii. A fost deschisă uşa aceea care se închisese acum douăzeci de luni în urma mea şi nu mai fusese clintită de-atunci. Stăteam în fundul celulei, cu cana de tablă de-o litră în mînă, în poziţie de apărare, ferm hotărît să-i mardesc cît mai zdravăn, din două motive : întîi, ca să nu mă lovească nepedepsiţi nişte gardieni, şi-n al doilea rînd, ca să-mi pierd cunoştinţa cît mai repede. Dar nici gînd de aşa ceva.

— Recluzionar, ieşi afară.

— Dacă vreţi să mă bateţi, să ştiţi c-o să mă apăr, aşa că n-are rost să ies ca să m-atacaţi din toate părţile. Mai bine stau aici, să-l miruiesc pe primul care m-atinge.

— Charrière, n-o să fii bătut.

— Cine-mi garantează asta ?

— Eu, comandantul adjunct al Recluziunii.

— Aveţi cuvînt de onoare ?

— Nu mă insulta, e zadarnic. Îţi dau cuvîntul meu de onoare că n-o să fii bătut. Hai, ieşi afară.

N-am lăsat cana din mînă.

— Poţi s-o păstrezi, dar n-o să-ţi trebuiască.

— Bine, e-n regulă.

Ies din celulă. Înconjurat de şase supraveghetori şi de comandantul adjunct, străbatem tot coridorul. Cînd ajung în curte, mă cuprinde ameţeala şi nu-mi pot ţine deschişi ochii, orbiţi de lumină. Zăresc în sfîrşit căsuţa unde fusesem primiţi. Sînt vreo duzină de supraveghetori. Fără să fiu îmbrînciţi, mă bagă în sala „Administraţiei". Pe jos, plin de sînge, geme un om. Văzînd că ceasul din perete arată ora unsprezece, îmi spun : „De patru ore îl torturează pe amărîtul ăsta". Comandantul stă la birou, comandantul adjutant se aşază lîngă el.

— Charrière, de cînd primeşti mîncare şi ţigări ?

— V-o fi spus el.

— Eu te întreb pe dumneata.

— Sufăr de amnezie, nu mai ştiu nici ce s-a întîmplat ieri.

— Îţi baţi joc de mine ?

— Nu, mă mir că nu scrie în dosarul meu. Am rămas c-o amnezie după o lovitură-n cap.

Comandantul e atît de surprins de răspuns că-l aud spunînd :

— Întreabă la Royale dacă există vreo mențiune în sensul ăsta în ceea ce-l privește.

În timp ce se telefonează, continuă :

— Dar asta știi, că te cheamă Charrière ?

— Asta da. Și repede, ca să-l aiuresc și mai mult, rostesc ca un automat : Mă numesc Charrière, m-am născut în 1906 în departamentul Ardèche și-am fost condamnat la muncă silnică pe viață la Paris, Sena.

Comandantul face niște ochi cît cepele, simt că vrăjeala s-a prins.

— Ți-ai primit cafeaua cu pîine azi-dimineață ?

— Da.

— Ce legumă vi s-a servit aseară ?

— Nu știu.

— Va să zică, de-ar fi să te cred, n-ai nici un pic de memorie ?

— Cîtuși de puțin dacă-i vorba de cele întîmplate. Dar am memoria chipurilor. De pildă, știu că de dumneavoastră am fost primit, dar habar n-am cînd.

— Va să zică, nu știi nici cît ți-a mai rămas de făcut din pedeapsă ?

— Din munca silnică pe viață ? Bănuiesc că pînă mor.

— Nu, din condamnarea la recluziune.

— Sînt condamnat la recluziune ? De ce ?

— Asta-i culmea ! Paștele și dumnezeii ! Nu mă face să-mi ies din sărite. Doar n-o să spui c-ai uitat că te-ai ales cu doi ani pentru evadare. Vezi c-o pățești !

Acum îi pun capac :

— Pentru evadare ? Domnule comandant, sînt un om serios și cu simțul răspunderii. Veniți cu mine, să-mi controlați celula, și n-o să mai spuneți c-am evadat.

În clipa aceea îi zice un gardian :

— Domnule comandant, aveți legătura cu Insula Royale.

Pune mîna pe receptor :

— Nu figurează nimic ? Ciudat, pretinde că suferă de amnezie. Din ce cauză ? O lovitură în cap... Am priceput, e-un simulant. Văd eu... Bine, scuzați-mă, domnule comandant, o să verific. La revedere. Da, o să vă țin la curent.

— I-ascultă, actorule, dă să-ți văd capul. Ah ! da, e o cicatrice destul de lungă. Cum se face că după lovitura asta ți-amintești că ți-ai pierdut memoria ? Aud ?

— Nu pot să vă explic, constat doar că mi-aduc aminte de lovitură, de faptul că mă cheamă Charrière și așa mai departe.

— În definitiv, ce-ai de gînd să spui sau să faci ?

— Păi tocmai asta se discută aici. M-ați întrebat de cînd mi se trimit de-ale gurii și țigări. Iată răspunsul meu definitiv : nu știu dacă e prima sau a mia oară. Din pricina amneziei mele nu vă pot răspunde. Asta-i tot, faceți cum doriți.

— Ce doresc eu e foarte simplu. Vreme îndelungată ai mîncat prea mult, ei bine, o să slăbești un pic. Îi suprimați masa de seară pînă la sfîrșitul pedepsei.

În aceeași zi capăt o scrisorică la al doilea măturat. Din păcate, n-o pot citi, nu-i fosforescentă. Peste noapte aprind o țigară rămasă din ajun și care le-a scăpat la percheziție, atît era de bine ascunsă în prici. Trăgînd tare din țigară, izbutesc să descifrez la lumina ei : „Vidanjorul și-a ținut gura. A spus că era abia a doua oară că-ți aducea de mîncare, din proprie inițiativă. Că a făcut-o pentru că te cunoștea din Franța. Nimeni n-o să fie luat la întrebări pe Insula Royale. Curaj".

Iată-mă așadar lipsit de nuca de cocos, de țigări și de știri de la prietenii mei din Insula Royale. Colac peste pupăză, mi-au suprimat masa de seară. Mă obișnuisem să nu sufăr de foame și, în plus, cele zece ședințe de fumat îmi mai umpleau ziua și o parte din noapte. Nu mi-e gîndul numai la mine, ci și la amărîtul pe care l-au stîlcit în bătaie din pricina mea. Să sperăm că nu va fi pedepsit cu prea multă cruzime.

Unu, doi, trei, patru, cinci, stînga-mprejur... Unu, doi, trei, patru, cinci, stînga-mprejur. N-o să-ți vină prea ușor cu regimul ăsta crîncen, și poate c-ar fi bine să schimbi tactica, ținînd seama de faptul c-o să mănînci atît de puțin. De pildă, să stai culcat cît mai mult, ca să nu consumi energie. Cu cît mă mișc mai puțin, cu atît cheltuiesc mai puține calorii. Peste zi va trebui să șed ore întregi. Trebuie să mă deprind cu un fel de viață radical deosebit. Patru luni înseamnă o sută douăzeci de zile. Cu noul regim de viață, cît o să dureze pînă să mă anemiez serios ? Cel puțin două luni. Va să zică m-așteaptă două luni hotărîtoare.

De cum o să fiu lipsit de vlagă, bolile o să găsească un teren extrem de prielnic. Mă hotărăsc să stau lungit de la șase seara la șase dimineața. O să umblu de la cafea pînă ce se strîng tinetele, vreo două ore. La prînz, după ciorbă, aproximativ două ore. În total, patru ore de mers. În rest, așezat sau culcat.

O să fie greu să-mi iau zborul fără să fiu obosit. O să încerc totuși.

Azi, după ce mi-am petrecut o bună bucată din timp gîndindu-mă la prietenii mei și la amărîtul care a fost maltratat atît de crîncen, încep să mă antrenez pentru traiul ăsta nou. Izbutesc destul de bine, cu toate că orele-mi par mai lungi, iar picioarele, care ore întregi nu mai funcționează, par că-s pline de furnici.

Se fac zece zile de cînd durează regimul ăsta: Acum mi-e foame tot timpul. Am și început să simt un soi de oboseală permanentă care a pus stăpînire pe mine. Nuca aceea de cocos îmi lipsește grozav de mult, țigările ceva mai puțin. Mă culc foarte devreme și evadez de-a binelea, destul de repede, din celula mea. Ieri am fost la Paris, la restaurantul *Le Rat Mort*, unde beam șampanie cu niște prieteni : Antonio Londonezul — originar din Baleare, dar vorbind franceza ca un parizian și engleza ca un adevărat inglis. A doua zi, la cafeneaua *Marronnier* pe boulevard de Clichy, își omora un prieten cu cinci focuri de revolver. Printre cei din tagmă prietenia se transformă repede în ură înverșunată. Da, ieri am fost la Paris, dansînd în sunetele acordeonului la balul de la *Petit Jardin*, pe avenue de Saint-Ouen, cu o clientelă alcătuită numai din corsicani și marsiliezi. Toți prietenii îmi trec pe dinaintea ochilor în călătoria asta plăsmuită, atît de reali că nu mă îndoiesc nici de prezența lor, nici de prezența mea în toate aceste locuri unde am petrecut nopți atît de frumoase.

Așadar, fără să umblu prea mult, cu regimul ăsta alimentar foarte redus, ajung la același rezultat ca atunci cînd mă străduiam să obosesc. Imaginile trecutului mă smulg din celula mea cu o asemenea putere încît trăiesc de-a binelea mai multe ore de libertate decît de reclusiune.

Nu mai am de făcut decît o lună. Se împlinesc trei luni de cînd nu mănînc decît un coltuc de pîine și la prînz o ciorbă caldă fără legume, cu respectiva fărîmă de carne fiartă. Foamea permanentă mă face să cercetez bucata de

carne imediat ce-o capăt, să văd dacă nu-i cumva, numai piele, cum se întîmplă adeseori.

Am slăbit mult și-mi dau seama cît de importantă a fost — ca să-mi păstrez sănătatea și echilibrul în această teribilă excludere din viață — nuca de cocos pe care am avut norocul s-o primesc douăzeci de luni la rînd.

Sînt tare nervos în dimineața asta, după ce mi-am băut cafeaua. M-am lăcomit să mănînc jumătate din piine, lucru pe care nu-l fac niciodată. În mod obișnuit o tai în patru bucăți mai mult sau mai puțin egale, pe care le mănînc la șase dimineața, la prînz, la șase seara, iar ultima bucată noaptea. „De ce faci una ca asta ?" Mă dojenesc singur. „Tocmai cînd ai ajuns la mal greșești atît de grav ?" — „Mi-e foame și mă simt lipsit de vlagă." — „Nu fi atît de pretențios. Cum să fii puternic ? Cu mîncarea asta ? Important — și-n privința asta ai învins — e că ești slab, e drept, dar nu bolnav. Cu puțin noroc, logic vorbind, «mîncătoarea de oameni» o să piardă partida cu tine". Mă așed, după cele două ore de mers, pe blocul de ciment care-mi slujește drept scaun. Încă treizeci de zile, adică șapte sute douăzeci de ore, după care se va deschide ușa și mi se va spune :

— Recluzionar Charrière, ieși. Ti-ai încheiat doi ani de recluziune.

Iar eu, ce-o să spun ? Cam așa :

— Da, mi-am încheiat cei doi ani de calvar.

Ba nu, ia stai ! Dacă e de față comandantul căruia i-ai jucat festa cu amnezia, trebuie să continui — calm :

— Cum, sînt grațiat, plec în Franța ? Munca silnică pe viață a luat sfîrșit ?

Numai ca să-i vezi mutra și să-l convingi că postul la care te-a condamnat e-o nedreptate. „Zău așa, ce-i cu tine ?" Nedreptate sau nu, mult îi pasă comandantului dacă s-a înșelat. Ce importanță are asta pentru un om cu asemenea mentalitate ? N-oi fi avînd acum pretenția să aibă remușcări că te-a pedepsit pe nedrept ? Îți interzic să presupui, mîine sau mai tîrziu, că un păzitor de ocnași e o ființă normală. Nici un om demn de acest nume nu poate să facă parte din breasla asta. Te înveți cu orice în viață, chiar și să fii un ticălos de-a lungul întregii tale cariere. Poate doar cînd o fi c-un picior în groapă, de frica lui Dumnezeu — dacă e credincios — să devină temător și să se căiască. Nu, nu că ar avea remușcări pentru porcăriile

pe care le-a comis, ci de teamă ca la judecata de apoi să nu fie el însuşi condamnat.

Aşa că, plecînd pe insulă, oricare ar fi insula unde voi fi trimis, să nu accepţi — şi asta să-ţi fie limpede de pe-acum — nici un fel de compromis cu acest soi de oameni. Fiecare se găseşte de o parte sau alta a unei bariere, trasate precis. De o parte, laşitatea, autoritatea pedantă lipsită de suflet, sadismul intuitiv, cu reacţii automate ; de cealaltă parte, eu şi oamenii de teapa mea, care au comis delicte grave, desigur, dar în care suferinţa a izbutit să dea la iveală calităţi incomparabile : milă, bunătate, spirit de sacrificiu, noblеţe, curaj.

Cu toată sinceritatea, prefer să fiu ocnaş decît păzitor de ocnaşi.

Doar douăzecí de zile. Mă simt tare slăbit. Am băgat de seamă că bucata mea de pîine e întotdeauna din seria celor mici. Cine s-o fi înjosind într-atît încît să-mi aleagă bucata de pîine ? De cîteva zile, ciorba mea nu mai e decît o zeamă chioară încălzită, iar aşa-zisa bucată de carne e un os cu foarte puţină carne sau o fărîmă de piele. Mi-e teamă c-o să mă îmbolnăvesc. A devenit o obsesie. Sînt atît de slab că nu mai e nevoie să fac nici un efort pentru ca, treaz fiind, să visez orice. Mă îngrijorează oboseala asta adîncă, însoţită de-o deprimare gravă. Încerc să reacţionez şi cu mare greutate izbutesc să suport cele douăzeci şi patru de ore zilnice. Aud ricîit la uşă. Trag repede biletul. E fosforescent. De la Dega şi Galgani. Citesc : „Scrie-ne cîteva rînduri. Foarte îngrijoraţi de starea sănătăţii sale. Încă nouăsprezece zile, curaj — Louis, Ignace."

Alăturat, o bucăţică de hîrtie şi un vîrf de creion. Scriu : „Mă ţin tare, sînt foarte slab — Mulţumesc — Papi."

Mătura se freacă iarăşi de uşa mea, aşa că trimit biletul. Cele cîteva cuvinte, fără ţigări, fără nucă de cocos, reprezintă pentru mine mult mai mult. Dovada asta de prietenie, atît de minunată, atît de statornică, îmi dă lovitura de bici de care aveam nevoie. Afară se ştie ce-i cu mine, şi dacă m-aş îmbolnăvi, precis că prietenii mei s-ar duce la doctor, să-l convingă să mă îngrijească aşa cum trebuie. Au dreptate : numai nouăsprezece zile, sînt aproape de capătul acestei curse istovitoare contra morţii şi a nebuniei. N-am să mă îmbolnăvesc. Trebuie să fac cît mai puţine mişcări, ca să nu cheltuiesc caloriile indispensabile. O să suprim cele două ore de mers de dimineaţă şi cele

două de după-amiază. E singurul mijloc ca să rezist. Drept care stau culcat toată noaptea, timp de douăsprezece ore, iar celelalte douăsprezece, așezat pe blocul de piatră. Din cînd în cînd mă ridic, fac cîteva flexiuni și mișcări cu brațele, apoi mă reașed. Doar zece zile încă.

Tocmai mă preumblu prin Trinidad, viorile javaneze cu o coardă mă leagănă în acordurile lor tînguitoare, cînd un urlet înfiorător, neomenesc, mă readuce la realitate. Urletul vine dintr-o celulă aflată în spatele meu, sau cam așa ceva, foarte aproape. Aud :

— Ticălosule, ia poftește aici, în groapa mea. Nu te-ai săturat păzindu-mă de sus ? Nu-ți dai seama că pierzi jumătate din spectacol cu lumina asta chioară ?

— Tacă-ți gura, că de nu încasezi o pedeapsă de-o să te usture ! zise caraliul.

— Ah, ah ! Mor de rîs, imbecilule ! Ce-o fi mai usturător decît tăcerea asta de moarte ? Pedepsește-mă cît poftești, mardește-mă dacă-ți face plăcere, călău scîrbos ce ești, n-ai să afli niciodată ceva asemănător cu tăcerea la care mă obligi ! Nu, nu, nu ! Nu mai vreau, nu mai rabd să nu vorbesc ! De trei ani trebuia să-ți spun că te bag în mă-ta, idiotule ! Și de tîmpit ce sînt, de frica unei pedepse, am așteptat treizeci și șase de luni ca să te-njur ! Mi-e greață de tine și de toți ai tăi, șleahtă împuțită de caralii ce sînteți !

Cîteva clipe mai tîrziu, se deschide ușa și aud :

— Nu, nu așa ! Pune-i-o de-a-ndoaselea, e mai bine !

Și amărîtul urlă :

— Pune-mi cămașa de forță cum poftești, scîrnăvie ! De-a-ndoaselea dacă vrei, strînge-o pînă mă gîtuiești, trage tare de șnur, proptește-ți genunchii. Tot o să-ți spun că mă-ta e-o scroafă și că de-aia n-a putut să iasă din ea decît o lepădătură, un maldăr de băligar.

I-o fi pus probabil un căluș, că nu mai aud nimic. Ușa s-a închis. Scena trebuie să-l fi emoționat pe tînărul paznic, căci, după cîteva minute, se oprește în dreptul celulei mele și zice :

— Se vede treaba c-a înnebunit.

— Crezi ? Păi tot ce-a spus mi se pare bine gîndit.

Caraliul rămîne tablou, și-mi aruncă, plecînd mai departe :

— Bine, atunci poate că faci și dumneata la fel !

Incidentul ăsta m-a readus din insula cu oameni cumsecade, mi-a întrerupt visul despre viori, sinii indienelor, portul Port of Spain, ca să mă readucă la trista realitate a Recluziunii.

Au mai rămas zece zile, adică mai am de îndurat două sute patruzeci de ore.

Tactica de-a nu mă mișca dă roade, sau poate faptul că zilele se scurg liniștit, sau mulțumită scrisorii de la prietenii mei. Probabil însă că mă simt mai puternic pentru că m-am trezit făcînd o comparație : mai am două sute patruzeci de ore pînă să fiu eliberat din Recluziune, sînt slăbit, dar mintea mi-a rămas neatinsă, energiei mele nu-i lipsește decît un pic de forță fizică pentru a funcționa din nou perfect. În timp ce colea, în spatele meu, la o distanță de doi metri, despărțit printr-un zid, un nefericit de ocnaș intră în prima fază a nebuniei, poate pe cel mai jalnic făgaș, cel al violenței. Nu mai are mult de trăit, căci revolta lui oferă prilejul de a fi ghiftuit pînă la saturație cu tratamente riguros studiate spre a-l ucide cît mai științific cu putință. Îmi reproșez că mă simt mai tare din pricină că altul este înfrînt. Mă întreb dacă nu sînt și eu unul dintre acei egoiști care, pe timp de iarnă, bine încălțați, bine înmănușați, la căldurică într-o haină de blană văd defilînd prin fața lor mulțimile de pălmași rebegiți de frig, prost îmbrăcați, sau măcar cu mîinile înghețate de gerul dimineții, și care, comparîndu-se cu această turmă ce-aleargă să prindă primul metrou sau autobuz, se simt mult mai la cald ca înainte și se bucură de blana lor mai dihai ca oricînd. Totul în viață e despre chestie de comparație. E adevărat, am de făcut zece ani de închisoare, dar Papillon are muncă silnică pe viață. E adevărat, sînt vițeaș, dar am douăzeci și opt de ani : el s-a ales cu cinsprezece ani de închisoare, dar are cincizeci de ani.

Hai, mă apropii de sfîrșit și sper să mă simt bine în toate privințele în mai puțin de șase luni, ca sănătate, moral, energie, pus la punct pentru o evadare spectaculoasă. S-a vorbit de prima, a doua va fi gravată pe pietrele unuia din zidurile ocnei. N-am nici o îndoială. Voi pleca, e sigur, în mai puțin de șase luni.

E ultima noapte pe care o petrec la Recluziune. Acum șaptesprezece mii cinci sute opt ore am intrat în celula 234. Ușa mi-a fost deschisă o singură dată, pentru a fi

condus în fața comandantului, ca să mă pedepsească. În afară de vecinul meu cu care schimb cîteva silabe vreme de cîteva secunde pe zi, mi s-a vorbit de patru ori. O dată cînd mi s-a spus că la sunetul fluierului am voie să las priciul jos — în prima zi. O dată doctorul : „Întoarce-te, tușește". O conversație mai lungă și mai însuflețită cu comandantul. Și deunăzi, patru cuvinte cu supraveghetorul emoționat de bietul nebun. Nu-i prea exagerat ca diversitate ! Mă culc liniștit fără să mă gîndesc la altceva decît : mîine se va deschide definitiv această ușă. Mîine voi vedea soarele, iar dacă mă vor trimite pe Insula Royale, voi respira aerul mării. Mîine începi să-ți isprăvești oficial pedeapsa de muncă silnică pe viață. Asta numești tu libertate ? Știu, știu, dar ca viață nu se compară cu cea pe care am îndurat-o. Cum o să-i găsesc oare pe Clousiot și pe Maturette ?

La ora șase capăt cafeaua și pîinea. Îmi vine să spun : „Păi eu ies astăzi. Ați greșit." Mi-aduc deodată aminte că sînt „amnezic", și cine știe dacă, recunoscînd astfel că l-am trombonit pe comandant, n-ar fi în stare să mă bage pe loc la carceră pe treizeci de zile. Oricum, după lege, urmează să ies din Recluziunea Celulară din Saint-Joseph astăzi, 26 iunie 1936. Peste patru luni împlinesc treizeci de ani.

Ora opt. Am mîncat tot colțucul de pîine. O să găsesc de mîncare în lagăr. Se deschide ușa. Comandantul adjunct și doi supraveghetori sînt de față.

— Charrière, ți-ai încheiat pedeapsa, sîntem în 26 iunie 1936. Urmează-ne.

Ies. Ajuns în curte, soarele strălucea de pe-acum îndeajuns ca să mă orbească. Simt un fel de slăbiciune. Picioarele îmi sînt moi și-mi joacă pete negre prin fața ochilor. Și totuși n-am parcurs decît vreo cinzeci de metri, din care treizeci la soare.

Ajungînd în fața pavilionului „Administrație", dau cu ochii de Maturette și de Clousiot. Maturette e un adevărat schelet, cu obrajii scofîlciți și cu ochii înfundați în orbite. Clousiot e lungit pe-o brancardă. E palid și miroase deja a mort. Îmi spun : Nu-s prea chipeși prietenii mei. Așa oi fi arătînd și eu ?" Abia aștept să mă văd într-o oglindă. Le spun :

— Ei, e-n regulă ?

Nici un răspuns. Repet :

— E-n regulă ?

— Da, zice încet Maturette.

Îmi vine să-i spun că, pedeapsa cu recluziunea fiind terminată, avem voie să vorbim. Îl sărut pe Clousiot pe obraz. Îi sclipesc ochii și zîmbește :

— Adio, Papillon, îmi spune el.

— Nu, nu așa !

— Mă curăț, s-a isprăvit.

Peste cîteva zile urma să moară la spitalul de pe Insula Royale. Avea treizeci și doi de ani și fusese trimis la ocnă pe douăzeci de ani pentru furtul unei biciclete, furt pe care nu-l săvîrșise. Dar sosește comandantul.

— Să intre. Maturette, și dumneata, Clousiot, v-ați purtat bine. Așa că vă trec pe fișă : „Purtare bună". Dumneata, Charrière, deoarece ai comis o greșeală gravă, îți trec ceea ce meriți : „Purtare rea".

— Mă iertați, domnule comandant, ce greșeală am comis ?

— Chiar nu-ți amintești că s-au găsit țigările și nuca de cocos ?

— Sincer vă spun că nu.

— Ia să vedem, la ce regim ești de patru luni ?

— Din ce punct de vedere ? În privința mîncării ? La fel ca la început.

— Ah ! asta-i culmea ! Ce-ai mîncat aseară ?

— Ca de obicei, ce mi s-a dat. Ce știu eu ? Nu-mi aduc aminte. Poate fasole sau orez cu grăsime, sau vreo altă legumă.

— Așadar, mîncai seara ?

— Se-nțelege ! Credeți că-mi vărsam gamela ?

— Nu, nu-i vorba de asta, las-o baltă. În regulă, retrag calificativul de „purtare rea". Completează-i altă fișă de ieșire, domnule X... Îți trec „purtare bună", e-n regulă ?

— Așa da. N-am făcut nimic ca să n-o merit.

Și cu această ultimă frază ieșim din birou.

Poarta cea mare a Recluziunii se deschide pentru a ne lăsa să trecem. Escortați de un singur supraveghetor, coborîm încet drumul care duce spre lagăr. Vedem de sus marea care strălucește de reflexe argintii și de spumă.

Insula Royale e-n față, plină de verdeață și de acoperișuri roșii. Insula Diavolului, aspră și sălbatică. Cer supraveghetorului îngăduința să stau jos cîteva minute. Zice da. Ne așezăm, unul la dreapta și celălalt la stînga lui Clousiot, și ne prindem de mînă, fără măcar să ne dăm seama. Acest contact stîrnește în noi o emoție ciudată și, fără un cuvînt, ne îmbrățișăm. Supraveghetorul zice :

— Haideți, flăcăi. Trebuie să coborîm.

Și încet, foarte încet, coborîm pînă în lagăr, unde intrăm unul lîngă altul, ținîndu-ne mai departe de mînă, urmați de doi brancardieri care-l duc pe prietenul nostru intrat în agonie.

VIAȚA PE INSULA ROYALE

Abia ajunși în curtea lagărului, sîntem înconjurați cu o atenție binevoitoare de toți ocnașii. Îi regăsesc pe Pierrot Nebunul, Jean Sartrou, Colondini, Chissilia. Trebuie să ne ducem toți trei la infirmerie, ne spune supraveghetorul. Escortați de vreo douăzeci de amici, traversăm curtea pentru a intra la infirmerie. În cîteva minute, Maturette și cu mine ne trezim c-o duzină de pachete de țigări și de tutun, cafea cu lapte foarte caldă, ciocolată făcută din cacao pură. Fiecare vrea să ne dea cîte ceva. Infirmierul îi face lui Clousiot o injecție cu ulei camforat și una cu adrenalină, pentru inimă. Un negru uscățiv zice : „Infirmierule, dă-i lui vitaminele mele, are mai multă nevoie decît mine". E într-adevăr emoționantă demonstrația asta de bunătate solidară față de noi.

Pierre Bordelezul îmi spune :

— Ai nevoie de ceva bișțari ? Pînă pleci pe Insula Royale am timp să fac o chetă.

— Nu, foarte mulțumesc, am. Dar de unde știi că plec la Royale ?

— De la contabil. Toți trei. Cred chiar c-o să fiți internați în spital.

Infirmierul e un bandit muntean din Corsica. Îl cheamă Essari. Mai tîrziu l-am cunoscut bine, o să istorisesc odată povestea lui, e într-adevăr interesantă. Cele două ore la infirmerie au trecut foarte repede. Am mîncat și am băut pe săturate. Ghiftuiți și mulțumiți, plecăm spre Insula Royale. Clousiot a stat aproape tot timpul cu ochii în-

chişi, în afară de clipele cînd mă apropiam de el şi-i puneam mîna pe frunte. Atunci deschidea ochii deja tulburi şi-mi spunea :

— Prietene Papi,sîntem prieteni adevăraţi.

— Mai mult decît atît, sîntem fraţi, îi răspundeam.

Însoţiţi de-un singur supraveghetor, pornim. La mijloc, brancarda cu Clousiot ; Maturette şi cu mine, de o parte şi de alta. La poarta lagărului, toţi ocnaşii ne spun la revedere şi ne urează noroc. Le mulţumim, în ciuda protestelor lor. Pierrot Nebunul mi-a atîrnat de gît o desagă plină cu tutun, ţigări, ciocolată şi cutii de lapte Nestlé. Maturette a primit şi el una. Nu ştie cine i-a dat-o. Doar infirmierul Fernandez şi un supraveghetor ne însoţesc pînă la chei. Ne înmînează fiecăruia cîte-o fişă pentru spitalul din Insula Royale. Pricep că, fără să-i mai ceară părerea medicului, ne internează cu de la ei putere. Iată şi barca. Şase vîslaşi, doi supraveghetori înarmaţi la spate şi altul la cîrmă. Unul din vîslaşi e Chapar, cel cu afacerea de la Bursa din Marsilia. E-n regulă, la drum. Rumele pătrund în apă şi, în timp ce vîsleşte, Chapar mă-ntreabă :

— E-n regulă, Papi ? Primeai regulat nuca de cocos ?

— Nu, în ultimele patru luni deloc.

— Ştiu,s-a-ntîmplat un bucluc. Individul s-a ţinut tare. Nu ştia decît de mine, dar n-a ciripit.

— Ce-a păţit ?

— A mierlit.

— Cum aşa, de ce ?

— După spusele unui infirmier, se pare că i-au paradit ficatul c-o lovitură de picior.

Coborîm pe cheiul Insulei Royale, cea mai mare dintre cele trei insule. Orologiul de la brutărie arată ora trei. Soarele ăsta de după-amiază e foarte puternic, mă orbeşte şi mă-neinge serios. Un supraveghetor cheamă doi brancardieri. Doi ocnaşi, nişte malahale, impecabil îmbrăcaţi în alb, fiecare cu brăţară de forţă din piele neagră, îl ridică pe Clousiot ca pe-un fulg, iar noi, Maturette şi cu mine, păşim în urma lui. Un supraveghetor, cu cîteva hîrtii în mînă, vine după noi.

Drumul, de peste patru metri lăţime, e pietruit. Greu de urcat. Din fericire, cei doi brancardieri se opresc cînd şi cînd, aşteptînd să-i ajungem. Atunci mă-aşez pe braţul brancardei, în dreptul capului lui Clousiot, şi-l mîngîi

ușurel pe frunte și pe creștet. De fiecare dată îmi zîmbește, deschide ochii și-mi spune :

— Dragul meu Papi !

Maturette îl ia de mînă.

— Tu ești, puștiulică ? șoptește Clousiot.

Pare nespus de fericit că ne simte în preajma lui. Cînd ne mai oprim o dată, aproape de sosire, întîlnim un grup de corvoadă care merge la lucru. Aproape toți sînt ocnași din convoiul meu. Fiecare, în trecere, ne spune o vorbă bună. Sosind pe platou, în fața unei clădiri pătrate și albe, vedem, așezate la umbră, cele mai de seamă notabilități ale Insulelor. Ne apropiem de maiorul Barrot, poreclit „Așchie", și de alți șefi ai penitenciarului. Fără să se scoale în picioare și fără vreo formalitate, maiorul ne spune :

— Ei, n-a fost prea greu la Recluziune ? Dar ăla de pe brancardă, cine e ?

— E Clousiot.

Se uită la el, apoi spune :

— Duceți-i la spital. Cînd vor ieși de-acolo, să mi se dea o notă cu caracterizarea lor, înainte de a-i trimite în lagăr.

La spital, într-o sală mare, bine luminată, sîntem instalați în paturi foarte curate, cu cearșafuri și perne. Primul infirmier cu care dau ochii e Chatal, infirmierul sălii sever supravegheate de la Saint-Laurent-du-Maroni. Se ocupă imediat de Clousiot și dă ordin unui supraveghetor să cheme doctorul. Acesta sosește pe la ora cinci. După un examen lung și minuțios, îl văd că dă din cap c-un aer nemulțumit. Îi scrie o rețetă, apoi se-ndreaptă spre mine.

— Nu prea sîntem prieteni, Papillon și cu mine, îi zice el lui Chatal.

— Mă mir, domnule doctor, e-un băiat de treabă.

— Poate, dar s-a dovedit căpătînos.

— Cu ce prilej ?

— Cu prilejul unei vizite medicale la Recluziune.

— Domnule doctor, îi spun, asta numiți dumneavoastră vizită medicală, să mă examinați printr-o ferestruică ?

— E-un ordin al Administrației, să nu se deschidă ușa unui condamnat.

— Foarte bine, domnule doctor, dar sper că dumneavoastră nu sînteți decît pus la dispoziția Administrației și că nu faceți parte din ea.

— Mai vorbim noi despre asta altă dată. Am să încerc să vă înzdrăvenesc, pe prietenul dumitale şi pe dumneata. Cît despre celălalt, mi-e teamă că-i prea tîrziu.

Chatal îmi povesteşte că, bănuit c-ar pregăti o evadare, a fost internat în Insule. Îmi face totodată cunoscut că Jésus, cel care mă trădase cu prilejul evadării, a fost asasinat de un lepros. Nu cunoaşte numele leprosului şi mă întreb de n-o fi cumva unul din cei care ne-au venit în ajutor cu atîta generozitate.

Viaţa ocnaşilor din Insulele Salvării e cu totul diferită de ceea ce ne-am fi putut închipui. Majoritatea sînt extrem de periculoşi, din mai multe motive : în primul rînd, toată lumea mănîncă bine, căci se face negoţ cu ce vrei şi ce nu vrei : alcool, ţigări, cafea, ciocolată, zahăr, carne, legume proaspete, peşte, langustine [1], nuci de cocos etc. Aşa încît sînt toţi sănătoşi tun, clima e foarte sănătoasă. Doar cei condamnaţi pe diverse termene mai au speranţa să fie eliberaţi, în timp ce vieţaşii — ce-au avut şi ce-au pierdut ! — sînt periculoşi cu toţii. Toată lumea e vîrîtă pînă-n gît în negoţul zilnic, ocnaşi şi supraveghetori. E un mişmaş nu prea uşor de înţeles. Neveste de-ale supraveghetorilor umblă după ocnaşi tineri care să le facă treburile gospodăriei — devenindu-le de cele mai multe ori şi amanţi. Li se spune „băieţi de casă". Unii sînt grădinari, alţii bucătari. Categoria asta a transportaţilor face legătura între lagăr şi locuinţele gardienilor. „Băieţii de casă" nu sînt văzuţi cu ochi răi de ceilalţi ocnaşi, căci mulţumită lor se poate face tot felul de negoţ. Dar nici nu sînt categorisiţi drept ocnaşi curaţi. Nici un om din adevărata tagmă nu acceptă să se înjosească făcînd asemenea treburi. Nici de-a fi temniceri, nici de-a lucra la popota supraveghetorilor. Dimpotrivă, plătesc cu bani grei slujbele în care n-au treabă cu paznicii : vidanjori, măturători de frunze, bivolari, infirmieri, grădinari ai penitenciarului, măcelari, brutari, vîslaşi, factori poştali, paznici ai farului. Toate aceste slujbe sînt ocupate de adevăraţii ocnaşi. Un adevărat ocnaş nu munceşte niciodată la corvezile de întreţinere a zidurilor, la drumuri, la scări, la plantaţiile de cocotieri, adică la corvezile în plin soare sau sub supravegherea caralilor. Se lucrează de la şapte dimineaţa pînă la prînz şi de la două la şase după-amiaza.

[1] Un fel de homari (n. t.)

Toate astea dau o privire de ansamblu asupra acestui amestec de oameni atît de deosebiți între ei, care trăiesc în comun, deținuți și gardieni, un tîrgușor în toată puterea cuvîntului, unde totul se comentează, unde totul se judecă, unde toată lumea se studiază și se observă.

Dega și Galgani au venit să-și petreacă duminica împreună cu mine, la spital. Am mîncat pește cu mujdei de usturoi, ciorbă de pește, cartofi, brînză, cafea, vin alb. Am luat masa în camera lui Chatal : el, Dega, Galgani, Maturette, Grandet și eu. M-au rugat să le povestesc toată evadarea, în cele mai mici amănunte. Dega s-a hotărît să nu mai încerce nici o evadare. Așteaptă din Franța o grațiere prin care să i se scadă cinci ani. Cu cei trei pe care i-a făcut în Franța și cu cei de aici, nu mai rămîn decît patru ani. S-a resemnat să-i facă. Galgani, în ce-l privește, pretinde că se ocupă de el un senator corsican.

Vine rîndul meu. Îi întreb care sînt locurile cele mai prielnice, aci, pentru o evadare. Se dezlănțuie o furtună de proteste. Lui Dega nici prin gînd nu i-a trecut, și nici lui Galgani. În ce-l privește, Chatal crede că o grădină are unele avantaje pentru pregătirea unei plute. Cît despre Grandet, mă informează că e fierar la „Întreținere". E un atelier, zice el, unde găsești de toate : zugravi, tîmplari, fierari, zidari, instalatori — vreo sută douăzeci de oameni. Lucrează la întreținerea clădirilor Administrației. Dega, care e contabil general, mă poate plasa unde vreau. Rămîne să aleg. Grandet îmi propune să facem juma-juma (e staroste al jocului de cărți), în așa fel încît cu ce scot de la cartofori să pot trăi bine fără să-mi cheltuiesc banii din tub. Aveam să aflu mai tîrziu că-i foarte interesant, dar extrem de periculos.

Duminica a trecut cu o iuțeală surprinzătoare. „S-a și făcut de cinci, zice Dega, care are un ceas frumos, trebuie să ne întoarcem în lagăr." La plecare, Dega îmi dă cinci sute de franci pentru pocher, căci se-ncing uneori partide strașnice în sala noastră. Grandet îmi dăruiește un cuțit grozav, chiar de el călit. E-o armă de temut.

— Să umbli întotdeauna înarmat, ziua și noaptea.

— Dar cum rămîne cu perchezițiile ?

— Majoritatea celor care fac percheziții sînt temniceri arabi. Cînd cineva e socotit periculos, au ei grijă să nu găsească la el vreo armă, chiar de-au simțit-o la pipăit.

— Ne vedem în lagăr, zice Grandet.

Ploa să plece, Galgani spune că mi-a și rezervat un loc în colțul lui și că o să facem parte din același *gurbi* (membrii unui *gurbi* mănîncă laolaltă și banii fiecăruia sînt ai tuturor). Dega nu doarme în lagăr, ci într-o cameră din clădirea Administrației.

Iată-ne de trei zile aici. Petrecîndu-mi nopțile mai mult la căpătîiul lui Clousiot, încă nu m-am lămurit cum se trăiește în această sală a spitalului, unde sîntem vreo șaizeci la număr. Mai tîrziu, lui Clousiot fiindu-i rău, e izolat într-o cameră unde se mai află un bolnav grav. Chatal l-a îndopat cu morfină. Se teme că n-o să mai apuce dimineața.

În sală sînt cîte treizeci de paturi, de o parte și de alta a unui interval lat de trei metri, aproape toate ocupate. Lumina e dată de două lămpi cu petrol. Maturette îmi spune :

— Colo se joacă pocher.

Mă îndrept spre jucători. Sînt patru.

— Pot să intru al cincilea ?

— Da, ia loc. Deschiderea e de cel puțin o sută de franci. Ca să joci trebuie să ai de trei ori deschiderea, adică trei sute de franci. Poftim fise de trei sute de franci.

Îi dau lui Maturette două sute de franci să-i țină el. Un parizian, pe nume Dupont, îmi spune :

— Jucăm după sistemul englezesc, fără joker. Îl știi ?

— Da.

— Atunci dă cărțile, începe tu.

Iuțeala cu care joacă oamenii ăștia e de necrezut. Cel care plusează trebuie s-o facă foarte repede, altfel starostele jocului zice : „Ai plusat prea tîrziu", și trebuie să plătești sec. Am dat aici de-o nouă categorie de ocnași : cartoforii. Trăiesc de pe urma jocului, ca să joace, jocul a devenit viața lor. Nu-i interesează nimic altceva. Uită totul : ce-au fost, cu ce pedeapsă s-au ales, ce-ar putea face ca să-și schimbe viața. Fie că au drept partener un individ de treabă sau nu, se sinchisesc de-un singur lucru : să joace.

Am jucat toată noaptea. Ne-am oprit la cafea. Am cîștigat o mie trei sute de franci. Mă îndrept spre patul meu, cînd Paulo mă ajunge din urmă și mă roagă să-i împrumut două sute de franci ca să continue cu o belotă în doi. Îi trebuie trei sute și n-are decît una. Îi spun :

— Poftim, ține trei sute. Mergem juma-juma.

— Mulțumesc, Papillon, ești cu-adevărat cel de care am auzit. Rămînem prieteni.

Îmi întinde mîna, i-o strîng, și pleacă plin de voie bună.

Clousiot a murit azi-dimineață. Într-un moment de luciditate, cu o zi înainte, l-a rugat pe Chatal să nu-i mai dea morfină :

— Vreau să mor treaz, așezat în pat, cu prietenii mei la căpătîi.

E strict oprit să intri în camerele de izolare, dar Chatal o face pe barba lui și prietenul nostru a putut să moară în brațele noastre. I-am închis ochii. Maturette era sfîrșit de durere.

— Ne-a părăsit tovarășul aventurii noastre atît de frumoase. L-au azvîrlit la rechini.

Cînd am auzit vorbele astea : „L-au azvîrlit la rechini" am înghețat. Într-adevăr, în Insule nu există cimitir pentru ocnași. Cînd moare unul, e aruncat în mare la ora șase, la asfințit, între Saint-Joseph și Royale, într-un loc unde mișună rechinii.

Moartea prietenului meu mă face să nu mai suport spitalul. Îi trimit vorbă lui Dega că voi ieși poimîine. Îmi răspunde printr-o scrisorică : „Roagă-l pe Chatal să-ți dea cincisprezece zile de odihnă în lagăr, să ai răgazul să-ți alegi ocupația care-ți place". Maturette va mai rămîne în spital un timp. Chatal o să-l ia poate ajutor de infirmier.

De cum ies din spital, sînt condus la Administrație, în biroul maiorului Barrot, zis „Aschie".

— Papillon, îmi spune el, înainte de-a te trimite în lagăr, doream să stau puțin de vorbă cu dumneata. Ai un bun prieten aici, contabilul meu general, Louis Dega. Părerea lui e că nu meriți caracterizările care ne vin din Franța și că-i firesc, considerîndu-te condamnat pe nedrept, să fii un revoltat permanent. Trebuie să-ți spun că în privința asta nu sînt întru totul de acord cu el. Ce-aș dori să știu e următorul lucru : în ce stare de spirit te afli acum ?

— Mai întîi, domnule maior, ca să vă răspund, puteți să-mi spuneți ce caracterizări se află în dosarul meu ?

— Citește-le singur.

Și-mi întinde o fișă galbenă, pe care scria cam așa :

„Henri Charrière, zis Papillon, născut la 16 noiembrie 1906, la..., departamentul Ardèche, condamnat pentru

omucidere voluntară la muncă silnică pe viață de Curtea cu juri, Sena. Periculos din toate punctele de vedere, trebuie supravegheat îndeaproape. Nu i se vor da îndeletniciri de favoare.

Închisoarea centrală din Caen : Deținut incorijibil. Capabil să atîțe și să conducă o revoltă. Trebuie supravegheat permanent.

Saint-Martin-de-Ré : Individ disciplinat, dar cu foarte multă influență asupra camarazilor săi. Va încerca să evadeze de oriunde.

Saint-Laurent-du-Maroni : A comis o agresiune sălbatică împotriva a trei supraveghetori și a unui temnicer ca să evadeze din spital. Readus din Columbia. Purtare bună în prevenție. Condamnat la o pedeapsă ușoară : doi ani de recluziune.

Recluziunea din Saint-Joseph : Purtare bună pînă la eliberare."

— Cu așa ceva, dragă Papillon, spune directorul cînd îi restitui fișa, nu ne simțim prea liniștiți avîndu-te ca pensionar. Vrei să încheiem un pact ?

— De ce nu ? Depinde de pact.

— Dumneata ești un om care va face desigur totul ca să evadeze, oricît de greu ar fi. S-ar putea chiar să reușești. Numai că eu mai rămîn doar cinci luni director. Știi cît îl costă o evadare pe comandantul Insulelor ? Un an de soldă obișnuită, adică pierde complet indemnizația pentru colonii ; concediul se amînă cu șase luni și e scurtat cu trei. Și, în funcție de concluziile anchetei, dacă s-a făcut vinovat de vreo neglijență, s-ar putea să piardă o tresă. Vezi dar că nu-i de glumă. Pe de altă parte, făcîndu-mi meseria cinstit, nu pot să te bag într-o celulă sau la carceră numai pentru că ai fi capabil să evadezi. Doar dacă ți-aș născoci vreo vină, dar nu vreau să fac așa ceva. În consecință, aș prefera să-mi dai cuvîntul de onoare că n-ai să încerci să evadezi pînă ce-o să plec din Insule. Cinci luni.

— Domnule maior, vă dau cuvîntul meu de onoare că n-am să plec cît veți fi aici, dacă nu durează mai mult de șase luni.

— Plec chiar în mai puțin de cinci luni, e absolut sigur.

— Foarte bine, întrebați-l pe Dega, o să vă spună că sînt om de cuvînt.

— Te cred.

— În schimb, vă rog și eu ceva.

— Ce anume ?

— În timpul celor cinci luni cît trebuie să rămîn aici să pot căpăta îndeletnicirile de care aș fi putut beneficia mai tîrziu, și poate chiar să fiu mutat pe altă insulă.

— În regulă, sîntem înțeleși. Dar rămîne strict între noi.

— Da, domnule maior.

Îl cheamă pe Dega, care-l convinge că locul meu nu e alături de cei cu bună purtare, ci cu oamenii tagmei, în clădirea celor periculoși, unde se află toți prietenii mei. Mi se dă sacul cu toate toalele de ocnaș, iar maiorul mai vîră în el cîțiva pantaloni și bluze albe confiscate de la croitori.

Iată-mă deci îndreptîndu-mă spre lagărul central cu doi pantaloni albi impecabili, noi-nouți, și trei bluzoane, cu o pălărie de pai de orez, însoțit de-un caraliu. Ca să ajungi din mica clădire a Administrației în lagăr trebuie să străbați tot platoul. Trecem prin fața spitalului supraveghetorilor, de-a lungul unui zid de patru metri care împrejmuiește tot penitenciarul. După ce-am înconjurat aproape tot dreptunghiul ăsta uriaș, ajungem la poarta principală. „Penitenciarul Insulelor — Secțiunea Royale." Uriașa poartă e din lemn, larg deschisă. Are o înălțime de vreo șase metri. Două posturi de pază,cu cîte patru supraveghetori fiecare. Un gradat șade pe-un scaun. Nici un fel de pușcă : toți au revolvere. Văd de asemenea vreo cinci-șase temniceri arabi.

Cînd ajung sub portic, ies gardienii. Șeful, un corsican, zice : „Uite unu nou, ăsta-i de soi". Temnicerii se pregătesc să mă percheziționeze, dar îi oprește : „Nu-l sîcîiți, lăsați-i catrafusele în pace. Intră, Papillon. În clădirea specială te-așteaptă desigur mulți prieteni. Eu sînt Sofrani. Bine ai venit."

— Mulțumesc, domnule șef.

Intru într-o curte imensă cu trei clădiri mari. Merg după supraveghetor, care mă duce într-una din ele. Deasupra ușii o inscripție : „Clădirea A — Grupul Special". În fața ușii larg deschise, supraveghetorul strigă :

— Gardianul barăcii !

Își face apariția un ocnaș bătrîn.

— Uite unu nou, zice șeful, și pleacă.

Intru într-o sală dreptunghiulară foarte mare, unde-şi duc viaţa o sută douăzeci de oameni. Ca şi în prima baracă, la Saint-Laurent, o bară de fier străbate fiecare din laturile lungi, fiind întreruptă doar de spaţiul uşii, unde se găsesc nişte gratii care nu se închid decît noaptea. Între zid şi bara asta stau întinse, foarte rigid, nişte pînze care servesc drept pat, botezate hamacuri, deşi n-aduc a aşa ceva. Sînt foarte comode şi igienice. Deasupra fiecăreia sînt fixate două scînduri, pe care îţi poţi aşeza lucrurile : una pentru rufărie, alta pentru alimente, gamelă etc. Între şirurile de hamace, un spaţiu de trei metri lăţime, „promenada". Oamenii trăiesc şi aici în mici comunităţi : *gurbiuri*. Sînt *gurbiuri* de numai doi, dar şi de zece.

Nici n-am intrat bine că din toate părţile sosesc ocnaşi îmbrăcaţi în alb :

— Papi, vino aici.

— Nu, vino cu noi.

Grandet îmi ia sacul şi zice :

— O să facă *gurbi* cu mine.

Îl urmez. Îmi instalează pînza, puternic întinsă, care-mi poate servi drept pat.

— Poftim, uite o pernă de puf, bătrîne, zice Grandet.

Regăsesc o mulţime de prieteni. Mulţi corsicani şi marsiliezi, cîţiva parizieni, toţi prieteni din Franţa sau tipi cunoscuţi la Santé, la Conciergerie sau în convoi. Mirat că-i văd acolo, îi întreb :

— Nu sînteţi la lucru la ora asta ?

Toţi fac haz.

— Ah ! o să ne imiţi în curînd. În clădirea asta nimeni nu lucrează mai mult de-o oră pe zi. După aia se întoarce în *gurbi*.

Primirea e într-adevăr plină de căldură. Să sperăm c-o să ţină. Dar în scurtă vreme îmi dau seama de-un lucru pe care nu-l prevăzusem : în ciuda celor cîteva zile petrecute la spital, trebuie să mă reînvăţ cu traiul în mijlocul unei colectivităţi.

Asist la ceva ce nu mi-aş fi închipuit. Intră un tip, îmbrăcat în alb, ducînd o tavă acoperită cu o pînză albă impecabilă şi începe să strige :

— Carne de friptură, cine vrea friptură ?

Ajunge în cele din urmă la noi, dă la o parte pînza albă, şi apar, ca într-o măcelărie din Franţa, o mulţime de bucăţi de carne aranjate pe-o tavă. Se vede treaba că

Grandet e client zilnic, nici nu-l mai întreabă dacă vrea, ci doar cîte anume :

— Cinci.

— Mușchi sau spată ?

— Mușchi. Cît costă ? Fă-mi socoteala, acu e unu în plus.

Vînzătorul scoate un carnet și începe să socotească :

— O sută douăzeci și cinci de franci cu totul.

— Ține banii și-o luăm de la început.

După ce pleacă tipul, Grandet îmi spune :

— Aici, dacă n-ai lovele, te-ai curățat. Dar există un sistem ca să ai mereu : învîrteala.

Ocnașii numesc „învîrteală" felul în care se descurcă fiecare ca să facă rost de bani. Bucătarul lagărului vinde sub formă de fripturi carnea destinată deținuților. Cînd o primește de la bucătărie, pune deoparte cam jumătate din ea. După bucata respectivă, pregătește fripturi, tocană sau rasol. O parte e vîndută supraveghetorilor prin mijlocirea nevestelor, o parte ocnașilor care au cu ce s-o cumpere. Bineînțeles că bucătarul dă o parte din cîștigul realizat astfel supraveghetorului de la bucătărie. Prima clădire unde se prezintă cu marfa e întotdeauna cea a grupului Special A, clădirea noastră.

Așadar, prin „învîrteală" se înțelege bucătarul care vinde carnea și untura ; brutarul care vinde pîine împletită și cornuri, destinate supraveghetorilor ; măcelarul care vinde carnea pe sub mînă ; infirmierul care vinde fiole de medicamente ; contabilul care ia bani ca să capeți cutare sau cutare slujbă, sau ca să te scutească de-o corvoadă ; grădinarul care vinde zarzavaturi proaspete și fructe ; ocnașul de la laborator care vinde rezultate de analize, mergînd pînă acolo că fabrică falși tuberculoși, falși leproși, enterite etc ; manglitorii de pe lîngă casele supraveghetorilor, și care vînd ouă, păsări, săpun de Marsilia ; „băieții de casă" combinați cu stăpîna casei unde lucrează, și care aduc ce li se cere : unt, lapte condensat, lapte praf, cutii cu ton, sardele, brînzeturi și, bineînțeles, vinuri și băuturi alcoolice (astfel, în *gurbiul* meu găsești oricînd o sticlă de coniac și țigări englezești sau americane) ; la fel, cei care au dreptul să pescuiască și care vînd peștele și langustinele.

Dar cea mai grozavă învîrteală și cea mai periculoasă e cea de staroste al jocului de cărți. Conform rînduielii

statornicite, într-o clădire cu o sută douăzeci de oameni nu pot fi mai mult ca trei-patru starosti. Cel care vrea să se ocupe de-așa ceva se înfățișează într-o noapte, cînd partida e-n toi, și zice :

— Vreau să fiu staroste de joc.

I se răspunde :

— Nu.

— Toți ziceți nu ?

— Atunci vreau locul lui Cutare.

Cel numit a înțeles. Se scoală, se îndreaptă spre mijlocul sălii, și urmează un duel cu șișurile. Învingătorul devine staroste. Starostele își reține cinci la sută din fiecare pont. Jocul de cărți e un prilej și pentru alte învîrteli. De pildă, a celui care pregătește păturile puse pe jos, a celui care închiriază niște scăunele pentru jucătorii care nu pot sta turcește, a celui care vinde țigări. Acesta așază pe pătură cîteva cutii goale de trabucuri, umplute cu țigări franțuzești, englezești, americane, sau chiar răsucite de mînă. Fiecare are prețul ei și jucătorul își ia singur țigara pe care-o vrea, punînd banii în cutie la mare fix. Mai e și cel care pregătește lămpile cu petrol, veghind să nu fileze prea tare. Sînt lămpi meșterite din cutii de lapte cu capacul găurit ca să treacă un fitil cufundat în petrol și care trebuie adesori mucărit. Pentru nefumători sînt pregătite bomboane și dulciuri preparate prin învîrteli speciale. În fiecare clădire se află unul sau doi cafegii. Acoperită cu doi saci de iută și pregătită arăbește, cafeaua stă caldă toată noaptea. Din cînd în cînd, cafegiul trece prin sală și oferă cafea sau cacao ținută caldă într-un fel de marmită norvegiană de fabricație proprie.

În sfîrșit, mai e negustoria de mărunțișuri. Un soi de învîrteală artizanală. Unii prelucrează carapacele broaștelor țestoase prinse de pescari. O carapace are treisprezece plăci de baga, care pot cîntări pînă la două kilograme. Artistul face din ea brățări, cercei, mărgele, țigarete, piepteni și mînere de perie. Am văzut chiar un sipețel din baga galbenă, o adevărată minune. Alții sculptează nuci de cocos, coarne de bou, de bivol și lemn de abanos în formă de șerpi. Unii meșteresc din abanos obiecte de mare artă, fără un cui, îmbinate doar cu ajutorul canelurilor. Cei mai îndemînateci lucrează în bronz. Ca să nu mai vorbim de pictori.

Uneori se asociază cîteva talente ca să realizeze un singur obiect. De pildă, un pescar prinde un rechin. Îi lucrează botul, cu maxilarul deschis, cu toţi dinţii bine şlefuiţi, şi drepţi. Un ebenist meştereşte o ancoră în miniatură, din lemn lucios cu nervuri mărunte, ales in aşa fel ca să poată fi pictat. Botul deschis e fixat pe această ancoră pe care un altul pictează Insulele Salvării inconjurate de mare. Subiectul cel mai des utilizat e următorul : se văd vîrful Insulei Royale, canalul şi Insula Saint-Joseph. Soarele care asfinţeşte şi-aruncă razele pe albastrul mării. Pe apă, o barcă cu şase ocnaşi in picioare, goi pînă la briu, cu vislele ridicate la verticală, şi trei gardieni, cu puşti-mitraliere în mînă, în spate. În faţă, doi bărbaţi ridică un sicriu din care alunecă, înfăşurat într-un sac de făină, trupul unui ocnaş mort. Se zăresc rechini la suprafaţa apei, aşteptînd cadavrul cu botul deschis. Jos, în dreapta tabloului, stă scris : „Înmormîntare la Royale — şi data".

Toate aceste produse de artizanat sînt vîndute prin locuinţele supraveghetorilor. Cele mai frumoase sînt cumpărate adesea anticipat sau comandate. Restul se vînd pe bordul vapoarelor care trec pe-aici. E domeniul vîslaşilor. Mai sînt şi farsorii, cei care iau un vas vechi de-un sfert, uzat şi deformat, pe care gravează cuvintele : „Acest vas a aparţinut lui Dreyfus — Insula Diavolului — data". La fel cu linguriile şi gamelele. Marinarii bretoni se lasă păcăliţi de-un alt şiretlic : indiferent ce obiect, numai să scrie pe el „Sezenec".

Acest negoţ permanent aduce o mulţime de bani pe Insule, şi supraveghetorii au tot interesul să-i dea frîu liber. Lăsîndu-l pe fiecare cu învîrteala lui, ocnaşii sînt mai uşor de manevrat şi se deprind cu noua lor viaţă.

Dintre toţi aceşti oameni, nici trei la sută nu caută să evadeze din Insule. Nici măcar vieţaşii. Singurul sistem constă în a încerca prin toate mijloacele să fii scos din lagăr şi trimis pe continent, la Saint-Laurent, Kourou sau Cayenne. Asta nu-i priveşte decît pe cei condamnaţi pe diferite termene. Pentru vieţaşi e cu neputinţă. În afară de cazul că săvîrşesc o crimă. Într-adevăr, dacă-l omori pe careva, eşti trimis la Saint-Laurent pentru a fi adus în faţa tribunalului. Cum însă ca s-ajungi acolo trebuie să faci mărturisiri, rişti cinci ani de recluziune pentru omucidere, fără să ştii dacă ai să poţi profita de scurta

şedere în sectorul disciplinar din Saint-Laurent — trei luni cel mult — pentru a putea evada.

Se mai poate încerca scoaterea din lagăr pe motive medicale. Dacă ţi se pune diagnosticul de tuberculoză, eşti trimis în lagărul pentru tuberculoşi, numit „Noul Lagăr", la optzeci de kilometri de Saint-Laurent.

Mai poate fi vorba şi de lepră sau dizenterie cronică. E relativ uşor să obţii un asemenea diagnostic, dar există un risc îngrozitor : şederea într-un pavilion special, izolat, timp de aproape doi ani, cu bolnavii respectivi. De la a te preface că eşti lepros şi pînă la a te îmbolnăvi de lepră, de la faptul că ai plămînii bolnavi pînă la a pleca tuberculos, nu-i decît un pas, foarte uşor de făcut. Cît despre dizenterie, e şi mai greu să nu te molipseşti.

Iată-mă, aşadar, instalat în clădirea A, cu cei o sută douăzeci de camarazi ai mei. Trebuie să te înveţi cu traiul în acest mediu, unde eşti repede categorisit. În primul rînd, trebuie să afle fiecare că e riscant să te atace. De cum începi să fii temut, urmează să te faci respectat pentru felul în care te porţi cu caraliii, n-ai voie să accepţi anumite îndeletniciri, trebuie să refuzi anumite corvezi, să nu recunoşti niciodată autoritatea temnicerilor, să nu te supui niciodată, chiar riscînd un conflict cu un supraveghetor. Dacă ai jucat cărţi toată noaptea, nici măcar nu ieşi la apel. Gardianul barăcii (clădirii ăsteia i se spune „baracă") strigă : „Bolnav la pat". În celelalte două „barăci", supraveghetorii se duc cîteodată să-l ia pe cel care s-a declarat „bolnav" şi-l obligă să fie de faţă la apel. Asta nu se întîmplă în clădirea căpăţînoşilor. În concluzie, de la mic la mare, toţi urmăresc mai presus de orice ca-n ocnă să domnească liniştea.

Prietenul meu Grandet, cu care sînt în *gurbi*, e un marsiliez de treizeci şi cinci de ani. Foarte înalt şi slab ca un ogar, dar foarte puternic. Sîntem prieteni încă din Franţa. Ne vizitam la Toulon, ca şi la Marsilia şi Paris.

E un celebru spărgător de case de bani. Om bun, dar poate să fie foarte periculos. Azi sînt aproape singur în sala asta uriaşă. Şeful cabanei mătură şi şterge cu cîrpa podeaua de ciment. Văd un tip care repară un ceasornic, cu o şmecherie de lemn la ochiul stîng. Deasupra hamacului său, o scîndură de care sînt spînzurate vreo treizeci de ceasornice. Individul pare să aibă cam treizeci de ani, dar e

cu părul complet alb. Mă apropii de el și mă uit cum lucrează, apoi încerc să înjgheb o conversație. Nici măcar nu mă privește și nu scoate o vorbă. Plec nițeluș jignit și ies în curte să m-așed lîngă spălător. Dau de Titi Belotă, pe cale să se antreneze cu niște cărți de joc noinouțe. Degetele lui îndemînatice amestecă în toate felurile cele treizeci și două de cărți, cu o repeziciune uluitoare. Fără să înceteze cu mișcările lui de prestidigitator, îmi spune :

— Ei, bătrîne, cum merge ? Te simți bine la Royale ?

— Da, dar azi mă plictisesc de moarte. O să încep să lucrez cîte ceva, în felul ăsta o să mai ies din lagăr. Am vrut să stau de vorbă cu un tip care repară ceasuri, dar nici n-a catadicsit să-mi răspundă.

— Vezi bine, Papi, pe ăsta-l doare-n cot de ceilalți. Nu știe decît de ceasornicele lui. Restul, praful și pulberea ! E-adevărat că, după cîte a pățit, are tot dreptul să fie într-o ureche. Nici nu putea să nu fie. Fă socoteala că tînărul ăsta — putem să-i zicem tînăr, că n-are nici treizeci de ani — a fost condamnat la moarte acu un an, c-ar fi violat-o, chipurile, pe nevasta unui caraliu. Aiurea. O cotcăia de mult pe nevasta unui supraveghetor-șef breton. Muncind la ei ca „băiat de casă", ori de cîte ori bretonul era de serviciu de zi, ceasornicarul se culca cu gagică-sa. Numai că au făcut o greșeală : damicela nu-l mai lăsa să spele și să calce rufele. Le spăla și le călca ea, dar încornoratului de bărbatu-său, care-o știa puturoasă, i s-a părut asta nu știu cum, și-a început să intre la bănuieli. Da' n-avea nici o dovadă a belelei care căzuse pe capul lui. Și atunci a ticluit o șmecherie, să-i prindă cu mîța-n sac și să-i omoare pe amîndoi. Dar n-a pus la socoteală reacția pațachinei. Într-o bună zi, a părăsit serviciul de gardă la abia două ore de cînd îl începuse și l-a rugat pe supraveghetor să-i ție tovărășie pînă acasă, pe motiv că vrea să-i dea o șuncă pe care a primit-o din ținutul lui de baștină. A intrat ușurel pe poartă, dar nici n-a apucat să deschidă bine ușa căsuței, că un papagal s-a pornit să turuie : „Uite-l pe tata !" cum avea obiceiul ori de cîte ori se întorcea caraliul acasă. De îndată, muierea a început să strige : „Mă violează ! Ajutor !" Cei doi caralii pătrund în cameră în clipa cînd muierea se smulge din brațele ocnașului care, surprins, sare pe fereastră, în timp ce încornoratul trage în el. Se alege c-un

glonț în umăr în timp ce muierea își zgîrie sînii și obrajii și-și rupe halatul. Ceasornicarul cade, și-n clipa cînd bretonul voia să-l lichideze, celălalt caraliu îi smulge arma din mînă. Trebuie să-ți spun că acest al doilea caraliu era corsican, pricepuse imediat că șeful lui i-a spus baliverne și că ăla n-a fost viol cum nu e el popă. Dar corsicanul nu putea să-i spună asta bretonului. Și se preface convins că-i vorba de-un viol. Ceasornicarul e condamnat la moarte. Pînă aici, bătrîne, nimic extraordinar. Abia de-acu încolo devine interesant. Pe Insula Royale, în sectorul pedepsiților, se află o ghilotină, cu fiecare piesă pusă bine într-o încăpere anume. În curte, cele cinci lespezi pe care vine așezată sînt bine fixate și nivelate. În fiecare săptămînă, călăul și ajutoarele sale, doi ocnași, montează ghilotina cu cuțitul și tot calabalicul și taie vreo două trunchiuri de banan. Să fie oamenii siguri că e-n stare bună de funcționare. Ceasornicarul savoiard se afla, cum ziceam, într-o celulă a condamnaților la moarte împreună cu alți patru condamnați, trei arabi și un sicilian. Toți cinci așteptau răspunsul la cererea lor de grațiere, făcută de supraveghetorii care-i apăraseră. Într-o dimineață e înălțată ghilotina și se deschide brusc ușa savoiardului. Călăii s-aruncă asupra lui, îi leagă picioarele c-o funie și tot cu ea îi prind încheieturile mîinilor. Îi răscroiesc gulerul cu niște foarfeci, după care, cu pași mărunți, străbat în slaba lumină a zorilor vreo douăzeci de metri. Probabil știi, Papillon, că, o dată ce-ai ajuns în fața ghilotinei, te afli în fața unei scînduri verticale pe care te leagă cu niște curele. Îl leagă așadar și dau s-aplece scîndura, cu capul în afara ei, cînd sosește actualul comandant, „Așchie", care-i totdeauna obligat să asiste la execuție. Ține un felinar antivînt cît toate zilele și, în clipa cînd luminează scena, își dă seama că idioții de caralii au greșit : erau cît pe-aci să-i taie capul ceasornicarului, care-n ziua aceea n-avea ce să caute acolo. „Opriți ! Opriți !" strigă Barrot. E-atît de emoționat, că nu-i în stare să mai scoată o vorbă. Zvîrle cît colo felinarul antivînt, îmbrîncește pe toată lumea, caralii și călăii, și-l dezleagă cu mîna lui pe savoiard. Pînă la urmă izbutește să ordone : „Infirmier, du-l înapoi în carceră. Ai grijă de el, stai alături, gardian, dă-i niște rom. Și voi, dobitocilor, aduceți-l pas alergător pe Rencasseu, că pe el îl executăm azi, și nu pe altcineva !" A doua zi, savoiar-

dul era cu tot părul alb, cum l-ai văzut azi. Avocatul lui, un caraliu din Calvi, a făcut o nouă cerere de grațiere la ministerul justiției, relatînd incidentul. Ceasornicarul a fost grațiat și condamnat la muncă silnică pe viață. De-atunci nu face altceva decît repară ceasornicele caraliilor. E pasiunea lui. Le controlează îndelung, de-aia spînzură atîtea ceasornice de tabloul lui de observație. Pricepi acu că are dreptul să fie oleacă țăcănit, așa-i ?

— Nici vorbă, Titi, după un șoc ca ăsta, are tot dreptul să nu fie prea sociabil. Îl compătimesc din toată inima.

Pe zi ce trece mai aflu cîte ceva despre viața asta nouă. Baraca A e cu-adevărat o adunătură de indivizi fioroși, atît în ce privește trecutul lor, cît și prin felul cum reacționează în viața de toate zilele. Tot nu lucrez : aștept un loc de vidanjor care, după trei sferturi de oră de muncă, mă va lăsa liber pe insulă cu dreptul de-a pleca la pescuit.

Azi-dimineață, la apelul pentru corvoada de plantare a cocotierilor e chemat Jean Castelli. Iese din rînd și întreabă :

— Cum adică ? Sînt trimis la muncă, eu ?

— Da, dumneata, răspunde caraliul corvezii. Ia hîrletul ăsta.

Castelli îl măsoară din ochi :

— Ascultă, trebuie să fii un țăran din Auvergne, ca tine, ca să știi să umbli cu drăcovenia asta. Eu sînt corsican din Marsilia. În Corsica uneltele sînt zvîrlite cît colo, iar la Marsilia nici măcar nu se știe că există. Ține-ți hîrletul și lasă-mă în pace.

Tînărul caraliu, nepus încă în temă, cum am aflat mai tîrziu, ridică hîrletul la Castelli, cu mînerul în sus. Într-un singur glas, cei o sută douăzeci de oameni strigă :

— Canalie, nu te-atinge de el că te curățăm !

— Rupeți rîndurile ! strigă Grandet și, fără să ținem seama de poziția de atac luată de caralii, intrăm cu toții în baracă.

„Baraca B" a pornit spre locul de muncă. „Baraca C" așijderea. Se string o duzină de caralii și, lucru rar, închid ușa zăbrelită. Peste o oră, de o parte și de alta a ușii se află patruzeci de caralii cu pistoale-mitralieră în mînă. Comandantul adjunct, gardianul-șef, supraveghetorul-șef, supraveghetori s-au adunat cu toții acolo, afară de ma-

ior, plecat la ora șase, înainte de conflict, într-o inspecție pe Insula Diavolului.

Comandantul adjunct spune :

— Dacelli, strigă oamenii, unul cîte unul.

— Grandet.

— Prezent.

— Afară.

Iese afară, în mijlocul celor patruzeci de gardieni. Dacelli îi spune :

— Pleci la muncă.

— Nu pot.

— Refuzi ?

— Nu, nu refuz, sînt bolnav.

— De cînd ? La primul apel nu te-ai declarat bolnav.

— Azi-dimineață nu eram bolnav, acum sînt.

Primii șaizeci strigați răspund exact la fel, unul după altul. Unul singur merge pînă la nesupunere. Probabil c-avea de gînd să fie trimis la Saint-Laurent, ca s-ajungă în fața tribunalului militar. Cînd e întrebat : „Refuzi ?", răspunde :

— Da, refuz categoric.

— De ce ?

— Pentru că-mi vine să borăsc cînd vă văd. Refuz categoric să lucrez pentru niște tîmpiți ca voi.

Încordarea ajunsese la culme. Caraliii, îndeosebi cei tineri, nu răbdau să-i jignească ocnașii în halul ăsta. Așteptau un singur lucru, un gest de amenințare, care să le îngăduie să-și descarce armele, ținute de altminteri cu țeava spre pămînt.

— Cei care-au fost strigați, dezbrăcarea la piele ! Direcția celule.

Pe măsură ce lucrurile de îmbrăcăminte erau zvîrlite jos, se auzea cîte-un cuțit răsunînd pe macadanul din curte. În clipa aia sosește doctorul.

— E-n regulă, stați ! Uite-l pe doctor. Sînteți bun, domnule doctor, să-i examinați pe oamenii aceștia ? Ai găsiți sănătoși intră la carceră. Ceilalți rămîn în baraca lor.

— Aveți șaizeci de bolnavi ?

— Da, domnule doctor, în afară de cel care a refuzat să muncească.

— Primul, face doctorul, Grandet, ce-ai pățit ?

— M-am intoxicat cu niște păzitori de ocnași, domnule doctor. Sîntem cu toții condamnați la pedepse pe termen

lung, și cei mai mulți la muncă silnică pe viață, dămnule doctor. În Insule nu-i speranță de evadare. Așa că nu putem îndura viața asta decît dacă există o oarecare îngăduință și înțelegere în aplicarea regulamentului. Numai că azi-dimineață un supraveghetor și-a permis de față cu noi toți să încerce să poncească-n cap cu coada hîrletului pe-un camarad care se bucură de toată stima. Nu era un gest de apărare, că omul nostru nu amenințase pe nimeni. A spus doar că nu vrea să lucreze cu un hîrleț. Asta-i cauza adevărată a epidemiei. Faceți cum credeți dumneavoastră.

Doctorul lasă capul în jos, reflectează un timp, apoi zice :

— Domnule infirmier, scrie : „Întrucît s-a produs o intoxicație colectivă, infirmierul supraveghetor Cutare va da purgativ cîte douăzeci de grame sulfat de sodiu fiecărui transportat care s-a declarat bolnav pe ziua de azi. În ce-l privește pe transportatul X, îl veți lua sub observație la spital, ca să ne putem da seama dacă atunci cînd a refuzat să muncească era în deplinătatea facultăților sale mintale".

Întoarce spatele și pleacă.

— Toată lumea înăuntru ! strigă comandantul adjunct. Strîngeți-vă boarfele, și nu vă uitați cuțitele.

În ziua aceea toată lumea a rămas în baracă. Nimeni n-a putut să iasă, nici cel cu adusul pîinii. Pe la amiază, în loc de ciorbă, supraveghetorul-infirmier, însoțit de doi ocnași-infirmieri, s-a prezentat cu o ciutură plină cu sulfat de sodiu. Numai trei au fost obligați să înghită purgativul. Al patrulea s-a prăbușit peste ciutură, simulînd o criză de epilepsie după toate regulile, zvîrlind purgativul, ciutura și polonicul care încotro. În felul acesta s-a încheiat conflictul, prin sarcina dată șefului barăcii de-a șterge toată apăraia de pe jos.

Mi-am petrecut după-amiaza stînd de vorbă cu Jean Castelli. A venit să mănînce cu noi. E într-un *gurbi* cu unul din Toulon, Louis Gravon, condamnat pentru furt de blănuri. Cînd îi vorbesc de evadare încep să-i strălucească ochii. Îmi spune :

— Anul trecut eram gata să evadez, dar treaba s-a-mputit. Bănuiam eu că nu ești din ăia care stau liniștiți pe aici. Numai că a vorbi despre evadare în Insule e ca

şi cum ai vorbi în vînt. Pe de altă parte, am băgat de seamă că nu i-ai înţeles încă pe ocnaşii din Insule. Aşa cum îi vezi, nouăzeci la sută se simt aproape fericiţi. Nimeni n-o să te toarne vreodată, orice-ai face. Dacă e omorît unul, nu găseşti martor să-l cauţi cu lumînarea; dacă se produce un furt, acelaşi drac. Orice-ar învîrti un tip, toţi fac zid să-l apere. Ocnaşii din Insule nu se tem decît de-o cărăbăneală reuşită, pentru că atunci s-a zis cu traiul lor oarecum tihnit: percheziţionaţi cu nemiluita, nu tu joc de cărţi, nu tu muzică — instrumentele sînt făcute praf in timpul percheziţiilor — nu tu joc de şah sau de dame, nici o carte, nimic, ce mai! S-au ras şi de ciubucărit. Totul, absolut totul e interzis. Percheziţii peste percheziţii. Zahăr, ulei, fripturi, unt, toate astea dispar. Ori de cîte ori evadaţii au şters-o din Insule, au fost arestaţi pe continent, pe lîngă Kourou. În ce priveşte însă Insulele, evadarea e chipurile reuşită: fraţii au plecat din Insulă. Drept urmare sancţiuni împotriva caraliilor, care se răzbună după aia pe toţi.

Sînt numai urechi. Stau şi mă minunez. Niciodată nu văzusem problema sub aspectul ăsta.

— În concluzie, zice Castelli, in ziua cînd începi să pregăteşti o evadare, fii cu ochii-n patru. Pînă să vorbeşti cu careva, dacă nu ţi-e prieten la cataramă, gîndeşte-te de zece ori.

Jean Caştelli, spărgător de meserie, are o voinţă şi o inteligenţă puţin obişnuite. Urăşte violenţa. E poreclit „Bunicul". Nu se spală decît cu săpun de Marsilia, şi dacă simte că m-am spălat cu Palmolive, îmi spune: „Miroşi a coardă, pe cinstea mea! Te-ai spălat cu săpun de damă!" Are, din păcate, cincizeci şi doi de ani, dar ţi-e drag pentru energia lui de fier. Îmi spune:

— Papillon, parc-ai fi feciorul meu. Nu te sinchiseşti de viaţa din Insule. Mănînci ca să fii în formă, dar n-ai să te rostuieşti niciodată ca să-ţi duci viaţa aici. Eşti un tip pe cinste. Din toţi ocnaşii nu ştiu dacă-s şase care să aibă gîndurile astea. Mai ales dacă o vorba să evadeze. Se găsesc, ce-i drept, o grămadă care dau o avere să scape de internare şi să plece deci pe continent, ca s-o şteargă de acolo. Dar nimeni nu se gîndeşte la o cărăbăneală pornită de-aici.

Bătrînul Castelli îmi dă sfaturi: să învăţ englezeşte şi, ori de cîte ori oi putea, să vorbesc spaniolеşte c-un

spaniol. Mi-a împrumutat o carte de învățat spaniola în douăzeci și patru de lecții și un dicționar francez-englez. E prieten la cataramă cu un marsiliez, Gardès, carè știe multe despre evadări. S-a cărăbănit de două ori. Prima dată din ocna portugheză ; a doua, de pe continent. Jean Castelli vede altfel chestia cu evadarea. Gravon, cel din Toulon, are și el părerile lui, dar toate ideile astea se bat cap în cap. Începînd de azi o să-mi fac singur socotelile și n-o să mai pomenesc de evadare.

E greu, dar nu se poate altfel. Singurul punct asupra căruia sînt cu toții de acord e că jocul nu-i interesant decît ca să cîștigi parale, și că-i foarte periculos. În orice clipă te poți trezi obligat să te bați la cuțite cu primul fanfaron. Toți trei sînt oameni ai faptei și straşnici, ținînd seama de vîrsta lor : Louis Gravon are patruzeci și cinci de ani, iar Gardès aproape cincizeci.

Aseară am avut prilejul să arăt aproape întregii săli felul meu de-a vedea lucrurile și de-a acționa. O huidumă din Nîmes, poreclit Berbecul, îl provoacă la bătaie cu șișurile pe-un tinerel din Toulouse poreclit Țîrul. Berbecul, gol pînă la brîu, s-a proțăpit în mijlocul „promenadei", cu șișul în mînă :

— Ori îmi dai douăzeci și cinci de franci de fiecare partidă de pocher, ori nu joci.

Țîrul răspunde :

— Nimeni n-a plătit vreodată cuiva ca să joace pocher. De ce te legi de mine și nu te iei de staroste ?

— Treaba mea. Sau plătești, sau nu joci, sau te bați.

— Nu. n-am să mă bat.

— Dai înapoi ?

— Da. De ce să m-aleg c-un buzunar la burtă, sau să fiu curățat de-un trombonist ca tine, care n-a-ncercat vreodată s-o șteargă ? Nu-mi arde decît de evadare. Nu mă aflu aici să ucid sau să fiu ucis.

Așteptăm cu toții să vedem ce se întîmplă. Grandet îmi șoptește :

— E viteaz tinerelul, și ține la cărăbăneală. Din păcate, n-avem voie să deschidem gura.

Deschid cuțitul și-l strecor sub coapsă. Sînt așezat pe hamacul lui Grandet.

— Ei, lașule, plătești sau te retragi din joc ? Răspunde.

Și face un pas spre Țîr. În clipa aia strig :

— Tacă-ți gura, Berbecule, și dă-i pace băiatului !

— Ai înnebunit, Papillon ? îmi spune Grandet.

Fără să mă clintesc, în aceeași poziție, cu șișul deschis sub coapsa stîngă, cu mîna pe mîner, spun :

— Nu, n-am înnebunit, și auziți aici ce-am de spus. Pînă să mă bat cu tine, Berbecule, de-o să mai dorești pe urmă, vreau să-ți spun, ție și celorlalți, că de cînd am intrat în baraca asta unde sîntem peste o sută, toți de-ai tagmei, mă tot rușinez văzînd aici că nu vă pasă de treaba cea mai strașnică, cea mai de preț, singura adevărată, și-anume evadarea. Dar oricare a făcut dovada că-i un om al evadării care are tăria să-și pună viața-n cumpănă pentru libertate trebuie să fie respectat de toți mai presus de orice. E cineva de altă părere ? (Tăcere.) Dintre legile pe care vi le-ați făurit mai este una, cea mai importantă, obligația fiecăruia, nu numai de a-i respecta, dar și de a-i ajuta, de a-i sprijini pe cei ce-o să se cărăbăncască. Nimeni nu-i obligat să plece, și-i treaba voastră dacă aproape toți vreți să vă duceți viața aici. Dacă n-aveți curajul să-ncercați s-o luați de la capăt, acordați-le măcar respectul pe care-l merită. Iar cel care va da uitării legea asta bărbătească, s-ar putea s-o pățească. Și acum, Berbece, dacă mai vrei să te bați, la dispoziție !

Și sar în mijlocul sălii, cu șișul în mînă. Ălălalt și-aruncă șișul și-mi zice :

— Ai dreptate, Papillon, nici eu nu vreau să ne batem cu șișurile, ci cu pumnii, ca să-ți arăt că nu sînt laș.

Îi dau șișul lui Grandet. Ne-am bătut cinește, vreo douăzeci de minute. Spre sfîrșit, am plasat la fix o lovitură cu capul, așa că l-am luat de puțin. La closet, ne spălam sîngele de pe față. Berbecul îmi spune :

— E drept, am devenit niște animale în Insule. Sînt de cincisprezece ani aici și n-am pus la bătaie măcar o mie de franci ca să fiu dezinternat. E-o rușine.

Cînd mă înfurc la *gurbi*, Grandet și Galgani se pornesc să mă bestelească.

— Se vede că-ți lipsește o doagă, ce-ți veni să provoci și să insulți pe toată lumea ? E-o minune că n-a sărit nimeni să se ia la cuțite cu tine.

— Nu, fraților, nu-i vorba de o minune. Cînd cineva are într-adevăr dreptate, orice om din tagmă știe s-o recunoască.

— Bine, bine, zice Galgani. Eu atît îți spun, nu te juca cu focul.

Toată seara s-au perindat o serie de indivizi să stea de vorbă cu mine. Se apropiau așa, ca din întîmplare, vorbeau de una, de alta, și după aia, cînd să plece :

— Știi, Papi, e valabil ce-ai spus.

Incidentul ăsta a fost făcut să fiu bine văzut.

Din clipa aceea sînt considerat pe bune de camarazii mei ca unul de-al lor, dar care nu înghite orice hotărîre pe care au luat-o fără s-o rumege sau s-o discute. Bag de seamă că atunci cînd sînt staroste de joc se iscă mai puține certuri, iar cînd poruncesc ceva, mi se dă repede ascultare.

Așa cum am spus, la joc, starostele ia cinci la sută din fiecare pont : stă pe-un scăunel, cu spatele la perete, ca să se ferească de-un asasin oricînd cu putință. Pe genunchi are o pătură care ascunde un cuțit cu arc, deschis. În jurul lui e-un cerc alcătuit din treizeci, patruzeci, uneori cincizeci de jucători de prin toată Franța, mulți străini, inclusiv arabi. Jocul e foarte simplu : unul ține banca, altul taie cărțile. Cînd banca pierde, e trecută următorului. Se joacă cu cincizeci și două de cărți. Cel care taie ia o carte și-o pune cu fața-n jos. Acum încep rămășagurile : se poate juca pe mîna băncii sau a celui care a tăiat. După ce banii pariați au fost făcuți grămăjoare, începe tragerea cărților, una cîte una. Cartea de aceeași valoare cu una din cele două de jos pierde. De pildă, cel care-a tăiat cărțile are o damă, iar banca un cinci. Dacă se trage o damă înainte de-a ieși un cinci, pierde cel care a tăiat ; dimpotrivă, dacă s-a tras un cinci, pierde banca. Starostele jocului trebuie să cunoască valoarea fiecărui pariu și să-și amintească cine a tăiat sau cine e bancherul, ca să știe cui i se cuvin banii. Nu-i ușor. Trebuie să-i apere pe cei slabi de cei zdraveni, totdeauna dispuși să abuzeze de faima lor. Cînd starostele ia o hotărîre într-un caz îndoielnic, hotărîrea trebuie acceptată fără crîcnire.

Azi-noapte a fost asasinat un italian pe nume Carlino. Trăia cu-n tinerel, pe post de nevastă, lucrau amîndoi la o grădină. Știa probabil că e-n primejdie, pentru că în timp ce dormea îl păzea tînărul și invers. Sub pînza-hamac pusese cutii goale de tablă, ca să nu se poată strecura nimeni pînă la ei fără zgomot. Și cu toate astea a fost omorît, înjunghiat dinspre dușumea. Urletul lui a fost urmat imediat de-un strașnic zdrăngănit al cutiilor goale răsturnate de asasin.

Grandet conducea o partidă de „Marsieză", avînd în jurul lui peste treizeci de jucători. Eu stăteam de vorbă cu careva în apropierea jocului. Urletul și zgomotul cutiilor goale au pus capăt partidei. Fiecare se ridică și întreabă ce s-a întîmplat. Tînărul prieten al lui Carlino n-a văzut nimic, iar Carlino nu mai respiră. Șeful barăcii întreabă dacă trebuie să-i cheme pe supraveghetori. Nu. E timp să fie anunțați a doua zi, la apel ; dacă tot e mort, nu se mai poate face nimic pentru el. Grandet ia cuvîntul :

— Nimeni n-a auzit nimic. Nici tu, puștiule, i se adresează el camaradului lui Carlino. Mîine dimineață, cînd te trezești, bagi de seamă că a murit.

Și gata ! Dă-i drumul, jocul reîncepe. Iar jucătorii, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, se pornesc din nou să strige : „Al care-a tăiat ! Nu, banca !" etc.

Aștept cu nerăbdare să văd ce se întîmplă cînd descoperă gardienii un omor. La cinci și jumătate, primul clopot. La șase, al doilea clopot și cafeaua. La șase și jumătate, al treilea clopot și se lese la apel, ca-n fiecare zi. Dar azi e altfel. La al treilea clopot, șeful barăcii îi spune caraliului care-l însoțește pe aducătorul cafelei :

— Domnule șef, a fost omorît un om.

— Cine ?

— Carlino.

— În regulă.

Peste zece minute sosesc caraliii :

— Unde e mortul ?

— Acolo.

Observă pumnalul înfipt în spinarea lui Carlino, prin pînză. Îl trag afară.

— Brancardier, du-l.

Doi bărbați îl scot cu brancarda. Se luminează de ziuă. Al treilea clopot. Ținînd cuțitul plin de sînge, supraveghetorul poruncește :

— Toată lumea afară în formație, pentru apel. Azi e interzis să rămînă careva culcat, bolnav.

Ies toți. La apelul de dimineață, comandanții și gardienii-șefi sînt totdeauna prezenți. Se face apelul.

Ajungînd la Carlino, șeful barăcii răspunde :

— Mort astă-noapte, a fost dus la morgă.

— Bine, zice gardianul care face apelul.

După ce au răspuns cu toții prezent, șeful lagărului ridică șișul și întreabă :

— A văzut careva cuțitul ăsta ?

Nu răspunde nimeni.

— L-a văzut careva pe asasin ?

Tăcere absolută.

— Va să zică nimeni nu știe nimic, ca de obicei. Treceți cu mîinile întinse prin fața mea, unul după altul, și după aia fiecare la munca lui. Mereu același lucru, domnule comandant, nu se poate afla cine e făptașul.

— Afacerea e clasată, zise comandantul. Păstrați cuțitul, prindeți de el o fișă din care să reiasă c-a fost folosit pentru omorîrea lui Carlino.

Asta-i tot. Intru în baracă și mă întind să dorm, n-am închis ochii toată noaptea. Cu puțin înainte de a aținpi, îmi spun că un ocnaș nu-i mare lucru. Chiar dacă-i asasinat în mod laș, nimeni nu se deranjează să-l afle pe asasin. Pentru Administrație un ocnaș nu înseamnă nimic. Nici cît un cîine.

Am hotărît să-mi încep luni munca de vidanjor. La patru și jumătate voi ieși cu încă cineva să deșertăm tinetele din clădirea A, ale noastre. Regulamentul prevede să fie golite la malul mării. Dar dîndu-i ceva bivolarului, acesta ne așteaptă pe platou într-un loc unde coboară pînă la mare un canal îngust cimentat. Așa că golim iute, în mai puțin de douăzeci de minute, toate hîrdaiele în canalul ăsta și, ca să se scurgă totul, turnăm trei mii de litri de apă de mare, adusă într-o butie cît toate zilele. Pentru căratul apei, bivolarul, un negru simpatic din Martinica, primește douăzeci de franci pe zi. Ajutăm c-un măturoi foarte tare să se ducă toată murdăria. Fiind prima mea zi de muncă, căratul hîrdaielor cu două bare de lemn mi-a obosit încheieturile mîinilor. Dar o să mă deprind repede.

Noul meu camarad m-ajută cu multă tragere de inimă, totuși Galgani mi-a zis că-i un tip extrem de periculos. Se spune că-n Insule ar fi omorît șapte oameni. Invîrteala lui constă în a vinde excremente. Într-adevăr, fiecare grădinar trebuie să facă rost de bălegar. În scopul ăsta sapă o groapă, vîră în ea frunze uscate și iarbă, iar martinichezul meu duce pe șest unul sau două hîrdaie de la vidanjare în grădina respectivă. Se înțelege că treaba asta

n-o poate face singur, așa că sînt nevoit să-i dau o mînă de ajutor. Dar știu că-i o greșeală foarte gravă, pentru că, nelipsind zarzavaturile, poate să răspîndească dizenteria, atît printre supraveghetori, cît și printre deportați. Într-o bună zi, cînd o să-l cunosc mai bine, o să pun capăt învîrtelii ăsteia. Bineînțeles că n-o să-l las să păgubească. De altfel, se îndeletnicește și cu gravarea coarnelor de bou. În ce privește pescuitul, îmi spune că nu mă poate învăța nimic, dar că pe chei o să m-ajute Chapar sau altcineva.

Iată-mă așadar vidanjor. De cum isprăvesc treaba, fac un duș, îmi pun un șort și pornesc zilnic la pescuit unde-mi place. Am o singură obligație : să fiu la amiază în lagăr. Mulțumită lui Chapar, nu duc lipsă nici de bețe, nici de undițe. Cînd mă întorc cu roșioarele înșirate pe-o sîrmă, se întîmplă rareori să nu fiu strigat din case de către nevestele supraveghetorilor. Au aflat toate cum mă cheamă.

— Papillon, vinde-mi două kile de roșioară.

— Sînteți bolnavă ?

— Nu.

— Aveți vreun copil bolnav ?

— Nu.

— Atunci nu vînd pește.

Prind destul de mulți pești ca să mai dau și prietenilor din lagăr. Îi schimb pe cornuri, salate sau fructe. În *gurbiul* meu se mănîncă pește cel puțin o dată pe zi. Într-o zi, întorcîndu-mă cu vreo douăsprezece langustine și vreo șapte-opt kile de roșioare, trec prin fața casei unde șade comandantul Barrot. O femeie destul de grasă îmi zice :

— Ai prins ceva pe ziua de azi, Papillon. Și totuși marea e agitată și nimeni n-a putut să pescuiască. N-am mai pus gura pe așa ceva de cel puțin două săptămîni. Păcat că nu-l vinzi. Știu de la soțul meu că nu vrei să-l vinzi nevestelor de supraveghetori.

— E adevărat, doamnă. Dar cu dumneavoastră se cam schimbă treaba.

— De ce ?

— Pentru că sînteți grasă, și carnea poate că vă face rău.

— Așa-i, mi s-a spus că n-am voie să mănînc decît salate și pește rasol. Dar asta nu-i cu putință aici.

— Poftim, doamnă, luați langustinele și roșioarele astea.

I-am dat aproape două kilograme de pește.

Din ziua aceea, de cîte ori prind mai mult, îi dau și ei, să-și țină regimul. Știe că totul se vinde în Insule, dar nu mi-a spus niciodată altceva decît „mulțumesc". A procedat bine, a înțeles că, dacă mi-ar fi oferit bani, m-aș fi supărat. Dar mă poftește deseori în casă, servindu-mă chiar ea c-un lichior sau c-un pahar de vin alb. Cînd primește cîte ceva din Corsica, îmi dă și mie. Nu m-a întrebat niciodată despre trecutul meu. O singură dată i-a scăpat, într-o zi, cu privire la ocnă : „E adevărat că nu se poate evada din Insule, dar e mai bine să stai aici, într-o climă sănătoasă, decît să putrezești ca un animal pe continent".

De la ea am aflat de unde vine numele Insulelor : În timpul unei epidemii de febră galbenă la Cayenne, călugării și călugărițele unei mănăstiri s-au refugiat aici și au scăpat toți cu viață. Drept care au fost botezate Insulele Salvării.

Grație pescuitului colind pretutindeni. Se împlinesc trei luni de cînd sînt vidanjor și cunosc insula mai bine ca oricare. Mă duc s-arunc cîte-o privire prin grădini pe motiv că dau pește ca să capăt salată și fructe. Lîngă cimitirul supraveghetorilor e o grădină îngrijită de Matthieu Carbonieri, care și-a rostuit *gurbiul* cu mine. Lucrează aci de unul singur și mi-am spus că, mai tîrziu, ar putea ascunde sau pregăti o plută în grădina lui. Încă două luni și o să plece maiorul. O să fiu liber s-o pornesc la treabă.

M-am organizat : vidanjor titular, ies chipurile să-mi golesc hîrdaiele, dar treaba o face martinichezul în locul meu, pe bani, firește. Încerc să mă împrietenesc cu doi cumnați condamnați la muncă silnică pe viață, Naric și Quenier. Sînt porecliți „cumnații cu căruciorul". Se spune c-au fost acuzați de-a fi transformat în bloc de ciment un încasator pe care-l omorîseră. Niște martori i-ar fi văzut transportînd într-un cărucior un bloc de ciment pe care l-ar fi aruncat în Marna sau în Sena. Ancheta a stabilit că încasatorul se dusese la ei să încaseze o poliță și că de-atunci n-a mai fost văzut. Au negat pînă-n pînzele albe. Chiar și la ocnă ziceau că sînt nevinovați. Totuși, deși nu s-a dat nicicînd de trupul încasatorului, în schimb i s-a găsit capul învelit într-o batistă. Iar cumnații purtau batiste cu aceeași țesătură și din același fir, „după părerea experților". Dar avocații și ei înșiși au dovedit că mii de metri din pînza asta fuseseră prefăcuți în batiste. Toată

lumea avea asemenea batiste. Pînă la urmă, cei doi cumnați s-au ales cu muncă silnică pe viață, iar soția unuia dintre ei, sora celuilalt, a luat douăzeci de ani de închisoare.

Am reușit să mă împrietenesc cu ei. Fiind zidari, intră și ies cînd vor din atelierul de întreținere. Ar putea eventual să scoată de-acolo, o bucată azi, o bucată mîine, lemnul din care să fac o plută. Rămîne să-i conving.

Ieri m-am întîlnit cu doctorul. Căram un pește de cel puțin douăzeci de kilograme, foarte bun la gust, numit meru. Urcăm împreună spre platou. La jumătatea drumului ne așezăm pe-o bucată de zid. Îmi spune că din capul acestui pește se poate face o ciorbă să te lingi pe degete. I-l ofer, c-o bucată zdravănă de carne. Îl miră gestul meu și-mi spune :

— Nu ești ranchiunos, Papillon.

— Să fim înțeleși, domnule doctor, nu fac gestul ăsta din partea mea. Vi-l datorez deoarece v-ați dat toată osteneala pentru prietenul meu Clousiot.

Mai vorbim un pic, după care îmi spune :

— Ai vrea să evadezi, nu-i așa ? Tu nu ești ocnaș. Pari să fii altceva.

— Aveți dreptate, domnule doctor, nu sînt de-al ocnei, mă aflu doar în vizită.

Pufnește în ris. Atunci pornesc la atac :

— Domnule doctor, nu credeți că un om ar putea să se schimbe-n bine ?

— Ba da.

— Ați accepta ideea c-aș putea fi util societății fără să reprezint pentru ea un pericol, devenind un cetățean de treabă ?

— Cred sincer că da.

— M-ați ajuta oare să-mi ating acest scop ?

— Cum ?

— Scoțindu-mă din lagăr ca tuberculos.

Îmi confirmă un lucru pe care-l știam doar din auzite :

— Nu-i cu putință, și te sfătuiesc să nu faci niciodată așa ceva. E prea mare primejdia. Administrația nu dezinternează pe cineva pe motiv de boală decît dacă a stat cel puțin un an în pavilionul destinat bolnavilor.

— De ce ?

— Mi-e cam rușine să-ți spun, dar presupun că-i din următorul motiv : dacă-i vorba de-un simulant, să știe că are toate șansele să se molipsească stînd cu ceilalți bolnavi. Așa că nu pot să fac nimic pentru tine.

Din ziua aceea m-am împrietenit destul de bine cu doctorul. Pînă cînd era cît pe-aci să-mi omoare prietenul, pe Carbonieri. Într-adevăr, Matthieu Carbonieri, de comun acord cu mine, acceptase slujba de bucătar cambuzier la popota supraveghetorilor-șefi. Dorea să constate, dacă ar fi posibil — din cît vin, ulei și oțet primea acolo —, să fure trei butoaie și să găsească modalitatea de-a le lega împreună și de-a porni cu ele pe mare. Bineînțeles, după plecarea lui Barrot. Greutățile erau mari, fiindcă trebuia, în aceeași noapte, să furăm butoaiele, să le aducem pînă la malul mării fără să ne vadă sau să ne audă cineva și să le legăm laolaltă cu niște cabluri. N-aveam vreo șansă decît pe-o noapte de furtună, cu vînt și ploaie. Dar cel mai greu, pe vînt și ploaie, era să lași o asemenea plută la apă, pe o mare prin definiție foarte agitată.

Carbonieri era așadar bucătar. Șeful popotei îi dă trei iepuri să-i prepare pentru a doua zi, duminică. Carbonieri trimite, din fericire jupuiți, un iepure lui frate-său, la chei, și doi iepuri nouă. După aia taie trei pisici grase și pregătește din ele un fel de vînat cu sos de vin și arpagic, să duduie.

Ghinionul lui că a doua zi e invitat la masă și doctorul, care, gustînd din iepure, zice :

— Domnule Filidori, vă felicit pentru meniul dumneavoastră, pisica asta-i delicioasă.

— Nu vă bateți joc de mine, domnule doctor, am pregătit trei iepuri strașnici.

— Nu, face doctorul, încăpățînat ca un catîr. E carne de pisică. Vezi coastele astea ? Sînt tortite, iar iepurii au coaste rotunde. Deci, nu încape îndoială : mîncăm carne de pisică.

— Dumnezeule, Cristacho ! zise corsicanul. Am o pisică în burtă !

Și o pornește-n goană spre bucătărie, îi pune lui Mattieu revolverul în piept și-i spune :

— Degeaba ești napoleonist ca și mine, te-omor dacă mi-ai dat să mănînc pisică.

Avea o privire de nebun, și Carbonieri, fără să priceapă de unde-o fi aflat, îi spune :

— Dacă le spuneți pisici la ce mi-ați dat, nu-s eu de vină.

— Ți-am dat iepuri.

— Păi asta am și gătit. Uitați-vă, picile și capetele sînt încă aici.

Buimăcit, caralul vede cu ochii lui picile și capetele iepurilor.

— Adică doctorul vorbește aiurea ?

— Doctorul v-a spus asta ? întreabă Carbonieri respirînd ușurat. Își bate joc de dumneavoastră. Spuneți-i că nu se fac glume de-astea.

Liniștit, convins, Filidori se întoarce în sufragerie și-i zice doctorului :

— Puteți să spuneți ce poftiți, doctore. Vi s-a urcat vinul la cap. Că-s coastele turtite, că-s rotunde, eu unul știu că ce-am mîncat e iepure. Acu le văzui cele trei hăinuțe și cele trei capete.

Matthieu a scăpat ca prin urechile acului. Dar după cîteva zile a preferat să-și dea demisia din slujba de bucătar.

Se apropie ziua cînd o să pot porni la treabă. Mai sînt doar cîteva săptămîni, și Barrot o să plece. Ieri m-am dus s-o văd pe bondoaca lui de soție, care, în treacăt fie zis, a slăbit mult datorită regimului alcătuit din pește și salate. Femeia asta de treabă m-a poftit la ea să-mi ofere o sticlă de quinquina[1]. În sală se află cufere marinărești care așteaptă să fie umplute. Se pregătesc de plecare. Comandanta, cum îi zice toată lumea, îmi spune :

— Papillon, nu știu cum să-ți mulțumesc pentru atențiile dumitale din ultimele luni. Știu că în anumite zile, cînd pescuitul a mers slab, mi-ai dat tot peștele pe care l-ai prins. Îți mulțumesc din suflet. Datorită dumitale mă simt mult mai bine, am slăbit paisprezece kilograme. Cu ce ți-aș putea dovedi recunoștința mea ?

— Cu ceva foarte greu pentru dumneavoastră, doamnă. Făcîndu-mi rost de-o busolă ca lumea. Precisă, dar mică.

— Nu-i mare lucru ce-mi ceri, Papillon, dar în același timp e greu. Mai ales că-i vorba doar de trei săptămîni.

[1] Vin aperitiv și tonic conținînd o anumită cantitate de chinină. (n. t.)

Cu opt zile înainte de plecare, această nobilă femeie, necăjită că n-a reușit să găsească o busolă ca lumea, s-a urcat pur și simplu pe-un vas de coastă și s-a dus la Cayenne. Patru zile mai tîrziu se întorcea cu o strașnică busolă antimagnetică.

Comandantul și comandanta Barrot au plecat azi-dimineață. Ieri a trecut conducerea unui supraveghetor de același grad cu el, originar din Tunisia, pe nume Prouillet. O veste bună : noul comandant l-a confirmat pe Dega în postul de contabil general. E-o treabă de mare însemnătate pentru toți, mai ales pentru mine. În cuvîntarea ținută ocnașilor adunați în careu în curtea cea mare, noul comandant a făcut impresia unui om foarte energic, dar inteligent. Între altele, ne-a spus :

— Începînd de azi preiau conducerea Insulelor Salvării. Constatînd că metodele predecesorului meu au dat rezultate pozitive, n-am nici un motiv să schimb ceva. Dacă nu mă veți sili prin purtarea voastră, nu văd necesitatea să vă schimb felul de viață.

Am privit cu o bucurie explicabilă plecarea comandantei și a soțului ei, deși cele cinci luni de așteptare forțată au trecut c-o repeziciune uimitoare. Așa-zisa libertate de care se bucură aproape toți ocnașii din Insule, jocul de cărți, pescuitul, discuțiile purtate, noile cunoștințe, certurile, mardelile, ți-abat mintea de la preocupările obișnuite și n-ai cînd să te plictisești.

Cu toate astea, nu m-am lăsat prins de acest mediu. De cîte ori leg o nouă prietenie mă întreb : „Ar putea fi un candidat la evadare ? E oare-n stare să-l ajute pe careva la pregătirea unei cărăbăneli, dacă el nu vrea să plece ?“

Nu trăiesc decît pentru asta : să evadez, să evadez, singur sau întovărășit, oricum, dar să fug din ocnă. E o idee fixă, pe care n-o împărtășesc nimănui, așa cum m-a sfătuit Jean Castelli, dar care mă stăpînește. Și-mi voi realiza fără șovăire idealul : evadarea.

insulele salvării

(urmare)

O PLUTĂ ÎNTR-UN MORMÎNT

În cinci luni am reuşit să cunosc cele mai mici unghere ale Insulelor. Pentru moment socotesc că grădina de lîngă cimitir, unde trebăluia prietenul meu Carbonieri — nu mai lucrează acolo — e locul cel mai sigur pentru pregătirea unei plute. Drept care îl rog pe Carbonieri să-şi reia lucrul acolo fără vreun ajutor de grădinar. Acceptă. Mulţumită lui Dega, capătă iar slujba asta.

Azi-dimineaţă, trecînd prin faţa locuinţei noului comandant cu roşioare înşirate doldora pe sîrmă, îl aud pe ocnaşul „băiat de casă" spunînd unei femei tinere :

— El e, doamnă comandantă, cel care-i aducea în fiecare zi peşte doamnei Barrot.

Iar tînăra şi frumoasa brunetă, tip de algeriană, cu pielea bronzată, îl întreabă :

— Va să zică el e Papillon ?

Şi, adresîndu-mi-se, îmi spune :

— Am mîncat la doamna Barrot nişte langustine delicioase pescuite de dumneata. Poftеşte înăuntru să bei un pahar de vin şi să guşti nişte brînză de capră primită recent din Franţa.

— Nu, mulţumesc, doamnă.

— De ce ? În casa doamnei Barrot intrai, de ce la mine nu ?

— Pentru că soţul ei îmi permitea să intru la el în casă.

— Papillon, soţul meu comandă în lagăr, acasă comand eu. Intră fără teamă.

Simt că această frumoasă brunetă atît de voluntară poate fi sau utilă sau periculoasă. Intru.

La masa din sufragerie mă servește, pe-o farfurie, cu șuncă afumată și brînză. Fără fasoane, se așază în fața mea, îmi oferă vin, apoi cafea și un rom delicios de Jamaica.

— Papillon, îmi spune ea, cu toată harababura legată de plecarea lor și de sosirea noastră, doamna Barrot a avut răgazul să-mi vorbească de dumneata. Știu că era singura femeie din Insule căreia îi aduceai pește. Sper că-mi vei face aceeași favoare.

— Da, numai că dînsa era bolnavă, în timp ce dumneavoastră sînteți sănătoasă, după cum văd.

— Nu obișnuiesc să mint, Papillon. Da, sînt sănătoasă, dar am trăit într-un port la mare și ador peștele. Sînt din Oran. Un singur lucru mă supără, am aflat de asemenea că nu-ți vinzi pește. Asta nu-mi place.

Pe scurt, am stabilit că-i voi aduce pește.

Tocmai aprinsesem o țigară; după ce-i dădusem trei kile și mai bine de roșioară și șase langustine, cînd iată că sosește comandantul.

Dă cu ochii de mine și spune :

— Juliette, ți-am spus că în afară de „băiatul de casă" n-are voie să intre la noi nici un deportat.

Mă scol în picioare, dar o aud spunînd :

— Stai jos. Deportatul ăsta e cel pe care mi l-a recomandat doamna Barrot înainte de plecare, așa că n-ai ce să-mi reproșezi. N-o să intre nimeni aici în afară de el. Pe de altă parte, o să-mi aducă pește de cîte ori o să am nevoie.

— E-n regulă, zice comandantul. Cum te numești ?

Dau să mă ridic ca să-i răspund, dar Juliette îmi pune mîna pe umăr, obligîndu-mă să mă reașez :

— Aici, spune ea, e casa mea. Comandantul nu mai e comandant, e soțul meu, domnul Prouillet.

— Mulțumesc, doamnă. Mă numesc Papillon.

— Ah ! Am auzit vorbindu-se de dumneata și de evadarea dumitale de-acu trei ani și ceva de la spitalul din Saint-Laurent-du-Maroni. De altfel, unul din supraveghetorii pe care i-ai culcat la pămînt cu prilejul acestei evadări nu e altul decît nepotul meu și al protectoarei dumitale.

În clipa aceea, Juliette izbucneşte într-un rîs plin de prospeţime şi tinereţe, spunînd :

— Va să zică dumneata eşti acela care l-a pocnit pe Gaston ? Asta nu va schimba cu nimic relaţiile dintre noi.

Comandantul, tot în picioare, îmi spune :

— E de necrezut cîte crime şi asasinate se comit anual în Insule. Mult mai multe decît pe continent. Cum explici asta, Papillon ?

— Domnule comandant, întrucît oamenii de aici nu pot să evadeze, devin arţăgoşi. Trăiesc cot la cot ani de zile şi-i firesc să se ivească duşmănii şi prietenii pe viaţă şi pe moarte. Pe de altă parte, nici cinci la sută din ucigaşi nu sînt descoperiţi, aşa că asasinul sau criminalul e aproape sigur că scapă nepedepsit.

— Explicaţia dumitale e logică. De cînd pescuieşti, şi cu ce te îndeletniceşti ca să ai dreptul la pescuit ?

— Sînt vidanjor. La şase dimineaţa mi-am terminat treaba, ceea ce-mi îngăduie să pescuiesc.

— Tot restul zilei ? întreabă Juliette.

— Nu, la amiază trebuie să mă întorc în lagăr şi pot să ies din nou de la trei pînă la şase. E foarte neplăcut, deoarece, în funcţie de flux şi reflux, uneori nu mai pot să pescuiesc.

— O să-i dai un permis special, nu-i aşa, puişor ? zice Juliette întorcîndu-se spre soţul ei. De la şase dimineaţa la şase seara, să poată pescui în voie.

— S-a făcut, zise el.

Părăsesc casa, felicitîndu-mă că m-am purtat astfel, căci cele trei ore, de la amiază la trei, sînt preţioase. E vremea siestei şi aproape toţi supraveghetorii dorm la orele astea, aşa că paza e foarte slabă.

Practic, Juliette ne-a acaparat — şi pe mine, şi peştele pe care-l prind. Merge pînă acolo că-l trimite pe tînărul „băiat de casă" să vadă unde pescuiesc, ca să vină să-mi ia peştele. Uneori apare şi-mi spune : „M-a trimis comandanta să iau tot ce-ai pescuit, că are invitaţi la masă şi vrea să facă *bouillabaisse* [1]," sau cutare alt fel de mîncare. Pe scurt, dispune cum vrea de peştele meu, ba-mi cere chiar să caut să pescuiesc un anumit soi de peşte, sau să mă bag la fund ca să prind langustine. Treaba asta

[1] Mîncare pronensală de peşte fiert în apă sau vin alb, cu roşii, usturoi, foarte picantă, servită în sosul ei, cu feliuţe de pîine. (n. t.)

îmi dă de multe ori peste cap meniul *gurbiului*, dar, pe de altă parte, sînt protejat ca nimeni altul. Are însă și atenții :

— Papillon, mareea e la ora unu ?

— Da, doamnă.

— Vino să mănînci la mine, să nu mai fii nevoit să te întorci în lagăr.

Și mănînc la ea, nu în bucătărie, ci întotdeauna în sufragerie. Luînd loc pe un scaun în fața mea, mă servește și-mi toarnă să beau. Nu-i la fel de discretă ca doamna Barrot. Deseori îmi pune întrebări meșteșugite despre trecutul meu. Ocolesc de fiecare dată subiectul care o interesează cel mai mult, viața pe care-am dus-o în Montmartre, povestindu-i în schimb tinerețea și copilăria mea. În timpul ăsta, comandantul doarme în camera lui.

Într-o dimineață, după ce-am prins foarte devreme o mulțime de pește și aproape șaizeci de langustine, trec pe la ea la ora zece. O găsesc stînd pe scaun, într-un capot alb, iar o tînără, în spatele ei, îi aranjează buclele. Dau bună ziua, după care-i ofer o duzină de langustine.

— Nu, zice ea, dă-mi-le pe toate. Cîte ai ?

— Șaizeci.

— Perfect, lasă-le aici, te rog. Cîți pești îți trebuie pentru tine și prietenii tăi ?

— Opt.

— Oprește-ți atunci opt și dă restul băiatului să-i pună la rece.

Nu mai știu ce să spun. Niciodată nu m-a tutuit, mai ales față de-o altă femeie, care precis că o să trăncănească. Dau să plec, foarte stînjenit, cînd o aud că-mi spune :

— Stai liniștit, ia loc și bea un lichior de anason. Ți-o fi cald.

Femeia asta autoritară mă descumpănește într-un asemnea hal că m-așez. Sorb încet din lichior, aprinzîndu-mi o țigară și uitîndu-mă la tînăra care o piaptănă pe comandantă și care din cînd în cînd mi-aruncă cîte-o privire. Comandanta, care are o oglindă-n mînă, bagă de seamă și-i zice :

— E chipeș gagicu meu, așa-i, Simone ? Toate sînteți geloase pe mine, adevărat ?

Şi se pun amîndouă pe rîs. Eu nu mai ştiu în ce gaură să mă bag. Spun cu naivitate :

— Noroc că gagicu dumneavoastră, cum îl numiţi, nu-i periculos şi, în situaţia în care se află, nu poate să aibă vreo slăbiciune pentru cineva.

— N-o să-mi spui că n-ai o slăbiciune pentru mine, zice algeriana. Nimeni n-a putut să îmblînzească un leu ca tine, iar eu, uite, eu fac ce vreau. Trebuie să fie o explicaţie, nu-i aşa, Simone ?

— Nu cunosc explicaţia, zice Simone, însă-i sigur că dumneata, Papillon, eşti neîmblînzit cu toată lumea în afară de comandantă. Pînă acolo că săptămîna trecută cărai peste cinsprezece kilograme de peşte, mi-a povestit nevasta supraveghetorului-şef, şi n-ai vrut să-i vinzi doi peştişori prăpădiţi la care poftea grozav, pentru că nu se găsea carne la măcelărie.

— Ah ! Asta încă n-o aflasem, Simone !

— Ştii ce i-a răspuns doamnei Karguéret mai dăunăzi ? continuă Simone. Îl vedo trecînd cu nişte languste şi cu o murenă cît toate zilele : „Vinde-mi murena asta sau măcar jumătate, Papillon. Cred că ştii că noi, bretonii, ne pricepem s-o gătim grozav." „Nu numai bretonii o apreciază, doamnă. O mulţime de oameni, inclusiv cei din Ardèche, ştiu încă din timpul romanilor că-i o mîncare delicioasă". Şi-a plecat mai departe fără să-i vîndă nimic.

Rîdeau amîndouă să se prăpădească.

Mă întorc în lagăr furios şi seara povestesc în *gurbi* toată tărăşenia.

— Nu-i deloc a bună, zice Carbonieri. Dameza asta a pus ochii pe tine. Du-te pe acolo cît mai rar şi numai cînd ştii că e şi comandantul.

Toată lumea e de aceeaşi părere. Sînt hotărît să procedez întocmai.

Am descoperit un tîmplar din Valence. E aproape jude cu mine. A omorît un pădurar. E un cartofor pătimaş, veşnic dator : ziua se străduieşte să facă obiecte artizanale, iar noaptea pierde tot ce-a cîştigat. Adeseori trebuie să meşterească un obiect oarecare ca să plătească unui creditor. În asemenea cazuri se profită de situaţie şi i se dau o sută cincizeci sau două sute de franci pe-un sipetel din lemn de trandafir care merită trei sute de franci. M-am hotărît să-l atac.

Într-o zi, la spălătorie, îi spun :

— Vreau să-ţi vorbesc în noaptea asta, te aştept la closet. Am să te înştiinţez.

Ne-am întîlnit noaptea, singuri, ca să vorbim liniştiţi. Îi spun :

— Bourset, ştii că sîntem judeţi ?

— Nu ! Cum adică ?

— Nu eşti din Valence ?

— Ba da.

— Eu sînt din Ardèche, aşa că sîntem judeţi.

— Şi ce-i cu asta ?

— E că nu vreau să fii exploatat cînd ai nevoie de bani şi să ţi se plătească jumătate din cît face obiectul pe care l-ai meşterit. Adu-mi-l mie, am să-ţi dau cît merită. Asta-i tot.

— Mulţumesc, zice Bourset.

Nu scap nici un prilej ca să-l ajut. Mereu are discuţii cu cei cărora le datorează bani. Toate au mers cum au mers pînă cînd i-a rămas dator lui Vicioli, bandit corsican din munţi, unul din bunii mei camarazi. Ştirea o capăt de la Bourset. Pe cît înţeleg, Vicioli îl presează să-i plătească datoria de şapte sute de franci, şi că a terminat aproape un secreter mic, dar nu poate să spună cînd o să fie gata, pentru că-l lucrează în ascuns. Într-adevăr, nu-i voie de făcut mobile mai mari, din pricina cantităţii de lemn pe care-o necesită. Îi răspund c-o să încerc să-l ajut. Iar în înţelegere cu Vicioli pun la cale o mică farsă.

Urmează ca el să-l înghesuie pe Bourset şi chiar să-l ameninţe grav. Eu am să mă înfăţişez în chip de salvator. Chiar aşa s-a şi întîmplat. De cînd cu problema asta, aranjată chipurile de mine, Bourset îmi acordă o încredere oarbă. E pentru prima oară în viaţa lui de ocnaş că poate să respire uşurat. Acum pot risca să-i vorbesc.

Îi spun într-o seară :

— Ai de la mine două mii de franci dacă faci ce-ţi cer : o plută din piese detaşate, pentru două persoane.

— Ascultă, Papillon, n-aş face asta pentru nimeni, dar pentru tine sînt gata să risc doi ani de recluziune. Dar e o hibă : nu pot să scot lemne mărişoare din atelier.

— Am eu pe cineva.

— Pe cine ?

— Cumnații cu căruciorul, Naric și Quenier. Cum ai de gînd să procedezi ?

— Trebuie desenat mai întîi un plan la scară, apoi meșterite piesele, una cîte una, cu nuturi, ca să se-mbuce perfect. Greul e să găsesc lemn care plutește bine, pentru că-n Insule e numai lemn tare, care nu-i bun de așa ceva.

— Cînd îmi dai răspunsul ?

— În trei zile.

— Vrei să pleci cu mine ?

— Nu.

— De ce ?

— Mi-e frică de rechini și c-o să mă înec.

— Făgăduiești c-o să m-ajuți pîn' la capăt ?

— Jur pe copiii mei. Doar c-o să cam dureze.

— Fii atent : am să-ți pregătesc chiar de pe-acum o acoperire la caz că se întîmplă ceva. O să copiez planul plutei cu mîna mea pe-o foaie de caiet. Am să scriu dedesubt. „Bburset, dacă ții la viață, meșterește pluta pe care am desenat-o aici". Mai tîrziu, am să-ți dau în scris cele ce vreau în legătură cu executarea fiecărei piese. De cum termini o bucată, o depozitezi unde am să-ți spun. O să dispară de-acolo, dar să nu încerci să afli cine și cînd a luat-o (ideea asta pare să-l liniștească). În felul ăsta scapi de cazne dacă ești prins și nu riști decît o pedeapsă ușoară de vreo șase luni.

— Dar dacă te agață pe tine ?

— O să fie invers, o să recunosc că eu am scris ce-am vrut de la tine. Desigur că va trebui să păstrezi biletelele respective. Ne-am înțeles ?

— Da.

— Ți-e frică ?

— Nu, mi-a trecut, și sînt bucuros să te-ajut.

N-am spus încă nimănui nimic. Aștept mai întîi răspunsul lui Bourset. Abia după o lungă și nesfîrșită săptămînă am reușit să stau de vorbă cu el, între patru ochi, la bibliotecă. Sîntem singuri. E duminică dimineața. Sub spălător, în curte, jocul de cărți e-n toi. Vreo optzeci de jucători și tot pe atîția chibiți.

De la bun început îmi umple sufletul de bucurie :

— Cel mai greu era să fac rost de niște lemn ușor și uscat, în cantitate îndestulătoare. I-am dat de cap meșterind un soi de coviltir de lemn umplut cu nuci de cocos uscate, cu învelișul lor de fibre, bineînțeles. Fibrele astea

sînt tot ce poate fi mai uşor, şi nu lasă apa să pătrundă. Cînd o fi pluta gata, faci cum ştii să găseşti destule nuci de cocos ca să le vîri înăuntru. Va să zică, mîine fac prima piesă. O să-mi ia cam trei zile. Începînd de joi, poate s-o ia unul din cumnaţi, de cum se crapă de ziuă. Nu m-apuc de altă piesă pînă n-o văd pe cea dinainte plecată din atelier. Uite planul pe care l-am desenat, copiază-l şi dă-mi scrisoarea pe care mi-ai făgăduit-o. Le-ai vorbit ălor doi cu căruciorul ?

— Nu, încă nu, aşteptam răspunsul tău.

— Ei bine, uite c-am zis da.

— Mulţumesc, Bourset, nu ştiu cum să-mi arăt recunoştinţa. Te rog să primeşti cinci sute de franci.

Se uită ţintă-n ochii mei şi-mi zice :

— Nu, ţine-ţi banii. Dacă ajungi pe continent, ai să ai nevoie de ei ca să te cărăbăneşti mai departe. Începînd de azi nu mai joc cărţi pînă nu te văd plecat. Cu ce-o să mai clubucăresc, scot eu bani de ţigări şi de-o friptură.

— De ce nu vrei să-i iei ?

— Pentru că n-aş face asta nici pentru zece mii de franci. E prea riscant, în ciuda măsurilor tale de prevedere. Dar pe degeaba pot s-o fac. Şi tu m-ai ajutat, eşti singurul care mi-ai întins o mînă frăţească. Chiar dacă mi-e frică, sînt bucuros să te-ajut să-ţi recapeţi libertatea.

În timp ce copiez planul pe-o foaie de caiet, mă cuprinde ruşinea în faţa unei mărinimii atît de naive. Nici prin cap nu-i trecuse că gesturile mele fuseseră calculate şi interesate. Ca să mă mai ridic puţin în ochii mei, mă văd silit să-mi spun că trebuie să evadez cu orice preţ, chiar cu preţul unor situaţii grele şi nu întotdeauna demne de laudă. Peste noapte am stat de vorbă cu Naric, zis Moacă Bună, care o să-l pună după aia în temă pe cumnatu-său. Îmi spune fără şovăială :

— Te poţi bizui pe noi în ce priveşte scoaterea pieselor din atelier. Numai să nu fii grăbit, că n-o să le putem extrage decît o dată cu nişte chestii mai importante, pentru vreo bină din Insulă. În tot cazul, îţi făgăduiesc că n-o să lăsăm să ne scape vreo ocazie.

E-n regulă. Rămîne să mai vorbesc cu Matthieu Carbonieri, deoarece cu el vreau să evadez. E de acord sută la sută.

— Matthieu, am găsit cine să-mi facă pluta, am găsit cine să-mi scoată piesele din atelier. Rămîne să găseşti în grădina ta un loc unde să îngropăm pluta.

— Nu, într-o grădină de zarzavat e periculos, pentru că noaptea vin caralii să fure zarzavaturi. Dacă bagă de seamă că sună a gol pe unde calcă, am sfeclit-o. O să pregătesc o ascunzătoare într-un parapet. Scot un pietroi şi fac un soi de văgăună. În felul ăsta, cum soseşte o piesă, doar ridic pietroiul şi-l pun la loc după ce-am băgat bucata de lemn la fereală.

— Să-ţi aducă piesele direct în grădină ?

— Nu, ar fi prea mare primejdia. Cumnaţii cu căruciorul n-au ce să caute la mine-n grădină, ar fi mai bine s-aranjeze în aşa fel ca să lase piesa mereu în alt loc, nu prea departe de grădina mea.

— În regulă.

S-ar părea că totul e pus la punct. A mai rămas chestia cu nucile de cocos. Văd eu cum fac rost de cîte-mi trebuie fără să bată la ochi.

Simt de-a binelea că prind viaţă. Mai trebuie să stau de vorbă cu Galgani şi cu Grandet. N-am dreptul să tac, căci s-ar putea să fie acuzaţi de complicitate. Ar fi cazul să mă despart de ei oficial, ca să mă descurc singur. Cînd le spun că pregătesc o evadare şi că trebuie să mă despart de ei, sar amîndoi cu gura pe mine şi refuză categoric :

— Uşcheşte-te cît mai repede. Vedem noi cum ne descurcăm. Pînă una-alta, rămîi cu noi, am trecut şi prin chestii mai grele.

E-o lună şi mai bine de cînd am pornit să pregătesc evadarea. Am şi primit şapte piese, dintre care două mari. M-am dus să văd parapetul unde a aranjat Matthieu ascunzătoarea. Nu se observă c-ar fi mişcat pietroiul din loc, a avut grijă să vîre nişte muşchi de jur împrejur. E perfectă, dar cred că scobitura e prea mică, n-o să încapă totul. În sfîrşit, deocamdată e loc destul.

Faptul că-mi pregătesc evadarea îmi ridică formidabil moralul. Mănînc mai mult ca oricînd şi datorită pesciutului sînt în mare formă. Afară de asta, în fiecare dimineaţă, la stînci, fac peste două ore de gimnastică. Îmi exersez în special picioarele, căci braţele sînt bine puse la punct cu pesciutul. Am inventat o şmecherie pentru picioare : înaintez în mare mai mult decît ar cere pesciutul, pentru ca valurile să mă izbească în coapse. Cînd mă lo-

vesc, îmi încordez mușchii ca să-mi păstrez echilibrul. Rezultatele sînt excelente.

Juliette, comandanta, continuă să se poarte foarte drăguț cu mine, dar a băgat de seamă că nu mai intru-n casă decît dacă e și soțul ei. Mi-a spus-o de la obraz și, ca să mă liniștească, mi-a explicat că-n ziua cînd se coafa a glumit. Cu toate astea, fata care-i slujește drept coafeză mă pîndește adeseori cînd mă întorc de la pescuit, adresîndu-mi mereu cîteva cuvinte amabile despre sănătatea și moralul meu. Totul decurge așadar cum nu se poate mai bine. Bourset nu pierde nici o ocazie ca să mai lucreze vreo piesă. Se împlinesc două luni și jumătate de cînd am început treaba.

Ascunzătoarea s-a umplut, așa cum prevăzusem. Nu mai lipsesc decît două piese, cele mai lungi : una de doi metri și alta de-un metru cincizeci. Astea n-o să încapă în scobitură.

Privind spre cimitir, zăresc un mormînt proaspăt, al soției unui supraveghetor, decedată săptămîna trecută. Zace acolo un buchet prăpădit de flori ofilite. Paznicul cimitirului e-un fost oenaș pe jumătate orb, poreclit Papa. Stă cît e ziua de lungă la umbra unui cocotier în partea opusă a cimitirului și, de-acolo de unde e, nu poate să vadă mormîntul nici dacă se apropie de el careva. Întrevăd astfel posibilitatea de-a folosi mormîntul ăsta ca să montez pluta și să vîr în soiul ăla de cofrag pe care l-a făcut tîmplarul cît mai multe nuci de cocos. O să fie nevoie cam de treizeci-treizeci și patru, mai puțin decît fusese prevăzut. Am peste cincizeci de bucăți, împrăștiate prin diferite locuri. Numai în curtea Juliettei se află vreo duzină. „Băiatul de casă" crede că le-am depozitat acolo ca să extrag uleiul din ele.

Cînd aflu că soțul răposatei a plecat pe continent, hotărăsc să scot o parte din pămîntul mormîntului, pînă la sicriu.

Pe zidul lui, Matthieu Carbonieri stă de șase. Pe cap și-a pus o batistă albă înnodată la cele patru capete. Lîngă el, o batistă roșie, înnodată și ea la capete. Cîtă vreme nu-i nici un pericol, o ține-n cap pe cea albă. Cum se ivește careva, oricine-ar fi, o pune pe-aia roșie.

Treaba asta, foarte riscantă, nu-mi ia decît o după-amiază și o noapte. N-a trebuit să scot pămîntul pînă la sicriu, deoarece am fost nevoit să lărgesc groapa cît lă-

ţimea plutei, un metru douăzeci plus un pic de joc. Orele mi s-au părut nesfîrşite, iar batista roşie a apărut de cîteva ori. În sfîrşit, azi-dimineaţă am isprăvit. Groapa e acoperită cu frunze împletite de cocotier, alcătuind un soi de podea destul de rezistentă. Deasupra-i pămînt şi o mică bordură. Nu se vede aproape nimic. Sînt la capătul răbdărilor.

Se fac trei luni de cînd tot pregătesc evadarea asta. Toate bucăţile de lemn au fost scoase de la fereală, legate şi numerotate. Ele odihnesc pe sicriul răposatei, bine ascunse de pămîntul care acoperă rogojinile. În gaura din zid am băgat trei saci de făină şi o frînghie de doi metri pentru velă, o sticlă plină cu chibrituri şi cartonaşe cu fosfor, o duzină de cutii de lapte, şi gata.

Bourset e din ce în ce mai agitat. De parc-ar pleca el în locul meu. Lui Naric îi pare rău că n-a spus da de la început. Am fi calculat o plută pentru trei persoane în loc de două.

E anotimpul ploilor, toarnă zilnic, asta mi-e de folos pentru drumurile la cimitir, unde-am terminat aproape cu montarea plutei. Lipsesc cele două rame ale şasiului. Am adus nucile de cocos tot mai aproape de grădina prietenului meu. Pot fi luate lesne şi fără vreo primejdie din grajdul bivolilor, care stă deschis. Prietenii nu mă întreabă niciodată cum mai stau. Îi aud doar din cînd în cînd :

— E-n regulă ?

— Da, merge bine.

— Durează cam mult, nu crezi ?

— Nu se poate mai repede, altfel e prea riscant.

Asta-i tot. În timp ce căram de la Juliette nucile de cocos depozitate, ea a văzut mişcarea şi mi-a băgat frica-n oase.

— Ia spune, Papillon, mai faci uleiul ăla de cocos ? De ce nu-l prepari aici, în curte ? Ai cu ce să le despici şi ţi-aş fi împrumutat o oală mare în care să bagi miezul.

— Mai bine fac asta în lagăr.

— Mă mir, în lagăr n-o să-ţi prea vină la îndemînă.

Apoi, după o clipă de gîndire, o aud :

— Vrei să-ţi spun ceva ? Nu cred că te-apuci să faci ulei de cocos.

Am îngheţat. Juliette continuă :

— Mai întîi, la ce ți-ar folosi, găsești la mine ulei de măsline cît poftești. Nucile astea sînt pentru altceva, nu-i așa ?

Mă trec toate sudorile, m-așteptam din prima clipă să vorbească de evadare. Mi s-a tăiat respirația. Îi spun :

— Doamnă, e un secret, dar vă văd atît de intrigată și de curioasă, c-o să-mi stricați surpriza pe care v-o pregăteam. Am să vă spun doar atît, c-am ales nucile astea mari ca să le golesc și să lucrez ceva foarte nostim pentru dumneavoastră. Asta-i adevărul.

Am cîștigat, căci îmi răspunde :

— Papillon, nu te deranja pentru mine, și-n primul rînd îți interzic să-ți cheltuiești banii ca să-mi dăruiești ceva deosebit. Îți mulțumesc sincer, dar te rog să renunți.

— Bine, am să văd.

Uf ! Pe dată o rog să-mi ofere un lichior, lucru ce n-am făcut nicicînd. Din fericire, nu-și dă seama cît sînt de tulburat. Dumnezeu ține cu mine.

Plouă zilnic, mai ales după-amiaza și noaptea. Mi-e teamă ca apa, infiltrîndu-se în stratul subțire de pămînt, să nu-mi dea la iveală rogojinile cu nuci de cocos. Matthieu înlocuiește în permanență pămîntul luat de apă. Dedesubt trebuie să fie o lăcărnic. Cu ajutorul lui Matthieu, trag rogojinile : apa acoperă aproape tot sicriul. E cam de rău. În apropiere se află cavoul a doi copii morți de mult. Într-o zi desprindem lespedea, pătrund înăuntru și încep să găuresc cimentul cu un drug cu vîrf ascuțit, cît mai jos cu putință înspre mormîntul cu pluta. De cum sparg cimentul, n-apuc bine să vîr drugul în pămînt, că țîșnește un șuvoi zdravăn de apă. Apa se scurge din celălalt mormînt și intră în cavou. Ies afară cînd mi-ajunge apa la genunchi. Pun lespedea la loc și o chituiesc cu chit alb, pe care mi-l procurase Naric. În felul ăsta, apa din mormîntul-ascunzătoare a scăzut la jumătate. Seara, Carbonieri îmi spune :

— Mare bătaie de cap cu evadarea asta !

— Nu mai e mult, Matthieu.

— Să sperăm.

E drept, parcă stăm pe jeratic.

Dimineața am coborît pînă la chei. L-am rugat pe Chapar să-mi cumpere două kilograme de pește, o să mă duc să-l iau la amiază. De acord. Urc din nou spre grădina lui Carbonieri. Cînd mă apropii, văd trei căști albe. De

ce-or fi trei caralii în grădină ? S-au pornit pe-o percheziţie ? Ar fi de mirare. Niciciînd n-am văzut deodată trei caralii la Carbonieri. Aştept mai mult de-o oră, dar nu mai pot să rabd. Mă hotărăsc să văd despre ce-i vorba. Pornesc direct pe drumul care duce la grădină. Caraliii aşteaptă să mă apropii. Sînt tot nedumerit, am ajuns la vreo douăzeci de metri de ei, cînd iată că Matthieu îşi pune batista albă pe cap. Respir în sfîrşit uşurat, şi am vreme să-mi revin pînă ajung în dreptul lor.

— Bună ziua, domnilor supraveghetori. Bună ziua, Matthieu. Am venit să iau papaia pe care mi-ai făgăduit-o.

— Îmi pare rău, Papillon, dar a fost şterpelită azi-dimineaţă cînd m-am dus să iau prăjinile pentru fasolea agăţătoare. Dar în patru-cinci zile se coc altele, au şi început să se îngălbenească. Aşadar, domnilor supraveghetori, nu vreţi cîteva salate, roşii şi ridichi pentru soţiile dumneavoastră ?

— Îţi îngrijeşti bine grădina, Carbonieri, felicitările mele, zice unul din ei.

Indivizii acceptă roşiile, salatele şi ridichile, şi-o întind. Plec ostentativ înaintea lor, cu două salate.

Trec prin cimitir. Mormîntul e pe jumătate dezvelit de ploaia care a cărat pămîntul. Rogojinile se zăresc de la zece paşi. O să se cheme cu-adevărat că Dumnezeu a ţinut cu noi, dacă nu ne-o descoperi nimeni. În fiecare noapte vîntul suflă din răsputeri, măturînd platoul insulei şi şuierînd turbat ; deseori e însoţit de ploaie. Să sperăm c-o să dureze. E-o vreme ideală ca să pleci, dar nu ca să te îndrepţi spre mormînt.

Cea mai mare bucată de lemn, cea de doi metri, a sosit cu bine la domiciliu, lîngă celelalte ale plutei. Am şi montat-o ; a intrat la fix, fără efort, în nuturi. Boursct a sosit degrabă în lagăr să afle dacă am primit bucata asta, de-o însemnătate excepţională, dar care ne încurcă a dracului. E-n culmea fericirii aflînd că totul a mers bine. S-ar zice că nu era sigur c-o s-o căpătăm. Îl întreb :

— Ai vreo bănuială ? Crezi c-o mai fi aflat careva ? Ai trăncănit ? Răspunde.

— Nu, categoric nu !

— Şi totuşi parcă eşti îngrijorat. Vorbeşte.

— M-au impresionat neplăcut privirile iscoditoare ale unui anume Bébert Celier. Am impresia că l-a văzut pe Naric luînd bucata de lemn de sub masa lui de tîmplar,

băgînd-o într-un butoi cu var și plecînd apoi cu ea. L-a urmărit pe Naric din ochi pînă la ușa atelierului. Cei doi cumnați se duceau să văruiască o clădire. Asta mă băgase-n sperieți.

Îi spun lui Grandet :

— Bébert Celier ăsta e din baraca noastră, nu poate să fie un turnător.

Îmi răspunde :

— E-un fost militar, a lucrat la terasamente. Pricepi ce-i cu el : batalion disciplinar, un soldățoi căpățînos care-a trecut prin toate închisorile militare din Maroc și din Algeria, bătăuș, cuțitar temut, pederast mort după băieți și cartofor. N-a fost niciodată civil. În concluzie : un netrebnic, extrem de periculos. Ocna e viața lui. Dacă ai bănuieli serioase, ia-i-o înainte, lichidează-l la noapte, nu mai apucă să te denunțe, dacă asta are de gînd.

— Nu înseamnă că-i turnător.

— Așa-i, zice Galgani, dar nici nu înseamnă că-i om de treabă. Știi bine că ocnașii de soiul lui nu văd evadările cu ochi buni. Prea le strică tabieturile. În alte privințe nu ciripesc, dar dacă-i vorba de-o evadare, mai știi ?

Mă sfătuiesc cu Matthieu Carbonieri. E de părere să-l lichidăm la noapte, și chiar el să-l omoare. Fac greșeala să-l împiedic. Nu mă impac cu gîndul de-a asasina sau de-a lăsa să fie ucis careva pe baza unor simple impresii. Dacă cele relatate de Bourset sînt o născocire ? Poate că de frică face din țînțar armăsar. Îl întreb pe Naric :

— Moacă Bună, ai băgat ceva de seamă în privința lui Bébert Celier ?

— Eu, nu. Am pus butoiul pe umăr, ca temnicerul de la poartă să nu poată vedea ce-i înăuntru. După cum stabilisem, urma să mă prostăpesc în fața temnicerului, fără să dau butoiul jos, așteptînd să vină cumnatu-meu. Asta ca arabul să priceapă că nu-s grăbit să ies și să-l fac s-aibă încredere, să nu mai scotocească prin butoi. După aia însă, zicea cumnatu-meu, i s-a părut că-l vede pe Bébert Celier că se ginește la noi.

— Care-i părerea ta ?

— Cred că din pricina bucății ăsteia, de-o mare însemnătate, și care o vezi dintr-o ochire că-i pentru o plută, cumnatu-meu se emoționase și-l apucase frica. Mai curînd i s-o fi părut c-a observat ceva.

— Așa socotesc și eu. S-o lăsăm baltă. În privința ultimei bucăți, pînă o scoateți, vedeți pe unde se învîrtește Bébert Celier. Feriți-vă de el ca de-un caraliu.

Mi-am petrecut toată noaptea jucînd nebunește după sistemul „Marseillaise". Am cîștigat șapte mii de franci. Cu cît jucam mai aiurea, cu-atît cîștigam mai mult. La patru și jumătate plec, chipurile, la corvoadă. Îl las pe martinichez să lucreze în locul meu. Ploaia a încetat și-i încă beznă pînă ajung la cimitir. Potrivesc pămîntul cu picioarele, căci n-am putut găsi lopata, dar merge destul de bine și cu ghetele. La șapte, cînd cobor la pescuit, e-un soare de toată frumusețea. Mă îndrept spre vîrful sudic al Insulei Royale, unde mă bate gîndul să las pluta la apă. Marea e adîncă și aspră. Nu-mi dau bine seama, dar am impresia că n-o să fie ușor să ne desprindem de insulă fără să ne izbească vreun val de stînci. Mă apuc de pescuit și prind degrabă o mulțime de roșioare. N-a trecut mult, mă trezesc cu mai bine de cinci kilograme de pește. Las undița și-i spăl cu apă de mare. Sînt foarte îngrijorat, obosit de jocul îndrăcit de azi-noapte. Lungit la umbră, simt cum îmi recapăt puterile, zicîndu-mi că încordarea în care trăiesc de peste trei luni se apropie de sfîrșit și, gîndindu-mă la cazul Celier, ajung din nou la concluzia că n-am dreptul să-l asasinez.

Mă duc să dau ochii cu Matthieu. De pe zidul grădinii sale se vede bine mormîntul. Aleea e plină de pămînt. O să-l mături Carbonieri la amiază. Trec pe la Juliette, îi dau jumătate din pește. O aud că-mi spune :

— Papillon, te-am visat urît azi-noapte, erai plin de sînge și pe urmă te-au pus în lanțuri. Să nu faci vreo prostie, aș suferi prea rău dacă ți s-ar întîmpla ceva. Atît de mult m-a impresionat visul că nu mi-a mai ars nici să mă spăl, nici să mă pieptăn. M-am uitat cu binoclul să văd pe unde pescuiești și nu te-am zărit. Unde ai prins peștele ăsta ?

— Din cealaltă parte a insulei. De-aia nu m-ați văzut.

— De ce te duci să pescuiești așa de departe, unde nu pot să te văd cu binoclul ? Dacă te ia vreun val ? N-o să te vadă nimeni să-ți dea o mînă de ajutor și să scapi de rechini.

— Oh ! De ce exagerați ?

— Crezi că exagerez ? Îţi interzic să pescuieşti în partea aia a Insulei, şi dacă nu mă asculţi, pun să-ţi ia permisul de pescuit.

— Vă rog, doamnă, fiţi înţelegătoare. Ca să vă fac pe voie, o să-i spun băiatului care vă slujeşte unde mă duc să pescuiesc.

— Bine. Dar pari obosit.

— Da, doamnă, mă duc în lagăr să mă odihnesc.

— Bine, dar te-aştept la patru la cafea. Vii ?

— Da, doamnă. Negreşit.

Asta mai lipsea la nervii mei, visul Juliettei ! De parcă n-aş fi avut şi-aşa destule probleme, mai era nevoie şi de vise.

Bourset simte cu-adevărat că-l urmărit. Sînt cinsprezece zile de cînd aşteptăm ultima bucată, de-un metru cincizeci. Naric şi Quenier spun că n-au mirosit nimic ciudat, cu toate astea Bourset se încăpăţînează să nu facă scîndura. Dacă n-ar fi avut cinci nuturi care trebuie să se îmbuce la milimetru, Matthieu ar fi meşterit-o în grădină. În ea intră de fapt celelalte cinci rosturi ale plutei. Naric şi Quenier, îndeletnicindu-se cu repararea capelei, scot şi introduc lesne în atelier tot felul de materiale. Ba mai mult, se slujesc uneori de un căruţ tras de-un bivolaş. Trebuie să profităm de împrejurarea asta.

Îmboldit de noi, Bourset se lasă greu, dar face bucata respectivă a plutei. Într-o zi declară că acum e sigur : după ce pleacă, umblă cineva la piesă şi pe urmă o pune la loc. A mai rămas de tăiat un nut la capăt. Hotărîm că după asta o să ascundă bucata de lemn sub masa lui de tîmplărie. O să pună un fir de păr deasupra, să afle dacă umblă cineva pe-acolo. Meştereşte nutul şi, la ora şase, pleacă ultimul din atelier, după ce-a constatat că n-a mai rămas nimeni în afara caraliului. Bucata e la locul ei, cu firul de păr. La amiază mă aflu în lagăr, aşteptînd sosirea lucrătorilor de la atelier, optzeci de inşi. Naric şi Quenier au sosit, dar nu şi Bourset. Se apropie de mine un neamţ şi-mi întinde o scrisorică, binc lipită. N-a fost deschisă. Citesc : „Firul de păr a dispărut, aşa că s-a umblat la piesă. L-am rugat pe caraliu să mă lase să lucrez cît durează pauza de după-masă, să termin un sipeţel din lemn de trandafir. A fost de acord. O să scot piesa şi o s-o pun în locul uneltelor lui Naric. Înştiinţează-i. La trei

ar trebui s-o scoată imediat. Poate că i-o luăm înainte individului care a ochit piesa."

Naric și Quenier sînt de acord. O să se așeze în fruntea lucrătorilor care merg la atelier. Pînă s-apuce să intre cu toții, doi tipi în fața ușii o să se mardească un pic. Rugăm să ne facă serviciul ăsta doi județi de-ai lui Carbonieri, doi corsicani din Montmartre : Massani și Santini. Nu întreabă de ce, și asta-i foarte bine. Naric și Quenier o să profite de treaba asta ca s-o șteargă în viteză cu niște materiale, grăbiți chipurile să meargă la lucru și nevrînd să caște gura la încăierare. Sîntem cu toții de acord că mai avem o șansă. Dacă ține figura, n-am voie să mă clintesc o lună sau două, precis că unul sau mai mulți au mirosit că se lucrează la o plută. N-au decît să afle cine, și unde-i pitită.

În sfîrșit, se face două jumătate, oamenii se pregătesc. Între apel și plecarea la lucru trec treizeci de minute. Pleacă. Bébert Celier e cam pe la mijlocul coloanei, alcătuită din douăzeci de rînduri a cîte patru.

Naric și Quenier sînt în rîndul întîi, Massini și Santini în al doisprezecelea, Bébert Celier în al zecelea. Cred că-i bine așa, căci în clipa cînd Naric o să înșface niște lemne, niște dulapi și piesa, încă n-o să fie toți înăuntru. Bébert o să se afle cam pe la poarta atelierului sau chiar ceva mai în față. Cînd o să se pornească încăierarea, avînd în vedere c-o să zbiere ca niște apucați, o să întoarcă toți capul, automat, inclusiv Bébert, să vadă despre ce-i vorba. S-a făcut de patru, totul a mers strună, piesa e sub o grămadă de materiale în biserică. N-au putut s-o scoată din capelă, dar acolo e la mare fix.

Mă duc s-o văd pe Juliette, nu-i acasă. La înapoiere trec prin piața unde se află Administrația. La umbră, în picioare, îi văd pe Massani și pe Jean Santini, care așteaptă să fie băgați la carceră. Treaba era știută. Trec pe lîngă ei și-i întreb :

— Cît ?

— Opt zile, răspunde Santini.

Un caraliu corsican zice :

— Te-apucă jalea să vezi doi județi care se mardesc !

Mă întorc în lagăr. E ora șase, Bourset revine radios :

— Parc-aș fi avut cancer, și pe urmă vine doctorul și zice că s-a înșelat, că n-am nimic.

Carboniera și prietenii mei zburdă de fericire și mă felicită pentru felul cum am aranjat treaba. Naric și Quenier sînt și ei bucuroși. Merge ca pe roate. Dorm toată noaptea, deși cartoforii au venit decuscară să mă poftească la joc. Mă prefac că mă doare rău capul. Adevărul e că sînt mort de somn, dar mulțumit și fericit că mă aflu în pragul izbînzii. Ce-a fost mai greu a trecut.

Azi-dimineață Matthieu a pus piesa provizoriu în gaura din zid. Într-adevăr, paznicul cimitirului mătură aleile dinspre mormîntul-ascunziș. N-ar fi prudent să ne apropiem acum. Zilnic mă duc în zori, în viteză, cu o lopată de lemn, să aranjez pămîntul de pe mormînt. Curăț cu o mătură aleea, apoi, la fel de repede, mă întorc la vidanjare, lăsînd într-un colț mătura și lopata.

Se fac tocmai patru luni de cînd se pregătește evadarea și nouă zile de cînd am primit, în sfîrșit, ultima bucată a plutei. Plouă mereu, zilnic, uneori și toată noaptea. Toate simțurile îmi sînt în stare de alarmă pentru cele două clipe hotărîtoare : mai întîi scoaterea faimoasei piese din grădina lui Matthieu și montarea ei la plută, cu fiecare rost bine fixat, în lăcașul lui. Treaba asta se poate face doar ziua. Și pe urmă, plecarea. N-o să meargă imediat, pentru că, o dată cu pluta scoasă, vor trebui fixate nucile de cocos și alimentele.

Lui i-am povestit totul lui Jean Castelli, și unde-am ajuns. E bucuros să mă știe aproape de țintă.

— Luna e-n primul pătrar, îmi spune el.

— Știu, se cheamă că n-o să mă stînjenească la miezul nopții. Refluxul e la zece, timpul prielnic pentru lăsarea la apă ar fi între unu și două noaptea.

Am hotărît împreună cu Carboniera să grăbim mișcarea. Mîine dimineață la nouă se montează piesa. Iar noaptea, evadarea.

A doua zi dimineața, coordonînd cum trebuie ce-aveam de făcut, trec din grădină în cimitir și sar zidul cu o lopată. Pe cînd înlătur pămîntul de pe rogojini, Matthieu scoate pietroiul și vine să-mi aducă piesa. Ridicăm împreună rogojinile și le dăm deoparte. Pluta se ivește frumușel, la locul ei, în perfectă stare. Mînjită de pămîntul lipit de ea, dar în regulă. O scoatem afară, căci pentru a plasa piesa e nevoie de spațiu pe margini. Potrivim cele cinci nuturi bine înțepenit fiecare în lăcașul său. Ca să intre, trebuie să ciocănim cu o piatră. În clipa cînd, în

sfîrşit, am isprăvit şi ne pregătim s-o punem iar la fereală, apare un paznic cu arma-n mînă.

— La prima mişcare vă curăţ !

Dăm drumul plutei şi ridicăm mîinile. Îl ştiu pe caraliu, e supraveghetorul-şef al atelierului.

— Nu faceţi dobitocia să vă împotriviţi, v-am găbjit. Înghiţiţi-o, măcar scăpaţi cu viaţă, c-atîrnă doar de-un fir, şi tare aş avea chef să vă ciuruiesc. Hai, daţi-i drumul, tot cu mîinile sus ! Valea, spre comandament !

Trecînd pe poarta cimitirului, dăm ochii cu un temnicer arab. Caraliul îi spune :

— Mohamed, mersi că m-ai servit. Treci pe la mine mîine dimineaţă, să capeţi ce ţi-am făgăduit.

— Mulţumesc, zice guzganul, viu negreşit, dom'le şef, dar şi Bébert Celier trebuie să-mi dea pîncă, nu-i aşa ?

— Înţelege-te cu el, zice caraliul.

Atunci zic :

— Al de ne-a ciripit e Bébert Celier, aşa-i, domnule şef ?

— N-am zis-o eu.

— Totuna-i, e bine de ştiut.

În timp ce ne ocheşte mai departe cu puşca, caraliul spune :

— Mohamed, percheziţionează-i.

Arabul îmi ia şişul prins de cordon şi pe-al lui Matthieu. Îi spun :

— Mohamed, mare hoţ mai eşti. Cum de ne-ai ginit ?

— Mă căţăram zilnic într-un cocoţier, să văd unde-aţi ferit piuta.

— Cine ţi-a şoptit să faci asta ?

— Întîi Bébert Celier, după aia supraveghetorul Bruet.

— Valea, zice caraliul, prea multă trăncăneală. Puteţi lăsa mîinile jos, şi mai iute mişcarea.

Cei patru sute de metri pînă la comandament mi-au părut cel mai lung drum făcut vreodată. Eram la pămînt. Atît amar de luptă ca pînă la urmă să ne prindă. Doamne, tare nemilostiv eşti cu mine ! Sosirea noastră la comandament a stîrnit o întreagă dandana, căci pe drum întîlnisem paznici ce se alăturaseră celui care continua să ne ţină în bătaia carabinei. Cînd am ajuns eram urmaţi de vreo şapte-opt paznici.

Comandantul, înștiințat de arabul care alergase înainte, e-n pragul ușii Administrației, împreună cu Dega și cinci gardieni-șefi.

— Ce s-a întîmplat, domnule Bruet ? întrebă comandantul.

— S-a întîmplat că pe ăștia doi i-am prins în flagrant delict, pe cînd piteau o plută care s-ar zice că-i gata.

— Ce-ai de spus, Papillon ?

— Nimic, am să vorbesc la instrucție.

— Bagă-i la carceră.

Mă bagă într-o carceră a cărei fereastră astupată dă spre intrarea la comandament. În carceră e întuneric, dar aud glasuri pe strada comandamentului.

Treaba merge repede. La ora trei ne scot și ne pun fiarele.

În sală, un fel de tribunal : comandantul, comandantul adjunct, gardianul-șef. Un caraliu face pe grefierul. Așezat deoparte, la o măsuță, Dega, cu un creion în mînă, notează probabil declarațiile din zbor.

— Charrière și Carbonieri, ascultați raportul făcut de domnul Bruet contra voastră : „Eu, Bruet Auguste, gardian-șef, directorul atelierului de pe Insulele Salvării, acuz doi ocnași, pe Charrière și pe Carbonieri, de furt, deturnare de bunuri ale statului. Îl acuz pe tîmplarul Bourset de complicitate. Cred, de asemeni, că-i pot învinui de complicitate și pe Naric și Quenier. Adaug că pe Charrière și Carbonieri i-am prins în flagrant delict, profanînd mormîntul doamnei Privat, pé care-l foloseau ca să-și ascundă pluta."

— Ce-ai de spus ? întreabă comandantul.

— Mai întîi, Carbonieri n-are nici un amestec în treaba asta. Pluta e calculată să ducă un singur om, pe mine. L-am silit să mă ajute la scosul rogojinilor de pe mormînt, treabă pe care n-o puteam face de unul singur. Deci, Carbonieri nu-i vinovat de deturnare și furt din bunurile statului, nici de complicitate la evadare, de vreme ce evadarea n-a avut loc. Bourset e-un amărît care a lucrat sub amenințarea cu moartea. Cît despre Naric și Quenier, pe ăștia aproape nici nu-i cunosc. Afirm că n-au nici un amestec în povestea asta.

— Nu prea seamănă cu ce spune informatorul meu, zice caraliul.

— Bébert Celier ăsta, care v-a informat, s-ar putea să-i convină treaba ca să se răzbune pe careva, compromiţîndu-l printr-o mărturie falsă. Cine poate să aibă încredere într-un turnător ?

— Pe scurt, zice comandantul, eşti acuzat oficial de furt şi deturnare de bunuri ale statului, de profanare de morminte şi de încercare de evadare. Iscăleşte actul.

— Nu iscălesc, dacă nu se trece şi declaraţia mea despre Carbonieri, Bourset şi cei doi cumnaţi, Naric şi Quenier.

— De acord. Întocmiţi documentul.

Iscălesc. Imposibil să spun limpede ce simt de cînd cu înfrîngerea din ultima clipă. Parcă sînt nebun în carcera asta, abia mănînc, nu umblu, în schimb fumez, fumez neîncetat, o ţigară după alta. Noroc că Dega îmi face rost din belşug de tutun. Zilnic avem o oră de plimbare dimineaţa, la „solar", în curtea celulelor disciplinare.

Azi-dimineaţă comandantul a venit să stea de vorbă cu mine. Lucru ciudat, deşi lui i-ar fi dăunat cel mai mult reuşita evadării, tocmai el e cel mai puţin înfuriat pe mine.

Îmi spune zîmbind că, după părerea nevesti-si, era normal ca un bărbat să încerce să evadeze, doar dacă nu-i o lepădătură. Mă trage de limbă foarte isteţ, încearcă să mă facă să recunosc complicitatea lui Carbonieri. Am impresia că l-am convins şi-i explic că i-ar fi fost practic imposibil lui Carbonieri să-mi refuze un ajutor de cîteva clipe pentru scoaterea rogojinilor.

Bourset i-a arătat biletul de ameninţare şi planul făcute de mine. În ceea ce-l priveşte, comandantul e pe deplin convins că aşa s-au petrecut lucrurile. Îl întreb la cît crede că se poate ridica pedeapsa pentru furt de bunuri. Îmi răspunde :

— N-o să depăşească optsprezece luni.

Pe scurt, ies iarăşi, încet-încet, din văgăuna în care m-am vîrît. Am primit un bilețel de la Chalal, infirmierul. Mă face atent că Bébert Celier se află la spital, într-o rezervă, aşteptînd să fie externat cu un diagnostic rar : abces la ficat. Probabil o combinaţie între administraţie şi doctor, să-l ferească de represalii.

Nici un fel de percheziţie, nici la carceră, nici corporală. Profit de asta ca să-mi fac rost de-un şiş. Spun lui Naric şi Quenier să ceară o confruntare între supraveghe-

torul atelierului, Bébert Celier, tîmplar și mine, solicitînd comandantului ca, după această confruntare, să ia hotărîrea pe care-o va crede de cuviință în privința lor : arest preventiv, pedeapsă disciplinară sau punerea imediată în libertate.

La plimbarea de azi, Naric îmi spune :

— Comandantul a acceptat. Confruntarea va avea loc mîine la zece. La audierea asta o să asiste un paznic-șef care se va ocupa de instrucție.

Toată noaptea mă dăscălesc ca să-mi iasă din cap gîndul de a-l omorî pe Bébert Celier. Nu merge. Nu, prea ar fi nedrept să-i dea drumul din lagăr pentru serviciul făcut, iar apoi, de pe continent, să evadeze drept recompensă c-a împiedicat o evadare. Da, dar pot să mă aleg cu o condamnare la moarte, pentru premeditare. Mă doare-n cot. Asta mi-e concluzia, atît sînt de disperat. Patru luni de nădejdi, de bucurie, de frică să nu mă prindă, de istețimi, pentru ca tocmai cînd să izbutesc, s-o încheie atît de jalnic din pricina unui turnător. Fie ce-o fi, mîine încerc să-l omor pe Celier !

Singurul mijloc de a nu fi condamnat la moarte e să-l fac să scoată cuțitul. Deci trebuie neapărat să vadă că țin șișul deschis. Precis că-l va scoate atunci pe-al lui. Ar trebui să fac asta puțin înainte sau imediat după confruntare. Nu pot să-l omor în timpul confruntării, căci risc ca un caraliu să tragă în mine. Mă bizui însă pe obișnuita lor neglijență.

Lupt toată noaptea împotriva acestei idei. N-o pot învinge. E clar, în viață întîlnești lucruri de neiertat. Știu; nu se cuvine să-ți faci singur dreptate, dar asta e pentru oameni dintr-o altă clasă socială. Crede oare cineva că poți să nu te gîndești la aspra pedepsire a unui individ atît de mîrșav ? Nu i-am făcut nici un rău acestui saldățoi spurcat, nici măcar nu mă cunoaște. Înseamnă că m-a condamnat la x ani de recluziune fără a avea să-mi reproșeze ceva. A încercat să mă îngroape pentru ca el să-și reînceapă viața. Nu, nu, în ruptul capului ! Nu pot să-l las să profite de josnicia sa. Imposibil. Mă simt distrus. Iar dacă tot sînt distrus, măcar să fie și el, și chiar mai rău. Dar dacă te condamnă la moarte ? E o tîmpenie să mori pentru o asemenea scîrnăvie. Pînă la urmă izbu-

tesc să-mi promit un singur lucru : nu-l omor dacă nu scoate şişul.

N-am închis ochii toată noaptea, am fumat un pachet de tutun. Cînd se aduce cafeaua, la şase dimineaţa, mai am două ţigări. Sînt atît de încordat încît, deşi e interzis, de faţă cu caraliul, îi spun celui care împarte cafeaua :

— Poţi să-mi dai cîteva ţigări sau un pic de tutun, cu învoirea şefului ? Domnule Antartaglia, mă simt sfîrşit.

— Bine, dă-i dacă ái. Eu nu fumez. Te compătimesc sincer, Papillon. Sînt corsican, îmi plac bărbaţii adevăraţi, mi-e silă de ticăloşi.

La zece fără un sfert mă aflu-n curte, aşteptînd să intru în sală. Naric, Quenier, Bourset, Carbonieri sînt şi ei acolo. Caraliul care ne supraveghează e Antartaglia. Stă de vorbă cu Carbonieri în corsicană. Din ce-i spune pricep că-i de rău cu el şi că riscă trei ani de recluziune. În clipa aia se deschide uşa şi apar în curte arabul din cocotier, paznicul arab de la poarta atelierului şi Bébert Celier. Cînd dă cu ochii de mine, face o mişcare înapoi, dar gardianul care-i însoţeşte îi spune :

— Dă-i înainte şi stai deoparte, aici la dreapta. Antartaglia, nu-i lăsa să vorbească între ei.

Iată-ne la mai puţin de doi metri unul de altul. Antartaglia zice :

— E interzisă discuţia între cele două grupuri.

Carbonieri continuă să vorbească în corsicană cu judeţul său, care supraveghează cele două grupuri. Caraliul îşi potriveşte şiretul pantofului, îi fac semn lui Matthieu să vină un pic mai în faţă. Pricepe imediat, se uită spre Bébert Celier şi scuipă în direcţia lui. Cînd se ridică paznicul, Carbonieri îi vorbeşte pe nerăsuflate şi-i acaparează atenţia, aşa că fac un pas fără să bage de seamă. Las şişul să-mi alunece în palmă. Numai Celier poate să-l vadă şi, neaşteptat de iute, avînd şişul gata deschis în pantalon, îmi crestează zdravăn muşchiul braţului drept. Dar sînt stîngaci şi, dintr-o mişcare, îi înfig şişul în piept pînă-n plăsele. Un urlet de fiară : „A-a-ah !“ Cade ca un pietroi. Cu revolverul în mînă, Antartaglia îmi spune :

— Înapoi, băiete, înapoi. Nu-l lovi la pămînt, altfel sînt obligat să trag în tine, şi n-aş vrea.

Carbonieri se apropie de Celier şi cu piciorul îi împinge capul. Spune două vorbe în corsicană. Înţeleg ce zice : E mort. Paznicul repetă :

— Dă-mi șișul, băiete.

I-l dau, își vîră revolverul în toc, se duce la ușa de fier și bate. O deschide un caraliu și-i spune :

— Trimite brancardierii să ia un mort.

— Cine-a murit ? întrebă caraliul.

— Bébert Celier.

— Ah ! Credeam că Papillon.

Ne bagă iar în celulă. Confruntarea e suspendată. Înainte de-a ajunge la coridor, Carbonieri îmi spune :

— Dragă Papi, de data asta te-ai ras.

— Da, numai că eu trăiesc, iar el a crăpat.

Caraliul se întoarce singur, deschide foarte încet ușa și-mi spune, încă tulburat :

— Bate-n ușă, zi că ești rănit. El a atacat întîi, l-am văzut.

Caraliii ăștia corsicani sînt grozavi : sau foarte răi, sau foarte buni. Bat în ușă și strig :

— Sînt rănit, vreau să fiu dus la spital să mă panseze.

Caraliul se întoarce cu gardianul-șef al sectorului disciplinar.

— Ce te-a apucat ? Ce-i gălăgia asta ?

— Sînt rănit, domnule șef.

— Ah ! Ești rănit ? Credeam că nu te-a atins, cînd te-a atacat.

— Mi-a tăiat mușchiul brațului drept.

— Deschide, spune celălalt caraliu.

Se deschide ușa, ies. Într-adevăr, mușchiul e secționat.

— Pune-i cătușele și du-l la spital. Nu-l lași acolo pentru nimic în lume. Îl aduci înapoi de cum a primit primul ajutor.

Cînd ieșim, peste zece caralii stau lîngă comandant. Supraveghetorul atelierului strigă :

— Asasinule !

Pînă apuc să răspund, comandantul îi zice :

— Gura, supraveghetor Bruet, Papillon a fost atacat.

— N-aș crede, zice Bruet.

— Am văzut cu ochii mei, sînt martor, spune Antartaglia. Și află, domnule Bruet, că un corsican nu minte.

La spital, Chatal cheamă doctorul. Mă coase fără să mă adoarmă și nici nu-mi amorțește locul, apoi pune opt agrafe, fără să-mi spună o vorbă. Îndur fără să crîcnesc. La sfîrșit zice :

— N-am putut să-ţi fac o anestezie locală, nu mai am injecţii din alea. Apoi adaugă : Nu-i bine ce-ai făcut.

— Oh, parcă n-aţi şti ! Oricum, cu un abces la ficat n-avea mult de trăit.

Nu se aşteptă la răspunsul ăsta, şi rămîne cu gura căscată.

Instrucţia continuă. Responsabilitatea lui Bourset a căzut complet. Se admite că a fost terorizat, şi le dau o mînă de ajutor s-o creadă. La fel cu Naric şi Quenier, din lipsă de dovezi. Rămîn eu şi Carbonieri. În ce-l priveşte, cade acuzaţia de furt şi deturnare din bunurile statului. Rămîne complicitatea la tentativă de evadare. Nu poate să ia mai mult de şase luni. Cu mine treaba-i mai serioasă. Într-adevăr, cu toate mărturiile depuse în favoarea mea, însărcinatul cu instrucţia nu vrea să admită legitima apărare. Dega, care-a văzut tot dosarul, îmi spune că, oricît s-ar înverşuna instructorul, e imposibil să mă condamne la moarte, întrucît am fost rănit. Chestia pe care trage tare acuzarea ca să mă înfunde e declaraţia celor doi arabi că eu am scos întîi şişul.

Instrucţia e gata. Aştept să fiu dus la Saint-Laurent, în faţa tribunalului militar. Nu fac decît să fumez, aproape că nu mai umblu deloc. Mi s-a acordat o a doua plimbare de o oră după-masă. Comandantul sau gardienii, în afara celui de la atelier şi a instructorului, nu s-au uitat niciodată chiorîş la mine. Nici unul nu-mi vorbeşte cu duşmănie şi mă lasă să-mi fac rost de cît tutun vreau.

Urmează să plec vineri, azi e marţi. Miercuri dimineaţa, la ora zece, sînt în curte de vreo două ore cînd mă strigă comandantul şi-mi spune :

— Hai cu mine.

Ies cu el neescortat. Întreb unde mergem, o ia pe drumul spre casă. Îmi spune :

— Soţia mea vrea să te vadă înainte de plecare. N-am vrut să fie impresionată aducîndu-te un paznic înarmat. Sper că te vei purta bine.

— Da, domnule comandant.

Ajungem la el acasă :

— Juliette, ţi-am adus protejatul, aşa cum ţi-am făgăduit. Ştii că trebuie să-l duc înapoi înainte de amiază. Poţi sta de vorbă cu el aproape o oră.

Şi se retrage discret.

Juliette se apropie de mine și-mi pune mîna pe umăr, privindu-mă țintă în ochi. Ochii ei negri strălucesc cu atît mai mult cu cît sînt înecați în lacrimile pe care din fericire și le reține.

— Ești nebun, omule. Dacă mi-ai fi zis că vrei să pleci, cred c-aș fi putut să-ți ușurez treaba. L-am rugat pe soțul meu să te-ajute cît poate, dar mi-a zis că, din păcate, nu depinde de el. Te-am chemat în primul rînd să văd cum arăți. Te felicit pentru curajul tău, te prezinți mai bine decît credeam. Și apoi, ca să-ți spun că vreau să-ți plătesc peștele pe care mi l-ai dat cu atîta generozitate luni de zile. Poftim, uite o mie de franci, e tot ce pot să-ți dau. Regret că nu pot să fac mai mult.

— Ascultați, doamnă, n-am nevoie de bani. Vă rog să înțelegeți că nu pot să primesc, mi s-ar părea că murdăresc prietenia noastră. (Și dau deoparte cele două hîrtii de cinci sute de franci, oferite cu atîta generozitate.) Nu insistați, vă rog.

— Cum dorești, zice ea. Vrei un pic de anason ? E slab.

Și vreme de-un ceas și mai bine, această admirabilă femeie nu-mi spune decît vorbe de mîngîiere. După părerea ei, mai mult ca sigur că o să fiu achitat pentru uciderea acelui ticălos, iar pentru rest poate c-o să iau între optsprezece luni și doi ani.

Cînd dau să plec, îmi strînge îndelung mîna și-mi spune :

— La revedere, noroc.

Și izbucnește în lacrimi.

Comandantul mă duce înapoi la sectorul celular. Pe drum îi spun :

— Domnule comandant, soția dumneavoastră e cea mai nobilă femeie din lume.

— Știu, Papillon, viața de-aici nu-i pentru ea, prea e crudă. Dar ce să fac ? În sfîrșit, peste patru ani ies la pensie.

— Domnule comandant, profit de faptul că sîntem singuri spre a vă mulțumi c-ați pus să fiu tratat omenește, deși ați fi avut supărări mari dacă izbîndeam.

— Da, puteai să-mi dai rău de furcă. Și totuși, vrei să-ți spun ceva ? Meritai să reușești.

Iar la poarta sectorului disciplinar, adaugă :

— Adio, Papillon. Să te-ajute Dumnezeu, că va fi nevoie.

— Adio, domnule comandant.

Da ! voi avea nevoie să m-ajute Dumnezeu, căci tribunalul militar, prezidat de un maior de jandarmi cu patru trese, a fost neînduplecat. Trei ani pentru furt şi deturnare de bunuri ale statului, profanare de mormînt şi tentativă de evadare, plus cinci ani, fără contopire de pedepse, pentru uciderea lui Celier. Total, opt ani de recluziune. Dacă n-aş fi fost rănit, precis mă condamnau la moarte.

Tribunalul ăsta, atît de aspru cu mine, a fost mai înţelegător cu un polonez, Dandosky, care omorîse doi oameni. N-a luat decît cinci ani, deşi nici vorbă că exista premeditare.

Dandosky era un brutar care nu pregătea decît plămada. Lucra doar de la trei la patru dimineaţa. Brutăria era pe chei, în faţa mării, aşa că tot timpul liber şi-l petrecea pescuind. Liniştit, vorbind prost franţuzeşte, nu era în relaţii cu nimeni. Vieţaşul ăsta îşi dăruia întreaga afecţiune unei superbe pisici negre cu ochi verzi care stătea cu el. Dormeau împreună, îl urma la lucru ca un cîine, să-i ţină tovărăşie. Într-un cuvînt, între lighioană şi el se înfiripase marea iubire. Pisica îl însoţea la pescuit, dar dacă era prea cald, şi neexistînd nici un colţişor umbros, se întorcea singură la brutărie şi se culca în hamacul prietenului ei. La amiază, cînd se auzea clopotul, pleca în întîmpinarea polonezului şi sărea după peştişorul pe care acesta i-l plimba pe la nas pînă reuşea să-l prindă.

Brutarii trăiesc laolaltă într-o sală alăturată brutăriei. Într-o zi, doi ocnaşi, pe nume Corrazi şi Angelo, îl invită pe Dandosky la o porţie de iepure pregătită de Corrazi, aşa cum făcea măcar o dată pe săptămînă. Dandosky se aşază şi mănîncă cu ei, oferindu-le o sticlă de vin spre a fi băută la masă. Seara, pisica nu se întoarce. Zadarnic o caută polonezul pretutindeni. Trece o săptămînă, nici urmă de pisică. Abătut că şi-a pierdut tovarăşul, Dandosky nu mai are chef de nimic. Era trist la culme c-a dispărut fără urmă singura fiinţă pe care o iubea şi care-i dovedea la rîndu-i dragoste. Aflînd cît e de îndurerat, nevasta unui paznic îi aduce o pisicuţă. Dandosky o goneşte şi, ciudos, întreabă femeia cum de-şi închipuie c-ar putea

iubi altă pisică : ar însemna, spune el, să jignească grav amintirea dragei sale pisici dispărute.

Într-o zi, Corrazi dă într-un ucenic brutar, distribuitor și el. Acesta nu dormea cu brutarii, dar era din același lagăr, Ranchiunos, ucenicul pornește după Dandosky, îl găsește și-i spune :

— Dacă vrei să știi, iepurele la care te-au invitat Corrazi și Angelo era pisica ta.

— Dovedește ! face polonezul, apucîndu-l de beregată.

— L-am văzut pe Corrazi îngropînd pielea pisicii tale sub manghierul din spatele clădirii vîslașilor, nițel înapoi.

Ca scos din minți, polonezul merge să se convingă și găsește într-adevăr pielea. O ia așa cum e, pe jumătate putrezită, cu capul în descompunere. Se duce s-o spele cu apă de mare, o întinde la soare să se usuce, apoi o învelește într-o pînză curată și o îngroapă într-un loc uscat, foarte adînc, să n-o mănînce furnicile. Chiar el mi-a povestit.

În timpul nopții, la lumina unei lămpi cu gaz, așezați pe o bancă foarte groasă din sala brutarilor, Corrazi și Angelo, cot la cot, joacă belotă în patru. Dandosky e un individ de vreo patruzeci de ani, de statură mijlocie, voinic, lat în spate, foarte puternic. Și-a pregătit o bită din lemn tare ca fierul, de altfel grea de parcă ar fi din acest metal și, venind din spatele lor, fără să scoată o vorbă, atinge pe fiecare zdravăn la mir. Țestele li se desfac ca două rodii, iar creierii se scurg pe jos. Turbat de furie, nu-i ajunge că i-a omorît, ci le terciuiește creierii de pereții sălii. Peste tot doar împroșcături de sînge și creier.

Dacă pe mine nu m-a înțeles maiorul de jandarmi, președintele tribunalului militar, cu Dandosky în schimb, vinovat de două asasinate cu premeditare, s-a întîmplat din fericire altfel, așa că nu s-a ales decît cu cinci ani.

A DOUA RECLUZIUNE

Legat de polonez, pornesc spre Insule. N-am făcut mulți purecl în carcerele din Saint-Laurent ! Am sosit într-o luni, tribunalul militar ne-a judecat joi, iar vineri dimineață ne-au reîmbarcat spre Insule.

Sîntem șaisprezece care ne îndreptăm spre Insule, dintre care doisprezece recluzionari. Călătoria are loc pe-o

mare foarte agitată, punțea e deseori măturată de valuri, care mai de care mai înalte. Sînt atît de disperat că mă trezesc dorind ca prăpăditul ăsta de vas să se scufunde. Nu vorbesc cu nimeni, închis în mine, cu vîntul ăsta umed care-mi biciuiește chipul. Nu mă feresc, dimpotrivă. Am lăsat vîntul să-mi ia pălăria, n-o să-mi trebuiască în cei opt ani de recluziune. Cu fața-n vînt, respir pînă mă înăbuș aerul ăsta care mă plesnește peste obraz. După ce-am dorit naufragiul, îmi revin : „Pe Bébert Celier l-au halit rechinii : tu ai treizeci de ani, și opt de făcut. Dar reziști oare opt ani de zile între zidurile «mîncătoarei de oameni»" ?

După experiența mea, n-aș crede că se poate. Probabil că patru sau cinci ani sînt culmea rezistenței. Dacă nu-i omoram pe Celier, luam doar trei ani, poate chiar doi, căci asta a agravat totul, inclusiv evadarea. N-ar fi trebuit să omor jigodia aia. Ca om, față de mine însumi, nu-mi revine datoria de a-mi face dreptate, ci în primul rînd, mai presus de orice, de a trăi, de-a trăi ca să evadez. Cum de-am putut să fac o asemenea greșeală ? Fără să mai spun că n-a lipsit mult ca gunoiul ăsta să mă omoare pe mine. Să trăiesc, să trăiesc, să trăiesc, asta ar fi trebuit și trebuie să-mi fie singura credință.

Printre paznicii care însoțesc convoiul se află un gardian pe care l-am cunoscut la Recluziune. Nu știu cum îl cheamă, dar am un chef nebun să lămuresc o chestie.

— Șefule, aș vrea să te întreb ceva.

Mirat, se apropie și-mi spune :

— Ce anume ?

— Știi oameni care au fost în stare să facă opt ani de recluziune ?

Se gîndește și-mi răspunde :

— Nu, dar am cunoscut cîțiva care au făcut cinci ani și, mi-amintesc chiar foarte bine, unul care a ieșit destul de zdravăn și echilibrat după șase ani. Eram la Recluziune cînd l-au eliberat.

— Mulțumesc.

— N-ai de ce, zise caraliul. Parcă opt ani ai luat, nu ?

— Da, șefule.

— Nu răzbești decît dacă în tot timpul ăsta nu te-alegi cu nici o pedeapsă.

Și se depărtează.

E o frază foarte importantă. Așa-i, nu pot să ies viu decît dacă nu încasez nici o pedeapsă. Vezi că pedepsele se bazează pe suprimarea în parte sau în întregime a hranei pe-o anumită perioadă, așa că pe urmă, chiar trecut iarăși la rația normală, nu-i chip să te mai refaci. Cîteva pedepse ceva mai aspre te împiedică să reziști pînă la capăt, te cureți mai repede. Deci : n-am voie să primesc nuci de cocos sau țigări, nici măcar să scriu sau să capăt biletele.

Cît ține călătoria rumeg fără încetare hotărîrea asta. Nimic, nici o legătură cu ăi de-afară sau dinăuntru. Îmi vine o idee : singurul mod de-a fi ajutat fără riscuri în privința mîncării e ca cineva de-afară să-i ungă pe ăi de împart ciorba, ca să-mi aleagă una din cele mai mari și mai bune bucăți de carne la prînz. E ușor, pentru că unul pune zeama, iar altul, care vine după el cu o tavă, pune în gamelă o bucată de carne. Trebuie să rîcîie bine oala pe fund și să umple polonicul cu cît mai multe legume. Ideea asta-mi dă ceva curaj. Dacă șusta e bine aranjată, pot chiar să-mi astîmpăr foamea și să fie aproape suficient de hrănitor. În rest, să visez și s-o pornesc în zbor cît mai des oi putea, gîndind la ceva plăcut ca să nu-mi pierd mințile.

Am ajuns la Insule. E trei după-amiază. N-am debarcat bine că și zăresc rochia galben-deschis a Juliettei, lîngă soțul ei. Comandantul se apropie repede de mine, înainte de-a apuca să ne alinieze, și mă-ntreabă :

— Cît ?

— Opt ani.

Se întoarce spre soția lui și-i spune ceva. Emoționată, desigur, se așază pe-o piatră. Pare abătută. Soțul o ia de braț ; se ridică și, după ce mă privește lung cu ochii ei imenși, pleacă amîndoi fără să se mai uite înapoi.

— Papillon, întreabă Dega, cît ?

— Opt ani de recluziune.

Nu spune nimic și n-are curaj să mă privească. Se apropie Galgani și, pînă să deschidă gura, îi spun :

— Să nu-mi trimiți nimic, și să nu-mi scrii. Cu o condamnare așa de lungă nu pot să-mi permit riscul unei pedepse.

— Înțeleg.

Adaug repede, în șoaptă :

— Aranjează să fiu cît mai bine servit la prînz şi seara. Dacă aranjezi şusta asta, s-ar putea să ne revedem într-o bună zi. Adio.

Mă îndrept de bunăvoie spre prima dintre bărcile ce ne vor duce la Saint-Joseph. Se uită cu toţii la mine ca la un sicriu care coboară în groapă. Nimeni nu scoate o vorbă. În timpul scurtei călătorii, îi repet lui Chapar cele spuse lui Galgani. Îmi răspunde :

— Cred c-o să meargă. Curaj, Papi.

Apoi mă întreabă :

— Cum e cu Matthieu Carbonieri ?

— Iartă-mă că l-am uitat. Preşedintele tribunalului militar a cerut în privinţa lui informaţii suplimentare înainte de-a hotărî, o fi semn bun sau rău ?

— Cred că bun.

Mă aflu în primul rînd din micul şir de doisprezece oameni care urcă pe costişă spre Recluziune. Urc repede grăbindu-mă, ciudată treabă, să mă văd singur în celula mea. Forţez aşa de tare pasul, că-l aud pe caraliu spunîndu-mi :

— Las-o mai încet, Papillon. S-ar zice că eşti nerăbdător să te-ntorci în casa din care ai plecat de-aşa puţin timp.

Sosim.

— Dezbrăcarea la piele ! Vi-l prezint pe comandantul Recluziunii.

— Îmi pare rău că te-ai întors, Papillon, zice el. Apoi : Recluzionari, aici etc. Discursul lui obişnuit : Clădirea A, Celula 127. E cea mai bună, Papillon, eşti în dreptul uşii coridorului, aşa că primeşti mai multă lumină şi ai tot timpul aer curat. Sper c-o să ai o purtare bună. Opt ani e mult, dar cine ştie, poate că, avînd o comportare excelentă, o să beneficiezi de-o mică graţiere, de un an sau doi. Ţi-o doresc, pentru că eşti un om curajos.

Iată-mă la 127. Într-adevăr, se află chiar în faţa unei uşi mari zăbrelite care dă pe coridor. Deşi e aproape şase, se vede încă destul de bine. Nu simt nici gustul, nici mirosul ăla de putregai ca-n prima mea celulă. Asta mă îmbărbătează un pic : „Amice Papillon, iată patru pereţi care trebuie să te privească trăind vreme de opt ani. Lasă-te de numărat lunile şi orele, n-are rost. Dacă vrei o măsurătoare mai ca lumea, socoteşte cu răstimpuri de cîte şase luni. De şaisprezece ori şase luni, şi iată-te iar liber.

Oricum, ai un avantaj. Dacă mierlești aici ziua, o să ai măcar plăcerea să mori pe lumină. E-o chestie. Cred că nu-i prea nostim să dai ortul popii pe întuneric. Dacă bolești, ai un doctor care ți se uită-n gît. Nu-i cazul să te amărăști c-ai vrut să-ți reiei viața evadînd și, zău așa, aici pentru că l-ai curățat pe Celier. Închipuie-ți cît te-ai fi cătrănit știind că s-a uscat, în vreme ce tu zaci aici. Timpul o să aibă și el un cuvînt de spus. Poate vine o amnistie, un război, un cutremur, un taifun care să distrugă fortăreața asta. De ce nu ? Poate că un tip de treabă se înapoiază în Franța, îi impresionează pe francezi, iar aceștia obligă Administrația penitenciară să suprime modul ăsta de-a ghilotina oameni fără ghilotină. Poate că vreun doctor scîrbit istorisește toată tărășenia unui ziarist, unui preot, mai știu cui ? Oricum, pe Celier l-au mistuit de mult rechinii. Eu unul mă aflu aici și, dacă sînt demn de mine, trebuie să ies viu din mormîntul ăsta."

Un, doi, trei, patru, cinci, stînga-mprejur ; un, doi, trei, patru, cinci, iar stînga-mprejur, încep să umblu, regăsind pe dată poziția capului, a brațelor, și lungimea exactă a pasului pentru ca pendulul să funcționeze la mare fix. Decid să nu umblu decît două ore dimineața și două după-masa, pînă mă lămuresc dacă pot conta pe-o alimentație privilegiată cantitativ. Cu nervii ăștia din primele zile, să nu-mi irosesc zadarnic energia.

Da, e jalnic să te înec la mal. Ce-i drept, era abia prima parte a evadării ; mai trebuia să străbatem, ajutați de noroc, mai bine de o sută cincizeci de kilometri cu pluta aia șubredă. Și-n funcție de locul unde am fi acostat pe continent, altă evadare. Dacă ținea figura cu lăsarea la apă, pînza celor trei saci de făină ar fi împins pluta cu peste zece kilometri pe oră. În mai puțin de cincisprezece, poate douăzeci ore, am fi ajuns la uscat. Bineînțeles, dacă ar fi plouat peste zi, căci numai pe ploaie puteam risca să ridicăm pînza. Pe cît mi-aduc aminte, o zi după ce m-au băgat la carceră a plouat. Chiar sigur nu sînt. Încerc să văd unde-am făcut vreo greșeală. Nu găsesc decît două. Timplarul a vrut să facă o plută prea bună, prea sigură, încît, ca să fixeze nucile de cocos, a trebuit să meșterească un cofraj care însemna aproape două plute una într-alta. Deci prea multe piese de făcut și prea mult timp ca să le facă pe șest.

A doua, mai gravă : trebuia să-l curăț pe Celier de cum am prins să-l bănuiesc mai serios, în aceeași noapte. Dacă o făceam, cine știe unde aș fi fost acum! Chiar zdrobind pluta la țărmul continentului sau prins în clipa lăsării la apă, nu luam decît trei ani în loc de opt, și aș fi avut satisfacția c-am pornit la treabă. Unde m-aș afla acum, dacă mergea treaba șnur, în Insule sau pe continent ? Cine știe ? Poate la Trinidad, sporovăind cu Bowen, sau la Curaçao, ocrotit de episcopul Irénée de Bruyne. Iar de-acolo n-am fi pornit-o mai departe decît știind precis că ne primește cutare sau cutare nație. Dacă nu, m-aș fi întors lesne singur, cu un vas mic, direct la Guajira, la tribul meu.

Am dormit foarte tîrziu, reușind să mă cufund într-un somn normal. Noaptea asta dintîi nu m-a prea dărîmat. Să trăiesc, să trăiesc, să trăiesc. De cum voi simți că e pe cale să mă cuprindă deznădejdea, trebuie să repet de trei ori vorbele astea de îmbărbătare : „Cîtă vreme trăiești, nădăjduiește !"

S-a dus o săptămînă. De ieri se vede o schimbare cu porțiile mele. O bucată strașnică de rasol la prînz, seara o gamelă de linte curată, aproape fără zeamă. Spun ca un copil : „Lintea are fier, e foarte sănătoasă".

Dacă ține figura, o să pot umbla zece pînă la douăsprezece ore pe zi, așa că seara, tare obosit, o să fiu în stare să călătoresc printre stele. Nu, n-o iau razna, mă aflu pe pămînt, cu picioarele bine înfipte în pămînt, mă gîndesc la toate chestiile cu ocnași de care am aflat în Insule. Fiecare cu istorioara lui, înainte și după. Mă gîndesc deopotrivă la legendele care circulă în Insule. Una, pe care am de gînd s-o controlez, dacă într-o bună zi m-oi trezi iar în Insulă, e a clopotului.

Precum ziceam, ocnașii nu sînt îngropați, ci zvîrliți în mare între Saint-Joseph și Royale, într-un loc unde mișună rechinii. Mortul e înfășurat în saci de făină, cu un pietroi legat c-o funie de picioare. O ladă dreptunghiulară, mereu aceeași, e plasată orizontal în partea din față vasului. Ajunși la locul cu pricina, cei șase ocnași de la vîsle își ridică ramele orizontal, la înălțimea bordajului. Unul apleacă lada, iar altul deschide un fel de chepeng, așa că hoitul alunecă în apă. E lucru sigur, nu încape nici o îndoială, că rechinii rup imediat funia. Nici un mort n-a avut vreodată răgazul să se afunde prea mult. Se ridică

la suprafață și rechinii încep să se bată pe felul ăsta de mîncare, pentru ei grozavă. După spusele celor care au fost de față, e foarte impresionant să vezi cum e mîncat un om, în afară de faptul că, atunci cînd sînt foarte mulți, rechinii reușesc să ridice giulgiul cu conținutul lui deasupra apei și, smulgînd sacii de făină, rup totodată hălci mari din cadavru.

Treaba se petrece exact cum am spus, dar mai e o chestie pe care n-am putut s-o controlez. Oceanșii susțin pînă la unul că rechinii sînt atrași acolo de dangătul clopotului care răsună la capelă cînd a murit careva. Se spune că, dacă te afli la capătul digului din Insula Royale la șase seara, în unele zile nu vezi nici un rechin. Cînd sună clopotul bisericuței, în doi timpi și trei mișcări, locul mișună de rechinii care așteaptă mortul, căci nu există altă explicație a grabei cu care sosesc în locul acela, fix la ora respectivă. Nădăjduiesc că nu le voi servi drept masa zilei, în asemenea condiții, rechinilor din apele Insulei Royale. Dacă mă înfulecă de viu la o evadare, mă rog, măcar voi fi luptat pentru libertate. Dar mort, după ce-am bolit într-o celulă, asta nu, n-are voie să se întîmple.

Mănînc pe săturate, datorită șustei aranjate de prietenii mei, așa că sînt sănătos tun. Umblu fără întrerupere de la șapte dimineața pînă la șase după-masă. Drept care, gamela de seară, umplută cu legume uscate, fasole, linte, mazăre sau orez cu grăsime, se golește repede. Zilnic mănînc tot, fără să mă silesc. Mersul îmi face bine, oboseala pe care mi-o provoacă mi-e prielnică și reușesc să mă dedublez în timp ce umblu. Ieri, de pildă, am petrecut toată ziua pe pajiștile unui colțișor din Ardèche, numit Favras. Mergeam acolo adeseori, după moartea mamei, să stau cîteva săptămîni la mătușă-mea, sora ei, învățătoare în locșorul ăla pierdut. Ei bine, ieri s-ar fi zis că mă aflam în pădurea de castani, culegînd ciuperci, și-mi auzeam micul prieten, cioban la oi, poruncind cîte ceva cîinelui ciobănesc, iar ăsta făcea totul la mare fix, aducînd înapoi cîte-o oaie rătăcită sau pedepsind o capră prea iute de picior. Mai mult, simțeam în gură pînă și prospețimea izvorului cu apă feruginoasă, savuram gîdilătura băsicuțelor de acid care-mi veneau pe nas. Trăirea asta, așa de reală, a unor clipe petrecute cu peste cincisprezece ani în urmă, însușirea de-a le retrăi cu-adevărat atît de intens, nu se

capătă decît în celulă, departe de orice zgomot, în liniștea cea mai deplină.

Văd pînă și culoarea galbenă a rochiei pe care-o poartă tușa Outine. Aud foșnetul vîntului în castani, zgomotul sec pe care-l fac castanele căzînd direct pe pămînt, ori înăbușit cînd pică pe-un strat de frunze. Un mistreț urias s-a ițit din tufele înalte de grozămă și a băgat atîta spaimă în mine că am luat-o la goană, pierzînd, de buimac ce eram, o bună parte din ciupercile culese. Da, mi-am petrecut (în timp ce umblam) toată ziua la Favras, cu tușa și cu micuțul meu prieten, Julien ciobanul. Aceste amintiri retrăite, atît de plăcute, atît de clare, de precise, nimeni nu mă poate împiedica să mă cufund în ele, să-mi sorb din ele tihna necesară sufletului meu rănit.

În ochii societății mă găsesc într-una din numeroasele carcere ale „mîncătoarei de oameni". În fapt, i-am furat o zi întreagă, am petrecut-o la Favras pe pajiști, printre castani, am băut chiar apă minerală de la izvorul zis al Piersicului.

Iată c-au trecut primele șase luni. Îmi făgăduisem să socotesc cu răstimpuri de cîte șase luni, mi-am ținut deci promisiunea. Abia în dimineața asta am scăzut la cincisprezece cele șaisprezece. Au rămas doar de cincisprezece ori șase luni.

Ia să văd cum stau. Nici un necaz personal în aste șase luni. Mereu aceeași mîncare, dar totodată mereu rații foarte mulțumitoare și de pe urma cărora sănătatea mea n-are de suferit. În jurul meu, numeroase sinucideri și mulți nebuni furioși, bine că-i ia de-aici destul de repede. Mi-e greu pe suflet să aud țipete, plînsete sau gemete ore și zile-n șir. Am găsit o șmecherie destul de valabilă, dar dăunătoare pentru urechi. Tai frînturi dintr-o bucată de săpun și-mi înfund amîndouă urechile ca să nu mai aud țipetele alea înfiorătoare. Din păcate, din cauza săpunului, mă dor urechile, și după o zi sau două încep să-mi curgă.

Pentru prima oară de cînd sînt la ocnă m-am înjosit să cer ceva unui caraliu. E gardianul care împarte supa și e din Montélimar, aproape de locul meu de baștină. L-am cunoscut pe Insula Royale și l-am rugat să-mi aducă un boț de ceară ca să pot răbda țipetele nebunilor înainte de-i ia de-aici. A doua zi mi-a adus un boț de ceară cît o nucă. Nu-ți vine să crezi cît te ușurează să nu-i mai auzi pe nenorociții ăștia.

Am ajuns să mă descurc bine cu cîrcăiecii ăia mari. În șase luni m-au mușcat doar o dată. M-am învățat să rezist cînd mă trezește din somn vreunul care se plimbă pe mine, despuiat cum sînt. Te obișnuiești cu toate, e chestie de autocontrol, pentru că picioarele și antenele astea te gîdilă îngrozitor. Dar dacă nu-l apuci cum trebuie, te pișcă. E mai bine să aștepți să coboare și pe urmă, așa, să-l cauți și să-l strivești. Pe banca mea de ciment se află mereu două-trei bucățele din pîinea de peste zi. Mirosul pîinii îl atrage fără doar și poate, și n-are cum să nu vină încoace. Atunci îl omor.

Trebuie să scap de-o idee care mă obsedează. De ce nu l-am lichidat pe Bébert Celier chiar din ziua cînd am început să bănuim că ne vinde ? Drept care discut cu mine însumi la nesfîrșit : cînd ai dreptul să ucizi ? Pe urmă închei : scopul scuză mijloacele. Scopul meu era să-mi iasă bine treaba cu evadarea, am avut bafta să scot la capăt construirea unei plute pe cinste, s-o feresc la precizie. Cărăbăneala nu mai era decît o chestie de zile. Din clipa-n care am aflat de pericolul pe care-l reprezenta Célier, cînd ajunsesem la penultima piesă, care, ca prin minune, sosise cu bine, trebuia să-l execut fără să șovăi. Dar dacă m-aș fi înșelat, dacă aparențele erau mincinoase ? Aș fi omorît un nevinovat. Groaznic. E nelogic însă ca tu să-ți pui o problemă de conștiință, tu, un viețaș, mai rău, un condamnat la opt ani de recluziune în cadrul unei pedepse pe viață.

Oare ce-ți închipui că ești, otreapă zvîrlită, tratat ca o scîrnăvie a societății ? Aș vrea să știu dacă cei doisprezece jurați împuțiți care te-au condamnat s-au întrebat măcar o singură dată dacă, de-adevăratelea, cu mîna pe conștiință, au făcut bine dîndu-ți o pedeapsă atît de grea. Și dacă procurorul, în privința căruia încă n-am hotărît cu ce o să-i smulg limba, s-a întrebat și el dacă n-a tras prea tare în rechizitoriul său. Cu siguranță că nici avocații mei nu-și mai amintesc de mine. Probabil că vorbesc la modul general despre „cazul acela nefericit al lui Papillon" de la Curtea cu juri, din 1932 : „Știți, colegi, în ziua aia nu prea eram în formă, și, colac peste pupăză, procurorul Pradel vorbea ca în zilele sale de glorie. A cîștigat magistral procesul acesta în favoarea acuzării. E cu-adevărat un adversar de mare clasă."

Aud toate astea, de parcă m-aș afla lîngă „maestrul" Raymond Hubert, într-o conversație între avocați, sau la o reuniune mondenă, ori mai curînd într-unul din coridoarele tribunalului.

Precis că numai unul poate să aibă o atitudine de magistrat cinstit și corect, președintele Bévin. Acestui bărbat imparțial i-e foarte la îndemînă să discute între colegi sau într-un salon despre riscul ca un om să fie judecat de niște jurați. Cu siguranță că spune, folosind cuvinte alese, nici vorbă, că cele douăsprezece momîi din jurlu nu dovedesc pregătire pentru o asemenea răspundere, că sînt prea impresionate de farmecul acuzatorului sau al apărătorului, în funcție de cel care se dovedește mai tare în această întrecere oratorică ; că achită prea ușor sau condamnă fără să știe prea bine despre ce-i vorba, după atmosfera bună sau proastă pe care se pricepe s-o creeze partea cea mai puternică.

Președintele și familia mea de asemeni, da, dar s-ar putea ca familia mea să fie nițeluș supărată pe mine din cauza necazurilor pe care mai mult ca sigur că i le-am provocat. Unul singur, tatăl meu, bietul meu tată, nu s-o fi plîns de crucea pe care fiul său i-a aruncat-o pe umeri, precis că-i așa. Tîrăște cu el acea cruce grea, fără să-și acuze feciorul, fără să-i reprozeșe ceva, și asta cu toate că, în calitate de institutor, poartă respect legilor și chiar îi învață și pe alții să le înțeleagă și să le accepte. Sînt convins că inima lui strigă : „Netrebnicilor, mi-ați omorît copilul, ba mai rău, l-ați osîndit la o moarte înceată, la vîrsta de douăzeci și cinci de ani !" De-ar ști unde se află băiatul lui, ce se face cu el, ar fi în stare să devină anarhist.

În noaptea asta „mîncătoarea de oameni" și-a meritat numele mai mult ca oricînd. Mi-am dat seama că doi se spînzuraseră și unul se asfixiase îndesîndu-și niște cîrpe în gură și-n nas. Celula 127 se afla lîngă locul unde caraliii schimbă garda și prind cîteodată frînturi din ce-și spun. În dimineața asta, de pildă, n-au vorbit destul de încet ca să n-aud ce ziceau despre cele petrecute peste noapte.

Au trecut alte șase luni. Fac un bilanț al situației și sap în lemn un „14" de toată frumusețea. Am un cui de care mă slujesc doar o dată la șase luni. Da, încerc să fac un bilanț, sănătatea continuă să fie bună și am un moral foarte ridicat.

Grație călătoriilor mele printre stele nu se prea întîmplă să am crize lungi de disperare. Le birui destul de repede și ticluiesc o întreagă călătorie, reală sau plăsmuită, care-mi gonește gîndurile negre. Moartea lui Celier mi-e de mare ajutor ca să înving clipele astea grele. Îmi spun : Eu trăiesc, trăiesc, sînt viu și trebuie să trăiesc, să trăiesc, să trăiesc, pentru ca într-o zi să retrăiesc liber. El, care m-a împiedicat s-o șterg, e mort, nu va fi niciodată liber cum voi fi eu într-o bună zi, asta-i sigur, precis. Oricum, dacă ies la treizeci și opt de ani, nu se cheamă că sînt bătrîn, și următoarea evadare o să meargă strașnic, sînt convins.

Un, doi, trei, patru, cinci, stînga-mprejur ; un, doi, trei, patru, cinci, iar stînga-mprejur. De cîteva zile picioarele mele sînt negre și din gingii musteşte sînge. Să cer oare să fiu trecut pe lista bolnavilor ? Apăs cu degetul mare în partea de jos a gambei și semnul rămîne întipărit. S-ar spune că sînt plin cu apă. De-o săptămînă nu mai pot să umblu zece sau douăsprezece ore pe zi, mă simt foarte obosit, cu numai șase ore de mers în două reprize. Cînd mă spăl pe dinți, nu mai pot să-i frec cu prosopul aspru dat cu săpun fără să mă doară și să sîngereze mult. Pînă și-un dinte mi-a căzut ieri de la sine, un incisiv de sus.

Seria asta nouă de șase luni se încheie cu o adevărată revoluție. Chiar așa, ieri ne-au pus pe toți să scoatem capul pe ușă și a trecut un doctor care răsfrîngea fiecăruia buzele. Iar azi-dimineață, după exact optsprezece luni de cînd mă aflu în celula asta, s-a deschis ușa și mi s-a spus :

— Ieși, stai lipit de perete și așteaptă.

Eram primul de lîngă ușă, au ieșit vreo șaptezeci de tipi. „Stînga-mprejur.“ Mă trezesc ultimul dintr-un șir care se îndreaptă spre cealaltă extremitate a clădirii și ieșim în curte.

E ora nouă. Un doctor tînăr în cămașă kaki cu mîneci scurte stă așezat în aer liber, la o măsuță de lemn. Lîngă el doi infirmieri ocnași și un infirmier paznic. Nu cunosc pe nici unul, nici pe doctor. Zece caralii, cu revolverul în mînă, fac acoperirea ceremoniei. Comandantul și paznicii-șefi, în picioare, privesc fără să scoată o vorbă.

— Dezbrăcarea la piele, strigă gardianul-şef. Ţoalele sub braţ. Primul, cum te cheamă ?

— X...

— Deschide gura, desfă picioarele. Scoateţi-i ăştia trei dinţi. Întîi alcool iodat, pe urmă albastru de metilen ; sirop de Cochlearia de două ori pe zi înainte de masă.

Sînt ultimul la rînd.

— Cum te cheamă ?

— Charrière.

— Ia te uită, eşti singurul care are un corp prezentabil. Ai sosit de curînd ?

— Nu.

— De cît timp eşti aci ?

— Azi se fac optsprezece luni.

— De ce nu eşti slab ca ceilalţi ?

— Nu ştiu.

— Bine, îţi spun eu. Pentru că mănînci mai bine decît ei, afară de cazul că te masturbezi mai puţin. Gura, picioarele. Două lămîi pe zi : una dimineaţa, una seara. Suge lămîile şi dă-ţi cu zeamă pe gingii, ai scorbut.

Îmi curăţă gingiile cu alcool iodat, apoi le badijonează cu albastru de metilen, mi se dă o lămîie. Stînga-împrejur, sînt ultimul din şir şi mă întorc în celula mea.

Cele întîmplate reprezintă o adevărată revoluţie. scoaterea bolnavilor în curte, la lumina soarelui, prezentarea lor medicului, la un pas de el. Niciodată nu s-a pomenit aşa ceva la Recluziune. Ce i-o fi apucat ? S-o fi găsit în sfîrşit un medic să refuze a fi complicele mut al acestui regulament ? Pe doftoraşul ăsta, cu care mai tîrziu aveam să mă împrietenesc, îl cheamă Germain Guibert. A murit în Indochina. Soţia lui mi-a comunicat vestea într-o scrisoare pe care mi-a trimis-o la Maracaibo, în Venezuela, mulţi ani după asta.

La fiecare zece zile, vizită medicală afară, la soare. Mereu aceeaşi reţetă : alcool iodat. albastru de metilen, două lămîi. Starea mea nu se agravează, dar nici nu-mi merge mai bine. De două ori am cerut sirop de Cochlearia, şi de două ori nu mi l-a dat doctorul, asta începe să mă enerveze, întrucît tot nu pot să umblu mai mult de şase ore pe zi, iar partea de jos a picioarelor mi-e încă umflată şi neagră.

Într-o zi, aşteptîndu-mi rîndul, observ că pomişorul rahitic sub care mă feresc un pic de soare e un lămîi lipsit de fructe. Rup o frunză şi-o mestec, apoi, maşinal, smulg vîrfuleţul unei crengi, cu cîteva frunze, fără vreo idee preconcepută. Cînd mă cheamă doctorul, îmi bag crenguţa-n şezut şi-i spun :

— Doctore, nu ştiu dac-o fi din cauza lămîilor dumitale, dar uite ce-mi creşte-n dos. Şi mă-ntorc, cu crenguţa şi frunzele ei în şezut.

Caraliii se pornesc mai întîi pe rîs, apoi gardianul-şef spune :

— O să iei o pedeapsă, Papillon, pentru că eşti obraznic cu domnul doctor.

— Ba deloc, spune doctorul. Omul ăsta nu trebuie pedepsit, de vreme ce nu-l reclam. Nu mai vrei lămîi ? Asta ai vrut să spui ?

— Da, doctore, mi-e lehamite de lămîi, nu mă vindec. Vreau să încerc siropul de Cochlearia.

— Nu ţi-am dat deoarece am foarte puţin şi-l păstrez pentru cei grav bolnavi. O să-ţi dau totuşi o lingură pe zi, dar şi lămîi.

— Doctore, am văzut nişte indieni mîncînd alge de mare, şi-am zărit tocmai din astea pe Insula Royale. Trebuie să se găsească şi la Saint-Joseph.

— Mi-ai dat o idee grozavă. O să căpătaţi zilnic o anumită algă pe care, e drept, am văzut-o cu însumi pe malul mării. Indienii o mănîncă fiartă sau crudă ?

— Crudă.

— E-n regulă, mulţumesc. Mai ales, domnule comandant, vă rog ca acest om să nu fie pedepsit, contez pe dumneavoastră.

— Am înţeles, domnule căpitan.

S-a întîmplat o minune. Să ieşi cîte două ore la soare, din opt în opt zile, fie spre a-ţi aştepta rîndul la vizita medicală, fie pentru ca cellalţi să poată trece, să vezi chipuri, să şopteşti cîteva vorbe ; cui i-ar fi dat prin cap că s-ar putea întîmpla un asemenea miracol ? Pentru toţi e o schimbare formidabilă. Morţii se ridică şi umblă la soare, îngropaţii ăştia de vii pot rosti în sfîrşit cîteva cuvinte. E o butelie de oxigen care insuflă viaţă fiecăruia dintre noi.

Clac, clac, o infinitate de clac deschid toate porțile celulelor într-o dimineață de joi, la ora nouă. Fiecare trebuie să stea în picioare în pragul celulei sale.

— Recluzionari, strigă cineva, vine guvernatorul în inspecție.

Însoțit de cinci ofițeri ai coloniei, cu siguranță toți medici, un bărbat înalt, elgant, cu părul cărunt argintiu, trece încet de-a lungul coridorului prin fața fiecărei celule. Aud cum i se aduc la cunoștință pedepsele grave și ce le-a motivat. Înainte să ajungă în dreptul meu, e pus să se scoale un om care n-a avut puterea să aștepte atîta vreme în picioare. E Graville, unul dintre antropofagi. Un militar spune :

— Păi ăsta-i un cadavru ambulant !

Guvernatorul răspunde :

— Toți sînt într-o stare jalnică.

Comisia ajunge la mine. Comandantul zice :

— Astuia i s-a dat cea mai grea pedeapsă din Recluziune.

— Cum te cheamă ? spune guvernatorul.

— Charrière.

— Ce pedeapsă ?

— Opt ani pentru furt din bunurile statului, omor, etc., trei și cinci ani, fără contopire de pedeapsă.

— Cît ai făcut ?

— Optsprezece luni.

— Purtarea ?

— Bună, spune comandantul.

— Sănătatea ?

— Merge, spune doctorul.

— Ai ceva de spus ?

— Că regimul acesta e neomenos și nu prea demn de-un popor ca acela al Franței.

— Prin ce ?

— Tăcere absolută, nici un fel de plimbare și, pînă acum cîteva zile, nici un fel de îngrijire.

— Poartă-te bine și poate că vei beneficia de-o grațiere, dacă voi mai fi guvernator.

— Mulțumesc.

Din ziua aceea, din ordinul guvernatorului și al medicului-șef, veniți din Martinica și din Cayenne, facem zilnic o plimbare de o oră, cu baie în mare, într-un soi de

piscină în care blocuri mari de piatră îi apără de rechini pe cei ce se scaldă.

În fiecare dimineață, la nouă, coborîm din Recluziune în grupuri de cîte o sută, goi puști, la scăldat. Soțiile și copiii supraveghetorilor trebuie să rămînă acasă la ei, pentru ca noi să putem cobori în pielea goală.

Treaba asta merge de o lună. Chipurile oamenilor sînt complet schimbate. Ora aia de stat la soare, scăldatul în apa sărată, faptul de a sta de vorbă zilnic cîte-o oră, a transformat radical turma asta de recluzionari, bolnavi sufletește și trupește.

Într-o zi, urcînd drumul pe cînd reveneam de la scăldat, mă aflu printre ultimii, cînd se aud țipetele disperate ale unei femei și două focuri de revolver. Disting :

— Ajutor ! Mi se înecă fetița !

Țipetele vin dinspre chei, care e o simplă pantă cimentată ce pătrunde în mare și unde acostează bărcile. Alte țipete :

— Rechinii !

Iar două focuri de revolver. Cum toți s-au întors să privească spre locul de unde se aud strigătele de ajutor și împușcăturile, fără să mai ezit, dau brînci unui paznic și pornesc în goană, gol puști, spre chei. Ajuns aci, văd două femei care țipă ca niște apucate, trei paznici și cîțiva arabi.

— Săriți în apă ! țipă femeia. Nu-i departe ! Nu știu să înot, altfel m-aș duce. Lașilor !

— Rechinii ! spune un caraliu, și trage din nou în ei.

O fetiță, îmbrăcată într-o rochiță albastră cu alb, plutește pe apă, purtată încet de-un curent slab. Se îndreaptă direct spre confluența curenților, unde se află cimitirul ocnașilor, dar e încă foarte departe. Caraliii trag fără întrerupere și precis că au nimerit cîțiva rechini, întrucît lîngă fetiță se văd niște vîrtejuri. Strig :

— Nu mai trageți !

Mă arunc în apă fără să mai stau pe gînduri. Ajutat de curent, mă îndrept foarte repede spre fetiță, care continuă să plutească datorită rochiței, și bat din picioare cu toată forța ca să țin rechinii la distanță.

Tocmai cînd nu mai am de străbătut pînă la ea decît treizeci sau patruzeci de metri, sosește o barcă plecată din Insula Royale și al cărei echipaj a văzut de departe

cele întîmplate. Ajunge la fetiță înaintea mea, o apucă și-o scapă de primejdie. Plîng de ciudă, fără să mă mai gîndesc măcar la rechini, cînd, la rîndul meu, sînt ridicat la bord. Mi-am riscat viața de pomană.

Cel puțin așa credeam, dar o lună mai tîrziu, ca un soi de recompensă, doctorul Germain Guibert a obținut o suspendare a condamnării mele la reeluziune, pe motive de sănătate.

înapoi pe insula Royale

BIVOLII

Așadar, e-o adevărată minune că mă întorc pe Insula Royale, spre a ispăși o pedeapsă obișnuită. O părăsisem cu o condamnare pe opt ani și, datorită acelei încercări de salvare, revin după nouăsprezece luni.

Mi-am regăsit prietenii : Dega, tot contabil. Galgani la poștă, Carbonieri, care a fost achitat în chestia cu evadarea mea, Grandet, Bourset, tîmplarul, și cei cu căruciorul : Naric și Quenier, Chatal la infirmierie, și complicele primei mele evadări, Maturette, care tot mai e pe Insula Royale, ca ajutor de infirmier.

Banditii din *maquis*-ul corsican sînt prezenți cu toții : Essari, Vicioli, Césari, Razori, Fosco, Maucuer și Chapar. Toate vedetele cronicii roșii ale anilor 27—35 se află aici.

Marsino, asasinul lui Dufrène, a murit săptămîna trecută de mizerie fiziologică. În ziua respectivă rechinii au avut o masă pe cinste. Le fusese servit unul din cei mai cunoscuți experți în pietre prețioase din Paris.

Barrat, poreclit Actrița, milionarul campion de tenis din Limoges, care a asasinat un șofer și pe prietenul său intim, nițel prea intim, e șeful laboratorului și farmacist la spitalul din Insula Royale. Pe Insule devii tuberculos pe baza dreptului primei nopți, susține un doctor șugubăț.

Pe scurt, sosirea mea pe Insula Royale aduce a lovitură de trăsnet. Pătrund din nou în clădirea căpățînoșilor într-o zi de sîmbătă, dimineața. Aproape toți se află aici și, pînă la ultimul, mă întîmpină cu căldură, manifestîndu-și prietenia. Pînă și tipul cu ceasornicul, care n-a mai deschis gura din faimoasa dimineață cînd era să fie ghiloti-

nat din greșeală, pînă și el se deranjează și vine să-mi dea binețe.

— Va să zică e-n regulă, fraților ?

— Da. Papi, fii binevenit.

— Ți-am păstrat locul, zice Grandet. A rămas gol din ziua cînd ai plecat.

— Vă mulțumesc tuturor. Ce se mai aude ?

— Veste bună.

— Ce ?

— Noaptea trecută, în sala din fața celor cu purtare bună, l-au găsit rece pe calafa care te-a turnat după ce te ginise din vîrful cocotierului. Cu siguranță că i-a făcut de petrecanie vreun prieten de-al tău care nu voia să-l întîlnești viu și te-a scutit de treabă.

— Precis, tare-aș vrea să-l știu, să-i mulțumesc.

— Poate și-o da drumul la gură odată. Azi-dimineață, cînd ne trecea la număr, l-au găsit înțepat cu un șiș în inimă. Băieții — n-aude, n-a vede.

— Mai bine așa. Dar jocul ?

— Merge, locul te-așteaptă.

— Bun. Va să zică o pornim iar ca viețași. Vorba-i cum și cînd se termină chestia asta.

— Papi, să știi, parcă ne pocnise pe toți cu leuca-n cap cînd s-a aflat c-ai luat opt ani. Acum, c-ai sosit, nu-i om pe Insule să nu vrea să te ajute la orice, oricît ar risca.

— Te cheamă comandantul, zice un paznic.

Ies cu el. La postul de gardă, niște caralii îmi spun cîteva cuvinte amicale. Mă iau după caraliu și dau de comandantul Prouillet.

— E-n regulă, Papillon ?

— Da, domnule comandant.

— Îmi pare bine c-ai fost grațiat și te felicit pentru fapta curajoasă în legătură cu fetița colegului meu.

— Vă mulțumesc.

— O să fii bivolar pînă te-apuci iar de vidanjare, cu învoire la pescuit.

— Doar dacă asta nu vă compromite prea mult.

— Treaba mea. Supraveghetorul atelierului nu mai e aici, iar peste trei săptămîni plec în Franța. Bun, va să zică mîine îți reiei locul.

— Domnule comandant, nu știu cum să vă mulțumesc.

— Stînd cuminte o lună pînă încerci altă evadare, spune Prouillet rîzînd.

În sală văd mereu aceiași bărbați, ducînd aceeași viață ca înainte să plec. Grup aparte, cartoforii nu se gîndesc și nu trăiesc decît pentru joc. Cei cărora le plac băieții, mănîncă și dorm împreună. Veritabile căsnicii în care dragostea și pasiunea le stăpînesc, zi și noapte, toate gîndurile. Scene de gelozie pătimașe, în care „bărbatul" și „femeia" se spionează reciproc și care declanșează inevitabile omoruri cînd unul din ei se plictisește de celălalt și dă să caute alte iubiri.

Pentru frumoasa Charlie (Barrat), un negru poreclit Simplon a ucis săptămîna trecută pe unul numit Sidero. Era al treilea pe care Simplon îl omora din pricina lui Charlie.

Au trecut abia cîteva ore de cînd sînt în lagăr că se și înființează la mine doi tipi.

— Ascultă, Papillon, aș vrea să știu dacă Maturette e gagica ta.

— De ce ?

— Chestii personale.

— Ascultă aici. Maturette și cu mine am fost într-o evadare de două mii cinci sute de kilometri și s-a purtat ca un bărbat, asta-i tot ce-am de spus.

— Vreau să știu dacă e cu tine.

— Nu, și nu știu nimic despre Maturette în privința asta. Îl apreciez ca prieten, de altceva nu mă sinchisesc, doar dacă-i face cineva vreun rău.

— Dar dac-ar fi vreodată gagica mea ?

— Dacă e de acord, nu mă bag. Dar dacă-l amenințî pentru asta, ai de-a face cu mine.

Activi sau pasivi, cu pederaștii lucrurile se petrec la fel căci și unii, și alții, se cufundă în patima lor fără să se mai gîndească la altceva.

L-am regăsit pe italianul din convoi, ăla cu tubul de aur. A venit să-mi dea binețe. Îi zic :

— Mai ești aici ?

— Am încercat în fel și chip. Mama mi-a trimis douăspe bătrîne, caraliul și-a oprit șase ca șpagă, am dat patru ca să fiu externat, am reușit să merg la raze la Cayenne, și nici o scofală. Pe urmă am aranjat să fiu acuzat că mi-am rănit un prieten, pe Razori, îl știi, banditul corsican.

— Da, și pe urmă ?

— Aranjasem șusta cu el, și-a făcut o rană la burtă și-am ajuns amîndoi la tribunalul militar, el ca reclamant, eu ca împricinat. Nici n-am apucat să pun piciorul pe pămînt. În cinșpe zile s-a terminat totul. Am luat șase luni, le-am făcut anul trecut la Recluziune. Habar n-aveai că eram acolo. Nu mai pot, Papi, îmi vine să m-omor.

— Mai bine o mierlești pe mare, evadînd, măcar crăpi liber.

— Ai dreptate, sînt gata să fac orice. Dă-mi de știre dacă pregătești ceva.

— În regulă.

Cum s-ar zice, pe Insula Royale viața reîncepe. Iată-mă bivolar. Am un bivol căruia i se spune Brutus. Cîntărește două mii de kile, e un ucigaș de bivoli. A și omorît doi masculi. Paznicul Angosti, care vede de treaba asta, îmi spune :

— E ultima încercare ce se mai face. Dacă mai omoară unul, îl curăță.

Azi-dimineață am făcut cunoștință cu Brutus. Negrul martinican care-l mînă o să stea o săptămînă cu mine să mă învețe meseria. M-am împrietenit cu Brutus pe loc, urinîndu-i pe bot ; adoră sărătura. Apoi i-am dat cîteva fructe verzi pe care le culesesem în grădina spitalului. Cobor cu Brutus, înjugat ca un bou la oiștea zdravănă a unei căruțe care să tot aibă cîteva sute de ani, atît de nepriceput e meșterită, și pe care se află o butie cu trei mii de litri de apă. Îndeletnicirea mea și-a amicului Brutus e să ne ducem la malul mării, să umplem butia cu apă și să urcăm panta asta groaznică pînă la platou. Ajunși aci, dau drumul cepului, iar apa se scurge pe canalele săpate în piatră, măturînd în cale tot ce-a rămas după vidanjarea de dimineață. Încep la șase și către nouă sînt gata.

Patru zile mai tîrziu, martinichezul zice că pot să mă descurc de unul singur. Cu un singur lucru am de furcă: dimineața, la cinci, trebuie să înot prin mlaștină în căutarea lui Brutus, care se ascunde, pentru că nu-i place munca. Cum are nări foarte sensibile, i-au trecut prin ele un belciug de care atîrnă mereu un capăt de lanț de vreo jumate metru. Cînd îl zăresc, dă înapoi, se cufundă și iese la aer mai încolo. Uneori durează mai bine de-o oră

pînă ce-l prind în scîrba asta de apă stătută a mocirlei, plină de lighioane și de nuferi. M-apucă toți dracii :

— Mîrlanule ! Zevzecule ! Ești încăpățînat ca un măgar ! Ai de gînd să ieși sau te ia mama dracului ?

Nu se arată simțitor decît dacă-l apuc de lanț. Înjurăturile îl lasă rece. Dar cînd a ieșit în fine din mocirlă îmi devine amic.

Am două bidoane pentru grăsime umplute cu apă de băut. Fac mai întîi un duș, mă curăț de apa aia vîscoasă a bălții. După ce m-am săpunit și m-am clătit straşnic, rămîne de obicei mai bine de-o jumătate de bidon cu apă de băut, și atunci îl spăl pe Brutus cu niște cîlți de nucă de cocos. Îi frec bine regiunile sensibile și-l ud zdravăn. Brutus își freacă atunci botul de mîinile mele și se așază singur la hulubele căruței. Niciodată nu-l înțep cu dardul, cum făcea martinichezul. Îmi poartă recunoștință, dovadă că umblă mai repede cu mine decît cu el.

De Brutus e îndrăgostită o mică bivoliță frumușică. Ne însoțește, merge lîngă noi. N-o gonesc cum făcea celălalt bivolar, dimpotrivă. O las să se pupe cu Brutus și să ne întovărășească. De pildă, nu-i deranjez cînd se drăgostesc, și Brutus mi-e recunoscător, căci urcă cei trei mii de litri cu o viteză uimitoare. S-ar zice că vrea să recîștige timpul irosit pe cînd se pupa cu Margareta — ăsta-i numele bivoliței.

Ieri, la apelul de la ora șase, a izbucnit un mic scandal din pricina Margaretei. Se pare că negrul martinichez o mîrlea zilnic pe bivoliță, cățărîndu-se pentru asta pe un mic zid. Surprins de un gardian, a umflat treizeci de zile de carceră. Motivul oficial : „Practicarea coitului asupra unui animal". Or, ieri, la apel, Margareta și-a făcut apariția, a defilat placidă prin fața a șaizeci de oameni și, cînd a ajuns în fața negrului, s-a întors, prezentîndu-i fundul. A fost un hohot general de rîs, iar negrul a devenit cenușiu de rușine.

Trebuie să fac zilnic trei drumuri cu apă. Cel mai mult durează pînă ce butia e umplută pe țărm de doi hamali, dar merge destul de repede. La nouă sînt gata și mă duc la pescuit.

Mi-am luat-o pe Margareta ca aliată ca să-l scot pe Brutus din mlaștină. Cînd o scarpin în urechi face ca o

iapă în călduri. Brutus iese atunci de bunăvoie. Deşi eu nu mai sînt nevoit să mă spăl, pe el îl scald şi mai abitir ca înainte. Foarte curat şi fără să mai pută a balta aia scîrboasă în care-şi petrece noaptea, place şi mai mult Margaretei şi străluceşte ca un crai-nou.

Urcînd dinspre mare, la jumătatea coastei se află un loc aproape neted unde am un pietroi. Brutus s-a învăţat să sufle aici cîteva minute, împiedic căruţa, şi-aşa se odihneşte mai bine. Dar azi-dimineaţă ne aştepta un alt bivol, Danton, la fel de mare, ascuns după nişte cocotieri care nu doar frunze întrucît e vorba de-o pepinieră. Danton sare iveşte şi-l atacă pe Brutus. Acesta se dă deoparte, fereşte lovitura, aşa că celălalt vine grămadă peste căruţă. Un corn a găurit butia. Danton face eforturi disperate să se desprindă, iar eu îi dau drumul lui Brutus din hăţuri. Îşi face loc spre deal, şi porneşte-n galop spre Danton, de la cel puţin treizeci de metri. De teamă sau de disperare, acesta, frîngîndu-şi cornul, reuşeşte să se desprindă mai înainte să-l ajungă bivolul meu, dar Brutus nu poate să frîneze la timp şi buşeşte căruţa, care se răstoarnă.

În faţa mea începe să se desfăşoare atunci o scenă tare ciudată. Brutus şi Danton îşi ating coarnele fără să se împungă, doar îşi freacă uriaşele coarne. Par să-şi vorbească, şi cu toate astea nu mugesc, doar suflă zgomotos. Bivolita începe acum să urce costişa încet, urmată de cei doi masculi, care se opresc din timp în timp şi reîncep să-şi frece şi să-şi încurce coarnele. Cînd durează prea mult, Margareta geme languros şi porneşte iar spre platou. Cei doi mastodonţi o urmează, mereu alături. După trei opriri cu aceeaşi ceremonie, ajungem pe platou. Locul unde sosim se găseşte în faţa farului şi este o întindere pustie lungă de vreo trei sute de metri. La capăt se află lagărul ocnaşilor ; la dreapta şi la stînga, clădirile celor două spitale, al deportaţilor şi al militarilor.

Danton şi Brutus continuă să meargă alături, la douăzeci de paşi în spatele meu. La rîndul ei, Margareta se duce liniştită pînă la mijlocul platoului şi se opreşte. Cei doi inamici ajung în dreptul ei. Din cînd în cînd, ea îşi lansează vaietul de lamentare, lung şi, neîndoielnic, sexual. Bivolii îşi ating iar coarnele, dar de data asta aş zice că-şi vorbesc de-a binelea, deoarece zgomotul răsuflării lor e însoţit de sunete care-or fi însemnînd ceva.

După conversația asta, unul pornește încet spre dreapta, iar celălalt spre stînga. Se duc să se posteze la extremitățile platoului. Va să zică îi despart vreo trei sute de metri. Margareta stă mai departe în centru și așteaptă. Am înțeles : e vorba de un duel în toată regula, acceptat de ambele părți, iar bivolița va fi trofeul. Demoazela Margareta e de acord, de altfel, se mîndrește că doi gagii o să se bată pentru ea.

La un muget al ei se-avîntă unul spre altul. Pe parcursul pe care urmează să-l străbată fiecare, de vreo sută și cincizeci de metri, nu-i nevoie să mai spun că cele două mii de kilograme ale lor se înmulțesc cu viteza pe care reușesc s-o atingă. Izbitura acestor două căpățîni e-atît de formidabilă încît ambii rămîn *knok-out* mai bine de cinci minute. Fiecăruia i s-au muiat picioarele. Cel mai repede își revine Brutus, care pornește de data asta în galop să-și reia locul.

Lupta a durat două ore. Niște caralii voiau să-l lichideze pe Brutus, dar m-am opus și, la un moment dat, la o nouă izbitură, Danton și-a frînt cornul pe care și-l paradise lovindu-l de butie. O ia la goană, urmat de Brutus. Fugărirea a durat pînă a doua zi. Grădini, cimitir, spălătorie, pe unde-au trecut au făcut totul zob.

Abia după ce s-au bătut toată noaptea a reușit Brutus, pe la șapte dimineața, să-l înghesuie pe Danton lîngă zidul măcelăriei, aflată pe malul mării, și să-i găurească burta, înfigîndu-și cornul pînă la rădăcină. Ca să-l lichideze definitiv, Brutus se răsucește de două ori, astfel încît cornul să se învîrtească în burta lui Danton, care, rănit de moarte, se prăbușește într-o baltă de sînge și mațe.

Lupta asta de uriași l-a slăbit pe Brutus în așa hal încît a trebuit să-i degajez cornul ca să se poată ridica. Pornește, clătinîndu-se, pe drumul de lîngă mare, iar aci i se alătură Margareta ; umblă lîngă el, ridicîndu-i grumazul vînjos cu capul ei lipsit de coarne.

N-am fost de față cînd au nuntit, deoarece caraliul care răspunde de bivoli m-a acuzat că l-am dezlegat pe Brutus, și mi-am pierdut postul de bivolar.

Am cerut să vorbesc cu comandantul în privința lui Brutus.

— Cum a fost, Papillon ? Brutus trebuie ucis, e prea periculos. A omorît pînă acum trei bivoli de toată frumusețea.

— Tocmai de asta am venit, să vă rog să-l salvați pe Brutus. Gardianul ăla de la plantații, responsabil cu bivolii, nu se pricepe. Dați-mi voie să vă povestesc cum a fost cazul cu Brutus, că era în legitimă apărare.

Comandantul zîmbește :

— Te ascult.

— ...Așa că-nțelegeți, domnule comandant, că bivolul meu a fost cel atacat, încheie eu după ce i-am povestit toate amănuntele. Ba mai mult, dacă nu l-aș fi dezlegat pe Brutus, Danton îl omora așa legat, deci incapabil să se apere, din moment ce era prins de jug și de căruță.

— Așa-i, spune comandantul.

Tocmai sosește caraliul de la plantații.

— Bună ziua, domnule comandant. Papillon, te căutam, azi-dimineață ai pornit pe insulă ca și cum te-ai fi dus la lucru, deși n-aveai nimic de făcut.

— Domnule Angosti, m-am dus să văd dacă pot să pun capăt luptei aceleia, dar din păcate erau ca turbați.

— S-ar putea să fie așa, însă de-acum încolo nu mai mergi cu bivolul, ți-am mai spus-o. De altfel, va fi tăiat duminică dimineața, o s-avem carne pentru penitenciar.

— Asta n-o s-o faceți.

— Doar n-o să ne împiedici tu.

— Nu eu, domnul comandant. Și dacă nu-i destul, doctorul Germain Guibert, pe care o să-l rog să intervină ca să-l scape pe Brutus.

— Ce te bagi unde nu-ți fierbe oala ?

— Ba-mi fierbe. Eu umblu cu bivolul, și e prietenul meu.

— Ți-e prieten ? Bivolul ? Faci mișto de mine ?

— Domnule Angosti, mă lași să spun o vorbă ?

— Lasă-l să-și apere bivolul, zice comandantul.

— În regulă, vorbește.

— Domnule Angosti, ce părere ai, și-or fi vorbind oare dobitoacele ?

— De ce nu, dacă se-nțeleg ?

— În cazul ăsta, Brutus și Danton s-au bătut în duel de comun acord.

Și explic iar totul, de la început pînă la sfîrșit.

— Lua-te-ar naiba ! zice corsicanul, că trăsnit mai eşti, Papillon. Vezi cum te descurci cu Brutus, dar dacă mai omoară un bivol, nu-l mai scapă nimeni, nici comandantul. Te fac iar bivolar. Fă cum ştii să-l pui pe Brutus la treabă.

După două zile, în care timp căruţa a fost meşterită de lucrătorii din atelier, Brutus a început iar să transporte zilnic apă de mare, însoţit de Margareta, consoarta lui legitimă. Iar eu, cînd ajungeam la locul unde se odihnea, împiedicam bine căruţa cu pietroiul şi-i ziceam :

— Ei, Brutus, unde-i Danton ?

Iar namila pornea căruţa dintr-o singură mişcare şi, păşind vesel, ca un învingător, străbătea restul drumului dintr-un foc.

RASCOALĂ LA SAINT-JOSEPH

Insulele sînt extrem de periculoase din cauza acelei aşazise libertăţi de care te bucuri. Mă doare să-i văd pe toţi cum îşi duc cuminte mica lor viaţă ca să nu dea de vreun bucluc. Unii aşteaptă ispăşirea pedepsei, iar alţii nimic, se tăvălesc în viciile lor.

În noaptea asta stau lungit în hamacul meu. În fundul sălii cartoforii joacă de parc-ar fi intrat dracii-n ei, că pînă la urmă Carbonieri şi Grandet, prietenii mei, s-au văzut siliţi să facă amîndoi pe starostele de joc. Unul singur n-ar fi făcut faţă. Mă străduiesc să mă cufund în amintirile mele. Nu vor să apară : parcă n-ar fi existat niciodată Curtea cu juri. Degeaba încerc să limpezesc imaginile înceţoşate ale acelei zile fatale, nu izbutesc să văd clar nici un personaj. Doar procurorul se înfăţişează în toată crunta-i realitate. Dumnezeii tăi, credeam că ţi-am făcut figura cînd m-am văzut la Trinidad, la Bowen. Cu ce făcătură m-ai blestemat, nemernicule, ca nici după şase evadări să nu-mi recapăt libertatea ? La prima, aia cu ocnaşii, ai putut să dormi liniştit cînd ai prins de veste ? Tare-aş vrea să ştiu dacă te-a cuprins teama sau furia aflînd că prada ta reuşise să scape de soarta de-a putrezi pe care i-o hărăziseşi cu patruzeci şi trei de zile în urmă. Spărsesem cuşca. Ce fatalitate m-o fi urmărit, făcîndu-mă să mă întorc la ocnă unsprezece luni

mai tîrziu ? Poate că m-a pedepsit Dumnezeu pentru vina de a fi disprețuit viața primitivă, dar frumoasă pe care puteam s-o duc oricît aș fi vrut.

Cele două iubite ale mele, Lali și Zoraima, tribul acela fără jandarmi, fără alte legi decît cea mai deplină înțelegere între ființele care-l alcătuiesc — da, eu sînt vinovat c-am ajuns aici, dar trebuie să mă gîndesc la un singur lucru, să evadez, să evadez sau să mor. Greșești dacă, aflînd c-am fost prins și băgat iar la ocnă, ți-a mijit din nou zîmbetul acela biruitor de la Curtea cu juri și ai gîndit : „În felul ăsta, iar e totul în regulă, a pornit iar pe calea putreziciunii pe care i-o hărăzisem". Mintea mea, sufletul meu nu vor apuca nicicînd pe drumul ăsta înjositor. Nu mi-ai înhățat decît trupul ; paznicii tăi, sistemul tău penitenciar constată, chiar de două ori pe zi, că sînt prezent, și asta vă e destul. Șase dimineața :

— Papillon !

— Prezent.

Șase seara :

— Papillon !

— Prezent.

E-n regulă. Aproape șase ani de cînd am pus mîna pe el, a început probabil să putrezească și, dacă avem un pic de noroc, într-una din zilele astea clopotul va chema rechinii să-l ia în primire, cu toate onorurile, la banchetul de fiecare zi pe care li-l oferă pe gratis sistemul de nimicire prin uzură.

Te înșeli, ți-ai greșit socotelile. Prezența mea fizică n-are nimic de-a face cu prezența mea morală. Știi ceva ? Nu aparțin ocnei, n-am deprins cîtuși de puțin obiceiurile codeținuților mei, nici măcar ale celor mai apropiați camarazi. Sînt un permanent candidat la evadare.

Pe cînd stăteam de vorbă cu procurorul de la Curtea cu juri, se apropie doi tipi de hamacul meu.

— Dormi, Papillon ?

— Nu.

— Am vrea să stăm de vorbă.

— Spune. Dacă vorbești încet, nu-i nimeni pe-aici să te-audă.

— Uite, sîntem pe cale să pregătim o răscoală.

— Ce-ați plănuit ?

— Omorîm toți arabii, toți caraliii, cu toate nevestele lor și toți țîncii zămisliți din putregaiul ăsta. Ca să iasă,

Arnaud, adică eu, cu amicu' meu Hautin, ajutați de patru tipi care-s de partea noastră, atacăm depozitul de arme de la comandament. Lucrez acolo, văd de arme să fie în stare bună. Sînt douăștrei de pistoale-mitralieră și peste opzeci de puști, carabine și puști sistem Lebel. Treaba o să...

— Oprește-te, nu continua. Refuz. Mulțumesc pentru încrederea pe care mi-o arăți, dar nu-s de-acord.

— Credeam c-ai să primești să fii șeful răscoalei. Stai să-ți povestesc amănuntele pe care le-am studiat și-ai să vezi că nu se poate să dea greș. De cinci luni pregătim chestia asta. Avem peste cincizeci de oameni de partea noastră.

— Nu rosti nici un nume, nici șef nu vreau să fiu și nici să iau parte la treaba asta.

— De ce ? Am avut încredere să-ți vorbim pe față, acum ești dator să ne dai o explicație.

— Nu te-am rugat să-mi povestești ce-ai de gînd, una la mînă. De cînd mă știu, nu fac decît ce vreau eu, nu ce vor alții, două la mînă. În plus de asta, nu sînt un ucigaș care lucrează cu grămada. Pot să omor pe cineva care mi-a pricinuit un mare rău, dar nu niște femei sau niște copii care nu mi-au făcut nimic. Și nici măcar nu vedeți partea cea mai proastă în chestia asta, și v-o spun eu : chiar dacă iese bine răscoala, tot în bară dați.

— De ce ?

— Pentru că treaba principală, evadarea, nu-i cu putință. Să zicem că la răscoală iau parte o sută de oameni, cum fac s-o șteargă ? Pe Insule nu-s decît două bărci, cu totul și cu totul, nu încap în ele decît cel mult patruzeci de ocnași. Cum rămîne cu ceilalți șaizeci ?

— Noi o să fim printre cei patruzeci care se urcă în bărci.

— Asta crezi tu, dar ăilalți nu sînt mai blegi ca voi, o să aibă arme la fel ca voi, și dacă are măcar un pic de creier fiecare, după ce-o să-i lichidați pe ăia pe care i-ai pomenit, o să începeți să vă ciuruiți între voi ca să vă puteți urca în vreo barcă. Partea cea mai importantă în toată chestia asta e că nici o țară n-o să vrea să primească vreuna din cele două bărci, pentru că, pînă să sosiți voi, o să se telegrafieze în oricare din țările spre care v-ați putea îndrepta, mai ales c-ați lăsat după voi morți cu

grămada. Nu-i colţişor unde să nu vă aresteze şi să nu vă predea Franţei. Aţi auzit că m-am întors din Columbia, ştiu ce vorbesc. Pe cuvînt de onoare că după o treabă ca asta eşti extrădat de oriunde.

— Bine. Va să zică refuzi ?

— Da.

— Asta-i ultimul cuvînt ?

— E-o hotărîre irevocabilă.

— Nu rămîne decît s-o luăm din loc.

— O clipă. Vă rog să nu vorbiţi de planul ăsta cu nici un amic de-al meu.

— De ce ?

— Pentru că ştiu dinainte c-o să refuze, aşa că nu vă mai osteniţi.

— În regulă.

— Nu credeţi c-ar fi cazul s-o lăsaţi baltă ?

— Cinstit vorbind, Papillon, nu.

— Nu pricep care vă e scopul, v-am explicat foarte serios că, şi dacă reuşeşte răscoala, n-o să puteţi fi liberi.

— Mai presus de orice vrem să ne răzbunăm. Dar acum dacă ne-ai explicat că-i imposibil s-ajungem într-o ţară care să ne primească, o luăm prin hăţişuri şi-o să încropim o bandă în junglă.

— Pe cuvîntul meu de onoare că nu-i spun nimic nici celui mai bun prieten.

— Ştim treaba asta.

— În regulă. Şi ultima chestie : daţi-mi de ştire cu opt zile înainte, ca să mă duc la Saint-Joseph, să nu mă aflu pe Insula Royale cînd o începe treaba.

— O să ţi se dea de ştire din vreme, ca să treci pe insula ailaltă.

— Ce-aş putea să fac ca să vă răzgîndiţi ? Vreţi s-aranjaţi altă şustă cu mine ? De pildă, furăm patru carabine, atacăm într-o noapte postul care păzeşte bărcile, luăm o barcă şi plecăm împreună.

— Nu, prea ne-au chinuit. Pentru noi contează întîi de toate răzbunarea, chiar dacă ne eurăţă.

— Dar ţîncii ? Nevestele ?

— E-aceeaşi plămadă, acelaşi sînge, unu să nu rămînă.

— Hai să schimbăm vorba.

— Nu ne urezi noroc ?

— Nu, vă zic : lăsați-o baltă, sînt de făcut treburi mai cu rost decît porcăria asta.

— N-admiți dreptul la răzbunare ?

— Ba da, dar nu pe niște nevinovați. Noapte bună.

— Noapte bună. N-am vorbit nimic, Papi, așa-i ?

— Așa-i, băieți !

Hautin și Arnaud dispar. Ce mai chestie și asta ! Cam săriți indivizii și, colac peste pupăză, ar mai exista vreo cinzeci sau șaizeci de compromiși, iar la momentul respectiv, peste o sută ! Ce aiureală ! Nici unul dintre amicii mei nu mi-a șoptit ceva, înscamnă că ăști doi ocnași n-au vorbit decît cu niște fraieri cu cioc. E cu neputință ca niște tipi din tagmă să se fi vîrît într-o treabă ca asta. Ce-i mai grav e că asasinii ageamii sînt adevărații asasini, cei din tagmă sînt niște ucigași, nu-i totuna.

Săptămîna asta m-am informat foarte discret despre Arnaud și Hautin. Arnaud a fost condamnat pe viață — se pare că pe nedrept — pentru o chestie pe care nu era cazul să ia nici zece ani. Jurații îi dăduseră o pedeapsă atît de aspră deoarece, cu un an în urmă, fratele său fusese ghilotinat pentru omorîrea unui sergent. Prin faptul că procurorul vorbise mai mult de fratele său decît de el, ca să creeze o atmosferă ostilă, se alesese cu pedeapsa asta îngrozitoare. Se pare, de asemenea, că l-au torturat fioros cînd cu arestarea, tot în legătură cu fapta fratelui său.

Hautin n-a avut cînd să afle ce-i aia libertate, e-n închisoare de cînd avea nouă ani. Pînă să iasă dintr-o casă de corecție, la vîrsta de nouăsprezece ani, lichidase pe-un tip cu o zi înainte să i se dea drumul ca să intre în marină, unde se angajase pentru a scăpa de casa de corecție. Cred că-i lipsește o doagă, deoarece se spune că plănuia să ajungă în Venezuela, să lucreze într-o mină de aur și să-și reteze un picior ca să capete o despăgubire grasă. Piciorul ăsta i-a rămas țeapăn de pe urma unei injecții cu nu știu ce fel de ser, pe care și-a făcut-o dinadins la Saint-Martin-de-Ré.

Azi s-a petrecut ceva ca-n filme. La apelul de dimineață l-au chemat pe Arnaud, pe Hautin și pe fratele lui Matthieu Carbonieri, prietenul meu. Frate-său, Jean, e brutar, deci lucrează pe chei, lîngă vase.

Au fost trimiși la Saint-Joseph fără nici o explicație și s-ar părea că fără vreun motiv. Încerc să aflu, dar nu-i

chip. Şi totuşi Arnaud lucra de patru ani la întreţinerea armelor, iar Jean Carbonieri de cinci ani ca brutar. Nu poate fi o simplă întîmplare. Cu siguranţă că a ciripit careva, dar ce-o fi ciripit şi cui ?

Hotărăsc să stau de vorbă cu cei trei prieteni apropiaţi ai mei : Matthieu Carbonieri, Grandet şi Galgani. Nici unul n-are habar de ceva. Înseamnă că Hautin şi Arnaud discutaseră numai cu nişte ocnaşi dinafara tagmei.

— Păi atunci de ce-or fi vorbit cu mine ?

— Pentru că toţi ştiu că vrei să evadezi cu orice preţ.

— Oricum, nu cu preţul ăsta.

— N-au priceput că-i o deosebire.

— Dar Jean, fratele tău ?

— Parcă poţi să-nţelegi cum de-a fost aşa bleg să se vîre în treaba asta ?

— Poate că ăl de i-a turnat l-a băgat şi pe el în ciorbă, fără ca el să fi avut vreun amestec.

Evenimentele se precipită. Noaptea trecută a fost asasinat Girasolo în clipa cînd intra-n privată. S-a găsit sînge pe cămaşa bivolarului martinican. La cincisprezece zile după o instrucţie cam prea în viteză şi pe baza celor declarate de-un alt negru băgat la izolare, fostul bivolar e condamnat la moarte de-un tribunal special.

Un ocnaş bătrîn, numit Garvel sau Coşarul, vine să-mi vorbească la spălătorul din curte.

— Papi, sînt cătrănit, eu l-am omorît pe Girasolo. Aş vrea să-l scap pe negrul ăla, dar mă trec toate sudorile la gîndul că s-ar putea să fiu ghilotinat. La preţul ăsta nu-mi convine să deschid gura. Dac-aş găsi însă o şustă ca să iau doar trei sau cinci ani, m-aş duce să le spun că eu sînt făptaşul.

— Cîţi ani de muncă silnică ţi-au dat ?

— Douăzeci.

— Cît ai făcut ?

— Doişpe.

— Ticluieşte ceva să te facă vieţaş, în chipul ăsta n-ai treabă la Recluziune.

— Dă-mi o idee.

— Lasă-mă să mă gîndesc, o să-ţi spun la noapte.

Se face noapte. Îi spun lui Garvel :

— Nu poţi să pui pe cineva să te denunţe şi să recunoşti.

— De ce ?

— Riști să fii condamnat la moarte. N-ai decît o singură cale ca să scapi de Recluziune, să te facă vieţaş. Denunţă-te singur, pe motiv că te mustră conştiinţa dacă laşi să fie ghilotinat un nevinovat. Ia-ţi un caraliu corsican ca apărător. O să-ţi spun cum îl cheamă după ce i-oi cere părerea. Treaba trebuie să meargă repede să nu-i apuce graba să-l taie. Aşteaptă două-trei zile.

Am stat de vorbă cu supraveghetorul Collona, îmi dă o idee formidabilă : să-l duc eu la comandant, să-i spun că Garvel m-a rugat să-l apăr şi să-l însoţesc cînd o mărturisi, că i-am garantat că nu-i cu putinţă să fie condamnat la moarte dacă dă dovadă de atîta noblețe de suflet, că totuşi e într-o situaţie gravă şi că-i cazul să se aştepte la o condamnare pe viaţă.

Totul a mers şnur. Garvel l-a salvat pe negru, care a fost eliberat cît ai clipi. Martorul mincinos care-l acuzase s-a ales cu un an de recluziune. Robert Garvel a fost condamnat pe viaţă.

Au trecut două luni de cînd s-a întîmplat treaba asta. Abia acum, cînd s-a isprăvit totul, îmi explică Garvel şi restul. Girasolo a fost cel care, după ce-a aflat amănuntele complotului în chestia cu răscoala, la care acceptase să participe, i-a turnat pe Arnaud, Hautin şi Jean Carbonieri. Noroc că erau singurele nume pe care le ştia.

Treaba pe care a ciripit-o era atît de groasă încît caraliii nu l-au crezut. Cu toate astea, ca măsură de precauţie, i-au trimis la Saint-Joseph pe cei trei oameni turnaţi, fără să le spună ceva, fără să-i ia la întrebări, fără nimic.

— Garvel, ce le-ai spus despre motivul care te-a făcut să-l omori ?

— Că-mi furase tubul. Că dormeam lîngă el, asta chiar aşa e, şi că noaptea îmi scoteam tubul şi-l ascundeam sub pătura care-mi ţine loc de pernă. Într-o noapte m-am dus la privată, cînd m-am întors, tubul ia-l de unde nu-l. Dintre cei din preajma mea, unul singur era treaz, şi anume Girasolo. Caraliii au luat-o de bună, nici măcar nu mi-au spus că turnase ceva deman de crezare despre o răscoală.

Se aud strigăte în curte :

— Papillon ! Papillon ! hai la apel !

— Prezent.

— Strîngeţi boarfele. Pleci la Saint-Joseph.

— Mama mă-sii de treabă !

În Franța a izbucnit războiul. Drept urmare, măsurile de disciplină se schimbă : șefii de serviciu răspunzători de-o evadare vor fi destituiți. Pentru deportații arestați în cursul unei evadări, pedeapsa cu moartea. Se va considera că evadarea e motivată de dorința ralierii la Forțele Franceze Libere* care trădează Patria. Se tolerează orice, cu excepția evadării.

Au trecut mai bine de două luni de cînd a plecat comandantul Prouillet. Pe-ăl nou nu-l cunosc. Nu-i nimic de făcut. La opt pornesc cu barca spre Saint-Joseph.

Tatăl Lisettei nu se mai află în lagărul de la Saint-Joseph. Săptămîna trecută a plecat cu familia la Cayenne. Pe comandantul de la Saint-Joseph îl cheamă Dutain, e din Havre. Sînt primit de el. Sosesc singur, de altfel, iar pe chei, supraveghetorul-șef al șalupei mă predă caraliului de serviciu, căruia îi înmînează și cîteva acte care mă însoțesc.

— Dumneata ești Papillon ?

— Da, domnule comandant.

— Bizar tip mai ești, îmi spune el în timp ce se uită prin actele mele.

— De ce sînt bizar ?

— Pentru că, pe de o parte, ești notat ca periculos din toate punctele de vedere, îndeosebi e scris ceva cu cerneală roșie : „Neîncetat pe cale de a pregăti o evadare", iar apoi s-a adăugat : „A încercat să salveze copilul comandantului de la Saint-Joseph din mijlocul rechinilor". Am două fetițe, Papillon, vrei să le vezi ?

Le cheamă pe micuțe, în vîrstă de trei și cinci ani, amîndouă blonde. Ele pătrund în biroul său însoțite de-un arab tînăr, îmbrăcat în alb, și de-o brunetă foarte drăguță.

— Iubito, dumnealui e cel care a încercat să-ți salveze fina, pe Lisette.

— O ! îngăduiți-mi să dau mîna cu dumneavoastră, zice tînăra femeie.

O strîngere de mînă e cea mai mare cinste ce i se poate face unui ocnaș. Nimeni nu întinde vreodată mîna

* Este vorba de voluntarii care, răspunzînd chemării generalului de Gaulle, s-au constituit în unități regulate luptînd împotriva germanilor, alături de Aliați (n.t.)

unui condamnat. Sînt mișcat de spontaneitatea și de gestul ei.

— Da, sînt nașa Lisettei. Sîntem foarte atașați de soții Grandoit. Cu ce-o să-l ajuți, dragule ?

— Merge mai întîi în lagăr, iar tu să-mi spui cu ce-ai vrea să se îndeletnicească.

— Vă mulțumesc, domnule comandant, vă mulțumesc, doamnă. Puteți să-mi spuneți de ce-am fost trimis la Saint-Joseph ? Aduce a pedeapsă.

— Fără vreun motiv, pe cît cred. Doar că noului comandant i-e teamă c-o să evadezi.

— Cam are dreptate.

— Au fost înăsprite pedepsele date celor răspunzători de-o evadare. Înainte de război puteai să pierzi un galon ; acum ți-l zboară automat, fără să mai pomenim restul. De-aia te-a trimis aici, preferă s-o ștergi de la Saint-Joseph, de care nu răspunde, decît din Insula Royale, pentru care i se cere socoteală.

— Domnule comandant, cît mai urmează să rămîneți aici ?

— Un an și jumătate.

— Nu pot s-aștept atît. Dar văd eu cum fac s-ajung înapoi pe Insula Royale, ca să n-aveți supărări din cauza mea.

— Îți mulțumesc, zice cucoana. Sînt încîntată să văd că ai un suflet atît de nobil. Dacă duci lipsă de ceva, vino aici cu toată încrederea. Dragule, dă ordin la postul de gardă al lagărului să mi-l aducă pe Papillon oricînd o să cearâ.

— Bine, dragă. Mohamed, îl însoțești pe Papillon pînă-n lagăr, iar tu alege-ți clădirea în care vrei să stai.

— O, în privința mea e ușor : clădirea periculoșilor.

— Asta chiar că nu-i greu, spune comandantul rîzînd.

Și scrie ceva pe-o hîrtie pe care i-o dă lui Mohamed.

Ies din clădirea care-i slujește comandantului drept locuință și birou, pe marginea cheiului, fosta locuință a Lisettei, și ajung în lagăr însoțit de tînărul arab.

Șeful postului de gardă e-un corsican bătrîn, foarte violent și asasin știut. Îl cheamă Filissari.

— Va să zică, Papillon, tu ești ăla care a sosit ? Mă știi că sînt sau foarte bun sau foarte rău. Cu mine să nu-ncerci să evadezi, că dacă dai greș, te-omor ca pe-o

găină. Peste doi ani ies la pensie, așa că n-am chef să-mi facă cineva vreo figură.

— Mă știți că sînt amic cu toți corsicanii. Nu spun că n-o să evadez, dar, dacă o șterg, aranjez eu să n-o fac în orele dumneavoastră de serviciu.

— E-n regulă așa, Papillon. În felul ăsta n-o să ne dușmănim. Ai tineri, pricepi, se-mpacă mai ușor c-o belea de pe urma unei evadări, pe cînd eu, îți dai seama, la vîrsta mea și-n pragul pensionării! E clar, va să zică. Du-te la clădirea unde-ai fost repartizat.

Iată-mă în lagăr, într-o sală la fel cu cea din Insula Royale, cu vreo sută-o sută douăzeci de deținuți. Se află aci Pierrot Nebunul, Hautin, Arnaud și Jean Carbonieri. Logic ar fi să mă aciuiez într-un *gurbi* cu Jean, întrucît e frate cu Matthieu, dar Jean e de soi mai prost decît frate-său, plus că nu-mi convine din cauza prieteniei sale cu Hautin și Arnaud. Așa că renunț și mă instalez lîngă Carrier, tipul din Bordeaux zis Pierrot Nebunul.

Insula Saint-Joseph e mai sălbatică decît Insula Royale, pitel mai mică, dar pare mai mare pentru că-i mai lungă. Lagărul se află la jumătatea înălțimii insulei, întrucît e alcătuită din două platouri suprapuse. Pe primul se află lagărul; pe platoul de sus de tot, temuta Recluziune. În paranteză fie spus, recluzionarii merg în continuare să se scalde, cîte-o oră zilnic. Să sperăm c-o să țină.

În fiecare zi, la prînz, arabul care lucrează la comandant mi-aduce trei gamele suprapuse prinse de-o bucată lată de fier, avînd la capăt un mîner de lemn. Lasă cele trei gamele și le ia pe cele din ajun. Nașa Lisettei îmi trimite zilnic aceeași mîncare pe care a pregătit-o pentru familia ei.

Duminică m-am dus s-o văd ca să-i mulțumesc. Mi-am petrecut după-masa stînd de vorbă cu ea și jucîndu-mă cu fetițele ei. Mîngîindu-le capetele blonde, îmi spun că-i uneori tare greu să te lămurești care ți-e datoria. Daca nu s-au răzgîndit cei doi țăcăniți, pe capul familiei ăsteia atîrnă un pericol îngrozitor. După denunțul lui Girasolo, căruia caralii nu i-au dat crezare, pînă într-atît că nici măcar nu i-au despărțit, ci doar i-au trimis la Saint-Joseph, dacă spun o vorbă ca să-i separe, se cheamă că prin asta confirm adevărul și gravitatea turnătorici dintîi. Dar cum o să reacționeze atunci gardienii? E mai bine să-mi țin gura.

Arnaud și Hautin nu-mi adresează măcar o vorbă în baracă. De altfel, e mai bine așa, ne purtăm politicos, dar fără familiarități. Jean Carbonieri nu vorbește cu mine, e mînios că nu m-am aciuiat cu el. Noi ăștilalți sîntem patru : Pierrot Nebunul, Marquetti, care a reușit al doilea la concursul de vioară pentru Premiul Romei și care deseori cîntă ore întregi, făcîndu-mă să devin melancolic, Marsori, un corsican din Sète, și cu mine.

N-am zis o vorbă nimănui, și am impresia că pe-aici nu s-a aflat de pregătirea răscoalei de pe Insula Royale, și care deodată a rămas baltă. Or mai fi avînd aceleași idei ? Toți trei au fost puși la o corvoadă grea. Trebuie să tîrască, mai bine zis să tragă la edec, niște pietroaie de care sînt înhămați cu chingi de hamal. Pietroaiele astea slujesc la construirea unui soi de piscină în mare. Un pietroi e legat bine cu lanțuri, se prinde într-un loc un lanț lung de vreo cincisprezece-douăzeci de metri, iar de o parte și de alta, fiecare ocnaș, cu chingile petrecute peste piept și umeri, prind cu un cîrlig unul din inelele lanțului. Drept care, toți deodată, exact ca niște animale de povară, tîrăsc piatra pînă la locul ei de destinație. În plin soare, e o muncă foarte grea, și mai ales deprimantă.

Dinspre chei se aud focuri de pușcă, de carabină și de revolver. Am priceput, nebunii au pornit la treabă. Ce s-o fi întîmplînd ? Cine-o fi învingătorul ? Rămîn așezat în sală, nu mă clintesc. Ocnașii spun cu toții :

— Asta-i răscoala !

— Răscoala ? Care răscoală ?

Ostentativ, dau de înțeles că habar n-am de nimic.

Jean Carbonieri, care nu s-a dus azi la lucru, se apropie de mine, palid ca un mort, în ciuda obrazului său ars de soare. Aud cum spune, abia șoptit :

— Papi, asta-i răscoala.

Îi răspund cu răceală :

— Care răscoală ? N-am aflat de-așa ceva.

Împușcăturile continuă. Pierrot Nebunul dă fuga înapoi în sală.

— S-a pornit răscoala, dar mi se pare c-au dat greș. Ce bandă de trăzniți ! Papillon, deschide-ți șișul. Măcar s-omorîm cît mai mulți pînă ne fac felul !

— Da, repetă Carbonieri, s-omorîm cît mai mulți !

Chissilia scoate un brici. În mîna fiecăruia se găseşte cîte-un şiş deschis. Le spun :

— Lăsaţi-vă de tîmpenii. Cîţi sîntem ?

— Nouă.

— Şapte să arunce arma. Pe primul care ridică mîna la un caraliu îl curăţ. N-am chef să mă las împuşcat în sala asta ca un iepure. Tu eşti băgat în treaba asta ?

— Nu.

— Da' tu ?

— Nici eu.

— Da' tu ?

— Habar n-am avut.

— În regulă. Toţi de-aici facem parte din tagmă, nimeni nu ştia nimic de răscoala asta de nerozi. Aţi băgat la cap ?

— Da.

— Dacă are vreunul de gînd să trăncănească, e cazul să bage la cap că s-a curăţat de cum recunoaşte că ştia ceva. Deci, ăl de-i tîmpit să vorbească are doar de pierdut. Zvîrliţi-vă armele în tinetă, acuşi o să sosească.

— Dar dac-au învins ocnaşii ?

— Dacă-i aşa, să facă cum ştiu ca să se cărăbănească. Eu nu-s de acord în condiţiile astea, da' voi ?

— Nici noi, spun într-un glas ceilalţi opt, inclusiv Jean Carbonieri.

In ce mă priveşte, n-am suflat o vorbă despre ceea ce ştiu, şi anume că, întrucît au încetat împuşcăturile, înseamnă că ocnaşii au pierdut. Într-adevăr, masacrul prevăzut n-ar fi putut să se încheie atît de repede.

Caraliii sosesc ca scoşi din minţi, împingîndu-i şi lovindu-i pe cei de la corvoada de pietre cu patul puştii, cu bastoane şi cu piciorul. Îi bagă în clădirea de-alături, unde pătrund cu toţii. Ghitarele, mandolinele, jocurile de şah şi de dame, lămpile, scăunelele, sticlele de ulei, zaHărul, cafeaua, rufăria, totul e călcat în picoare cu furie, distrus şi aruncat afară. Se răzbună pe orice nu e reglementar.

Se aud două împuşcături, cu siguranţă că-i vorba de-un revolver.

Există opt clădiri în lagăr, peste tot procedează la fel şi, din cînd în cînd, lovesc puternic cu patul puştii. Un bărbat gol puşcă porneşte în goană spre celulele discipli-

nare, snopit în bătaie de caralii care au ordin să-l vîre la carceră.

S-au dus alături, la dreapta. In clipa asta se găsesc în a şaptea baracă. N-a mai rămas decît a noastră. Toţi cei nouă ne-aflăm aici, fiecare la locul său. Nu s-a întors nici unul din cei care erau afară, la lucru. Fiecare a înţepenit unde se găsea. Nimeni nu scoate o vorbă. Mi-e gura uscată, tocmai mă gîndesc : „Măcar de n-ar profita vreun idiot de treaba asta, să mă cureţe fără să riştе vreo pedeapsă !" .

— Uite-i, zice Carbonieri topit de frică.

Peste douăzeci dau buzna înăuntru, toţi cu puşti sau revolvere în mînă, gata să tragă.

— Ei ăştia, zbiară Filissari, nu v-aţi dezbrăcat încă ? Ce-aşteptaţi, adunătură de hoituri ? Vă-mpuşcăm pe toţi. Dezbrăcarea la piele, doar n-o să vă dezbrăcăm cînd oţi fi mortăciuni.

— Domnule Filissari...

— Tacă-ţi gura, Papillon ! Nu-i cazul să-ţi ceri iertare. E prea gravă treaba pe care-aţi pus-o la cale ! Şi-n sala asta, a periculoşilor, precis că sînteţi amestecaţi cu toţii !

Ochii lui, gata să-i iasă din cap, sînt injectaţi de sînge, şi au o sclipire ucigaşă, fără nici o îndoială.

— E de rău, zice Pierrot.

Mă hotărăsc să risc totul.

— Mă mir că unui napoleonist ca dumneata îi trece prin cap să asasineze pur şi simplu nişte nevinovaţi. Vrei să tragi ? Atunci fă-o fără discursuri, ne lipsim de ele. Trage, da' trage repede, paştele ei de viaţă ! Te credeam om, bătrîne Filissari, un napoleonist adevărat, văd c-am greşit. Cu atît mai rău. Hai, nici măcar nu vreau să te văd cînd o să tragi, îţi întorc spatele. Întoarceţi-le toţi spatele, caraliilor ăstora, să nu poată spune că i-am atacat.

Ca un singur om, toţi se întorc cu spatele. Gardienii sînt năuciţi de purtarea mea, cu atît mai mult cu cît (asta am aflat mai tîrziu) Filissari împuşcase doi amăriţi în alte barăci.

— Mai ai şi altceva de spus, Papillon ?

Îi răspund, tot cu spatele la el :

— Nu cred defel în basmul ăsta cu răscoala. De ce să se răscoale ? Ca să-i omoare pe caralii ? Şi pe urmă să evadeze ? Unde să se ducă ? Eu ştiu ce-i aia evadare,

m-am întors tocmai din Columbia. Ia spune, care țară ar acorda azil unor ucigași evadați ? Cum se cheamă țara aia ? Lăsați-vă de tîmpenii, nici un bărbat vrednic de numele ăsta nu s-ar fi băgat în așa ceva.

— Tu poate că nu, dar Carbonieri ? El e amestecat, asta-i sigur, pentru că azi-dimineață Arnaud și Hautin se mirau că s-a declarat bolnav ca să nu meargă la lucru.

— Precis că-i doar o impresie.

Mă întorc cu fața la el.

— O să pricepeți imediat. Sînt prieten cu Carbonieri, i-am dat toate amănuntele despre evadarea mea, va să zică nu poate să-și facă iluzii, știe cum s-ar încheia o evadare după o răscoală.

În clipa asta sosește comandantul. Stă afară. Iese Filissari, și comandantul zice :

— Carbonieri !

— Prezent.

— Îl duceți la carceră, dar nu-l maltratați. Supraveghetor Cutare, însoțește-l. Ieșiți toți afară, nu rămîn aci decît supraveghetorii-șefi. Hai, să se întoarcă la locul lor toți deportații care s-au împrăștiat prin insulă. Nu omorîți pe nimeni, i-aduceți pe toți în lagăr, fără excepție.

Pătrund în sală comandantul, comandantul adjunct și Filissari, care sosește cu patru caralii.

— Papillon, s-a întîmplat ceva foarte grav, zice comandantul. În calitate de comandant al penitenciarului trebuie să-mi asum o răspundere foarte gravă. Pînă să iau cîteva hotărîri, aș vrea să obțin grabnic unele informații. Înțeleg că într-un moment atît de grav ai fi refuzat să stai de vorbă cu mine între patru ochi, de-aia am venit aici. Supraveghetorul Duclos a fost asasinat. Au încercat să pună mîna pe armele aflate la mine, înseamnă că-i vorba de o răscoală. Am doar cîteva minute la dispoziție, am încredere în tine, ce părere ai ?

— Dacă era vorba de-o răscoală, cum se face că habar n-avem ? De ce nu ne-o fi spus nimic ? Cîți oameni sînt vîrîți în treaba asta ? Am să vă răspund eu la astea trei întrebări pe care vi le-am pus, dar trebuie să-mi spuneți mai întîi cîți au început să se miște după ce-a fost omorît supraveghetorul și i s-a luat arma.

— Trei.

— Care anume ?

— Arnaud, Hautin și Marceau.

— Am priceput. Fie că sînteţi sau nu de acord, n-a existat nici un fel de răscoală.

— Minţi, Papillon ! zice Filissari. Răscoala asta trebuia să aibă loc pe Insula Royale, Girasolo o denunţase, dar nu l-au crezut. Abia acum e clar că tot ce-a spus era adevărat. Înseamnă că vrei să ne duci, Papillon !

— Păi atunci, dacă dumneata eşti cel care are dreptate, se cheamă că sînt un turnător, şi Pierrot Nebunul aşijderea, şi Carbonieri, şi Galgani, şi toţi banditii corsicani de pe Insula Royale, şi oamenii din tagmă. În ciuda celor întîmplate, nu cred. Dacă s-ar fi produs o răscoală, noi am fi fost capii şi nu alţii.

— Ce mă tot tromboneşti ? Nu-i nimeni vîrît în treaba asta ? Imposibil.

— Prin ce s-au manifestat ceilalţi ? A făcut careva vreo mişcare, cu excepţia celor trei smintiţi ? A schiţat careva măcar un gest ca să pună mîna pe postul de gardă, unde se găsesc patru supraveghetori, başca şeful lor, domnul Filissari, înarmaţi cu puşti ? Cîte vase sînt la Saint-Joseph ? O singură şalupă. Va să zică, o şalupă la şase sute de oameni ? Sîntem chiar aşa de bătuţi în cap ? Şi, colac peste pupăză, să ucizi ca să evadezi ! Să zicem că douăzeci o iau din loc, oriunde ar ajunge îi arestează şi-i trimit înapoi. Domnule comandant, încă n-am aflat pe cîţi i-aţi omorît dumneavoastră sau oamenii dumneavoastră, dar sînt aproape sigur că erau nevinovaţi. Şi asta ce mai e, ne faceţi zob bietele noastre lucruşoare ? Furia dumneavoastră pare îndreptăţită, dar să nu uitaţi că din clipa cînd n-o să le mai îngăduiţi ocnaşilor măcar o fărîmă de viaţă mai plăcută, în clipa aia chiar c-ar putea să pornească o răscoală, răscoala disperaţilor, o sinucidere colectivă în chip de răscoală : dacă tot e vorba să mierlim, măcar mierlim cu toţii, caralii şi ocnaşi. Domnule Dutain, v-am vorbit deschis, cred că meritaţi asta, de n-ar fi decît c-aţi venit după informaţii înainte să luaţi vreo hotărîre. Lăsaţi-ne în pace.

— Dar ăi care au vreun amestec ? zice iar Filissari.

— Treaba voastră să-i găsiţi. Noi habar n-avem, nu putem să v-ajutăm cu nimic în chestia asta. Îţi mai spun o dată, e o ţăcăneală de ageamii, n-avem treabă cu-aşa ceva.

— Domnule Filissari, zice comandantul, cînd o să intre deţinuţii în baraca periculoşilor, pune să-nchidă uşa

pînă la noi dispoziții. Doi supraveghetori la ușă, nici un fel de maltratări și să nu le distrugă lucrurile. Mergem.

Și pleacă împreună cu ceilalți caralii.

Uf ! Începem să mai prindem suflet. Închizînd ușa, Filissari îmi zice :

— Norocul tău că sînt napoleonist !

În mai puțin de-o oră s-au întors aproape toți oamenii care stau în baraca noastră. Lipsesc optsprezece ; caralii își dau seama că, zorindu-se, i-au băgat în alte clădiri. După ce-i aduc la noi, aflăm tot ce s-a întîmplat, întrucît ăștia fuseseră la corvoadă. Un hoț din Saint-Etienne îmi povestește-n șoaptă :

— Papi, închipuie-ți că trăsesem un pietroi de vreo tonă cale de vreo patru sute de metri. Drumul pe care tragem pietroaiele la edec nu-i prea în pantă și ajungem la un puț cam la cinzeci de metri de casa comandantului. Totdeauna se făcea haltă la puțul ăla. E-un loc umbrit de niște cocotieri, și cam la jumătate din distanța care trebuie străbătută. Va să zică, ne oprim ca de obicei, scoatem o găleată mare cu apă rece din puț și bem, alții își udă batista ca să și-o pună pe cap. Pauza ține vreo zece minute, așa că s-așază și caraliul pe ghizdul puțului. Își scoate casca și tocmai dă să se șteargă pe frunte și pe cap c-o batistă mare, cînd se apropie Arnaud din spate, c-o săpăligă în mînă, fără s-o ridice, așa că nimeni n-are răgazul să strige la caraliu să bage de seamă. Cît ai clipi, ridică săpăliga și-l pocnește pe caraliu cu tăișul drept în mijlocul scăfîrliei. Caraliul n-apucă să țipe, c-a și căzut, cu capul despicat în două. N-a căzut bine, că Hautin, care s-apropiase în chip firesc din față, înșfăcă pușca, iar Marceau ia centironul cu revolverul. Marceau, cu arma-n mînă, se-ntoarce spre toți ăi de la corvoadă și zice : „E răscoală. Cine-i de partea noastră să vină cu noi.“ Nici un temnicer nu s-a clintit, nici n-a crîcnit, și nici unul din ăi de la corvoadă n-a dat vreun semn c-ar vrea să se ia după ei. Arnaud s-a uitat la noi, spune mai departe hoțul, și ne-a zis : „Turmă de lași ce sînteți, v-arătăm noi ce-i aia bărbat !“ Arnaud îi ia lui Hautin pușca din mînă și amîndoi se pornesc pe fugă spre casa comandantului. Marceau rămîne pe loc, după ce s-a dat puțin deoparte. Ține pistolul ăl mare în mînă și poruncește : „Nici o mișcare, nici o vorbă, nici un țipăt. Voi ăștia, barapii, culcat cu fața-n jos.“ Acolo de unde mă aflam, am văzut

tot ce s-a întîmplat. Pe cînd Arnaud urcă scara ca să intre în casa comandantului, arabul care lucrează acolo tocmai deschide uşa, cu amîndouă fetiţele, pe una o ţine în braţe, pe alta de mînă. Amîndoi sînt surprinşi. Arabul cu fetiţa-n braţe îi dă un picior lui Arnaud. Asta dă să-l împuşte pe arab, da arabul îi întinde fetiţa drept în faţă. Nu ţipă nimeni. Nici sinolitul, nici ceilalţi. Puşca e aţintită de patru-cinci ori spre arab din diverse unghiuri. De fiecare dată, fetiţa e-ndreptată spre gura ţevii. Fără să urce scara, Hautin l-apucă pe arab de partea de jos a pantalonului. Arabul dă să cadă, şi-atunci, dintr-o mişcare, zvîrlă fetiţa spre puşca lui Arnaud. Toţi îşi pierd echilibrul, aşa că Arnaud, fetiţa şi arabul, împinş cu piciorul de Hautin, cad claie peste grămadă. În clipa asta încep să ţipe fetiţele, pe urmă şi arabul, şi-aud pe Arnaud şi Hautin cum înjură. Arabul, aşa lungit pe jos, ajunge mai repede ca ei la arma căzută, dar n-a prins-o decît cu stînga, de ţeavă. Hautin i-a prins iar piciorul cu mîinile. Arnaud l-apucă mîna dreaptă şi i-o răsuceşte. Arabul aruncă puşca la o depărtare de peste zece metri. În clipa cînd dau toţi trei fuga după ea, porneşte prima împuşcătură, trasă de-un caraliu de la o cotvoadă de frunze uscate. Comandantul se iveşte la fereastra lui şi trage un foc după altul, dar i-e teamă să nu-l nimerească pe cioroi, aşa că trage spre locul unde zace puşca. Hautin şi Arnaud o zbughesc spre lagăr, pe drumul de pe marginea mării, urmăriţi de focuri de puşcă. Hautin, cu piciorul lui ţepăn, nu poate să fugă aşa repede şi e nimerit pînă s-ajungă la mare. Arnaud, însă, intră în apă, şlii, între locul unde se construieşte scăldătoarea şi piscina caraliilor. Acolo mişună mereu rechinii. În jurul lui Arnaud plouă cu gloanţe, pentru că alt gardian a venit în ajutorul comandantului şi al caraliului de la frunzele uscate. E ascuns după un pietroi. „Predă-te, strigă caralii, şi scapi cu viaţă!" „Nici gînd, răspunde Arnaud, mai bine să mă halcască rechinii decît să vă mai văd mutrele împuţite." Şi intră-n mare, drept spre rechini. S-a ales se vede c-un glonţ, că s-a oprit o clipă. Cu toate astea, caraliii trăgeau întruna. A pornit mai departe, umbla, nu înota, nici măcar nu-i ajunsese apa la brîu cînd l-au atacat rechinii. L-am văzut limpede cum a dat cu pumnul într-un rechin care se-aruncase asupra lui, pe jumate ieşit din apă. Pe urmă a fost pur şi simplu rupt în bucăţi, pentru că re-

chinii trăgeau din toate părțile, fără să-i fi smuls brațele sau picioarele. Nu trecuseră cinci minute, că dispăruse. Caraliii au tras pe puțin o sută de focuri în grămada alcătuită din Arnaud și rechini. N-au omorît decît un singur rechin, care-a ajuns la țărm cu burta-n sus. Întrucît veniseră caralii de peste tot, Marceau a crezut că scapă cu viață dacă aruncă revolverul în puț, dar s-au pornit arabii și au dat în el cu bastoanele, cu picioarele și cu pumnii, îl împingeau spre caralii, zicînd că-i și el vîrît în treaba asta. Deși era plin de sînge și-și ridicase mîinile, caraliii l-au omorît cu focuri de revolver și de pușcă și, ca să termine cu el, unu i-a zbrobit capul cu patul puștii, pe care a folosit-o în chip de măciucă, ținînd-o de țeavă. În Hautin și-a descărcat fiecare caraliu pistolul. Erau treizeci a cîte șase gloanțe, au tras în el, mort sau viu, vreo sută cincizeci de focuri. Indivizii lichidați de Filissari sînt cei turnați c-ar fi prins mai întîi să se ia după Arnaud și pe urmă au lăsat-o mai moale. Nu-i decît o scorneală, deoarece, chiar dac-ar fi existat niște complici, tot nu s-a cîntit nimeni.

Se fac două zile de cînd stăm cu toții închiși, în sălile corespunzînd fiecărei categorii. Nimeni nu iese la lucru. Din două în două ore se schimbă santinelele la ușă. Alte santinele stau printre clădiri. Vorbitul de la o clădire la alta e interzis. Statul la fereastră e interzis. Din coridorul pe care-l formează cele două rînduri de hamacuri, stînd nițel mai ferit, prin poarta cu zăbrele se poate vedea curtea. Au venit ca întăriri gardienii de pe Insula Royale. Nici un transportat nu-i pe afară. Nici vreun temnicer arab. Toți stau închiși. Din cînd în cînd, fără strigăte, fără lovituri, vezi trecînd cîte-un individ gol pușcă, însoțit de-un caraliu, îndreptîndu-se spre celulele disciplinare. Caraliii privesc deseori în sală, uitîndu-se prin ferestrele laterale. La ușă, cele două santinele, una la dreapta, alta la stînga. Garda lor durează puțin, două ore, în care timp nu se așază și nici nu-și ține arma în bandulieră : pușca stă culcată pe brațul stîng, gata să tragă.

Ne-am hotărît să jucăm pocher în grupe mici, de cîte cinci. Nici gînd de „Marsciezăˮ sau de partide mari, în comun, că se face prea mult zgomot.

Marquetti, care cînta la vioară o sonată de Beethoven, a fost obligat să înceteze.

— Termină cu muzica ! Noi, paznicii, sîntem în doliu.

Domneşte o încordare neobişnuită, nu numai în baracă, dar şi-n tot lagărul. S-a zis cu cafeaua, ca şi cu supa. Un coltuc de pîine dimineaţa, o conservă de carne la prînz şi seara, cîte-o cutie la patru oameni. Întrucît la noi n-au distrus nimic, avem cafea şi de-ale gurii : unt, ulei, făină etc. În celelalte barăci nu se mai găseşte nimic. Cînd au zărit fumul care ieşea din privăţi, unde se făcuse foc spre a fierbe nişte cafea, un caraliu a poruncit să fie stins. Cel care făcea cafeaua, ca s-o vîndă, era Niston, un ocnaş bătrîn din Marsilia. La ţinut cureaua să-i spună caraliului :

— Dacă vrei să se stingă focul, stinge-l singur.

Drept care caraliul a tras cîteva focuri prin fereastră. În doi timpi şi trei mişcări s-a terminat cu focul şi cu cafeaua.

Niston s-a ales cu un glonţ în picior. Eram atît de încordaţi cu toţii, încît am crezut că o să începă să ne împuşte, şi ne-am aruncat la pămînt, cu faţa-n jos.

În clipa aceea şeful postului de gardă era tot Filissari. Soseşte-n goană ca un apucat, însoţit de cei patru caralii ai săi. Caraliul care-a tras se justifică, e din Auvergne. Filissari îl înjură în corsicană, şi ăsta, care nu înţelege nimic, nu ştie să spună decît :

— Nu fă brigeb.

Între timp ne-am reaşezat pe hamacuri. Piciorul lui Niston sîngerează.

— Nu spuneţi că sînt rănit, ar fi în stare să mă lichideze afară.

Filissari se apropie de gratii. Marquetti îi spune ceva în corsicană.

— Făceţi-vă cafeaua, n-o să se mai întîmple aşa ceva.

Şi pleacă.

Niston a avut baftă că glonţul n-a rămas în picior : a pătruns prin partea de jos a muşchiului şi a ieşit pe la jumătatea gambei. I se pune o legătură strînsă, sîngele se opreşte şi i se face un pansament cu oţet.

— Papillon, ieşi afară.

E ceasul opt, adică s-a lăsat noaptea.

Nu-l ştiu pe caraliul care mă strigă, pare să fie breton.

— De ce să ies la ora asta ? N-am ce căuta afară.

— Vrea să te vadă comandantul.

— Spune-i să vie aici. Eu nu ies.

— Refuzi ?

— Da, refuz.

Prietenii mei se strîng în jurul meu. Caraliul vorbeşte prin uşa închisă. Marquetti se duce la uşă şi zice :

— Nu-l lăsăm pe Papillon să iasă decît dacă e comandantul de faţă.

— Păi el a trimis după Papillon.

— Spune-i să vină personal.

O oră mai tîrziu se înfiinţează la uşă doi caralii. Sînt însoţiţi de arabul care lucrează la comandant. E cel care l-a salvat şi a împiedicat răscoala.

— Papillon, eu sînt, Mohamed. Am venit după tine, vrea să te vadă comandatul, nu poate să vină aici.

Marquetti îmi spune :

— Papi, individul e înarmat cu o puşcă.

Ies atunci din cercul pe care-l fac prietenii mei şi mă apropii. E drept, Mohamed ţine o puşcă sub braţ. Să vezi şi să nu crezi ! Un ocnaş înarmat oficial cu o puşcă !

— Hai, îmi spune. Mă aflu aci ca să te protejez şi să te apăr, dac-o fi nevoie.

Dar nu-l cred.

— Hai, vino cu noi !

Ies, Mohamed mi se alătură, iar cei doi caralii ne urmează. Mergem la comandament. Trecînd pe la postul de gardă de la ieşirea din lagăr, Filissari îmi spune :

— Papillon, sper că n-ai nimic de reclamat în privinţa mea.

— Nici eu personal, nici altcineva din baraca periculoşilor. De ăilalţi nu ştiu.

Coborîm spre comandament. Pe lîngă locuinţă, pe chei, se găsesc nişte lămpi cu acetilenă, care încearcă în zadar să lumineze de jur împrejur. Pe drum, Mohamed mi-a dat un pachet de ţigări „Gauloises". În sala luminată puternic de două lămpi cu acetilenă se află comandantul de pe Insula Royale, comandantul adjunct, comandantul de la Saint-Joseph, cel de la Recluziune şi comandantul adjunct de la Saint-Joseph.

Afară am zărit patru arabi păziţi de caralii. Am recunoscut pe doi din ei, care făcuseră parte din corvoada aia.

— L-am adus pe Papillon, zice arabul.

— Bună seara, Papillon, zice comandantul de la Saint-Joseph.

— Bună seara.

— Hai, stai jos, la scaunul ăsta.

M-aşez în faţa lor. O uşă a sălii e deschisă, dă spre bucătărie, de unde naşa Lisettei îmi face un semn amical.

— Papillon, spune comandantul de pe Insula Royale, comandantul Dutain socoteşte că eşti un om demn de încredere, care s-a răscumpărat încercînd s-o salveze pe fina soţiei sale. Eu nu te cunosc decît din notele oficiale, din care reiese că eşti periculos din toate punctele de vedere. Vreau să uit de notele astea şi să-l cred pe colegul meu Dutain. Uite ce e, cu siguranţă că o să vină o comisie pentru anchetă : toţi deportaţii, din orice categorie ar face parte, vor trebui să spună tot ce ştiu despre treaba asta. Nu-ncape nici o îndoială că dumneata şi alţi cîţiva aveţi o mare influenţă asupra condamnaţilor şi că vă vor urma sfaturile orbeşte. Voiam să-ţi cunoaştem părerea despre răscoală şi totodată cam ce crezi e-ar declara cei din baraca dumitale, în primul rînd, şi-apoi şi ceilalţi.

— Eu n-am nimic de spus şi nici de influenţat cu ceva spusele celorlalţi. În cazul în care comisia vrea cu tot dinadinsul să facă o anchetă în împrejurările actuale, o să fiţi destituiţi cu toţii.

— Asta de unde-ai mai scos-o, Papillon ? Am împiedicat răscoala, şi eu, şi colegii mei de la Saint-Joseph.

— S-ar putea ca dumneavoastră să scăpaţi cu faţa curată, dar nu şefii de pe Insula Royale.

— Fii mai clar !

Şi cei doi comandanţi de pe Insula Royale se ridică, apoi se aşază iar.

— Dacă o să pomeniţi în continuare *oficial* de răscoală, sînteţi pierduţi cu toţii. Dacă vreţi să acceptaţi condiţiile mele, vă salvez pe toţi, afară de Filissari.

— Ce condiţii ?

— În primul rînd, să ne ducem iarăşi traiul ca de obicei, şi asta imediat, începînd de mîine dimineaţa. Numai stînd de vorbă între noi îi putem influenţa pe toţi referitor la ce să declare în faţa comisiei. Just ?

— Da, zice Dutain. Dar de ce-i cazul să fim salvaţi ?

— Dumneavoastră, de pe Insula Royale, sînteţi nu numai şefii Insulei Royale, ci, totodată şefii celor trei insule.

— Da.

— Păi, aţi primit un denunţ de la Girasolo, care v-a ciripit că se pregăteşte o răscoală. Hautin şi Arnaud erau capii.

— Şi Carbonieri, adaugă caraliul.

— Nu, asta nu-i adevărat. Girasolo se duşmănea cu Carbonieri încă de la Marsilia, l-a virit pe degeaba-n chestia asta. *Dar n-aţi crezut că-i vorba de-o răscoală.* De ce ? Pentru că v-a spus că-n răscoala asta se urmărea omorîrea femeilor, a copiilor, a arabilor şi a caraliilor, treabă care părea neverosimilă. Pe de altă parte, pe Insula Royale două şalupe pentru opt sute de ocnaşi, iar la Saint-Joseph o şalupă pentru şase sute. Nici un om întreg la minte n-ar fi primit să se vîre într-o asemenea aiurcală.

— De unde ştii toate astea ?

— Mă priveşte, dar dacă-i daţi mai departe cu răscoala, chiar dacă mă faceţi să dispar, şi mai ales dacă mă faceţi să dispar, se va spune şi se va dovedi totul. Va să zică, răspunderea cade asupra şefilor de pe Insula Royale, care i-au trimis pe oamenii ăia la Saint-Joseph, dar *fără să-i despartă.* Logic era — şi de-aia, dacă se află la anchetă, v-alegeţi precis cu sancţiuni grave — să-l trimiteţi pe unu pe Insula Diavolului şi pe ălălalt la Saint-Joseph, deşi recunosc că era greu de admis povestea asta smintită. Dacă mai vorbiţi de răscoală, repet, vă înfundaţi singuri. Deci, dacă-mi acceptaţi condiţiile : în primul rînd, cum v-am mai spus, de mîine traiul redevine normal ; în al doilea rînd, toţi cei băgaţi în celule ca suspecţi de-a fi complotat să fie scoşi de îndată — şi să nu fie luaţi la întrebări în ce priveşte complicitatea la răscoală, *din moment ce nu există* ; în al treilea rînd, Filissari trebuie trimis pe Insula Royale chiar din clipa asta, mai întîi pentru siguranţa sa personală, deoarece, dacă n-a avut loc nici o răscoală, cum să justifice asasinarea a trei oameni ? Şi apoi, pentru că-i un ucigaş ordinar, iar cînd a început să acţioneze, în clipa incidentului, intraseră sperieţii în el şi voia să-i omoare pe toţi, în baracă, inclusiv pe noi. Dacă acceptaţi condiţiile astea, aranjez eu să declare toţi că, pînă să moară, Arnaud, Hautin şi Marceau s-au străduit să lichideze cît au putut de mulţi. Nu era chip să prevezi ce-o să facă. N-aveau nici complici, nici confidenţi. După cum îşi dau toţi cu părerea, hotărîseră să se sinucidă în felul ăsta, omorînd cît mai mulţi pînă ce vor fi şi ei omoriţi, ceea ce probabil că urmăreau. Dacă doriţi, mă retrag în bucătărie, o să puteţi delibera ca să-mi daţi un răspuns.

Intru în bucătărie și închid ușa. Doamna Dutain îmi strînge mîna și-mi dă cafea și un coniac. Mohamed, arabul, îmi zice :

— De mine n-ai zis nimic ?

— Asta-i treaba comandantului. Avînd în vedere că ți-a dat o armă, înseamnă că are de gînd să te grațieze.

Nașa Lisettei îmi zice încetișor :

— Ei bine ! S-au aranjat, ăia din Insula Royale.

— Cred și eu, prea le venea la îndemînă să admită că s-a produs o răscoală la Saint-Joseph, de care să știe toată lumea, afară de soțul dumneavoastră.

— Papillon, am auzit tot, și-am înțeles imediat că vrei să ne-ajuți.

— Așa-i, doamnă Dutain.

Se deschide ușa.

— Hai, Papillon, zice un caraliu.

— Stai jos, Papillon, zice comandantul de pe Insula Royale. Am stat de vorbă și-am ajuns în unanimitate la concluzia că ai desigur dreptate. *N-a avut loc nici o răscoală.* Ai trei deținuți hotărîseră să se sinucidă omorînd mai întîi cît mai mulți oameni. Deci, de mîine traiul reîncepe ca înainte. Domnul Filissari va fi transferat pe Insula Royale chiar în noaptea asta. Cazul lui ne privește, și referitor la el nu-ți cer nici un fel de colaborare. Contăm că o să te ții de cuvînt.

— Puteți conta pe mine. La revedere.

— Mohamed și dumneavoastră, cei doi paznici, îl duceți pe Papillon înapoi la baracă. Să intre Filissari, merge cu noi pe Insula Royale.

Pe drum îi spun lui Mohamed că-i doresc să fie eliberat. Îmi mulțumește.

— El, ce voiau caraliii cu tine ?

Într-o tăcere deplină le povestesc cu glas tare, cuvînt cu cuvînt, cele petrecute.

— Dacă vreunul nu-i de acord sau socotește că are de criticat treaba pe care am aranjat-o cu caraliii în numele tuturor, să vorbească.

Într-un singur glas, toți spun că sînt de acord.

— Crezi c-au luat drept bun că nimeni altul nu-i vîrît în treaba asta ?

— Nu, dar sînt obligați s-o creadă, dacă nu vor să fie zburați. Și noi trebuie s-o credem, dacă nu vrem s-o luăm pe coajă.

Azi-dimineață, la șapte, au fost golite toate celulele din sectorul disciplinar. Erau peste o sută douăzeci de ocnași în ele. Nu s-a dus nimeni la lucru, dar toate barăcile au fost deschise și curtea s-a umplut de ocnași care, în deplină libertate, vorbesc, fumează și stau la soare sau la umbră, după voia lor. Niston s-a dus la spital. Carbonieri îmi spune că puseseră o inscripție : „Suspect de participare la răscoală" pe cel puțin optzeci-o sută de ușile celulelor.

Acum că sîntem toți împreună, aflăm adevărul. Filissari a omorît un singur om, ceilalți doi au fost omorîți de doi caralii tineri ; aceștia au fost amenințați de ocnașii încercuiți și care, crezînd c-o să fie lichidați, au dat buzna cu șișurile, căutînd să ucidă măcar pe unul înainte de-a muri. Iată cum s-a transformat o răscoală adevărată, care din fericire a dat greș încă de la început, în originala sinucidere a trei ocnași, teză admisă oficial de toată lumea, de administrație ca și de condamnați. A rămas o legendă sau o poveste adevărată, nu prea știu bine, ceva cam la mijloc între astea două.

Se pare că îngroparea celor trei lichidați în lagăr, plus a lui Hautin și Marceau, a avut loc în felul următor : întrucît nu există decît o singură ladă-sicriu prevăzută cu o culisă pentru aruncarea cadavrelor în mare, caralii i-au băgat pe toți în fundul bărcii și toți cinci au fost zvîrliți deodată rechinilor. Își făcuseră socoteala că ultimii vor avea răgazul să se ducă la fund cu pietroaiele legate de picioare, în timp ce prietenii lor o să fie devorați de rechini. Mi s-a povestit că nici un cadavru n-a apucat să dispară în mare, și că la căderea nopții, toți cinci au dansat un balet al giulgiului, adevărate marionete însuflețite de loviturile sau cozile rechinilor în acest praznic demn de Nabucodonosor. Caralii și vislașii ar fi luat-o la sănătoasa în fața acestui spectacol înfiorător.

A venit o comisie, care a rămas cinci zile la Saint-Joseph și două zile pe Insula Royale. Nu m-au luat la întrebări în vreun mod deosebit, am trecut prin fața ei ca și ceilalți. Referitor la comandantul Dutain, am aflat că totul a decurs cît se poate de bine. Lui Filissari i-au dat concediu pînă ce s-o pensiona, așa că nu se mai întoarce. Mohamed a fost grațiat de restul pedepsei. Comandantul Dutain s-a ales cu un galon în plus.

Întrucît se găsește mereu careva să mîrîie, ieri m-a întrebat un cetățean din Bordeaux :

— Da' noi cu ce ne-am ales că l-am scos pe caralii basma curată ?

Mă uit la tipul ăsta :

— Cu mai nimic : cincizeci sau șaizeci de ocnași n-au luat cîte cinci ani de recluziune pentru complicitate, zici că-i puțin lucru ?

Din fericire, furtuna s-a potolit. Un soi de complicitate tacită între paznici și ocnași a liniștit pe deplin faimoasa comisie de anchetă, care poate că tocmai asta dorea : să se aranjeze totul cît se poate de bine.

În ce mă privește, n-am ieșit nici în cîștig, nici în pagubă, decît că tovarășii mei îmi sînt recunoscători că n-au avut de îndurat o înăsprire a disciplinei. Dimpotrivă, s-a terminat și cu trasul pietroaielor la edec. Corvoada asta oribilă a fost suprimată. Acum le trag bivolii, ocnașii le potrivesc locul. Carbonieri s-a întors la brutărie. Eu mă străduiesc să mă întorc pe Insula Royale. Nefiind vreun atelier pe-aici, e imposibil de construit o plută.

Instalarea lui Pétain în fruntea guvernului a înrăutățit relațiile dintre deportați și paznici. Toți cei din personalul administrației susțin sus și tare că sînt „pétainiști", încît pînă și un caraliu normand îmi zice :

— Vrei să-ți spun ceva, Papillon ? Niciodată n-am fost republican.

Nimeni n-are radio pe insule, și nu aflăm vești. Colac peste pupăză, se zvonește că-n Martinica și Guadelupa aprovizionăm submarinele nemțești. Poftim de mai înțelege ceva. Neîncetat au loc controverse.

— Să fiu al naibii, Papillon, știi ceva ? Acum ar trebui să pornim răscoala, ca să predăm insulele francezilor lui de Gaulle.

— Crezi că lunganului ăla de Charlot îi trebuie ocna ? În ce scop ?

— Păi, ca să se mai aleagă cu două-trei mii de cetățeni !

— Vorbești de leproși, de nebuni, de ăi cu dizenterie ? Îți arde de bancuri ? Doar n-o fi așa timpit s-aibă treabă cu niște ocnași.

— Da' ăi două mii sănătoși ?

— Asta-i altă chestie. Și crezi că dacă-s bărbați înseamnă că-s buni de militărie ? Crezi că războiul e-un

fel de spargere cu arma-n mînă ? O spargere durează zece minute ; războiul ţine ani de zile. Ca să fii ostaş destoinic trebuie să ai simţăminte de patriot. Oricum o-ntorci, nu prea văd pe-aici un tip în stare să-şi dea viaţa pentru Franţa.

— Păi de ce să şi-o dea, după cîte ne-a făcut ?

— Vezi c-am dreptate ? Noroc că lunganul ăla de Charlot mai are şi alţi oameni cu care să poarte războiul. Şi cînd te gîndeşti că porcii ăia de nemţi au intrat în ţară ! Cînd te gîndeşti că s-au găsit francezi să treacă de partea lor. ! Aici, toţi caraliii, pînă la unul, declară că ţin cu Pétain.

Contele de Bérac zice :

— Ar fi un mod de-a ne răscumpăra.

Poftim : pînă acum nici un tip nu vorbea de răscumpărare. Şi-acum toţi, şi cei din tagmă şi ageamiii, toţi ocnaşii ăştia amărîţi prind să vadă o licărire de speranţă.

— Papillon, răscoala aia a fost pornită spre a fi încorporaţi sub ordinele lui de Gaulle ?

— Îmi pare tare rău, dar n-am de ce să mă răscumpăr în ochii cuiva. Îmi bag picioarele-n justiţia franceză şi-n paragraful ei despre „reabilitare." Am să mă botez singur „reabilitat". Datoria mea e s-o iau din loc şi, de cum mă văd liber, să fiu un om normal, trăind în societate, fără să reprezint un pericol faţă de ea. Nu cred că un ocnaş poate să dovedească altceva în alt chip. Sînt gata să iau parte la orice mişcare ca s-o întind. Pe de altă parte, dacă vă băgaţi în tărăşenia asta, ştiţi ce-o să spună ştabii ? Că aţi pus mîna pe insule ca să vă vedeţi liberi, nu ca s-ajutaţi cu ceva Franţa liberă. Şi, la urma urmei, ştiţi cumva care are dreptate ? Eu habar n-am. Mă doare ca pe-oricare că patria mea a fost invadată, mă gîndesc la ai mei, la părinţi, la surorile mele, la nepoatele mele.

— Tare căcăcioşi mai sîntem că ne doare capul pentru o orînduire care n-a avut nici un pic de milă faţă de noi.

— Păi e firesc să fie aşa, pentru că sticleţii şi aparatul judiciar francez, şi jandarmii, şi caraliii de aici, ăştia nu sînt Franţa, ci o întreagă clasă aparte, alcătuită din indivizi cu o mentalitate complet sucită. Cîţi din ăştia nu sînt azi gata să devină slugoii nemţilor ? Pui rămăşag că poliţia franceză arestează nişte compatrioţi şi-i predă autorităţilor nemţeşti ? În regulă. Îţi spun, şi-ţi repet,

că nu mă vîr într-o răscoală, pe-orice motiv o fi. Doar dacă-i vorba de-o evadare, dar ce fel de evadare ?

Discuții foarte grave au loc între grupuri. Unii țin cu de Gaulle, alții cu Pétain. De fapt nimeni nu știe nimic, deoarece, așa cum am spus, nici paznicii, nici deportații n-au aparat de radio. Știrile sînt aduse de vasele care trec pe-aici și ne-aduc un pic de făină, legume uscate și orez. De la depărtarea asta ne vine greu să înțelegem ce-i cu războiul.

Se aude că la Saint-Laurent-du-Maroni ar fi venit cineva să recruteze oameni pentru Forțele libere. Printre ocnași nu s-a aflat nimic, decît că-n Franța nemții au intrat peste tot.

O chestie nostimă : pe Insula Royale a sosit un preot, a ținut o predică după slujba religioasă. A zis :

— Dacă insulele vor fi atacate veți căpăta arme ca să-i ajutați pe gardieni să apere pămîntul Franței.

Autentic. Strașnic popă, grozavă părere o fi avînd despre noi ! Să ceri unor deținuți să-și apere celula ! Mare-i grădina ta, Doamne !

Pentru noi războiul înseamnă cam asta : efectiv dublu de caralii, de la simplul paznic pînă la comandant și supraveghetorul-șef ; mulți inspectori, printre care unii cu un puternic accent nemțesc sau alsacian ; foarte puțină pîine : căpătăm patru sute de grame ; foarte puțină carne.

Pe scurt, nu s-a mărit decît nota de plată pentru o evadare ratată : condamnarea la moarte și executarea. Asta pentru că la acuzația de evadare se adaugă : „A încercat să se alăture dușmanilor Franței".

Mă aflu pe Insula Royale de aproape patru luni. Mi-am făcut un prieten bun, doctorul Germain Guibert. Soția sa, o femeie excepțională, m-a rugat să-i aranjez o grădină de zarzavat, s-o ajut s-o scoată la capăt cu regimul ăsta tîmpit. I-am rostuit o grădină cu salată, ridichi, fasole verde, pătlăgele roșii și vinete. E încîntată și mă tratează ca pe-un bun prieten.

Doctorul n-a dat niciodată mîna cu vreun supraveghetor, indiferent ce grad avea, dar adesea cu mine sau cu anumiți ocnași pe care ajunsese să-i cunoască și să-i stimeze.

De cum mi-am redobîndit libertatea, am reluat legătura cu doctorul Germain Guibert prin mijlocirea doctorului Rosenberg. Mi-a trimis o fotografie de-a lui și a

soției sale, luată pe Canebière, la Marsilia. Se întorsese din Maroc și mă felicita știindu-mă liber și fericit. A murit în Indochina, încercînd să salveze un rănit rămas pe cîmpul de luptă. Era un om excepțional, iar soția sa era demnă de el. Cînd am fost în Franța, în 1967, aș fi vrut s-o văd. Am renunțat, întrucît încetase să-mi mai scrie după ce i-am cerut niște referințe în favoarea mea, și pe care mi le trimisese. Dar după asta nu mi-a mai dat niciodată de știre. Nu cunosc cauza acestei tăceri, dar în sufletul meu le păstrez amîndor cea mai deplină recunoștință pentru felul cum s-au purtat cu mine în căminul lor, pe Insula Royale.

MOARTEA LUI CARBONIERI

Prietenul meu Matthieu Carbonieri a primit ieri o lovitură de cuțit drept în inimă. Omorul ăsta o să dezlănțuie o serie de alte omoruri. Se afla la spălător, gol pușcă, și tocmai se spăla, era plin de săpun pe obraz cînd s-a ales cu lovitura asta de cuțit. Cel care face duș obișnuiește să-și deschidă șișul și să și-l vîre sub țoale, ca să-l poată apuca iute dacă se apropie brusc careva, bănuit că i-ar fi dușman. L-a costat viața că n-a procedat așa. Al de l-a omorît pe prietenul meu e un armean, pește de cînd se știe.

Cu învoirea comandantului, și ajutat de-un ocnaș, l-am coborît chiar eu pe prietenul meu pînă la chei. E greu, și pe cînd coboram panta a trebuit să mă odihnesc în trei rînduri. Am pus să-i lege de picioare un pietroi zdravăn, cu o sîrmă în loc de frînghie. În felul ăsta rechinii n-o s-o poată tăia, și se va cufunda în adîncul mării fără să-l devoreze.

Sună clopotul și-ajungem pe chei. E șase după-masă. Soarele asfințește la orizont. Ne urcăm în barcă. În lada aia faimoasă, care le slujește la toți, cu capacul dat deoparte, Matthieu își doarme somnul de veci. Pentru el s-a terminat.

„Înainte ! Vîslește !" spune caraliul de la cîrmă. În mai puțin de zece minute ajungem la curentul ce ia naștere în canalul dintre Royale și Saint-Joseph. Și-atunci, brusc, simt cum mi se strînge beregata. Zeci de aripioare de rechini se ridică în apă, rotindu-se cu repeziciune pe-o întindere mică, de nici patru sute de metri.

Iată-i pe halitorii de ocnaşi, au venit la întîlnire cu precizie.

Dar-ar Dumnezeu să n-aibă vreme să-l înşface pe prietenul meu. Ramele stau ridicate în chip de adio. Săltăm lada. Înfăşurat în nişte saci de făină trupul lui Matthieu alunecă, tras de greutatea pietroiului, şi-atinge repede faţa apei.

E ceva de groază ! Abia a apucat să pătrundă-n apă, cînd să cred c-a dispărut, iată-l că revine la suprafaţă, ridicat deasupra apei de — nu-mi dau seama — şapte, zece, douăzeci de rechini, cine să ştie ? Mai înainte ca barca să dea înapoi, sacii de făină cu care e învelit sînt smulşi, şi iată că se petrece ceva cu neputinţă de explicat. Matthieu se iveşte, timp de două sau trei secunde, în picioare, deasupra apei. I-a şi fost amputat antebraţul drept. C-o jumătate a trupului afară din apă, vine drept spre barcă, şi-apoi, în mijlocul unui vîrtej mai puternic, dispare pentru totdeauna. Rechinii au trecut pe sub barca noastră lovindu-i fundul, şi-un om era să-şi piardă echilibrul şi să cadă în apă.

Am rămas împietriţi cu toţii, inclusiv caraliii. E prima oară c-am dorit să mor, n-a lipsit mult să mă arunc în mijlocul rechinilor, să dispar pentru totdeauna din iadul ăsta.

Ure înoată de pe chei spre lagăr. Nu mă însoţeşte nimeni. Am luat targa pe umăr şi-ajung pe platou, acolo unde Brutus, bivolul meu, l-a atacat pe Danton. Mă opresc şi stau jos. S-a lăsat noaptea, e abia şapte. Spre apus, cerul e uşor luminat de cîteva văpăi ale soarelui care a dispărut dincolo de orizont. Tot restul e negru, străbătut pe-alocuri de fîşia farului de pe insulă, sînt cătrănit.

Să te ia naiba ! Doreai grozav să vezi o înmormîntare, şi încă a prietenului tău ! E-n regulă, ai văzut-o şi chiar clasa întîi ! Cu clopoţel, şi-aşa mai departe. Eşti mulţumit ? Curiozitatea ta bolnăvicioasă a fost satisfăcută cu vîrf şi îndesat.

Mai rămîne să-i faci felul individului care ţi-a omorît prietenul. Cînd ? Noaptea asta ? De ce noaptea asta ? E prea devreme, tipul o să fie cu ochii-n patru. Sînt zece inşi în *gurbi*-ul lui. Nu-i cazul să-mi prindă mişcarea şi să mi-o ia înainte. Hai să vedem, pe cîţi oameni mă pot bizui ? Patru şi cu mine cinci. E-n regulă. Să-l lichidez pe tipul ăsta. Aşa, şi dacă se poate, mă duc pe Insula Diavo-

lului. Acolo nu-i nevoie nici de plută, nici de vreo pregătire, nici de nimic, doi saci cu nuci de cocos și m-arunc în mare. Depărtarea pînă la coastă e relativ mică, vreo patruzeci de kilometri în linie dreaptă. Asta ar însemna vreo sută douăzeci, ținînd seama de valuri, de vînt și de mare. N-o să fie decît o chestie de rezistență. Sînt voinic și cred că pot sta două zile în apă, călare pe sacul meu.

Iau brancarda și-o pornesc spre lagăr. Cînd ajung la ușă, mă percheziționează, asta-i nemaipomenit. Nu s-a mai întîmplat niciodată. Caraliul, în persoană, îmi ia șișul.

— Vrei să fiu omorît ? De ce mă dezarmați ? Știți că-n felul ăsta mă condamnați la moarte ? Dacă sînt ucis, voi o să fiți de vină.

Nimeni nu scoate o vorbă, nici caraliii, nici temnicerii arabi. Mi se deschide ușa și intru în sală :

— Păi te chiorăști aici. De ce-i o singură lampă în loc de trei ?

— Vino-ncoa, Papi.

Grandet mă trage de mînecă. Nu-i prea mult zgomot în sală. Simt că o să se întîmple sau că s-a întîmplat ceva grav.

— Am rămas fără șiș. Mi l-au luat cînd m-au cotrobăit.

— Noaptea asta n-o să-ți trebuiască.

— De ce ?

— Armeanul și amicul lui sînt în privată.

— Ce caută acolo ?

— Sînt morți.

— Cine le-a făcut de petrecanie ?

— Eu.

— Repede a mai mers. Și ceilalți ?

— Au mai rămas patru în *gurbi*-ul lor. Paulo mi-a spus, pe cuvîntul lui de om, că n-o să se clintească și te-așteaptă să le spui dacă te-nvoiești ca treaba să se încheie aici.

— Dă-mi un șiș.

— Na, ia-l pe-al meu. Eu rămîn în colțul ăsta, du-te să vorbești cu ei.

Mă îndrept spre *gurbi*-ul lor. Ochii mi s-au obișnuit acum cu lumina asta firavă. Reușesc în cele din urmă să le găsesc grupul. E drept, cei patru stau în picioare în fața hamacului lor, vîrîți unii într-alții.

— Paulo, ai să-mi spui ceva ?

— Da.

— Singur, sau de față cu amicii tăi ? Ce ai cu mine ?

Rămîn, prevăzător, la un metru și jumătate de ei. Țin șișul deschis în mîneca stîngă, iar mînerul e bine potrivit în palmă.

— Voiam să-ți spun că, pe cît cred, amicul tău a fost răzbunat îndeajuns. Ți-ai pierdut cel mai bun prieten, noi am pierdut doi. Socotesc c-ar fi cazul să ne oprim. Ce zici ?

— Paulo, am luat notă de propunerea ta. Ce-ar fi de făcut, dacă vă-nvoiți, e ca cele două *gurbi*-uri să promită să nu facă nimic vreme de opt zile. Pîn-atunci vedem cum devine cazul. Te-nvoiești ?

— Da.

Și-o iau din loc.

— Ei, ce ți-au spus ?

— După ei, Matthieu e îndeajuns de răzbunat prin moartea Armeanului și a lui Sans-Souci.

— Nu, spune Galgani.

Grandet nu zice nimic. Jean Castelli și Louis Gravon se învoiesc să încheiem pace.

— Dar tu, Papillon ?

— În primul rînd, cine l-a omorît pe Matthieu ? Armeanul. În regulă. Am propus o învoială. Mi-am dat cuvîntul, și l-au dat și ei, că vreme de opt zile n-o să facă nimeni nici o mișcare.

— Nu vrei să-l răzbuni pe Matthieu ? zise Galgani.

— Matthieu a și fost răzbunat, mă, au murit doi pentru el. De ce să-i omorîm pe ceilalți ?

— Măcar știau de treaba asta ? Asta ar trebui s-aflăm.

— Bună seara la toată lumea, iertați-mă. O să-ncerc să dorm.

Simt nevoia să fiu singur, și mă întind pe hamacul meu. Simt cum se strecoară ușurel peste mine o mînă și-mi ia binișor șișul. O voce îmi șoptește încet, în întuneric :

— Încearcă să dormi, Papi, dormi liniștit. În orice caz, o să facem de gardă, fiecare pe rînd.

Uciderea prietenului meu, atît de brutal, în chip atît de nemernic, e lipsită de vreun temei serios. Armeanul l-a omorît deoarece, peste noapte, la joc, îl obligase să plătească un pot de o sută șaptezeci de franci. Dobitocul dracului, s-a considerat înjosit c-a fost silit s-o facă de față cu treizeci sau patruzeci de jucători. Aflat între Matthieu și Grandet trebuia să le dea ascultare.

Ucide ca un laș pe-un bărbat care era însuși tipul aventurierului drept și nepătat în tagma sa. Treaba asta m-a zdruncinat rău de tot, și am o singură satisfacție, anume că asasinii n-au mai trăit decît cîteva ore după săvîrșirea crimei. Cam mică satisfacție.

Ca un tigru, cu o repeziciune demnă de-un campion de floretă, Grandet le-a străpuns gîtul, fiecăruia din ei, pînă să apuce să facă vreo mișcare. Îmi închipui : locul unde au căzut trebuie să fie plin de sînge. Gîndesc prosteşte : „Aș avea poftă să întreb care i-a tras în privată". Dar nu vreau să vorbesc. Cu pleoapele lăsate, revăd asfințind soarele, tragic de roșu și violet, luminînd cu ultimele-i văpăi scena aceea dantescă : rechinii bătîndu-se pentru prietenul meu... Și trunchiul acela, drept de parc-ar sta în picioare, cu antebrațul amputat, venind spre barcă !... Va să zică e adevărat că clopotul îi cheamă pe rechini și că fiarele astea știu c-o să capete crăpelniță cînd bate clopotul... Mai văd încă aripioarele alea, cu zecile, sclipiri lugubre, argintii, gonind ca niște submarine, rotindu-se în cerc... Într-adevăr, crau mai bine de-o sută... Pentru el, pentru prietenul meu, toate s-au încheiat : calea spre putreziciune și-a dus treaba pînă la capăt.

Să crăpi la patruzeci de ani dintr-o lovitură de cuțit, încasată pentru-un fleac ! Biet prieten. Da' eu nu mai pot. Nu. Nu. Nu. N-am nimic împotrivă să fiu mîncat de rechini, dar viu, jucîndu-mi libertatea, fără saci de făină, fără pietroi, fără funie. Fără spectatori, nici ocnași, nici caralii. Fără clopot. Dacă-i vorba să le fiu crepelniță... e-n regulă, să mă ciugulească de viu, luptînd cu stihiile ca s-ajung la țărmul continentului.

„S-a terminat, s-a terminat cu desăvîrșire. Gata cu evadările prea temeinic pregătite. Insula Diavolului, doi saci cu nuci de cocos, și pe-aci ți-e calea, cum o da Dumnezeu."

La urma urmei, nu-i decît o chestie de rezistență fizică. Patruzeci și opt de ore sau șaizeci ? O ședere atît de îndelungată în apa mării, plus efortul făcut de mușchii coapselor, încordați pe sacii cu nuci de cocos, n-o să-mi paralizeze oare pînă la urmă picioarele ? Dacă am bafta s-ajung pe Insula Diavolului, o să fac niște probe. Să mă văd mai întîi scăpat de pe Royale și s-ajung pe Insula Diavolului. Văd eu pe urmă.

— Dormi, Papi ?

— Nu.

— Să-ţi dau puţină cafea ?

— Dacă vrei.

Mă aşez pe hamacul meu, acceptînd litra de cafea caldă pe care mi-o întinde Grandet împreună cu o ţigară gata aprinsă.

— Cît e ceasul ?

— Unu noaptea. Am început garda la miezul nopţii, dar văzînd că te tot foieşti, am socotit că nu dormi.

— Ai dreptate. M-a întors pe dos moartea lui Matthieu, dar înmormîntarea lui la rechini mi-a făcut şi mai rău. A fost înfiorător, ştii ?

— Nu-mi povesti, Papi, îmi închipui cum o fi fost. În ruptul capului nu trebuia să te duci.

— Credeam că istoria cu clopotul e-un banc. Şi pe urmă, cu pietroiul prins c-o sîrmă, n-aş fi crezut niciodată că rechinii o să-l înhaţe din zbor. Bietul Matthieu, cît oi trăi o să văd scena asta oribilă. Dar tu, cum făcuşi să-i lichidezi aşa de iute pe Armean şi pe Sans-Souci ?

— Eram tocmai la capătul insulei, puneam o uşă de fier la măcelărie, cînd am aflat că l-au omorît pe-amicul nostru. Asta era la amiază. În loc s-o pornesc spre lagăr, m-am dus la lucru, chipurile să potrivesc broasca. Am reuşit să vîr, într-o ţeavă de-un metru, un pumnal ascuţit de o parte şi de alta. Mînerul pumnalului era scobit, şi ţeava la fel. M-am întors în lagăr la cinci, cu ţeava-n mînă. Caraliul m-a întrebat ce-i asta ; i-am spus că stinghia de lemn de la hamacul meu se frînsese şi că-n noaptea aia o să mă folosesc în locul ei de ţeavă. Mai era lumină cînd am intrat în sală, dar lăsasem ţeava la spălător. Am luat-o de-acolo înainte de apel. Începuse să sentunece. Înconjurat de prietenii noştri, am fixat în viteză pumnalul în ţeavă. Armeanul şi Sans-Souci stăteau în picioare, în faţa hamacului lor, Paulo nişel mai înapoi. Ştii că Jean Castelli şi Louis Gravon sînt curajoşi, dar sînt bătrîni şi nu-s destul de iuţi ca să se vîre într-o asemenea mardeală organizată. Voiam să termin povestea pînă vii tu, ca să nu fii băgat în treaba asta. Ţinînd seama de antecedentele tale, dacă ne găbjeau, riscai să iei pedeapsa maximă. Jean s-a dus în fundul sălii şi a stins una din lămpi. Gravon aşijderea, în celălalt capăt. Sala rămăsese aproape-n întuneric, ardea o singură lampă cu gaz, la mijloc. Aveam o lanternă mare de buzunar, pe care mi-o dă-

duse Dega. Jean a pornit-o înainte, şi eu după el. Cînd a ajuns în dreptul lor, a ridicat braţul şi-a aţintit lumina asupra lor. Armeanul, orbit, şi-a dus braţul stîng la ochi, am avut răgazul să-i străpung gîtul cu pumnalul. Sans-Souci, orbit la rîndul său, şi-a repezit şişul înainte fără să prea ştie încotro, în gol. L-am lovit aşa de tare cu lancea mea improvizată că l-am străpuns dintr-o parte în alta. Paulo s-a aruncat la pămînt şi s-a rostogolit sub hamacuri. Jean stinsese lampa, am renunţat să-l mai urmăresc pe Paulo pe sub hamacuri, asta l-a salvat.

— Da' care i-a tîrît în privată ?

— Nu ştiu. Cred că ăia din *gurbi*-ul lor, ca să le scoată tuburile.

— S-o fi făcut o băltoacă grozavă de sînge.

— Te cred. Aveau beregata despicată de-a binelea, s-o fi scurs tot borşul din ei. Chestia cu lanterna mi-a dat prin minte pe cînd pregăteam pumnalul. Un caraliu, la atelier, schimba bateriile lămpii sale. Aşa mi-a venit ideea, şi-am vorbit imediat cu Dega să-mi facă rost de una. N-au decît să se pună pe cotrobăială. Lanterna s-a dus, a ajuns la Dega prin mijlocirea unui temnicer arab, la fel şi pumnalul. Aşa că pentru asta nu ne doare capul. N-am să-mi reproşez nimic. L-au lichidat pe prietenul nostru cînd era cu săpun pe ochi, eu i-am căsăpit cu ochii-n plină lumină. Sîntem chit. Ce zici, Papi ?

— Bine ai făcut, şi nu ştiu cum să-ţi mulţumesc c-ai lucrat aşa de repede ca să-l răzbuni pe amicul nostru şi, în plus, c-ai avut ideea să mă ţii la distanţă de treaba asta.

— Las-o baltă. Mi-am făcut datoria : ai suferit atît de mult şi vrei cu-atîta îndîrjire să fii liber, că trebuia s-o fac.

— Îţi mulţumesc, Grandet. Da, mai mult ca oricînd vreau să plec. Aşa că dă-mi o mînă de ajutor, să nu meargă mai departe treaba asta. Îţi spun deschis, aş fi tare mirat ca Armeanul să fi spus ceva ălora din *gurbi*-ul lui pînă să fi pornit la treabă. Paulo n-ar fi fost de acord c-un asasinat atît de laş. Ştia ce-l aşteaptă.

— Şi eu cred aşa. Galgani însă zice că toţi sînt vinovaţi.

— Vedem noi ce-o să se-ntîmple la şase. Nu mă duc la vidanjare. O să mă prefac bolnav, să văd cum se petrec lucrurile.

Ora cinci dimineaţa. Paznicul bărăcii se apropie de noi :

— Bă, ce ziceţi, să chem postul de gardă ? Am găsit două mortăciuni în privată.

Tipul ăsta, ocnaş bătrîn, în vîrstă de şaptezeci de ani, ar vrea ca pînă şi noi să credem că habar n-avea de nimic de-aseară de la şase şi jumătate, cînd au fost curăţaţi ăi doi tipi. Sala trebuie să fie plină de sînge, deoarece, umblînd, nu se poate ca oamenii să nu fi călcat în băltoaca aflată chiar în mijlocul coridorului.

Grandet răspunde la fel de prefăcut ca şi bătrînul :

— Ce spui ? Două mortăciuni în privată ? De cînd ?

— De unde să ştiu ? zise bătrînul. Dorm de la şase. Abia acum, cînd m-am dus să-mi fac nevoile, am alunecat într-o băltoacă lipicioasă, şi-am venit în bot. Mi-am aprins bricheta, am văzut că-i sînge şi i-am găsit pe ăi doi în privată.

— Cheamă garda, o să ne lămurim,

— Paza ! Paza !

— Ce zbieri aşa, ramolitule ? Ţi s-a aprins coliba ?

— Nu, dom'le şef, sînt două hoituri în privăţi.

— Şi ce să le fac eu ? Să-i scol din morţi ? E cinci şi-un sfert, la şase vedem noi. Nu lăsa pe nimeni să se apropie de privată.

— Asta nu-i chip. La ora aia, cînd are loc deşteptarea, toţi au treabă acolo.

— Aşa-i, stai să raportez şefului gărzii.

Se întorc, sînt trei caralii, un supraveghetor-şef şi încă doi. Am crezut că o să intre, dar nu, se opresc la uşa cu gratii.

— Zici că-n privată se află doi morţi ?

— Da dom'le şef.

— De cînd ?

— Nu ştiu, abia acuş i-am găsit, cînd m-am dus să-mi fac nevoile.

— Cum îi cheamă ?

— Habar n-am.

— Mă aiuritule, o să-ţi spun eu. Unu e Armeanul. Du-te să vezi.

— Chiar aşa, Armeanul şi Sans-Souci.

— În regulă, s-aşteptăm pînă se face apelul.

Şi pleacă.

E şase, se aude prima sonerie. Se deschide uşa. Ăi doi care împart cafeaua trec de la un loc la altul, după ei vin ăi care împart pîinea.

Șase și jumătate, sună a doua oară. S-a făcut ziuă, și drumul e plin de urmele picioarelor care au călcat peste noapte în sînge.

Sosesc cei doi comandanți. S-a făcut ziuă pe deplin. Îi însoțesc opt supraveghetori și doctorul.

— Toți în pielea goală, fiecare „drepți" în fața hanacului său ! Dar ăsta-i un adevărat măcel, e plin de sînge peste tot !

Al doilea comandant e primul care intră în privată. Cînd iese, e alb la față ca hîrtia :

— Pur și simplu li s-a tăiat beregata. Bineînțeles, nimeni nu știe nimic ?

Tăcere deplină.

— Ascultă, bătrînule, ești paznicul sălii, oamenii ăștia sînt țepeni. Doctore, cam de cît timp or fi murit ?

— De vreo opt sau zece ore, zice medicul.

— Și i-ai găsit abia la cinci ? N-ai văzut, n-ai auzit nimic ?

— Nu, sînt fudul de urechi, aproape că nu mai văd, și pe lîngă asta am șaptezeci de ani din care patruzeci de ocnă. Așa că vedeți, dorm mult. Adorm de la șase, și m-am trezit la cinci, că-mi venea să-mi fac nevoile. Asta-i norocu' altfel mă trezesc abia cînd sună.

— Ai dreptate, ăsta-i norocul, zice comandantul în bătaie de joc. E și norocul nostru, că așa am dormit toți liniștiți, toată noaptea, și supraveghetorii, și comandanții. Voi ăștia, brancardierii, luați cadavrele și duceți-le în amfiteatru. Doctore, vreau să le faci autopsia. Și voi, ieșiți în curte, în pielea goală, unu cîte unu.

Trecem fiecare prin fața comandantului și a doctorului. Îi examinează cu de-amănuntul pe toți, peste tot. Nimeni n-are vreo rană, cîțiva sînt murdari de sînge, zic c-au alunecat pe cînd se duceau la privată. Pe Grandet, pe Galgani și pe mine ne cercetează și mai atent decît pe ceilalți.

— Papillon, care ți-e locul ?

Se apucă să-mi scotocească prin țoale.

— Și cuțitul ?

— Mi l-a luat paznicul la poartă, aseară la șapte.

— Așa-i, zice caraliul. A făcut tărăboi, zicea că vreau să fie asasinat.

— Grandet, ăsta-i cuțitul tău ?

— Sigur, e pe locul meu, înseamnă că-l al meu.

Se uită foarte atent la şiş, care-i lustruit lună, fără vreo pată.

Doctorul vine de la privăţi şi zice :

— Li s-a tăiat beregata cu un pumnal cu două tăişuri. Stăteau în picioare cînd au fost omorîţi. Poftim de-nţelege ceva. Un ocnaş nu te lasă să-i tai beregata aşa, ca un pui de găină, fără să se apere. Trebuie să fie vreun rănit.

— Vezi şi dumneata, doctore, nici unul n-are măcar o zgîrietură.

— Aştia doi erau oameni periculoşi ?

— Grozav de periculoşi, doctore. Precis că Armeanul e cel care l-a omorît pe Carbonieri ieri la spălător, la nouă dimineaţa. Cazu-i clasat, zice comandantul. Dar păstraţi cuţitul lui Grandet. Toată lumea la lucru, cu excepţia celor bolnavi. Papillon, ai spus să te treacă bolnav ?

— Da, domnule comandant.

— N-ai stat de pomană pînă să-ţi răzbuni prietenul. Să nu crezi că m-ai dus. Din păcate, n-am nici o dovadă şi ştiu că n-o să găsim. Pentru ultima oară, n-are nimeni ceva de spus ? Dacă vreunul poate să lămurească crima asta dublă, pe cuvîntul meu de onoare că va fi externat şi trimis pe continent.

Tăcere deplină.

Toţi din *gurbi*-ul Armeanului s-au trecut pe lista bolnavilor. Văzînd treaba asta, Grandet, Galgani, Jean Castelli şi Louis Gravon s-au trecut şi ei în ultima clipă. Sala s-a golit de cei o sută douăzeci de oameni. Am rămas cinci din *gurbi*-ul nostru şi patru din *gurbi*-ul Armeanului, plus ceasornicarul, paznicul barăcii, care bombănise toată vremea din pricina curăţeniei pe care trebuie s-o facă, şi încă vreo doi-trei ocnaşi, printre care un alsacian, Sylvain lunganul.

Individul ăsta trăieşte singur printre ocnaşi, e prietenos cu toată lumea. A săvîrşit o faptă nu prea obişnuită, pentru care a luat douăzeci de ani de ocnă, e-un tip de acţiune foarte respectat. A atacat, singur-singurel, un vagon poştal al rapidului Paris-Bruxelles, i-a doborît pe cei doi paznici şi-a aruncat pe linie sacii poştali care, culeşi de nişte complici, conţineau o mare sumă de bani.

Văzînd cum în cele două *gurbi*-uri fiecare stă, în cîte-un colţ, vorbind pe şoptite, şi neştiind c-am promis să

nu ne luăm unul de altul, Sylvain îndrăznește să deschidă gura :

— Sper că n-o să vă luați la bătaie în chip de cei trei mușchetari ?

— Azi nu, zise Galgani, se amină.

— De ce să se amîne ? Să nu lași niciodată pe mîine ce poți face azi, zice Paulo, dar eu nu-nțeleg ce rost ar avea să ne curățăm unul pe altul. Papillon, tu ce crezi ?

— O singură întrebare : știați ce-avea de gînd Armeanul ?

— Papi, îți dau cuvîntul meu de om că habar n-aveam de nimic și, vrei să-ți spun ceva ? Nu știu cum m-aș fi împăcat cu asta dacă nu murea Armeanul.

— Păi, dacă-i așa, de ce să nu-ncheiem tărășenia pentru totdeauna ? zice Grandet.

— Noi sîntem de acord. Ne dăm mîna și să nu mai pomenim de treaba asta nenorocită.

— În regulă.

— Sînt martor, zice Sylvain. Îmi pare bine că s-a încheiat.

— Să nu mai discutăm de asta.

Seara, la șase, bate clopotul. Auzindu-l, nu mă pot împiedica să revăd scena din ajun, și pe-amicul meu, cu o jumătate a trupului ridicată, îndreptîndu-se spre barcă. Imaginea e atît de impresionantă, chiar și după douăzeci și patru de ore, încît nu doresc nici măcar o clipă ca Armeanul și Sans-Souci să fie purtați la fel pe apă de liota de rechini.

Galgani nu scoate o vorbă. Știe cum s-a petrecut cazul cu Carbonieri. Privește-n gol, legănîndu-și picioarele, care atîrnă la dreapta și la stînga hamacului său. Grandet nu s-a întors încă. Dangătul a amuțit de vreo zece minute, cînd Galgani, fără să se uite la mine, tot legănîndu-și picioarele, zice cu jumate glas :

— Sper că nici o bucățică din nemernicul ăla de armean n-o s-o halească vreunul din rechinii care l-au ciugulit pe Matthieu. Ar fi prea mare tîmpenia ca, după ce-n viață s-au ținut la distanță, să se întîlnească în burta unui rechin.

Voi simți cu adevărat un gol prin pierderea acestui prieten, cu fire aleasă și sincer. E mai bine să plec de pe Insula Royale și s-o pornesc la treabă cît s-o putea de repede. În fiecare zi îmi spun asta.

— Avînd în vedere că-i război şi c-au fost sporite pedepsele în caz de evadare nereuşită, nu-i momentul să dai în bară c-o uşcheală, aşa-i Salvidia ?

Italianul cu tubul de aur şi cu mine stăm de vorbă sub spălător, după ce-am mai citit o dată afişul prin care mi se aduc la cunoştinţă noile dispoziţii în caz de evadare. Îi zic :

— Doar n-o să mă-mpiedice să plec faptul că risc să fiu condamnat la moarte. Dar pe tine ?

— Nu mai pot să rabd, Papillon, vreau s-o-ntind. Fie ce-o fi. Am rugat să mă treacă la ospiciul de nebuni, ca infirmier. Am aflat că-n cămara ospiciului se găsesc două butoaie de două sute douăzeci şi cinci de litri, adică foarte îndestulătoare ca să facă o plută. Unul e plin cu ulei de măsline, altul cu oţet. Dac-ar fi legate bine unul de altul, ca în nici un caz să nu se poată desface, cred c-ar fi o şansă serioasă spre a ajunge la continent. Sub zidurile care împrejmuiesc clădirile nebunilor, în partea dinafară, nu există pază. Doar în interior e-o gardă permanentă, un caraliu infirmier ajutat de doi ocnaşi urmăresc tot timpul ce fac bolnavii. Ce-ar fi să vii acolo sus, cu mine ?

— Ca infirmier ?

— Imposibil, Papillon. Ştii prea bine că n-o să-ţi dea niciodată o slujbă la ospiciu. E departe de lagăr, paza-i slabă, de-aia n-o să fii trimis acolo. Dar poţi să pătrunzi ca nebun.

— Asta-i tare greu, Salvidia. Dacă un doctor te scrie „tăcănit" înseamnă că-ţi dă de-a binelea dreptul să faci nestingherit orice. Chiar aşa-i, nu mai eşti răspunzător de faptele tale. Îţi dai seama ce răspundere îşi ia medicul dacă zice aşa şi iscăleşte diagnosticul ăsta ? Poţi să omori un ocnaş, un caraliu, sau nevasta unui caraliu, sau un copil. Poţi să evadezi, să comiţi orice delict, justiţia nu mai are nici o putere asupra ta. Ce poate să-ţi facă în cazul cel mai rău e să te bage gol puşcă într-o celulă capitonată, în cămaşă de forţă. Regimul ăsta nu poate să dureze decît un anumit timp, odată şi-odată trebuie să se-mblînzească tratamentul. Cu alte cuvinte, cît de gravă să fie fapta săvîrşită, inclusiv o evadare, nu ispăşeşti nimic.

— Papillon, am încredere în tine, aș vrea să ne cărăbănim împreună. Fă pe dracu-n patru, bagă-te printre nebuni ca să ne-ntîlnim. Ca infirmier te-aș putea ajuta să reziști și ți-aș ușura clipele grele. Recunosc că trebuia să fie îngrozitor să te trezești, sănătos, printre indivizii ăia atît de periculoși.

— Romeo, fă-te infirmier, o să cercetez treaba asta pe-ndelete și, mai ales, o să mă informez asupra primelor simptome de nebunie, ca să-l pot convinge pe doctor. Nu-i rea ideea asta, ca doctorul să mă declare iresponsabil.

Încep să studiez serios problema. În biblioteca ocnei nu există nici o carte pe această temă. De cîte ori mi-e cu putință, discut cu indivizi care au fost bolnavi mai mult sau mai puțină vreme. Încet-încet reușesc să mă lămuresc destul de bine :

1. toți nebunii au dureri groaznice la creierul mic,

2. adesea au vîjîituri în urechi,

3. avînd în vedere că sînt foarte nervoși, nu pot sta multă vreme în aceeași poziție fără să li se pară că-i curentează prin nervi, ceea ce-i trezește și le provoacă tresăriri dureroase ale întregului trup, încordat la culme.

Va să zică *simptomele astea trebuie să fie descoperite* fără să mă plîng de-a dreptul de ele. Țicneala mea trebuie să fie periculoasă atît cît să-l oblige pe doctor să mă bage în ospiciu, dar nu atît de violentă încît să îndreptățească vreo maltratare din partea supraveghetorilor : cămașă de forță, bătaie, înfometare, injecții cu bromură, baie rece sau prea fierbinte etc. Dacă-mi joc bine rolul, nu se poate să nu-l duc de nas pe doctor.

În favoarea mea pledează o singură chestie : de ce, pe ce motiv aș fi un simulant ? Medicul negăsind o explicație logică la întrebarea asta, probabil c-o să cîștig partida. N-am altă soluție. Au refuzat să mă trimită pe Insula Diavolului. Nu mai pot să suport lagărul de cînd cu asasinarea prietenului meu Matthieu. La naiba cu îndoielile ! Scurt pe doi. Luni mă prezint la vizită. Ba nu, nu trebuie să mă declar bolnav eu însumi. E mai bine s-o spună altul, cineva de bună-credință. Trebuie să fac în sală două-trei drăcovenii, drept care șeful barăcii o să-i spună caraliului, și-o să mă treacă chiar el pe listă pentru vizită.

S-au împlinit trei zile de cînd nu dorm, nu mă mai spăl şi nu m-am bărbierit. În fiecare noapte, mă masturbez de cîteva ori şi mănînc foarte puţin. Ieri l-am întrebat pe vecinul meu de ce-a scos de pe locul meu o fotografie care n-a existat niciodată. S-a jurat pe toţi sfinţii că nu s-a atins de lucrurile mele. Era neliniştit, şi-a schimbat locul. Supa stă adesea într-un hîrdău vreme de cîteva minute pînă începe să fie împărţită. M-am apropiat de hîrdău şi-am urinat în el, de faţă cu toţi. I-am văzut înţepenind, dar probabil că au fost impresionaţi de mutra mea, aşa că nimeni n-a scos o şoaptă, doar prietenul meu Grandet mi-a zis :

— Papillon, de ce-ai făcut asta ?

— Păi, au uitat să pună sare.

Şi fără să mă sinchisesc de ceilalţi, m-am dus să-mi iau gamela şi-am întins-o şefului barăcii să mă servească.

Într-o tăcere deplină, s-au uitat toţi la mine, privindu-mă pe cînd îmi mîncam supa.

Au fost de-ajuns aceste două incidente ca să mă trezesc azi-dimineaţă în faţa medicului, fără s-o fi cerut.

— Ei, doctore, merge treaba, da sau nu ?

Îmi repet întrebarea. Doctorul mă priveşte uluit. Îl fixez cu o privire dinadins foarte fircască.

— Da, merge, zice doctorul. Dar ce-i cu tine, eşti bolnav ?

— Nu.

— Păi atunci, de ce-ai venit la vizită ?

— Doar aşa, mi s-a spus că aţi fi bolnav. Mă bucur să văd că nu-i adevărat. La revedere.

— Stai puţin, Papillon. Stai jos aici, în faţa mea. Uită-te la mine.

Şi doctorul îmi cercetează ochii cu lampa sa, care aruncă un fascicol de lumină.

— Ai văzut ceva, doctore, din ce credeai c-o să găseşti ? E cam slabă lumina ta, da' cu toate astea cred c-ai înţeles, nu-i aşa ? Ia zi, i-ai văzut ?

— Pe cine să văd ? zice doctorul.

— Lasă-te de goange, eşti doctor sau veterinar ? Doar n-o să-mi spui că n-ai avut timp să-i vezi pîn-au apucat să se-ascundă, sau nu vrei să-mi spui, sau mă crezi tîmpit.

Îmi strălucesc ochii de oboseală. Chipul meu, neras, nespălat, pledează în favoarea mea. Caraliii stau şi ascultă, încremeniţi, dar nu fac nici un gest violent care

ar putea îndreptăți o intervenție. Împăciuitor, și făcîndu-mi jocul, ca să nu mă enerveze, doctorul se ridică și-mi pune mîna pe umăr. Am rămas așezat.

— Așa-l, Papillon, n-am vrut să-ți spun, dar am avut răgazul să-i văd.

— Minți, doctore, cu un sînge rece nemaipomenit. De fapt, n-ai văzut nimic ! Credeam că-ncerci să găsești alea trei puncte negre pe care le am în ochiul stîng. Le văd doar cînd mă uit în gol sau cînd citesc. Dar cînd iau o oglindă, mi-e ochiul clar, și nici urmă de alea trei puncte negre. Se-ascund de cum pun mîna pe oglindă să le privesc.

— Internați-l, zice doctorul. Duceți-l acolo imediat, fără să se mai întoarcă-n lagăr. Papillon, zici că nu ești bolnav ? Poate c-ai dreptate, dar te văd foarte obosit, așa că o să te bag în spital cîteva zile să te odihnești. Ești de-acord ?

— N-am nimic contra. Că-s la spital sau în lagăr, tot de Insule e vorba.

Am făcut primul pas. O jumătate de oră mai tîrziu, sînt în spital; într-o celulă bine luminată, un pat tare curat, cu așternuturi albe. Pe ușă se află o bucată de carton pe care scrie : „În observație". Puțin cîte puțin, sugestionat la maximum, mă transform în țăcănit. E-un joc cam periculos : ticul de a-mi strîmba gura și de a-mi prinde buza de jos cu dinții — tic pe care l-am studiat într-un ciob ascuns de oglindă — l-am tot repetat mereu, încît se întîmplă să mă trezesc făcîndu-l fără voie. N-ar trebui să te distrezi prea mult cu jocul ăsta, Papi. Străduția asta de-a te simți smintit de-a binelea s-ar putea să devină periculoasă și să lase urme. Și totuși trebuie să merg pînă la capăt dacă vreau să-mi ating țelul. Să intru la balamuc, să fiu categorisit iresponsabil și să pot evada cu tovarășul meu. Evadarea ! Cuvîntul ăsta fermecat mă entuziasmează, mă și văd așezat pe cele două butoaie, împins spre continent împreună cu amicul meu, infirmierul italian.

Doctorul vine zilnic la vizită. Mă examinează îndelung, de fiecare dată stăm de vorbă politicos și amabil. E tulburat individul, dar încă nu-i convins. Deci o să-l înștiințez că mă junghie ceafa, primul simptom.

— E-n regulă, Papillon ? Ai dormit bine ?

— Da, doctore. Mulțumesc, merge destul de bine. Mulțumesc pentru revista pe care mi-ați împrumutat-o. Cu dormitul e altă poveste. Vezi că-n spatele celulei mele precis că-i o pompă pentru stropit nu știu ce, dar „pam-și-pam"-ul pe care-l face brațul pompei ăsteia toată noaptea mi-ajunge pînă la ceafă, și ai zice că înăuntru răsună un fel de ecou : „pam-și-pam !" Și asta cît e noaptea de lungă, e ceva de nesuportat. Așa că v-aș fi recunoscător dacă mi-ați da altă celulă.

Doctorul se întoarce spre caraliul infirmier și șoptește repede :

— E vreo pompă pe-aici ?

Caraliul face semn că nu.

— Domnule supraveghetor, dați-i altă celulă. Unde ți-ar plăcea ?

— Cît mai departe de pompa asta afurisită, la capătul coridorului. Mulțumesc, doctore.

Ușa se închide, mă aflu singur în celula mea. Mi-atrage atenția un zgomot aproape imperceptibil, cineva se uită la mine prin găurica din ușă. Cu siguranță că-i doctorul, căci nu i-am auzit pașii cînd a plecat. Drept care, degrabă, arăt cu pumnul spre zidul în spatele căruia se află pompa imaginară și strig, nu prea tare : „Oprește-te, oprește-te ! N-ai terminat cu stropitul, grădinar de rahat ce ești ?" Și mă lungesc pe pat, cu capul sub pernă.

N-am auzit bucățica de aramă lăsîndu-se peste ochiul din ușă, dar mi-a ajuns la ureche zgomotul unor pași ce se depărtau. Concluzie : tipul care mă iscodea prin ochiul din ușă era chiar doctorul.

După-masă mi s-a dat altă celulă. Probabil că impresia pe care le-am făcut-o azi-dimineață a fost bună, deoarece spre a mă însoți pe-o distanță de cîțiva metri, pînă la capătul coridorului, au venit doi caralii și doi ocnași infirmieri. Întrucît nu mi-au vorbit, am tăcut și eu. I-am urmat pur și simplu, fără să rostesc un cuvînt. Două zile mai tîrziu, al doilea simptom : zgomotele în urechi.

— Cum merge, Papillon ? Ai terminat revista pe care ți-am trimis-o ?

— Nu, n-am citit-o, mi-am petrecut toată ziua și o parte a nopții încercînd să strivesc un țînțar sau o musculiță care mi s-a cuibărit în ureche. Am încercat să bag o bucățică de vată, degeaba. Bîzîie tot timpul din aripi, bzz-și-bzz-și-bzz... Pe lîngă că mă gîdilă groaznic, dar bî-

zîie încontinuu. Mă enervează rău, doctore! Ce părere aveţi? Poate că, dacă n-am reuşit să-i asfixiez, aş putea să-ncerc să-i înec? Ce ziceţi?

Ticul pe care-l fac cu gura nu se opreşte nici o clipă, şi văd că doctorul îl notează. Îmi ia mîna şi mă priveşte drept în ochi. Îmi dau seama că e tulburat şi necăjit.

— Da, amice Papillon, o să-i înecăm. Chatal, fă-i o spălătură în urechi.

Scenele astea se repetă în fiecare dimineaţă, cu unele variante, dar doctorul nu pare să se fi hotărît să mă trimită la ospiciu.

Făcîndu-mi o injecţie cu bromură, Chatal mă înştiinţează:

— Deocamdată totul e-n regulă. Doctorul e tare impresionat, dar poate să mai dureze mult pînă să te trimită la ospiciu. Dacă vrei să se hotărască repede, arată-i că poţi deveni periculos.

— Cum merge, Papillon?

Doctorul, însoţit de caralii, de infirmieri şi de Chatal, mă salută binevoitor pe cînd deschide uşa celulei mele.

— Termină cu mascarada, doctore.

Atitudinea mea e agresivă.

— Ştii foarte bine că nu se prinde. Şi mă-ntreb care din voi e complicele individului care mă chinuieşte.

— Dar cine te chinuieşte? Şi cînd asta? Cum?

— În primul rînd, doctore, cunoşti lucrările doctorului d'Arsonval?

— Da, aşa cred...

— Ştii că a inventat un oscilator cu unde multiple ca să ionizeze aerul în jurul unui bolnav care suferă de ulcere duodenale. Cu oscilatorul ăsta se trimit curenţi electrici. Ei bine, închipuieşte-ţi că un duşman de-al meu a şterpelit un aparat de la spitalul din Cayenne. De cîte ori apuc să dorm liniştit, el apasă pe-un buton, şi curentul mă nimereşte în mijlocul burţii şi-n coapse. Mă destind dintr-o dată şi mă trezesc sărind în aer, la o înălţime de peste zece centimetri deasupra patului. Cum să rezist la drăcia asta şi să dorm? Noaptea trecută n-a contenit nici o clipă. Cum apuc să-nchid ochii, pac! soseşte curentul. Mi se destinde tot corpul, ca un arc căruia îi dai drumul. Nu mai pot să rabd, doctore! Să-i înştiinţezi pe toţi că primul pe care-l aflu că-i complice cu tipul ăla îi fac de petrecanie. E drept, n-am nici o armă, dar mi-a rămas

destulă putere să-l sugrum, oricine-o fi. Cine are urechi de auzit s-audă ! Şi nu mă mai bate la cap cu binefăcutele tale prefăcute şi cu „e-n regulă, Papillon ?" Îţi spun încă o dată, doctore, termină cu mascarada asta !

Incidentul a dat roade. Chatal mi-a spus că doctorul i-a avizat pe caralii să fie foarte atenţi. Să nu deschidă niciodată uşa celulei mele decît dacă sînt doi sau trei, şi să-mi vorbească întotdeauna amabil. „Suferă de mania persecuţiei, zice doctorul, trebuie trimis cît mai repede la ospiciu."

— Cred că pot să-l duc la ospiciu însoţit doar de-un singur supraveghetor, propune Chatal, ca să mă scape de băgatul în cămaşa de forţă.

— Papi, ai mîncat bine ?

— Da, Chatal, era bun.

— Vrei să vii cu mine şi cu domnul Jeannus ?

— Unde mergem ?

— Mergem pîn' la azil să ducem nişte medicamente, ai ocazia să faci o plimbare.

— Haidem.

Şi ieşim toţi trei din spital, pornind spre infirmerie. Pe drum, Chatal vorbeşte, apoi, la un moment dat, cînd aproape c-am ajuns :

— Nu te-ai săturat de stat în lagăr, Papillon ?

— O, plină peste cap, mai ales că prietenul meu Carbonieri nu mai e acolo.

— Ce-ar fi să rămîi cîteva zile la ospiciu ? Pe chestia asta poate că nu te mai găseşte tipul cu aparatul ca să-ţi trimită curentul.

— E-o idee, bătrîne, dar crezi c-o să mă primească dacă n-am nimic la creier ?

— Las' pe mine, vorbesc eu, zice caraliul, vesel nevoie mare că am căzut în aşa-zisa cursă- în care m-a atras Chatal.

Pe scurt, iată-mă în ospiciu împreună cu vreo sută de nebuni. Nu-i de glumă să-ţi duci viaţa cu ţăcăniţii ! Ieşim la aer, în curte, în grupe de cîte treizeci sau patruzeci, în timp ce infirmierii fac curat în celule. Toţi sînt goi puşcă ziua şi noaptea. Noroc că-i cald. Mie mi-au lăsat tîrlicii.

Infirmierul mi-a dat o ţigară aprinsă. Stînd la soare, mă gîndesc c-au şi trecut cinci zile de cînd mă aflu aici şi că n-am putut să iau încă legătura cu Salvidia.

Se apropie de mine un nebun. Îi știu povestea, îl cheamă Fouchet. Maică-sa își vîndusc casa ca să-i trimită cincisprezece mii de franci printr-un supraveghetor, ca să evadeze. Caraliul urma să păstreze cinci mii și să-i remită zece mii. Caraliul a șterpelit totul, după care a plecat la Cayenne. Cînd Fouchet a aflat pe-o altă cale că maică-sa îi trimisese banii și că zadarnic rămăseseră fără o para chioară, a făcut o formă de nebunie furioasă și a atacat în aceeași zi niște supraveghetori. L-au imobilizat, așa că n-a avut vreme să facă vreun pocinog. Din ziua aceea, au trecut trei sau patru ani de-atunci, e ținut printre nebuni.

— Cine ești ?

Mă uit la amărîtul ăsta, tînăr, de vreo treizeci de ani, care stă proțăpit în fața mea și-mi pune întrebări.

— Cine sînt ? Un bărbat ca tine, nici mai mult, nici mai puțin.

— Tîmpit mai răspunzi. Văd și singur că ești un bărbat, că dacă erai o gagică arătai altfel. Te-ntreb cine ești ? Adică cum te cheamă ?

— Papillon.

— Papillon ? Ești un fluture ? Vai-de capul tău ! Un fluture zboară și are aripi, unde-s ale tale ?

— Le-am pierdut.

— Fă bine și găsește-le, ai putea să evadezi. Caraliii n-au aripi. Poți să-i duci. Dă-mi țigara ta.

Pînă s-apuc să i-o dau, mi-o smulge din degete. Apoi se așază în fața mea și fumează încîntat.

— Dar tu cine ești ? îl întreb.

— Eu sînt fazanu'. Ori de cîte ori e cazul să capăt ceva de-al meu, sînt dus de nas.

— Cum asta ?

— Așa. De-aia omor cît pot de mulți caraliii. Noaptea asta am spînzurat doi. Dar vezi să nu spui la nimeni.

— De ce i-ai spînzurat ?

— Au furat casa maică-mi. Închipuie-ți că mama mi-a trimis casa ei, și dînșii, întrucît le-a plăcut, și-au oprit-o și stau în ea. N-am făcut bine că i-am spînzurat ?

— Ai dreptate. În felul ăsta n-o să se bucure de casa maică-ti.

— Caraliul ăl gras de colo, dinapoia gratiilor, îl vezi ? Și el locuiește în casă. Așa că și pe-ăsta îl curăț, ascultă ce-ți spun.

Se ridică și pleacă.

Uf ! nu-i prea nostim să fii obligat să trăiești printre nebuni, și e periculos. Noaptea se aud zbierete din toate direcțiile, iar cînd e lună plină, nebunii sînt mai agitați ca oricînd. Ce influență o fi avînd luna plină asupra agitației nebunilor ? Nu pot să-mi explic, dar am constatat deseori treaba asta.

Gardienii alcătuiesc rapoarte asupra nebunilor aflați în observație. Pe mine mă pun la încercare. De pildă, uită dinadins să mă scoată-n curte. Așteaptă să vadă dacă o să reclam. Sau alteori mă lasă fără una din mese. Am un baston cu o sfoară și fac gesturile unui pescar. Gardianul șef îmi zice :

— Mușcă, Papillon ?

— Nu poate să muște. Închipuie-ți că, atunci cînd pescuiesc, vine un peștișor care mă urmărește peste tot, și cînd e să muște unu mare, ăl mic îl trage de mînecă : „Fii atent, nu mușca, Papillon e ăl de pescuiește". D-aia nu prind niciodată nimic. Dar continui totuși să pescuiesc. Poate că într-o zi s-o găsi unul să nu-l creadă.

Îl aud pe caraliu zicînd infirmierului ;

— Asta-i scrîntit rău de tot !

Cînd vin să mănînc în sala de mese, n-apuc niciodată să mă ating de vreo mîncare cu linte. E-acolo o huiduma de cel puțin unu nouăzeci, cu brațele, picioarele, trunchiul păroase ca o maimuță, și care m-a ales ca victimă. Mai întîi că se așază lîngă mine. Lintea e servită foarte fierbinte, așa că pînă s-o poți mînca trebuie s-aștepți să se răcească. Iau cîte puțin cu lingura mea de lemn și, suflînd în ea, reușesc să mănînc cîteva linguri. Ivanhoe — se crede Ivanhoe — își ia farfuria, ține mîinile în chip de căuș și-o înghite cît ai zice peșteră. Pe urmă o ia pe-a mea, fără să se sinchisească de nimeni, și face la fel. De cum a golit farfuria, mi-o trîntește cu zgomot în față, fixîndu-mă cu ochii săi enormi, injectați de sînge, de parcă mi-ar zice : „Ai văzut cum mănînc lintea ?" A început să-mi fie lehamite de Ivanhoe și întrucît nu m-au categorisit încă nebun, m-am hotărît să i-o coc. E iarăși o zi cu linte. Ivanhoe e hotărît să nu-i scap. S-a așezat lîngă mine. Chipul lui de țăcănit e radios, se desfată dinainte de bucuria de a-și turna pe gît lintea lui și-a mea. Am tras spre mine un ulcior mare și greu, din gresie, plin cu apă. De

cum apucă huiduma farfuria mea și începe să-și toarne lintea-n gură, mă și ridic și-l poznesc cu toată puterea, spărgîndu-i ulciorul în cap. Namila se prăbușește scoțînd un răget de vită. Cît ai clipi, nebunii prind să se bată între ei, înarmați cu farfuriile. Se pornește o gălăgie îngrozitoare. Mardeala asta colectivă e orchestrată de țipetele pe care le scot cu toții.

Luat pe sus, mă trezesc în celula mea, unde patru infirmieri zdraveni m-au dus în viteză și fără menajamente. Țip ca un disperat că Ivanhoe mi-a furat portofelul și legitimația. De data asta e-n regulă ! Doctorul s-a hotărît să mă declare iresponsabil. Toți caraliii sînt de-acord să afirme că sînt un nebun pașnic, dar că-n unele momente devin foarte periculos. Ivanhoe are la cap un pansament de toată frumusețea. Se pare că i-am făcut o crăpătură de peste opt centimetri. Se plimbă la alte ore decît mine, din fericire.

Am apucat să vorbesc cu Șalvidia. A și făcut rost de încă o cheie a cămării unde se află butoaiele. Încearcă să dibuiască destulă sîrmă ca să le lege unul de altul. Îi spun că mi-e teamă să nu se rupă sîrma din cauza tracțiunilor pe care le vor exercita butoaiele pe mare : că ar fi mai bine cu niște funii, astea-s mai elastice. O să încerce să găsească, o s-avem și funie și sîrmă. De asemenea, trebuie să facă trei chei : una pentru celula mea, una pentru coridorul care duce la ea și una de la poarta principală a ospiciului. Rondurile sînt destul de rare. Un singur caraliu pentru fiecare tur de gardă de patru ore. De la nouă seara la unu noaptea și de la unu la cinci. Doi dintre ei, cînd sînt de planton, dorm cît ține garda și nu fac nici un rond. Se bizuie pe ochiul infirmier care e de gardă cu ei. Deci totul e-n regulă, doar chestie de răbdare. Am de rezistat o lună, cel mult.

Gardianul-șef mi-a dat un trabuc infect, aprins, pe cînd intram în curte. Chiar așa infect, îmi pare delicios. Privesc la turma asta de oameni, goi, cîntînd, plîngînd, făcînd gesturi alandala, vorbind singuri. Încă uzi leoarcă de duș pe care-l face fiecare înainte de-a intra în curte, cu bietele lor trupuri rănite de loviturile căpătate sau pe care și le-au făcut singuri, cu urmele cordoanelor prea strînse ale cămășilor de forță. Chiar că-i privelișteа de la sfîrșitul drumului spre putreziciune. Cîți dintre sonnții

ăştia au fost consideraţi responsabili de faptele lor de către psihiatri, în Franţa ?`

Titin — i se spune Titin — a făcut parte din convoiul meu, în 1933. A omorît pe-un individ la Marsilia, pe urmă a luat o trăsură, şi-a urcat în ea victima şi a cerut să fie dus la spital, unde a spus la sosire : „Luaţi-l, îngrijiţi-l, cred că-i bolnav". Arestat pe loc, juraţii au avut neobrăzarea să nu-i admită nici un grad, cît de mic, de irresponsabilitate. Şi totuşi trebuia să fi fost de pe-atunci sărit de pe linie ca să facă o drăcovenie ca asta. În mod normal, ăl mai bleg tip ar fi ştiut că intră la zdup. Titin e aici, aşezat lîngă mine. Are mereu dizenterie. E-un adevărat cadavru ambulant. Mă priveşte cu ochii săi de-un cenuşiu metalic, lipsiţi de inteligenţă. Îmi zice :

— Ştii, judeţule, am nişte maimuţe mici în burtă. Unele sînt rele, mă muşcă de maţe şi de-aia ies cu sînge, asta cînd le-apucă dracii. Altele, dintr-un neam mai păros, pline de blană peste tot, au nişte mîini molatice ca un fulg. Mă mîngîie-ncetişor şi nu le lasă pe ălelalte, p-alea rele, să mă muşte. Cînd maimuţicile astea blînde se hotărăsc să mă apere, nu ies cu sînge.

— Ţi-aduci aminte de Marsilia ?

— Te cred, cum să nu-mi aduc aminte de Marsilia ? Chiar foarte bine. Piaţa Bursei cu peştii curvelor şi cu bandele de spărgători.

— Ţi-aduci aminte de numele unora ? Îngerul Ciubucului ? Molozarul ? Clément ?

— Nu, nu-mi aduc aminte de nume, numai de-un idiot de birjar care m-a dus la spital cu prietenul meu, care era bolnav şi care mi-a spus că eu sînt de vină că-i bolnav. Asta-i tot.

— Dar prietenii ?

— Nu ştiu.

Bietul Titin, îi dau mucul meu de trabuc şi mă ridic, cuprins de-o imensă milă pentru fiinţa asta amărîtă care-o să crape ca un ciine. Da, e foarte periculos să stai împreună cu nebunii, dar ce să fac ? În orice caz, cred că-i singurul chip de-a evada fără să risc vreo condamnare.

Salvidia e-aproape gata. Are de pe-acum două chei, nu mai lipseşte decît aia de la celula mea. Şi-a procurat şi o frînghie straşnică, başca una pe care şi-a făcut-o din

niște fișii din pînză de hamac, le-a pus în cinci, spune el, ca să le împletească. În privința asta totu-i în regulă.

Sînt nerăbdător să pornim la treabă, deoarece e tare greu să reziști jucînd asemenea comedie. Ca să rămîn în partea asta a ospiciului unde se află celula mea, trebuie să mai trag din cînd în cînd cîte-o criză.

Am tras una atît de bine jucată încît infirmierii caralii m-au băgat într-o cadă cu apă fierbinte și mi-au făcut două injecții cu bromură. Cada e acoperită cu o pînză foarte țeapănă, ca să nu fie chip să sări afară din ea. Doar capul îmi iese afară printr-o gaură. Au trecut mai bine de două ore de cînd mă aflu în această baie cu soiul ăsta de cămașă de forță, cînd iată că intră Ivanhoe. Mă îngrozesc văzînd cum se uită la mine bruta. Sînt înspăimîntat la gîndul c-o să mă gîtuie. Nici măcar nu pot să mă apăr, brațele mele se află sub pînză.

Se apropie de mine, ochii săi mari mă privesc cu atenție, parc-ar încerca să-și amintească unde a mai văzut capul ăsta care iese ca dintr-un gîrlici. Respirația lui și-un miros de putregai se revarsă asupra obrazului meu. Îmi vine să strig după ajutor, dar mi-e teamă că strigătele mele o să-l înfurie și mai mult. Închid ochii și aștept, convins c-o să mă stranguleze cu labele lui de uriaș. N-o să uit prea repede clipele astea de groază. În sfîrșit, se depărtează, se-nvîrte prin sală, apoi se duce la rotițele alea mici cu care se dă drumul la apă. Închide apa rece și deschide de tot robinetul cu apă clocotită. Zbier ca un disperat, deoarece m-a pus de-a binelea la fiert. Ivanhoe a plecat. Toată sala s-a umplut cu abur, mă înăbuș respirîndu-l și fac eforturi supraomenești, dar degeaba, încercînd să forțez pînza asta blestemată. În sfîrșit, mi se vine în ajutor. Caraliii au văzut aburul care ieșea pe fereastră. Cînd sînt scos din cada în care era să fierb, am niște arsuri îngrozitoare și mă doare înfiorător. Mai ales la coapse și într-o anumită regiune sensibilă, unde s-a julit pielea. Sînt badijonat cu acid picric și culcat în mica sală de infirmerie a ospiciului. Am arsuri atît de grave încît e chemat doctorul. Cîteva injecții cu morfină mă ajută să trec primele douăzeci și patru de ore. Cînd mă întreabă doctorul ce s-a întîmplat, îi spun c-a erupt un vulcan în cadă. Nimeni nu pricepe nimic. Iar paznicul infirmier îl acuză pe cel care-a pregătit baia că a potrivit greșit robinetele.

Tocmai a plecat Salvidia, după ce m-a uns cu alifie picrică. E totul pregătit, și-mi spune că am noroc aflîndu-mă la infirmerie, deoarece, dacă dă greș evadarea, ne putem întoarce în această parte a ospiciului fără să fim văzuți. Trebuie să facă rost repede de-o cheie a infirmeriei. I-a luat chiar acum amprentele pe-o bucată de săpun. Mîine o să avem cheia. Rămîne să-i spun eu cînd o să fiu îndeajuns de vindecat ca să profităm de prima gardă a unuia din caraliii care nu-și fac rondul.

Am stabilit pentru noaptea asta, în timpul gărzii dintre unu și cinci dimineața. Salvidia nu-i de serviciu. Ca să cîștige timp, o să golească butoiul de oțet pe la unsprezece noaptea. Pe celălalt, cu untdelemn, o să-l rostogolim plin, deoarece marea e foarte agitată și untdelemnul ne va fi poate de folos spre a liniști valurile pentru lăsarea la apă.

Port un pantalon din saci de făină tăiat la genunchi și o bluză de lînă, c-un șiș pe cinste la brîu. Am și-un săculeț impermeabil pe care o să mi-l leg de gît ; conține țigări și un amnar cu iasçă. În ce-l privește, Salvidia și-a pregătit o traistă etanșă cu făină de manioc pe care a îmbibat-o cu untdelemn și cu zahăr. Vreo trei kile, zice el. E tîrziu. Așezat pe patul meu, mi-aștept amicul. Îmi bate tare inima. Peste cîteva clipe va începe evadarea. Fie ca norocul și Dumnezeu să m-ajute, în sfîrșit, să ies definitiv învingător din drumul spre putreziciune !

Ciudat lucru, îmi vine-n minte un singur gînd referitor la trecut, gînd care se îndreaptă spre tatăl meu și familia mea. Nici o imagine a Curții cu juri, a juraților sau a procurorului.

În momentul în care s-a deschis ușa, nu m-am putut stăpîni să nu-l revăd pe Matthieu purtat pur și simplu, drept în picioare, de rechini.

— Papi, la drum !

Îl urmez. Închide repede ușa și ascunde cheia într-un colț al coridorului. „Repede, grăbește-te." Ajungem la cămară, ușa-i deschisă. Scoate butoiul ca pe-o jucărie. Își înconjură trupul cu frînghii, iar eu cu sîrmă. Apuc traista cu făină și, în noaptea atît de neagră că poți să-ți bagi degetele-n ochi, încep să-mi rostogolesc butoiul spre mare. El mă urmează, cu butoiul de untdelemn. Noroc că-i foarte puternic și-i vine destul de ușor să-l frîneze îndeajuns pe panta asta abruptă.

— Încet, încet, ai grijă să nu ia viteză.

Îl aștept, pentru cazul c-ar scăpa butoiul, care astfel s-ar opri de-al meu. Cobor de-a-ndaratelea, cu înainte și pe urmă butoiul. Ajungem fără nici o greutate la capătul de jos al drumului. Există o mică trecere spre mare, dar apoi stîncile sînt greu de străbătut.

— Golește butoiul, n-o să fie chip să trecem de stînci cu el plin.

Vîntul suflă cu putere și valurile se sparg turbate de stînci. E-n regulă, l-a golit.

— Înfundă-i bine capul. Stai, pune-i placa asta de tinichea deasupra.

Găurile sînt pregătite.

— Bate bine cuiele.

Cu gălăgia pe care-o fac vîntul și valurile, loviturile nu pot fi auzite.

Cele două butoaie sînt greu de ridicat deasupra stîncilor, așa cum se află legate zdravăn unul de altul. Are două sute douăzeci și cinci de litri fiecare. Sînt voluminoase și cam greu de mînuit. Locul ales de camaradul meu pentru lansarea la apă nu-i prea nimerit ca să ușureze treaba.

— Împinge-l, lua-l-ar dracii ! Ridică nițel. Atenție la valul ăla !

Sîntem ridicați amîndoi, cu butoaie cu tot, și împinși cu putere spre stîncă.

— Fii atent ! O să se fărîme, fără să mai spun că putem să ne rupem un picior sau o mînă !

— Potolește-te, Salvidia. Sau treci înainte, spre mare, sau vino aici, după mine. Așa, acolo stai bine. Trage tare spre tine, cînd o să strig. În același timp eu am să-mping, și precis c-o să ne desprindem de stînci. Dar pentru asta trebuie mai întîi să rezistăm și să stăm pe loc, chiar dacă ne-acoperă valurile.

În mijlocul hărmălaiei făcute de vînt și de valuri cred că amicul meu a auzit poruncile pe care le-am strigat. Un val mare acoperă cu desăvîrșire grupul compact pe care-l formăm, butoiul, el și cu mine. În clipa aceea împing ca turbat pluta, cu toată puterea. Cu siguranță că și el trage, că dintr-odată sîntem degajați și luați de val. El se află-n fața mea pe butoaie și, în momentul în care mă cațăr la rîndul meu, un val uriaș ne prinde pe dedesubt și ne zvîrle ca pe-un fulg pe-o stîncă ascuțită aflată

în fața celorlalte. Lovitura asta înfiorătoare e-atît de puternică încît butoaiele se sparg, frînturile se împrăștie. Cînd se retrage valul, mă duce la o depărtare de peste douăzeci de metri de stîncă. Înot și mă las purtat de-un alt val, care se îndreaptă direct spre țărm. Aterizez așezat de-a binelea între două stînci. De-abia am vreme să mă prind de ceva pînă să mă ia alt val. Cu trupul zdrelit, reușesc să scap de aici, dar, cînd ajung pe uscat, îmi dau seama că mă aflu la mai mult de-o sută de metri de locul unde am lăsat pluta la apă.

Fără să mă sinchisesc de ceva, strig : „Salvidia ! Romeo ! Unde ești ?“ Nici un răspuns. Zdrobit, mă culc în mijlocul drumului, îmi dau jos pantalonii și bluza de lînă și rămîn gol pușcă, doar cu cipicii, nimic altceva. Mama ei de viață ! unde mi-o fi amicul ? Strig iar, cît mă ține gura : „Unde ești ?“ Vîntul, marea, valurile — doar ele-mi răspund. Rămîn locului, nu știu cît timp, nemișcat, pe de-a-ntregul zdrobit, fizicește și sufletește. Apoi încep să plîng de furie, și-arunc săculețul pe care mi l-am prins de git, cu tutunul și amnarul — atenție frățească a prietenului meu, întrucît el nu fumează.

În picioare cu fața-n vînt, cu fața spre valurile astea monstruoase care au măturat totul, ridic pumnul și-l sudui pe Dumnezeu : „Nemernicule, porcule, scîrnăvie, curvarule, nu ți-e rușine să te-ndirjești în felul ăsta contra mea ? Bunul Dumnezeu ți se spune ? Mîrșavule, da, așa-i ! Un sadic, un afurisit, asta ești ! Un pervertit, idiotule ! Niciodată n-o să-ți mai rostesc numele ! N-o meriți !“

Vîntul se potolește, și-acest calm aparent îmi face bine și mă readuce la realitate.

O s-o iau în sus spre ospiciu și, dac-oi putea, o să mă întorc la infirmerie. Cu un pic de noroc, s-ar putea să reușesc.

Urc panta cu o singură idee în cap : să mă întorc și să mă bag la loc în scutece. Nici usturoi n-am mîncat, nici gura nu-mi miroase. Ajung nestingherit pe coridorul infirmeriei. Am sărit zidul ospiciului, pentru că nu știu unde a pus Salvidia cheia de la ușa principală.

Fără s-o caut prea mult, găsesc cheia infirmeriei. Intru și închid ușa, răsucind cheia de două ori. Mă duc la fereastră și arunc cheia foarte departe, cade de cealaltă parte a zidului. Singurul lucru care m-ar putea trăda e

faptul că tîrlicii-s uzi. Mă scol și mă duc să-i storc la toaletă. Mi-am tras pătura peste cap, mă încălzesc încetul cu încetul. Vîntul și apa de mare mă făcuseră sloi. Oare chiar s-o fi înecat amicul meu ? Poate că apa l-o fi dus mult mai departe decît pe mine și-o fi reușit să se prindă de ceva la capătul insulei. Nu m-oi fi întors prea curînd ? Trebuia să mai aștept puțin. Îmi reproșez c-am ajuns prea repede la concluzia că amicul meu e pierdut.

În sertarul micii măsuțe de noapte se află două pastile pentru dormit. Le înghit fără apă. Saliva mi-e de-ajuns ca să le facă să lunece.

Dormeam cînd, zgîlțîit, îl văd pe caraliul infirmier în fața mea. Sala e toată scăldată în soare și fereastra-i deschisă. Trei bolnavi privesc afară.

— Ce-i asta, Papillon ? Dormi buștean. E zece dimineața. Nu ți-ai băut cafeaua ? S-a răcit. Na, bea-o.

Pe jumătate adormit, izbutesc totuși să-mi dau seama că-n ceea ce mă privește nu s-a observat nimic anormal.

— De ce m-ați trezit ?

— Pentru că ți s-au vindecat arsurile și avem nevoie de pat, o să te întorci în celula ta.

— E-n regulă, șefule.

Îl urmez. În trecere, mă lasă să rămîn în curte. Profit de asta ca să-mi usuc cipicii la soare.

Au trecut trei zile de cînd am dat greș cu evadarea. N-am auzit să se zvonească ceva. Umblu din celula mea pînă-n curte, din curte la celula mea. Salvidia nu s-a mai zărit, înseamnă că bietul de el a murit, zdrobit desigur de stînci. Eu însumi abia de-am scăpat, și precis că m-a salvat faptul că eram în urmă în loc să fiu în față. De unde să știu ? Trebuie să ies din ospiciu. O să fie mai greu să-i fac să creadă că m-am vindecat sau măcar că sînt mai apt să mă întorc în lagăr decît să pătrund în ospiciu. Acum trebuie să-l conving pe doctor că mi-e mai bine.

— Domnule Rouviot (ăsta-i infirmierul-șef), noaptea mi-e frig. Promit că nu-mi murdăresc hainele, vreți să fiți amabil și să-mi dați un pantalon și-o cămașă ?

Caraliul a încremenit de uimire. Mă privește foarte mirat, apoi îmi zice :

— Stai jos aici, Papillon, lîngă mine. Ia spune, ce s-a întîmplat ?

— Şefule, mă mir c-am ajuns aici. Asta-i ospiciul, va să zică mă aflu la nebuni ? Te pomeneşti c-am luat-o razna. De ce sînt aici ? Spune-mi, şefule, fii aşa drăguţ.

— Papillon, bătrîne, ai fost bolnav, văd că-ţi merge mai bine. Ai vrea să lucrezi ?

— Da.

— Ce-ai vrea să faci ?

— Orice.

Şi iată-mă îmbrăcat, dau ajutor la curăţatul celulelor. Seara îmi lasă uşa deschisă pînă la nouă şi mă încuie abia cînd paznicul de noapte îşi începe garda.

Un tip din Auvergne, un infirmier ocnaş, mi-a vorbit aseară pentru prima oară. Eram singuri la postul de gardă. Caraliul nu sosise încă. Nu-l ştiu pe tipul ăsta, dar el zice că mă cunoaşte bine.

— Bă, acu n-are rost s-o mai faci pe nebunu'.

— Cum adică ?

— Lasă bancurile ! Crezi c-am înghiţit tromboancle tale ? De şapte ani sînt infirmier la ţăcăniţi, şi-am văzut din prima săptămînă că eşti un simulant.

— Şi ce-i cu asta ?

— E că-mi pare tare rău c-ai dat greş în cărăbăneala ta cu Salvidia. Pe el, asta l-a costat viaţa. Mă doare cu-adevărat, pentru că era un prieten bun, deşi nu mi-a şoptit nimic înainte, da' nu-i port pică pentru asta. Dacă ai nevoie de ceva, spune-mi, te servesc cu plăcere.

Are o privire atît de cinstită că nu mă îndoiesc de corectitudinea lui. Iar dacă n-am auzit să-l vorbească cineva de bine, în schimb n-am auzit să se spună nici ceva de rău, înseamnă că-i băiat de treabă.

Bietul Salvidia ! O fi fost tîmbălăul de pe lume cînd au constatat că plecase. Au găsit pe ţărm frînturi din butoi zvîrlite de mare. Sînt convinşi c-a fost înghiţit de rechini. Doctorul face un scandal grozav pentru uleiul de măsline irosit. Cu războiul ăsta, zice el, n-o să mai căpătăm aşa curînd.

— Ce mă sfătuieşti ?

— Am s-aranjez să fii numit la corvoada care iese-n fiecare zi din ospiciu ca să meargă după alimente la spital. În felul ăsta ai să te plimbi. Să-ncepi să te porţi cum tre-

buie. Vezi ca din zece conversaţii vreo opt să fie cu judecată. Nici să te vindeci prea repede nu-i bine.

— Îţi mulţumesc. Cum te cheamă ?

— Dupont.

— Mulţumesc, frate. N-o să-ţi uit sfaturile.

A trecut vreo lună de cînd am ratat evadarea. Şase zile mai tîrziu, au găsit plutind trupul prietenului meu. E de neînţeles cum de nu l-au înfulecat rechinii. Dar se pare că ceilalţi peşti i-au mîncat toate măruntaiele şi o parte a piciorului, zice Dupont. Avea scăfîrlia găurită. Din cauza stării de descompunere nu s-a mai făcut autopsie. Îl întreb pe Dupont dacă poate să scoată o scrisoare de-a mea ca s-o pună la poştă. Ar trebui s-o dea lui Galgani ca s-o strecoare în sacul poştal cu o clipă înainte de-l sigilează.

Îi scriu mamei lui Romeo Salvidia, în Italia :

„Doamnă, băiatul dumneavoastră a murit fără lanţuri la picioare. A murit pe mare, curajos, departe de paznici şi de temniţă. A murit liber, luptînd vitejeşte ca să-şi cucerească libertatea. Ne făgăduisem reciproc să scriem familiei noastre de s-ar întîmpla vreo nenorocire unuia din noi. Îmi îndeplinesc această îndatorire dureroasă, sărutîndu-vă mîinile ca un fiu.

Prietenul fiului dumneavoastră,
Papillon."

Odată această datorie îndeplinită, hotărăsc să nu mă mai gîndesc la acel coşmar. Aşa-i viaţa. Mai rămîne să ies din ospiciu, să ajung cu orice preţ pe Insula Diavolului şi să încerc altă evadare.

Gardianul m-a numit îngrijitor al grădinii sale. Au trecut două luni de cînd sînt cuminte şi-am devenit atît de apreciat că idiotul ăsta de caraliu nu mai vrea să-mi dea drumul. Tipul din Auvergne îmi zice că, la ultima vizită, doctorul voia să-mi dea drumul din ospiciu ca să trec în lagăr în chip de „externare de probă". Caraliul s-a opus, zicînd că grădina lui n-a fost niciodată lucrată cu atîta grijă.

Drept care azi-dimineaţă am smuls toţi căpşunii şi i-am aruncat la gunoi. În locul fiecărui căpşun am plantat

cîte-o mică cruce. Atîţia căpşuni, atîtea cruci. Nu-i nevoie să mai povestesc ce tărăboi s-a iscat. Mălaiul ăla mare de caraliu mai, mai să damblagească, atît era de oţărît. Făcea spume la gură şi se îneca încercînd să vorbească, dar nu putea să scoată măcar un sunet. Aşezat pe-o roabă, pînă la urmă a plîns cu lacrimi adevărate. Cam depăşisem măsura, dar ce era să fac ?

Doctorul n-a prea luat chestia asta în tragic. Bolnavul, insistă el, trebuie „externat de probă", în lagăr, ca să se readapteze la o viaţă normală. Aflîndu-se singur în grădină, i-a venit ideea asta ciudată.

— Ia spune, Papillon, de ce-ai smuls căpşunii şi-ai pus cruci în locul lor ?

— N-aş putea să vă explic treaba asta, domnule doctor, şi-o să-i cer scuze supraveghetorului. Atîta iubea căpşunii ăştia că sînt cu-adevărat mîhnit. O să mă rog de bunul Dumnezeu să-i dea alţii.

Iată-mă în lagăr. Mi-am regăsit prietenii. Locul lui Carbonieri e gol, îmi pun hamacul lîngă locul ăsta gol, ca şi cum Matthieu s-ar mai afla aici.

Doctorul a pus să mi se coasă pe haină : „În tratament special". În afara doctorului, nimeni n-are dreptul să-mi dea vreun ordin. Mi-a poruncit să mătur frunzele de la opt la zece dimineaţa, în faţa spitalului. Am băut o cafea şi-am fumat cîteva ţigări în tovărăşia doctorului, într-un fotoliu în faţa casei sale. Soţia sa şade lîngă noi, doctorul mă descoase în legătură cu trecutul meu, iar nevastă-sa îi dă ajutor.

— Şi pe urmă, Papillon ? Prin ce-ai mai trecut după ce te-ai despărţit de indienii care pescuiau perle ?...

Petrec fiecare după-masă cu oamenii ăştia admirabili.

— Vino să mă vezi în fiecare zi, Papillon, spune soţia doctorului. Mai întîi că vreau să te văd, dar şi să aud celelalte păţanii.

Petrec zilnic cîteva ore cu doctorul şi cu nevastă-sa, uneori numai cu nevastă-sa. Mă obligă să le povestesc întîmplările vieţii mele, deoarece sînt convinşi că asta mă ajută să mă echilibrez definitiv. M-am hotărît să-l rog pe doctor să aranjeze trimiterea mea pe Insula Diavolului.

S-a făcut : urmează să plec mîine. Acest doctor şi soţia sa ştiu de ce mă duc pe Insula Diavolului. Au fost atît de buni cu mine că n-am vrut să-i mint :

— Doctore, nu mai pot să îndur ocna asta, aranjează să fiu trimis pe Insula Diavolului, să evadez sau să crăp, numai să se termine odată.

— Te înţeleg, Papillon, sistemul ăsta de represiune îmi face silă. Administraţia asta-i putredă. Aşa că, adio şi noroc !

insula diavolului

BANCA LUI DREYFUS

E cea mai mică dintre cele trei insule ale Salvării. Și cea mai nordică, totodată, cea mai direct bătută de vînt și de valuri. După o strîmtă suprafață orizontală, care se întinde de-a lungul mării, de jur împrejur, urcă repede spre un platou înalt, unde se află postul de gardă al supraveghetorilor și o singură sală pentru ocnași, în număr de aproximativ zece. Oficial, pe Insula Diavolului nu trebuie trimiși ocnași de drept comun, ci numai condamnați și deportați politici.

Fiecare trăiește într-o căsuță cu acoperiș de tablă. Lunea capătă alimente crude pentru cîte-o săptămînă, iar zilnic cîte-un coltuc de pîine. Sînt vreo treizeci. Treaba de infirmier o face doctorul Léger, cel care și-a otrăvit întreaga familie la Lyon sau prin împrejurimi. Politicii nu întrețin legături cu ocnașii și scriu cîteodată la Cayenne, protestînd împotriva cutărui sau cutărui ocnaș din insulă. Atunci acesta e ridicat și se reîntoarce pe Insula Royale.

Insula Royale e legată de Insula Diavolului printr-un cablu, întrucît marea e foarte des prea montată pentru ca șalupa Insulei Royale să poată veni și aborda la un soi de debarcader din beton.

Pe paznicul-șef al lagărului (sînt trei) îl cheamă Santori. E-un lungan murdar, deseori nu se bărbierește cîte-o săptămînă.

— Papillon, sper c-ai să fii cuminte pe Insula Diavolului. Să nu-mi faci greutăți, și-am să te las și eu în pace. Urcă pînă la lagăr, o să ne vedem acolo.

Găsesc în sală șase ocnași : doi indochinezi, doi negri, un bordelez și un tip din Lille. Unul din indochinezi mă

știe bine, era cu mine la Saint-Laurent în prevenție pentru omor. E-un supraviețuitor al răscoalei din ocna de la Poulo Condor, în Indochina.

De meserie pirat, ataca sampanele[1] și uneori asasina întregul echipaj împreună cu familia. Extrem de periculos, dar are cu toate acestea un mod de-a trăi în comun care insuflă încredere și simpatie.

— Cum o duci, Papillon ?

— Dar tu, Chang ?

— Merge. Aici e bine. Tu mînîncă cu mine. Tu dormi aici, lîngă mine. Eu fac mîncare de două ori pe zi. Tu prinde pește. Aici mult pește.

Apare Santori.

— A, te-ai instalat ? Mîine dimineață o să te duci cu Chang să dai de mîncare la porci. El o să aducă nucile de cocos și tu o să le despici cu o topșișcă. Trebuie să pui deoparte nucile cu smîntînă, să le dai purceilor care n-au dinți. După-masă, la patfu, ai de făcut același lucru. Cu excepția ăstor două ore, una dimineața, alta după-amiaza, ești liber să faci ce dorești. Fiecare pescar trebuie să aducă zilnic cîte-un kil de pește bucătarului meu, sau niște langustine. În felul ăsta, toată lumea-i mulțumită. De acord ?

— Da, domnule Santori.

— Știu că nu te gîndești decît la evadare, dar întrucît de-aici e imposibil, nu mă doare capul. Noaptea stați închiși, dar știu că unii ies totuși. Ferește-te de deținuții politici. Fiecare are cîte-o macetă. Dacă te-apropii de casele lor, își închipuie că vii să le furi vreo pasăre sau niște ouă. Așa că poți fi omorît sau rănit, deoarece ei te văd, iar tu nu-i vezi.

După ce-am dat de mîncare la peste două sute de porci, am străbătut insula cît a fost ziua de lungă, însoțit de Chang, care-i cunoaște fiecare ungher. Pe drumul care dă ocol insulei, la marginea mării, ne-am întîlnit cu un tip bătrîn, cu o barbă lungă, albă. E-un ziarist din Noua Caledonie, care în timpul războiului din 1914 scria articole contra Franței, de partea nemților. L-am văzut și pe nemernicul din pricina căruia a fost impușcată Edith Carvell, infirmiera engleză sau belgiană care-i salva pe aviatorii englezi în 1917. Tipul ăsta respingător, gras și îndesat,

[1] *Sampan* — corabie cu pînze întrebuințată în Extremul Orient (n. t.)

ținea un baston în mînă, și bătea un uriaș țipar de mare, lung de mai bine de-un metru și jumătate și gros cît coapsa mea.

Infirmierul locuiește de asemenea într-una din aceste căsuțe, care n-ar trebui să fie folosite decît de politici.

Acest doctor Léger e-un găligan murdar și voinic. Doar chipul îi este curat ; părul cărunt și foarte lung îi acoperă gîtul și tîmplele. Are mîinile roșii și scrijelite de răni prost cicatrizate, pe care și le face probabil prinzîndu-se, în mare, de colțurile stîncilor.

— Dacă ai nevoie de ceva, vino și-am să-ți dau. Să nu vii decît dacă ești bolnav. Nu-mi place să fiu vizitat, și încă mai puțin să mi se vorbească. Vînd ouă, și cîteodată un pui sau o găină. Dacă omori pe-ascuns vreun purceluș, adu-mi o pulpă dinapoi, și-o să-ți dau un pui și șase ouă. Dacă tot ești aici, ia și flaconul ăsta cu o sută douăzeci de cașete de chinină. Întrucît ai venit aici ca să evadezi, în eventualitatea că se-ntîmplă minunea să reușești, o să-ți trebuiască în junglă.

Pescuiesc dimineața și seara cantități astronomice de roșioare de stîncă. În fiecare zi trimit cîte trei sau patru kile pentru cazanul caralilor. Santori e în culmea fericirii, niciodată n-a căpătat atîtea soiuri de pește și de langustine. Cîteodată, cînd marea e joasă, adun trei sute de langustine.

Doctorul Germain Guibert a venit ieri pe Insula Diavolului. Marea fiind liniștită, a venit împreună cu comandantul Insulei Royale și cu doamna Guibert. Această admirabilă femeie e prima femeie care-a pus piciorul pe Insula Diavolului. După cîte spune comandantul, niciodată n-a călcat vreun civil pe insulă. Am putut sta de vorbă cu ea mai bine de-o oră. A venit cu mine pînă la banca pe care se așeza Dreyfus privind în larg, spre Franța care-l alungase.

— Dacă piatra asta lustruită ne-ar putea spune gîndurile lui Dreyfus... zice ea, mîngîind piatra. Papillon, cu siguranță că ne vedem pentru ultima oară, deoarece îmi spui că în curînd ai să încerci să evadezi. Am să mă rog lui Dumnezeu să izbîndești. Și te-aș ruga ca, înainte să pleci, să vii să stai un minut pe banca asta pe care am mîngîiat-o și s-o atingi cu mîna ta, spre a-mi spune adio.

Comandantul mi-a permis să-i trimit doctorului, cu cablul, cînd voi dori, niște langustine și pește. Santori e de acord.

— Adio, domnule doctor, adio, doamnă.

Îi salut în chipul cel mai firesc cu putință înainte ca șalupa să se desprindă de chei. Ochii doamnei Guibert mă privesc, larg deschiși, cu aerul că-mi spune : „Amintește-ți mereu de noi, nici noi nu te vom uita".

Banca lui Dreyfus se află pe culmea extremității nordice a insulei. Domină marea de la cel puțin patruzeci de metri.

Azi n-am fost la pescuit. Într-un fel de acvariu natural am peste o sută de kile de roșioare, iar într-un butoi de metal legat cu un lanț, peste cinci sute de langustine. În consecință, îmi pot îngădui să nu merg la pescuit. Am de-ajuns ca să-i trimit doctorului, pentru Santori, pentru indochinez și pentru mine.

Sintem în 1941, mă aflu de unsprezece ani întemnițat. Am treizeci și cinci de ani. Cei mai frumoși ani ai vieții mele i-am petrecut fie într-o celulă, fie în carceră. M-am bucurat doar de șapte luni de libertate completă, cu tribul meu indian. Copiii pe care i-oi fi avînd cu cele două nevaste indiene au acum opt ani. Ce oroare ! Ce repede a trecut timpul ! Dar, privind înapoi, contemplu acele ore, acele minute, atît de greu totuși de îndurat, fiecare din ele încrustate în această cale a calvarului.

Treizeci și cinci de ani ! Unde-o fi Montmartre, Piața Blanche, Pigalle, balul de la Petit Jardin, bulevardul Clichy ? Unde-o fi Nénette, cu chipul ei de madonă; adevărată camee, care, devorîndu-mă disperată cu ochii ei mari, a strigat la Curtea cu juri : „Nu-ți face sînge rău, iubitule, vin să te caut acolo ?" Unde-o fi Raymond Hubert ăla, cu-al său : „O să fim achitați" ? Unde-or fi ele, cele douăsprezece momîi din juriu ? Dar sticleții ? Dar procurorul ? Ce-o fi făcînd sub jugul nemțesc tata, și familiile întemeiate de surorile mele ?

Atîtea evadări ! Ia să vedem, cîte ?

Prima cînd am plecat de la spital, după ce i-am pus jos pe caralii.

A doua în Columbia, la Rio Hacha. Cea mai frumoasă. Acolo izbîndisem pe deplin. De ce mi-oi fi părăsit tribul ? Un fior de voluptate îmi străbate trupul. Îmi pare că mai

trăiesc senzațiile amorului pe care-l făceam cu cele două surori indiene.

Apoi a treia, a patra, a cincea și a șasea la Baranquilla. Ce ghinion cu evadările astea ! Lovitura cu slujba religioasă, eșuată în chip atît de nefericit ! Dinamita aia, care s-a dus pe pustii, iar de cealaltă dată, Clousiot ăla care-și agață pantalonii ! Și întîrzierea cu somniferul !

A șaptea pe Insula Royale, cînd m-a denunțat porcul ăla de Bébert Celier. Dacă nu era el, precis că reușea. Iar dacă și-ar fi ținut gura, eram liber, cu bietul meu pricten Carbonieri.

A opta, ultima, din ospiciu. Am făcut o greșeală, o mare greșeală, că l-am lăsat pe italian să aleagă locul de unde să pornim. Cu două sute de metri mai jos, spre măcelărie, precis că ne-ar fi fost mai ușor să lansăm pluta.

Banca asta, pe care Dreyfus, condamnat pe nedrept, a găsit curajul să continue totuși să trăiască, trebuie să-mi slujească la ceva. Nu trebuie să mă dau bătut. Trebuie să încerc altă evadare.

Da, piatra asta șlefuită, netedă, dominînd hăul de stînci, unde valurile lovesc turbate, fără încetare, trebuie să fie pentru mine un sprijin și un exemplu. Dreyfus nu s-a lăsat niciodată doborît și a luptat necontenit, pînă la capăt, pentru reabilitarea sa. E drept, s-a găsit să-l apere Emile Zola, cu faimosul său *J'accuse*. Cu toate astea, dacă n-ar fi fost un bărbat oțelit, văzîndu-se copleșit de-atîta nedreptate, cu siguranță că s-ar fi aruncat în prăpastie chiar de pe banca asta. A știut să reziste. Nu mi-e îngăduit să fiu mai prejos de el, și trebuie să mă las de ideea de a porni la o nouă evadare cu deviza : să învinge sau să mor. La cuvîntul „să mor" trebuie să renunț, spre a nu mă gîndi decît la faptul că voi birui și voi fi liber.

În lungile ore pe care le petrec așezat pe banca lui Dreyfus, mintea mea o ia razna, visez despre trecut și clădesc un viitor trandafiriu. Ochii îmi sînt adesea orbiți de lumina prea puternică, de răsfrîngerile platinate ale crestei valurilor. Tot privind marea asta, fără a o vedea cu-adevărat, încep să cunosc toate capriciile posibile și imaginabile ale valurilor care ascultă de vînt. Neîncetat, fără să obosească vreodată, marea lovește stîncile cele mai avansate ale insulei. Ea le cotrobăie, le despică, parcă i-ar spune Insulei Diavolului : „Pleacă, trebuie să dispari, mă stînjenești cînd mă avînt spre continent, îmi stai în

drum. De asta fur zilnic, necontenit, cîte-o fărîmă din tine." Cînd e furtună, marea se dezlănţuie pe săturate, şi nu numai că năvăleşte şi greblează, în timp ce se retrage, tot ce-a reuşit să distrugă, dar încearcă întruna, întruna, să umple cu apă toate colţurile şi cotloanele, ca să mineze, încet-încet, pe dedesubt, aceste stînci uriaşe care par să-i spună : „Pe-aici nu se trece."

În clipa asta observ ceva foarte interesant. Exact la poalele băncii lui Dreyfus, venind spre nişte stînci imense care aduc a cocoaşă cu două versante opuse, valurile atacă, se sparg şi se retrag violent. Tonele lor de apă nu se pot împrăştia întrucît sînt prinse între aceste două stînci care alcătuiesc un fel de potcoavă largă de vreo cinci sau şase metri. Pe urmă vine faleza, deci apa valului nu poate să iasă decît înapoindu-se spre mare.

Asta-i foarte important, deoarece dacă — în clipa în care se sparge valul şi se prăbuşeşte în bulboană — sar de pe stîncă cu un sac de nuci de cocos, plonjînd direct în val, nu încape îndoială că mă va purta cu el cînd se va retrage.

Ştiu unde pot să găsesc cîţiva saci de iută, deoarece la cocinile de porci sînt cîţi vrei, pentru strîngerea nucilor de cocos.

Primul lucru de făcut : o probă. Cînd e lună plină, mareele sînt mai înalte, deci valurile mai puternice. O să aştept pînă o să fie lună plină. Un sac de iută bine cusut, umplut cu nuci de cocos, cu învelişul lor de fibre, e bine ascuns, într-un soi de peşteră, în care, ca să intri, trebuie să te cufunzi sub apă. Am descoperit-o plonjînd ca să prind langustine. Ele stau lipite de plafonul peşterii, care primeşte aer doar cînd marea e joasă. Într-un alt sac, legat de sacul cu nuci de cocos, am băgat o piatră care cîntăreşte între treizeci şi cinci şi patruzeci de kilograme. Întrucît o să pornesc cu doi saci în loc de unul, şi cum eu am şaptezeci de kilograme, proporţiile sînt păstrate.

Mă simt foarte agitat la gîndul acestei experienţe. Partea asta a insulei e tabu. Nicicînd nu i-ar fi da cuiva prin cap că cineva o să aleagă pentru evadare partea cea mai bătută de valuri, adică cea mai periculoasă.

Cu toate acestea, e singurul loc din care, dacă reuşesc să mă desprind de ţărm, aş fi purtat spre larg, fiind cu neputinţă să fiu zvîrlit pe Insula Royale.

De-aici trebuie s-o pornesc, şi nu din altă parte.

Sacul cu nuci de cocos și pietroiul sînt mai grele, și nu prea lesne de dus. N-am putut să le ure pe stîncă. Stînca e năclăită și mereu udată de valuri. Chang, cu care am stat de vorbă, o să vină să mă ajute. Și-a luat tot soiul de catrafuse pentru pescuit, undițe de adîncime, pentru cazul în care, dacă ne-ar surprinde cineva, să putem spune c-am pus undițele astea în chip de capcane pentru rechini.

— Dă-i drumul, Chang. Încă puțin și e-n regulă.

Luna plină luminează scena ca ziua-n amiaza mare. Gălăgia pe care-o fac valurile mă amețește. Chang mă întreabă :

— Gata, Papillon ? Dă-i drumu pe-ăsta.

Valul, înalt de vreo cinci metri, drept, se repede ca un nebun spre stîncă, se sparge sub noi, dar izbitura e-atît de puternică încît creasta trece peste stîncă și ne udă la piele. Dar asta nu ne împiedică să zvîrlim sacul chiar în clipa-n care valul începe să se învîrtească, înainte de-a se retrage. Ridicat ca un fulg, sacul pornește spre mare.

— E-n regulă, Chang, e bine.

— Stai, vezi dacă sac nu vine înapoi.

Abia dac-au trecut cinci minute, cînd, înmărmurit, îmi văd sacul sosind, cocoțat pe creasta unui uriaș val de fund, înalt de peste șapte-opt metri. Valul saltă ca pe un pai sacul ăsta cu nuci de cocos și cu pietroiul lui. Îl poartă pe creastă, puțin înaintea spumei, și-l retrimite cu o forță nemaipomenită înapoi de unde-a pornit, puțin spre stînga, unde se zdrobește de stînca din față. Sacul se deschide, nucile se împrăștie și pietroiul se rostogolește în abis.

Uzi pîn'la oase, deoarece valul ne-a udat în întregime și aproape că ne-a măturat — noroc că spre pămînt — juliți și zdreliți, fără să mai aruncăm vreo privire spre mare, Chang și cu mine ne depărtăm cît putem de repede de locul ăsta blestemat.

— Nu bun, Papillon. Nu bun asta idee de evadare de la Insula Diavolului. Mai bine de la Insula Royale. Dinspre sud poți plecat mai bine decît de-aici.

— Da, dar de pe Insula Royale s-ar afla de evadare în cel mult două ore. Sacul de cocos n-ar fi împins decît de val, așa că mă pot prinde în clește cu cele trei bărci ale insulei. Pe cînd aici, mai întîi că nu există nici un vas ; în al doilea rînd, precis că am răgaz toată noaptea pînă ce-o să-și dea seama că m-am cărăbănit ; pe de altă parte, s-ar

crede că m-am înecat la pescuit. Pe Insula Diavolului nu există telefon. Dacă plec pe furtună, nici o şalupă nu e în stare să ajungă la Insula Diavolului. Aşa că de-aici trebuie să plec. Dar cum ?

La prînz e-un soare de plumb. Un soare tropical, parcă îţi fierbe creierul în ţeastă. Un soare care transformă în cenuşă orice plantă ce-a răsărit, dar n-a reuşit să crească destul de puternică ca să-l înfrunte. Un soare care face să se evapore în cîteva ore orice băltoacă nu prea adîncă de apă de mare, lăsînd o pojghiţă albă de sare. Un soare care face aerul să joace. Da, aerul se mişcă, se mişcă de-a binelea în faţa ochilor mei, iar reverberaţia soarelui pe mare îmi pîrjoleşte ochii. Cu toate acestea, mă aflu iarăşi pe banca lui Dreyfus, nimic din toate astea nu mă împiedică să studiez marea. Şi-abia acum îmi dau seama că sînt prost ca noaptea.

Valul de fund, care, de două ori mai înalt decît oricare alt val, mi-a zvîrlit sacul înapoi pe stînci, pur şi simplu, făcîndu-l praf, se repetă numai o dată la fiecare şapte valuri.

De la prînz la asfinţit am stat să privesc dacă treaba asta merge automat, dacă nu intervine vreun capriciu, adică o dereglare în ce priveşte periodicitatea şi forma acestui val gigantic.

Nu, valul de fund n-a sosit măcar o dată mai devreme sau mai tîrziu. Şase valuri de cîte aproximativ şase metri, apoi valul de fund, care ia naştere la mai bine de trei sute de metri de ţărm. Vine drept ca un „I". Pe măsură ce se apropie, îşi sporeşte volumul şi înălţimea. Aproape că n-are deloc spumă pe creastă, spre deosebire de celelalte şase. Foarte puţină. Face un zgomot caracteristic, ca un tunet care bubuie stingîndu-se-n depărtare. Cînd se sparge de cele două stînci şi se repede în trecătoarea dintre ele, venind să se izbească de faleză, avînd o masă mult mai mare decît a celorlalte valuri, se înăbuşă, se roteşte de cîteva ori în văgăună şi trebuie să treacă zece pînă la cincisprezece secunde pentru ca aceşti curenţi, aceste vîrtejuri, să regăsească ieşirea şi să plece, desprinzînd şi rostogolind cu ele pietroaiele care fac doar un du-te-vino, însoţit de-un asemenea vuiet încît ai jura că sute de cotigi cu pietre sînt descărcate brutal.

Bag vreo zece nuci de cocos în același sac, vîr înăuntru și-un pietroi de vreo douăzeci de kilograme și, de îndată ce se sparge valul de fund, arunc sacul în el.

Nu pot să-l urmărese din ochi, pentru că e prea multă spumă albă în prăpastie, dar am răgaz să-l zăresc o secundă cînd apa, de parc-ar fi suptă, se avîntă spre mare. Sacul nu s-a întors. Celelalte șase valuri n-avusesără destulă putere spre a-l arunca pe țărm și, cînd s-a format al șaptelea, la o depărtare de vreo trei sute de metri, sacul trecuse probabil de punctul unde ia naștere valul, întrucît nu l-am mai văzut.

Îmbătat de bucurie și speranță, o iau spre lagăr. E-n regulă, am găsit un loc strașnic de lansare la apă. În treaba asta n-o să fie nimic la voia întîmplării. Am să fac totuși o probă mai serioasă, folosind exact aceleași date ca și pentru mine : doi saci cu nuci de cocos bine legați unul de celălalt și pe deasupra o greutate de vreo șaptezeci de kile, alcătuită din două sau trei pietroaie. Îi povestesc totul lui Chang. Iar camaradul meu, indochinezul de la Poulo Condor, mi-ascultă explicațiile numai urechi.

— E-n regulă, Papillon. Cred tu nimerit. Eu ajut la tine pentru proba adevărată. Aștepți marec înaltă de opt metri. Curînd echinox.

Ajutat de Chang, profitînd de-o maree de echinox înaltă de peste opt metri, aruncăm în faimosul val de fund doi saci cu nuci de cocos încărcați cu trei bolovani, care fac cam optzeci de kilograme.

— Cum chemi tu feliță căutat la Saint-Joseph ?

— Lisette.

— Așa chemăm valul cu care o dată tu pleci : Lisette. De acord ?

— De acord.

Lisette sosește făcînd același zgomot ca un rapid care intră într-o gară. S-a format la o distanță de peste două sute cincizeci de metri și, dreaptă ca o faleză, înaintează crescînd cu fiece secundă. E într-adevăr foarte impresionantă. Se sparge cu-atîta putere încît Chang și cu mine sîntem pur și simplu măturați de pe stîncă și sacii încărcați cad de la sine în abis. Întrucît ne-am dat imediat seama, într-o fracțiune de secundă, că n-o să putem rezista pe stîncă, ne-am aruncat înapoi, ceea ce nu ne-a scăpat de-o trîmbă de apă, dar ne-a ferit de căderea în

prăpastie. Era zece dimineața cînd făceam proba asta. Nu riscăm nimic, întrucît cei trei caralii au treabă la celălalt capăt al insulei, unde fac un inventar general. Sacul a plecat, îl zărim clar, foarte departe de țărm. O fi fost tras oare dincolo de locul unde se iscă valul ? N-avem nici un reper ca să vedem dacă se află mai departe sau mai aproape. Cele șase valuri care vin după Lisette n-au putut să-l ajungă din goana lor. Încă o dată se formează și-o pornește Lisette. Nici ea n-aduce sacii. Înseamnă c-au ieșit din zona ei de influență.

Urcîndu-ne repede pe banca lui Dreyfus, spre a încerca să-i mai zărim o dată, avem în patru rînduri bucuria de a-i vedea săltînd foarte departe, pe creasta valurilor care nu se îndreaptă spre Insula Diavolului, ci o iau spre apus. Fără doar și poate, experiența a reușit. Vei porni spre marea aventură pe spinarea Lisettei.

— E-acolo, uite.

Unu, două, trei, patru, cinci, șase... și iat-o pe Lisette sosind.

Marea e totdeauna agitată în dreptul promontoriului unde se află banca lui Dreyfus, dar azi e deosebit de furioasă. Lisette înaintează cu mugetul ei caracteristic. Îmi pare și mai uriașă, deplasînd azi, în special la bază, mai multă apă ca de-obicei. Masa asta monstruoasă vine s-atace cele două stînci mai repede și mai drept ca oricînd. Iar atunci cînd se sparge și se prăbușește în spațiul dintre pietroaiele uriașe, lovitura e și mai năucitoare, dacă-i cu putință, decît în majoritatea cazurilor.

— Aici zici că trebuie să sărim ? Ei bine, băiețaș, ai ales locul la mare fix. Nu-i de mine. Vreau să mă cărăbănesc, nimic de zis, dar nu să mă sinucid.

Sylvain a rămas foarte impresionat de felul cum i-am descris-o pe Lisette. E de trei zile pe Insula Diavolului, și sigur că i-am propus să plecăm împreună. Fiecare pe cîte-o plută. În felul ăsta, dacă acceptă, o să am un camarad pe continent cu care să pornesc la o nouă evadare. Singur în junglă nu-i prea vesel.

— Nu te speria dinainte. Recunosc că, la prima ochire, oricare ar da înapoi. Dar e singurul val care te poate purta destul de departe pentru ca ălelalte, care vin din urmă, să n-aibă destulă putere să te-ntoarcă la stînci.

— Liniștește la tine, uite, noi încercat, zice Chang. Grozav, de cum plecat, nu mai poți întoarce la Insula Diavolului, nici la Insula Royale.

Mi-a trebuit o săptămînă să-l conving pe Sylvain. E-un tip numai mușchi, de-un metru optzeci, un trup bine proporționat, de atlet.

— Bine. Să zicem c-o să ne ducă destul de departe. Pe urmă, cît crezi că durează pînă să ajungem la continent, purtați de maree ?

— Sincer să-ți spun, Sylvain, n-am idee. Deriva poate să dureze un timp mai lung sau mai scurt, asta o să depindă de vreme. Vîntul o să aibă un efect slab, prea o să fim lipiți de mare. Dar dacă se strică vremea, valurile o să fie mai puternice și-o să ne-mpingă mai repede pînă la junglă. După șapte-opt, cel mult zece maree, o să fim aruncați pe coastă. Înseamnă că, punînd la socoteală și decalajele, e-o treabă de patruzeci și opt-șaizeci de ore.

— Cum ai socotit ?

— De la Insule drept pînă la țărm nu sînt mai mult de patruzeci de kilometri. Mergînd în derivă, înseamnă că străbatem ipotenuza unui triunghi dreptunghic. Uită-te la direcția valurilor. Avem de parcurs, aproximativ, o sută cincizeci de kilometri. Cu cît ne vom apropia de coastă, cu atît ne vor împinge valurile mai direct spre ea.

Mă privește, mă ascultă foarte atent în timp ce-i explic. Tipul ăsta voinic e foarte deștept.

— Așa-i, sînt de-acord cu tine că n-ai bătut cîmpii, și de n-ar fi mareele joase, care o să ne-ntîrzie, pentru că ele o să fie acelea care-o să ne tragă spre larg, precis c-am fi la țărm în mai puțin de treizeci de ore. Pe chestia mareelor joase cred c-ai dreptate : o s-ajungem la țărm în patrușopt-șaizeci de ore.

— Te-ai convins, pleci cu mine ?

— Aproape. Să zicem c-am ajuns pe continent, în junglă. Ce facem pe urmă ?

— Trebuie să ne apropiem de Kourou. Acolo se află un sat de pescari, destul de măricel, căutători de balata[1] și de aur. Trebuie să ne apropiem pe șest, că mai e și-un lagăr forestier de ocnași. Cu siguranță că sînt și poteci

[1] Un soi de cauciuc produs de-un arbore tropical și folosit în industrie. (n. t.)

de trecere prin junglă spre a merge la Cayenne și către un lagăr de indochinezi numit Inini. Va trebui să agățăm un ocnaș sau un negru civil și să-l silim să ne călăuzească la Inini. Dacă-i un tip care se poartă cum trebuie, o să-i dăm vreo cinci sute de marafeți și p-ormă să se uşchească. Dacă-i un îndărătnic, îl silim s-o întindă cu noi.

— Ce căutăm la Inini, în lagărul special pentru indochinezi ?

— Acolo îl găsim pe fratele lui Chang.

— Da, acolo frate-meu. El pornește evadare cu voi, el sigur găsește barcă și mîncare. Cînd întîlniți Cuic-Cuic, aveți de toate pentru evadare. Niciodată chinez nu barnător. Așa că, indiferent ce anamit găsiți junglă, voi vorbește, și el anunță Cuic-Cuic.

— De ce-i zice Cuic-Cuic lui frate-tu ? întreabă Sylvain.

— Nu știu, francezi botezat Cuic-Cuic. Și adaugă : Voi atenție. Cînd aproape ajuns continent, voi vedeți mlaștină. Niciodată mers mlaștină, ea nu bun, înghițit pe voi. Așteptați vine altă maree, împinge voi pîn' la junglă, ca să apucați liane și ramuri pom. Dacă nu, dracu luat.

— Ah ! da, Sylvain. Cu nici un chip nu-i voie de intrat în mlaștină, nici dacă țărmul e foarte-foarte aproape. Trebuie s-așteptați pîn' te poți agăța de vreo ramură sau de vreo liană.

— E-n regulă, Papillon. M-am hotărît.

— Ținînd seama de faptul că cele două plute vor fi cam la fel, întrucît avem aceeași greutate, cu siguranță că n-o să ne aflăm la o distanță prea mare unul de celălalt. Dar nu se știe. Cum ne regăsim, în caz că ne pierdem ? De aici nu se vede Kourou. Dar, cînd erai pe Insula Royale, ai observat că spre dreapta de Kourou, la vreo douăzeci de kilometri, sînt niște stînci albe care se zăresc clar cînd le bate soarele ?

— Da.

— Sînt singurele stînci de pe-ntreaga coastă. La dreapta și la stînga, cît vezi cu ochii, e mlaștină. Stîncile alea sînt albe pentru că-s pline de găinaț de păsări. Sînt cu miile, și cum niciodată nu calcă pe-acolo picior de om, e-un refugiu unde poți să te refaci înainte de te-afunzi în junglă. O să halim ouă și nucile de cocos cu care plecăm. N-o să facem foc. Primul sosit l-așteaptă pe celălalt.

— Cîte zile ?

— Cinci. E cu neputință ca pînă-n cinci zile să nu vină și al doilea la locul de întîlnire.

Cele două plute sînt gata. Am pus sacii în două, să fie mai rezistenți. I-am cerut lui Sylvain un răgaz de zece zile ca să mă antrenez la călărirea unui sac. El face același lucru. Constatăm că atunci cînd sacii tind să se răsucească e nevoie de un efort suplimentar, ca să nu cădem de pe ei. Mare atenție să nu adormim, deoarece, căzînd în apă, s-ar putea să ne pierdem sacii și să nu-i mai putem prinde. Chang mi-a pregătit un săculeț etanș, pe care o să mi-l leg de gît, și-n care-o să bag niște țigări și-un amnar cu iască. O să dăm fiecare pe răzătoare cîte zece nuci de cocos, să le luăm cu noi. Miezul lor o să ne ajute să îndurăm foamea și, de asemenea, o să ne-astîmpere setea. Se pare că Santori are un fel de burduf de piele pentru vin. Nu-l folosește. Chang, care se duce uneori pe la caraliu, o să încerce să-l zulească.

A rămas pe duminică, la zece seara. Pe lună plină, marea o să aibă probabil opt metri. Lisette va fi deci în plină forță. Duminică dimineața Chang o să dea singur de mîncare la porci. O să dorm toată ziua de sîmbătă și toată duminica. Plecarea la zece seara, refluxul o să înceapă cu vreo două ore mai devreme.

E imposibil ca cei doi saci ai mei să se desfacă unul de altul. Sînt legați cu frînghii de cînepă împletită, cu sîrmă de alamă, cusuți unul de altul cu ață groasă pescărească. Am găsit niște saci mai mari decît ceilalți și deschiderea fiecăruia se îmbucă cu celălalt. Nici nucile de cocos n-o s-o poată lua din loc.

Sylvain face gimnastică fără-ncetare, iar eu pun mîile de valuri mărunte să-mi maseze coapsele, pe care las să mi le lovească ore-n șir. Cu loviturile astea repetate ale apei pe coapsele mele și cu eforturile pe care sînt silit să le fac la fiecare val ca să-i rezist, m-am ales cu niște gambe și niște coapse de fier.

Într-un puț părăsit de pe insulă se află un lanț de aproape trei metri. L-am împletit cu frînghiile care-mi leagă sacii. Am un bulon care trece prin inele. Dacă s-o întîmpla să nu mai rezist, o să mă leg cu lanțul de saci. Poate că-n felul ăsta voi putea să dorm fără riscul de-a cădea în apă și de-a mă pierde de plută. Dacă se răstoarnă sacii, apa o să mă trezească și o să-i potrivesc la loc.

— Ei, Papillon, n-au mai rămas decît trei zile.

Aşezuţi pe banca lui Dreyfus, ne uităm la Lisette.

— Da, Sylvain, doar trei zile. Sînt încredinţat, cît mă priveşte, c-o să reuşim. Dar tu ?

— Nici vorbă, Papillon. Marţi noaptea sau miercuri dimineaţa o să fim în junglă. Şi-atunci să vezi trai !

Chang o să dea pe răzătoare cîte zece nuci de cocos de fiecare. Pe lîngă şişuri, luăm două macete şterpelite din magazia de unelte.

Lagărul de la Inini e la răsărit de Kourou. Dar, mergînd dimineaţa, cu soarele-n faţă, o să fim siguri c-am luat-o în direcţia nimerită.

— Luni dimineaţă Santori rămas idiot, zice Chang. Abia luni după-masă la trei, cînd caraliu terminat siesta, spus că tu şi Papillon dispărut.

— Da' de ce să nu dai fuga acolo spunînd că ne-a luat un val în timp ce pescuiam ?

— Nu, eu nu complicaţii. Eu zice : „Şefule, Papillon şi Stephen azi nu venit la lucru. Eu dat mîncare porci singur." Nici vorbe mai mult spun, nici mai puţin.

EVADAREA DIN INSULA DIAVOLULUI

Duminică, şapte seara. Tocmai m-am trezit. Dorm dinadins de sîmbătă dimineaţa. Luna răsare abia la nouă. Va să zică, afară e noapte întunecoasă. Se văd doar cîteva stele. Nori mari, grei de ploaie trec în goană peste capetele noastre. Am ieşit din baracament. Întrucît se merge adesea noaptea la pescuit pe-ascuns sau chiar la plimbare prin insulă, ceilalţi socotesc că-i o treabă firească.

Un băietan intră însoţit de amantul său, o matahală de arab .Cu siguranţă, tocmai au făcut dragoste prin cine ştie ce cotlon. Văzîndu-i cum dau scîndura deoparte ca să pătrundă în baracă, îmi zic că pentru cioroi faptul că-l poate încurlui pe amicul său de două sau trei ori pe zi reprezintă culmea fericirii. Pentru el posibilitatea de a-şi putea împlini pînă la saţietate poftele erotice preface ocna într-un paradis. La fel e şi pentru „fetiţa". Să aibe vreo douăzeci şi trei, douăzeci şi cinci de ani. Trupul nu-i mai e chiar de efeb. Oricît ar sta el numai la umbră ca să-şi păstreze pielea alb-lăptoasă, s-a isprăvit cu Adonisul de altădată. Însă aici, la ocnă, are mai mulţi amanţi decît ar

fi putut visa să aibă cînd se afla în libertate. Afară de iubitul său „de inimă", smolitul, are şi o clientelă la preţul de douăzeci şi cinci de franci şedinţa, exact ca o curvă de pe bulevardul Rochechouart din Montmartre. Pe lîngă plăcerea pe care i-o oferă clienţii, cîştigă şi suficiente parale ca el şi „bărbatul" său s-o ducă de minune. Şi ăştia doi, şi cei ca ei, se tăvălesc, de bună voie şi nesiliţi de nimeni, în desfrîu ; de cînd au pus piciorul aici, mintea lor nu cunoaşte decît un singur ideal : sexul.

Procurorul care i-a condamnat a dat-o rău în bară crezînd că-i pedepseşte expediindu-i în groapa cu putregai. De abia aici, în putregai, au întîlnit ei fericirea.

Odată bucile micului cavaler de curlanda dispărute în spatele scîndurii, Chang, Sylvain şi cu mine sîntem din nou singuri.

— La drum !

Ajungem iute în nordul insulei.

Scoatem cele două plute din grotă. Imediat ne trezim uzi leoarcă. Se aud urletele caracteristice ale vîntului de larg dezlănţuit. Sylvain şi Chang m-ajută să-mi împing pluta pînă-n vîrful stîncii. În ultima clipă hotărăsc să-mi leg încheietura mîinii stîngi de frînghia sacului. Mi s-a făcut deodată teamă că-mi voi pierde sacul şi că voi fi luat de valuri fără el. Sylvain se urcă pe stînca din faţă ajutat de Chang. Luna s-a înălţat binişor, se vede clar.

Mi-am înfăşurat capul cu un prosop. Mai avem de aşteptat şase valuri. Mai bine de-o jumătate de oră.

Chang s-a întors lîngă mine. Îmi cuprinde gîtul, apoi mă îmbrăţişează. Culcat pe stîncă şi proptit într-o scobitură a ei, îmi va ţine picioarele, ca să m-ajute să rezîst şocului pe care-l face Lisette spărgîndu-se.

— Încă un val, strigă Sylvain, şi p-ormă vine ăl bun !

Stă în faţa plutei sale, s-o apere cu trupul său şi s-o ferească de trîmba de apă care-o să-l acopere. Mă aflu în aceeaşi poziţie : în plus, ţinut zdravăn de mîinile lui Chang, care-i atît de nervos încît şi-a vîrît unghiile în gleznele mele.

Iat-o sosind pe Lisette, e cea care vine să ne ia. Se apropie ca vîrful unei clopotniţe. Cu obişnuitu-i zgomot asurzitor, se sparge pe cele două stînci ale noastre şi se prăbuşeşte spre faleză.

M-am aruncat cu o frîntură de secundă înaintea amicului meu, care sare şi el la mare fix şi, c-o iuţeală ame-

titoare, Lisette suge spre larg cele două plute lipite una de alta. N-au trecut nici cinci minute şi iată-ne la o depărtare de peste trei sute de metri de ţărm. Sylvain nu s-a urcat încă pe pluta sa. Eu eram pe ea din al doilea minut. C-o bucată de cîrpă albă în mînă, cocoţat pe banca lui Dreyfus, unde s-o fi căţărat în grabă, Chang îşi ia pentru ultima oară rămas-bun de la noi. Au trecut mai bine de cinci minute de cînd am ieşit din zona periculoasă, unde valurile care se formează se îndreaptă spre Insula Diavolului. Cele care ne poartă sînt mult mai lungi, aproape fără spumă şi-atît de regulate încît ne duc în derivă, făcînd corp cu ele, fără zguduituri şi fără ca pluta să fie-n pericol de-a se răsturna.

Urcăm şi coborîm cu-aceste valuri adînci şi înalte, purtaţi încetişor spre larg, întrucît are loc refluxul.

Ajuns pe creasta unuia din aceste valuri, sucindu-mi capul cît pot, reuşesc să mai zăresc încă o dată cîrpa albă a lui Chang. Sylvain nu-i prea departe de mine, la vreo cincizeci metri spre larg. În cîteva rînduri ridică un braţ şi-l scutură în semn de bucurie şi de izbîndă.

Noaptea n-a fost grea şi-am simţit din plin cum s-a schimbat atracţia pe care-o exercită marea. Mareea cu care-am plecat ne-a tirît spre larg, iar de-aci sîntem împinşi acum spre continent.

Soarele se ridică la orizont, înseamnă că-i şase. Ne aflăm prea jos, la nivelul apei, ca să putem vedea coasta. Dar îmi dau seama că sîntem foarte departe de Insule, întrucît (deşi soarele le luminează pe toată înălţimea lor) abia se zăresc, fără a putea ghici că sînt trei ; văd o singură masă, asta-i tot. Nereuşind să le amănunţesc, bănui că se află la cel puţin treizeci de kilometri.

Zîmbesc la acest triumf, la această izbîndă.

Şi ce-ar fi dacă m-aş aşeza pe plută ? M-ar împinge şi vîntul, izbindu-mă din spate.

Gata, m-am aşezat. Descurc lanţul şi mi-l trec pe după mijloc. Bulonul e bine uns, aşa că-i uşor de strîns piuliţa. Ridic mîinile-n sus, să le usuce vîntul. Vreau să fumez o ţigară. E-n regulă. Trag primele fumuri lung, adînc, şi dau încetişor fumul afară. Nu mai mi-e teamă. Căci e de prisos să încerc să povestesc ce mai crampe am avut la stomac înainte şi-n primele clipe. Nu, atît de bine mi-a trecut teama încît, isprăvind ţigara, m-am hotărît să iau

cîteva înghiţituri de miez de nucă. Înfulec cîte-un pumn zdravăn şi apoi fumez altă ţigară. Sylvain e destul de departe de mine. În răstimpuri, cînd ne aflăm în acelaşi moment pe creasta unui val, izbutim să ne zărim pe furiş. Soarele mă bate de mama focului în cap, gata să-mi fiarbă creierii. Îmi ud prosopul şi-l înfăşor în jurul capului. Mi-am scos bluza de lînă. În ciuda vîntului, simţeam că mă înăbuş cu ea.

Paştele şi dumnezeii ! Mi s-a răsturnat pluta şi era să mă înec. Am luat două guri adravene de apă de mare. Oricît mă străduiam, în ciuda eforturilor, nu reuşeam să întorc sacii şi să mă urc iar deasupra. Lanţul e de vină. Nu-mi lasă mişcările destul de libere. În sfîrşit, făcîndu-l s-alunece cu totul de-o singură parte, am reuşit să înot în picioare lîngă saci şi să respir adînc. Încerc să mă liberez cu desăvîrşire de lanţ, degetele mele se străduiesc în zadar să deşurubeze piuliţa. Turbez de mînie şi, poate de prea multă încordare, n-am destulă putere în degete s-o desfac.

Uf ! În fine, am reuşit ! M-au trecut toate năduşelile. Eram pur şi simplu înnebunit la gîndul că-mi va fi cu neputinţă să scap de lanţ.

Nu-mi mai dau osteneala să întorc pluta. Mă simt sfîrşit, nu cred să fiu în stare.

Mă urc pe ea. Ce-are a face că mă aflu pe partea de dedesubt, care acum e partea de deasupra ? N-o să mă mai leg niciodată cu lanţul sau cu orice altceva. Am înţeles ce tîmpenie făcusem la plecare, cînd l-am prins de încheietura pumnului. Încercarea asta ar trebui să-mi fie de-ajuns.

Nemilos, soarele îmi prăjeşte braţele, picioarele. Parcă mi-ar fi luat foc obrazul. Dacă-l ud, s-ar părea că-i şi mai rău, deoarece apa se evaporează imediat şi pe urmă mă arde şi mai tare.

Vîntul a slăbit mult şi e drept că drumul a devenit mai comod, întrucît valurile sînt acum mai puţin înalte, dar în schimb înaintez mai încet. Deci e mai bine cu vînt mai puternic şi pe-o mare agitată decît pe vreme calmă.

În gamba dreaptă am nişte cîrcei atît de dureroşi încît ţip de parc-ar putea să m-audă cineva. Fac cruci cu degetul în dreptul cîrcelului, căci mi-aduc aminte de bunicămea care spunea că aşa trec. Leacul ăsta băbesc dă greş în chip jalnic. Soarele a coborît mult spre apus. E apro-

ximativ ora patru după-amiază, e a patra maree de cînd am pornit. Fluxul ăsta pare să mă împingă mai tare spre țărm decît celelalte.

Acu îl văd pe Sylvain fără întrerupere, iar la rîndul lui mă vede și el foarte bine. Dispare foarte rar, deoarece valurile sînt mici. Și-a scos cămașa și a rămas cu pieptul gol. Sylvain îmi face semne. E cu peste trei sute de metri înaintea mea, dar mai spre larg. Dă impresia că vîslește cu mîinile, ținînd seama de puțina spumă care se află în jurul său. S-ar zice că frînează pluta ca să m-apropii de el. Mă culc pe sacii mei și, afundîndu-mi brațele în apă, vîslesc. Dacă el frînează, iar eu împing, poate că vom reuși să micșorăm distanța care ne desparte.

Mi-am ales bine complicele pentru evadarea asta, e la înălțime, sută-n sută.

Am încetat să mai vîslesc cu mîinile. Mă simt obosit. Trebuie să-mi păstrez puterile. O să mănînc, și-o să încerc să întorc pluta. Sacul cu mîncare se află dedesubt, ca și burduful de piele cu apă dulce. Mi-e sete și foame. Buzele-mi sînt de pe-acum crăpate și mă ard. Cel mai bun sistem de-a întoarce sacii e de-a mă agăța de ei, cu fața spre valuri, și-apoi de a-i împinge cu picioarele în clipa în care se urcă pe creasta valului.

După ce-am încercat de cinci ori, am avut bafta să-mi întorc pluta dintr-o mișcare. Mă simt epuizat de eforturile făcute și mă urc cu mare greutate pe saci.

Soarele e la orizont și curînd o să dispară. Înseamnă că e vreo șase. Să sperăm că noaptea n-o să fie prea agitată, deoarece știu ce înseamnă statul îndelungat în apă, care-mi sleiește puterile.

Beau cîteva înghițituri zdravene din burduful de piele al lui Santori, după ce am înfulecat doi pumni de miez de nucă. Foarte satisfăcut, după ce-mi usuc mîinile în bătaia vîntului, scot o țigară și-o fumez cu încîntare. Înainte de s-a lăsat noaptea, Sylvain și-a fluturat prosopul, și eu pe-al meu, în semn de noapte bună. Mi-am stors cît am putut de bine bluza de lînă și-o îmbrac. Bluzele astea, chiar ude, țin de cald, și-am simțit frigul chiar din clipa în care a dispărut soarele.

Vîntul devine mai răcoros. Doar norii dinspre apus sînt scăldați la orizont într-o lumină trandafirie. Tot restul se află acum într-un semiîntuneric care se întețește

din clipă în clipă. La răsărit, de unde bate vîntul, nu sînt nori. Înseamnă că deocamdată nu-i pericol de ploaie.

Nu mă gîndesc la absolut nimic decît doar să mă ţin bine, să nu mă ud fără rost şi mă întreb de n-ar fi cazul, dacă mă cuprinde oboseala, să mă leg de saci, sau dacă nu-i prea riscant după experienţa făcută. Apoi îmi dau seama că mişcările mi-au fost stînjenite deoarece lanţul era prea scurt, unul din capete fiind împletit inutil cu frînghiile şi cu sîrmele sacului. Capătul ăsta e uşor de recuperat. Aşa o să am mişcările mai libere. Potrivesc lanţul şi mi-l prind iarăşi la brîu. Piuliţa, plină de unsoare, funcţionează uşor. Nu trebuie strînsă prea tare, ca prima oară. În felul ăsta mă simt mai liniştit, deoarece intră spaima-n mine la gîndul că aş putea să adorm şi să-mi pierd sacul.

Aşa-i, vîntul se înteţeşte, şi valurile de asemenea. Toboganul funcţionează de minune, cu tot mai accentuate diferenţe de nivel.

S-a înnoptat de tot. Cerul s-a umplut cu milioane de stele, iar Crucea Sudului străluceşte mai tare decît toate celelalte.

Nu-mi văd camaradul. Noaptea asta, care-i pe cale să înceapă, e foarte importantă, deoarece, dacă am norocul ca vîntul să sufle toată noaptea cu aceeaşi putere, înseamnă că pînă mîine dimineaţă străbat o distanţă respectabilă !

Cu cît înaintează noaptea, cu atît suflă vîntul mai puternic. Luna iese încet din mare, e de-un roşu-brun, şi cînd, eliberată, se vede în sfîrşit uriaşă, întreagă, îi zăresc clar petele negre care-i dau înfăţişarea unui chip.

Înseamnă că-i mai tîrziu de zece. Noaptea devine tot mai străvezie. Pe măsură ce se ridică luna, lumina ei e tot mai puternică. Suprafaţa valurilor parc-ar fi poleită, şi strania lor reverberare îmi arde ochii. E cu neputinţă să nu priveşti acele reflexe argintii, dar îmi rănesc şi-mi prăjesc de-a binelea ochii, şi aşa iritaţi de soare şi de apa sărată.

Degeaba îmi spun că exagerez, îmi lipseşte voinţa să rezist, şi fumez trei ţigări una după alta.

Totul e-n regulă cu pluta, care, pe-o mare agitată, urcă şi coboară fără să-mi dea de furcă. Nu pot să stau multă vreme cu picioarele întinse pe sac, deoarece poziţia culcat îmi produce foarte repede cîrcei îngrozitor de dureroşi.

Bineînțeles, tot timpul sînt udat pînă la șolduri. Pieptul mi-e aproape uscat, căci vîntul mi-a zvîntat bluza, și de-atunci nici un val nu m-a udat mai sus de brîu. Ochii îmi ard din ce în ce mai tare. Îi închid. În răstimpuri adorm. „N-ai voie să adormi". Ușor de zis, dar nu mai pot. Fir-ar să fie ! Mă împotrivesc acestor toropeli. Și de cîte ori revin la realitate, simt o durere puternică în creier. Îmi scot scăpărătoarea cu iască. Din cînd în cînd, punîndu-mi fitilul aprins pe antebrațul drept sau pe gît îmi fac cîte-o arsură.

Mă cuprinde o spaimă îngrozitoare, pe care încerc s-o înlătur încordîndu-mi întreaga voință. O s-adorm oare ? Mă va trezi răceala, dac-o să cad în apă ? Am făcut o treabă bună legîndu-mă cu lanțul. N-am voie să pierd sacii ăștia doi, ei sînt viața mea. Prea ar fi de tot să nu mă trezesc dacă pic în apă.

De cîteva minute sînt iarăși ud leoarcă. M-a izbit din dreapta un val rebel, care nu voia cu nici un chip să urmeze calea firească a celorlalte. Nu numai că m-a udat, dar, răsucindu-mă cu latul, alte două valuri normale m-au făcut pur și simplu ciuciulete din cap pînă-n picioare.

S-a făcut foarte tîrziu. Cît o fi ceasul ? După poziția lunii, care începe să coboare spre apus, trebuie să fie două sau trei noaptea. Au avut loc cinci maree, sînt treizeci de ore de cînd ne aflăm în apă. Faptul că m-am udat pîn' la oase tot e bun la ceva : frigul m-a trezit pe deplin. Tremur, dar îmi țin ochii larg deschiși fără nici un efort. Picioarele îmi sînt anchilozate și hotărăsc să le-aduc sub șezut. Trăgîndu-le cu ambele mîini, pe rînd cîte unul, reușesc să m-așez pe ele. Degetele picioarelor mi-au înghețat ; s-or încălzi, poate, sub mine.

M-am așezat turcește, rămîn așa o bună bucată de vreme. Schimbarea poziției mi-a făcut bine. Mă străduiesc să-l văd pe Sylvain, deoarece marea e puternic luminată de lună. Numai că a prins să coboare și, întrucît îmi vine-n ochi, nu pot să văd prea clar. Nu, nu văd nimic. El n-avea cu ce să se lege de saci, cine știe dac-o mai fi deasupra lor ? Îl caut cu disperare, dar în zadar. Vîntul e puternic, însă bate regulat, fără să-și schimbe brusc direcția, lucru foarte important. M-am obișnuit cu ritmul lui, și trupul meu alcătuiește literalmente un tot împreună cu sacii.

Tot străduindu-mă să zăresc ceva prin preajmă, mă trezesc că nu mai am în cap decît o singură idee : să-mi văd prietenul. Îmi usuc degetele în vînt, şi-apoi le vîr în gură, şuierînd din răsputeri. Ascult. Nici un răspuns. O fi ştiind Sylvain să şuiere printre degete ? Habar n-am. Ar fi trebuit să-l întreb înainte de plecare. Doar n-ar fi fost greu să meşterim două fluiere ! Îmi fac reproşuri că nu m-am gîndit. Apoi îmi duc ambele mîini pîlnie la gură şi strig : „Hu-Hu !" Doar zgomotul vîntului îmi răspunde, şi fîşîitul valurilor.

Nu mai pot să rabd, aşa că mă scol şi, în picioare pe saci, trăgîndu-mi lanţul cu mîna stîngă, îmi ţin echilibrul pe răstimpul cît cinci valuri mă ridică pe creasta lor. Cînd ajung sus, stau complet în picioare, iar la coborîş şi urcuş mă las pe vine. Nimic la dreapta, nimic la stînga, nimic în faţă. O fi oare în spatele meu ? Nu îndrăznesc să mă ridic şi să mă uit înapoi. Singurul lucru pe care-mi pare să-l fi zărit fără putinţă de tăgadă e, spre stînga, o linie neagră, întunecoasă, în lumina asta lunară. Precis că-i jungla.

În zori voi vedea arborii, asta-mi face bine. „În zori ai să vezi jungla, Papi ! Oh, deie Domnul să-ţi vezi şi prietenul !"

Mi-am întins iar picioarele, după ce mi-am frecat degetele. Apoi hotărăsc să-mi usuc mîinile şi să fumez o ţigară. Fumez două. Cît o fi ceasul ? Luna-i tare jos. Nu-mi mai aduc aminte cu cît timp înainte de răsăritul soarelui a dispărut noaptea trecută. Încerc să-mi reamintesc închizînd ochii şi rechemînd imaginile primei nopţi. Zadarnic. Ah, ba da ! Văd deodată limpede cum se înalţă soarele la răsărit şi, în acelaşi timp, o frîntură de lună încă vizibilă pe linia orizontului, la apus. Înseamnă că trebuie să fie vreo cinci. Luna coboară destul de încet spre mare. Crucea Sudului a dispărut de mult. Carul Mare şi Carul Mic aşijderea. Dar Steaua Polară străluceşte mai tare ca celelalte. De cînd a apus Crucea Sudului, Steaua Polară a rămas regina cerului.

Vîntul pare să se înteţească. În orice caz e mai gros, dacă se poate spune aşa, decît a fost peste noapte. Drept urmare, valurile sînt mai puternice şi mai înalte, iar berbecuţii albi de pe crestele lor mai numeroşi ca la începutul nopţii.

S-au împlinit treizeci de ore de cînd mă aflu pe mare. Trebuie să recunosc că deocamdată treaba merge mai curînd bine decît rău și că ziua cea mai grea va fi cea care începe.

Stînd ieri direct în bătaia soarelui, de la șase dimineața pînă la șase seara, m-am copt și răscopt de tot. Astăzi, cînd o prinde iar soarele să mă săgeteze, n-o să fie de glumă. Am de pe-acum buzele crăpate, și totuși mă mai aflu încă în răcoarea nopții. Mă ard foarte tare, ca și ochii. Antebrațele și mîinile, deopotrivă. De-mi va fi cu putință, n-o să-mi dezvelesc brațele. Rămîne de văzut dacă voi putea suporta bluza. Mă arde înfiorător și pielea din partea dinăuntru a coapselor și regiunea șezutului. Aci nu-i de vină soarele, ci apa sărată și frecatul de saci.

Oricum ar fi, amice, prăjit sau neprăjit, ești în plină evadare, iar faptul de a mă afla acolo unde sînt merită din plin să îndur multe suferințe, chiar mai mari. Perspectivele de-a ajunge viu pe continent sînt pozitive în proporție de nouăzeci la sută, și asta-i puțin lucru, mama ei de viață ? Chiar dacă sosesc literalmente scalpat și cu jumătate din trup carne vie, încă înseamnă că sînt ieftine o asemenea călătorie și-un asemenea rezultat. Dă-ți seama că n-ai văzut măcar un singur rechin. Or fi toți în vacanță ? Nu poți să negi că-n privința asta ești un băftos ce nu s-a văzut. De data asta, ai să vezi, o să fie bine de tot. Din toate evadările tale, prea bine calculate, prea bine pregătite, pîn' la urmă evadarea izbînzii va fi fost a mai tîmpită. Doi saci cu nuci de cocos și, călare pe ei, unde te-mping vîntul și marea. Spre continent. Recunoaște că nu-i nevoie să fii ofițer de marină ca să știi că orice epavă e aruncată pe țărm.

Dacă vîntul și valurile își vor păstra peste zi puterea pe care-au avut-o noaptea trecută, precis că după-masă dăm de uscat.

Monstrul tropicelor apare în spatele meu. Pare ferm hotărît să pîrjolească totul pe ziua de azi, e numai văpăi. Cît ai zice peșteț a gonit lumina lunară. Nici măcar n-așteaptă să fi ieșit pe de-a-ntregul din culcușul său, că se și impune ca un stăpîn, regele necontestat al tropicelor. Într-o frîntură de timp, vîntul a și devenit călduț. Peste un ceas o să fie cald. O primă senzație de bunăstare îmi cuprinde tot trupul. Aceste raze dintîi abia de m-au atins, că o căldură plăcută îmi străbate făptura, de la brîu pînă-n vîrful capului. Îmi scot prosopul pus în chip de

turban, expunîndu-mi obrajii la soare, așa cum aș face dac-ar fi vorba de-un foc de lemne. Pînă să mă fac scrum, balaurul ăsta vrea mai întîi să mă facă să simt în ce măsură reprezintă viața înainte de-a întruchipa moartea.

Sîngele îmi curge lesne prin vine, pînă și-n coapsele mele ude simt cum circulă sîngele ăsta trezit la viață.

Văd foarte clar jungla, vîrfurile copacilor, bineînțeles. Am impresia că nu-i departe. O s-aștept să se mai înalțe nițel soarele, ca să mă urc în picioare pe saci și să văd dacă pot să-l zăresc pe Sylvain.

În mai puțin de-o oră, soarele e sus. Da, o să fie al naibii de cald! Ochiul stîng mi-e pe jumătate închis și lipit. Iau niște apă în căușul mîinii stîngi și frec. Mă înțeapă. Îmi scot bluza. O să stau cîteva clipe cu pieptul gol, pînă n-o începe soarele să ardă prea tare.

Un val mai înalt decît celălalt mă prinde pe dedesubt și mă ridică foarte sus. În clipa în care mă înalță, pînă să încep a coborî, îl zăresc o fracțiune de secundă pe amicul meu. E așezat pe pluta lui, gol pîn' la brîu. Nu m-a văzut. Se află la mai puțin de două sute de metri de mine, în fața mea, foarte puțin spre stînga. Vîntul continuă să sufle cu putere, așa că hotărăsc, ca să m-apropii de el, avînd în vedere că e-n fața mea, aproape pe aceeași linie, să-mi petrec bluza doar peste mîini, să le ridic, iar partea de jos s-o țin cu gura. Precis că soiul ăsta de pînză o să mă împingă mai repede decît înaintează el.

Țin loc de pînză aproape o jumătate de oră. Dar bluza îmi dă dureri de dinți, și forța pe care trebuie s-o cheltuiesc ca să rezist vîntului mă slăbește prea repede. În clipa cînd renunț, am totuși senzația c-am avansat mai repede decît lăsîndu-mă purtat de valuri.

Ura! Mi-am zărit „omul". E la mai puțin de-o sută de metri. Dar ce-o fi făcînd? Nu pare să-și bată capul căutîndu-mă. Cînd un alt val mă ridică îndeajuns de mult, îl zăresc iarăși, o dată, de două, de trei ori. Am observat cît se poate de clar că-și ține mîna dreaptă la ochi, însemnă că cercetează din priviri marea. Uită-te înapoi, blegule! Cu siguranță că s-a uitat, nu începe vorbă, dar nu m-a văzut.

Mă scol în picioare și fluier. Cînd urc din golul dintre valuri, îl văd pe Sylvain în picioare cu fața la mine. Își flutură bluza. Ne-am salutat de cel puțin douăzeci de ori pînă să ne-așezăm. De cîte ori ne înalță vreun val, ne

dăm bineţe, noroc că se înalţă o dată cu mine. La ultimele două valuri a întins braţul spre junglă, care acum e uşor de amănunţit. Ne aflăm la mai puţin de zece kilometri. Tocmai mi-am pierdut echilibrul şi-am căzut în fund pe plută. La vederea amicului meu şi a junglei, atît de aproape, mă cuprinde o bucurie imensă şi sînt atît de emoţionat că plîng ca un copilaş. În lacrimile care-mi limpezesc ochii plini de puroi văd mii de cristale mici, de toate culorile şi gîndesc prosteşte : parc-ar fi vitraliile unei biserici. Azi, Dumnezeu e cu tine, Papi. În mijlocul elementelor copleşitoare ale naturii — vîntul, nemărginirea mării, adîncimea talazurilor, impunătorul acoperiş verde al junglei — te simţi nespus de mic faţă de tot ce te-nconjoară şi atunci, poate, fără s-o fi căutat, îl întîlneşti pe Dumnezeu, îl atingi cu degetul. Aşa cum l-am simţit noaptea, în timpul miilor de ceasuri petrecute în lugubrele hrube în care mă îngropaseră de viu, fără o rază de lumină, tot aşa îl ating şi acum, în strălucirea acestui soare ce se înalţă ca să devoreze tot ce nu-i îndeajuns de puternic ca să-i reziste, îl ating, îl simt în jurul meu, în fiinţa mea. Urechea mea îi prinde chiar şoapta : „Suferi, vei suferi şi mai mult, dar de data asta am hotărît să fiu cu tine. Îţi făgăduiesc : vei fi liber şi biruitor".

Faptul că cineva n-a primit niciodată o instrucţiune religioasă, că nu cunoaşte a-b-c-ul învăţăturii creştine, că este într-atît de ignorant încît să n-aibă habar cine-i tatăl lui Iisus şi dacă Fecioara Maria îi era cu adevărat mamă, iar taică-su tîmplar sau cămilar, toată această crustă jegoasă de neştiinţă nu te împiedică să-l întîlneşti pe Dumnezeu atunci cînd îl cauţi cu tot dinadinsul, ajungînd să-l identifici cu vîntul, cu marea, cu soarele, cu pădurea virgină, cu stelele, pînă şi cu peştii cu care a împînzit apele pentru ca omul să se poată hrăni.

Soarele s-a ridicat repede. Trebuie să fie cam zece dimineaţa. M-am uscat de tot, de la brîu şi pînă la cap. Mi-am udat prosopul şi l-am înfăşurat iarăşi în jurul capului, în chip de turban. Mi-am îmbrăcat bluza, deoarece umerii, spatele şi braţele mă ard îngrozitor. Pînă şi picioarele, deşi foarte des scăldate de apă, sînt roşii ca hîşte raci fierţi.

Întrucît m-am apropiat de ţărm, atracţia e mai puternică şi valurile se îndreaptă spre el aproape perpen-

dicular. Văd detaliile junglei. ceea ce mă face să presupun că distanța s-a micșorat grozav, dacă n-ar fi vorbu decît de drumul străbătut în dimineața asta, în patru-cinci ore. Datorită primei mele evadări, am învățat să apreciez distanțele. Cînd lucrurile pot fi bine amănunțite, te afli la mai puțin de cinci kilometri, iar eu văd diferențele de grosime ale trunchiurilor, și de pe creasta vreunui val mai înalt zăresc chiar foarte clar un trunchi uriaș culcat de-a curmezișul și care-și scaldă frunzișul în mare.

Ia te uită, delfini și păsări ! Măcar de nu i-ar apuca pe delfini cheful să-mi împingă pluta. Mi s-a povestit că au obiceiul să împingă spre țărm epave sau oameni, pe care-i înecă de altfel, lovindu-i cu botul, în ciuda celor mai bune intenții de a-i ajuta. Nu, îmi dau ocol o dată și încă o dată, sînt chiar trei sau patru, au venit să miroase, să vadă despre ce-i vorba, dar o iau din loc fără să-mi atingă măcar pluta. Uf !

E amiază, soarele mă bate direct în cap. Are precis de gînd să mă fiarbă-n suc propriu. Ochii-mi supurează fără încetare, pielea de pe buze și nas s-a dus. Talazurile sînt mai scurte și se avîntă mînioase spre țărm, cu un tunet asurzitor.

Îl văd aproape tot timpul pe Sylvain. Nu dispare aproape niciodată, valurile nu mai sînt destul de adînci. Din cînd în cînd se întoarce și ridică brațul. E tot cu pieptul gol, cu prosopul pe cap.

Nu mai sînt valuri, ci un resac care ne poartă spre țărm. E-acolo un fel de banc stîncos de care se lovesc c-un zgomot îngrozitor, apoi, de cum au trecut de el, dau năvală, spumegînd, spre junglă.

Ne aflăm la mai puțin de-un kilometru de coastă și zăresc păsări albe și roz, cu egretele lor aristocratice, cum se plimbă și ciugulesc în mocirlă. Sînt cu miile. Aproape nici una nu se înalță în zbor la mai mult de doi metri. Aceste mici zboruri scurte au rostul de-a le feri să fie udate de spumă. Peste tot sînt numai clăbuci, iar marea e scîrboasă, de-un galben noroios. Sîntem atît de aproape încît disting pe trunchiul arborilor linia murdară lăsată de apă la înălțimea ei maximă.

Zgomotul trîmbelor de apă nu reușește să acopere țipetele ascuțite ale acestor păsări din neamul picioroangelor, de toate culorile. Buf ! Buf ! Încă doi-trei metri. Pleosc ! Am dat de pămînt, mă aflu pe uscat, pe mocirlă. Nu-i

destulă apă ca să mă țină. După soare, e ora două. Înseamnă că sînt patruzeci de ore de cînd am plecat. Asta se întîmpla alaltăieri, la zece seara, la două ore după începutul refluxului. Înseamnă că-i a șaptea maree, și-i normal să mă aflu pe uscat : e refluxul. Fluxul o să înceapă pe la trei. La noapte o să mă aflu în junglă. Să păstrăm lanțul, spre a nu fi smuls de saci, deoarece momentul cel mai periculos e acela cînd resacul va porni să treacă peste mine fără a mă purta, totuși, neavînd destul fund. N-o să pot pluti înainte de cel puțin două-trei ore de flux.

Sylvain se află la dreapta mea, și mai în față, la peste o sută de metri. Se uită la mine și-mi face semne. Cred că vrea să strige ceva, dar s-ar zice că gîtlejul lui nu poate să emită nici un sunet, altfel l-aș fi auzit. Valurile au dispărut, ne aflăm pe mocirlă, fără a ne stinghieri alt zgomot decît țipetele picioroangelor. Eu mă aflu la aproximativ cinci sute de metri de junglă, iar Sylvain la vreo sută sau o sută cincizeci de metri de mine, în fața mea. Dar ce-o fi făcînd tîmpitul ăla ? E-n picioare și și-a lăsat pluta. Se joacă de-a ageamiul ? N-are voie să umble, altfel se înfundă cîte puțin la fiecare pas și poate că n-o să fie-n stare să se întoarcă la plută. Încerc să fluier, nu reușesc. Mi-a mai rămas un pic de apă, golesc burduful, apoi încerc să strig ca să-l opresc. Nu pot să scot nici cel mai mic sunet. Din mîl ies bășici cu gaz, înseamnă că-i doar o coajă subțire, dedesubt e noroi și tipul care se lasă prins s-a curățat.

Sylvain se întoarce spre mine, mă privește și-mi face semne pe care nu le înțeleg. Eu fac gesturi mari, vrînd să-i spun : „Nu, nu, nu te mișca de pe plută, n-ai s-ajungi niciodată în junglă !“ Întrucît stă după sacii săi cu nuci de cocos, nu-mi dau seama dacă e departe sau aproape de plută. Socotesc mai întîi că trebuie să fie foarte aproape și că, în cazul că s-ar împotmoli, s-ar putea prinde de ea.

Deodată îmi dau seamă că s-a depărtat destul de mult și că s-a cufundat în mîl fără să se mai poată desprinde ca să se întoarcă la plută. Un strigăt ajunge pînă la mine. Mă culc atunci pe burtă pe sacii mei și-mi înfund mîinile în mîl, trăgînd din răsputeri. Sacii înaintează sub mine și reușesc să alunec pe mai bine de douăzeci de metri. Abia atunci, după ce-am luat-o puțin la stînga și cînd mă ridic în picioare fără a mai fi stînjenit de saci, îl

văd pe camaradul meu, pe frățiorul meu îngropat pînă la pîntece. E la peste zece metri de pluta sa. Groaza îmi dă glas : „Sylvain ! Sylvain ! Nu te clinti, culcă-te în mîl ! Dacă poți, degajează-ți picioarele !“ Vîntul a dus cuvintele mele, le-a auzit. Dă din cap, de sus în jos, spre a-mi spune da. Mă culc iarăși pe burtă și mă desprind de mîl făcîndu-mi sacul să alunece. Furia îmi dă puteri supraomenești și mai avansez destul de repede spre el, cu mai bine de treizeci de metri. Cu siguranță că mi-a trebuit mai mult de-o oră, dar acum sînt foarte aproape de el, poate la cincizeci sau șaizeci de metri. Îl văd cam neclar.

Așezat, cu mîinile, brațele, chipul pline de noroi, încerc să-mi șterg ochiul stîng în care a intrat noroi sărat ; mă arde și mă împiedică să văd, nu numai cu el, dar și cu celălalt, ăl drept, care, ca să fie totul în regulă, începe să lăcrimeze. În sfîrșit, îl văd ; nu mai stă culcat, e-n picioare. Doar bustul se mai află deasupra mîlului.

Tocmai a trecut primul val al resacului. A sărit pur și simplu peste mine, fără să mă dezlipească însă, și s-a dus să se răsfire mai departe, acoperind mîlul cu spuma sa. A trecut și peste Sylvain, care tot mai are întregul bust afară. Mă gîndesc repede : „Cu cît vor veni mai multe valuri pe-atît vor muia mîlul. Trebuie s-ajung la el cu orice preț.“

Mă cuprinde energia unei femele care-i pe cale să-și piardă puii și, asemenea unei mame care vrea să-și salveze micuțul de-un pericol iminent, trag, trag, trag de mîlul ăsta ca s-ajung pînă la el. Mă privește fără să rostească o vorbă, fără vreun gest, ațintindu-și ochii mari spre ai mei, care-l devorează literalmente. Privirea mea îl fixează, cu singurul gînd de-a nu o scăpa pe-a lui, și nu se sinchisește cîtuși de puțin de locul în care-mi înfund mîinile. Mă tîrăsc nițel, dar din cauza a două trombe care-au trecut peste mine, acoperindu-mă cu desăvîrșire, mîlul a devenit mai puțin consistent și înaintez mult mai încet decît acum o oră. A trecut una, mare, aproape că m-a asfixiat și desprins. Mă așed ca să văd mai bine. Sylvain e înfundat în mîl pîn'la subsuori. Mă aflu la mai puțin de patruzeci de metri de el. Mă privește intens. Îmi dau seama că știe c-o să moară, împotmolit acolo, ca un amărît, la trei sute de metri de Țara Făgăduinței.

Mă culc din nou și ar iarăși mîlul ăsta, care acum e aproape lichid. Ochii lui sînt sudați de-ai mei. Îmi

face semn să-mi spună nu, să nu mă mai forțez. Continui, totuși, și-am ajuns la mai puțin de treizeci de metri, cînd sosește o trîmbă mare ; mă acoperă cu masa ei de apă și mă smulge aproape de sacii mei care, desprinși, înaintează cu cinci-șase metri.

După ce trece valul, privesc. Sylvain a dispărut. Mîlul, acoperit cu un strat subțire de apă înspumată, e cu desăvîrșire neted. Nici măcar mîna bietului meu prieten nu mai apare spre a-mi spune un ultim rămas-bun. Reacția mea e îngrozitor de bestială, dezgustătoare, instinctul de conservare e mai puternic decît oricare alt sentiment : „Tu, tu ești în viață. Ești singur, și cînd te vei afla în junglă, fără vreun prieten, n-o să-ți fie prea lesne să-ți duci la bun sfîrșit evadarea."

Talazul care mi se sparge-n spate, întrucît mă așezasem, mă readuce la realitate. M-a îndoit, și izbitura a fost atît de puternică încît mi-a tăiat respirația. Pluta a mai alunecat cu cîțiva metri și abia acum, privind cum moare valul pe lîngă arbori, încep să-l plîng pe Sylvain : „Eram atît de aproape, dacă nu te clinteai din loc. Nici trei sute de metri pîn-la arbori ! De ce ? Hai, spune, de ce-ai făcut timpenia asta ? Cum ai putut să-ți închipui că pojghița asta uscată era destul de tare ca să poți umbla pîn'la țărm ? Soarele ? Reverberația ? Ce știu eu ? Nu mai puteai să reziști în iadul ăsta ? Spune-mi, cum se face că un om ca tine n-a mai putut răbda cîteva ore de prăjeală ?"

Resacul se succede fără încetare, cu un zgomot de tunet. Valurile vin din ce în ce mai des, unele după altele, și tot mai mari. De fiecare dată mă acoperă cu desăvîrșire și de fiecare dată mai alunec cîțiva metri, mereu în contact cu mîlul. Către ora cinci, resacul redevine val, mă desprind și plutesc. Au fund sub ele, așa că nu fac zgomot aproape de loc. Tunetul a încetat. Sacul lui Sylvain a și pătruns în junglă.

Sînt dus, nu prea brutal, și lăsat la abia douăzeci de metri de pădurea virgină. Cînd se retrage valul, mă aflu iar pe uscat, pe mîl, și ferm hotărît să nu mă mișc de pe sacul meu pînă nu m-oi agăța cu mîna de-o liană sau de-o cracă. Mai sînt vreo douăzeci de metri. Mi-a trebuit mai bine de-o oră pînă ce-am avut destul fund ca să fiu din nou ridicat și purtat spre junglă. Valul care m-a împins

mugind m-a zvîrlit pur și simplu sub arbori. Deșurubez bulonul și mă despțind de lanț. Nu-l arunc, s-ar putea să mai am nevoie de el.

ÎN JUNGLĂ

Repede, pînă nu apune soarele, intru în junglă, ba înotînd, ba mergînd, căci și pe-acolo e-un mîl care te trage la fund. Apă pătrunde adînc în pădure și se lasă noaptea pînă să fi ajuns la uscat. Un miros de putregai îmi umple nările și se degajează atîtea gaze că mă ustură ochii. Picioarele mi se încurcă în ierburi și frunze. Tot îmi mai tîrăsc sacul. De cîte ori fac un pas, încerc mai întîi cu piciorul pămîntul de sub apă și înaintez doar dacă nu se afundă.

Prima noapte o petrec pe-un trunchi gros care s-a prăbușit. O gușmadă de lighioane năvălesc asupra mea. Mă arde și mă ustură tot corpul. Tocmai mi-am pus bluzonul, după ce mi-am legat bine sacul, pe care l-am tras pe trunchiul copacului și l-am fixat la ecle două capete. În sac se află viața, căci nucile de cocos, cînd le-oi deschide, îmi vor îngădui să mănînc și deci să rezist. Macerta e legată de încheietura mîinii drepte. Mă întind istovit pe trunchiul copacului, acolo unde două ramuri bifurcate formează un fel de cuib mare, și mă cufund în somn fără a mai avea timp să mă gîndesc la ceva. Ba nu, poate că totuși am șoptit de două sau trei ori : „Bietul Sylvain !" înainte de-a adormi buștean.

Țipetele păsărilor mă trezesc. Soarele pătrunde foarte adînc în junglă, razele sînt orizontale, așa că trebuie să fie șapte sau opt dimineața. În jurul meu e apărare multă, deci marea e în flux. S-ar putea să fie sfîrșitul celei de-a zecea maree.

S-au făcut șaizeci de ore de cînd am plecat din Insula Diavolului. Nu-mi dau seama dacă sînt departe de mare. Oricum, o s-aștept să se retragă apa și apoi o să mă duc pe malul mării să mă usuc și să stau puțin la soare. Nu mai am apă de băut. Mi-au mai rămas vreo trei pumni de miez de nucă, pe care-l mănînc cu nespusă plăcere ; îmi dau și pe răni. Miezul, datorită uleiului pe care-l conține, îmi potolește arsurile. Apoi fumez două țigări. Mă gîndesc la Sylvain, de data asta fără egoism. Nu plănu-

isem oare la început să evadez fără vreun prieten ? Asta fiindcă aveam pretenţia că mă descurc şi singur. Aşadar nu s-a schimbat nimic, doar că o tristeţe adîncă îmi strînge inima şi închid ochii ca şi cum asta m-ar împiedica să văd scena afundării tovarăşului meu în mlaştină. S-a zis cu el.

Mi-am proptit bine sacul în cuib şi încep prin a scoate o nucă de cocos. Reuşesc să cojesc două, lovindu-le din răsputeri de copac, între picioarele mele. Trebuie lovite în vîrf ca să se despice coaja. E mai bine decît cu maceta. Mănînc una întreagă şi beau puţina apă prea dulce pe care-o conţine. Marea se retrage degrabă şi pot să înaintez cu uşurinţă prin noroi şi să ajung pe plajă.

Soarele străluceşte, marea e azi de-o nespusă frumuseţe. Privesc îndelung spre locul unde presupun că a dispărut Sylvain. Hainele mi se usucă repede, precum şi trupul, pe care l-am spălat cu apă sărată. Aprind o ţigară. O ultimă privire spre mormîntul prietenului meu şi mă întorc în junglă, păşind fără să întîmpin prea multe greutăţi. Cu sacul în spinare, m-afund încet-încet în desiş. În mai puţin de două ore găsesc, în sfîrşit, un teren care nu e niciodată inundat. La rădăcina copacilor nu e nici o urmă care să arate că marea ar ajunge pînă acolo. Am să mă opresc aici şi-am să mă odihnesc pe deplin douăzeci şi patru de ore. Am să deschid nucile de cocos una cîte una şi-o să scot miezul spre a-l băga în sac, gata de mîncat oricînd voi avea poftă. Aş putea s-aprind un foc, dar cred că nu e prudent.

Restul zilei şi-al nopţii s-a desfăşurat fără incidente. Hărmălaia păsărilor mă trezeşte la răsăritul soarelui. Isprăvesc cu scosul miezului din nucile de cocos şi, cu o boccea mică pe umăr, mă îndrept spre răsărit.

Pe la trei după-amiază dau de-o cărare. E un drumeag făcut fie de căutătorii de balata, fie de cei ce prospectează pădurea sau îi aprovizionează pe căutătorii de aur. Cărarea e îngustă, dar curată, fără crengi de-a curmezişul, aşadar e umblată adesea. Din cînd în cînd, cîteva urme de copite — copite de măgar sau de catîr nepotcovit. În gropile de noroi uscat văd urmele unor picioare de om, degetul mare e întipărit limpede pe lut. Merg pînă se înnoptează. Mestec miez de nucă ; mă hrăneşte şi totodată mi-astîmpără setea. Uneori, după ce-am mestecat bine, îmi frec nasul, buzele şi obrajii cu cocoloşul acela plin

de ulei și de salivă. Ochii mi se lipesc adesea și sînt plini de puroi. De cum voi putea, o să-i spăl cu apă dulce. În sac, alături de nucile de cocos, aveam o cutie etanșă cu o bucată de săpun de Marsilia, o mașină de ras Gillette, douăsprezece lame și-un pămătuf. O regăsesc neatinsă.

Merg cu maceta-n mînă, dar n-am nevoie de ea, drumul e lipsit de obstacole. Ba chiar observ, pe margine, crăci tăiate nu de prea multă vreme. Pe cărarea asta trec oameni, trebuie să înaintez cu băgare de seamă.

E-un alt soi de junglă decît aceea pe care am văzut-o la prima evadare, la Saint-Laurent-du-Maroni. Asta de-acum are două etaje și nu-i chiar atît de deasă ca la fluviul Maroni. Prima treaptă de vegetație se ridică pînă la o înălțime de vreo cinci-șase metri, iar deasupra, bolta junglei se află la peste douăzeci de metri. Lumina zilei pătrunde doar în dreapta potecii. În stînga e aproape întuneric.

Înaintez cu iuțeală, uneori prin cîte-un luminiș rămas de pe urma unui incendiu provocat de om sau de trăsnet. Zăresc raze de soare. Înclinarea lor mi-arată că-i pe cale să apună. Le-ntorc spatele, îndreptîndu-mă spre răsărit, deci spre satul de negri Kourou sau spre penitenciarul cu același nume.

În curînd noaptea se va lăsa dintr-odată. Nu trebuie să umblu noaptea. O să intru în junglă și-o să găsesc un locșor să mă culc.

La mai bine de treizeci de metri de cărare, bine adăpostit sub o grămadă de frunze netede de soiul celor de banan, mă lungesc pe-un morman de frunze asemănătoare, pe care le-am tăiat cu maceta. O să dorm ferit de umezeală, și am norocul să nu plouă. Fumez două țigări.

Astă-seară nu-s prea obosit. Cît privește foamea, sînt în formă datorită miezului de nucă. Doar setea îmi usucă gura și nu prea reușesc să salivez.

A început partea a doua a evadării și iată a treia noapte petrecută fără necazuri pe continent.

Ah ! de-ar fi fost Sylvain cu mine ! Dar nu e, n-ai ce-i face, frățioare. Ai avut tu nevoie, de cînd te știi, de vreun sfat sau de vreun sprijin ca să pornești la treabă ? Ești căpitan sau soldat ? Hai, Papillon, nu te prosti, lăsînd la o parte durerea firească de a-ți fi pierdut un prieten, chiar dacă ești singur în junglă, nu înseamnă că ești mai puțin puternic. Ai de la Royale, de la Saint-Joseph și de

pe Insula Diavolului sînt departe, de șase zile ți-ai lăsat în urmă. Cei de la Kourou or fi înștiințați. Mai întîi caraliii de la lagărul forestier, apoi negrii din sat. Trebuie să fie pe-acolo și un post de jandarmi. O fi oare cuminte să mă îndrept spre satul ăsta ? Nu-i cunosc cîtuși de puțin împrejurimile. Lagărul e înfipt între sat și fluviu. E tot ce știu despre Kourou.

Pe Insula Royale plănuisem să atac primul individ care mi-o ieși în cale și să-l silesc să mă călăuzească pînă prin preajma lagărului de la Inini, unde se află indochinezii, printre care Cuic-Cuic, fratele lui Chang. De ce să-mi schimb planul ? Dacă cei de pe Insula Diavolului au ajuns la concluzia că ne-am înecat, n-o să se lase cu gălăgie. Dar dacă-și pun problema evadării, Kourou poate fi primejdios. Fiind un lagăr forestier, o fi plin de arăboi deci și-o grămadă de potere. Cască bine ochii să nu te hăituiască, Papi ! Chiar așa. Vezi să nu fii prins între două focuri. Trebuie să-i zărești pe țipii ăia, oricare-or fi, pînă să te repereze ei. Va să zică : n-am voie să umblu pe potecă, ci prin junglă, paralel cu drumul. Azi, cît a fost ziua de lungă, ai făcut o prostie gogonată alergînd pe cărarea asta fără altă armă decît cuțitoiul tău. Asta nu se mai cheamă inconștiență, ci nebunie curată. Așadar, de mîine o pornesc prin junglă.

Mă scol cu noaptea-n cap, trezit de țipetele lighioanelor și ale păsărilor care salută zorile, și mă dezmeticesc din somn o dată cu jungla. Și pentru mine începe o zi nouă. Înghit un pumn de miez de nucă, bine mestecat. Mă șterg cu el și pe față și-o pornesc la drum.

Foarte aproape de potecă, dar prin desiș, merg destul de greu întrucît, deși lianele și crengile nu sînt prea stufoase, trebuie să le dau deoparte ca să înaintez. Oricum, bine-am făcut c-am părăsit cărarea, căci aud pe cineva fluierînd. În fața mea, drumul se întinde drept, cale de peste cincizeci de metri. Nu-l văd pe cel ce fluieră. Ah ! uite-l că vine. E un negru, cară un sac pe umăr și are o pușcă-n mîna dreaptă. E-n cămașă kaki, în șort și cu picioarele goale. Cu capul în jos, cu spinarea încovoiată de sacul cît toate zilele, nu-și ia ochii din pămînt.

Pitit în spatele unui copac gros, chiar pe marginea potecii, cu cuțitul gata pregătit, aștept s-ajungă în dreptul meu. În clipa cînd trece prin fața copacului, mă năpustesc

asupra lui. Cu mîna dreaptă i-am prins din zbor brațul care ține pușca, i-l răsucesc și-l fac s-o scape jos. „Nu mă omorî ! Dumnezeule, fie-ți milă !" E tot în picioare, cu vîrful cuțitului meu proptit la baza gîtului, în stînga. M-aplec și ridic pușca, o prăpădenie c-o singură țeavă, dar încărcată probabil cu pulbere și alice pînă-n vîrf. Am tras cocoșul și, după ce m-am îndepărtat cam la doi metri, poruncesc :

— Lasă jos sacul. Nu-ncerca s-o iei la goană, că te curăț cît ai zice pește.

Bietul negru, îngrozit, îmi dă ascultare. Apoi se uită la mine :

— Sînteți un evadat ?

— Da.

— Ce doriți ? Luați tot ce am. Dar, vă rog, nu mă omorîți, am cinci copii. Fie-vă milă, lăsați-mi viața.

— Taci din gură. Cum te cheamă ?

— Jean.

— Unde te duci ?

— Să le duc de mîncare și leacuri celor doi frați ai mei care taie lemne-n junglă.

— De unde vii ?

— De la Kourou.

— Ești de-acolo, din sat ?

— Acolo m-am născut.

— Știi unde-i Inini ?

— Da, uneori fac afaceri cu indochinezii din lagărul de prizonieri.

— Vezi asta ?

— Ce-i aia ?

— O hîrtie de cinci sute de franci. Ai de ales : ori faci ce-ți spun eu, și-ți dăruiesc cinci sute de franci, și capeți pușca înapoi ; ori refuzi sau încerci să mă păcălești, și-atunci te omor. Alege.

— Ce trebuie să fac ? Fac tot ce vreți, chiar fără bani.

— Să mă călăuzești în deplină siguranță pînă în împrejurimile lagărului de la Inini. După ce iau legătura cu un anume chinez, poți să pleci. Ne-am înțeles ?

— S-a făcut.

— Dacă mă păcălești, ești un om mort.

— Nu, jur că v-ajut cinstit.

Are lapte condensat. Scoate șase cutii și mi le dă, împreună cu o pîine de-un kilogram și cu niște slănină afumată.

— Ascunde-ți sacul în junglă, o să ți-l iei mai tîrziu. Uite, însemn pomul cu maceta.

Beau o cutie de lapte. Mai îmi dă și-un pantalon lung, nou-nouț, de la o salopetă de mecanic. Îl îmbrac fără să las pușca din mînă.

— Dă-i drumul, Jean. Ai grijă să nu ne vadă nimeni, că dacă ne surprinde cineva, tu ești de vină, și atunci s-a zis cu tine.

Jean se pricepe să umble prin junglă mai bine ca mine, și-mi vine greu să mă țin după el, atît e de iscusit cînd e vorba să se ferească de crăci și de liane. Năzdrăvanul ăsta parcă se plimbă prin junglă.

— Știți că la Kourou au fost înștiințați c-au evadat doi ocnași din Insule ? Vreau să fiu cinstit cu dumneavoastră : o să fie primejdie mare cînd o să trecem pe lîngă lagărul de ocnași de la Kourou.

— Pari om bun și sincer, Jean. Sper să nu mă-nșel. Pe unde socotești c-ar fi mai bine s-ajung la Inini ? Gîndește-te că de scăparea mea atîrnă viața ta, căci dacă mă dibuiesc caraliii sau poterele, sînt silit să te omor.

— Care vă e numele ?

— Papillon.

— Bine, domnule Papillon. Trebuie să pătrundem adînc în junglă și să ne ținem departe de Kourou. Garantez că vă duc la Inini prin junglă.

— Mă bizui pe tine. Ia-o pe unde crezi că-i mai sigur.

În interiorul junglei se merge mai încet, dar de cînd ne-am depărtat de cărare, îmi dau seama că negrul s-a mai relaxat. Nu mai transpiră atît de mult și chipul îi e mai puțin crispat, parcă s-a mai liniștit.

— Jean, așa-i că ți-a mai trecut frica ?

— Da, domnule Papillon. În preajma potecii erați în mare primejdie, va să zică și eu.

Înaintăm repede. Negrul e deștept, niciodată nu se depărtează de mine cu mai mult de trei-patru metri.

— Stai, vreau să-mi răsucesc o țigară.

— Vă rog, poftiți un pachet de *Gauloises*.

— Mulțumesc, Jean, ești băiat de treabă.

— Așa e, sînt foarte de treabă. Vedeți dumneavoastră, sînt catolic și sufăr cînd văd cum se poartă supraveghetorii albi cu ocnașii.

— Ai văzut mulți ? Unde ?

— În lagărul forestier de la Kourou. Ți se rupe inima cînd îi vezi cum se prăpădesc cu încetul, măcinați de munca asta la tăiatul lemnelor, de friguri și de dizenterie. În Insule o duceți mai bine. E prima oară că văd un condamnat ca dumneavoastră perfect sănătos.

— Așa-i, o ducem mai bine în Insule.

Ne-am așezat pe-o cracă groasă. Îi ofer una din cutiile lui de lapte. Refuză, preferă să mestece nucă de cocos.

— Nevastă-ta e tînără ?

— Da, are treizeci și doi de ani. Eu am patruzeci. Avem cinci copii, trei fete și doi băieți.

— Cîștigi bine ?

— Cu lemnul de trandafir o scoatem binișor la capăt, și nevastă-mea spală și calcă rufele supraveghetorilor. Mai iese ceva și din asta. Sîntem foarte săraci, dar mîncăm cu toții pe săturate și copiii merg la școală. Niciodată n-au dus lipsă de încălțări.

Amărîtului ăsta de negru i se pare că, din moment ce copiii lui au ghete-n picioare, totul e-n regulă. E aproape cît mine de înalt, chipul său n-are nimic antipatic. Dimpotrivă, ochii lui arată limpede că-i un om înzestrat cu simțiri ce-i fac cinste, că e harnic, sănătos, bun tată de familie, bun soț, bun creștin.

— Dar dumneata, Papillon ?

— Eu, Jean, încerc să-mi refac viața. De zece ani zac îngropat de viu, mă străduiesc neîncetat să evadez, ca s-ajung într-o zi ca tine, liber, cu o nevastă și cu copii, fără să fac vreun rău cuiva nici măcar cu gîndul. Chiar tu ai spus, ocna e un putregai, și-un bărbat care se respectă trebuie să fugă din mocirla asta.

— Am să v-ajut din toată inima. Să mergem.

Dovedind un extraordinar simț de orientare și fără să șovăie vreodată în ce privește direcția, Jean mă călăuzește de-a dreptul spre împrejurimile lagărului unde se află indochinezii ; sosim la vreo două ore după lăsarea nopții. Din depărtare se aud lovituri, nu se zărește nici o lumină. După cîte îmi explică Jean, ca să te apropii cu-adevărat de lagăr trebuie să ocolești unul sau două avanposturi. Hotărîm să ne oprim și să înnoptăm.

Sînt mort de oboseală, mi-e frică s-adorm. Dacă mă înșel în privința negrului? Dacă m-a dus de nas, și-mi ia pușca în timp ce dorm, ca să mă omoare? Dacă mă lichidează, prinde doi iepuri deodată: scapă de primejdia pe care-o reprezint pentru el și capătă o răsplată pentru uciderea unui evadat.

Da, e foarte deștept. Fără să mai scoată o vorbă, fără să mai stea pe gînduri, se culcă și el. Încă n-am aruncat lanțul și bulonul. Îmi vine să-l leg, dar mă gîndesc că poate să desfacă bulonul la fel de bine ca și mine și că, dacă umblă tiptil în vreme ce eu dorm buștean, n-o să simt nimic. Deocamdată o să mă străduiesc să nu adorm. Am un pachet întreg de țigări. Cu nici un preț n-am voie să aținesc. Nu pot să mă încred în omul ăsta, care la urma urmei s-ar putea să fie cinstit și să mă socotească pe mine tîlhar.

E întuneric bezmă. Stă culcat la doi metri de mine, nu zăresc decît albul tălpilor sale, e desculț. În junglă răsună obișnuitele zgomote ale nopții: între altele, urletul neîncetat al maimuței gușate, răgușit și puternic, care răzbate kilometri întregi. Are o mare importanță: dacă-i regulat înseamnă că cei din grupul său pot să mănînce sau să doarmă fără grijă. Nu aduce a spaimă sau primejdie, va să zică prin preajmă nu sînt fiare sălbatice sau oameni.

Încordat la culme, nu-mi vine prea greu să n-adorm; m-ajută cîteva arsuri pe care mi le fac cu țigara și mai ales un roi de țînțari, vorbiți să-mi sugă tot sîngele. M-aș putea apăra ungîndu-mă cu salivă amestecată cu tutun. Dacă-mi dau cu zeama asta de nicotină, scap de țînțari, dar fără ei probabil c-o s-adorm. Nu-mi rămîne decît să nădăjduiesc că țînțarii ăștia n-o să mă umple de malarie sau de friguri galbene.

Iată-mă ieșit, poate doar provizoriu, din calea putreziciunii. Cînd am apucat-o pe calea asta aveam douăzeci și cinci de ani, eram în 1931. Sîntem în 1941. Zece ani. În 1931, prin-un rechizitoriu nemilos și inuman, Pradel procurorul lipsit de suflet, a reușit să m-azvîrle, tînăr și plin de vigoare, în acel hrău al Administrației penitenciare, în văgăuna aia umplută c-o scursoare vîscoasă, menită să mă topească pe încetul și să mă facă să dispar. În sfîrșit, am încheiat cu bine prima parte a evadării. Am ieșit din fundul puțului, și-am ajuns la ghizduri. Va

trebui să-mi folosesc toată energia și inteligența ca să izbutesc și cu partea a doua.

Noaptea se scurge incetișor, totuși se scurge și n-am adormit. Nici măcar n-am dat drumul puștii. Usturimea provocată de înțepăturile țînțarilor m-a ținut atît de treaz că arma nu mi-a scăpat o dată din mîini. Pot să fiu mulțumit de mine, nu mi-am riscat libertatea lăsîndu-mă doborît de oboseală. Mintea s-a dovedit mai tare decît trupul și, la primele țipete ale păsărilor, care vestesc apropierea zorilor, pot să mă felicit. Cele cîteva zbucătoare „sculate cu noaptea-n cap" sînt preludiul care nu se lasă prea mult așteptat.

Negrul se ridică în capul oaselor, după ce și-a întins toate mădularele, și-și frecă picioarele.

— Bună dimineața, n-ai dormit ?

— Nu.

— Asta-i o prostie, te asigur că nu era cazul să te temi de mine. Sînt hotărît să te ajut ca să izbutești.

— Mulțumesc, Jean. Mai e mult pînă se luminează în junglă ?

— O oră și ceva. Doar animalele simt cu mult înainte că mijesc zorile. Peste o oră o să vedem destul de bine. Papillon, împrumută-mi te rog cuțitul dumitale.

I-l întind fără șovăire. Face doi-trei pași și taie o creangă dintr-o plantă grasă. Îmi dă o bucată mare și-și oprește restul.

— Bea apa dinăuntru și dă-ți cu ea pe față.

Beau și mă spăl cu soiul ăsta ciudat de burete. S-a luminat de ziuă. Jean îmi dă înapoi cuțitul. Mi-aprind o țigară, Jean fumează și el. Pornim la drum. După ce ne-am bălăcit de cîteva ori prin niște bălțoace de noroi foarte greu de străbătut, am ajuns în împrejurimile lagărului de la Inini abia pe la amiază, fără să fi avut parte de vreo întîlnire, fie ea plăcută sau nu.

Ne-am apropiat de-o adevărată cale de acces spre lagăr. De-a lungul acestui larg spațiu defrișat se întinde o linie ferată îngustă. „E-o cale ferată, îmi spune el, pe care nu circulă decît niște vagonete împinse de indochinezi. Vagonetele astea fac un zgomot asurzitor, se-aud de departe." Asistăm la trecerea unuia, are pe el o bancă pe care șed doi caralii. În spatele lor, doi indochinezi frînează drăcovenia cu niște drugi de lemn. Roțile scapără scîntei. După

cîte spune Jean, unul din capetele prăjinilor e de oțel și slujește la împingere și fînare.

Drumul e foarte umblat. Trec indochinezi purtînd în spinare suluri de liane, unii duc cîte-un purcel sălbatic, iar alții, maldăre de frunze de cocotier. Toți par să se îndrepte spre lagăr. Jean zice că există multe motive ca s-o pornești prin junglă : să prinzi vreun vînat, să cauți liane din care se fac mobile, frunze de cocotier pentru rogojinile care apără zarzavaturile din grădini de dogoarea soarelui, să vînezi fluturi, musculițe, șerpi etc. După ce și-au isprăvit munca impusă de Administrație, unii indochinezi au voie să umble cîteva ore prin junglă. Cu toții trebuie să se înapoieze înainte de orele cinci ale după-amiezii.

— Poftim, Jean. Iată cei cinci sute de franci și pușca (pe care-am descărcat-o în prealabil). Am cuțitul și maceta. Poți să pleci. Îți mulțumesc. Dumnezeu să te răsplătească mai bine decît mine c-ai ajutat un nenorocit să încerce să-și refacă viața. Te-ai purtat corect, îți mulțumesc încă o dată. Cînd o să le povestești copiilor tăi întîmplarea asta, nădăjduiesc c-ai să le spui : „Ocnașul ăla părea băiat de treabă, nu-mi pare rău că l-am ajutat".

— Domnule Papillon, e tîrziu, pînă s-o înnopta n-apuc să mai merg cine știe cît. Păstrează pușca, rămîn cu dumneata pînă mîine dimineață. Dacă n-ai nimic împotrivă, aș vrea să-l opresc chiar eu pe indochinezul pe care-o să-l alegi ca să-l înștiințeze pe Cuic-Cuic. O să-i fie mai puțin frică de mine decît de-un alb care a evadat. Dă-mi voie s-o iau pe drumeag. Nici măcar unui țaraliu nu i s-ar părea ciudat să mă vadă pe-aici, presupunînd că s-ar ivi vreunul. I-aș spune c-am însemnat niște lemn de trandafir pentru întreprinderea „Symphorien" din Cayenne. Ai încredere în mine.

— Atunci ia-ți pușca, în junglă ar părea suspect cineva neînarmat.

— Așa-i.

Jean s-a proțăpit în mijlocul drumului. Eu unul, cînd și-o face apariția un indochinez care să-mi placă, o să fluier încetișor.

— Bună ziua, domnu, zice-n grai local un moșneguț indochinez care poartă pe umeri un trunchi de bananier din cei cu mugurași terminali, delicioși la gust.

Fluier, întrucît bătrînelul politicos, care-l salută el întîi pe Jean, îmi place.

— Bună ziua. Stai, vreau să vorbesc cu tine.

— Ce vrea domnu ?

Şi se opreşte.

Discută de vreo cinci minute. N-aud ce spun. Trec doi indochinezi care duc o căprioară mare, agăţată cu picioarele de-o prăjină, capul i se tîrăşte pe jos. Se cărăbănesc fără să-l salute pe negru, dar îi zic ceva în păsărească lor celuilalt indochinez, care le răspunde două-trei vorbe.

Jean îl aduce pe bătrîn în junglă. Ajung pînă la mine. Îmi întinde mîna.

— Tu *frufru* (evadat) ?

— Da.

— De unde ?

— Din Insula Diavolului.

— Ya, bun. (Rîde şi se holbează la mine. cu ochii lui oblici.) Ya, bun. Cum cheamă la tine ?

— Papillon.

— Eu nu cunoşti.

— Eu prieten Chang, Chang Vauquien, frate cu Cuic-Cuic.

— Ah ! Ya, bun. (Şi iar îmi strînge mîna.) Tu ce vrut ?

— Spui Cuic-Cuic eu aştept el aici.

— Asta nu putut.

— De ce ?

— Cuic-Cuic furat şaizeci raţe de la şef lagăr. Şef vrut omoară Cuic-Cuic. Cuic-Cuic *frufru*.

— De cînd ?

— Două luni.

— Pe mare ?

— Nu ştiu. Eu merg lagăr vorbit alt indochinez prieten bun Cuic-Cuic. El hotărăşte. Tu nu mişti de-aci. Eu venit înapoi noaptea asta.

— La ce oră ?

— Nu ştiu. Dar eu venit înapoi aduce mîncare la tine, ţigări, tu nu faci foc aici. Eu fluierat „La Madelon". Cînd tu auzit, ieşit la drum. Înţeles ?

— Înţeles.

Şi pleacă.

— Ce părere ai, Jean ?

— Nu înseamnă c-am dat greș. Dacă vreți, ne întoarcem la Kourou și fac rost de-o barcă, de alimente și de pînze ca s-o porniți pe apă.

— Jean, mă duc foarte departe, mi-e cu neputință să plec singur. Îți mulțumesc pentru propunere. La o adică poate c-o să accept.

Indochinezul ne-a lăsat o porție zdravănă de muguraș de palmier, pe care-o mîncăm. E prospătă și delicioasă, aduce foarte bine la gust cu alunele. Jean o să stea de veghe, am încredere în el. Mă dau cu zeamă de tutun pe față și pe mîini întrucît țînțarii au pornit la atac.

Jean mă trezește din somn :

— Papillon, fluieră cineva „La Madelon".

— Cît e ceasul ?

— Nu-i tîrziu, vreo nouă.

Ne-ntoarcem la drumeag. Întuneric beznă. Omul care fluieră se apropie, îi răspund. Se apropie, sîntem foarte aproape, îl simt, dar nu-l văd. Tot fluierînd, cînd unul, cînd altul, reușim să ne găsim. Sînt trei inși. Fiecare mi-atinge mîna. Luna o să răsară în curînd.

— Să ne-așezăm pe marginea drumului, spune unul din ei într-o franceză perfectă. În întunericul ăsta n-o să ne poată vedea nimeni.

Jean s-a apropiat și el.

— Întîi mănîncă, ai să vorbești pe urmă, spune cel care vorbește atît de corect.

Jean și cu mine dăm pe gît o supă de zarzavat fierbinte. Ne încălzește și hotărîm să păstrăm restul mîncării pentru mai tîrziu. Bem ceai cald cu zahăr, are gust de mentă, e delicios.

— Ești prieten bun cu Chang ?

— Da, mi-a spus să-l caut pe Cuic-Cuic, să evadez cu el. Eu am mai evadat o dată, foarte departe, pînă-n Columbia. Sînt marinar bun, de-aia voia Chang să-l iau și pe frate-său. Are încredere în mine.

— Foarte bine. Ce tatuaje are Chang ?

— Un dragon pe piept, trei puncte pe mîna stîngă. Mi-a spus că cele trei puncte sînt semnul că a fost unul din capii răscoalei de la Poulo Condor. Cel mai bun prieten al lui e un alt conducător al răscoalei, îl cheamă Van Hue. Îi lipsește un braț.

— Ăla-s eu, zice intelectualul. Nu-ncape îndoială că ești prietenul lui Chang, așadar prietenul nostru. Fii atent !

Cuic-Cuic n-a putut încă să pornească pe mare, întrucît nu se pricepea să conducă o barcă. Pe de altă parte, e singur, e-n junglă, la vreo zece kilometri de aici. Face mangal. Niște prieteni îl vînd și-i dau banii. Cînd o avea destule economii, o să-și cumpere o barcă și-o să caute pe careva să evadeze împreună. Acolo unde e nu riscă nimic. Nimeni nu poate s-ajungă la soiul ăla de insulă pe care se află, fiindcă e înconjurată de smîrcuri. Oricine se-aventurează într-acolo fără să cunoască drumul e înghițit de mlaștină. În zori viu să te iau ca să te duc la Cuic-Cuic. Haideți cu noi.

O luăm pe marginea drumului, căci a răsărit luna și e destulă lumină ca să vezi cale de cincizeci de metri. Cînd ajungem în dreptul unui pod de lemn, îmi spune :

— Bagă-te sub pod. Ai să dormi aici, vin să te iau mîine dimineață.

Ne strîngem mîna și cei trei pleacă. Umblă fără să se ascundă. Dacă-i surprinde careva, o să spună că s-au dus să controleze niște capcane așezate peste zi în junglă. Jean zice :

— Papillon, tu nu dormi aici. Tu dormi în junglă, eu dorm aici. Cînd o veni, te chem.

— S-a făcut.

Mă întorc în junglă și, după ce fumez cîteva țigări, adorm mulțumit, cu burta plină de supa cea bună.

Van Hue e prezent la întîlnire înainte de revărsatul zorilor. Ca să cîștigăm timp, o să ținem drumul pînă la răsăritul soarelui. Mergem repede vreme de peste patruzeci de minute. Dintr-o dată se face ziuă și se aude de departe zgomotul unui vagonet care vine spre noi pe linia ferată. Intrăm în junglă.

— Rămîi cu bine, Jean, îți mulțumesc și-ți urez noroc. Dumnezeu să te binecuvînteze, pe tine și familia ta.

Insist să accepte cei cinci sute de franci. În caz că n-ar reuși combinația cu Cuic-Cuic, mi-a explicat cum să mă apropii de satul lui și cum să-l ocolesc ca să ajung din nou pe drumeagul pe care l-am întîlnit. E nevoit să treacă pe-acolo de două ori pe săptămînă. Îi strîng mîna acestui nobil negru guyanez, iar el se avîntă pe drum.

— Haidem, zice Van Hue pătrunzînd în junglă.

Se orientează fără să şovăie şi înaintăm destul de repede, deoarece hăţişul nu-i prea des. Evită să taie cu macheta ramurile şi lianele care-l încurcă. Le dă la o parte.

CUIC-CUIC

În mai puţin de trei ore ajungem în faţa unei întinderi noroioase. Nuferi în floare şi nişte frunze mari, verzi, stau lipite de mlaştină. O luăm pe marginea mlaştinii.

— Fii atent să n-aluneci, altfel dispari pe vecie, mă previne Van Hue cînd mă vede poticnindu-mă.

— Dă-i înainte, viu după tine şi-o să fiu mai atent.

La vreo sută cincizeci de metri în faţa noastră se zăreşte o insuliţă. Din mijlocul ei se ridică o coloană de fum. Acolo trebuie să fie cărbunăria. Văd în mocirlă un caiman înfundat în noroi pîn' la ochi. Cu ce naiba s-o fi hrănind crocodilul ăsta aici, în mocirlă ?

După ce-am mers mai bine de-un kilometru pe malul acestui lac de noroi, Van Hue se opreşte şi începe să cînte cît îl ţine gura. Un individ se apropie de malul insuliţei. E mic de statură şi n-are pe el decît un şort. Cei doi indochinezi vorbesc între ei. Durează cam mult şi încep să-mi pierd răbdarea cînd, în sfîrşit, termină de vorbit.

— Vino-ncoa, zice Van Hue.

Mă iau după el, ne întoarcem pe unde-am venit.

— Totul e-n ordine, ăsta-i un prieten al lui Cuic-Cuic. Cuic-Cuic s-a dus la vînătoare, n-o să mai întîrzie mult, trebuie să-l aşteptăm aici.

Ne aşezăm. Cuic-Cuic soseşte în mai puţin de-o oră. E un individ mărunţel şi uscat, galben ca anamiţii, cu dinţii daţi cu mult lac, aproape negri, strălucitori, cu ochi inteligenţi şi sinceri.

— Eşti prieten cu fratele meu Chang ?

— Da.

— Bine. Poţi să pleci, Van Hue.

— Mulţumesc, zice Van Hue.

— Na, ţine potîrnichea asta.

— Nu, mulţumesc.

Îmi strînge mîna şi pleacă.

Cuic-Cuic porneşte cu mine, în faţa noastră merge un purcel. Ne ţinem pur şi simplu după el.

— Bagă bine de seamă, Papillon. La cel mai mic pas greşit te înghite noroiul. În caz de accident nu ne putem ajuta unul pe altul, ar însemna să dispară nu unul, ci doi. Cărarea pe unde se poate merge nu e niciodată aceeaşi, fiindcă noroiul se mişcă, dar purcelul găseşte totdeauna o trecere. O singură dată a trebuit s-aştept două zile pînă să trec.

Chiar aşa e, purcelul negru adulmecă şi o porneşte repede prin mlaştină. Indochinezul îi vorbeşte pe limba lui. Sînt uluit văzînd cum îl ascultă animalul ăsta ca un căţel. Cuic-Cuic priveşte atent, iar eu mă holbez, încremenit. Purcelul străbate o distanţă fără să se afunde vreodată mai mult de cîţiva centimetri. Noul meu prieten porneşte degrabă la rîndul lui, şi-mi spune :

— Pune piciorul pe urmele mele. Trebuie să trecem cît se poate de repede, căci urmele lăsate de purcel se şterg cît ai clipi.

Am străbătut mlaştina fără vreun bucluc. Niciodată noroiul nu mi-a trecut de gleznă, şi asta doar spre sfîrşit.

Purcelul făcuse zigzaguri lungi, ceea ce ne-a silit să umblăm pe scoarţa asta mai tare peste două sute de metri. Sînt lac de sudoare. Aş minţi spunînd că mi-a fost doar frică, eram îngrozit sadea.

În prima parte a drumului mă tot întrebam dacă mi-era scris să mor ca Sylvain. Revedeam ultimele clipe ale acelui amărît şi, cu toate că eram treaz de-a binelea, îi distingeam trupul, dar chipul lui părea să aibă trăsăturile mele. În ce hal m-a impresionat traversarea asta ! N-o s-o uit prea uşor.

— Dă-mi mîna.

Cuic-Cuic, omuleţul ăsta numai piele şi oase, mă ajută să mă caţăr pe mal.

— Bravo, frăţioare, aici precis că nu ne-ajunge potera.

— Ah, în privinţa asta poţi să te culci pe-amîndouă urechile !

Am ajuns pe insuliţă. Mă îneacă un miros de bioxid de carbon. Tuşesc. E fumul de la cele două cărbunării care ard mocnit. În tot cazul, aici n-o să mă mănînce ţînţarii. În bătaia vîntului, învăluită-n fum, se înalţă o colibă cu acoperişul din frunze şi cu pereţii tot din frunze, împletite ca nişte rogojini. Are o uşă, iar în faţa ei se află micul indochinez pe care l-am văzut înainte de Cuic-Cuic.

— Bună ziua, domnu.

— Vorbește-i franțuzește, nu în dialect, e un prieten de-al lui frate-meu.

Bucățica aceea de om mă cercetează din cap pînă-n picioare. Mulțumit de inspecție, îmi întinde mîna, zîmbindu-mi știrb.

— Intră, stai jos.

E curat în bucătăria asta, singura încăpere de altfel. Fierbe ceva pe foc, într-o oală mare. Există un singur pat, înțesat din crengi de copac, la cel puțin un metru de la pămînt.

— Ajută-mă să-i pregătesc un pat pentru la noapte.

— Da, Cuic-Cuic.

În mai puțin de-o jumătate de oră, culcușul meu e gata. Cei doi indochinezi pun masa și mîncăm o supă delicioasă, apoi orez cu tocăniță de carne.

Tipul, prietenul lui Cuic-Cuic, e cel care vinde mangalul. Nu stă pe insulă, de aceea, cînd se înnoptează, Cuic-Cuic și cu mine rămînem singuri.

— Da, am furat toate rațele șefului, de-aia am șters-o.

Stăm față-n față, chipurile ne sînt luminate din cînd în cînd de văpăile focului. În timp ce vorbim, ne privim. Fiecare caută să-l cunoască și să-l înțeleagă pe celălalt.

Fața lui Cuic-Cuic nu-i aproape deloc galbenă, i-a bronzat-o soarele. Ochii săi foarte oblici, negri și strălucitori, te privesc țintă cînd vorbește. Fumează țigări lungi, răsucite de el din frunze de tutun negru.

Eu continui să fumez țigări pe care mi le fac din hîrtia de orez adusă de Ciung.

— M-am cărăbănit așadar pentru că șeful, stăpînul rațelor, voia să mă căsăpească acu trei luni. Din păcate, am pierdut la cărți nu numai banii luați pe rate, dar și pe cei cîștigați cu mangalul.

— Unde joci cărți ?

— În junglă. Indochinezii din lagărul de la Inini și cei eliberați, care vin de la Cascade, joacă-n fiecare noapte.

— Ești hotărît s-o pornești pe mare ?

— Abia aștept. Pe cînd îmi vindeam mangalul, socoteam să cumpăr o barcă, să găsesc un tip care să știe s-o manevreze și care să vrea s-o întindă cu mine. Acu, abia cu ce iau peste trei săptămîni din vînzarea mangalului o să putem cumpăra barca și s-o pornim pe mare, de vreme ce știi s-o pilotezi.

— Am bani, Cuic-Cuic. Nu-i nevoie să mai aşteptăm pînă se vinde mangalul ca să cumpărăm barca.

— Atunci e-n regulă. Ştiu o şalupă faină, pe care se cere o mie cinci sute de franci. O vinde un negru, tăietor de lemne.

— În regulă, ai văzut-o ?

— Da.

— Vreau s-o văd şi eu.

— Mîine mă duc la Ciocolată, cum îi zic eu. Povesteşte-mi cum ai evadat, Papillon. Credeam că nu-i cu putinţă s-o întinzi din Insula Diavolului. De ce n-a plecat şi fratemeu Chang cu tine ?

Îi povestesc evadarea, valul Lisette, moartea lui Sylvain.

— Înţeleg de ce n-a vrut Chang să plece cu tine. Era într-adevăr riscant. Eşti deosebit de norocos, de-aia ai putut s-ajungi pîn-aici. Îmi pare bine.

Cuic-Cuic şi cu mine stăm la taclale de peste trei ore. În zori vrea să se ducă la Ciocolată, de asta ne culcăm devreme, după ce-am pus pe foc o cracă groasă, să-l ţinem aprins toată noaptea. Fumul mă îneacă şi mă face să tuşesc, dar are şi-un avantaj : nici urmă de ţînţari.

Întins pe culcuşul meu, acoperit cu o pătură pe cinste, la căldură, închid ochii. Nu pot s-adorm. Sînt prea agitat. Da, evadarea merge bine. Dacă barca-i bună, în mai puţin de-o săptămînă pornesc în larg. Cuic-Cuic e mic de statură, costeliv, dar probabil de-o forţă puţin obişnuită şi cu o rezistenţă de fier. Precis că-i cinstit şi corect cu prietenii lui, dar totodată foarte crud cu duşmanii. Nu-i lucru uşor să citeşti ceva pe chipul unui asiatic, nu exprimă nimic. Privirea totuşi pledează în favoarea lui.

Adorm şi visez marea însorită, iar barca mea spintecă voios valurile, în drum spre libertate.

— Vrei cafea sau ceai ?

— Tu ce bei ?

— Ceai.

— Dă-mi un ceai.

Abia se crapă de ziuă, focul a rămas aprins din ajun, într-o cratiţă fierbe apa. Un cocoş cucurigă vesel. În jurul nostru, nici un ciripit de păsări, precis că le goneşte fumul cărbunăriilor. Purcelul cel negru e culcat în patul lui

Cuic-Cuic. Se vede că-i un leneș și jumătate, căci continuă să doarmă. Pe jar se coc niște turte din făină de orez. După ce-mi dă un ceai cu zahăr, amicul taie-n două o turtă, o unge cu margarină și mi-o întinde. Dejunăm pe săturate. Mănînc trei turte bine coapte.

— Plec, însoțește-mă cîțiva pași. Dacă auzi strigînd sau fluierînd, să nu răspunzi. Nu-i cazul să te temi, nimeni nu poate să vină pînă aici. Dar dacă te-arăți pe malul mlaștinii s-ar putea să te curețe cu-n glonț de pușcă.

Purcelul se trezește la chemarea stăpînului său. Mănîncă și bea, apoi iese, ne luăm după el. O ia la dreapta spre mlaștină. Coboară destul de departe de locul unde-am sosit ieri. Se întoarce după vreo zece metri. Nu-i place pe-aici. Abia după trei încercări izbutește să treacă. Pe dată, fără să dea vreun semn de frică, Cuic-Cuic străbate distanța pînă la terenul solid.

Cuic-Cuic urmează să se întoarcă abia pe seară. Am lichidat de unul singur supa pe care-o pusese pe foc. Am găsit în coteț opt ouă, iar din trei mi-am făcut o omletă cu margarină. Vîntul și-a schimbat direcția, fumul celor două cărbunării din fața colibei se îndreaptă spre mal. La adăpost de ploaia care a răpăit în timpul după-amiezii, culcat comod pe patul meu de lemn, nu m-a supărat bioxidul de carbon.

Dimineața am dat ocol insuliței. Aproape în mijlocul ei se află un luminiș destul de mare. Niște copaci răsturnați și niște trunchiuri tăiate mi-arătă că de-aici își ia Cuic-Cuic lemnele din care-și face mangalul. Mai văd și o groapă mare într-un teren cu lut alb, de unde scoate desigur pămîntul trebuincios pentru a-și acoperi lemnele, care trebuie să ardă mocnit. Găinile vin să ciugulească în luminiș. Un șobolan uriaș îmi fuge aproape de sub picioare și la cîțiva metri mai încolo găsesc un șarpe de aproape doi metri lungime, mort. Desigur că șobolanul l-a omorît.

De-a lungul acelei zile, pe care am petrecut-o singur pe insulă, am făcut un șir de descoperiri. Am găsit, de pildă, o familie de furnicari. Mama și trei pui. În jurul lor, un furnicar uriaș era într-o agitație fără seamăn. În luminiș, vreo douăsprezece maimuțe foarte mici sar dintr-un copac într-altul. Cînd mă apropii, chiriie de mama focului.

Cuic-Cuic se întoarce pe înserat.

— Nu l-am găsit pe Ciocolată şi nici barca. S-a dus probabil s-aducă alimente de la Cascade, cătunul unde-şi are casa. Ai mîncat bine ?

— Da.

Mai vrei ceva de mîncare ?

— Nu.

— Ţi-am adus două pachete de tutun cenuşiu, e-o mahorcă ordinară, dar n-am găsit altceva.

— Mulţumesc, e bun şi-ăsta. Cînd pleacă, Ciocolată stă mult în sat ?

— Două-trei zile, dar o să mă duc totuşi mîine şi-n fiecare zi, fiindcă nu ştiu cînd a plecat.

A doua zi plouă cu găleata. Ceea ce nu-l împiedică pe Cuic-Cuic să plece, gol puşcă. Îşi ţine hainele sub braţ, învelite într-o muşama. Nu-l însoţesc : „N-are rost să te uzi şi pe tine," îmi spune.

Ploaia s-a oprit. Soarele mi-arată că trebuie să fie vreo zece-unsprezece. Unul din cele două cuptoare de mangal, cel de-al doilea, s-a prăbuşit sub răpăiala ploii. Mă apropii să-mi dau seama de pagubă. Potopul n-a reuşit să stingă de tot lemnele. Din grămada aia tot mai iese fum. Deodată, mă frec la ochi pînă să mă mai uit o dată, atît e de neprevăzut ceea ce văd : din cărbunărie ies cinci pantofi. Îţi dai imediat seama că-n aceşti pantofi, perpendicular pe tocul lor, se află cîte un picior. Aşadar, în cărbunărie sînt pe cale să se prăjească trei cetăţeni. Nu-i nevoie de-un desen ca să explic care mi-a fost prima reacţie : te cam ia cu frig pe şira spinării cînd dai de-o drăcovenie ca asta. Împingînd cu piciorul nişte mangal pe jumătate ars, mă aplec şi descopăr şi ce-l de-al şaselea picior.

Cuic-Cuic nu-i omul care să facă o treabă doar pe jumătate : pe tipii cărora le face de petrecanie îi transformă-n cenuşă pe bandă rulantă. Sînt atît de impresionat încît mai întîi plec de la cărbunărie şi mă duc pînă-n luminiş, să stau la soare. Am nevoie de căldură. Chiar aşa, în zăduful acela mi s-a făcut deodată frig şi simt nevoia unei adevărate raze de soare tropical.

Cititorul va socoti poate că nu-i logic, că după cele văzute ar fi trebuit mai degrabă să fiu lac de năduşeală. Ei bine, nu ; sînt sloi, îngheţat trupeşte şi sufleteşte. Abia mai tîrziu, după mai bine de-o oră, a început să mi se brobonească fruntea de sudoare, deoarece, cu cît mă gîndesc mai mult, cu atît îmi zic că, după cele ce i-am spus,

că am mulți bani în tub, mare minune că mă mai aflu în viață. Afară de cazul că mă păstrează ca să m-așeze la baza unei a treia cărbunării.

Mi-aduc aminte că fratele lui, Chang, mi-a povestit că fusese condamnat pentru piraterie și asasinat la bordul unei jonci. Cînd atacau un vas ca să-l prade, lichidau toată familia, bineînțeles pe considerente de ordin politic. Așadar e vorba de indivizi bine antrenați pentru asasinate în serie. Pe de altă parte, sînt prizonier aici. Mă aflu într-o situație cam albastră.

Ia să vedem cum stăm. Dacă-l omor pe Cuic-Cuic pe insuliță și-l bag la rîndul meu în cuptor, nimeni nu știe nimic. Dar purcelul n-o să-mi dea ascultare, măgarul ăsta de purcel dresat nici măcar nu știe franțuzește. Deci, n-am cum s-o șterg de pe insulă. Dacă-l amenințe pe indochinez cu arma, o să mă asculte, dar în cazul ăsta, trebuie să-l omor după ce mă scoate din insulă. Dacă-l arunc în mlaștină, dispare, dar o fi avînd el un motiv să-i ardă pe tipii ăia în loc să-i zvîrle în mlaștină, cea ce i-ar fi mai la îndemînă. De caralii mă doare-n cot, dar dacă prietenii lui, indochinezii, află că l-am omorît, o să se prefacă în potere și, întrucît se descurcă straşnic prin junglă, nu va fi prea distractiv să-i am coadă după mine.

Cuic-Cuic n-are decît o pușcă, cu o singură țeavă, care se încarcă pe sus. N-o lasă niciodată din mîini, nici cînd gătește. Doarme cu ea și-o ia cu el chiar cînd se duce să-și facă nevoile. O să fie cazul să-mi țin șișul tot timpul deschis, dar mai trebuie să și dorm. Ce să zic, bine mi-am mai ales asociatul cu care să evadez !

N-am mîncat nimic toată ziua. Și n-am luat încă nici o hotărîre, cînd aud pe cineva cîntînd. E Cuic-Cuic care se întoarce. Pitit după niște crengi, îl văd cum se apropie. Duce un pachet pe cap și ies la iveală abia cînd ajunge lîngă mal. Zîmbind, îmi dă pachetul învelit într-un sac de făină, urcă alături de mine și se îndreaptă degrabă spre colibă. Merg după el.

— Vești bune, Papillon, Ciocolată s-a întors. N-a dat încă barca. Zice că poate să ducă peste cinci sute de kile. În pachetul pe care ți l-am dat sînt niște saci de făină ca să facem o velă și-un foc. Asta-i primul pachet. Mîine le-aducem și pe celelalte, o să vii cu mine să vezi dacă-ți place barca.

Cuic-Cuic îmi explică toate astea fără să se întoarcă spre mine. Mergem unul în spatele celuilalt. Întîi purcelul, după aia el, și eu la urmă. Bag repede la cap că nu pare să aibă de gînd să mă vîre-n cuptor, de vreme ce-i vorba să văd mîine barca și a și început să scoată parale în vederea evadării : a cumpărat sacii de făină.

— Ia te uită, s-a surpat o cărbunărie. Precis că-i ploaia de vină. A turnat cu găleata, așa că nu mă mir.

Nici nu se duce să vadă cărbunăria, și intră de-a dreptul în colibă. Nu mai știu ce să zic, nici ce hotărîre să iau. Să mă fac că n-am văzut nimic, nu merge. Ar părea ciudat ca de-a lungul întregii zile să nu mă fi apropiat de cărbunărie, care se află la douăzeci și cinci de metri de colibă.

— Ai lăsat să se stingă focul ?

— Da, n-am băgat de seamă.

— Dar ce, n-ai mîncat ?

— Nu, nu mi-a fost foame.

— Ți-e rău ?

— Nu.

— Atunci de ce n-ai halit supa ?

— Cuic-Cuic, stai jos, am de vorbit ceva cu tine.

— Lasă-mă să fac focul.

— Nu. Vreau să vorbesc cu tine imediat, pînă nu se întunecă.

— Ce s-a întîmplat ?

— S-a întîmplat că, surpîndu-se, cărbunăria a scos la iveală trei oameni pe care-i frigeai înăuntru. Aștept o explicație.

— Ah ! asta-i ! De-aia mi se părea mie că ești întors !

Și fără să se tulbure cîtuși de puțin, mi se uită drept în ochi :

— Erai neliniștit după cele văzute. Te-nțeleg, e firesc. Ba chiar am avut noroc că nu m-ai înjunghiat pe la spate. Ascultă, Papillon, cei trei indivizi erau poterași. Acum o săptămînă, mai bine zis acum vreo zece zile, îi vîndusem lui Ciocolată o cantitate serioasă de mangal. Omul pe care l-ai văzut mă ajutase la căratul sacilor. E o treabă complicată : tragem c-o frînghie de peste două sute de metri un șir de saci care alunecă pe mil. Scurt pe doi. Lăsasem o grămadă de urme de-aici și pîn' la un rîuleț unde se afla piroga lui Ciocolată. Căzuseră cîteva bucăți de mangal

din niște saci cam paradiți. Atunci a-nceput să dea tîrcoale primul „vînător de oameni". Din cîrîitul animalelor am priceput că-i cineva în junglă. L-am zărit pe individ fără ca el să mă vadă. Nu mi-a fost greu să traversez în partea opusă, făcînd un semicerc, și că-l cad în spate. Nici măcar n-a apucat să vadă cine l-a omorît. Observasem că, în mlaștină, cadavrele celor care s-au scufundat ies la suprafață după cîteva zile, așa că l-am adus încoace și l-am băgat în cuptor.

— Și ăilalți doi ?

— Asta s-a întîmplat cu trei zile înainte de venirea ta. Era o noapte foarte întunecoasă și liniștită, lucru destul de rar în junglă. Ăștia doi dădeau tîrcoale mlaștinii de pe la apusul soarelui. Pe unul îl apuca tusca ori de cîte ori ajungea fumul pînă la ei. Zgomotul ăsta m-a înștiințat că sînt acolo. Înainte de revărsatul zorilor mi-am luat inima-n dinți și-am trecut mlaștina în partea opusă locului unde auzisem tusea, Ca s-o scurtez, am să-ți spun doar că primului i-am tăiat beregata. Nici n-a prins să țipe. Celălalt, care avea o pușcă de vînătoare a făcut greșeala să se descopere, într-atît era de ocupat să se zgîiască la jungla de pe insuliță, să vadă ce se petrece acolo. L-am împușcat și, fiindcă nu murise, i-am băgat cuțitul în inimă. Ăștia sînt cei trei tipi pe care i-ai descoperit în cărbunărie, Papillon. Erau doi arabi și un francez. N-a fost de glumă să trec mlaștina cu ăștia în spinare. A trebuit să-i trec unul cîte unul, că erau grei. În sfîrșit, am reușit să-i bag în cuptor.

— Chiar așa s-au petrecut lucrurile ?

— Da, Papillon, ți-o jur.

— De ce nu i-ai aruncat în mlaștină ?

— Ți-am spus, norocul scoate cadavrele. Cîteodată cad căprioare mari înăuntru, și după o săptămînă ies la suprafață. Miroase atunci a hoit pîn' ce le mănîncă păsările de pradă. Asta durează mult, iar cîrîiturile și zborul lor i-atrag pe cei ce-și vîră nasul peste tot. Ascultă, Papillon, îți jur, cu mine n-ai de ce să te temi. Na, ca să te liniștești, ia pușca, dacă vrei.

Am o poftă nebună să accept arma, dar mă stăpînesc și-i spun pe tonul cel mai firesc cu putință :

— Nu, Cuic-Cuic. Mă aflu aici pentru că mă simt în siguranță, alături de-un prieten. Mîine va trebui să-i mai arzi o dată pe ăia, nu se știe ce se poate întîmpla după

ce plecăm. N-am chef să fiu acuzat, fie şi-n lipsă, de trei asasinate.

— Da, o să-i mai ard şi mîine. Dar fii liniştit, nimeni n-o să pună vreodată piciorul pe insuliţa asta. E cu neputinţă să treci fără să te scufunzi.

— Dar c-o barcă pneumatică ?

—. La asta nu m-am gîndit.

— Dacă i-aduce careva pe jandarmi pîn-aici şi-şi vîră-n cap s-ajungă la insulă, precis că izbutesc să treacă cu o barcă pneumatică, de-aia trebuie să plecăm cît mai iute.

— De acord. Mîine aprindem din nou cărbunăria, de altfel nici nu s-a stins de tot. Doar să facem două coşuri de acrisire.

— Bună seara, Cuic-Cuic.

— Noapte bună, Papillon. Şi-ţi repet, dormi liniştit, poţi să ai încredere în mine.

Învelit cu pătura pîn' la bărbie, căldura ei mă desfată. Mi-aprind o ţigară. În mai puţin de zece minute, Cuic-Cuic începe să sforăie. Lîngă el purcelul respiră zgomotos. Focul nu mai arde cu flacără, dar trunchiul de copac, plin de tăciuni care licăresc roşietic ori de cîte ori pătrunde briza-n colibă, creează o impresie de pace şi de linişte sufletească. Mă bucur de confortul ăsta şi-adorm cu un gînd ascuns : mîine ori mă trezesc din somn, şi va să zică de-aici încolo între Cuic-Cuic şi mine totul va fi în regulă, ori indochinezul e cel mai grozav artist din lume cînd e vorba să-şi ascundă intenţiile şi să toarne la gogoşi, şi-atunci nu mai apuc să mai văd lumina soarelui, fiindcă ştiu prea multe despre el şi s-ar putea să nu-i convină.

Cu o cană de cafea în mînă, specialistul asasinatelor în serie vine să mă trezească. Nici usturoi n-a mîncat, nici gura nu-i miroase. Îmi spune bună dimineaţa cu un zîmbet deosebit de prietenesc. S-a luminat de ziuă.

— Na, bea-ţi cafeaua, ia o turtiţă, i-am pus margarină.

După ce am mîncat şi-am băut, mă spăl afară, luînd apă dintr-un butoi care-l merg plin.

— Vrei să mă ajuţi, Papillon ?

— Da, răspund eu, fără să întreb la ce.

Tragem de picioare cadavrele pe jumătate arse. Bag de seamă, fără să zic nimic, că cei trei au burta despicată : precis că simpaticul indochinez a cotrobăit prin măruntă-

fele lor, poate au vreun tub. Să fi fost de-adevăratelea poteraşi ? Sau simpli vînători de fluturi ori fiare ? I-a lichidat ca să se apere sau ca să-i prade ? Gata, m-am gîndit destul la povestea asta. Îi aşezăm la loc, într-un gol al cărbunăriei, bine acoperiţi cu lemne şi lut. Am deschis două coşuri de aerisire şi cărbunăria porneşte să-şi îndeplinească cele două funcţii : să facă mangal şi să prefacă-n cenuşă cele trei stîrvuri.

— Papillon, valea.

Purcelul găseşte destul de repede un loc de trecere. Traversăm mlaştina în flanc cîte unul. Cînd să-mi iau inima-n dinţi şi s-o pornesc prin mlaştină, mă cuprinde o spaimă de neînvins. Înecarea lui Sylvain în noroi m-a impresionat atît de puternic că nu mă pot aventura nepăsător prin smîrcuri. În sfîrşit, lac de sudoare rece, mă iau după Cuic-Cuic. De fiecare dată pun piciorul în urma lăsată de el. N-am nici un motiv să mă tem : dacă trece el, înseamnă că pot să trec şi eu.

După două ore şi mai bine de mers ajungem la locul unde Ciocolată taie lemne. Nu ne-am întîlnit cu nimeni în junglă, aşa că n-a fost cazul să ne ascundem.

— Bună ziua.

— Bună ziua, Cuic-Cuic.

— Toate bune ?

— Da, toate bune.

— Arată-i prietenului meu barca.

Barca e foarte solidă, un soi de şalupă de transport. Grea, dar zdravănă. Îmi înfig cuţitul peste tot. Nicăieri nu pătrunde mai mult de jumătate centimetru. Şi fundul e intact. A fost făcută din lemn clasa întîi.

— Cum o dai ?

— Două mii cinci sute de franci.

— Îţi dau două mii.

Batem palma.

— Barca asta n-are chilă. Îţi mai dau cinci sute de franci, dar să-i faci o chilă, o cîrmă şi-un catarg. Chila, ca şi cîrma, din lemn tare. Catargul să aibă trei metri şi să fie din lemn uşor şi flexibil. Cînd e gata ?

— Peste o săptămînă.

— Uite două hîrtii de-o mie şi una de cinci sute. O să le rup în două, primeşti cealaltă jumătate cînd îmi dai barca. Păstrează cele trei jumătăţi la dumneata. Ne-am înţeles ?

— S-a făcut.

— Vreau permanganat, un butoi cu apă, țigări și chibrituri, alimente pentru patru oameni pe timp de-o lună : făină, ulei, cafea și zahăr. Proviziile ți le plătesc separat. Îmi predai totul pe fluviu, pe Kourou.

— Domnu, nu pot să vă însoțesc la gura fluviului.

— Nici n-am cerut asta. Ți-am spus să-mi predai barca pe fluviu și nu în golfuleț.

— Poftim sacii de făină, o frînghie, ace de cusut și ață pescărească.

Cuic-Cuic și cu mine ne întoarcem la ascunzătoarea noastră. Ajungem, fără necazuri, mult înainte să se fi înnoptat. La întoarcere a cărat purcelul în spinare, că animalul obosise.

Și azi sînt singur, tocmai cos vela, cînd aud niște țipete. Pitit în junglă, m-apropii de mlaștină și privesc spre malul celălalt : Cuic-Cuic gesticulează și discută cu intelectualul. După cîte înțeleg, vrea să treacă pe insuliță, și Cuic-Cuic nu-l lasă. Fiecare are cîte-o macetă în mînă. Ciungul e cel mai agitat. Numai de nu mi l-ar omorî pe Cuic-Cuic ! Mă hotărăsc să ies la iveală. Fluier. Cei doi se întorc spre mine.

— Ce s-a întîmplat, Cuic-Cuic ?

— Vreau să vorbesc cu tine, Papillon, strigă celălalt, iar Cuic-Cuic nu mă lasă să trec.

După încă zece minute de discuții, purcelul le deschide calea și ajung amîndoi pe insuliță. Stînd jos, în colibă, fiecare cu o cană de ceai în mînă, aștept să vorbească.

— Să vezi, zise Cuic-Cuic. Ține morțiș să se uşchească cu noi. Eu îi explic că n-am nici un amestec în treaba asta, că tu plătești și tu hotărăști totul. Nu vrea să mă creadă.

— Papillon, spune celălalt, Cuic-Cuic e obligat să mă ia cu el.

— De ce ?

— El e acela care, acu doi ani, mi-a tăiat brațul într-o încăierare la un joc de cărți. M-a pus să jur că n-o să-l omor. Am jurat, dar cu o condiție : toată viața lui sau cel puțin cîtă vreme i-o voi cere, trebuie să mă hrănească. Și-atunci, dacă pleacă, nu-l mai văd cît oi trăi. Așa că, sau te lasă să pleci singur, sau mă ia cu el.

— Mare-i grădina lui Dumnezeu ! Ascultă, eu sînt de acord să te iau. Barca e bună și mare, am putea pleca și mai mulți, numai să vrem. Dacă și Cuic-Cuic e de acord, te iau.

— Mulțumesc, spune ciungul.

— Ce zici, Cuic-Cuic ?

— De acord, dacă vrei tu.

— Mai e ceva important. Poți să ieși din lagăr fără să te dea dispărut și să te caute ca evadat, și s-ajungi la fluviu înainte de se înnoptează ?

— Asta-i ușor. Pot să ies începînd de la ora trei după-amiază și-n mai puțin de două ore sînt pe malul fluviului.

— Cuic-Cuic, ai să găsești pe întuneric locul de unde să-l îmbarcăm pe prietenul tău fără să pierdem vremea ?

— Sigur că da.

— Vino de azi într-o săptămînă, ca să afli ziua plecării.

Ciungul pleacă vesel după ce mi-a strîns mîna. Îi văd cum își iau rămas bun, pe malul celălalt. Înainte de-a se despărți își strîng mîna: Totul e-n ordine. După ce Cuic-Cuic se întoarce în colibă, continui convorbirea de unde am lăsat-o.

— Ciudat contract ai mai încheiat cu dușmanul tău : n-am mai auzit de-o asemenea drăcovenie, să-l hrănești toată viața. De ce i-ai tăiat brațul ?

— O încăierare la cărți.

— Mai bine-l omorai.

— Nu, fiindcă mi-e prieten bun. La tribunalul militar unde am fost judecat pentru treaba asta m-a apărat din răsputeri spunînd că el mă atacase și că eram în legitimă apărare. Am acceptat învoiala nesilit de nimeni, trebuie s-o respect negreșit. Doar că nu îndrăzneam să-ți mărturisesc, fiindcă tu plătești toată cărăbăneala.

— E-n regulă, Cuic-Cuic, s-o lăsăm baltă. Cînd ai să fii liber, dac-o vrea Dumnezeu, o să faci ce-o să crezi de cuviință.

— O să mă țin de cuvînt.

— Ce-ai de gînd să faci cînd te-oi vedea liber ?

— Deschid un restaurant. Sînt un bucătar foarte bun și el e specialist în pregătirea unui fel de spagheti chinezești, „Chow Mein".

Incidentul ăsta mi-a redat buna dispoziție. Povestea e atît de trăsnită că mereu îl tachinez pe Cuic-Cuic.

Ciocolată s-a ținut de cuvînt : cinci zile mai tîrziu, totul era gata. Ne-am dus să vedem barca pe-o ploaie torențială. Nimic de criticat. Catargul, cîrma și chila au fost adaptate perfect și executate din materiale extra. Barca, cu butoiul și alimentele, ne așteaptă într-un fel de cot al fluviului. Rămîne să-l anunțăm pe ciung. Ciocolată se oferă să se ducă în lagăr să vorbească cu el. Ca să înlăture primejdia de-a ne apropia de mal să-l luăm, o să-l aducă personal direct la ascunzătoare.

Ieșirea din fluviul Kourou e marcată de două faruri de poziție. Dacă plouă, se poate ieși fără riscuri chiar prin mijlocul fluviului, bineînțeles fără a ridica velele, ca să nu fie reperată barca. Ciocolată ne-a dat vopsea neagră și-o pensulă. O să pictăm pe velă un K mare și numărul 21. Acest *K 21* e matricola unei bărci de pescuit care iese cîteodată noaptea în larg. În caz că ne-ar vedea ridicînd vela la intrarea în mare, ne-ar confunda cu cealaltă barcă.

Plecarea a rămas pe mîine seară la ora șapte, o oră după lăsarea întunericului. Cuic-Cuic afirmă că va nimeri din nou drumul și e sigur c-o să mă ducă drept la ascunzătoare. O să plecăm de pe insulă la ora cinci, ca să mergem un ceas pe lumină.

Ne întoarcem veseli la colibă. Cuic-Cuic, cu purcelul în spinare, vorbește întruna, fără să se întoarcă spre mine, care merg în urma lui :

— În sfîrșit, o să scap de ocnă. Mulțumită ție și fratelui meu Chang o să fiu liber. Poate că într-o zi, cînd vor pleca francezii din Indochina, o să mă pot întoarce în țara mea.

Pe scurt, are încredere în mine, și cînd a văzut că-mi place barca, s-a bucurat grozav. Îmi petrec ultima noapte pe insulița, ultima mea noapte, sper, pe pămîntul Guyanei.

Dacă ies din apele fluviului și-ajung pe mare, înseamnă precis că sînt liber. Singura primejdie ar fi naufragiul, deoarece, de cînd a început războiul, nici o țară nu mai extrădează ocnașii. Măcar în privința asta ne folosește războiul la ceva. Dacă pun mîna pe tine, te condamnă la

moarte, e drept, dar pentru asta trebuie să te și prindă. Mă gîndesc la Sylvain : de n-ar fi comis imprudența aceea, ar fi fost aici cu mine, lîngă mine. Adorm ticluind o telegramă : „Domnule procuror Pradel — În sfîrșit, am ieșit definitiv de pe calea putreziciunii pe care m-ați azvîrlit. Mi-au trebuit nouă ani."

Soarele e destul de sus cînd mă trezește Cuic-Cuic. Ceai și turtițe. Peste tot, numai cutii. Zăresc două cuști din răchită.

— Ce-ți trebuie cuștile ?

— Iau găinile să le mîncăm pe drum.

— Nerod mai ești, Cuic-Cuic ! Nu luăm nici o găină.

— Ba da, vreau să le iau.

— Ce, nu ți-e bine ? Dacă ieșim cumva la ziuă, din cauza refluxului, și pe găini și cocoși îi găsește cîntatul pe fluviu, îți dai seama ce primejdie ne paște ?

— Eu n-arunc găinile.

— Frige-le și bagă-le-n untură și-n ulei. O să țină, și le înfulecăm în primele trei zile.

În sfîrșit convins, Cuic-Cuic pornește în căutarea găinilor, dar cîrîielile primelor patru pe care le-a prins le-au făcut probabil pe celelalte să simtă mirosul frigării, căci n-a mai fost chip să pună mîna pe vreuna, s-au ascuns toate prin junglă. E o taină a lighioanelor care aù presimțit, nu știu cum, primejdia.

Încărcați ca niște catîri, străbatem mlaștina în urma purcelului. M-a implorat să luăm purcelul cu noi.

— Pe cuvîntul tău că javra n-o să guițe ?

— Jur. Cînd îi poruncesc, tace. Nici cînd ne-a dat de vreo două-trei ori tîrcoale un tigru n-a guițat. Și totuși i se zbîrlise tot părul.

Convins de buna-credință a lui Cuic-Cuic, accept să-i iau prealubitul purcel. Cînd ajungem la ascunzătoare, s-a înnoptat. Ciocolată e acolo, cu ciungul. Două lanterne electrice îmi permit să controlez totul. Nu lipsește nimic : inelele velei sînt pe catarg, focul e la locul lui, gata să fie ridicat. Cuic-Cuic repetă de două-trei ori manevra pe care i-o arăt. A priceput repede ce vreau de la el. Îi plătesc negrului care a fost atît de corect. E de-o atare naivitate încît a adus hîrtie cu lipici și jumătățile de bancnote. Mă

roagă să i le lipesc. Nici o clipă nu i-a trecut prin minte c-aș putea să-i iau banii înapoi. Oamenii care nu nutresc gînduri rele față de ceilalți se dovedesc ei înșiși buni și drepți. Ciocolată e un om cinstit și cumsecade. Văzuse cum sînt trataţi ocnașii, nu i-a părut rău c-a ajutat pe trei dintre ei să evadeze din iadul ăsta.

— Adio, Ciocolată. Îți urez noroc, tie și familiei tale.

— Mii de mulțumiri.

adio, ocnă

EVADAREA

Mă urc ultimul în barcă şi, împinşi de Ciocolată, înaintăm spre fluviu. Avem două vîsle straşnice, una manevrată de Cuic în faţă, cealaltă de mine. În mai puţin de două ore ajungem pe fluviu.

Plouă de-o oră şi mai bine. Un sac de făină vopsit îmi slujeşte drept impermeabil. Cuic şi ciungul au şi ei cîte unul la fel.

Fluviul e rapid şi plin de vîrtejuri. În ciuda curentului, ajungem în mijlocul lui în mai puţin de-o oră. Ajutaţi de reflux, după trei ceasuri trecem printre cele două faruri. Ştiu că marea e aproape, întrucît sînt situate chiar la gura fluviului. Cu vela şi focul ridicate, ieşim din Kourou fără să întîmpinăm vreun necaz. Vîntul suflă dintr-o parte cu-atîta forţă că sînt silit să-l fac să lunece pe velă. Intrăm în mare brutal şi, ca o săgeată, trecem prin gura fluviului, depărtîndu-ne repede de coastă. În faţa noastră, la patruzeci de kilometri, farul de pe Insula Royale ne arată drumul.

Acum treisprezece zile eram în spatele acestui far, pe Insula Diavolului. Plecarea asta nocturnă pe mare, desprinderea rapidă de continent nu e salutată de cei doi camarazi indochinezi cu o explozie de bucurie. Aceşti oameni nu obişnuiesc să-şi exteriorizeze sentimentele asemenea nouă.

De cum am început să plutim pe apa mării, Cuic-Cuic a zis doar atît, cu un glas firesc :

— Am ieşit foarte bine.

— Da, am pătruns în mare fără nici o greutate.

Ciungul adăugă :

— Mi-e sete, Cuic-Cuic. Dă-mi puțin rachiu.

După ce m-am servit, au tras și ei o dușcă bună.

Am plecat fără busolă, dar cu prilejul primei evadări am învățat să mă călăuzesc după soare, lună, stele și vînt. Așadar mă îndrept spre larg fără nici o șovăire, cu catargul orientat spre Steaua Polară. Barca se comportă bine : urcă suplă valurile și aproape că n-are ruliu. Vîntul fiind foarte puternic, dimineața ne aflăm foarte departe de coastă și de Insulele Salvării. Dacă n-ar fi fost prea riscant, m-aș fi apropiat de Insula Diavolului, s-o pot privi pe săturate din larg în vreme ce-o ocolim.

Timp de șase zile marea a fost agitată, dar fără ploaie și fără furtună. Vîntul, foarte puternic, ne-a împins destul de iute spre apus. Cuic-Cuic și Hue sînt niște tovarăși admirabili. Nu se plîng niciodată, nici de vreme rea, nici de soare, nici de frigul nopții. Un singur lucru : nici unul nu vrea să se atingă de cîrmă și să aibă barca pe mînă vreme de cîteva ceasuri ca să pot dormi. De trei sau patru ori pe zi pregătesc mîncarea. S-au consumat toate găinile și cocoșii. Ieri i-am spus lui Cuic în glumă :

— Cînd mîncăm purcelul ?

S-a făcut foc.

— Animalul ăsta e prietenul meu și va trebui să mă omoriți pe mine pînă să-l tăiați pe el.

Tovarășii mei își fac de lucru pe lîngă mine. Nu fumează, ca să pot fuma eu cît vreau. Oricînd se găsește ceai cald. Fac totul fără să fie nevoie să le spun ceva.

Sînt șapte zile de cînd am plecat. Nu mai pot. Soarele frige atît de tare că pînă și prietenii mei sînt opăriți ca niște raci. O să dorm. Leg cîrma și las numai un pic de velă. Barca merge cum o împinge vîntul. Dorm buștean aproape două ore.

O zdruncinătură zdravănă mă trezește brusc. Cînd îmi dau cu apă pe obraz, am plăcuta surpriză să constat că, în timp ce dormeam, Cuic m-a bărbierit fără să simt nimic. Tot datorită lui fața mi-e unsă cu ulei.

De aseară mă îndrept mai spre sud-vest, mi se pare că am luat-o prea spre nord. Pe lîngă faptul că rezistă bine pe mare, barca asta grea are și avantajul că nu se lasă ușor deviată. De aceea presupun c-am mers prea mult spre nord, căci am pus la socoteală și deriva, și poate că n-a avut loc. Ia te uită, un dirijabil ! E prima oară cînd

văd așa ceva. Nu pare să vină spre noi și e prea departe ca să ne dăm seama de mărimea lui.

Luminîndu-i învelișul de aluminiu, soarele îi dă reflexe platinate atît de strălucitoare că nu te poți uita țintă la el. Și-a schimbat ruta, parcă s-ar îndrepta spre noi. Într-adevăr se mărește repede și-n mai puțin de douăzeci de minute se află deasupra noastră. Cuic și ciungul sînt atît de surprinși de arătarea asta că sporovăiesc fără încetare pe limba lor.

— Da' mai vorbiți și franțuzește, ce dracu ! să vă-nțeleg și eu.

— Balon captiv englezesc, zice Cuic.

— Nu, nu-i un balon captiv, e-un dirijabil.

Acum, cînd drăcovenia asta uriașă zboară jos și se rotește-n jurul nostru, descriind cercuri mici, o examinăm cu de-amănuntul. Se zăresc niște steguleț cu care ni se fac semne. Nu putem răspunde, fiindcă nu înțelegem nimic. Dirijabilul insistă, trecînd și mai aproape de noi, atît de aproape că distingem oamenii din carlingă. Apoi se îndepărtează, luînd-o de-a dreptul spre pămînt. La mai puțin de-o oră, sosește un avion care trece de cîteva ori deasupra noastră.

Marea a început să fie mai agitată și dintr-odată vîntul s-a întețit. Orizontul e senin de jur împrejur, nu-i pericol să plouă.

— Ia te uită, zice ciungul.

— Unde ?

— Acolo, punctul ăla în direcția unde trebuie să fie pămîntul. Punctul ăla negru e-un vas.

— De unde știi ?

— Presupun, și-aș zice chiar că-i o vedetă rapidă.

— De ce ?

— Fiindcă nu scoate fum.

Într-adevăr, cam peste un ceas, zărim foarte clar un vas de război cenușiu, care pare să se îndrepte direct spre noi. Se mărește, va să zică înaintează cu o viteză formidabilă, vine într-atît de precis spre noi că mi-e frică să nu treacă prea aproape. Ar fi primejdios, pentru că marea e agitată și șiaful lui, perpendicular pe direcția valurilor, ne-ar putea scufunda.

E un torpilor de buzunar. Cînd schițează un semicerc, ni se înfățișează de-a lungul, așa că-i putem citi numele : *Tarpon*. Cu steagul englez fluturînd la pupă, vasul, după

ce-şi descrie semicercul, se apropie încet din spate. Se menţine cu prudenţă la acelaşi nivel cu noi, cu aceeaşi viteză. O mare parte a echipajului, în uniforma albastră a flotei engleze, se află pe punte. De pe puntea de comandă, un ofiţer îmbrăcat în alb, cu un portavoce la gură, strigă :

— *Stop. You stop !*

— Coboară pînzele, Cuic !

În mai puţin de două minute, vela, trinca şi focul sînt strînse. Fără velă stăm aproape pe loc, doar valurile ne deplasează lateral. Nu pot rămîne aşa multă vreme, e primejdios. O navă lipsită de-un impuls propriu, datorat vreunui motor sau vîntului, nu mai răspunde comenzilor, lucru tare periculos cînd valurile sînt mari. Slujindu-mă de mînă ca de-un portavoce, strig :

— Vorbiţi franceza, *captain* ?

Un alt ofiţer ia portavocele :

— Da, *captain*, înţeleg.

— Ce doriţi ?

— Să vă luăm barca la bord.

— Nu, e prea periculos, nu vreau să-mi fărîmaţi barca.

— Sîntem un vas de război în patrulare, trebuie să vă supuneţi.

— Puţin îmi pasă, noi nu sîntem în război.

— Nu sînteţi naufragiaţi de pe-un vas torpilat ?

— Nu, sîntem nişte evadaţi din ocna franceză.

— Ce ocnă, ce-i aia, ce înseamnă ocnă ?

— Închisoare, penitenciar. *Convict*, pe englezeşte. *Hard labour*. (Muncă silnică.)

— Ah ! Da, da, înţeleg. Cayenne ?

— Da, Cayenne.

— Unde vă duceţi ?

— Honduras britanic.

— Nu se poate. Trebuie s-o luaţi spre sud-vest şi să vă duceţi la Georgetown. Supuneţi-vă, e un ordin.

— O.K.

Îi spun lui Cuic să ridice pînzele şi-o pornim în direcţia indicată de torpilor.

Auzim un motor în spatele nostru, e-o şalupă care s-a desprins de torpilor. Ne ajunge degrabă. Un marinar, cu arma în bandulieră, e în picioare la proră. Şalupa vine pe dreapta, trece literalmente razant pe lîngă noi fără să se oprească şi fără să ne ceară să ne oprim. Dintr-un salt,

marinarul sare în barca noastră. Şalupa îşi urmează drumul şi se întoarce la terpilor.

— *Good afternoon* (Bună ziua), zice marinarul.

Vine spre mine, se aşază alături, pune mîna pe cîrmă şi îndreaptă barca mai spre sud decît mine. Îi încredinţez cîrma bărcii, observînd felul cum procedează. Se pricepe foarte bine să manevreze, nu încape nici o îndoială. Cu toate astea, nu-mi părăsesc locul. Mai ştii ce-o fi în capul lui ?

— Ţigări ?

Scoate trei pachete de ţigări englezeşti şi-i dă fiecăruia cîte unul.

— Ia te uită, zice Cuic, i-au dat pachetele de ţigări în clipa cînd s-a îmbarcat, n-aş crede că se plimbă cu trei pachete la el.

Fac haz de remarca lui Cuic, apoi mă ocup de marinarul englez, care se pricepe mai bine la manevrarea bărcii. Am timp berechet să mă gîndesc. De astă dată evadarea a reuşit definitiv. Sînt un om liber, liber. Mi se pune un nod fierbinte în gît, cred chiar că-mi dau lacrimile. E adevărat, sînt definitiv liber, de vreme ce, de cînd cu războiul, nici o ţară nu-i mai extrădează pe evadaţi.

Pînă s-o isprăvi războiul voi avea timp să mă fac respectat şi cunoscut oriunde o să mă stabilesc. Singurul necaz e că, din pricina războiului, te pomeneşti că n-o să-mi pot alege ţara în care aş vrea să rămîn. Nu-i nimic, oriunde aş trăi, voi cîştiga în scurt timp stima şi încrederea locuitorilor şi a autorităţilor prin felul meu de trai, care trebuie să fie, şi va fi, ireproşabil. Chiar mai mult, exemplar.

Senzaţia de siguranţă că am învins în sfîrşit calea putreziciunii e atît de puternică încît nu mă mai gîndesc la altceva. În fine, ai cîştigat, Papillon ! După nouă ani ai învins definitiv. Doamne, îţi mulţumesc, poate c-ai fi putut s-o faci mai devreme, dar căile tale sînt de nepătruns, nu mă plîng de tine, căci cu ajutorul tău sînt încă tînăr, sănătos şi liber.

Tot gîndindu-mă la drumul străbătut în aceşti nouă ani de ocnă, plus cei doi dinainte, din Franţa, în total unsprezece, urmăresc direcţia indicată de braţul marinarului, care-mi spune : „Pămîntul".

La orele şaisprezece, după ce-am depăşit un far stins, pătrundem în apele unui uriaş fluviu : Demerara River.

Şalupa apare din nou, marinarul îmi dă cîrma şi se duce să se posteze în faţă. Prinde din zbor o parîmă groasă pe care-o leagă de banca din faţă. Strînge el însuşi velele şi, remorcaţi lin de şalupă, urcăm vreo douăzeci de kilometri pe fluviul ăsta galben, urmaţi la două sute de metri de torpilor. După un cot zărim un oraş mare : „Georgetown", strigă marinarul englez.

Într-adevăr, traşi de şalupă, pătrundem încet în capitala Guyanei engleze. Multe cargouri de transport, vedete şi vase de război. Pe malul fluviului se aliniază tunuri dispuse pe turele. E un arsenal întreg, atît pe unităţile navale, cît şi pe pămînt.

Iată războiul. A izbucnit de mai bine de doi ani, dar nu-l simţisem. Georgetown, capitala Guyanei engleze, port important pe Demerara River, e în întregime pe picior de război. Impresia pe care mi-o face oraşul sub arme e ciudată. Abia am apucat să abordăm la un apuntament militar, că torpilorul care ne urma se şi apropie încet şi acostează. Cuic cu purcelul lui, Hue cu o boceluţă în mînă şi eu fără nimic, urcăm pe chei. Pe debarcaderul ăsta, rezervat marinei, nu e nici un civil. Doar marinari şi militari. Soseşte un ofiţer, îl recunosc. E cel care mi-a vorbit franţuzeşte, de pe torpilor. Amabil, îmi întinde mîna şi-mi zice :

— Sînteţi sănătos ?

— Da, domnule căpitan,

— Perfect. Va trebui totuşi să treceţi pe la infirmerie, vi se vor face cîteva injecţii. Cei doi prieteni ai dumneavoastră de asemenea.

georgetown

VIAŢA LA GEORGETOWN

În cursul după-amiezii, după cîteva vaccinări, sîntem transferaţi la postul de poliţie al oraşului, un fel de comisariat urias, unde intră şi ies fără încetare sute de poliţişti. Comandantul poliţiei din Georgetown, cea mai înaltă autoritate care răspunde de liniştea acestui port important, ne primeşte imediat în biroul său. În jurul lui, ofiţerii englezi îmbrăcaţi în kaki, impecabili în şortul şi cu ciorapii lor albi. Colonelul ne face semn să ne aşezăm în faţa lui şi ne spune într-o franceză impecabilă :

— De unde veneaţi cînd aţi fost reperaţi pe mare ?

— Din Guyana franceză, de la ocnă.

— Vă rog să-mi spuneţi exact locul de unde aţi evadat.

— Eu, din Insula Diavolului. Ceilalţi dintr-un lagăr semipolitic de la Inini, lîngă Kourou, din Guyana franceză.

— Ce condamnare aveaţi de ispăşit ?

— Pe viaţă.

— Pe ce motiv ?

— Pentru omucidere.

— Şi indochinezii ?

— Tot pentru omucidere.

— Ei la cît fuseseră condamnaţi ?

— Pe viaţă.

— Profesia ?

— Electrician.

— Şi ei ?

— Bucătari.

— Ţineţi cu de Gaulle sau cu Pétain ?

— Habar n-avem de chestiile astea. Sintem niște deținuți care încercăm să ne refacem viața și să trăim cinstit, în libertate.

— O să vi se dea o celulă care-o să rămînă deschisă ziua și noaptea. O să vă punem în libertate după ce-o să vă controlăm declarațiile. Dacă ați spus adevărul, nu-i cazul să vă temeți de ceva. Trebuie să înțelegeți că e război și că sîntem obligați să luăm mai multe măsuri de prevedere decît în vremuri normale.

Pe scurt, o săptămînă mai tîrziu sîntem puși în libertate. Am profitat de săptămîna asta, petrecută la postul de poliție, ca să facem rost de niște haine ca lumea. Așadar, la nouă dimineața, îmbrăcați corect, cei doi indochinezi și cu mine ne aflam pe stradă, înzestrați cu cîte-o legitimație cu fotografiile noastre.

Orașul, care are 250.000 de locuitori, aproape în întregime din lemn, construit după sistemul englezesc : parterul din ciment, restul din lemn. Pe străzi și bulevarde mișună oameni de toate neamurile : albi, ciocolatii, negri, hinduși, culi, marinari englezi și americani, scandinavi. Sîntem nițeluș amețiți de mulțimea asta pestriță. În noi, în inimile noastre sălășluiește o bucurie atît de năvalnică, atît de puternică, încît se reflectă probabil pe chipurile noastre, chiar pe-ale indochinezilor, căci mulți se uită la noi zîmbindu-ne cu amabilitate.

— Unde mergem ? zice Cuic.

— Aproximativ știu unde. Un polițist negru mi-a dat adresa a doi francezi la Penitence Rivers.

Informîndu-ne, aflăm că-i un cartier locuit exclusiv de hinduși. Mă îndrept spre un polițist îmbrăcat în alb, impecabil. Îi arăt adresa. Pînă să ne răspundă, ne cere legitimațiile. I-o dau pe-a mea, plin de mîndrie. „E-n regulă, mulțumesc". După care binevoiește să se deranjeze și ne arată ce tramvai să luăm, după ce-a vorbit cu conductorul. Ieșim din centrul orașului și, după douăzeci de minute, conductorul ne spune să coborîm. Aici trebuie să fie. Pe stradă întrebăm : „*Frenchman ?*" (Francez ?) Un tînăr ne face semn să-l urmăm. Ne călăuzește direct spre o căsuță scundă. Abia m-am apropiat, că trei bărbați au și ieșit din casă, făcîndu-ne semne primitoare.

— Cum, ești aici, Papi ?

— Nu se poate ! zice cel mai în vîrstă, cu părul complet alb. Intră. Asta-i casa mea. Indochinezii sînt cu tine ?

— Da.

— Intrați, fiți binevenîți.

Pe ocnașul ăsta bătrîn îl cheamă Guittou Auguste, zis le Guittou, e-un marsiliez get-beget, a fost în același convoi cu mine pe bordul vasului *La Martinière* în 1933, acum nouă ani. După o evadare care-a dat greș, îmi explică el, a fost iertat de pedeapsa principală și în calitate de eliberat a evadat acum trei ani. Ceilalți doi sînt Petit-Louis, un tip din Arles, și Julot, din Toulon. Și ei au plecat după ce și-au ispășit pedeapsa, dar ar fi trebuit să mai rămînă în Guyana franceză un număr de ani egal cu durata condamnării, respectiv zece și cinsprezece ani (această a doua pedeapsă se numește *dublare*).

Casa are patru încăperi : două dormitoare, o bucătărie, care-i totodată sufragerie, și un atelier. Lucrează pantofi din balata, un soi de cauciuc natural recoltat în junglă, ușor de prelucrat și de modelat cu ajutorul apei calde. Singura hibă e că se topește dacă stă prea mult la soare, deoarece cauciucul nu-i vulcanizat. Inconvenientul se poate remedia intercalînd fișii de pînză între straturile de balata.

Primindu-ne admirabil, cu acea noblețe sufletească pe care a dobîndit-o orice om care a suferit, Guittou aranjează o cameră pentru noi trei și ne instalează la el fără nici o șovăială. Nu-i decît o singură problemă, și anume purcelul lui Cuic, dar Cuic pretinde că n-o să facă murdărie prin casă, e sigur c-o să se ducă afară să-și facă nevoile.

Guittou zice :

— Bine, o să vedem, deocamdată ține-l cu tine.

Provizoriu ne-am așternut trei culcușuri pe jos, cu ajutorul unor vechi pături ostășești.

Așezați în fața ușii, fumînd toți șase cîteva țigări, îi povestesc lui Guittou aventurile mele din ultimii nouă ani. El și cei doi prieteni ai săi sînt numai urechi și-mi trăiesc intens aventurile, întrucît le resimt prin prisma propriei lor experiențe. Doi dintre ei l-au cunoscut pe Sylvain și deplîng sincer cumplita lui moarte. Prin fața noastră trec în sus și-n jos o grămadă de oameni de toate neamurile. Din cînd în cînd intră cîte unul, să cumpere pantofi sau o mătură, căci Guittou și prietenii săi meșteresc și mături ca să-și cîștige existența. Aflu de la ei că la Georgetown sînt vreo treizeci de evadați, ocnași și de-

portați. Se întîlnesc noaptea într-un bar din centru, unde beau împreună rom sau bere. Toți muncesc ca să facă față nevoilor, îmi povestește Julot, și majoritatea se poartă corect.

În timp ce stăm la umbră, în fața ușii, trece un tip căruia Cuic îi spune ceva. Fără să-mi zică vreo vorbă, Cuic și ciungul pleacă cu el. Probabil că nu se duc departe, căci purcelul se ia după ei. Două ore mai tîrziu, Cuic se întoarce cu un măgar care trage o cotigă. Mîndru nevoie-mare, oprește urecheatul, vorbindu-i pe limba lor. În cotigă se află trei paturi de fier demontabile, trei saltele, perne, trei valize. Cea pe care mi-o dă e plină cu cămăși, chiloți, maiouri, plus două perechi de pantofi, cravate etc.

— Unde-ai găsit toate astea, Cuic ?

— Compatrioții mei mi le-au dat. Mîine o să ne ducem să-i vizităm, vrei ?

— S-a făcut.

Ne-am fi așteptat să plece înapoi cu măgarul și cu cotiga, dar nici gînd. Cuic deshamă măgarul și-l priponește în curte.

— Mi-au dăruit și căruța cu măgarul. Cu așa ceva, mi-au spus ei, pot să-mi cîștig ușor existența. Mîine o să vină un consătean de-al meu să mă învețe cum.

— Te descurci repede, nimic de zis.

Guittou e de-acord ca măgarul și cotiga să stea deocamdată în curte. A mers bine treaba în prima noastră zi de libertate. Seara, adunați toți șase în jurul mesei de lucru, ne delectăm cu o supă bună de legume, făcută de Julot, și cîte-o porție zdravănă de spaghete.

— Fiecare pe rînd o să spele vasele și-o să facă curățenie prin casă, zice Guittou.

Masa asta luată în comun e simbolul unei prime mici colectivități, plină de căldură. Senzația de-a te ști ajutat să-ți faci primii pași ai vieții de om liber e foarte reconfortantă. Cuic, ciungul și cu mine ne simțim realmente și pe deplin fericiți. Avem un acoperiș, un pat, prieteni generoși, care, în sărăcia lor, au avut totuși mărinimia să ne ajute. Ce se poate mai mult ?

— Ce-ai vrea să faci diseară, Papillon ? mă întreabă Guittou. Vrei să mergem în centru, la barul ăla unde se duc toți evadații ?

— Aș prefera să stau aici astă-seară. Du-te, dacă dorești, nu vreau să-ți stric cheful.

— Da, o să mă duc, trebuie să mă întîlnesc cu cineva.

— O să stau cu Cuic și cu ciungul.

Petit-Louis și Guittou s-au înțolit, și-au pus și cravată, și-au pornit spre centru. Doar Julot a rămas să termine ciște pantofi. Tovarășii mei și cu mine dăm o raită prin străzile din vecinătate, să cunoaștem cartierul. Majoritatea sînt hinduși, foarte puțini negri, albi aproape deloc, ci-colo cîte-un restaurant indochinez.

Penitence Rivers, ăsta-i numele cartierului, e un colțișor din India sau Java. Tinerele femei sînt extraordinar de frumoase, iar bătrînii poartă un fel de anterie lungi, albe. Mulți umblă desculți. E un cartier de oameni săraci, dar toată lumea e îmbrăcată curat. Străzile sînt slab luminate, barurile unde se bea și se mănîncă sînt pline de oameni, de peste tot se aude muzică indiană. Un negru tuciuriu, îmbrăcat în alb și cu cravată, mă oprește :

— Sînteți francez, domnule ?

— Da.

— Îmi face plăcere să întîlnesc un compatriot. Îmi permiteți să vă invit la un păhărel ?

— Mulțumesc, dar sînt cu doi prieteni.

— Nu face nimic. Știu franțuzește ?

— Da.

Iată-ne instalați toți patru la o masă care dă spre trotuarul unui bar. Martinichezul ăsta vorbește o franceză mai aleasă decît noi. Ne spune să ne ferim de negrii englezi, căci, zice el, mint cu toții de-ngheață apele. „Nu sînt ca noi, francezii : noi ne ținem de cuvînt, ei nu."

Zîmbesc în sinea mea auzindu-l pe balaoacheș cum zice „noi francezii", dar apoi mă simt de-a binelea tulburat. Chiar așa, domnul ăsta e un francez mai pur decît mine, cred, căci își afirmă naționalitatea cu căldură și încredere. El e în stare să-și dea viața pentru Franța, eu nu. Înseamnă că-i mai francez decît mine. De aceea mă las antrenat în discuție.

— Îmi face plăcere să întîlnesc un compatriot și să vorbesc pe limba mea, vorbesc foarte prost englezește.

— Eu unul vorbesc engleza curgător și corect gramatical. Dacă pot să vă fiu de folos, vă stau la dispoziție. Sînteți de mult la Georgetown ?

— De-o săptămînă.

— De unde veniți ?

— Din Guyana franceză.

— Nu se poate, sînteți un evadat sau un gardian care vrea să i se alăture lui de Gaulle ?

— Nu, sînt un evadat.

— Și prietenii dumneavoastră ?

— Și ei.

— Domnule Henri, nu vreau să vă cunosc trecutul ; acum e momentul să ajutați Franța și să vă răscumpărați greșelile. Eu țin cu de Gaulle și aștept să mă îmbarc spre Anglia. Să ne întîlnim mîine la Martiner Club, uitați adresa. Aș fi încîntat dacă v-ați alătura nouă.

— Cum vă numiți ?

— Homer.

— Domnule Homer, nu pot să mă hotărăsc pe loc, trebuie mai întîi să aflu ce-i cu familia mea și, totodată, pînă să iau o hotărîre atît de importantă, trebuie să mă gîndesc bine. Vedeți, domnule Homer, judecînd la rece, Franța m-a făcut să sufăr cumplit și m-a tratat într-un chip neomenos.

Cu o înflăcărare și o căldură admirabilă, martinichezul încearcă din toată inima să mă convingă. E într-adevăr emoționant să asculți argumentele acestui om în favoarea Franței noastre mutilate.

Ne întoarcem acasă foarte tîrziu și, în pat, mă gîndesc la tot ce mi-a spus acel mare francez. Trbuie să mă gîndesc serios la propunerea lui. La urma urmei, sticleții, magistrații, Administrația penitenciarelor nu înseamnă Franța. În adîncul sufletului meu îmi dau seama, evident, că n-am încetat s-o iubesc. Și cînd te gîndești că nemții au cuprins toată Franța ! Dumnezeule, cît trebuie să sufere ai mei, și ce rușine pentru toți francezii !

Cum mă trezesc, măgarul, cotiga, purcelul, Cuic și ciungul au dispărut.

— Ei, bărbate, ai dormit bine ? mă întreabă Guittou și prietenii lui.

— Da, mulțumesc.

— Vrei o cafea neagră cu lapte sau ceai ? Cafea și pîine cu unt ?

— Mulțumesc.

Mănînc și mă uit la ei cum lucrează.

Julot pregătește cocoloșul de balata și, în funcție de cantitatea necesară, mai vîră bucăți de cauciuc tare în apă

caldă, la frămîntă şi le adaugă ghemotocului înmuiat.

Petit-Jouis pregăteşte bucăţile de pînză şi Guittou face pantoful.

— Faceţi mulţi pantofi ?

— Nu. Muncim cît să cîştigăm douăzeci de dolari pe zi. Cu cinci plătim chiria şi mîncarea. Ne mai rămîn cîte cinci de căciulă ca bani de buzunar, pentru îmbrăcăminte şi spălat.

— Îi vindeţi pe toţi ?

— Nu, cîteodată unul din noi trebuie s-o pornească să vîndă marfa pe străzile oraşului. E tare greu să vinzi umblînd pe jos, în plin soare.

— Dac-o fi nevoie, fac bucuros treaba asta. Nu vreau să trăiesc ca un parazit. Trebuie să contribui şi eu să ne cîştigăm pîinea.

— Bine, Papi.

M-am plimbat toată ziua prin cartierul hindus din Georgetown. Zăresc un afiş mare de cinema şi mă apucă o poftă nebună să văd şi să aud pentru prima oară un film sonor şi în culori. O să-l rog pe Guittou să mergem diseară. Am umblat pe străzile din Penitence Rivers toată ziua. Politeţea acestor oameni îmi place enorm. Au două calităţi : sînt curaţi şi foarte politicoşi. Ziua asta petrecută de unul singur pe străzile unui cartier din Georgetown mi se pare chiar mai măreaţă decît sosirea la Trinidad, acum nouă ani.

La Trinidad, în mijlocul acelor minunate senzaţii trezite de plimbarea prin mulţimea de pe străzi, îmi puneam neîncetat o întrebare : Curînd, peste două săptămîni, maximum trei, voi fi nevoit să iau iarăşi calea mării. Ce ţară mă va primi ? Se va găsi oare o naţiune care să-mi ofere azil ? Ce mă aşteaptă ? Aici e altfel. Sînt definitiv liber ; dacă aş dori, aş putea chiar să plec în Anglia şi să mă înrolez în Forţele Franceze Libere. Ce să fac ? Dacă mă hotărăsc să mă alătur lui de Gaulle, n-o să se spună c-am făcut-o deoarece nu ştiam unde să mă ascund ? În mijlocul unor indivizi nepătaţi, n-o să fiu oare tratat ca un ocnaş care n-a găsit alt refugiu şi care e de partea lor doar din priţina asta ? Se spune că Franţa e împărţită în două, între Pétain şi de Gaulle. Cum se face că un mareşal al Franţei nu ştie unde se află onoarea şi interesul Franţei ? Dacă mă înrolez într-o zi în Forţele Franceze Libere, n-o să mă trezesc cumva obligat mai tîrziu să trag în francezi ?

Aici va fi greu, foarte greu, să-mi fac o situație acceptabilă. Guittou, Julot și Petit-Louis nu sînt cîtuși de puțin niște imbecili, și totuși muncesc pentru cinci dolari pe zi. Mai întîi trebuie să învăț să trăiesc liber. Din 1931 — și ne aflăm în 1942 — sînt un deținut. Nu pot să rezolv toate aceste necunoscute în prima mea zi de libertate. Nu cunosc nici măcar problemele elementare care i se pun cuiva cînd vrea să-și facă un rost în viață. N-am făcut niciodată o muncă manuală. Am lucrat nițel ca electrician. Oricare muncitor din meseria asta știe mai multe decît mine. Trebuie să-mi făgăduiesc mie însumi un singur lucru : să trăiesc cinstit pe cît posibil conform propriei mele morale.

Cînd mă întorc acasă e patru după-amiază.

— Ei, Papi, e plăcut să guști primele clipe de libertate ? Ai făcut o plimbare frumoasă ?

— Da, Guittou, m-am tot învîrtit prin străduțele acestui cartier atît de mare.

— Ți-ai întîlnit indochinezii ?

— Nu.

— Sînt în curte. Tare-s descurcăreți prietenii ăștia ai tăi. Au și cîștigat patruzeci de dolari și țineau morțiș să iau eu douăzeci. Am refuzat, bineînțeles. Du-te să-i vezi.

Cuic tocmai taie o varză pentru purcelul lui. Ciungul spală măgarul, care se lasă bucuros.

— Cum o duci, Papillon ?

— Bine, dar voi ?

— Sîntem foarte mulțumiți, am cîștigat patruzeci de dolari.

— Cum ați făcut ?

— Am pornit-o la trei dimineața spre periferie, c-un consătean de-al nostru, ca să ne arate cum merge treaba. Venise cu două sute de dolari. Cu banii ăștia am cumpărat roșii, salate, vinete, în sfîrșit, tot felul de zarzavaturi proaspete și frumoase. Plus cîteva găini și ouă, și lapte de capră. Ne-am dus la piață lîngă portul orașului și-am vîndut totul, mai întîi unor băștinași, foarte puțin de altfel, apoi unor marinari americani. Au fost atît de mulțumiți de prețuri că mîine nici nu mă mai lasă să mă duc la piață : mi-au spus să-i aștept în fața intrării în port. O să cumpere tot. Na, ține banii. Tot mai ești șeful, tu trebuie să păstrezi banii.

— Cuic, știi prea bine că am bani și că ăștia nu-mi trebuie.

— Ține banii, că altfel nu mai lucrăm.

— Ascultă, francezii o scot la capăt cu vreo cinci dolari. O să luăm fiecare cîte cinci dolari și alți cinci o să-i dăm aici, acasă, pentru mîncare. Pe ceilalți îi punem deoparte, să-i înapoiem consăteanului tău ăi două sute de dolari pe care ți i-a împrumutat.

— S-a făcut.

— Mîine vreau să viu cu voi.

— Nu, tu stai și dormi. Dacă vrei, vino să ne întîlnim la șapte în fața intrării principale în port.

— Bine.

Toți sînt încîntați. În primul rînd noi, știind că ne putem cîștiga existența și că n-o să trăim pe spinarea prietenilor noștri. În al doilea rînd, Guittou și ceilalți doi, care, oricît de buni ar fi la suflet, s-or fi întrebat cît o să dureze pînă o să ne descurcăm singuri.

— Papillon, ca să sărbătorim această adevărată performanță a prietenilor tăi, o să preparăm doi litri de lichior de anason.

Julot pleacă și se întoarce cu spirt alb făcut din trestie de zahăr și cu tot ce-i mai trebuie. O oră mai tîrziu bem *pastis* ca la Marsilia. Datorită alcoolului, glasurile devin mai sonore și rîsetele izvorîte din bucuria de-a trăi sînt mai vesele ca de obicei. Niște vecini hinduși, trei bărbați și două fete, care i-au auzit pe francezi chefuind, sosesc fără să aștepte vreo invitație. Aduc niște frigărui din carne de pasăre și de porc, foarte piperate și ardeiate. Cele două fete sînt neobișnuit de frumoase. Îmbrăcate în alb de sus pînă jos, desculțe, au brățări de argint la glezna stîngă. Guittou îmi spune :

— Bagă de seamă. Sînt fete cuminți. Nu cumva să-ți scape vreo vorbă mai deșucheată văzîndu-le cu sînii goi sub vălul ăla transparent. Pentru ele e ceva firesc. Eu sînt prea bătrîn, dar Julot și Petit-Louis au încercat la început, cînd am venit aici, și s-au făcut de baftă. Multă vreme n-au mai dat pe la noi.

Cele două fete sînt minunat de frumoase. Un punct tatuat în mijlocul frunții le dă un aer ciudat. Ne vorbesc cu drăgălășenie, și cu picul de engleză pe care-l știu, înțeleg că ne urează bun-venit la Georgetown.

Noaptea, Guittou și cu mine am pornit spre centrul orașului. S-ar zice că-i altă civilizație, cu totul deosebită de aceea în care trăim. Orașul e-un furnicar de oameni. Albi,

negri, hinduşi, indochinezi, ostaşi şi marinari în ţinută militară şi-o mulţime de mateloţi din marina comercială. Foarte multe baruri, restaurante, cabarete, localuri de noapte iluminează străzile ca ziua cu lumina lor vie.

Spre sfîrşitul serii, după ce-am văzut pentru prima oară de cînd trăiesc un film sonor în culori, încă năucit de noutatea asta, mă ţin după Guittou, care mă duce într-un bar uriaş. Vreo douăzeci şi ceva de francezi ocupă un colţ al sălii. Băutura : *cubas libres* (alcool şi coca-cola.).

Toţi indivizii ăştia sînt nişte evadaţi, nişte tipi duri. Unii au plecat după ce-au fost eliberaţi, îşi ispăşiseră pedeapsa şi urmau să-şi petreacă „dublarea" în libertate. Crăpînd de foame, fără lucru, prost văzuţi de populaţie, ca şi de civilii guyanezi, au preferat să plece spre o ţară unde credeau c-o s-o ducă mai bine. Dar e foarte greu, îmi spun ei.

— Eu tai lemne în junglă pentru doi dolari şi jumătate pe zi, la John Fernandes. O dată pe lună vin pe cîte-o săptămînă la Georgetown. Sînt disperat.

— Dar tu ?

— Fac colecţii de fluturi. Mă duc după ei prin junglă şi, cînd adun destui fluturi de diverse soiuri, îi aranjez într-o cutie cu capac de sticlă şi vînd colecţia.

Alţii fac pe hamalii în port. Toţi muncesc, dar cîştigă abia cît să-şi ţină zilele.

— E tare greu, dar sîntem liberi, zic ei. Tare-i bine să fii liber.

Astă-seară vine să ne vadă un deportat, Faussard. Face cinste cu băutură la toţi. Se afla pe-un vas canadian încărcat cu bauxită şi care a fost torpilat la ieşirea din fluviul Demarara. E *survivor* (supravieţuitor) şi a căpătat bani ca despăgubire pentru naufragiu. Aproape tot echipajul s-a înecat. A avut norocul să se poată urca într-o şalupă de salvare. Ne povesteşte că submarinul german a ieşit la suprafaţă şi le-a vorbit. I-a întrebat cîte vase încărcate cu bauxită aşteaptă să plece din port. Au răspuns că nu ştiu, iar cel care le punea întrebări a început să rîdă : „Ieri, zice el, eram la cutare cinema din Georgetown. Iă priviţi contramarca biletului de intrare !" Şi, descheindu-şi haina, cică le-ar fi zis : „Costumul ăsta l-am cumpărat la Georgetown". Neîncrezătorii ţipă că astea-s tromboane, dar Faussard insistă, şi precis că-i adevărat. Submarinul pare-se

că l-a avertizat chiar că vasul cutare avea să vină să-i ia. Într-adevăr, au fost salvați de vasul indicat.

Fiecare își spune povestea. Guittou și cu mine stăm lîngă un bătrîn parizian din Hale : Petit-Louis de pe rue des Lombards, ne zice el.

— Dragă Papillon, găsisem o șustă să trăiesc fără să fac nimic. Cînd apărea în ziar numele unui francez la rubrica „mort pentru rege sau regină", sau cam așa ceva, mă duceam la un cioplitor în marmură și puneam să mi se fotografieze o piatră funerară pe care pictasem numele vasului, data cînd fusese torpilat și numele francezului. După aceea mă prezentam la vilele bogate ale englezilor și le spuneam că trebuie să contribuie la cumpărarea unei stele funerare pentru francezul mort pentru Anglia, ca să rămînă în cimitir o amintire despre el. Treaba a mers pînă săptămîna trecută, cînd un dobitoc de breton, declarat mort pe-un vas torpilat, a apărut în carne și oase, pe deasupra și sănătos tun. A vizitat niște femei cărora tocmai le cerusem cîte cinci dolari de căciulă pentru mormîntul mortului, care striga-n gura mare că-i viu și că-n veac nu cumpărasem vreun monument funerar de la cioplitor. Va trebui să găsesc altceva ca să-mi cîștig pîinea, că la vîrsta mea nu mai pot să muncesc.

Sub efectul băuturii, fiecare își dă în vileag poveștile cele mai neașteptate, convins că numai noi înțelegem franțuzește.

— Eu unul fac păpuși din balata, zice altul, și mînere de bicicletă. Din păcate, cînd fetițele își uită păpușile în grădină, la soare, se topesc sau se deformează. Îți dai seama ce tărăboi se iscă dacă uit c-am vîndut pe strada cutare sau cutare. De vreo lună nu mai pot să trec ziua prin mai bine de jumătate din Georgetown. Cu bicicletele, la fel. Cine o lasă la soare, cînd și-o ia, rămîne cu mîinile lipite de manșoanele de balata pe care i le-am vîndut.

— Eu, zice altul, fac cravașe cu capete de negresă, tot din balata. Marinarilor englezi le spun că sînt unu din cei scăpați de la Mers el-Kébir [1] și că deci sînt obligați să cum-

[1] Bază navală a Franței, în golful Oran. După capitularea Franței, la 3 iulie 1940, o escadră franceză ancorată aci a refuzat oferta făcută de englezi : să continue lupta împotriva Germaniei sau să se lase dezarmată ; drept urmare, a fost scufundată de flota engleză, pierind totodată 1300 de marinari francezi. (n. t.)

pere, deoarece ai lor s-au străduit în fel şi chip să mă oureţe. Din zece inşi, opt cumpără.

Adunătura asta de golani mă distrează şi totodată îmi dovedeşte că nu-i deloc uşor să-ţi cîştigi pîinea.

Un tip umblă la aparatul de radio al barului : se aude un apel al lui de Gaulle. Toată lumea ascultă glasul acestui francez, care-i încurajează din Londra pe francezii din colonii şi de peste ocean. Apelul lui de Gaulle e patetic, absolut nimeni nu deschide gura. Dintr-odată, unul din tipii duri, care-i cam cherchelit, se scoală şi zice :

— Fir-ar să fie, fraţilor ! Straşnică treabă ! Am învăţat englezeşte dintr-un foc, înţeleg tot ce zice Churchill ăsta !

Toată lumea rîde cu hohote, nimeni nu se căzneşte să-l lămurească pe beţivan că s-a înşelat.

Da, trebuie să fac primii paşi ca să-mi cîştig existenţa şi, din cîte văd, n-o să fie uşor. Dar nu-mi fac defel griji. Din 1930 pînă în 1942 am pierdut de tot simţul răspunderii şi capacitatea de-a mă descurca de unul singur. Cineva care a fost atîta vreme deţinut, fără să fie nevoit să se ocupe de hrană, de locuinţă, de îmbrăcăminte, cineva sucit şi învîrtit pe toate feţele, deprins să nu facă nimic de capul lui, ci să execute automat ordinele cele mai diverse fără să le analizeze, acest cineva, care în cîteva săptămîni se trezeşte deodată într-un mare oraş, care trebuie să înveţe din nou să meargă pe trotuare fără să îmbrîncească pe nimeni, să traverseze o stradă fără să-l calce maşinile, să i se pară firesc ca la cerere să i se servească de băut sau de mîncat, acest cineva trebuie să înveţe din nou să trăiască. De pildă, au loc reacţii neaşteptate. În mijlocul tuturor acestor tipi duri, eliberaţi, deportaţi, care au evadat şi care-şi împestriţează franceza cu vorbe englezeşti sau spaniole, ale căror istorioare le-ascult numai urechi, simt deodată, în colţul ăsta de bar englezesc, că m-apucă nevoia să merg la toaletă. Ei bine, e aproape de necrezut, dar o frăcţiune de secundă l-am căutat din ochi pe paznicul căruia trebuia să-i cer voie. A durat extrem de puţin, dar totodată mi s-a părut foarte ciudat cînd mi-am dat seama : Papillon, nu mai ai cui să-i ceri permisiunea să te duci să-ţi faci nevoile.

Şi la cinema, în momentul cînd plasatoarea ne căuta un loc, mi-a venit, preţ de-o clipă, să-i zic : „Vă rog să nu vă

dcranjați pentru mine, sînt un biet condamnat care nu merită nici o atenție". Mergînd pe stradă, pe drumul de la cinema la bar, am întors capul de cîteva ori. Guittou, care cunoaște reacția asta, îmi spune :

— De ce întorci mereu capul ? Vrei să vezi dacă te urmărește caraliul ? Papi dragă, aici nu-s caralii. I-ai lăsat la ocnă.

În limbajul colorat al ocnașilor se zice că trebuie să-ți lepezi uniforma. E mai mult decît atît, căci uniforma ocnașului e doar un simbol. Trebuie să-ți smulgi din suflet și din creier urma ca de fier înroșit a unei matricole infamante.

Tocmai a intrat în bar o patrulă englezească de polițiști negri, impecabili. Trec de la o masă la alta, controlează legitimațiile. Cînd ajung în colțul nostru, șeful se uită atent la toate chipurile. A văzut unul pe care nu-l cunoaște : al meu.

— Fiți, vă rog, amabil și arătați-mi legitimația dumneavoastră.

Îi dau legitimația, mă privește în fugă, mi-o înapoiază și adaugă :

— Vă rog să mă scuzați, nu vă cunoșteam. Fiți binevenit la Georgetown.

Și pleacă.

Paul Savoyardul spune :

— Inglișii ăștia-s grozavi. Singurii străini în care au încredere oarbă sînt ocnașii evadați. Dacă poți dovedi autorităților britanice c-ai evadat din ocnă, îți dobîndești imediat libertatea.

Cu toate că ne-am întors acasă tîrziu, la șapte dimineața mă aflu în port la intrarea principală. Cuic și ciungul sosesc în mai puțin de-o jumătate oră, cu cotiga plină de zarzavaturi proaspete, culese de dimineață, cu ouă și cîțiva pui. Sînt singuri. Îi întreb unde-i consăteanul care urma să-i învețe cum să procedeze. Cuic răspunde :

— Ne-a arătat ieri, ajunge. Acum ne descurcăm singuri.

— Vii de departe cu marfa asta ?

— Da, cale de peste două ceasuri și jumătate. Am pornit de la trei dimineața și abia acum am ajuns.

Cuic a făcut rost de ceai cald și de niște turtițe, de parcă ar fi aici de douăzeci de ani. Așezați pe trotuar, lîngă cotigă, bem și mîncăm așteptîndu-ne clienții.

— Crezi c-o să vină americanii de ieri ?

— Așa nădăjduiesc, iar dacă nu vin, vindem altora.

— Dar cum e cu prețurile ? Cum te descurci ?

— Eu nu le spun : Face atîta. Le zic : Cît dai ?

— Păi nu știi englezește.

— E drept, dar știu să-mi mișc degetele și mîinile, așa că-i ușor.

— Dar tu vorbești destul de bine ca să vinzi și să cumperi, îmi spune Cuic.

— Da, dar aș vrea să văd mai întîi cum te descurci tu.

Nu durează mult și iată că sosește un soi de *jeep* uriaș numit *command-car*. Coboară șoferul, un subofițer și doi marinari. Subofițerul se urcă-n cotigă și cercetează totul : salatele, vinetele etc. Fiecare grămadă e inspectată, pipăie puii.

— Cît face toată marfa ?

Și tîrguiala începe. Marinarul american vorbește pe nas. Nu înțeleg nimic din ce spune. Cuic turuie pe limba lui și pe franțuzește. Văzînd că nu reușesc să se înțeleagă, îl iau deoparte pe Cuic.

— Cît ai cheltuit cu totul ?

Se scotocește prin buzunare și găsește șaptesprezece dolari.

— O sută optzeci și trei de dolari, îmi spune Cuic.

— Cît îți oferă ?

— Cred că două sute zece, dar nu-i destul.

Mă îndrept spre ofițer. Mă întreabă dacă vorbesc englezește. Un pic.

— Vorbiți rar, îi zic.

— O.K.

— Cît plătiți ? Nu, două sute zece dolari nu se poate. Două sute patruzeci.

Nu vrea.

Se face că pleacă, apoi se întoarce, pleacă iar, se urcă în *jeep*, dar îmi dau seama că joacă teatru. În momentul cînd coboară din nou, sosesc cele două vecine ale noastre, frumoasele hinduse pe jumătate voalate. Au observat desigur scena, întrucît se prefac că nu ne cunosc. Una din ele se suie-n căruță, cercetează marfa și ni se adresează :

— Cu cît o dați pe toată ?

— Două sute patruzeci de dolari, îi răspund eu.

Zice :

— S-a făcut.

Dar americanul scoate două sute patruzeci de dolari și-i dă lui Cuic, spunîndu-le fetelor că apucase să cumpere. Vecinele mele nu pleacă, și-i privesc pe americani cum descarcă marfa din căruță și-o încarcă apoi în *command-car*. În ultimul moment, un marinar ia purcelul, crezînd că face parte din marfa tocmită. Bineînțeles, Cuic nu vrea să-i dea purcelul. Se iscă o discuție în care nu reușim să explicăm că purcelul nu-i de vînzare.

Încerç să le fac pe fete să înțeleagă, dar e foarte greu. Nici ele nu pricep. Marinarii americani nu vor să-i dea drumul purcelului. Cuic nu vrea să restituie banii. O să se lase cu bătaie. Ciungul a și pus mîna pe-un lemn din căruță, cînd iată că trece un *jeep* al poliției militare americane. Subofițerul fluieră. Poliția militară se apropie. Îi spun lui Cuic să dea banii înapoi, el nici nu vrea s-audă. Marinarii au pus mîna pe purcel, nici ei nu vor să-l dea înapoi. Cuic s-a înfipt în fața *jeep*-ului și nu-i lasă să plece. În jurul acestei scene zgomotoase s-au adunat o grămadă de gură-cască. Poliția americană le dă dreptate americanilor, de altfel nici ei nu înțeleg nimic din păsăreasca pe care-o vorbim noi și socotesc c-am vrut să-i păcălim pe marinari.

Nu mai știu ce să fac, cînd mi-aduc aminte că am un număr de telefon de la Mariner Club cu numele martinichezului. I-l dau ofițerului de poliție, spunîndu-i : „Interpret". Mă duce la un telefon. Sun și am norocul să-l găsesc pe prietenul meu, gaullistul. Îl rog să-i explice polițistului că purcelul nu-i de vînzare, că e dresat, că pentru Cuic e ca un cîine și că am uitat să le spunem marinarilor că nu-l vinde. După aceea îi trec polițistului receptorul. Trei minute sînt de-ajuns ca să priceapă totul. El însuși ia purcelul și i-l dă lui Cuic, care, fericit la culme, îl ia în brațe și-l pune repede în căruță. Incidentul se încheie cu bine și americanii rîd ca niște copii. Toată lumea pleacă, totul s-a sfîrșit cu bine.

Seara, acasă, le mulțumim fetelor, care rîd cu lacrimi de toată povestea.

S-au făcut trei luni de cînd sîntem la Georgetown. Azi ne instalăm într-o jumătate din casa prietenilor noștri hinduși. Două camere mari și luminoase, o sufragerie, o bucătărioară cu o sobă cu mangal și o curte imensă, care într-un colț e acoperită cu tablă. Acolo e grajdul. Cotiga și

măgarul sînt la adăpost. O să dorm singur într-un pat mare luat de ocazie, împreună cu o saltea grozavă. În camera de alături, fiecare în cîte-un pat, cei doi prieteni indochinezi. Mai avem și-o masă cu șase scaune, plus patru tabu-rete. În bucătărie se află toate ustensilele necesare gătitu-lui. După ce i-am mulțumit lui Guittou și prietenilor săi pentru găzduire, ne luăm în primire casa, cum zice Cuic.

În fața ferestrei din sufragerie, care dă spre stradă, tro-nează un fotoliu din răchită împletită, cadoul hinduselor. Pe masa din sufragerie, într-un vas de sticlă, sînt cîteva flori proaspete aduse de Cuic.

Impresia că am pentru prima dată un cămin, sărăcăcios dar curat, casa aceea luminoasă și dichisită, primul rezul-tat a trei luni de muncă în echipă, îmi dau încredere în mine și în viitor.

Mîine e duminică, piața e închisă, sîntem liberi deci toată ziua. De aceea ne-am hotărît cîteșitrei să-i poftim la masă pe Guittou și pe prietenii lui, precum și pe hinduse cu frații lor. Invitatul de onoare va fi indochinezul care i-a ajutat pe Cuic și pe ciung, cel care le-a dăruit măgarul și cotiga și care ne-a împrumutat cele două sute de do-lari ca să ne înjghebăm primul negoț. Va găsi pe farfuria lui un plic cu cele două sute de dolari și cîteva cuvinte de mulțumire din partea noastră, scrise pe limba lui.

După purcel, pe care-l adoră, mie îmi revine întreaga prietenie a lui Cuic. Are față de mine atenții neîncetate : sînt cel mai bine îmbrăcat din toți trei, și Cuic sosește adesea cu cîte-o cămașă, cu o cravată sau cu un pantalon pentru mine. Toate astea le cumpără din banii lui. Cuic nu fumează, nu bea aproape deloc, singurul lui viciu e jocul de cărți. Nu visează decît un lucru : să aibă destule economii ca să se ducă la clubul chinezesc să joace.

Nu întîmpinăm nici o greutate cu vînzarea produselor cumpărate dimineața. Am început să vorbesc destul de bine englezește ca să cumpăr și să vînd. Cîștigăm cîteșitrei cam douăzeci și cinci, treizeci și cinci de dolari pe zi. E puțin, dar sîntem foarte mulțumiți c-am găsit atît de repede un mijloc de-a ne asigura existența. Nu mă duc de fiecare dată cu ei la cumpărat, deși mi se fac reduceri mai mari, dar acum eu sînt totdeauna cel care vinde. Mă cunosc o grămadă de marinari americani și englezi detașați pe us-cat pentru aprovizionarea navelor lor. Ne tocmim cu ama-bilitate, fără prea multă înflăcărare. E unul, o huidumă de

cantinier de la popota ofiţerilor americani, un italo-american care-mi vorbeşte totdeauna pe italieneşte. E-n culmea fericirii cînd îi răspund pe limba lui şi nu se tocmeşte decît ca să se distreze. Pînă la urmă cumpără la preţul pe care i l-am cerut la începutul discuţiei.

De pe la opt şi jumătate, nouă dimineaţa, sîntem acasă. Ciungul şi Cuic se culcă, după ce-am mîncat toţi trei ceva uşor. Eu mă duc să-l văd pe Guittou, sau vecinele vin pe la mine. Nu-i cine ştie ce treabă de făcut prin casă : cele două surori mătură, spală rufele, fac paturile, curăţă prin casă şi fac bine toate treburile astea pentru mai nimic : doi dolari pe zi. Apreciez din plin faptul că sînt liber şi că n-am griji în ce priveşte viitorul.

FAMILIA MEA HINDUSĂ

Vehiculul cel mai utilizat în oraş e bicicleta. Mi-am cumpărat aşadar o bicicletă, ca să mă pot duce oriunde fără bătaie de cap. Oraşul fiind aşezat la şes, ca şi împrejurimile, se pot parcurge, fără efort, distanţe lungi. Pe bicicletă sînt montate două portbagaje foarte solide, unul în faţă şi celălalt în spate. În consecinţă, asemenea multor băştinaşi, îmi vine uşor să transport două persoane.

Cel puţin de două ori pe săptămînă fac o plimbare de o oră sau două cu prietenele mele hinduse. Sînt nespus de bucuroase şi încep să înţeleg că una din ele, cea mai mică, e pe cale să se îndrăgostească de mine.

Tatăl ei, pe care nu-l văzusem niciodată, a sosit ieri. Stă destul de aproape de noi, dar nu venise niciodată să ne vadă şi nu-i cunoşteam decît pe fraţii fetelor. E-un bătrîn înalt, cu o barbă foarte lungă şi albă ca zăpadă. Are un păr argintiu şi o frunte inteligentă şi nobilă. Nu vorbeşte decît limba hindusă, fiică-sa traduce. Mă poftеşte să vin pe la el. Nu-i departe cu bicicleta, îmi explică el prin micuţa prinţesă, cum îi zic eu fiicei sale. Îi promit că o să-i fac în curînd o vizită.

După ce-a mîncat cîteva prăjiturele şi a băut un ceai, pleacă, nu înainte să fi apucat să-mi dau seama că examinase cu atenţie cele mai infime detalii ale casei. Mica prinţesă e tare fericită văzînd că tatăl ei pleacă mulţumit de vizită şi de noi.

Am treizeci şi şase de ani şi sînt sănătos tun, mă simt încă tînăr şi, din fericire, toţi mă consideră tînăr : nu arăt

mai mult de treizeci de ani, îmi spun prietenii. Iar fata are nouăsprezece ani și e înzestrată cu frumusețea neamului ei și cu modul de a gîndi calm și plin de fatalism. Pentru mine ar fi un dar al cerului să iubesc și să fiu iubit de fata asta superbă.

Cînd ne plimbăm toți trei, ea se așază întotdeauna pe portbagajul din față, fiindcă știe prea bine că, dacă stă drept, ori de cîte ori trebuie să apăs mai tare pe pedale, mi-aplec capul puțin înainte și ajung foarte aproape de obrazul ei. Dacă-și lasă capul pe spate, văd întreaga frumusețe a sînilor ei goi sub voal, mai bine decît dacă ar fi dezveliți. La aceste ușoare atingeri, ochii ei mari și negri scînteiază, iar gura ei de-un roșu aprins, pe fondul pielii de culoarea ceaiului, se întredeschide de parcă ar dori s-o sărut. Gura aceea minunată e împodobită de niște dinți superbi, de-o frumusețe strălucitoare. Are un fel al ei de-a pronunța anumite cuvinte, de-a scoate la iveală vîrful limbii trandafirii cu gurița întredeschisă, care i-ar duce în ispită pînă și pe sfinții cei mai sfinți pe care ni i-a dat religia catolică.

Astă-seară urmează să ne ducem la cinema singuri, întrucît se pare că sora ei are o migrenă, pe care-o bănuiesc simulată ca să ne lase în doi. Vine într-o rochie de muselină albă care-i ajunge pînă la glezne, și cînd merge, i se văd cele trei cercuri de argint pe piciorul gol. E încălțată cu sandale ale căror cureluțe aurii sînt petrecute pe după degetul mare și care-i fac un piciorus foarte elegant. În nara dreaptă și-a încrustat o scoică mică de tot, din aur. Vălul de muselină de pe cap e scurt și-i coboară nițel mai jos de umeri. O panglică aurie i-l ține strîns în jurul capului. Din panglică atîrnă pînă-n mijlocul frunții trei fire împodobite cu pietre de toate culorile. Nu sînt pietre prețioase, bineînțeles, dar sînt frumoase, și de cîte ori se leagănă, lasă să se întrevadă tatuajul albastru-închis de pe frunte.

Toată gospodăria hindusă și a mea, reprezentată prin Cuic și prin ciung, se uită după noi cum plecăm, bucuroși de fericirea noastră. Parc-ar ști cu toții c-o să ne întoarcem de la cinema logodiți.

S-a așezat comod pe perniță de pe portbagajul bicicletei și ne îndreptăm spre centru. Pe-o porțiune de bulevard prost luminată, pe cînd bicicleta înainta fără să pedalez,

fata asta superbă îmi dă pe furiș o sărutare, din proprie inițiativă, fapt care m-a tulburat atît de mult că era să cad de pe bicicletă.

Mînă-n mînă, în fundul sălii, las degetele să vorbească, iar ea îmi răspunde. Primul nostru duet de dragoste, în sala aceea de cinema, unde rula un film la care nu ne-am uitat, a fost cu desăvîrșire mut. Degetele ei, unghiile ei lungi atît de îngrijite și date cu lac, strîngerea mîinilor ei, totul încîntă și-mi comunică mai bine decît cuvintele întreaga ei dragoste pentru mine și dorința de-a fi a mea. Și-a lăsat capul pe umărul meu, așa că-i pot săruta fața atît de pură.

Dragostea asta timidă, căreia i-a trebuit atîta timp să se-nfiripe, se transformă repede într-o pasiune totală. Înainte de-a fi a mea, i-am explicat că nu mă pot însura cu ea fiindcă m-am căsătorit în Franța. N-a fost necăjită decît cel mult o zi. Într-o noapte a rămas la mine. Mi-a spus că din pricina fraților ei și a anumitor vecini hinduși ar prefera să ne mutăm la tatăl ei. Am acceptat și m-am instalat în casa tatălui ei, care stă singur cu o tînără hindusă, o rudă îndepărtată care-l slujește și-i ține gospodăria. Nu-i prea departe de casa unde locuiește Cuic, vreo cinci sute de metri. Drept care cei doi prieteni ai mei vin să mă vadă în fiecare seară și petrec pe puțin o oră cu noi. Foarte adesea mîncăm împreună.

Continuăm să ne vindem legumele în port. Plec la șase și jumătate, iar hindusa mea mă însoțește aproape de fiecare dată. Un termos mare plin cu ceai, un borcan cu dulceață și niște pîine prăjită într-o sacoșă de piele îi așteaptă pe Cuic și pe ciung, ca să bem ceaiul cu toții. Pregătește cu mîna ei micul dejun și ține morțiș la acest ritual : să luăm împreună prima masă a zilei. Are în sacoșă tot ce-i trebuie : o fețișoară de masă tivită cu dantelă, pe care-o așterne foarte ceremonios pe trotuar, după ce l-a măturat cu o periuță, patru cești de porțelan cu farfurioarele lor. Iar noi dejunăm, foarte serioși, așezați pe trotuar.

E foarte comic să stai pe-un trotuar și să-ți bei ceaiul de parc-ai fi într-o sufragerie, dar ei i se pare firesc, iar lui Cuic la fel. De altfel, nu se sinchisește de trecători și consideră normal să se poarte așa. Nu vreau s-o contrariez. E-atît de încîntată să ne servească și să ungă marmelada pe feliile de pîine prăjită încît, dacă aș refuza, aș necăji-o.

Sîmbăta trecută s-a petrecut ceva care mi-a lămurit un mister. Într-adevăr, de două luni de cînd sîntem împreună îmi dă foarte des mici bucăţele de aur. De fiecare dată e vorba de frînturi de bijuterii rupte : jumătate dintr-un inel de aur, un cercel desperecheat, o bucată de lănţişor, un sfert sau o jumătate de medalie sau de monedă. Cum n-am nevoie de-aşa ceva ca să mă descurc, în ciuda faptului că-mi spune să le vînd, le păstrez într-o cutie. S-au adunat aproape patru sute de grame. Cînd o întreb de unde provin, mă îmbrăţişează, mă sărută, rîde, dar nu-mi dă nici o explicaţie.

Iată însă că sîmbătă, pe la zece dimineaţa, hindusa mea mă roagă să-l duc pe tatăl ei nu mai ştiu unde cu bicicleta : „Tăticu, îmi spune ea, o să-ţi arate pe unde s-o iei. Eu stau acasă, am de călcat." Intrigat, presupun că bătrînul are de făcut un drum mai lung şi accept bucuros să-l conduc.

Aşezat pe portbagajul din faţă, fără să scoată o vorbă, căci nu ştie decît hindusa, mi-arată cu braţul încotro s-o iau. E departe, pedalez de-aproape o oră. Ajungem într-un cartier de bogătaşi, pe malul mării. Peste tot numai vile frumoase. Cînd „socrul" îmi face semn, opresc şi mă uit. Bătrînul scoate de sub haină o piatră rotundă, albă, şi îngenunchează pe prima treaptă a unei case. Cîntă în timp ce-şi rostogoleşte piatra pe treaptă. După cîteva minute, o femeie purtînd straie hinduse iese din vilă, se apropie de el şi-i dă ceva fără să rostească o vorbă.

Mergînd de la o casă la alta, scena se repetă pînă la ora patru după-amiază. Durează cam mult drăcia asta şi nu reuşesc să înţeleg. La cea din urmă vilă se îndreaptă spre el un bărbat îmbrăcat în alb. Îl ajută să se ridice, îl ia de braţ şi-l duce în casă. Stă mai mult de-un sfert de oră şi iese însoţit tot de domnul acela, care, înainte de-a se despărţi, îl sărută pe frunte sau, mai bine zis, pe părul alb. O pornim spre casă, pedalez din răsputeri să ajungem repede, căci e trecut de patru şi jumătate.

Din fericire, sosim înainte de a se fi înnoptat. Frumoasa mea hindusă, Indara, îl conduce pe tatăl ei, apoi îmi sare de gît, mă sărută vijelios şi mă trăşte spre duş ca să mă spăl. Mă aşteaptă rufărie curată şi mă aşez la masă spălat, ras, primenit. Mă serveşte ea însăşi, ca de obicei. Aş vrea să mă lămurească, dar ea se învîrteşte de colo-colo, prefăcîndu-se că-i ocupată, ca să întîrzie cît mai mult cu pu-

tință clipa întrebărilor. Ard de nerăbdare să aflu. Dar știu că niciodată nu trebuie să insiști ca un hindus sau chinez să-ți spună ceva. Pînă să pui întrebări, e bine să lași să treacă un timp. Atunci se pornesc singuri pe povestit, deoarece ghicesc, simt că aștepți o confidență, iar dacă te consideră demn de ea, vorbesc. Așa s-a întimplat de altfel și cu Indara.

După ce ne-am culcat și ne-am iubit îndelung, și-a rezemat obrazul încă încins de umărul meu gol și mi-a spus fără să se uite la mine :

— Știi, dragul meu, cînd se duce tăticu să adune aur, nu face nici un rău, dimpotrivă, cheamă duhurile să apere casa unde-și rostogolește piatra. Ca să-i mulțumească, oamenii îi dau o bucățică de aur. E-un obicei străvechi din țara noastră, din Java.

Asta-mi povestește prințesa mea. Dar, într-o zi, stăteam de vorbă cu una din prietenele ei la piață. În dimineața aceea, nici Indara, nici indochinezii nu sosiseră încă. Așadar, fata cea frumoasă, tot din Java, îmi povestește altă versiune.

— De ce mai muncești, de vreme ce trăiești cu fata vrăjitorului ? Nu i-e rușine să te pună să te scoli cu noaptea-n cap, chiar cînd plouă ? Cu aurul pe care-l cîștigă tatăl ei, ai putea să trăiești fără să muncești. Indara nu te iubește cu-adevărat, căci n-ar trebui să te lase să te scoli atît de devreme.

— Păi, ce face tatăl ei ? Explică-mi, eu habar n-am.

— Tatăl ei e-un vrăjitor din Java. Dacă vrea, poate să cheme moartea asupra ta sau a familiei tale. Singurul mijloc ca să scapi de farmecele pe care ți le face cu piatra lui vrăjită e să-i dai destul aur ca s-o rostogolească în sens opus celui prin care cheamă moartea. Astfel desface toate vrăjile și cheamă sănătatea și viața pentru tine și toți ai ai tăi care trăiesc în casă.

Nu prea seamănă cu ce-mi povestise Indara. Am de gînd să controlez ca să aflu cine spune adevărul. Cîteva zile mai tîrziu mă aflam cu „socrul meu", cel cu barba albă, pe malul unui rîu care străbate Penitence Rivers și se varsă în Demerara. Mutrele pescarilor hinduși m-au lămurit pe deplin. Fiecare îi oferea cîte-un pește și se îndepărta cît mai iute de mal. Am înțeles. Nu mai e cazul să pun vreo întrebare.

În ce mă privește, vrăjitorul de socru-meu nu mă deranjează cu nimic. Nu-mi vorbește decît în hindusă și crede că înțeleg cîte ceva. Niciodată nu reușesc să pricep vreo boabă. Asta are și o parte bună : e cu neputință să nu fim de acord. Totuși, mi-a găsit ceva de lucru : tatuez fruntea unor fete între treisprezece și cincisprezece ani. Cîteodată le descoperă sînii și tatuez frunze sau petale de flori colorate în verde, roz și albastru, lăsînd sfîrcul să se înalțe ca pistilul unei flori. Cele curajoase, căci e foarte dureros, mă pun să le tatuez în galben-deschis cercul negru din jurul sfîrcului, iar unele, dar rar, chiar și sfîrcul.

În fața casei a pus o pancartă cu litere hinduse, pe care scrie, pare-se : „Artist al tatuajului — Prețuri modeste — Rezultate garantate." Munca e bine plătită și am deci două satisfacții : admir frumoșii sîni ai javanezelor și cîștig bani.

Cuic a găsit aproape de port un restaurant de vînzare. Îmi aduce vestea mîndru nevoie mare, și-mi propune să-l cumpărăm. Prețul nu-i exagerat, opt sute de dolari. Cu ce-aș lua pe aurul vrăjitorului, plus economiile noastre, am putea cumpăra restaurantul. Mă duc să-l văd. E pe-o străduță, dar foarte aproape de port. La orice oră geme de lume. Are o sală mare cu lespezi albe și negre, opt mese pe stînga, opt pe dreapta, în mijloc o masă rotundă pe care se pot expune aperitive și fructe. Bucătăria e mare, spațioasă, foarte luminoasă. Are două cuptoare și două uriașe sobe de gătit.

RESTAURANT ȘI FLUTURI

Am încheiat afacerea. Însăși Indara a vîndut aurul pe care-l aveam. Tatăl ei era de altfel foarte mirat că nu m-am atins niciodată de bucățile de aur pe care i le dădea fiicei sale pentru noi doi. A zis :

— Vi le-am dat ca să trageți foloase de pe urma lor. Sînt ale voastre, ale amîndurora, nu trebuie să-mi cereți voie, faceți ce vreți.

Va să zică, „vrăjitorul de socru-meu" nu-i băiat rău. Ea este excepțională, atît ca amantă, ca nevastă, cît și ca prietenă. Nu-i chip să ne certăm, la tot ce-i zic răspunde totdeauna „da". Doar cînd tatuez sînișorii compatrioatelor ei mai bombăne nițel.

Iată-mă așadar patronul restaurantului „Victory" din Water Street, în inima portului din Georgetown. Cuic o să gătească, asta-i place, e meseria lui. Ciungul va face piața și „Chow Mein"-ul, un fel de spaghete chinezești. Se pregătesc așa : se amestecă făină de calitatea întîi cu cîteva gălbenușuri. Aluatul, fără apă, trebuie frămîntat zdravăn, mult timp, treabă foarte grea, așa că-l bate călărind cu un picior pe-un băț bine lustruit, înfipt în mijlocul mesei, și pe care-l ține cu singura lui mînă. În felul acesta, se învîrtește de jur împrejur, sărind într-un picior. Frămîntat cu-atîta putere, aluatul se transformă curînd într-o cocă fragedă și gustoasă. La sfîrșit îi adaugă puțin unt, ceea ce-i dă un gust delicios.

Restaurantul ăsta, care dăduse faliment, dobîndește iute o faimă grozavă. Ajutată de o hindusă tînără și foarte frumoasă, pe nume Daya, Indara servește numeroșii clienți care dau buzna să se desfete cu feluri de mîncare chinezești. Vin toți ocnașii care au evadat. Cei cu bani plătesc, ceilalți mănîncă pe gratis. „Hrănirea celor flămînzi poartă noroc", zice Cuic.

E-o singură hibă : senzația pe care-o stîrnesc cele două chelnerițe, printre care Indara. Amîndurora li se văd sînii prin voalul subțire al rochiei. Mai mult decît atît, rochiile lor sînt despicate lateral, de la gleznă pînă la șold. La anumite mișcări, li se dezvelește toată gamba și coapsa, pînă sus. Marinarii americani, englezi, suedezi, canadieni și norvegieni mănîncă uneori de cîte două ori pe zi, atît sînt de atrași de spectacol. Prietenii mei au botezat localul „restaurantul ginitorilor".

Eu sînt pe post de patron. Toți mă consideră „boss"-ul. Nu există casă automată de înregistrat, chelnerițele mi-aduc banii, îi bag în buzunar și, cînd e cazul, dau restul.

Restaurantul e deschis de la opt seara pînă la cinci sau șase dimineața. Nu-i nevoie să mai spun că, pe la trei, toate damele din cartier cărora le-a mers bine peste noapte vin să mănînce fie cu iubitul lor, fie cu cîte-un client — un pui cu *curry*[1] sau o salată de germeni de fasole. Se bea și bere, mai ales englezească, și whisky, sau un rom foarte bun de prin partea locului, făcut din trestie de zahăr, cu sifon sau coca-cola. Întrucît a devenit locul de întîlnire al francezilor evadați, eu sînt sfetnicul, judecătorul și confidentul întregii colonii de ocnași și deportați.

[1] Sos de condiment indian pe bază de ardei iuți (n. t.)

Cîteodată mai trag și ponoase din cauza lor. Un colecționar de fluturi îmi explică felul lui de-a vîna în junglă. Decupează un carton în formă de fluture, apoi lipește pe el aripile fluturelui pe care vrea să-l prindă. Cartonul cu pricina e fixat pe-un băț de un metru. Cînd vînează, ține brațul cu mîna dreaptă și-l mișcă astfel ca falsul fluture să pară că zboară. În junglă caută totdeauna luminișurile unde pătrunde soarele. Cunoaște ora apariției fiecărei specii din crisalidă. Unele specii nu trăiesc decît patruzeci și opt de ore. Cînd soarele scaldă poienița, fluturii abia ieșiți din crisalidă dau buzna spre lumină, căutînd să se împerecheze cît mai repede cu putință. Cînd zăresc momeala, se năpustesc de departe spre ea. Dacă falsul fluture e mascul, vine un mascul, ca să se lupte. Cu mîna stîngă, în care ține-o mică plasă, vînătorul îi prinde iute.

Plasa are o gîtuitură, astfel că vînătorul poate prinde fluturi în continuare, fără teama că-i vor scăpa ceilalți.

Dacă a făcut-momeala cu aripile unei femele, masculii vin să se împerecheze, și rezultatul e același.

Cei mai frumoși fluturi sînt cei de noapte, dar, lovindu-se deseori de obstacole, e foarte greu să găsești vreunul cu aripile intacte. Aproape toți au aripile zdrențuite. Pentru fluturii ăștia de noapte se urcă în vîrful unui copac înalt și întinde un cearșaf alb, luminat din spate cu o lampă cu acetilenă. Marii fluturi de noapte, care ating cinsprezece pînă la douăzeci de centimetri de la marginea unei aripi la cealaltă, vin să se așeze pe cearșaful alb. Nu-i mai rămîne decît să-i asfixieze, apăsîndu-le repede și puternic toracele, fără să-l strivească. Nu trebuie să ajungă să se zbată, altfel li se strică aripile și le scade valoarea.

Într-o vitrină am mici colecții de fluturi, de musculițe, de șerpi și de vampiri. Există mai mulți cumpărători decît marfă, de aceea prețurile sînt ridicate.

Un american mi-a arătat un fluture cu aripile dinapoi albastre ca oțelul și cu cele dinainte albastre-deschis. Zice că-mi dă cinci sute de dolari dacă-i găsesc un fluture hermafrodit din aceeași specie.

Vorbind cu vînătorul, mi-a spus c-a avut o dată unul foarte frumos, a primt cincizeci de dolari pe el, ca să afle apoi de la un colecționar adevărat că exemplarul respectiv face aproape două mii de dolari.

— Papillon, americanul vrea să te fraierească, îmi zice vînătorul. Te crede timpit. Chiar dacă n-ar valora decît o mie cinci sute de dolari, tot cîştigă straşnic de pe urma nepriceperii tale.

— Ai dreptate, e-un măgar. Ce-ar fi să-l fraierim noi ?

— Cum ?

— Să fixăm pe-un fluture femelă, de pildă, două aripi de mascul sau invers. Greul e cu fixatul, cum facem să nu se vadă.

După o grămadă de încercări, reuşim să lipim perfect, fără să se cunoască ceva, două aripi de mascul pe-o femelă superbă : am băgat vîrfurile într-o tăietură mititică, apoi le-am lipit cu lapte de balata. Ţine atît de bine că putem să-l ridicăm de aripile lipite. Bag fluturele într-o cutie cu capac de sticlă, împreună cu alţii, într-o colecţie banală, de douăzeci de dolari, ca şi cum nu l-aş fi observat. Am mers la fix. De cum l-a zărit, americanul are îndrăzneala să se înfiinţeze cu o hîrtie de douăzeci de dolari, ca să-mi cumpere colecţia. Îi spun c-am promis-o, că un suedez mi-a cerut o cutie şi că e pentru el.

În două zile, americanul a ridicat de cel puţin zece ori cutia ca s-o privească. În cele din urmă, nu-l rabdă inima şi mă cheamă.

— Îţi dau douăzeci de dolari pe fluturele din mijloc şi-i păstrezi pe ceilalţi.

— De ce-o fi mai grozav fluturele ăsta ? M-apuc să-l examinez, apoi exclam : Ia stai, ăsta-i un hermafrodit !

— Ce-ai spus ? Da, ai dreptate. Nu prea eram sigur pînă acum, zice americanul. Nu se vede bine prin geam. Îmi dai voie ?

Sucește şi-nvîrteşte fluturele pe toate părţile, şi zice :

— Cît ceri pe el ?

— Nu mi-aţi spus odată că un exemplar ca ăsta, atît de rar, face cinci sute de dolari ?

— Am spus-o cîtorva vînători, nu vreau să profit de nepriceperea aluia care l-a prins pe ăsta.

— Va să zică, cinci sute de dolari sau nu facem tîrgul.

— Îl cumpăr, păstrează-mi-l. Poftim şaizeci de dolari, cît am la mine, ca arvună. Dă-mi o chitanţă, mîine ţi-aduc restul. Dar, mai ales, scoate-l din cutia asta.

— E-n regulă, o să-l pun în altă parte. Poftim chitanţa.

Urmaşul lui Lincoln se înfiinţează fix la ora deschiderii. Mai cercetează o dată fluturele, de astă-dată cu o lupă

mică. Mă la cu rece şi cu cald cînd îl întoarce pe cealaltă parte. E satisfăcut, mi-l plăteşte, îl vîră într-o cutie pe care-o adusese. Îmi cere altă chitanţă şi pleacă.

Două luni mai tîrziu mă pomenesc umflat de sticleţi. Cînd ajung la comisariat, prefectul poliţiei îmi explică în franţuzeşte c-am fost arestat deoarece un american mă acuză de escrocherie :

— E vorba de-un fluture căruia i-ai lipit nişte aripi, îmi spune comisarul. Datorită acestei înşelătorii, se pare că l-ai vîndut cu cinci sute de dolari.

După două ore, Cuic şi Indara s-au şi înfiinţat cu un avocat. Tipul vorbeşte foarte bine franţuzeşte. Îi explic că habar n-am de fluturi, că nu sînt nici vînător, nici colecţionar. Vînd cutiile ca să-i servesc pe vînătorii care-mi sînt clienţi, că americanul e cel care a oferit cinci sute de dolari, eu nu i-am cerut banii ăştia şi că, de altfel, dacă fluturele ar fi fost autentic, după cum credea dumnealui, el era hoţul, căci în cazul acela ar fi valorat aproximativ două mii de dolari.

Două zile mai tîrziu are loc procesul. Avocatul face şi pe interpretul. Îmi repet argumentele. Avocatul meu a adus un catalog cu preţurile fluturilor. Un exemplar ca acela e cotat la peste o mie cinci sute de dolari. Americanul e condamnat să plătească cheltuielile de judecată. În plus, va plăti onorarul avocatului meu şi două sute de dolari.

Toţi ocnaşii, laolaltă cu hinduşii, sărbătoresc eliberarea mea cu nişte lichior de anason, specialitatea casei. Întreaga familie a Indarei venise la tribunal, mîndri cu toţii nevoie mare că în familia lor există — după o achitare — un supraom. Căci nu se lăsaseră păcăliţi : bănuiau ei că eu lipisem aripile.

Gata, am fost nevoiţi să vindem restaurantul, era inevitabil să se întîmple aşa. Indara şi Daya erau prea frumoase, iar soiul acela de *strip-tease*, abia schiţat şi niciodată dus pînă la capăt, îi înnebunea şi mai rău pe marinarii cu sîngele înfierbîntat decît dacă fetele s-ar fi dezbrăcat complet. Băgînd de seamă că, cu cît le plimbă mai mult pe sub nas sînişorii goi, abia voalaţi, cu atît le dau marinarii bacşişuri mai grase, se aplecau mult deasupra mesei şi se prefăceau că nu reuşesc să facă adunarea sau să numere restul. După răstimpul ăsta de vizionare,

bine calculat, cînd marinarului îi ieşiseră ochii din cap ca să vadă mai bine, îşi îndreptau spinarea şi ziceau : „Dar bacşişul meu ?“ — „Ah !“ Erau darnici amărîţii, şi fiind mereu aţiţaţi, dar niciodată satisfăcuţi, nu mai ştiau cum s-o scoată la capăt.

Într-o zi s-a întîmplat ceea ce prevăzusem. Un zdrahon roşcovan plin de pistrui nu s-a mulţumit să vadă o coapsă dezgolită : zărind o clipă slipul, a întins mîna şi, cu degetele lui de brută, a apucat-o pe javaneza mea ca într-un cleşte. Avînd în mînă o cană de sticlă plină cu apă, fata nu stă mult pe gînduri şi i-o sparge-n cap. Ameţit, marinarul îi smulge slipul şi se prăbuşeşte. Mă reped să-l ridic, cînd un prieten de-al lui, crezînd c-o să-l lovesc, îmi articulează un pumn formidabil în ochi, pînă să fi apucat să scot o vorbă. Poate că marinarul ăsta boxer a vrut într-adevăr să-şi apere tovarăşul, sau să-l pocnească pe bărbatul frumoasei hinduse, vinovat că fata e inaccesibilă. Cine ştie ? Oricum, ochiul meu a încasat directa în plin. Se bizuise însă prea repede pe victorie, căci se pune în gardă ca un boxer şi-mi strigă : *„Boxe, boxe, man !“* Hai, boxează tipule ! Îi trag un picior în părţile sensibile şi o lovitură cu capul, specialitatea casei Papillon, şi boxerul se-ntinde cît e de lung.

Încăierarea devine generală. Ciungul a ieşit din bucătărie ca să mă ajute şi împarte lovituri cu băţul lui pentru spaghete speciale. Cuic soseşte cu o furculiţă lungă cu doi dinţi şi împunge unde apucă. Un golănaş de parizian, veteran al balurilor populare din strada Lappe, se slujeşte de-un scaun în chip de măciucă. Socotind probabil că e într-o situaţie de inferioritate pentru că şi-a pierdut slipul, Indara s-a retras din învălmăşeală.

Rezultat : cinci americani sînt serios răniţi la cap, alţii s-au ales cu cîte două găuri ale furculiţei lui Cuic în diverse părţi ale corpului. Peste tot e sînge. Un poliţist negru s-a postat la uşă să nu iasă nimeni. Asta spre norocul nostru, căci soseşte un *jeep* al poliţiei militare. Cu ghetre albe şi cu bastonul ridicat, vor să pătrundă cu forţa şi, văzînd că toţi marinarii sînt plini de sînge, au desigur intenţia să-i răzbune. Poliţistul negru îi respinge, apoi barează uşa cu vina de bou zicînd : *„Majesty Police“* (Poliţia maiestăţii-sale).

Abia la sosirea poliţiştilor englezi am fost scoşi din restaurant şi urcaţi în duba poliţiei. Sîntem duşi la comi-

sariat. În afară de mine, care am un ochi învineţit, nici unul din noi nu e rănit, de aceea nu vor să ne creadă că eram în legitimă apărare.

O săptămînă mai tîrziu, la tribunal, preşedintele acceptă versiunea noastră şi ne pune în libertate, cu excepţia lui Cuic, care se alege cu trei luni pentru lovituri şi răniri. Era greu de găsit o explicaţie mulţimii de împunsături duble distribuite de Cuic din belşug.

Întrucît după aceea, în mai puţin de cinsprezece zile, au urmat şase încăierări, ne dăm seama că nu mai ţine. Marinarii sînt hotărîţi să nu considere incidentul încheiat şi, avînd în vedere că ne trezim mereu cu mutre noi, vezi de află dacă sînt sau nu prieteni de-ai duşmanilor noştri !

Aşadar am vîndut restaurantul, nici măcar cu preţul cu care-l cumpărasem. E drept că, de cînd i se dusese buhul, clienţii nu prea mai făceau coadă.

— Ce facem, ciungule ?

— Pînă o ieşi Cuic, ne odihnim. Nu putem să ne apucăm iar de zarzavat, fiindcă am vîndut cotiga şi măgarul o dată cu clientela. Cel mai bun lucru ar fi să nu facem nimic, să ne odihnim. Vedem noi după aia.

Cuic a ieşit. Ne spune că a fost bine tratat : „Singurul lucru neplăcut, ne povesteşte el, e că am stat lîngă doi condamnaţi la moarte." Aşa-i, englezii au un obicei tîmpit : înştiinţează condamnatul, cu patruzeci şi cinci de zile înainte de execuţie, că-n cutare zi, la cutare oră, o să fie spînzurat, fiindcă regina i-a respins cererea de graţiere.

— Drept urmare, ne spune Cuic, în fiecare dimineaţă cei doi condamnaţi la moarte îşi strigau unul altuia : „S-a mai dus o zi, Johnny, n-au mai rămas decît atîtea zile !" Iar celălalt nu mai înceta toată dimineaţa cu înjurăturile la adresa complicelui său.

În afară de asta, Cuic era liniştit şi bine privit.

„CABANA DE BAMBUS"

Pascal Fosco a venit la oraş de la minele de bauxită. E unul din oamenii care încercaseră să atace, înarmaţi fiind, poşta din Marsilia. Complicele lui a fost ghilotinat. Pascal e cel mai cumsecade dintre noi toţi. E un mecanic bun, nu

cîştigă decît patru dolari pe zi şi reuşeşte totuşi să mai hrănească unul sau doi ocnaşi aflaţi la ananghie.

Mina aceea cu minereu de aluminiu e situată foarte adînc în junglă. În jurul exploatării s-a înjghebat un sătuc unde trăiesc muncitorii şi inginerii. În port, minereul e încărcat fără încetare în numeroase cargoboturi. Îmi vine o idee : ce-ar fi să deschidem un cabaret în colţul ăla de junglă uitat de Dumnezeu ? Probabil că oamenii s-or fi plictisind îngrozitor noaptea.

— E drept, îmi spune Fosco, nu-i prea grozav ca distracţii. Nu găseşti de nici unele.

Peste cîteva zile, Indara, Cuic, ciungul şi cu mine ne aflăm pe o ambarcaţiune care-n două zile de navigaţie pe fluviu ne duce la „Makenzie," ăsta-i numele minei.

Tabăra inginerilor, a conducerii şi a muncitorilor de înaltă calificare e plăcută, curată, cu căsuţe confortabile, înzestrate toate cu site metalice la ferestre ca să le apere de ţînţari. Satul, în schimb, e prăpădit. Nici o casă de cărămidă, de piatră sau de ciment. Doar colibe din lut şi bambus, cu acoperişuri din frunze de palmier sau, la cele mai moderne, din tinichea. Există patru baruri-restaurant, groaznice, înţesate de clienţi. Bărbaţii se bat pe-o bere călîie. Nici un local n-are frigider.

Pascal avea dreptate, e rost de ceva prin colţişorul ăsta. La urma urmei, sînt un evadat, trăiesc o aventură, nu pot să duc o viaţă normală, asemenea prietenilor mei. Să muncesc ca să cîştig cît să nu mor de foame, mulţumesc, nu-i de mine.

Cînd plouă, străzile sînt numai noroi, aşa că-mi aleg un loc mai înalt, ceva mai departe de centrul aşezării. Cînd o ploua, sînt sigur că apa n-o să pătrundă nici înăuntru, şi nici n-o să inunde terenul din jurul clădirii pe care-o plănuiesc.

În zece zile, ajutaţi de dulgherii negri care lucrează la mină, construim o sală dreptunghiulară de douăzeci de metri lungime pe opt lărgime. La treizeci de mese a cîte patru locuri vor putea să şadă comod o sută douăzeci de oameni. Mai înălţăm o estradă pentru artiste, un bar lat cît sala, cu vreo douăsprezece tabureţe înalte. Alături de cabaret ridicăm o altă construcţie cu opt încăperi, unde vor putea trăi lesne şaisprezece persoane.

Cînd m-am dus la Georgetown să cumpăr cele trebuincioase, scaune, mese etc., am angajat patru superbe

negrese tinere, care să-i servească pe clienți. Daya, care lucra la restaurant, s-a hotărît să vină cu noi. O fată o să cînte la pianul vechi pe care l-am închiriat. Rămîne să începesc spectacolul.

După multă trudă și pălăvrăgeală, am reușit să conving două javaneze, o portugheză, o indochineză și două brunete să renunțe la prostituție și să facă *streap-tease*. O perdea roșie, veche, cumpărată de ocazie, va sluji drept cortină pentru începerea și încheierea spectacolului.

Mă întorc cu tot personalul, călătorim cu vasul unui pescar chinez. O firmă de spirtoase mi-a dat pe credit tot soiul de băuturi. Au încredere în mine, o să le plătesc din treizeci în treizeci de zile tot ce vînd între timp, conform inventarului. Pe măsură ce se termină, o să-mi dea băuturile de care voi avea nevoie. Un patefon vechi și niște discuri uzate vor asigura muzica de cîte ori pianistul va înceta să mai chinuiască pianul. Tot soiul de rochii, jupoane, ciorapi negri și colorați, jartiere, sutiene în stare foarte bună și pe care le-am ales pentru culorile lor țipătoare, de la un hindus care se pricopsise cu rămășițele unui teatru ambulant, vor fi „garderoba" viitoarelor mele „artiste".

Cuic a cumpărat lemnăria și cazarmamentul, Indara, sticlăria și toate cele necesare barului ; eu, băuturile și mă ocup de problema artistică. Ca să punem toate astea la punct într-o săptămînă, a trebuit să ne cam spetim. În sfîrșit, s-a făcut, și atît lucrurile cît și oamenii au umplut tot vasul.

Două zile mai tîrziu sosim în văgăuna noastră. În regiunea aceea pierdută în mijlocul junglei, cele zece fete provoacă o adevărată revoluție. Încărcați fiecare cu cîte-o boccea ne îndreptăm spre „Cabana de bambus", așa ne-am botezat barul de noapte. Repetițiile au început. Nu-i prea ușor să-mi învăț „artistele" să se dezbrace. Mai întîi, fiindcă vorbesc foarte prost englezește și explicațiile mele nu prea sînt înțelese ; apoi, fiindcă toată viața lor fetele astea s-au dezbrăcat la marea viteză, ca să scape cît mai repede de clientul lor. Acum, lucrurile se prezintă exact invers : cu cît o fac mai pe-ndelete, cu atît e mai sexy. Pentru fiecare din fete, tactica diferă, în funcție și de veșmintele pe care le poartă.

Marchiza, cu corset roz și rochie cu crinolină, cu pantalonași bufanți, cu dantelă albă, se dezbracă încet, ascunsă

după un paravan, înaintea unei mari oglinzi, astfel încît publicul să poată admira, treptat, treptat, fiecare bucăţică de piele pe care o dezvăluie.

Urmează „Rapida", o fată cu pîntecul neted, o brunetă de culoarea cafelei cu lapte, splendid exemplar de mulatră, precis fiica unui alb şi a unei negrese ceva mai deschisă la culoare. Pielea ei, ca bobul de cafea prăjit, îi scoate în evidenţă formele perfect proporţionate. Părul negru, lung şi ondulat natural îi cade pe umerii de-o rotunjime divină. O pereche de sîni, plini, sus plasaţi şi aroganţi în pofida greutăţii lor împung văzduhul cu sfîrcurile lor magnifice, ceva, ceva mai închise la culoare decît pielea. Asta-i „Rapida." Toate hainele de pe ea au fermoare. Soseşte în pantaloni de *cow-boy*, cu o pălărie uriaşă pe cap şi cu bluză albă, ale cărei manşete se termină cu nişte franjuri de piele. Îşi face apariţia pe scenă în sunetele unui marş războinic şi se descalţă zvîrlind cît colo fiecare pantof. Pantalonul se liberează pe ambele coapse şi-i cade la picioare. Corsajul se descheie şi el graţie fermoarelor de pe mîneci. Impactul pentru public e violent pentru că ţîţele-i goale ţîşnesc de parcă ar fi furioase de atîta întemniţare. Cu coapsele şi pieptul gol, ea îşi desface picioarele şi înfigîndu-şi mîinile, în şolduri ţintuieşte sala. Apoi, îşi scoate pălăria şi o azvîrle pe una din primele mese de lîngă scenă.

„Rapida" n-o face pe mironosiţa nici cînd e vorba să-şi scoată slipul. Cele două copci laterale sar, minuscula bucăţică de mătase e mai curînd smulsă decît scoasă. Înveşmîntată precum Eva, triunghiul îmblănit al pubisului ei apare pentru o clipă ca imediat după aceea una din fete să-i paseze un uriaş evantai din pene albe, cu care, desfăcîndu-l, să-şi acopere sexul.

În ziua inaugurării, „Cabana de bambus" e plină ochi. Statul-major al minei e în păr. Noaptea se încheie cu dans, şi zorile s-au şi ivit cînd pleacă ultimii clienţi. E un adevărat succes, nici nu puteam nădăjdui mai mult. Avem cheltuieli, e drept, dar preţurile sînt foarte mari, ceea ce compensează, iar, pe de altă parte, sînt convins că barul ăsta în mijlocul junglei o să aibă nopţi de-a rîndul mai mulţi clienţi decît spaţiu.

Cele patru chelneriţe, negresele, nu mai prididesc cu servitul. Cu fustele lor scurte, cu corsajele lor adînc răscroite, cu basmaua roşie pe cap, au făcut şi ele o impresie

favorabilă asupra clientelei. Indara și Daya supraveghează fiecare cîte-o jumătate de sală. La bar stau Cuic și ciungul, ca să trimită comenzile în sală. Iar eu mă aflu peste tot, corectînd ceea ce șchioapătă sau dînd o mînă de ajutor celui care întîmpină vreun necaz.

— E-un succes la mare fix, zice Cuic cînd, în sfîrșit, chelneriţele, „artistele" și patronul rămîn singuri în sala aceea mare.

Mîncăm cu toţii la un loc, ca-n familie, patronul și angajaţii, morţi de oboseală, dar fericiţi de rezultat. Toată lumea se duce la culcare.

— Hei, Papillon, n-ai de gînd să te scoli ?

— Cît e ceasul ?

— E șase după-amiază, îmi spune Cuic. Prinţesa ta ne-a ajutat. S-a sculat de vreo două ceasuri. Totul e-n ordine, la noapte sîntem gata s-o luăm de la capăt.

Indara își face apariţia cu o cană de apă caldă. Ras, îmbăiat, proaspăt și bine dispus, o iau de mijloc și intrăm în „Cabana de bambus", unde mă întîmpină nenumărate întrebări :

— A fost bine, șefule ?

— Am scos-o bine la cap cu *streap-tease*-ul ? Șchioapătă pe undeva ?

— Am cîntat cît de cît corect ? Noroc că nu-i un public prea pretenţios.

Echipa asta nouă e într-adevăr simpatică. Damele transformate în „artiste" își iau munca-n serios și par fericite că s-au lăsat de vechea meserie. Negustoria merge cum nu se poate mai bine. O singură hibă : prea puţine femei pentru atîţia bărbaţi singuri. Toţi clienţii ar vrea să fie însoţiţi de-o fată, îndeosebi de-o artistă, dacă nu toată noaptea, măcar un răstimp mai lung. Se iscă gelozii. Uneori, cînd două femei stau din întîmplare la aceeași masă, clienţii protestează.

Negresele sînt și ele solicitate, întîi pentru că-s frumoase și mai ales fiindcă aici în junglă e lipsă de femei. Uneori, Daya trece la bar, ca să servească și să vorbească cu toată lumea. Vreo douăzeci de bărbaţi se bucură de prezenţa hindusei, care-i într-adevăr de-o rară frumuseţe.

Ca să evit invidia și insistenţele clienţilor care vor o „artistă" la masa lor, am înfiinţat o loterie. După fiecare

număr de *strip-tease* sau după un cîntec, o roată mare ca de ruletă cu cifre de la 1 la 32, cîte una de fiecare masă și două pentru bar, hotărăște unde se va duce fata. Ca să participi la loterie, trebuie să iei un bilet care costă cît o sticlă de whisky sau de șampanie.

Ideea asta (credeam eu) prezintă două avantaje. Mai întîi evită orice reclamație. Cîștigătorul se bucură de prezența fetei la masa lui timp de-o oră, plătind sticla, care i se servește în felul următor : în timp ce artista, goală pușcă, e ascunsă de uriașul evantai, se pornește roata ; cînd se citește numărul cîștigător, fata se urcă pe un platou mare de lemn vopsit argintiu, patru vlăjgani ridică totul și o duc la fericita masă cîștigătoare. Ea însăși destupă șampania, ciocnește o cupă, tot goală pușcă, își cere scuze și, după cinci minute, se întoarce îmbrăcată și se așază din nou la masă.

Timp de șase luni totul a mers bine, dar după ce-a trecut anotimpul ploilor au început să vină și alți clienți. E vorba de căutătorii de aur și de diamante, care prospectează liber prin junglă, în pămîntul ăsta atît de bogat în aluviuni. E îngrozitor de greu să cauți aur și diamante cu niște mijloace arhaice. Foarte adesea minerii se omoară sau se fură între ei. Drept care toți umblă înarmați, iar cînd au strîns un săculeț cu aur sau un pumn de diamante, nu rezistă ispitei de-a cheltui nebunește. Fetele capătă o remiză grasă de fiecare sticlă băută. Drept care încearcă, sărutîndu-și clientul, să verse șampania sau whisky-ul în frapieră, ca să se termine sticla mai repede. În ciuda alcoolului băut, cîte unii prind mișcarea, iar reacțiile lor sînt uneori atît de brutale încît am fost obligat să fixez mesele și scaunele de podea.

Cu clientela asta nouă s-a întîmplat ceea ce era inevitabil să se întîmple. I se zicea „Floare de scorțișoară". Într-adevăr pielea ei avea culoarea scorțișoarei. Pușloaica asta nouă, pe care-o scosesem din drojdia Georgetown-ului, îi înnebunea pur și simplu pe clienți prin felul ei de-a se dezbrăca.

Cînd îi venea rîndul, pe scenă era adusă o canapea tapițată cu satin alb. Trec peste faptul că se dezgolea cu o rară știință a perversiunii, dar, odată goală pușcă, se întindea pe canapea și începea să se mîngîie. Degetele ei lungi și subțiri lunecau peste întregu-i corp, jucîndu-se cu fiecare părticică din el, de la plete pînă la unghiile

de la picioare. Nici un centimetru de piele nu era neglijat. Inutil să vă descriu reacţiile bărbaţilor aceştia fruşti, îmbibaţi de alcool, picaţi direct din junglă.

Deoarece era foarte mercantilă, pentru a se participa la loteria ei, ceruse ca jucătorii să plătească preţul a două sticle de şampanie în loc de una, ca pentru celelalte fete. După ce-şi încercase zadarnic norocul, jucînd de mai multe ori ca s-o cîştige pe „Floare de scorţişoară", un zdrahon de miner, cu o barbă neagră foarte deasă, a socotit că cel mai bun lucru ar fi să cumpere toate cele treizeci de numere din sală, ceea ce a şi făcut cînd a trecut hindusa mea cu bilete. Nu mai rămăseseră deci decît cele două numere ale barului.

Convins c-o să cîştige, după ce-a plătit cele şaizeci de sticle de şampanie, bărbosul aştepta, plin de încredere, dezbrăcarea fetei şi tragerea loteriei. „Floarea de scorţişoară" era foarte aţîţată după cît băuse-n noaptea aceea. Cînd şi-a început ultimul număr de *strip-tease* era patru dimineaţa. Hhhrrr ! Porneşte ruleta, care, cu vîrfuleţul ei de os, îl va indica pe cîştigător.

Bărbosului i se scurg ochii de poftă după ce a văzut figurile puştoaicei. E în aşteptare, fără îndoială că-i va fi servită pe tava argintată fata goală, acoperită cu faimosul evantai de pene şi cu cele două sticle de şampanie între coapsele ei superbe. Catastrofă ! Tipul cu cele treizeci de numere pierde. A ieşit numărul 31, adică a cîştigat barul. La început înţelege doar pe jumătate, şi-şi dă seama de-a binelea abia cînd vede că artista e ridicată şi pusă pe bar. Atunci i se pune pata neagră, răstoarnă masa, şi din trei paşi ajunge lîngă bar. Cît ai clipi, scoate revolverul şi trage trei gloanţe în faţă.

„Floare de scorţişoară" a murit în braţele mele. O ridicasem după ce-l pocnisem pe animalul ăla cu o măciucă de-a poliţiştilor americani, pe care-o port mereu. Bruta a avut răgazul să-şi făptuiască crima doar pentru că mă împiedicasem de-o chelneriţă şi de tava ei, astfel c-am intervenit prea tîrziu. Rezultatul : poliţia a închis „Cabana de bambus," iar noi ne-am întors la Georgetown.

Iată-ne din nou în casa noastră. Ca o adevărată hindusă fatalistă, Indara nu-şi schimbă purtarea. Pentru ea, faptul că sîntem ruinaţi n-are nici o importanţă. O să ne-apucăm de altceva, şi cu asta basta. Indochinezii, la fel. În armonioasa noastră echipă nu s-a schimbat nimic.

N-am auzit nici un reproș pentru ideea mea năstrușnică de-a pune fetele la loterie, ideea din cauza căreia sîntem la pămînt. Cu ce-am economisit, ne-am plătit datoriile pînă la ultima leţcaie şi i-am dat nişte bani mamei „Florii de scorţişoară". Nu ne facem sînge rău. Ne ducem în fiecare seară la bar unde se întîlnesc ocnaşii. Petrecem seri foarte plăcute, dar, din cauza restricţiilor impuse de război, încep să mă plictisesc la Georgetown. Colac peste pupăză, prinţesa mea nu fusese niciodată geloasă şi mă bucurasem totdeauna de-o libertate deplină. Acum însă nu mă mai slăbeşte nici o clipă şi stă ceasuri întregi lîngă mine oriunde aş fi.

Posibilităţile de-a face comerţ la Georgetown se complică. Drept care într-o bună zi mi-a venit cheful să plec din Guyana engleză spre alte ţinuturi. Nu riscăm nimic, e război. Nici o ţară n-o să ne extrădeze, cel puţin aşa presupun.

EVADAREA DE LA GEORGETOWN

Guittou e de acord. Şi el crede c-or fi existînd ţări mai atrăgătoare şi unde-i mai uşor de trăit decît în Guyana engleză. Începem să pregătim evadarea. Într-adevăr, e-un delict foarte grav să părăseşti Guyana engleză. Sînt vremuri de război, nici unul din noi n-are paşaport.

Chapar, evadat din Cayenne după ce-a scăpat de internare, e aici de trei luni. Capătă un dolar şi jumătate pe zi să facă îngheţată într-o patiserie chineză. Şi el vrea să plece din Georgetown. Un ocnaş din Dijon, Deplanque, şi unul din Bordeaux sînt şi ei candidaţi la evadare. Cuic şi ciungul preferă să rămînă. Se simt bine aici.

Întrucît ieşirea din fluviul Demerara este extrem de supravegheată, aflîndu-se în bătaia cuiburilor de mitralieră, a torpilcarelor şi a tunurilor, o să copiem întocmai o barcă de pescari înscrisă la Georgetown şi-o să plecăm în felul ăsta. Îmi reproşez că sînt lipsit de recunoştinţă faţă de Indara şi că nu răspund cum s-ar cuveni dragostei ei depline. Dar nu pot să fac altfel, într-atît se ţine scai de mine că de la o vreme mă enervează. Fiinţele simple, pure, fără reţineri în dorinţele lor, nu aşteaptă ca acela pe care-l iubesc să le solicite cînd e vorba de dragoste. Hindusa se poartă exact ca surorile indiene de

la Guajira. În clipa cînd simţurile lor doresc să fie satisfăcute, se oferă şi, dacă nu sînt luate în seamă, se întristează cumplit. În străfundurile eului lor ia naştere o mare durere, foarte persistentă, şi asta mă irită, căci nu vreau s-o fac să sufere, după cum n-am vrut-o nici în cazul surorilor indiene şi mă străduiesc ca-n braţele mele să juiseze cît mai mult.

Ieri am asistat la cea mai frumoasă scenă cu putinţă în ce priveşte mimica. În Guyana engleză există un soi de sclavie modernă. Javanezii vin să muncească pe plantaţiile de bumbac, de trestie de zahăr sau de cacao pe baza unor contracte pe cinci şi zece ani. Soţul şi soţia sînt obligaţi să iasă la lucru în fiecare zi, exceptînd cazul că sînt bolnavi. Dar dacă medicul îi găseşte sănătoşi, trebuie să efectueze ca pedeapsă o lună de muncă suplimentară, la sfîrşitul contractului, la care se adaugă alte luni, pentru alte delicte minore. Întrucît sînt toţi amatori de jocuri de noroc, ajung datori vînduţi faţă de plantaţie şi, ca să-şi plătească datoriile, semnează prelungiri de contracte pe unul sau mai mulţi ani, obţinînd astfel şi o primă.

Practic, nu mai ajung să redevină liberi. Nişte oameni ca ei, capabili să-şi joace propria nevastă şi să-şi ţină cuvîntul cu scrupulozitate, au un singur lucru sfînt, şi-anume copiii. Fac totul ca să-i păstreze *free* (liberi). Rabdă cele mai cumplite greutăţi şi lipsuri, dar foarte rar vreunul din copiii lor semnează un contract cu plantaţia.

Aşadar, azi are loc nunta unei fete hinduse. Toată lumea poartă haine lungi : femeile, rochii din voal alb, iar bărbaţii nişte tunici albe care le-ajung pînă la glezne. Multe flori de portocal. După o serie de ceremonii religioase, scena la care m-am referit începe să se desfăşoare în clipa cînd mirele dă să plece cu mireasa. Musafirii sînt înşiraţi la dreapta şi la stînga porţii. Într-o parte bărbaţii, în cealaltă femeile. În pragul uşii deschise stau tatăl şi mama. Mirii îşi îmbrăţişează familia şi trec printre cele două şiruri, pe-o distanţă de cîţiva metri. Deodată, mireasa se smulge din braţele soţului ei şi se repede la maică-sa. Mama îşi acoperă ochii cu o mînă, iar cu cealaltă îi face semn să se întoarcă la bărbatul ei.

Acesta întinde braţele şi o cheamă, ea însă face nişte gesturi prin care arată că nu ştie ce să facă. Maică-sa i-a dat viaţa şi, foarte expresiv, arată ceva mic de tot care

lese din burta mamei. De asemenea, maică-sa a alăptat-o. Va fi oare în stare să uite toate acestea spre a-l urma pe bărbatul pe care-l iubește ? Poate că da, dar nu te grăbi, îi spune ea prin gesturi, mai așteaptă niţel, mai lasă-mă un pic să-i privesc pe părinţii ăștia atît de buni, care, pînă te-am întîlnit, reprezentau singurul rost al vieţii mele.

Atunci face și el niște semne menite să-i arate că viaţa îi cere și ei să fie soţie și mamă. Toate astea au loc în sunetele cîntecelor unor fete și ale unor băieţi care le dau replica. Pînă la urmă, după ce-a mai fugit o dată din braţele mirelui, după ce și-a sărutat părinţii, face ea însăși cîţiva paşi în fugă și sare în braţele soţului ei, care-o duce repede pînă la trăsurica ce-i așteptă, împodobită cu ghirlande de flori.

Pregătim grijulii evadarea. O barcă largă și lungă, cu o velă bună, cu un foc și o cîrmă de calitatea întîi sînt pregătite în mare taină, ca poliţia să nu bage de seamă.

Ascundem barca în aval de cartierul nostru, în Penitence River, rîul care se varsă în marele fluviu Demerara. E vopsită și numerotată exact ca barca unor pescari chinezi, înmatriculată la Georgetown. Cînd e luminată de faruri, doar echipajul diferă. Ca să-i ducem de-a binelea, n-o să stăm în picioare, căci chinezii din barca pe care-am copiat-o sînt mici și uscăţivi, pe cînd noi sîntem înalţi și voinici.

Totul decurge fără probleme și scăpăm teferi din Demerara ca s-o pornim pe mare. În ciuda bucuriei că am ieșit și am scăpat de primejdia de-a fi descoperiţi, nu-mi dă pace gîndul c-am plecat ca un hoţ, fără s-o fi înștiinţat pe prinţesa mea hindusă. Nu-s mulţumit de mine. Ea, tatăl ei și tot neamul ei nu mi-au făcut decît bine, în schimb eu sînt cel care s-a purtat urît. Nu încerc să găsesc argumente care să-mi îndreptăţească purtarea. Socotesc că-i tare neelegant ce-am făcut și nu-s deloc împăcat cu mine însumi. Am lăsat ostentativ șase sute de dolari pe masă, dar anumite lucruri nu pot fi plătite cu bani.

Vreme de patruzeci și opt de ore ar trebui să ţinem nord-nord. Reluîndu-mi vechea idee, aș vrea să ajung în Hondurasul britanic. De aceea trebuie să navigăm mai mult de două zile în larg.

Sîntem cinci care am evadat : Guittou, Chapar, Barrière, care-i din Bordeaux, Deplanque, un tip din Dijon, şi cu mine, Papillon, căpitanul, responsabil cu navigaţia.

Abia am pătruns de treizeci de ore în apele mării că ne şi prinde o furtună îngrozitoare, urmată de-un soi de taifun, un ciclon. Trăsnete, tunete, ploaie, valuri uriaşe şi dezordonate, un uragan care se-nvîrteşte, ne fugăreşte fără să putem opune vreo rezistenţă, într-o cavalcadă nebună şi dramatică pe-o mare cum nu mai văzusem şi nici nu-mi imaginasem. Pentru prima dată de cînd mă ştiu, vînturile se rotesc schimbîndu-şi direcţia, încît alizeele dispar cu desăvîrşire şi furtuna ne poartă, învîrtindu-ne, în direcţia opusă. De-ar fi durat o săptămînă, ne pomeneam înapoi la ocnă.

De altfel, taifunul ăsta a rămas de poveste, după cum am aflat mai tîrziu la Trinidad de la domnul Agostini, consulul francez. I-a retezat peste şase mii de cocotieri de pe plantaţia lui. Acest taifun în formă de vîrtej i-a ferăstruit literalmente la nivelul unui stat de om. Multe case au fost smulse şi duse de vînt departe, pînă ce-au căzut pe uscat sau în mare. Noi am pierdut totul : alimentele şi bagajele, precum şi butoaiele cu apă. Catargul s-a rupt la mai puţin de doi metri, am rămas fără velă şi, ce-i mai grav, cîrma s-a frînt. Ca prin minune, Chapar a salvat o mică vîslă şi cu lopăţica asta am încercat să conduc barca. Colac peste pupăză, ne-am dezbrăcat cu toţii la piele ca să meşterim un soi de velă. Am folosit tot ce-am avut : hainele, pantalonii şi cămăşile. Am rămas în slip. Vela asta încropită din hainele noastre şi cusută cu puţină sîrmă pe care-o aveam la bord ne îngăduie cît de cît să navigăm cu catargul nostru trunchiat.

Alizeele au reîncepat să bată, şi profit de ele ca să încerc s-o iau drept spre sud ca s-ajungem la oricare tărm, fie şi-n Guyana engleză. Pedeapsa care ne aşteaptă acolo va fi bine venită. Tovarăşii mei s-au purtat bărbăteşte în timpul şi după, n-aş zice furtuna asta, n-ar fi destul, ci după cataclismul, potopul, ciclonul ăsta mai degrabă.

Zărim pămîntul abia după şase zile, din care două de calm absolut. Cu bucăţica aceea de velă, pe care vîntul o umflă în ciuda găurilor, nu putem naviga chiar cum am vrea. Nici lopăţica nu e îndestulătoare ca să conduc

ambarcația la fix. Fiind complet gol, ne-am ales pe tot trupul cu arsuri dureroase, ceea ce ne micșorează puterea de-a lupta. Nici unul nu mai are piele pe nas, ci carne vie. Tot carne vie ne sînt și buzele, picioarele, coapsele și partea dintre coapse. Setea ne chinuiește în așa hal încît Deplanque și Chapar au ajuns să bea apă sărată. După încercarea asta suferă și mai rău. În ciuda setei și a foamei care ne torturează, există totuși și ceva bun : nimeni, dar absolut nimeni nu se vaită. De asemenea, nici unul nu încearcă să dea altuia sfaturi. Cine vrea să bea apă sărată și cine-și dă cu apă de mare zicînd că-l răcorește își dă seama singur că apa sărată îi adîncește rănile și că-l ustură și mai rău din cauza evaporării.

Sînt singurul care mai am un ochi sănătos și complet deschis, toți tovarășii mei au ochii plini cu puroi, de aceea mereu li se tot lipesc. Ochii îndreptățesc faptul că oamenii se spală cu orice risc și-n ciuda durerii, căci trebuie să-i deschidă și să vadă cît de cît. Un soare ca plumbul topit ne pîrjolește rănile cu-atîta putere că-i aproape de nesuportat. Înnebunit, Deplanque declară că se aruncă în apă.

De-aproape o oră mi se pare că zăresc pămîntul la orizont. Bineînțeles, m-am îndreptat imediat într-acolo, fără să spun vreo vorbă, nefiind prea sigur. Se ivesc păsări, zboară în jurul nostru, înseamnă că nu m-am înșelat. Țipetele lor dau de știre tovarășilor mei, care, năuciți de soare și de oboseală, stau lungiți în fundul bărcii, adăpostindu-și fața cu brațele.

Guittou, după ce-și clătește gura ca să poată emite un sunet, îmi spune :

— Vezi pămîntul, Papi ?

— Da.

— În cît timp crezi că ajungem ?

— Cam în cinci pînă la șapte ore. Ascultați, frații lor, eu unul nu mai pot. În plus față de arsurile voastre, șezutul mi-e carne vie, tot frecîndu-se de lemnul băncii și din cauza apei de mare. Vîntul nu-i prea tare, înaintăm încet și-n brat mi se pun mereu crcei, ca și în mîini, care-au obosit de cînd tot strîng vîsla ce-o folosesc drept cîrmă. Vă propun ceva. Scoatem vela și-o întindem pe barcă-n chip de acoperiș, ca să ne adăpostim de soarele ăsta pîn'la noapte. Barca o să ajungă și singură, în derivă,

pînă la țărm. E neapărat nevoie, afară doar dacă unul din voi vrea să-mi ia locul la cîrmă.

— Nu, nu, Papi. Facem cum spui și-o să dormim cu toții, în afara unuia, la umbra velei.

Luăm hotărîrea asta în plin soare, pe la ora unu. Cu o satisfacție pur animalică, mă întind în fundul bărcii, în sfîrșit la umbră. Tovarășii mei mi-au cedat locul cel mai bun, ca să primesc aer dinspre față. Cel care-i de gardă stă jos, dar adăpostit la umbra velei. Cu toții, chiar și cel de gardă, adormim cît ai clipi, zdrobiți de oboseală și de umbra care ne îngăduie în sfîrșit să scăpăm de soarele necruțător.

Deodată ne trezește șuierul unei sirene. Dau vela la o parte, e noapte. Cît o fi ceasul ? Cînd mă așez la locul meu, la cîrmă, o briză răcoroasă îmi mîngîie bietul trup jupuit și imediat mă ia cu frig. Dar ce bine e cînd nu mai ai senzația că te prăjești !

Ridicăm vela. După ce-mi spăl ochii cu apă de mare — din fericire numai unul mă ustură și supurează — văd foarte clar pămîntul spre stînga și spre dreapta. Unde ne aflăm ? Spre care din cele două maluri să mă îndrept ? Se aude iarăși șuierul sirenei, îmi dau seama că semnalul provine dinspre malul din dreapta. Ce dracu or vrea să ne spună ?

— Unde crezi că sîntem, Papi ? zise Chapar.

— Sincer să fiu, habar n-am. Dacă nu-i vorba de-o limbă izolată de pămînt, ci de-un golf, s-ar putea să fim la extremitatea Guyanei engleze, în partea care merge pînă la Orenoc (mare fluviu al Venezuelei, care constituie frontiera). Dar dacă uscatul din dreapta e despărțit printr-un spațiu destul de mare de cel din stînga, înseamnă că peninsula asta-i o insulă, și anume Trinidad. În stînga ar fi Venezuela, deci am fi în golful Paria.

Cele ce-mi amintesc din hărțile marine, pe care-am avut ocazia să le cercetez îmi sugerează această alternativă. Dintre Trinidad, la dreapta, Venezuela, la stînga, ce să alegem ? De hotărîrea asta depinde soarta noastră. Cu vîntul care bate acum, prielnic și răcoros, n-o să fie prea greu să ne îndreptăm spre coastă. Deocamdată nu ne-am hotărît. La Trinidad sînt „inglișii", aceeași ocîrmuire ca și-n Guyana engleză.

— Acolo avem siguranța că vom fi bine tratați, zice Guittou.

— Da, dar ce-o să hotărască în privința noastră, avînd în vedere c-am părăsit teritoriul lor în timp de război, fără autorizație și-n mod clandestin ?

— Dar Venezuela ?

— Nu prea știu ce se petrece pe-acolo, zice Deplanque. Pe vremea președintelui Gomez, ocnașii erau puși să muncească la drumuri în condiții extrem de grele, apoi cayennezii, cum li se zice pe-acolo, erau remiși Franței.

— Da, dar acum s-au schimbat lucrurile, e război.

— După cîte-am auzit la Georgetown, ei n-ar fi în război, ci neutri.

— Sigur ?

— Absolut sigur.

— Înseamnă că pentru noi e de rău.

Zărim niște lumini pe uscatul din dreapta, ca și pe cel din stînga. Se aude iarăși sirena, care de astă dată șuieră de trei ori la rînd. De pe coasta din dreapta ne parvin niște semnale luminoase. Luna tocmai a răsărit, uscatul e destul de departe de noi, dar pe direcția noastră. Drept în față se înalță din mare, foarte sus, două stînci imense, ascuțite și negre. Probabil că ăsta-i rostul sirenei : ne înștiințează asupra pericolului.

— Ia te uită, niște balize ! Un șir întreg, parc-ar fi niște mărgele înșirate pe ață. Ce-ar fi să așteptăm să se facă ziuă, agățați de una din ele ? Chapar, coboară vela !

El desprinde imediat acele bucăți de pantaloni și cămăși pe care le numesc în chip pretențios velă. Frînînd cu lopata mea, îndrept spre o baliză vîrful bărcii noastre, de care mai atîrnă, din fericire, o bucată zdravănă de frînghie, atît de bine legată de inel încît taifunul n-a reușit s-o smulgă. S-a făcut, am reușit să ne legăm. Nu direct de baliza aceea ciudată, întrucît nu-i prevăzută cu nici un fel de dispozitiv de care ne-am putea agăța frînghia, ci de cablul care-o leagă de baliza următoare. Sîntem bine amarați de cablul ăsta, care delimitează probabil un canal. Fără să ne mai sinchisim de urletele pe care continuă să le scoată sirena de pe malul drept, ne culcăm cu toți în fundul bărcii, înveliți cu vela ca să ne apărăm de vînt și de răcoarea nopții. Precis c-am fost printre primii care am adormit buștean.

Cînd mă trezesc, s-a făcut ziuă, e senin. Soarele tocmai răsare, marea e puțin cam agitată și culoarea ei albastră-verzuie dovedește că fundul e plin cu corali.

— Ce facem ? Ne hotărîm să acostăm ? Crăp de foame şi de sete.

E prima dată că se plînge cineva de cînd postim, azi se împlinesc exact şapte zile.

— Sîntem atît de-aproape de pămînt că n-ar fi o greşeală prea gravă.

Chapar e cel care a vorbit.

De la locul meu văd clar, departe-n faţă, dincolo de cele două stînci uriaşe care se înalţă din mare, spărtura uscatului. Aşadar, la dreapta e Trinidad, la stînga Venezuela. Ne aflăm fără îndoială în golful Paria, iar apa e albastră şi nu îngălbenită de aluviunile Orenocului, deoarece sîntem în curentul canalului care trece printre cele două ţări şi se îndreaptă apoi spre larg.

— Ce facem ? Voi trebuie să vă rostiţi, e-o treabă prea importantă ca să hotărăsc singur. La dreapta e insula engleză Trinidad ; la stînga, Venezuela. Încotro vreţi s-o porniţi ? Avînd în vedere starea noastră fizică şi halul în care ne e barca, trebuie să ajungem cît mai repede pe uscat. Printre noi se află doi eliberaţi : Guittou şi Corbière. Noi trei : Chapar, Deplanque şi cu mine sîntem cei mai în pericol. Noi trebuie să hotărîm. Ce ziceţi ?

— Cel mai cuminte ar fi să mergem la Trinidad. Venezuela înseamnă necunoscutul.

— Nu mai e nevoie să luăm vreo hotărîre zice Deplanque, o s-o ia vedeta asta care se apropie.

Într-adevăr, o vedetă se îndreaptă spre noi cu mare viteză. Iat-o, se opreşte la peste cincizeci de metri. Un om pune mîna pe un portavoce. Zăresc un drapel care nu-i cel britanic. E plin de stele, foarte frumos, nu l-am văzut de cînd mă ştiu. Trebuie să fie al Venezuelei. Ulterior avea să devină „drapelul meu", al noii mele patrii, pentru mine, ca pentru orice om normal, simbolul cel mai emoţionant, care reuneşte într-o bucată de pînză cele mai nobile calităţi ale unui mare popor, ale poporului meu.

— *Quién son vosotros ?* (Cine sînteţi ?)

— Sîntem francezi.

— *Están locos ?* (Sînteţi nebuni ?)

— De ce ?

— *Porque son amarados a minas* (V-aţi legat de nişte mine).

— De-aia nu vă apropiaţi ?

— Da. Dezlegați-vă repede.

— S-a făcut.

Cît ai clipi, Chapar a desfăcut frînghia. Ne legasem, nici mai mult, nici mai puțin, de-un șir de mine plutitoare. Comandantul vedetei de care ne-am amarat ne spune că, dacă n-am sărit în aer, e-o adevărată minune. Fără să urcăm la bord, echipajul ne dă cafea, lapte cald cu mult zahăr, țigări.

— Duceți-vă în Venezuela, veți fi bine tratați, vă asigur. Nu vă putem remorca pînă la mal, trebuie să ajungem urgent la farul Barimas, să luăm pe cineva grav rănit. Nu cumva să încercați să ajungeți la Trinidad, aveți toate șansele să vă ciocniți de-o mină, așa că...

După un „*Adios, buena suerte*“ (Adio, mult noroc) vedeta pleacă. Ne-a lăsat doi litri de lapte. Ridicăm vela. La zece dimineața, cu stomacul pe cale să se dezlipească datorită cafelei și laptelui, cu o țigară în gură, acostez liniștit pe nisipul fin al unei plaje unde s-au adunat vreo cincizeci de cetățeni, să vadă cine sosește cu ambarcațiia asta ciudată, înzestrată cu un cataarg trunchiat și cu o velă făcută din cămăși, pantaloni și haine.

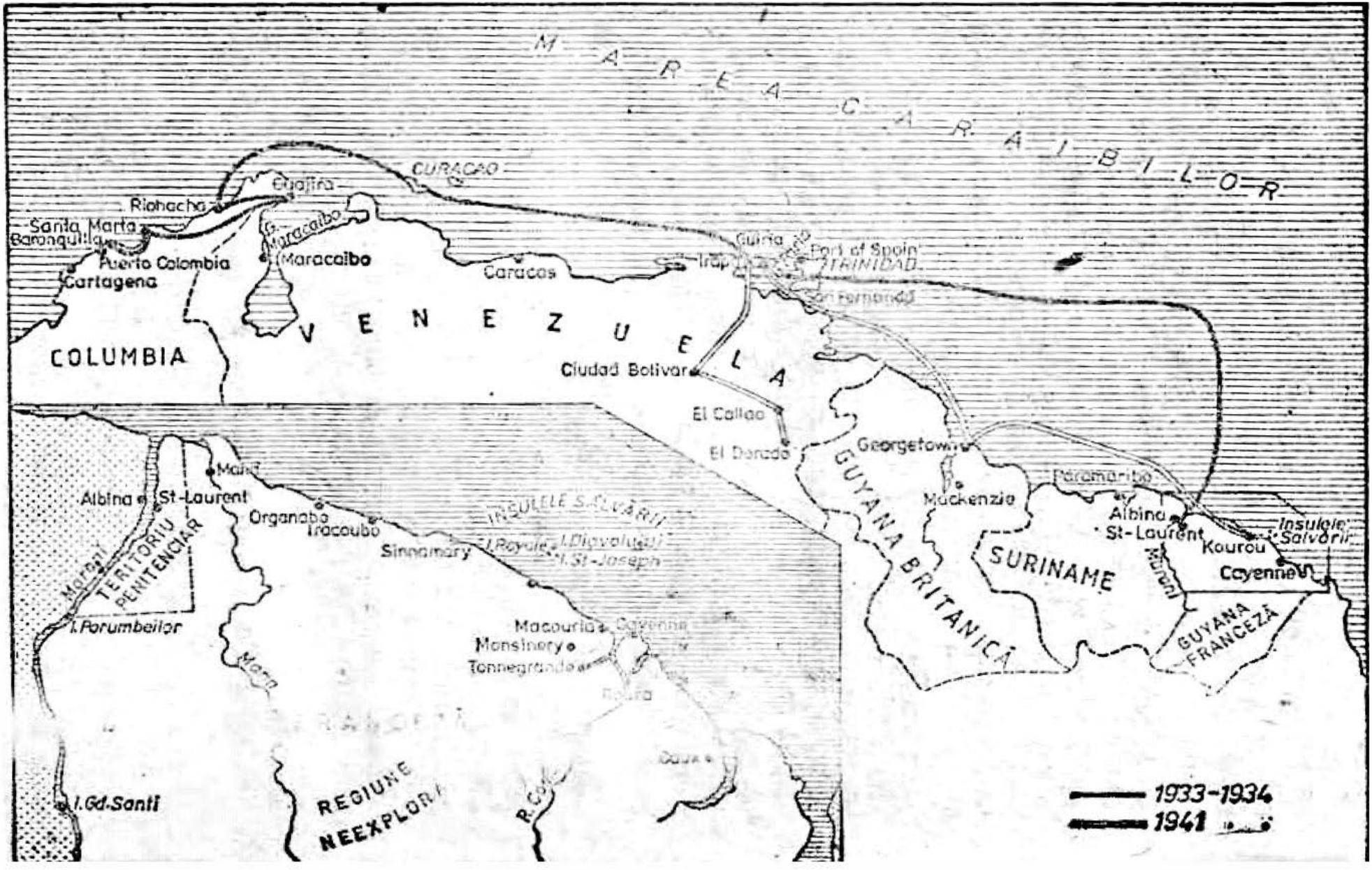

MAREA CARAIBILOR
CURACAO
Guajira
Riohacha
Santa Marta
Baranquilla
Puerto Colombia
Cartagena
Maracaibo
Caracas
Guiria
Port of Spain
TRINIDAD
San Fernando
COLUMBIA
VENEZUELA
Ciudad Bolivar
El Callao
El Dorado
Georgetown
Mackenzie
Paramaribo
Albina
St-Laurent
Kourou
Cayenne
Insulele Salvarii
SURINAME
GUYANA BRITANICĂ
GUYANA FRANCEZĂ
Maroni
Albina
St-Laurent
Organabo
Tracoubo
Sinnamary
INSULELE SALVARII
I. Royale
I. Diavolului
I. St-Joseph
TERITORIU PENITENCIAR
I. Porumbeilor
Macouria
Cayenne
Monsinery
Tonnegrande
Roura
Cauk
I. Gd. Santi
REGIUNE NEEXPLORA
R. Cor
1933-1934
1941

venezuela

PESCARII DIN IRAPA

Descopăr o lume, niște oameni, o civilizație complet necunoscute mie. Aceste prime momente petrecute pe pămîntul Venezuelei sînt atît de emoționante încît ar fi nevoie de-un talent mult superior slabelor mele posibilități ca să exprim, să descriu, să zugrăvesc primirea călduroasă pe care ne-a făcut-o populația asta generoasă. Unii sînt albi, alții negri, dar marea majoritate arată ca niște albi care au stat cîteva zile la soare. Aproape toți bărbații au pantalonii sumeși pînă la genunchi.

— Bieții oameni, în ce hal au ajuns ! îi auzim spunînd.

Satul de pescari unde am sosit se numește Irapa și face parte dintr-un stat denumit Sucre. Femeile tinere sînt frumoase, mai degrabă micuțe, dar deosebit de grațioase, iar cele mai mature, ca și cele bătrîne de tot, se transformă, fără excepție, în infirmiere, surori de caritate sau mame grijulii.

Ne-au strîns în hambarul unei case, unde au agățat cinci hamace de lînă și unde au adus o masă și niște scaune. Ne-au uns din cap pînă-n picioare cu unt de cacao. Nici un centimetru de carne vie n-a fost uitat. Oamenii aceia de pe coastă știu că, morți de foame și de oboseală cum sîntem, din cauza unui post atît de îndelungat, aproape deshidratați, trebuie să dormim, și totodată că n-avem voie să mîncăm decît cîte puțin.

Culcat comod într-un hamac, fiecare dintre noi primește, aproape adormit, mîncarea pe care ne-o vîră în gură aceste infirmiere improvizate. Eram atît de sleit,

puterile mă lăsaseră în așa măsură în momentul cînd m-au întins în hamac încît, cu rănile bine oblojite cu unt de cacao, mă simt literalmente topit, și dorm, mănînc, beau, fără să-mi dau prea bine seama de ce se petrece.

Primele linguriţe dintr-un soi de tapioca n-au fost acceptate de stomacul meu gol. De altfel, nu sînt singurul în situaţia asta. Toţi am vomitat de mai multe ori o parte sau toată hrana pe care aceste femei ne-o băgau în gură.

Oamenii din sat sînt săraci lipiţi pămîntului. Totuşi, fiecare din ei, fără excepţie, contribuie la ajutorarea noastră. După trei zile, datorită îngrijirilor primite şi tinereţii noastre, sîntem aproape puşi pe picioare. Ore întregi nu părăsim hamacurile. Sub hambarul din frunze de cocotier care ne ţine umbră şi răcoare, tovarăşii mei şi cu mine stăm de vorbă cu localnicii. N-au destule lucruri ca să ne îmbrace pe toţi o dată. S-au împărţit în grupuri mici. Unii se ocupă de Guittou, alţii de Deplanque etc. Vreo zece persoane se ocupă de mine.

În primele zile m-au îmbrăcat cu ce-au apucat, lucruri purtate, dar extrem de curate. Acum, de cîte ori le e cu putinţă, ne cumpără o cămaşă nouă, un pantalon, o curea, o pereche de papuci. Printre femeile care văd de mine sînt şi nişte fete tinere, de tip indian, dar amestecat cu sînge spaniol sau portughez. Pe una o cheamă Tibisay, pe alta Nenita. Mi-au cumpărat o cămaşă, un pantalon şi o pereche de papuci cărora le zice *aspargate*. Au o talpă de piele fără toc, iar laba piciorului e acoperită de-o pînză împletită. Degetele rămîn goale, iar pînza înconjură călcîiul.

— Nu-i cazul să întrebăm de unde veniţi. Tatuajele arată că sînteţi evadaţi din ocna franceză.

Asta mă emoţionează şi mai mult. Cum adică ? Ştiind că sîntem nişte condamnaţi pentru delicte grave, evadaţi dintr-o închisoare a cărei străşnicie o cunosc din cărţi sau articole, acestor oameni sărmani li se pare firesc să ne salveze, să ne ajute ? Să îmbraci pe cineva cînd eşti bogat sau înstărit, să-i dai de mîncare unui străin căruia i-e foame, atunci cînd ai de toate pentru familia ta şi pentru tine, înseamnă în orice caz că eşti bun la suflet. Dar să tai în două o turtă de porumb sau de manioc coaptă în cuptor, cînd n-ai destul pentru tine şi ai tăi, să împarţi mîncarea sărăcăcioasă — care mai degrabă subalimentează decît îi alimentează pe confraţii tăi — cu un

străin, mai mult chiar, cu un evadat, e ceva admirabil.

În dimineața asta tac cu toții, bărbați și femei. Par necăjiți și îngrijorați. Ce se petrece? Tibisay și Nenita sînt lîngă mine. De cinsprezece zile încoace e pentru prima dată c-am putut să mă bărbieresc. S-a împlinit o săptămînă de cînd ne aflăm în mijlocul acestor oameni sinceri și generoși. Arsurile mele au fost acoperite de-o piele foarte subțire, așa că am îndrăznit să mă rad. Din cauza bărbii, femeile n-aveau decît o vagă idee cu privire la vîrsta mea. Sînt încîntate și-mi spun cu naivitate că par tînăr. Cu toate astea am treizeci și cinci de ani, dar nu arăt decît de douăzeci și opt sau treizeci. Da, simt că toți acești oameni ospitalieri sînt îngrijorați din pricina noastră.

— Ce s-o fi întîmplat? Spune, Tibisay, despre ce-i vorba?

— O să vină autoritățile din Güiria, un sat de lîngă Irapa. Aici nu-i „șef civil" (comisar). Nu știm cum se face, dar poliția a aflat că sînteți aici. O să vină.

O negresă înaltă și frumoasă vine la mine însoțită de-un bărbat tînăr, gol pînă la brîu, cu un pantalon alb sumes pînă la genunchi. Trupul lui de atlet e bine proporționat. *Negrita* (negresa) — e un mod alintător de-a denumi femeile de culoare, foarte utilizat în Venezuela, unde nu există nici un fel de discriminare rasială sau religioasă — îmi spune:

— *Señor Enriquez* (Domnule Henri), o să vină poliția. Nu știm dacă vin cu gînduri bune sau rele. N-ați vrea să vă ascundeți cîtva timp în munți? Fratele meu poate să vă ducă la o căsuță unde n-o să vă caute nimeni. Tibisay, Nenita și cu mine o să vă aducem zilnic de mîncare, cu schimbul, și-o să vă mai spunem ce mai e nou.

Emoționat la culme, vreau să-i sărut mîna acestei fete nobile, dar ea și-o trage înapoi și mă sărută frățește pe obraz.

Sosesc în goană niște călăreți. Fiecare are cîte-o macetă, din acelea folosite la tăierea trestiei de zahăr, și pe care-o poartă spînzurată la șoldul stîng, ca o sabie, o centură lată plină cu cartușe și un revolver cît toate zilele, într-un toc, pe șoldul drept. Descalecă. Un bărbat cu chip mongolic, cu ochi oblici de indian, cu pielea arămie, înalt și uscățiv, de vreo patruzeci de ani, purtînd o pălărie uriașă din paie de orez, vine spre noi.

— Bună ziua. Sînt „șeful civil", prefectul poliției.

— Bună ziua, domnule.

— Voi ăştia, de ce n-aţi anunţat că se află printre voi cinci cayennezi evadaţi ? Am auzit că sînt aici de-o săptămînă. Răspundeţi.

— Am aşteptat să poată umbla şi să li se vindece arsurile.

— Am venit după ei să-i ducem la Güiria. Soseşte îndată un camion.

— Doriţi o cafea ?

— Da, mulţumesc.

Aşezaţi roată, beau toţi cafea. Mă uit la prefectul poliţiei şi la poliţişti. Nu par oameni răi. Am impresia că se supun unor ordine de sus, fără a fi însă de acord cu ele.

— Aţi evadat din Insula Diavolului ?

— Nu, venim de la Georgetown, din Guyana engleză.

— De ce n-aţi rămas acolo ?

— E foarte greu să-ţi cîştigi pîinea acolo.

Zîmbind, prefectul adăugă :

— Credeţi că aici o s-o duceţi mai bine ?

— Da, sîntem latini ca şi dumneavoastră.

Un grup de şapte-opt bărbaţi se îndreaptă spre cercul nostru. În fruntea lor un individ de vreo cincizeci de ani, cu părul alb, înalt de peste un metru şaptezeci şi cinci, cu pielea de culoarea ciocolatei cu lapte. Nişte ochi negri, imenşi, dau în vileag o inteligenţă şi o tărie sufletească excepţionale. Mîna lui dreaptă se reazemă pe mînerul unui cuţit care-i spînzură de-a lungul coapsei.

— Domnule prefect, ce-aveţi de gînd să faceţi cu oamenii ăştia ?

— Să-i duc la închisoarea din Güiria.

— De ce nu-i lăsaţi să trăiască printre noi, alături de familiile noastre ? Fiecare de-aici s-ar îngriji de cîte unul.

— Nu se poate, aşa a dat poruncă guvernatorul.

— Dar n-au comis nici un delict pe teritoriul Venezuelei.

— E-adevărat. Totuşi, sînt nişte indivizi foarte primejdioşi ; ca să-i fi condamnat francezii la ocnă, trebuie să fi comis delicte foarte grave. În plus, sînt nişte evadaţi, fără acte de identitate, şi poliţia ţării lor îi va cere cu siguranţă cînd va afla că se găsesc în Venezuela.

— Vrem să-i ţinem la noi.

— Nu se poate, porunca guvernatorului.

— Orice se poate. Ce știe guvernatorul despre nenorociți ? Un om nu-i niciodată pierdut. Orice-ar fi făcut, la un moment dat al vieții sale există totdeauna o șansă să fie recuperat și să ajungă un om bun și folositor obștei. Nu-i așa, oameni buni ?

— Așa-i, răspund în cor bărbații și femeile. Lăsați-ni-i, o să-i ajutăm să-și refacă viața. Într-o săptămînă am apucat să-i cunoaștem destul de bine, precis că-s oameni de treabă.

— Niște oameni mai civilizați decît noi i-au întemnițat ca răufăcători.

— Ce numiți civilizație, domnule prefect ? întreb eu. Faptul că avem ascensoare, avioane și un tren pe sub pămînt dovedește oare că francezii sînt mai civilizați decît acești oameni care ne-au găzduit și ne-au îngrijit ? Să știți că, după umila mea părere, există mai multă civilizație umană, mai multă superioritate sufletească, mai multă înțelegere în oricare ființă din colectivitatea asta care trăiește cu simplitate în mijlocul naturii, lipsită, e drept, de toate binefacerile civilizației mecanice. Chiar dacă nu se bucură de avantajele progresului, au simțămîntul milosteniei mult mai dezvoltat decît toți așa-zișii civilizați de pe lume. Prefer un analfabet din acest cătun unui licențiat în litere de la Sorbona din Paris, dacă acesta va dobîndi într-o zi sufletul procurorului care a făcut să fiu condamnat. Cel dintîi nu încetează să fie om, celălalt a uitat ce înseamnă asta.

— Te înțeleg. Totuși, eu nu sînt decît o unealtă. Iată că sosește camionul. Vă rog să mă ajutați prin atitudinea voastră să n-aibă loc incidente.

Fiecare grup de femei îl îmbrățișează pe cel de care s-a ocupat. Tibisay, Nenita, Negrita mă sărută plîngînd în hohote. Fiecare bărbat ne strînge mîna, arătînd astfel cît suferă că ne vede pornind spre închisoare.

— Vă spun la revedere vouă, celor din Irapa, seminție deosebit de nobilă, întrucît ați avut curajul să înfruntați și să criticați autoritățile patriei voastre ca să luați apărarea unor prăpădiți pe care ieri nici nu-i cunoșteați. Pîinea mîncată la voi, pîinea asta pe care-ați avut tăria să v-o luați de la gură ca să ne-o dați nouă, pîinea asta, simbol al frăției omenești, a constituit pentru mine exemplul sublim al vremurilor de odinioară : „Să nu ucizi, să-i ajuți pe cei în suferință chiar de-ar trebui să te lip-

seşti pe tine însuţi. Ajută-i oricînd pe cei mai nefericiţi decît tine." Iar dacă voi fi vreodată liber, de cîte ori îmi va fi cu putinţă, o să-mi ajut semenii, aşa cum m-au învăţat primii oameni pe care i-am întîlnit în Venezuela.

Ulterior aveam să mai întîlnesc mulţi alţii asemenea lor.

OCNA DE LA EL DORADO

După ore mai tîrziu ajungem într-un sat mare, port cu pretenţii de oraş, „Güiria". Şeful civil (un fel de prefect de la noi) ne dă el însuşi în primire comandantului poliţiei locale. În comisariatul ăsta sîntem trataţi mai mult sau mai puţin bine, dar sîntem supuşi unui interogatoriu, iar secretarul judecătorului de instrucţie, un tip înciulat, nu vrea să admită în ruptul capului că venim din Guyana engleză, unde eram liberi. În plus, cînd ne întreabă cum de-am sosit în Venezuela în halul ăsta de mizerie şi istovire după o călătorie atît de scurtă de la Georgetown pînă-n golful Paria, zice că ne batem joc de el cu povestea taifunului.

— Două vase mari care transportau banane au fost scufundate de ciclonul ăla, de asemenea un cargobot încărcat cu minereu de bauxită, cu tot echipajul, şi voi aţi scăpat cu o barcă de cinci metri, descoperită, pradă ploii şi furtunii ? Cine înghite una ca asta ? Nici măcar ramolitul care cerşeşte în piaţă. Astea-s minciuni, e ceva necurat în povestea asta.

— Cereţi informaţii la Georgetown.

— N-am poftă să rîdă englezii de mine.

Secretarul ăsta tîmpit şi încăpăţînat, bănuitor şi înfumurat, trimite un soi de raport, n-am înţeles cui. Fapt e că într-o dimineaţă sîntem treziţi la cinci, puşi în lanţuri şi urcaţi într-un camion care ne duce spre o soartă necunoscută.

Portul Güiria se află în golful Paria, după cum am mai spus, chiar în faţa Trinidadului. Are şi avantajul că beneficiază de vărsarea unui fluviu uriaş, aproape tot atît de mare ca Amazonul, numit Orenoc.

Încătuşaţi într-un camion în care sîntem cinci, plus zece poliţişti, ne îndreptăm spre Ciudad Bolivar, importanta capitală a statului Bolivar. Călătoria, pe drumuri nepietruite, a fost foarte obositoare. Vreme de cinci zile, poli-

ţiştii şi prizonierii au fost hurducaţi, înghiontiţi ca nişte saci cu nuci pe platforma acelui camion, care zdruncina mai rău ca o cotigă prăpădită. Noaptea dormeam în camion, iar dimineaţa o porneam mai departe, într-o cursă nebunească spre o destinaţie necunoscută.

Încheiem, în sfîrşit, călătoria asta istovitoare la peste o mie de kilometri de malul mării, într-o pădure virgină străbătută de-un drum de ţară, care duce de la Ciudad Bolivar la El Dorado.

Cînd ajungem în satul El Dorado, sîntem cu toţii, ostaşi şi prizonieri, într-o stare jalnică.

Dar ce este El Dorado ? A reprezentat mai întîi speranţa cuceritorilor spanioli, care, văzînd că indienii ce soseau din regiunea asta aveau aur, credeau cu tărie că aici se află un munte de aur sau măcar jumătate pămînt, jumătate aur. De fapt, El Dorado e în primul rînd un sat pe malul unui fluviu plin cu peşti carnivori, care devorează în cîteva minute un om sau un animal, plin cu peşti electrici, care, învîrtindu-se în jurul prăzii, o curentează la iuţeală şi apoi îşi sug victima intrată în descompunere. În mijlocul fluviului se află o insulă, iar pe insula asta, un adevărat lagăr de concentrare. Acolo e ocna venezueleană.

Colonia asta de muncă silnică e lucrul cel mai oribil din cîte-am văzut şi totodată cea mai sălbatică şi mai neomenoasă, avînd în vedere felul cum sînt bătuţi deţinuţii. E-un pătrat cu latura de o sută cincizeci de metri, înconjurat cu sîrmă ghimpată, în aer liber. Vreo patru sute de bărbaţi dorm afară, expuşi intemperiilor, căci prin lagăr nu există decît cîteva foi de tablă sub care să te adăposteşti.

Fără să aştepte vreo lămurire din partea noastră, fără nimic care să îndreptăţească hotărîrea, sîntem vîrîţi în ocna de la El Dorado, la ora trei după-amiază, cu toate că abia sosisem, morţi de oboseală după acea călătorie istovitoare, încătuşaţi în camionul ăla. La trei şi jumătate sîntem chemaţi, fără să ni se la sau să ni se noteze numele. Doi dintre noi primesc cîte-o lopată, iar ceilalţi trei cîte-un tîrnăcop. Înconjuraţi de cinci soldaţi cu puşca într-o mînă şi cu vina de bou în cealaltă, comandaţi de-un căprar, sîntem siliţi să pornim spre locul de muncă, ameninţaţi că altfel vom fi bătuţi. Pricepem de îndată că-i vorba de-un soi de demonstraţie de forţă pe care vor s-o facă şefii pe-

nitenciarului. Pentru moment ar fi extrem de primejdios să nu ne supunem. Mai tîrziu, om vedea.

Ajunşi la locul unde muncesc deţinuţii, ni se cere să săpăm un şanţ pe marginea drumului pe care-l construiesc în mijlocul pădurii virgine. Ne supunem fără să crîcnim şi muncim, fiecare după puterile sale, fără să ridicăm capul. Asta nu ne împiedică să auzim sudălmile şi loviturile sălbatice pe care le primesc fără încetare deţinuţii. Nici unul din noi nu s-a ales cu vreo lovitură a vînei de bou. Porţia asta de muncă, îndată după sosire, era menită îndeosebi să ne arate cum sînt trataţi deţinuţii.

Era într-o sîmbătă. După muncă, transpiraţi şi plini de praf, sîntem încorporaţi în lagărul de deţinuţi, tot fără nici o formalitate.

— Ai cinci cayennezi, veniţi încoace.

Căprarul *presso* (supraveghetor) e cel care vorbeşte. E un metis înalt de-un metru nouăzeci. Are în mînă o vînă de bou. Bruta asta dezgustătoare are sarcina să menţină disciplina numai în interiorul lagărului.

Ni s-a arătat locul unde să ne aşezăm hamacele, lîngă poarta de intrare a lagărului, în aer liber. Acolo există totuşi un acoperiş din tablă, astfel c-o să fim măcar la adăpost de ploaie şi de soare.

În marea lor majoritate, deţinuţii sînt columbieni, restul venezueleni. Nici unul din lagărele disciplinare ale ocnei nu se poate compara cu grozăvia acestei colonii de muncă. Un măgar ar muri, dacă ar fi tratat ca oamenii ăştia. Cu toate acestea, aproape toţi sînt sănătoşi, datorită faptului că mîncarea este extrem de abundentă şi de gustoasă.

Ţinem un mic consiliu de război. Dacă vreunul din noi va fi lovit de-un soldat, cel mai bun lucru va fi să încetăm munca, să ne culcăm pe jos şi, orice ne-ar face, să nu ne ridicăm. Va trebui pînă la urmă să vină un şef, pe care să-l putem întreba cum şi de ce ne aflăm în ocna asta fără să fi comis vreun delict. Cei doi eliberaţi, Guittou şi Barrière, spun că vor cere să fie înapoiaţi Franţei. Apoi ne hotărîm să-l chemăm pe căprarul *presso*. Eu sînt acela care o să vorbesc cu el. E poreclit Negro Blanco (Negrul Alb). Guittou se va duce să-l cheme. Călăul soseşte, tot cu vîna de bou în mînă. Toţi cinci îl înconjurăm.

— Ce vreţi ?

Vorbesc eu :

— Vrem să-ţi spunem un singur lucru : nu vom comite

nici o abatere de la regulament, deci nu vei avea nici un motiv să-l lovești pe vreunul dintre noi. Deoarece am observat însă că dai în cine nimerești, uneori fără nici un motiv, te-am chemat să-ți spunem că-n ziua în care-l atingi pe unul din noi te-ai curățat. E clar ?

— Da, zice Negro Blanco.

— Încă un sfat.

— Ce ? zice el cu glas înăbușit.

— Dacă ai de gînd să repeți ce ți-am spus, spune-i unui ofițer, nu unui soldat.

— E-n regulă.

Și pleacă.

Scena asta a avut loc într-o duminică, zi în care deținuții nu ies la muncă. Sosește un ofițer.

Cum te cheamă ?

— Papillon.

— Tu ești șeful cayennezilor ?

— Sîntem cinci, toți sînt șefi.

— De ce-ai luat tocmai tu cuvîntul în discuția cu supraveghetorul ?

— Pentru că eu vorbesc cel mai bine spaniola.

Cel care-mi vorbește e un căpitan din garda națională. Îmi spune că nu e el comandantul pazei. Are doi superiori, dar nu sînt aici. De cînd am sosit noi, el e cel care comandă. Cei doi maiori vor sosi vineri.

— Ai amenințat în numele tău și-al tovarășilor tăi că-l omori pe supraveghetor dacă dă într-unul din voi. Așa-i ?

— Da, și amenințarea e foarte serioasă. Am mai spus încă ceva : că nu vom da nici un motiv care să îndreptățească o pedeapsă corporală. Domnule căpitan, să știți că nu ne-a condamnat nici un tribunal, întrucît n-am comis nici un delict în Venezuela.

— Nu știu. Ați fost în lagăr fără nici un fel de acte, doar cu o notă a directorului care se află în sat : „Acești oameni vor fi puși să muncească de cum sosesc."

— Ei bine, domnule căpitan, fiți atît de drept, de vreme ce sînteți militar, ca, pînă ce vin superiorii dumneavoastră, să-i înștiințați pe ostași să se poarte cu noi altfel decît cu ceilalți deținuți. Vă asigur din nou că nu sîntem și nu putem fi niște condamnați, deoarece n-am comis nici un delict în Venezuela.

— E-n regulă, o să dau dispoziții în sensul ăsta. Nădăjduiesc că nu m-ați mințit.

De-a lungul întregii după-amieze a acelei duminici am răgazul să-i studiez pe deținuți. Primul lucru care mă izbește e că toți o duc bine din punct de vedere fizic. În al doilea rînd, loviturile au devenit ceva atît de obișnuit și s-au învățat să le suporte într-atît, că pînă și-n ziua de odihnă, duminica, în care le-ar veni foarte ușor să le evite purtîndu-se bine, s-ar spune că le face o plăcere sadică să se joace cu focul. Nu încetează o clipă să comită lucruri interzise : joacă zaruri, se cotăie cu puștanii prin privăți, fură cîte ceva de la vreun camarad, spun vorbe porcoase femeilor care vin din sat să le aducă deținuților dulciuri sau țigări. Ele fac și troc : pe-un coșuleț împletit, pe-un obiect sculptat dau ceva bani sau niște pachete de țigări. Ei bine, sînt deținuți care izbutesc să înhațe printre sîrmele ghimpate lucrurile oferite de femeie și s-o ia la fugă fără să-i dea obiectul negociat, pierzîndu-și apoi urma în mijlocul celorlalți. Concluzie : pedepsele corporale sînt aplicate în chip atît de inegal și pentru indiferent ce, pielea fiindu-le pur și simplu tăbăcită de acele *látigos*, încît în lagărul acesta domnește teroarea, fără să fie de nici un folos nici societății, nici disciplinei, și fără a-i corija cîtuși de puțin pe nenorociții ăștia.

Prin tăcerea ei, Reeluziunea de la Saint-Joseph e mult mai înfiorătoare. Aici teama e de moment, iar faptul de-a putea vorbi noaptea, în afara orelor de lucru, și duminica, apoi hrana, aici bogată și abundentă, îngăduie cît se poate de bine cuiva să-și ducă pînă la capăt pedcapsa, care în nici un caz nu depășește cinci ani.

Ne trecem duminica fumînd și bînd cafea, în timp ce stăm de vorbă. Cîțiva columbieni s-au apropiat de noi. I-am îndepărtat cu blîndețe, dar ferm. Trebuie să fim considerați deținuți de-un alt soi, altfel ne-am ars.

A doua zi, luni, la șase dimineața, după ce-am luat un dejun copios, pornim încolonați cu ceilalți. Iată felul cum se procedează la începerea lucrului : două șiruri de oameni, față-n față, cinzeci de deținuți, cinzeci de ostași. Un ostaș de fiecare deținut. Între cele două șiruri, cinzeci de unelte : tîrnăcoape, lopeți sau topoare. Cele două șiruri de bărbați se cercetează din ochi. Șirul deținuților — înspăimîntați ; șirul ostașilor — nervoși și sadici.

Sergentul strigă :

— Cutare, tîrnăcop !

Nenorocitul se repede și, în clipa cînd ridică tîrnăcopul să-l arunce pe umăr și să dea fuga la lucru, sergentul strigă : *Número*, ceea ce înseamnă : „Ostaș, un doi etc." Ostașul țîșnește după amărît și-l pocnește cu vina de bou. Scena asta oribilă se repetă de două ori pe zi. Pe drumul de la lagăr pînă la locul de muncă ai impresia că niște păzitori de măgari dau în dobitoacele lor, fugărindu-le din urmă.

Înghețasem de teamă așteptînd să ne vină rîndul. Din fericire, a fost altfel.

— Ai cinci cayerînezi, la mine ! Ai mai tineri, luați tîrnăcoapele astea, și voi doi, bătrînii, astea două lopeți.

Pe drum, fără a fugi, dar în pas întins, păziți de patru ostași și un căprar, ne ducem la șantierul comun. Ziua asta a fost mai lungă și mai deznădăjduită decît prima. Anumiți deținuți, luați la ochi, secătuiți de puteri, zbierau ca nebunii și se rugau în genunchi să nu fie bătuți. În cursul după-amiezii trebuiau să facă dintr-o mulțime de grămăjoare de lemne, care arseseră prost, o singură grămadă mare. Alții trebuiau să facă curat în urma lor. În plus, din vreo optzeci sau o sută de legături de vreascuri, aproape arse, urma să rămînă o singură grămadă de jar în mijlocul cîmpului. Fiecare ostaș își lovea deținutul cu vina de bou, ca să strîngă resturile și să le ducă-n pas alergător pînă-n mijlocul cîmpului. Goana asta drăcească provoca unora din ei o adevărată criză de nebunie, și tot zorindu-se, apucau uneori cîte-o cracă dinspre partea cu jar. Cu mîinile arse, loviți sălbatic, călcînd cu picioarele goale pe jeratic sau pe cîte-o creangă încă fumegîndă — scena asta fantastică a durat trei ore. Nici unul din noi n-a fost poftit să curețe cîmpul abia defrișat. Spre norocul nostru, întrucît, din fraze scurte, fără să ne ridicăm prea mult capul, tot dînd la tîrnăcop, hotărîsem să tăbărîm cu toții pe cei cinci soldați, inclusiv pe căprar, să-i dezarmăm și să tragem în turma asta de sălbatici.

Azi, marți, n-am ieșit la lucru. Sîntem chemați la biroul celor doi comandanți ai gărzii naționale. Cei doi militari sînt foarte mirați că ne aflăm la El Dorado fără acte din care să reiasă că am fost trimiși aici de vreun tribunal. În orice caz, ne promit că vor cere a doua zi explicații directorului de la secția penală.

Treaba a mers repede. Cei doi maiori comandanți ai gărzii penitenciarului sînt desigur foarte severi, s-ar putea

spune chiar excesiv, dar sînt corecți, întrucît au cerut ca directorul colonici să vină personal să ne dea explicații.

Iată-l în fața noastră, însoțit de cumnatul său, Russian, și de cei doi ofițeri ai gărzii naționale.

— Francezi, sînt directorul coloniei de la El Dorado. Voiați să vorbiți cu mine. Ce doriți ?

— Mai întîi de toate, care tribunal ne-a condamnat, fără să ne audieze, la pedeapsa de-a fi trimiși în această colonie de muncă forțată ? Pe cît timp și pentru care delict ? Am sosit pe mare, la Irapa, în Venezuela. N-am comis nici cel mai mic delict. Și-atunci, ce căutăm aici ? Și cum justificați faptul că sîntem obligați să lucrăm ?

— În primul rînd, e stare de război. În consecință, trebuie să știm precis cine sînteți.

— În regulă, dar asta nu înseamnă să fim băgați în ocna dumneavoastră.

— Sînteți niște evadați ai justiției franceze, așa că trebuie să știm dacă vă revendică.

— De acord, dar insist : de ce vă purtați cu noi ca și cum am avea de ispășit o condamnare ?

— Deocamdată vă aflați aici pe baza legii *vayues et maleantes*, în arest, și în instanță de informare asupra voastră.

Discuția s-ar fi prelungit, dacă unul dintre ofițeri nu i-ar fi pus capăt, exprimîndu-și părerea :

— Domnule director, n-ar fi corect din partea noastră să ne purtăm cu oamenii aceștia ca și cu ceilalți prizonieri. Aș propune ca, pînă cînd cei din Caracas vor fi puși la curent cu situația asta deosebită, să găsim o soluție de a-i folosi la altă muncă decît la drumuri.

— Sînt indivizi periculoși, au amenințat că-l vor omorî pe căprarul *presso* dacă-i bate. E-adevărat ?

— Nu numai că l-am amenințat, domnule director, *dar oricare* s-ar distra lovind pe unul din noi va fi lichidat.

— Dar dacă-i vorba de-un ostaș ?

— La fel. Nu ne-am făcut vinovați cu nimic care să justifice un asemenea regim. Legile și regimurile noastre penitenciare sînt poate mai oribile și mai neomenoase decît ale dumneavoastră, dar n-o să îngăduim să dea cineva în noi ca într-un animal.

Directorul se întoarce triumfător spre ofițeri :

— Ați văzut că sînt foarte periculoși ?

Comandantul gărzii, cel mai în etate, şovăie o clipă sau două, apoi conchide spre stupefacţia tuturor :

— Evadaţii francezi au dreptate. Nu există în Venezuela o lege care să-i constrîngă să ispăşească vreo pedeapsă şi să se supună regulamentului acestei colonii. Eu le dau dreptate. Aşa că, domnule director, una din două : sau le găsiţi o muncă pe care s-o facă separat de ceilalţi prizonieri, sau nu ies la lucru. Dar dacă-i vîriţi printre ceilalţi, într-o bună zi o să-i lovească vreun ostaş.

— Om vedea. Deocamdată să rămînă în lagăr. Vă voi spune mîine cum trebuie procedat.

Drept care directorul pleacă, însoţit de cumnatul său.

Le mulţumesc ofiţerilor. Ne dau ţigări şi ne făgăduiesc să citească ofiţerilor şi ostaşilor, la raportul de seară, o notă prin care le vor aduce la cunoştinţă că n-au voie să ne lovească sub nici un motiv.

S-a împlinit o săptămînă de cînd ne aflăm aici. Nu mai lucrăm. Ieri, duminică, s-a întîmplat ceva înfiorător. Columbienii au tras la sorţi cine să-l omoare pe paznicul Negro Blanco. Sorţii au căzut pe-un individ de vreo treizeci de ani. I s-a dat o lingură de fier, cu coada dată pe ciment în chip de lance, foarte ascuţită şi tăioasă pe ambele laturi. Plin de curaj, omul a respectat înţelegerea stabilită cu prietenii săi. I-a aplicat trei lovituri lui Negro Blanco, în dreptul inimii. Pe paznic l-au dus de urgenţă la spital, iar ucigaşul a fost legat de-un stîlp în mijlocul lagărului. Ca înnebuniţi, ostaşii caută peste tot să găsească alte arme. Ploaie cu lovituri din toate părţile. În furia lor turbată, unul din ei mă loveşte peste coapsă cu vîna lui de bou, pentru că nu-mi scoteam destul de repede pantalonii. Barrière apucă o bancă şi dă să-l pocnească-n cap. Alt ostaş îl loveşte cu baioneta, stăpungîndu-i braţul, chiar în clipa cînd, cu-n picior în burtă îl culc la pămînt. Am şi pus mîna pe puşca căzută pe jos, cînd un ordin dat cu o voce puternică răzbate pînă la grupul nostru :

— Nu mişcă nimeni ! Nu v-atingeţi de francezi ! Francezule, lasă puşca !

Căpitanul Flores, care ne-a primit în prima zi, e cel care a urlat ordinul ăsta.

Intervenţia sa a avut loc chiar în secunda în care mă pregăteam să trag în grămadă. Dacă n-ar fi fost el, am fi omorît poate unul sau doi, dar cu siguranţă că asta

ne-ar fi costat viața, pierdută prosteşte în fundul Venezuelei, la capătul lumii, în ocna asta unde n-aveam ce căuta.

Grație intervenției energice a căpitanului, ostașii se îndepărtează de grupul nostru și se duc spre a-și ostoi aiurea poftele lor de casapi. Drept care asistăm la treabă cea mai abjectă ce s-ar putea închipui.

Acel *ronque*, legat de stîlp în mijlocul lagărului, e lovit fără încetare de trei indivizi deodată, un supraveghetor și doi soldați. Asta avea să țină de la cinci după-masă pînă a doua zi dimineața la șase, la răsăritul soarelui. Durează mult uciderea unui om doar prin lovituri aplicate pe trup ! În foarte scurtele pauze ale acestui măcel era întrebat cine-i sînt complicii, cine-i dăduse lingura și cine-o asmuțise. Omul n-a denunțat pe nimeni, nici cînd i s-a făgăduit că tortura va înceta în caz că va vorbi. În multe rînduri și-a pierdut cunoștința. Îl readuceau în simțiri turnîndu-i cîte-o găleată cu apă în cap. Punctul culminant a fost atins la patru dimineața. Dîndu-și seama că pielea nu mai reacționează la lovituri, nici măcar prin contracții, cei care-l loveau se opriră.

— A murit ? întreabă un ofițer.

— Nu știm.

— Dezlegați-l și puneți-l să stea în patru labe.

Ținut de patru oameni, stă mai mult sau mai puțin în patru labe. Atunci, unul dintre călăi îl izbește cu vina de bou exact în șanțul feselor, iar vîrful a depășit cu siguranță organele genitale. Lovitura asta magistrală, a unui specialist în tortură, îi smulge, în sfîrșit, acelui *ronque*, un strigăt de durere.

— Continuă, zice ofițerul, n-a murit.

L-au lovit pînă la ziuă. Bastonada asta, demnă de evul mediu, și care-ar fi omorît un cal, n-a reușit să-l facă pe *ronque* să-și dea sufletul. După ce l-au lăsat o oră fără să-l mai lovească și după ce-au turnat pe el cîteva căldări cu apă, a avut puterea să se ridice, ajutat fiind de soldați. A reușit să stea o clipă în picioare, singur. Vine infirmierul cu un pahar în mînă :

— Bea purgativul ăsta, îi poruncește un ofițer, o să te înzdrăvenească.

Ronque-ul ezită, apoi bea mixtura dintr-o singură înghițitură. Un minut mai tîrziu se prăbușește pentru totdeauna. E-n agonie, din gura lui se aud cuvintele : „Tîmpitule, te-au otrăvit".

E de prisos să vă spun că nici un prizonier, inclusiv noi, n-avea de gînd să mişte măcar un deget. Absolut toţi, fără nici o excepţie, eram îngroziţi. Pentru a doua oară de cînd mă ştiu am dorit să mor. Vreme de cîteva minute m-am simţit atras de puşca ţinută neglijent de-un ostaş, nu departe de mine. M-a reţinut gîndul că s-ar putea să fiu omorît înainte de-a fi avut timpul să manevrez închizătorul şi să trag în grămadă.

O lună mai tîrziu, Negro Blanco era din nou şi mai mult ca oricînd spaima lagărului. Totuşi, îi era scris să mierlească la El Dorado. Într-o noapte, un ostaş de gardă îl ia la ochi în clipa cînd trece pe lîngă el.

— În genunchi, porunceşte ostaşul.

Negro Blanco îi dă ascultare.

— Fă-ţi rugăciunea, o să mori.

L-a lăsat să rostească o rugăciune scurtă, apoi l-a lichidat cu trei gloanţe de puşcă. Prizonierii spuneau că ostaşul îl omorîse deoarece i se făcuse silă văzîndu-l pe acest călău lovindu-i ca un sălbatic pe nenorociţii de prizonieri. Alţii istoriseau că Negro Blanco îl denunţase pe acest ostaş superiorilor săi, spunînd că-l cunoscuse la Caracas şi că înainte de serviciul militar se îndeletnicea cu hoţia. A fost îngropat nu departe de *ronque*, hoţ desigur, dar un om de-un curaj şi de-o demnitate rar întîlnite.

Toate aceste întîmplări au întîrziat luarea unei hotărîri în privinţa noastră. De altfel, ceilalţi prizonieri n-au mai fost scoşi la muncă vreme de cinsprezece zile. Barrière, rănit de lovitura aceea de baionetă, a fost foarte bine îngrijit de-un medic din sat.

Pentru moment sîntem respectaţi. Chapar a plecat ieri, va lucra în sat ca bucătar al directorului. Guittou şi Barrière au fost eliberaţi, întrucît au venit informaţii din Franţa despre noi toţi. Deoarece reieşea că şi-au ispăşit pedeapsa, au fost puşi în libertate. Eu mă prezentasem sub un nume de italian. S-a transmis de acolo numele meu adevărat, împreună cu amprentele mele şi condamnarea pe viaţă ; despre Deplanque, că are de făcut douăzeci de ani, iar Chapar de asemenea. Mîndru nevoie mare, directorul ne comunică ştirile primite din Franţa :

— Totuşi, ne spune el, întrucît n-aţi comis nici o nelegiuire în Venezuela, o să vă reţinem un timp, apoi

veţi fi puşi în libertate. Dar pentru asta trebuie să lucraţi şi să aveţi o purtare bună : vă aflaţi într-o perioadă de observaţie.

Stînd de vorbă cu mine, ofiţerii s-au plîns în cîteva rînduri de greutatea de a avea în sat legume proaspete. Colonia are un teren agricol, dar nu zarzavaturi. Se cultivă orez, porumb, fasole neagră, şi gata. Le propun să aranjez o grădină de zarzavat, dacă o să-mi facă rost de seminţe. De acord.

Primul avantaj : Deplanque şi cu mine sîntem scoşi din lagăr şi, întrucît au sosit doi deportaţi arestaţi la Ciudad Bolivar, sînt repartizaţi grupului nostru. Unul e-un parizian, Toto, celălalt e corsican. Lucrînd toţi patru, ridicăm două căsuţe, bine meşterite din lemn şi frunze de palmier. Într-una stă Deplanque cu mine, în cealaltă, cei doi camarazi ai noştri.

Toto şi cu mine meşterim un soi de mese înalte, ale căror picioare stau în nişte cutii pline cu petrol, pentru ca furnicile să nu poată mînca seminţele. Foarte curînd obţinem răsaduri zdravene de pătlăgele roşii, vinete, pepeni, fasole verde. Începem să le răsădim pe rafturi, întrucît micile răsaduri sînt acum destul de puternice ca să reziste furnicilor. Ca să plantăm noile pătlăgele roşii, săpăm un fel de şanţ de jur împrejur, care va fi deseori umplut cu apă. Asta le va ţine tot timpul în umezeală şi va împiedica dăunătorii, foarte numeroşi pe aceste pămînturi virgine, să răzbată pînă la răsadurile noastre.

— Ia te uită, ce-o fi asta ? îmi zice Toto. Uite cum străluceşte pietricica asta.

— Spal-o, bărbate.

Şi mi-o întinde. E un cristal mic, cît un bob de năut. După ce-l spăl, străluceşte şi mai tare în locul unde ganga[1] are o plesnitură, căci e înconjurat de-un fel de coajă dură de gresie.

— N-o fi un diamant ?

— Gura, Toto. Nu-i momentul să trăncăneşti, dacă-i un briliant. Înţelegi ce-ar fi dac-am avut bafta să găsim o mină de diamante ? S-aşteptăm pînă seara şi pune-l la fereală.

[1] Partea sterilă a unei roci metalifere, crusta (n. t.)

Seara dau lecții de matematică unui caporal (azi colonel) care se pregătește să dea un concurs spre a deveni ofițer. Omul acesta, înzestrat cu o fire nobilă și de-o corectitudine exemplară (pe care mi-a dovedit-o în răstimpul unei prietenii de peste douăzeci și cinci de ani) se numește astăzi colonelul Francisco Bolagno Utrera.

— Francisco, ce-o fi asta ? Vreun cristal de stîncă ?

— Nu, spune el, după ce l-a examinat amănunțit. E un diamant. Vezi de-l ascunde bine, să nu-l vadă nimeni. Unde l-ai găsit ?

— Sub tufele mele de pătlăgele roșii.

— Ciudat. Nu l-oi fi adus cărînd apă din fluviu ? Se întîmplă să tîrîi găleata pe fund și să scoți și ceva nisip pe lîngă apă ?

— Da, uneori.

— Înseamnă că asta e. Ți-ai adus diamantul din fluviu, din rio Caroni. Poți să te-apuci de căutat, dar fii atent să vezi dacă n-ai adus și altele, pentru că niciodată nu se întîmplă să găsești o singură piatră prețioasă. Unde afli una, neapărat sînt și altele.

Toto se pune pe lucru.

În viața lui n-a muncit atît, așa că, pînă la urmă, cei doi camarazi ai noștri, cărora nu le suflasem nici o vorbă, îi spuneau :

— Nu te omorî atît, Toto, o să crăpi tot cărînd la găleți cu apă din fluviu. Și, colac peste pupăză, mai aduci și nisip !

— Ca să fie pămîntul mai ușor, băiețică, răspunde Toto. Dacă-l amestec cu nisip, se filtrează mai bine apa.

În ciuda glumelor noastre, Toto îi dă mai departe, aducînd găleți fără încetare. Într-o bună zi, la amiază, făcînd un drum, se împiedică și vine-n bot în mijlocul nostru, care stăteam așezați la umbră. Iar din nisipul răsturnat se ivește un diamant cît două boabe de năut. Și de data asta ganga e spartă, altfel nu s-ar vedea. Face greșeala să se repeadă la el.

— Ia te uită, zice Deplanque, n-o fi un diamant ? Mi-au spus niște soldați că-n rîu se găsesc diamante și aur.

— De asta căram atîta apă. Vedeți așadar că nu-s chiar atît de tîmpit ! zice Toto, încîntat să se poată justifica, în sfîrșit, că muncea ca un disperat.

Pe scurt, în șase luni, ca să încheie cu povestea diamantelor, Toto e posesorul a șapte-opt carate de briliante.

Eu am vreo duzină, pe lîngă vreo treizeci de pietre micuțe, ceea ce le transformă în „comercial", cum spun minerii în argoul lor. Dar într-o zi am găsit unul de peste șase carate, din care, șlefuit mai tîrziu, la Caracas, a ieșit o piatră de vreo patru carate. O mai am încă, și-o port în deget zi și noapte. Deplanque și Antarteglia au strîns și ei cîteva pietre prețioase. Mai am încă tubul din ocnă și le-am băgat înăuntru. Ei și-au meșterit un fel de tuburi din vîrfurile unor coarne de bou, și-n astea își țin micile comori.

Nimeni n-a aflat nimic, cu excepția viitorului colonel, caporalul Francisco Bolagno. Pătlăgelele roșii și celelalte răsaduri au crescut. Ofițerii ne plătesc pînă la ultimul bănuț legumele pe care le ducem în fiecare zi la popotă.

Ne bucurăm de-o libertate relativă. Lucrăm fără nici un fel de pază și dormim în căsuțele noastre. Nu ne ducem niciodată la lagăr. Sîntem respectați și se poartă bine cu noi. Bineînțeles, insistăm ori de cîte ori putem pe lîngă director să ne elibereze. Ne răspunde de fiecare dată: „În curînd", dar ne aflăm aici de opt luni, și nimic. Așa că încep să vorbesc de-o evadare. Toto nici nu vrea să audă de așa ceva. Nici ceilalți. Ca să studiez rîul, mi-am făcut rost de-o sfoară, de undiță și de-un cîrlig. Vînd și pește, mai ales faimoșii caribi, pești carnivori care ajung la un kilogram și care au niște dinți așezați ca la rechini, și la fel de fioroși.

Azi e o vînzoleală mare. Gaston Duranton, poreclit Strîmbu, a roit-o luînd cu el șaptezeci de mii de bolivari din casa de bani a directorului. Ocnașul ăsta are o poveste originală.

Încă de copil se afla în casa de corecție de pe insula Oléron, unde lucra în atelier ca cizmar. Într-o zi se rupe cureaua de piele care prinde pantoful de genunchi și trece pe sub talpa piciorului. Se pomenește cu șoldul rupt. Prost îngrijit, osul se sudează pe jumătate, și-n toată vremea copilăriei sale și o parte a tinereții a umblat strîmb, deșelat. Era penibil să-l vezi cum merge: bătatul ăsta slab și schilod nu putea să înainteze decît tîrînd piciorul acela care nu voia să-l asculte. La douăzeci și cinci de ani a fost vîrît la ocnă. Nu-i de mirare că a ajuns hoț, după lungile răstimpuri petrecute în casa de corecție.

Toți îi spun Strîmbu. Aproape nimeni nu-i știe numele, Gaston Duranton. E strîmb, i se spune Strîmbu. Dar așa

cum era, evadează din ocnă și ajunge pînă-n Venezuela. Asta era pe vremea dictatorului Gomez. Puțini ocnași au mai rămas în viață după represiunea pe care a poruncit-o. Doar cîteva excepții, printre care mai ales doctorul Bougrat, deoarece a salvat toată populația insulei „Margarita", unde bîntuia o epidemie de febră galbenă.

Strîmbu, arestat de *sagrada*, poliția specială a lui Gomez,e trimis să muncească la construirea drumurilor din Venezuela. Prizonierii francezi și venezueleni erau înlănțuiți de niște ghiulele pe care era ștanțată floarea de crin din Toulon. Cînd oamenii reclamau, li se răspundea : „Păi lanțurile astea, verigile și ghiulelele astea vin de la tine ! Ia uită-te la floarea de crin". Pe scurt, Strîmbu evadează din lagărul mobil unde lucra la drumuri. Prins după cîteva zile, e readus în soiul acela de ocnă ambulantă. De față cu toți prizonierii, e culcat cu fața-n jos, dezbrăcat la piele și condamnat să primească o sută de lovituri cu vina de bou.

Se întîmplă extrem de rar ca cineva să reziste la mai mult de optzeci de lovituri. Norocul lui că-i slab, deoarece, așa cum stă cu fața-n jos, loviturile nu-i pot atinge ficatul, organ care plesnește dacă e pocnit direct. După flagelarea asta, în care fesele sînt ca tocate, obiceiul e să se toarne sare peste răni, iar individul să fie lăsat să zacă la soare. Totuși, i se acoperă capul cu frunza unei plante grase, pentru că se consideră normal să moară de pe urma loviturilor, dar nu de insolație.

Strîmbu a scăpat cu viață din cazna asta demnă de evul mediu, și cînd s-a ridicat întîia oară, ce să vezi ? nu mai era strîmb. Loviturile spărseseră proasta sudură a oaselor, făcută greșit, și i-au potrivit șoldul exact așa cum trebuia. Ostași și prizonieri, toți urlă că s-a întîmplat o minune, nimeni nu înțelege nimic. În țara asta în care domnesc superstițiile sînt încredințați că Dumnezeu a vrut să-l răsplătească pentru că a îndurat chinurile în chip demn. Din ziua aceea i-au scos lanțurile și ghiuleaua. E protejat și făcut distribuitor de apă printre cei condamnați la muncă silnică. A prins să se dezvolte repede și, mîncînd zdravăn, a devenit un tînăr înalt și atletic.

Franța a aflat că ocnașii lucrează în Venezuela la construcția de drumuri. Socotind că aceste energii ar fi mai bine folosite în Guyana franceză, mareșalul Franchet d'Esperey a fost trimis în misiune să-l roage pe dictator,

încîntat de mîna de lucru pe gratis, să binevoiască a-i înapoia pe aceşti oameni Franţei.

Gomez acceptă, şi soseşte un vas în portul Puerto Cabello să-i ia. Drept care se petrec scene de toată nostimada, deoarece unii vin de pe alte şantiere de drumuri şi nu ştiu de întîmplarea cu Strîmbu.

— Ei, Marcel, cum o duci ?

— Cine eşti tu ?

— Strîmbu.

— Te ţii de bancuri, faci mişto de mine ! răspund toţi cei cărora li se adresează, văzîndu-l pe flăcăul acesta înalt şi frumos, care se ţine mîndru pe picioarele lui drepte.

Strîmbu, care era tînăr şi şmecheros, a continuat să-şi strige toţi cunoscuţii cîtă vreme a durat îmbarcarea. Şi, bineînţeles, nici unul nu admitea că Strîmbu s-a îndreptat. Cînd m-am întors la ocnă, am auzit povestea asta chiar din gura lui şi a altora, pe Insula Royale.

Evadat iarăşi în 1943, a ajuns în cele din urmă la El Dorado. Întrucît trăise în Venezuela, desigur fără să spună că toată vremea fusese deţinut, l-au pus imediat bucătar în locul lui Chapar, care devenise grădinar. Stătea în sat la director, adică de partea ailaltă a fluviului.

În biroul directorului se afla o casă de bani cu banii coloniei. Care va să zică, în ziua aceea fură şaptezeci de mii de bolivari, ceea ce făcea pe-atunci vreo douăzeci de mii de dolari. Drept care, o întreagă halima în grădina noastră : directorul, cumnatul directorului şi cei doi mari comandanţi ai gărzii. Directorul vrea să ne bage înapoi în lagăr. Ofiţerii refuză. Ne apără atît pe noi, cît şi aprovizionarea lor cu legume. În cele din urmă reuşim să-l convingem pe director că nu putem să-i dăm nici un fel de informaţii ; că, dacă am fi mirosit ceva, am fi plecat cu el, dar că, în ce ne priveşte, noi vrem să fim liberi în Venezuela, şi nu în Guyana engleză, singurul ţinut spre care s-a putut îndrepta. Călăuzindu-se după păsările de pradă care-l devorau, l-au găsit pe Strîmbu mort la peste şaptezeci de kilometri depărtare, în junglă, foarte aproape de frontiera engleză.

Prima versiune, cea mai la îndemînă, e că a fost asasinat de indieni. Mult mai tîrziu a fost arestat la Ciudad Bolivar un cetăţean care încerca să schimbe nişte bancnote de cinci sute de bolivari noi-nouţe. Banca de la care le

primise directorul coloniei din El Dorado avea seria numerelor și s-a constatat că erau bancnotele furate. Individul a mărturisit, și i-a denunțat pe alți doi, care n-au putut fi arestați. Așa a trăit și s-a sfîrșit bunul meu prieten, Gaston Duranton, poreclit Strîmbu.

Pe furiș, cîțiva ofițeri au pus cîțiva deținuți să caute aur și diamante în rio Caroni. Rezultatele au fost pozitive, n-au dat de-o comoară ca-n basme, dar suficient ca să-i stimuleze pe căutători. În partea de jos a grădinii mele, doi indivizi lucrează toată ziulica folosind ceea ce numesc ei *battée*, o pălărie chinezească întoarsă, cu vîrful în jos și marginea în sus. O umplu cu pămînt și-l spală. Cum diamantul atîrnă mai greu ca orice, rămîne în fundul pălăriei. Unu a și mierlit. Își fura „patronul". În urma acestui mic scandal s-a pus capăt trebii cu „mina" clandestină.

În lagăr se găsește un tip plin de tatuaje pe torace. Pe ceafă scrie : „Mă... pe frizer". Are brațul drept paralizat. Gura-i strîmbă și limba mare și băloasă care-i atîrnă adesea din gură dovedesc limpede că a avut o congestie cerebrală. Unde ? Nu se știe. Era alci înaintea noastră. De unde vine ? Sigur e doar faptul că-i un ocnaș sau un deportat evadat. Pe pieptul său are tatuat „Bat d'Af" [1]. Asta și cu acel „mă... pe frizer" de pe ceafă dovedesc fără putință de tăgadă că-i un ocnaș.

Caraliii și prizonierii l-au poreclit Picolino. E tratat bine, capătă de mîncare cu multă conștiinciozitate, de trei ori pe zi, și țigări. Ochii săi albaștri trăiesc intens, iar privirea sa nu-i totdeauna tristă. Cînd se uită la cineva pe care-l iubește, pupilele îi sclipesc de bucurie. Înțelege tot ce i se spune, dar nu poate nici să vorbească, nici să scrie : nu i-o îngăduie brațul drept, paralizat, iar de la mîna stîngă îi lipsesc policarul și două degete. Epava asta stă ore întregi lipită de sîrma ghimpată, așteptîndu-mă să trec pe-acolo cu niște legume, întrucît e drumul pe care apuc ca s-ajung la popota ofițerilor. Deci, în fiecare dimineață, ducîndu-mă cu legumele, mă opresc să-i spun cîte ceva lui Picolino. Rezemat de sîrmele ghimpate, mă privește cu frumoșii săi ochi plini de viață într-un trup aproape mort. Îi adresez cîteva vorbe amabile, și cu capul său, cu pleoapele sale, îmi dă de înțeles că a priceput tot

[1] Abreviere argotică de la *Bataillon d'Afrique*, cu sens de „batalion disciplinar" (n. t.)

ce i-am spus. Bietul său chip paralizat se luminează pentru o clipă şi ochii îi strălucesc, încercînd să exprime, cîte lucruri oare ? De fiecare dată îi aduc cîte-o delicatesă : o salată de roşii, de lăptuci sau castraveţi, gata pregătită, sau un pepenaş, un peşte prăjit pe jeratic. Nu-i e foame, deoarece în ocna venezueleană hrană e din belşug, dar înseamnă o schimbare faţă de meniul oficial. Cîteva ţigări completează totdeauna micile mele daruri. Această scurtă vizită pe care i-o fac lui Picolino a devenit un obicei fix, în asemenea măsură încît ostaşii şi prizonierii îi spun „fiul lui Papillon".

LIBERTATEA

Lucru nemaipomenit, venezuelenii sînt atît de lipicioşi, de atrăgători, că sînt hotărît să mă încred în ei. N-am s-o pornesc în evadare. Ca prizonier, accept situaţia asta anormală, cu nădejdea că într-o bună zi o să fac parte din poporul lor. E paradoxal. Deşi sălbăticia cu care-i tratează pe prizonieri nu-i de natură să mă încurajeze să trăiesc în societatea lor, înţeleg totuşi că atît prizonierilor, cît şi ostaşilor li se par firesti pedepsele corporale. Dacă un ostaş comite o greşeală, i se administrează şi lui cîteva lovituri de vînă de bou. Iar după cîteva zile, acelaşi ostaş stă de vorbă cu căprarul, sergentul sau ofiţerul care l-a lovit ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

Sistemul ăsta barbar l-au moştenit de la dictatorul Gomez, care i-a cîrmuit mulţi ani în felul acesta. Obiceiul stăruie pînă într-atît încît chiar şi un şef civil îi pedepseşte pe cetăţenii aflaţi sub jurisdicţia sa cu cîteva lovituri de vînă de bou.

Mă aflu în pragul eliberării datorită unui puci. O lovitură de stat, jumate civilă, jumate militară, l-a dat jos din fotoliul său pe generalul Angarita Medina, preşedintele republicii, unul din cei mai de seamă liberali de care a avut parte Venezuela. Era atît de bun, atît de democrat, încît nu s-a priceput sau n-a vrut să opună rezistenţă loviturii de stat. Se pare că a refuzat categoric ca venezuelenii să-şi verse reciproc sîngele pentru ca el să-şi menţină postul. Cu siguranţă că acest militar democrat nu era la curent cu cele ce se petreceau la El Dorado.

Oricum, la o lună după puci, toți ofițerii au fost înlocuiți. S-a deschis o anchetă referitoare la moartea acelui *ronque* de pe urma „purgativului". Directorul și cumnatul său dispar, fiind înlocuiți de un fost diplomat-avocat.

— Da, Papillon, mîine te voi pune în libertate, dar aș dori să-l iei cu tine pe bietul Picolino, căruia îi porți de grijă. N-are nici o identitate, am să aranjez să aibă. Cît despre dumneata, iată o *cédula* (legitimație) perfect în regulă, cu adevăratul tău nume. Condițiile sînt următoarele : trebuie să stai un an într-o localitate mică pînă să capeți permisiunea de-a te stabili într-un oraș mare. Va fi un soi de libertate nesupravegheată, dar pe răstimpul cărela se va putea vedea cum îți duci viața și cum știi să te descurci. Dacă, așa cum cred, la capătul unui an de zile, șeful civil al localității îți dă un certificat de bună purtare, va pune el însuși capăt acestui *confinamiente* (domiciliu forțat). Cred că pentru dumneata orașul ideal va fi Caracas. În orice caz, ai învoirea să trăiești legal în țara asta. Trecutul dumitale nu mai contează pentru noi. Rămîne să dovedești că meriți să ți se dea prilejul de-a redeveni un om respectabil. Nădăjduiesc că nu vor trece cinci ani pînă ce-mi vei fi compatriot printr-o încetățenire care-ți va da o nouă patrie. Fie ca Dumnezeu să te însoțească ! Îți mulțumesc că vrei să te îngrijești de epava asta, de Picolino. Nu-l pot pune în libertate decît dacă iscălește cineva că-i poartă de grijă. Să sperăm că într-un spital va reuși să se vindece.

Mîine dimineață la șapte urmează să plec cu-adevărat liber, însoțit de Picolino. Un val de căldură îmi cuprinde inima, am biruit în fine pentru totdeauna „calea putreziciunii". Sîntem în vara lui 1944. De treisprezece ani așteptam ziua asta.

M-am retras în căsuța mea din grădină. Le-am cerut scuze prietenilor mei, simt nevoia să fiu singur. E prea puternică și prea înălțătoare emoția ca s-o manifest de față cu martori. Întorc pe-o față și pe alta legitimația pe care mi-a înmînat-o directorul : în colțul stîng e poza mea, sus numărul 1.728.629, eliberată la 3 iulie 1944. Drept în mijloc, numele meu ; dedesubt, prenumele. Pe dos, data nașterii : 16 noiembrie 1906. Legitimația e în perfectă regulă, are pînă și semnătura și parafa directorului de la Identificare. Situația în Venezuela : „Rezident". Formida-

bil cuvîntul ăsta „rezident" : înseamnă că sînt domiciliat în Venezuela. Inima îmi zvîcnește puternic.

Aș vrea să îngenunchez și să-i mulțumesc lui Dumnezeu. Dar nu știi să te rogi și n-ai fost botezat. Cărui Dumnezeu te vei adresa, tu, care nu aparții nici unei religii ? Bunului Dumnezeu al catolicilor ? al mahomedanilor ? al protestanților ? al evreilor ? Pe care dintre ei îl voi alege ca să-i închin rugăciunea mea, o rugăciune pe care va trebui s-o născocesc de la cap la coadă pentru că nu știu vreuna pe de-a-ntregul ? Ce mi-a venit azi să mă-ntreb cărui Dumnezeu să mă adresez. Oare de cîte ori l-am chemat sau l-am blestemat chiar de-a lungul vieții mele, nu m-am gîndit oare la acel Dumnezeu cu chipul pruncului Iisus în ieslea lui, cu boul și asinul alături ? Să mai păstrez oare, în subconștientul meu, ranchiună călugărițelor din Columbia ? Dar atunci, de ce nu m-aș gîndi la unicul, la sublimul episcop de Curaçao, monseniorul Irénée de Bruyne, sau, mergînd și mai departe pe făgașul amintirilor, la preabunul părinte de la Conciergerie ?

Mîine voi fi liber, cu desăvîrșire liber. Peste cinci ani voi fi cetățean venezuelean, întrucît sînt sigur că nu voi păcătui cu nimic pe acest pămînt care m-a adăpostit și a avut încredere în mine. Va trebui să duc o viață de două ori mai cinstită decît oricare altul.

Într-adevăr, dacă sînt nevinovat de crima pentru care un procuror, niște sticleți și douăsprezece momîi m-au trimis la ocnă, asta nu s-a putut întîmpla decît pentru că făceam parte din lumea interlopă. Numai pentru că eram cu-adevărat un aventurier a fost posibil să se țească în jurul persoanei mele acea urzeală de minciuni. A deschide casele de bani ale altora nu-i o meserie tocmai recomandabilă, iar societatea are dreptul și datoria să se apere. Dacă am putut fi azvîrlit pe calea spre putreziciune, asta e — trebuie s-o recunosc deschis — deoarece eram un candidat permanent ca să fiu trimis într-o bună zi acolo. Că pedeapsa asta nu-i demnă de-un popor ca acela al Franței, că o societate are datoria să se apere, iar nu să se răzbune atît de josnic, asta-i altă poveste. Trecutul meu nu poate fi șters cu buretele, trebuie să mă reabilitez eu însumi, în propriii mei ochi mai întîi, și-n ochii celorlalți, în al doilea rînd. În consecință, Papi, mulțumește-i lui Dumnezeu, făgăduiește-i ceva foarte important.

— Bunule Dumnezeu, iartă-mă că nu știu să mă rog, dar privește în mine și vei vedea că n-am destule cuvinte ca să-mi exprim recunoștința că m-ai călăuzit pînă aici. Lupta a fost îndîrjită, nu mi-a venit deloc ușor să urc Golgota la care m-au osîndit oamenii și nu încape îndoială că, dacă am reușit să înving toate piedicile și să-mi păstrez sănătatea pînă în această binecuvîntată zi, asta mi-a fost cu putință numai pentru că mi-ai întins mîna ta în ajutor. Ce-aș putea face spre a-ți dovedi că-ți sînt cu-adevărat recunoscător pentru binefacerile tale ?

— Renunță la intenția de a te răzbuna.

Oare am auzit sau mi s-a părut că aud această frază ? Nu știu, dar m-a plesnit atît de brutal peste obraz încît aș admite aproape că am auzit-o cu-adevărat.

— O, nu ! Asta nu ! Nu-mi cere una ca asta. Prea m-au făcut oamenii aceia să sufăr. Cum, îmi ceri să-i iert pe polițaii vînduți, pe Polein, martorul mincinos ? Să renunț să-i smulg limba neomenosului procuror ? Nu-i cu putință. Îmi ceri prea mult. Nu, nu și nu ! Îmi pare rău că te supăr, dar cu nici un preț nu, voi renunța să mă răzbun.

Ies din casă, mi-e teamă că-mi va slăbi voința, nu vreau să cedez. Fac cîțiva pași prin grădină. Toto aranjează vrejurile fasolei cățărătoare, ca să se înfășoare în jurul aracilor. Se apropie cîteșitrei de mine. Toto, parizianul plin de speranță al drojdiei din rue de Lappe, Antartaglia, borfașul născut în Corsica, dar care mulți ani în șir i-a ușurat pe parizieni de portmoncele lor, și Deplanque din Dijon, ucigașul unui proxenet asemenea lui. Se uită la mine, chipurile lor strălucesc de bucurie văzîndu-mă în sfîrșit liber. Curînd va veni și rîndul lor, desigur.

— N-ai adus cumva din sat vreo sticlă de vin sau de rom ca să-ți sărbătorim plecarea ?

— Scuzați-mă, eram atît de emoționat că nici nu mi-a dat prin cap. Iertați-mă c-am uitat.

— Vezi de treabă, nu-i cazul să-ți ceri iertare, o să fac o cafea strașnică pentru toată lumea.

— Ești mulțumit, Papi, iată-te în sfîrșit definitiv liber după atîția ani de luptă. Ne bucurăm pentru tine.

— Nădăjduiesc că va veni și rîndul vostru curînd.

— Precis, zice Toto, căpitanul mi-a spus că din două-n două săptămîni o să elibereze pe cîte unul din noi. Ce-o să faci cînd ai să te vezi liber ?

Am şovăit o secundă sau două, dar le răspund curajos, deşi mă tem să nu par niţeluş ridicol acestui deportat şi celor doi ocnaşi :

— Ce-o să fac ? Păi, nu e complicat : o să m-apuc de lucru şi o să fiu cinstit de-acu încolo. În ţara asta, care-a avut încredere în mine, mi-ar fi ruşine să comit vreun delict.

În loc să mă trezesc cu un răspuns ironic, rămîn uimit, deoarece tustrei mărturisesc deodată :

— Şi eu am hotărît să trăiesc corect. Ai dreptate, Papillon, o să fie greu, dar face, şi venezuelenii ăştia merită să fie respectaţi.

Nu-mi vine să cred urechilor. Astea să fie ideile lui Toto, derbedeul venit din cloaca cartierului Bastilia ? De necrezut ! Antartaglia, cel care, în lunga-i viaţă, a trăit buzunărindu-şi semenii, el să reacţioneze în felul ăsta ? Mare minune ! Iar Deplanque, proxenet profesionist, să n-aibă printre proiectele lui planul de-a găsi o femeie şi de-a o exploata ? Asta-i şi mai şi. Toţi izbucnesc deodată în rîs.

— Ah, ăsta-i cel mai grozav banc ! Dacă te înapoiezi mîine în Montmartre, în Place Blanche, şi-l povesteşti, n-o să te creadă nimeni !

— Ba cei din tagma noastră, da. Ar înţelege, oameni buni. Doar fazanii n-ar admite-o. Marea majoritate a francezilor nu acceptă ideea că un om cu un trecut ca al nostru poate să devină un domn din toate punctele de vedere. Asta-i deosebirea dintre poporul venezuelean şi-al nostru. V-am povestit de omul acela din Irapa, un amărît de pescar, care-i explica prefectului că nimeni nu e niciodată pierdut, că trebuie să i se ofere o posibilitate pentru ca, fiind ajutat, să devină un om de treabă. Aceşti pescari aproape analfabeţi din golful Paria, la capătul lumii, pierduţi în acel imens estuar al Orenocului, au un umanism filosofic care lipseşte multora dintre compatrioţii noştri. Prea mult progres mecanic, o viaţă agitată, o societate însufleţită de-un singur ideal : noi invenţii, o viaţă tot mai lesnicioasă şi mai îndestulată. Tot savurînd descoperirile ştiinţifice aşa cum lingi un şerbet, devii însetat de-un confort cît mai desăvîrşit şi lupţi fără încetare să-l obţii. Toate astea ucid sufletul, mila, înţelegerea, mărinimia. N-ai răgaz să te-ocupi de ceilalţi, şi cu atît mai puţin de cei care au călcat legea. Pînă şi auto-

rităţile văgăunii ăsteia sînt altfel decît la noi, întrucît răspund şi de liniştea publică. Deşi se pot pomeni cu mari bătăi de cap, socotesc probabil că merită să rişti ca să salvezi un om. Iar asta e superb.

Am un costum bleumarin de toată frumuseţea pe care mi l-a dat elevul meu, azi colonel. S-a dus acum o lună la şcoala de ofiţeri, după ce-a reuşit la concurs printre primii trei. Sînt încîntat că am contribuit un pic la succesul lui cu lecţiile pe care i le-am dat. Înainte de-a pleca mi-a dăruit nişte haine aproape noi, care-mi vin foarte bine. O să ies de-aci îmbrăcat corect graţie lui Francisco Bolagno, caporal din garda naţională, căsătorit şi tată de familie.

Acest ofiţer superior, actualmente colonel în garda naţională, m-a onorat vreme de douăzeci şi şase de ani cu prietenia sa, pe cît de nobilă pe-atît de constantă. El reprezintă pe drept cuvînt corectitudinea, noblețea şi sentimentele cele mai elevate pe care le poate întruni cineva. În ciuda înaltei sale situaţii în ierarhia militară, n-a încetat niciodată să-mi dovedească prietenia sa plină de credinţă sau să mă ajute în indiferent ce privinţă. Îi datorez mult colonelului Francisco Bolagno Utrera.

Da, mă voi strădui din răsputeri să fiu şi să rămîn cinstit. Singurul inconvenient îl constituie faptul că n-am muncit niciodată, că nu mă pricep la nimic. Va trebui să fac orice ca să-mi cîştig existenţa. N-o să fie uşor, dar voi reuşi, sînt sigur. Mîine voi fi un om asemenea celorlalţi. Ai pierdut partida, procurorule : *m-am abătut pentru totdeauna din calea spre putreziciune.*

Mă sucesc şi mă răsucesc în hamacul meu, stăpînit de agitaţia ultimei nopţi a odiseii mele de prizonier. Mă scol, străbat grădina pe care-am îngrijit-o atît de bine în răstimpul ultimelor luni. Luna luminează de parcă-i zi. Apa rîului curge fără zgomot spre vărsare. Nu se aud păsări, au adormit. Cerul e plin de stele, dar luna străluceşte atît de puternic încît trebuie să-i întorc spatele ca să le zăresc. În faţa mea, jungla, străpunsă doar de luminişul în care-a fost ridicat satul El Dorado. Această pace adîncă a firii mă odihneşte. Agitaţia mea se calmează încetul cu încetul, şi seninătatea clipei îmi dă tihna trebuincioasă.

Reuşesc să-mi închipui foarte bine locul unde voi coborî mîine de pe şlep ca să pun piciorul pe pămîntul lui

Simon Bolivar, omul care a eliberat ţara de jugul spaniol şi care a lăsat fiilor săi, drept moştenire, simţămintele de umanitate şi de înţelegere datorită cărora, astăzi, pot reîncepe să trăiesc.

Am treizeci şi şapte de ani, sînt încă tînăr. Fiziceşte mă simt perfect. N-am fost niciodată grav bolnav, mă cred îndreptăţit să spun că echilibrul meu sufletesc e cu desăvîrşire normal. Calea spre putreziciune n-a lăsat urme degradante în mine. Cred că asta ţine mai ales de faptul că nu i-am aparţinut niciodată cu-adevărat.

În primele mele săptămîni de libertate va trebui nu numai să găsesc un chip de a-mi cîştiga existenţa, dar şi să-l îngrijesc pe bietul Picolino şi să-l ajut să trăiască. Mi-am luat o răspundere foarte gravă. Totuşi, deşi va fi o povară tare grea, îmi voi ţine promisiunea făcută directorului şi nu-l voi părăsi pe nenorocitul ăsta decît după ce voi fi reuşit să-l internez în vreun spital, dîndu-l pe mîini pricepute.

Să-mi înştiinţez oare tatăl că sînt liber ? De ani de zile nu mai ştie nimic despre mine. Unde s-o fi aflînd ? Singurele noutăţi pe care le-a primit despre mine au fost vizitele pe care i le-a făcut jandarmeria cu ocazia evadărilor. Nu, să nu mă pripesc. N-am dreptul să zgîndăr rana pe care anii ce-au trecut poate că aproape au cicatrizat-o. Am să-i scriu cînd îmi va fi bine, cînd voi fi dobîndit o mică situaţie stabilă, fără probleme, cînd o să-i pot spune : „Tăticule, feciorul tău e liber, a devenit un om de treabă şi cinstit. Trăieşte din cutare lucru şi-n cutare fel. Nu mai trebuie să stai cu capul plecat din pricina lui, de altfel pentru asta îţi scriu că te iubesc şi te venerez în veci."

E război, cine ştie dacă nemţăloii nu s-or fi instalat în sătucul meu ? Ardèche nu-i o regiune prea importantă a Franţei. N-o fi fost ocupată chiar în întregime. Ce-ar avea de căutat acolo în afară de castane ? Da, abia cînd îmi va fi bine şi voi fi devenit un om demn de-a o face am să scriu sau mai degrabă am să încerc să scriu acasă.

Încotro s-o apuc acum ? Mă voi stabili la minele de aur ale unui sat care se cheamă El Callao. Voi petrece acolo anul pe care mi s-a cerut să-l trăiesc într-o comunitate mică. Ce voi face ? Cine ştie ? Nu începe să-ţi pui probleme dinainte. Dacă va trebui să sapi pămîntul ca să-ţi cîştigi existenţa, ai s-o faci şi gata. Trebuie să învăţ mai întîi să trăiesc liber. N-o să fie uşor. De treisprezece ani,

exceptînd cele cîteva luni de la Georgetown, n-a trebuit să mă preocup de cîştigarea pîinii de fiecare zi. Şi totuşi, la Georgetown, nu m-am descurcat prea rău. Aventura continuă, e rîndul meu să născocesc ceva ca să trăiesc, bineînţeles fără a face vreun rău cuiva. O să văd. Aşadar, mîine la El Callao.

E şapte dimineaţă. Un soare frumos al tropicelor, un cer albastru fără nori, păsările care-şi strigă bucuria de-a trăi, prietenii mei adunaţi la poarta grădinii noastre, Picolino îmbrăcat curat, civil, proaspăt ras. Totul : natura, animalele şi oamenii respiră bucuria şi sărbătoresc punerea mea în libertate. În grupul prietenilor mei se află şi un locotenent, ne va însoţi pînă în satul El Dorado.

— Să ne sărutăm, zice Toto, şi du-te. Aşa-i mai bine pentru toţi.

— Adio, dragii mei camarazi, cînd o să treceţi pe la El Callao, căutaţi-mă. De voi avea o casă, va fi a voastră.

— Adio, Papi, mult noroc !

Ajungem repede la debarcader şi urcăm pe şlep. Picolino a umblat foarte bine. Doar de la bazin în sus e paralizat, picioarele sînt bune. În mai puţin de cinsprezece minute am trecut rîul.

— Hai, uite actele lui Picolino. Noroc bun, francezule. Din clipa asta sînteţi liberi. *Adios !*

Atît şi nimic mai mult ca să scap de lanţurile pe care le tîrăsc de treisprezece ani. „Din clipa asta sînteţi liberi.“ Un spate care ţi se întoarce, încetînd să te mai supravegheze. Şi asta-i tot. Cărarea cu prundiş care porneşte de la rîu am urcat-o repede. Avem un singur pachetel, în care se află trei cămăşi şi-un pantalon de schimb. Sînt în costumul bleumarin, cu o cămaşă albă şi o cravată albastră asortată la costum.

Dar, e lesne de înţeles, o viaţă nu se reface aşa cum se coase un nasture lipsă. Şi dacă astăzi, după douăzeci şi cinci de ani, sînt căsătorit, am o fată şi trăiesc fericit la Caracas ca cetăţean venezuelean, la asta am ajuns după multe alte aventuri, izbînzi şi înfrîngeri, dar ca om liber şi cetăţean corect. Am să le povestesc, poate, într-o bună zi, ca şi multe alte istorioare, deloc banale, şi care nu şi-au găsit locul aci.

CUPRINS

PAPILLON sau voința de libertate, *prefață de Modest Morariu* 5
Caietul întîi : CALEA PUTREZICIUNII 19
Curtea cu juri 19 ; La Conciergerie 24 ; Închisoarea Centrală din Caen 38.
Caietul al doilea : ÎN DRUM SPRE OCNĂ 49
Saint-Martin-de-Ré 49 ; Plecarea spre ocnă 63 ; Saint-Laurent-du-Maroni 69.
Caietul al treilea : PRIMA EVADARE 79
Evadarea din spital 79 ; Insula porumbeilor 90 ; Plecarea cea mare 105 ; Trinidad 114.
Caietul al patrulea : PRIMA EVADARE (Urmare) . . . 123
Trinidad 123 ; O nouă plecare 132 ; Curaçao 133 ; Închisoarea din Rio Hacha 149 ; Evadare din Rio Hacha 154 ; Indienii 160.
Caietul al cincilea : ÎNTOARCEREA LA CIVILIZAȚIE 191
Închisoarea din Santa Marta 191 ; Evadarea de la Santa Marta 208 ; Evadări de la Barranquilla 221 ; Înapoierea la ocnă 240 ; Un arab mîncat de furnici 246 ; Fuga canibalilor 251 ; Sentința 256.
Caietul al șaselea : INSULELE SALVĂRII 261
Sosirea pe insule 261 ; Recluziunea 269 ; Viața pe Insula Royale 295.
Caietul al șaptelea : INSULELE SALVĂRII (Urmare) . . 327
O plută într-un mormînt 327 ; A doua recluziune 354.
Caietul al optulea : ÎNAPOI PE INSULA ROYALE . . . 371
Bivolii 371 ; Răscoală la Saint-Joseph 379.
Caietul al nouălea : SAINT-JOSEPH 407
Moartea lui Carbonieri 407 ; O evadare de la nebuni 418.
Caietul al zecelea : INSULA DIAVOLULUI 439
Banca lui Dreyfus 439 ; Evadarea din Insula Diavolului 452 ; În junglă 468 ; Cuic-Cuic 479.
Caietul al unsprezecelea : ADIO, OCNĂ 497
Evadarea 497.
Caietul al doisprezecelea : GEORGETOWN 503
Viața la Georgetown 503 ; Familia mea hindusă 510 ; Restaurant și fluturi 524 ; „Cabana de bambus" 530 ; Evadarea de la Georgetown 537.
Caietul al treisprezecelea : VENEZUELA 547
Pescarii din Irapa 547 ; Ocna de la El Dorado 552 ; Libertatea 568.

Bun de tipar : 28 septembrie 1991. Apărut : 1991
Coli de tipar : 36

Comanda nr. 10307
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria „CORESI" București
ROMÂNIA

243 Lei + 2 Lei T.L. ; Total 245 Lei